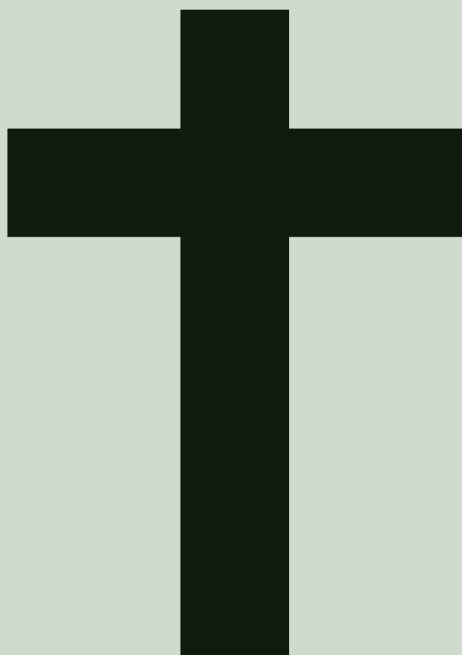

SIN̄GI ÂLIP EKAP

The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea

SINGI ÂLIP EKAP
The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Komba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
8e5b8dff-a54f-5e56-9b8c-1906f06b22d1

Contents

FRT	1
MATAIO	2
MAREKO	42
LUKA	67
YOHANE	108
APOSOLO	140
ROMA	179
1 KORINTI	200
2 KORINTI	219
GALATA	232
EPESO	239
PILIPI	245
KOLOSAI	250
1 TESALONIKE	255
2 TESALONIKE	259
1 TIMOTEO	262
2 TIMOTEO	268
TITO	272
PILEMON	274
HEBIRAIIO	275
YAKOBO	290
1 PETERO	295
2 PETERO	301
1 YOHANE	304
2 YOHANE	309
3 YOHANE	310
YUDA	311
DEN TIKNÂ	313
Read the New Testament . . .	334

SINGI ÂLIP EKAP

The New Testament in the Komba language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini

Singi Âlip Ekap

The New Testament in the Komba
language of Papua New Guinea
[kpf]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 1980 by The Bible
Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you
under the terms of the Creative Commons
license (Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy,
distribute and transmit the text under
the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute
the work to *Wycliffe Bible Translators*
(but not in any way that suggests that
they endorse you or your use of the
work).
- **Noncommercial.** You may not use
this work for commercial purposes.

- **No Derivative Works.** You may not
alter, transform, or build upon this
work.
- **In addition,** you have permission to
port the text to different file formats,
as long as you don't change any of the
text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution,
you must make clear to others the license
terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok
orait na lo bilong Creative Commons
Attribution-Noncommercial-No Deriva-
tive Works license. Em i tok olsem
**yu ken givim kopi long narepela
manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim
long husat i laikim. Tasol, yu mas tok
klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani
na salim dispela. **Yu mas givim nating.**
Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na nara-
pela buk i stap long dispela sait i gat tok
orait long usim wantaim dispela samting
tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu
mas askim husat i papa bilong copyright
long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait
long dispela tok orait, stretim tok, salim
Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long
nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English
i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis
askim mipela.**

Singi Âlip Ekap

A kutziñâ sot kamân kutziñâ[tab]Kot
pâñkânok[tab]Ilumñangât tenğâ

Yesugât singi âlip Mataionâ kulemgoip.

*Yesugât sâkurâpnâ, zengât kutzinâ.
(Lu 3:23-38)*

¹ A danjonngâ danjonngâ muyagem gane Yesu Kristo, zâk Abaram sot Dawidi, zekât kiun muyageip. ² Abaramgâren gâbâ Isaka âsageip. Isakagâren gâbâ Yakobo muyageip. Yakobogâren gâbâ Yuda sot âtâ murâpnâ âsagiwe. ³ Yudagâren gâbâ Perese sot Sera âsagiwet. Zekât mamzik kutnâ Tama. Peresegâren gâbâ Hesoron muyageip. Hesorongâren gâbâ Ram âsageip. ⁴ Ramgâren gâbâ Aminadaba âsageip. Aminadabagâren gâbâ Nason muyageip. Nasongâren gâbâ Salomon âsageip. ⁵ Salomongâren gâbâ Boasi âsageip. Boasigât mamnâ kutnâ Rahaba. Boasigâren gâbâ Obede muyageip. Obedegât mamnâ kutnâ Ruti. Obedegâren gâbâ Yese âsageip. ⁶ Yesegâren gâbâ a kutâ Dawidi muyageip. A kutâ Dawidigâren gâbâ Salomo muyageip. Dawidi zâk Uriagât ambân zo mei Salomo âsageip. ⁷ Salomogâren gâbâ Rehabeam muyageip. Rehabeamgâren gâbâ Abia âsageip. Abiagâren gâbâ Asa âsageip. ⁸ Asagâren gâbâ Yosapata muyageip. Yosapatagâren gâbâ Yoram muyageip. Yoramgâren gâbâ Usia muyageip. ⁹ Usiagâren gâbâ Yotam âsageip. Yotamgâren gâbâ Ahasi muyageip. Ahasigâren gâbâ Hisikia âsageip. ¹⁰ Hisikiagâren gâbâ Manase muyageip. Manasegâren gâbâ Amon âsageip. Amongâren gâbâ Yosia muyageip. ¹¹ Yosiagâren gâbâ Yekonia sot âtâ murâpnâ âsagiwe. Kâsazinjâ Yuda a gâsum diizingâm Babilonia hânân âine âsagiwe. ¹² Oi zoren Yekoniagâren gâbâ Salatie muyageip. Salatiegâren gâbâ Serubabe muyageip. ¹³ Serubabegâren gâbâ Abidu muyageip. Abidugâren gâbâ Eliakim âsageip. Eliakimgâren gâbâ Aso muyageip. ¹⁴ Asogâren gâbâ Sadoko âsageip. Sadokogâren gâbâ

Akim muyageip. Akimgâren gâbâ Eliudu muyageip. ¹⁵ Eliudugâren gâbâ Eleasa muyageip. Eleasagâren gâbâ Matan muyageip. Matangâren gâbâ Yakobo muyageip. ¹⁶ Yakobogâren gâbâ Yosepe âsageip. Zâk Mariagât apnâ oip. Mariagâren gâbâ Yesu âsageip. Zâkkât kutnâ Kristo sâmen. Kutnâ zorat topnâ itâ. Zâk bâlinan gâbâ mâkâningâbap.

¹⁷ Âsaâsagin zo itâ âsagiwe. Abaramgâren gâbâ âsagem gane Dawidi âsageip, tengâzinâ kiin kimembut uap. Oi Dawidigâren gâbâ muyagem gane Yuda a Babilonia hânân âiwe, zo tengâzinâ kiin kimembut uap. Oi narâk zoren gâbâ âsagem gane Kristo muyageip, zo yatigâk kiin kimembut uap.

*Yesu muyageip, zorat den singi.
(Lu 2:1-7)*

¹⁸ Yesu Kristo muyageip, zorat topnâ itâ. Mamnâ Maria Yosepegât singi sâne ândeip. Singi sânetâ tirik tirik ândiwet. Ândeitâ Tirik Kaapumnâ Maria sot pâlâtân oi kâmbonâ oip. ¹⁹ Maria zâk kâmbonâ oi ko Yosepenâ nângip. Oi zorat topnâ mân nângipkât nângi mân dâp oip. Yosepe a târâraknâ ândeipkât umnan itâ nângip, “Nâ dinâ a ambân mâteziñan sa anun opapkât tigâk birâbat.” ²⁰ Yatâ upat sâmb nângâm ândei Kembugât sumbem a nâinjâ umanân muyagem itâ sâmb dukuip, “Yosepe, Dawidigât kiunnâ, ambingâ mimbam um zagât mân upan. Tirik Kaapumnâ zâk sot pâlâtân oipkât kâmbon op katep mimbap. ²¹ Nannâ mimbap. Mei ko zâkkât kutnâ Yesu sâban. Zâknâ a ambân gakârâpnâ bâlinangât tâgân gâbâ olanzingâbap.”

²² Kut nâi nâi muyageip, zo Propete a nâinjâ Kembugât sâtkât den itâ sâip, zo bonnâ oip,

²³ “Nângânek. Ambân sigan nâinjâ kâmbonâ op nannâ mimbap. Zâkkât kutnâ Imanue sâbi (Niin denân ko Anutunâ nen sot ândiap).”

²⁴ Yosepe zâk umanân gâbâ zaatnâ sumbem anâ den dukuip, zo lum Maria diim mirâñan zari ândiwet. ²⁵ Ka ap ambin ândiândin, zo yatâ mân ândiwet. Yatâ

op ândeitâ kêtep muyagei Yosepenâ kutnjâ Yesu sâip.

Herodegâren mân âi muyagem mâtâp nâin gâbâ hânziñan âiwe.

2

Nângânângâ a, zen hân kêrebân gâbâ gawe.

¹ Yudaia hânân Herode a kutâ ândeip, narâk zoren Yesu zâk Betelem kamânân Yudaia hânân âsageip. Oi narâk zoren mirâsiñ takâtakâñan gâbâ nâñgânângâ a, zen Yerusalem kamânân gawe. ² Gamnjâ sâm mâsikâziñgâm sâwe, “Katep mâik âsagiap, zâk Yuda a zengât a kutâ upap, zâk ikâ taap? Nen ândi hânñiñan gâbâ sâñgelakñâ ekñâ mâtâsinam gen.” ³ Yatâ sânetâ Herode sot Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik nâñgâm pârâkparâwe. ⁴ Herodenâ den zo nâñgâm Anutugât tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ minduziñgâm itâ sâm mâsikâziñgip. “Kristo zâk ikâ muyagibapkât sâsân?” ⁵ Mâsikâziñgi itâ sâm dukuwe, “Betelem kamânân, Yudaia hânân. Zorat Propete nâiñâ itâ sâm kulengoip,

⁶ ‘O Betelem, kamân mâik Yudaia hânân, gâ Yudaia zengât kamân giginâ buñâ. Gâgâren a kutâ patâ muyagem Isirae a ambân gakârâpnâ kembu otziñgâbap.’ ”

⁷ Den zo sâne nâñgâm Herodenâ nâñgânângâ a diiziñgâm ziinik âim mulunâk mâsikâziñgip. Sâñgelak muyageip, zorat narâkñâ mâsikâziñgi dukuwe. ⁸ Dukune nâñgâm zen Betelem kamân âibigât sâñgonzâñgom sâip, “Zen âimñâ kârum katep muyagemñâ ga dâtnobi. Oi nâñgoot yatik âi mâtâsibat.” ⁹ A kutânâ den yatâ sâi zen âiwe. Oi sâñgelak hânziñan gâbâ igâwe, zorân kândom otziñgâm âimñâ katep zeip, zorat mirâ kwâkñan âi tâip. ¹⁰ Oi zen sâñgelak zo ekñâ sâtâre patâ urâwe. ¹¹ Oi mirin bagim katep sot mamñâ Maria zikit umzik topñan gei mâtâsiwe. Mâtâsemñâ irâziñan gâbâ kut nâi nâi âlipñâ mem pindâwe. Kât âlipñâ goide sot too wârânñâ âlip, sâñgânñâ patâ, zo pindâwe.

¹² Oi Kembuñâ umanân kwâkâziñgi zen

Kembuñâ Yesu katep lilâuigip.

¹³ Nâñgânângâ a, zen âburem kamânziñan âine ko Kembangât sumbem a nâiñâ Yosepe umanân itâ dukuip, “Gâ zaat katep sot mamñâ diizikâna Aigita hânân âi tap nâgât dengât mambât ândibi. Nâñgâ. A kutâ Herode, zâk katep kârumñâ muyagem kumbat sap.” ¹⁴ Sâi Yosepenâ zaatñâ katep sot mamñâ diiziki nâtiñgânâk tik âim Aigita hânân âiwe. ¹⁵ Oi zen zoren ândinetâ a kutâ Herode moip. Propete nâiñâ zorat Kembangât sâtkât itâ sâip, zo bon oip,

“Nannâ Aigita hânân gâbâ konsa gâip.”

¹⁶ Nâñgânângâ a, zen Herode kâitkum âinetâ nâñgâm kuk imbanâ oip. Yatâ op kâwali a sâñgonzâñgoi Betelem kamân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âim katep kendonziñ zagât, zo zâñgom nâñgâwe. Nâñgânângâ a zen sâñgelak âsageip, zorat narâk sâwe, zorat dâp sâi katep zâñgom nâñgâwe. ¹⁷ Oi Propete Yesaianâ mârurnan den sâip zo narâk zoren bon oip,

¹⁸ “Rama kamânân den kwamit patâ muyagiap. Âigirâp patâ uap. Mamârâpziñ zen murârâpziñangât umbâla op âigirâp op zem tatne hirînsâbigât sâm osiziñge. Wangât, murârâpziñ buñ op nanje, zorat.”

¹⁹ Herode moi Kembangât sumbem a nâiñâ Yosepe Aigita hânân umanân itâ sâm dukuip, ²⁰ “Gâ zaat. Katep sot mamñâ diizikâna Isirae hânân âburem âinek. Katep kunat sâwe, a zo muwe.” ²¹ Yatâ sâi Yosepenâ katep sot mamñâ diiziki Isirae hânân âburem âiwe. ²² Âburemñâ Yosepenâ den nâi itâ nâñgip, “Akelau zâk ibânâ Herode, zâkkât gebâkñan Yudaia hângât a kutâ op ândiap.” Den zo nâñgâm zo ândibam kengât oip. Oi umanân den nâñgâmñâ Galilaia hânân arip. ²³ Zoren kamân nâi kutnjâ Nasarete zeip, zoren âi ândeip. Oi Propete zengât den itâ ziap, zo bon oip,

“Zâk Nasarete kamânân gokñâ sâbi.”

3

Yohanenâ nep topkwâip.

(Mk 1:2-8; Lu 3:1-18; Yo 1:19-28)

¹ Ândim zâim ko Yohanenâ Yuda a zengâren muyagem gâip. Gamnâ Yudaia zengât mirâ âtân, a mân ândiândin, zoren âi ândim den sinji itâ sâm dâzângom ândeip, ² “Anutu um topnân ândinatkat narâk mâte uap, zorat zen umzin melânnek.” ³ Yohanegât Propete Yesaianâ mârumnân den itâ sâm kulemguip, zo bon oip,

“Mirâ kamân âtân a nâinâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâm kubiknek. Oi kârâm kwârakune kelâlunâ oik.’ ”

⁴ Yohane zâk a kanpitâ ândeipkat sâk pâke âlipnâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Hâmbâ kamele sâmotnandâ tuuwe, zo mem ândeip. Oi kâmbatnân inzut nâi lap ândeip. Nalemnâ ko kumbon sot bânsat, zo nem ândeip. ⁵ Oi Yerusalem kamânân gâbâ sot Yodan too nâmbut nâmbut, zengâren gâbâ a gâbâreyangâm zâkkâren âimarâwe. ⁶ Zâkkâren âimnâ bâlinâzinâ sapsune Yodan toin sanjonzingip. ⁷ Oi Parisaio a sot Sadukaio a donbepnâ too sanjonam gane zingitnâ itâ mâsikâzingip, “O mulungât kiurâp, zen bâlinâzingangât hâunâ mâte otzingâbâmap, zo nâinâ dâzângoi bâlinâzin birâbi? ⁸ Zen umzin melânâ orot mâmezinâ kubik ândibi. ⁹ Zen umzin itâ mân nângâbi, ‘Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpnoot mân otningâbap.’ Nâ dâzângua nângânek. Anutunâ sâbâ sâm sâi kât zirânâ Abaramgât kiurâpnâ op âsagibi. ¹⁰ Zorat sa nângânek. Nak nâi bonnâ âlipnâ mân upap, zo ko marijandâ kârâm kârâp oi simbap. Nânga zo mârûm nak topnân pâi ziap. ¹¹ Zen umzinâ melânne toin sanjonzingâman. Ka nâi bet gam taap, zâk imbanâ patâ zemngangap. Nâ yatâ zorân irânâ sikumnâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap. Zâknâ Tirik Kaapum sot kârâp sanjonzingâbap. ¹² Zâk gâbâgâbârinoot gamnâ nalem gwapgwapnâ gâbârem mindubap. Nalem bonnâ mirânân pâmbap. Ka gwapgwapnâ,

zo ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

Yohanenâ Yesu too sanjonngip.

(Mk 1:9-11; Lu 3:21-22)

¹³ Narâk zoren Yesu zâk Galilaia hânân gâbâ Yodan toin âimnâ Yohanenâ too sanjonngangâbapkât dukuip. ¹⁴ Dukui ko Yohanenâ nângi mân dâp oi itâ dukuip, “Wangât nâgâren ga sat? Gânâ nâ sanjonina dâp opap.” ¹⁵ Sâi Yesunâ den itâ mâburem dukuip, “Nângâm kwâkâ mân ot. Net Anutugât sâtnâ lugitâ dâp upap.” Yatâ sâi Yohanenâ dinâ lum sanjonngip. ¹⁶ Too sanjonngi Yesu zâk toin gâbâ kopgam egi sumbem pâronâi Anutugât Kaapumnâ nii kembâ yatâ opnâ gem gam kwâknân pâip. ¹⁷ Oi zorenâk sumbemân gâbâ den nâi itâ muyageip, “Zi nannâ âlipnâ. Umnâ zâkkâren kinmap. Eknâ umnâ âlip opmap.”

4

Satanjâ Yesu mâsikip.

(Mk 1:12-13; Lu 4:1-13)

¹ Kaapumnâ Yesu oknangi mirâ kamân âtân arip. Satanjâ mâsikangâbapkât oknangi arip. ² Oi zoren Yesu zâk nâtik sot sirâm 40 umnân nâlem bun ândeip. ³ Oi sarâ marijandâ zâkkâren gamnâ itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nannâ ândiat oi ko sânanâ kât zirân nalem oi ne.” ⁴ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Den kulem nâi itâ ziap,

‘Anâ nalemak nem mân ândinat. Nalem nem sot den Anutugâren gâbâ gamap, zo nângâm ândim kwâtâtinat.’ ”

⁵ Yatâ sâi Satanjâ diim âim kamân patin takâm tirik namâ pum kwâknân pâip.

⁶ Pamnâ itâ dukuip, “Gâ Anutugât nannâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei. Oi den kulem nâi itâ ziap, zo nângâ,

‘Zâknâ sumbem arâp zengât bitzin gâbanap. Zinâ bitzinandâ mingim geine kâtnâ mân gobap.’ ”

⁷ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâip, “Oi den kulem nâi itâ ziap,

‘Kembu Anutugâ zâizâin mân oknangâban.’ ”

⁸ Sâi Satanjâ bak kârep patâ nâin diim zâi kin hân dâp a kâmut kâmutnâ sot

sikum kut nâi nâi âkñâlenoot, zo tirâpkoi. ⁹ Tirâpkum itâ sâip, “Gâ nâgât umnâ topñan gei pindiñsâm mâtâseninandâ hân sot kut nâi nâi, zi aksik gâ gibat.” ¹⁰ Sâi Yesunâ den mâtûrem itâ dukuip, “Satan, gâ birânim âi. Den kulem nâi itâ ziap, ‘Kembu Anutugâ kânok mâtâsiban. Oi zâk kânok kore okñangâban.’”

¹¹ Yatâ sâi Satanñâ birâñangâm ari sumbem a zen gam on galem okñangâwe.

*Yesunâ Galilaia hânân âi nep tuugip.
(Mk 1:14-20; Lu 4:14-15; 5:1-11)*

¹² Yohane tâk namin panetâ Yesunâ zo-rat singi, zo nângâm Galilaia hânân arip. ¹³ Oi Nasarete kamânân ândeip, zo birâm Kapernaum kamân âi ândeip. Kamân zo saru sâtñan Sebulon sot Naptali, zengât hânân tâip. ¹⁴ Yatâ oi Propete Yesaia zâkkât den nâi itâ ziap, zo bon oip,

¹⁵ “Sebulon sot Naptali hân saru sâtñan Yodañ too nâmbuten ziap, Galilaia hân torenñan, zoren hân nâin gokñâ zen ândime. ¹⁶ A zo nâtâtigân ândiwe, zen kârâp âsakñâ patâ ikse. Mumunangât singi op nâtâtigân ândiwe, zen âsakñâ muyagezingap.”

¹⁷ Narâk zoren Yesunâ topkwapñâ singi âlip dâzângom a itâ dâzângom ândeip, “Anutugât um topñan ândinatkat narâkñâ mâte uapkât umziñ melânnek.”

¹⁸ Oi sirâm nâin Yesunâ Galilaia saru sâtñan âim gam tap a zagât, âtâ mun zikirip. Nâi Simon, kutñâ nâi Petero. Nâi ko munñâ Andrea. Zet saruyân zuugât irâ pam kirâwet. Zet inangât nep tuum ândiwet. ¹⁹ Yesunâ zikitñâ dâzâkom sâip, “Zet ga nâgât a op molinigit. Oi zet inangât nep tuum ândiabot, zo yatik a zengâren nep tuum ândibabot.” ²⁰ Sâi zorenâk irâzikñâ birâm molim âiwet.

²¹ Oi Yesunâ mâik nâi âimñâ a âtâ mun zagât muyagezikip. Yakobo sot munñâ Yohane, zet Zebedaiogât nanzatñâ. Zet ibâzikñoot wangâyân tap irâziñâ kubik tarâwe. ²² Yesunâ dâzâkoi zorenâk wangâ sot ibâzikñâ birâñangâm molim âiwet.

²³ Yesunâ Galilaia hânân kamân toren toren âim gam mâtâpâmâtâse namin zâim

den singi âlip dâzângom ândeip. Oi a ambân sisi mâsekziñoot kubikzingâm ândeip. ²⁴ Yatâ op ândei singiñâ Siria hânân lan kârâm ari nângâm a ambân sisi mâsek sot wâkeziñoot sot kin bitziñâ mumunñâ zâkkâren diizingâm gane kubikzingâm nangip. ²⁵ Oi Galilaia hânân gâbâ sot kamân bâzagât Yodañ too nâmbuten tâibân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yodañ too nâmbuten gâbâ, a ambân kâmut patânâ mindumñâ moliwe.

5

*Yesunâ bâkñan den singi âlip dâzângoip.
(Lu 6:20-26)*

¹ Yesunâ a ambân kâmut patâ zingitñâ bâkñan zâi tâi arâpñâ zen um topñan âiwe. ² Âinetâ singi âlip itâ sâm dâzângoip, ³ “A nâmbutñâ umziñangât nângâne gigin opmap, zengât nânga sâtârenoot uap. Zo ziñâ sumbemân Anutu um topñan ândibi. ⁴ A nâmbutñâ isem umbâlâ op ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen zo umâlep kwatzingâbap. ⁵ A nâmbutñâ zâizâiñâ mân op ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. A zo ziñâ hân patâ zi galem upi. ⁶ A nâmbutñâ ândiândi târârakkât otziñgi ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen gâtâm bonñâ muyagibi. ⁷ A nâmbutñâ zen um lâklâk op a toren tânzângome, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen zo Anutunâ zo yatik otzingâbap. ⁸ A nâmbutñâ umziñ salek ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen zo Anutu ek ândibi. ⁹ A nâmbutñâ lumbenangât nep tuum ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen zo Anutugât murarâpñâ sâbi. ¹⁰ A nâmbutñâ târârakziñangât op kâmbamân sot tâk namin âibi, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen zo sumbemân Anutu um topñan ândibi. ¹¹ A nâmbutñâ nâgât opñâ a ziñâ den bâliñ top topñâ dâzângom zângom molimoli otzingâme, zengât nânga sâtârenoot uap. ¹² Zen sumbemân sângân patâ mimbi, zorat umâlep patâ op sâtâre upi. Wangât, Propete a mârurnan yatik zângom molizingâwe, zorat.”

Nen a zengât sii sot kêrâp âsaknâ yatâ utnat.

(Mk 9:50; 4:21; Lu 14:34-35; 8:16; 11:33)

¹³ “Zen a zengât sii op ândibi. Ka siigât naamnâ buŋ oi ko dap oindâ naamnâ dum upap? Zo buŋâ. Sii bâlinâ zo yatâ mo yatâ orotnâ, zo mân ziap. Sii zo yen hânân lokine giari a ambân zinâ lânbi.

¹⁴ Oi zen a zengât kêrâp âsaknâ op ândibi. Kamân nâi bak kêrep nâin tâi wan mo wannâ mân kwâtepkubap. ¹⁵ Zen kêrâp sâumnâ âmanân mân kwâarakume. Buŋâ. Zo tâtatnâ pane tâpmap. Oi mirâ kâligen zime, zo âsagezingâmap. ¹⁶ Zen zo yatâ a zengât âsaknâ op ândibi. Oi a zen ândiândizinâ ikne âlip oi sumbem Ibâzinâ sâm âlip kwâkŋangâbi.”

Yesu zâk Mosegât gurumin den kumbam mân geip.

¹⁷⁻¹⁸ “ ‘Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kumbam geip,’ nâgât yatâ sâme? Nâ mân kumbam gewan. Nâ zo lubatkât gewan. Den zo bon op kut nâi nâi muyagem nangâbap. Nâ perâkŋak dâzângobâ. Mosegât gurumin den muruknâ nâi mân buŋ upap. Gurumin den zo tâi hân sumbem, zet buŋ upapot. ¹⁹ Oi a nâi, zâk gurumin den muruknâ nâi mân lumnâ a toren yatik upigât dâzângobap, zo ko sumbemân a ândibi, zengât ombeŋan a gigin op ândibap. Oi nâinâ ko den zo lum a nâmbut zo yatik upigât sâbap, zo ko sumbemân a ândibi, zengât patâzin op ândibap. ²⁰ Zorat dâzângua nângânek. Zen gurumin den galem a sot Parisaio a, zen ândiândizinâ âlip mân ândim walâzingâm sumbemgât sinŋi mân upi.”

Gurumin den, zorat topnâ sâip.

(Lu 12:57-59)

²¹ “Sâkurâpzin zen den itâ dâzângowe, ‘Gâ kâmbam mân kumban. Nâi zâk kâmbam kumbap, denân pambi.’ ²² Ka nâinâ itâ dâzângobâ. Nâi zâk bukuŋâ um kuk nângangâbap, zâk den nepŋangât sinŋi upap. Nâi zâk bukuŋâ den bâlinâ dukubap, zo ko a sâtnâ zengât mindu-minduyan pambi. Nâi zâk bukuŋâ den kêrok bâlinâ dukubap, zo ko sim kêrâpkât sinŋi upap. ²³ Zorat ko gâ kut nâi nâi

Kembugât sinŋi pâmbam itâ nângâban, ‘Bukunet kâsâp osetnikŋan ziap.’ ²⁴ Zo yatâ nângâm kut nâi zo birâm âi bukugoot den sâm kusik tuumnâ âburem kut nâi zo Kembugât sinŋi pâmban.

²⁵ Gâ a nâi sot kâsâp op dinziknâ zo kek kubikpabot. Top likuliku a zâkkâren mân âim kâsagoot den sâm kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ den zo top likuliku agâren sâi nângâm kâwali a gakârâpnâ sâi gâ gâsugim tâk namin gâbanbi. ²⁶ Nâ perâkŋak dâgobâ. Gâ zoren tapnâ yen mân giban. Kâsanganât tosa mâkâm nangâm gem gâban.

²⁷ Sâkurâpzinâ itâ dâzângowe, ‘Ap ambin, zet mân birâyangâbabot.’ ²⁸ Ka nâinâ ko itâ dâzângobâ. A nâinâ ambân nâi ek âkŋaleŋangâbap, zo ko zâk zik ambin zo umŋandâ birâyangâbap. Zâk tosa mimbap.

²⁹ Zorat sinŋâ nâinâ bâlinan gâbanbâ sâi sum lâmun birâban. Hâlâlu ândim simân geibatkât lan sinŋâ toren sum lâmunban. ³⁰ Bikâ bongennâ bâlinan gâbanbâ sâi kêrâm mânangât pâmban. Sâk hâlâlu ândim sim kêrâpkât sinŋi opatkât lan bikâ kêrâm mânangât pâmban.

³¹ Den sânginâ itâ ziap, ‘Nâi zâk ambinâ birâbam ekap pindâm molibap.’ ³² Ka nâinâ ko itâ dâzânguan. A nâi ambin birâbap, zo ko zâk târotârozik mânangât tosa patâ mimbap. Ka ambân zo a nâi sot ândeip oi ko tosa zo apŋangât mân upap. Oi nâi zâk ambân birâbirân zo mimbap, zo ko zâk tosa patâ mimbap.

³³ Zen nânge. Sâkurâpzinâ itâ dâzângowe, ‘Gâ Anutu mâtenan den nâi sarâ mân sâban. Kambu mâtenan den nâi sâmnâ lunandâ bonnâ upap.’ ³⁴ Nanâ ko itâ dâzânguan. Anutu mâtenan den sâsânâ, zo itâgât birâm nangâbi. Sumbem, zo Anutugât tâtat mâme uap. ³⁵ Hânân kwap sâme, zo itâgât op birâbi. Hân, zo Anutugât kombânŋâ. Oi Yerusalem kamânân kwap sâsânâ, zo itâgât op birâbi. Yerusalem kamân, zo Kambu patâgât kamân. ³⁶ Oi kâukzinan kwap sâsân, zo birâbi. Zen kâukzin sâmotnâ kâu nâi dukune sumun upap? Mo sumun nâi dukune kâu upap? Yatâ buŋâ. ³⁷ Zorat

dinziñâ bonñan sâne bonñâ upap. Buñâ sâne buñâ upap. Den târokwap sâme, zo Satañgâren gâbâ gâmap.”

Hâukâu mân upi.

(Lu 6:29-30)

³⁸ “Den ñai itâ sâsânâ, zo nânge, ‘Ñaiñâ singâ sum lâmunji gângoot sinâ sum lâmunban. Ñaiñâ sâtkâ kwâki gângoot sâtnâ hâuñâ kom kwâkâban.’ ³⁹ Nânâ ko itâ dâzânguan. Zângonâ sâne sâkziñâ mân angân kârâbi. Gât ko a ñaiñâ pâlomgâ toren koi toren ñai pindâna kumbap. ⁴⁰ Oi ñaiñâ gâ sot kâsa op hâmbâgâ kwâkñan mei umñan yatik pindâban. ⁴¹ Oi a ñaiñâ gâ irânâ mem pânkânogân âi pâmbangât sâi gânâ târokwap kârebân âi pam gâban. ⁴² Oi a ñaiñâ kut ñai ñai nibangât sâi pindâban. Oi yen mem ândim gibat sâi nângânangâban.”

Kâsarâpziñ buku otziñgâbi.

(Lu 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Den ñai itâ sâsânâ, zo nângâme, ‘Gâ bukugâ buku okñangâban, ka kâsagâ kâsa miñangâban.’ ⁴⁴ Ka nânâ ko itâ dâzângobâ. Kâsarâpziñ buku otziñgâbi. Oi a zângom moliziñgâme, zengât op ninâu sâbi. ⁴⁵ Zen zo yatâ op ândim sumbem Ibâziñangât nan bârarâp bonñâ op ândibi. Zâknâ yatik sâi maanandâ a orot mâmeziñ bâliñâ sot âlipñâ aksik âsageziñgâmap. Oi yatik sâi mapñâ a orot mâmeziñ bâliñâ sot âlipñâ aksik ziñgâmap. ⁴⁶ Zen buku otziñgâme, zorik buku otziñgâbi, zo ko Anutuñâ sângânñâ wan ziñgâbap? Bâliñ mâme a, zen yatâ op ândime, zo ka. ⁴⁷ Zen torerâpziñâ zorik mânganzingâbi, zorat sângânñâ wan ziñgâbap? Um kâtik a, zen yatâ upme. ⁴⁸ Zorat zen ko walâm sumbem Ibâziñandâ târârak ândimap, zo yatik op ândibi.”

6

Ninâu sânam sâk mâmeyân mân sâbi.

¹ “Zen singi âlip lumñâ kut ñai ñai âlipñâ upme, zo ziñgitne âlip upapkât a mâteyân mân mem ândibi. A mâteyân yatâ op ândine Anutuñâ sângânñâ mân ziñgâbap. ² Zorat gâ a âlip otziñgâm a nâmbutñandâ gek nângâbigât lâmun mân

waatpan. A sarânâ, zen mâpâmâpâse namîn sot kamân sombemân a ziñâ sâm âlip kwatziñgâbigât yatâ upme. Nâ perâknak dâzângobâ. Zen sângânziñâ mârûm mine âkip. ³ Bukugâ ñai kut ñai pindâbam tik pindâm bukugâ ñai mân dukuban. ⁴ Yatâ upan, zo ko orot mâmegâ tik zimbap. Yatâ otna Ibâgandâ kut ñai ñai tik ek nângâmñâ hâuñâ sângânñâ gibap.”

Ninâu gât den.

(Lu 11:2-4)

⁵ “Zen ninâu sânam a sarânâ, zen yatâ mân upi. Zen mâpâmâpâse namîn sot a minduminduyân ninâu sânam bâbâlan upme, zo ko anâ ziñgitpigât yatâ upme. Nâ perâknak dâzângobâ. Yatâ ziñgitne ko zorâknak sângânziñâ opmap. ⁶ Gâ ko ninâu sâbâ sâm mirâgan zâi hângi doongumñâ Ibâgâ tik ândimap, zâkkâren ninâu sâban. Oi Ibâgâ tigâk kut ñai ñai ek nângâmapñâ bonñâ muyagem gibap.

⁷ Oi zen ninâu lâuyâk mân sâbi. Ninâu sâmñâ târokwap mân sâm âine kârep patâ upap. Um kâtik a, zen ninâu yatâ sâme. A zo ziñâ den donbep sâm arindâ nângânziñgâbap sâme. ⁸ Gât ko zen a zo zen yatâ mân upi. Zen ninâu mân sâne Ibâziñâ zâk kut ñai ñai um nângânângâziñan ziap, zo kek ek nângâmap. ⁹ Oi zen itâ sâm ninâu sâbi,

‘Ibâniñâ sumbemân taat, gâgât kutkâ hâlâlu zimbap. ¹⁰ Gâ gamñâ um dâp hân dâp kembu otniñgâban. Sumbemân gâgâren sât lulu ziap, zo yatik hânân nengâren zimbapkât otniñgap. ¹¹ Gâ sirâm ziren nalem dâpninjan niñgâban. ¹² Nen a zengât tosa biren zo yatik tosaninñâ birâban. ¹³ Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban. Bâliñâ mariñangât bikñan gâbâ mâkâniñgâban.’

¹⁴ Zen a zengât tosa birânetâ Anutuñâ yatik tosaninñâ birâbap. ¹⁵ Ka zen a zengât tosa mem ândinetâ Anutuñâ zengât tosa yatik mem ândibap.”

Nalem birâm kendon ândiândigât den.

¹⁶ “Zen nalem birâm kendon ândim si sângânziñ kuk sen sen mân upi. A sarânâ, zen yatâ upme. A nâmbutñâ, zen nâlem

birâm kendon ândiândizijâ zingitpigât yatâ upme. Nâ perâknjak dâzângobâ. Zen zorat sângânjâ mârûm mine âkap. ¹⁷ Gânâ ko nalem birâm kâukâ kendâm si sângângâ too sanjonjâ ândiban. ¹⁸ Yatâ otna a zinjâ nalem birâm ândiândigâ mân ek nângâbi. Sumbem Ibâgâ tik ândimap, zâk ziknik nângâbap. Oi zâk tik ândim kut nâi nâi ek nângâmapjâ sângânjâ gibap.”

Sikumgât âknjêlê mân utnat.

(Lu 11:34-36; 12:33-34)

¹⁹ “Zen hângât sikum kut nâi nâi donbep mân mindubi. Hângât kut nâi nâi kabâtnjâ niniñâ sot alâlâgij sot anjâ kâmbu mime, zorat nângânetâ mân zâibap. ²⁰ Zen sumbemân kut nâi nâi mindum ândibi. Sumbemgât kut nâi nâi, zo kabâtnjâ mân niniñâ sot mân alâlâgij sot anjâ kâmbu mân orotnâ, zorat nângâne zâibap. ²¹ Kut nâi nâizij zemabân, zoren yatik umzij pane zemap. ²² Singâ so sâkkangât âsaknjâ. Singâ âlip tâi sâkkâ âsaknjâ ek ândiban. ²³ Ka singâ bâlij oi ko sâkkâ nâtâtik upap. Zorat sa nângâne. Umgangât âsaknjâ nâtâtiksâbap, zo ko opon nâtâtik patâ muyagei kwakmak op ândiban.

²⁴ A kânoknjâ a kutâ zagât, zekât kore âlip mân upap. Zâknjâ nâi buku oknjangâm nâigât âkon upap. Oi zâk nâi sot pâlatân op nâi kândâtkubap. Zen yatik Anutugât nep sot kât sikum âknjêlegât nep, zo dap yatâ mâtâkâzingâm mem ândibi?”

Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nângâm kwâkâban.

(Lu 12:22-32)

²⁵ “Zorat torenjâ nâi zi dâzângua nângâne. Zen ândiândizijangât nângâm itâ mân sâbi, ‘Wan wan mem nem ândinat?’ Mo sâkzijangât nângâm itâ mân sâbi, ‘Wan mo wan lap ândinat?’ Kut nâi nâi zorat mân nângâm kwâkâ upi. Zorat zen sânek. Ândiândizijandâ bonjâ mo nalemjâ bonjâ? Sâkzijandâ bonjâ mo sâk pâkenjâ bonjâ? ²⁶ Zen nii zingitnek. Nii zen nep mân kârâm kâmitme. Zen nalem mân mindune tâpmap. Oi sumbem Ibâzijandâ nalem muyagem zingâmap. Oi dap dap? Zen nii zengât ombezijân? Bunjâ. ²⁷ Oi zen nângânângâzij kâtiknjâ

ziap oi ko sânetâ sâkzij kâtigei narâknjâ pânkânok târokwap ândibi? ²⁸ Yatâ orotnâ mân ziabân wangât sâk pâkegât donbep nângâme? Zen pâlijpâlij neule hibukjan zemap, zorat topjâ nângâbi. Zâk sâk pâke mân tuumap. ²⁹ Zorat sa nângâne. A kuta Salomo mârûmjân ândeip, zâk sikum patâ sot neule âlip zemjangip. Ka Salomo zâk sâknjâ neulenootnâ neule âlipjâ yatâ zo mân mem ândeip. ³⁰ Oi hibuk bâlonjâ zo irak muyagem mukan âkâm gemap. Anutunâ sâi neule âlipjâ zo muyagemap. Oi zen dap nânge? Anutunâ sâk pâke âlip mân muyagem zingâbap? Zen nângâm pâlatânzij lotnâ. ³¹ Zorat zen nângâ kwâkâ op itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat. Nen wan wan mem lap ândinat?’ ³² Um kâtik a, zen um nângânângâzij zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâzijandâ wan wangât kwakse, zo nângâm nanjâmap. ³³ Zen sumbem Ibâzijangât um topjan ândiândij sot zâkkât mâtâp târârak ândiândij, um nângânângâzij zoren pane zimbap. Zo yatâ utne sâkkât kut nâi nâi zingâbap. ³⁴ Zen mukangât nângâ kwâkâ mân upi. Nângâ kwâkâ zo mukangât singi. Sirâm nâigât kâbâ yâmbât, zo sirâm zorat singi upap.”

7

Den hâunjâ mân sâm sinjan giban.

(Lu 6:37-38, 41-42)

¹ “Zen a hâunjâ den mân sâm sinjanan gibi, zo ko Anutugoot zen yatigâk mân sinjanan gibap. ² Zen a hâunjâ den sâm kwâkâzingâbi, zorat dâp yatigâk Anutunâ zen sâm kwâkâzingâbap. Zen a kut nâi nâi otzingâbi, zorat dâp yatik Anutunâ mâburem zingâbap. ³ Gâ wangât bukugangât sinjan gwapgwap zo eknjâ gikâ sinjanan nak sâmbanjâ zo mân ek nângat? ⁴ Nak sâmbanjâ gikâ sinjanan zei dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap? ‘Gâ nângâna sinjan gwapgwap ziap zo, mem pambâ.’ ⁵ Sarâ a gâ. Kândom gikâ sinjanan nak sâmbanjâ zo mem pamjâ gwapgwap bukugangât sinjanan zei mem pâna dâp upap.

⁶ Gâ a nâmbutnâ Anutu kândâtkume, zen singi âlipkât kut nâi nâi âlipnâ, zo mân zingâban. Zen wâu bâu yatâ opnâ kut nâi nâi âlipnâ zo birâm âburem gibegât.”

*Ninâu sâm ândim kut nâi zo mimbi.
(Lu 11:9-13)*

⁷ “Ninâu sâm ândim kut nâi zo mimbi. Kârum ândim bonnâ muyagibi. Hângiyân kom ândine mirâ mârîjandâ mem pâmbap. ⁸ Nâi zâk ninâu sâm ândim kut nâi memap. Nâi zâk kârumapnâ bonnâ muyagemap. Nâi zâk mâtâbân kom ândei marîjandâ mâtâp mem pâmbap. ⁹ Zengâren gâbâ nâinâ nannâ nalemgât sâi kâsaget pindâbap? ¹⁰ Mo zengâren gâbâ nâinâ nannâ inangât sâi guk mo mulum pindâbap? ¹¹ Bunâ. Zen a bâlinandâ murarâpzinâ kut nâi nâi âlipnâ yatâ otzingâme. Oi Ibâzin sumbemân walâwalâjandâ kut nâi nâi âlipnâ zingâbap. Zen zâkkâren ninâu sâne kut nâi nâi âlipnâ walâm zingâbap.

¹² Zen a zinâ kut nâi nâi otzingâbigât otzingâmap, zorat dâp otzingâbi. Zorânâ Mosegât gurumin den sot Propete zengât den zo minduap.”

*Mâtâpkât den.
(Lu 13:24)*

¹³ “Zen mâtâp pâlâtânan sumbemân bagibi. Tâmbetagoagonangât hângi, zo patâ uap. Oi zorat mâtâpnâ zo nîlip patâ. Zoren a ambân donbepnâ bagim âime. ¹⁴ Ândiândi kamângât mâtâp, zo pâlâtân. Zoren a ambân bituktânâ âime.”

*Propete sarânâ, zengât den.
(Lu 6:43-46; 13:25-27)*

¹⁵ “Propete sarânâ, zen holi tobatzinâ râma yatâ ka umzinâ wâu kâtiknâ kâwalizijnoot. Zo nângâm galem ândibi. Zen zengât orot mâmezijnangât sen kwapnâ topzinâ nângâbi. ¹⁶ Bolep sângerân bonnâ oi nime? Mo zâlâliyân sam bonnâ oi nime? ¹⁷ Zo bunâ. Nak âlipnan bonnâ âlipnâ âsagemap, ka nak bâlinan bonnâ âlipnâ mân âsagemap. ¹⁸ Nak âlipnan bonnâ bâlinâ mân muyagemap. Nak bâlinan bonnâ âlipnâ mân âsagemap. ¹⁹ Zorat nak nâi zâk

bonnâ âlipnâ mân oi kârâm kârâbân umbi. ²⁰ Nâ zorat op san. A zengât orot mâmezijn eknâ topzin nângâbi.

²¹ Kembuninâ, Kembuninâ nonsâme, ka zengâren gâbâ nâmbutnandâ sumbemân mân zâibi. Ibânâ sumbemân, zâkkât den lume, zen ziinjik sumbemân bagibi.

²² Narâk zoren a donbep patânâ zinâ itâ sâm dâtnobi, ‘Kembunâ, Kembunâ, gâgât kutkâ sâm a ambân singi âlip dâzângowen. Gâgât kutkâ sâm wâke molizingâwen. Gâgât kutkâ sâm nep patâ tuuwen.’ ²³ Yatâ sâne nâ itâ sâm dâzângobat, ‘Nâ zengât kutzinâ mân nângan. Bâlin mâme a, zen birânim âinek.’”

*Nângânângâ a sot a kwakmak.
(Lu 6:47-49)*

²⁴ “A nâinâ dinnâ zi nângâm lubap, zâk a nângânângânoot upap. Zâk a nâinâ bâknan mirânâ kâtiknâ tuugip yatâ.

²⁵ Mirânâ tuugi tâi map pibâ patâ gam kom osei mirâ zo kâtigem kirip. Lâm kârep esâm tandâ pâi giari sârakoip, zorat kâtigem kirip. ²⁶ Oi a nâi dinnâ zi nângâm birâbap, zâk a kwakmak zi yatâ. A kwakmak nâinâ mirânâ too sâtnan tuugip. ²⁷ Mirânâ tuugi tâi map patâ too uurupnoot takâm koi giligâlaksâm nangip.”

²⁸ Yesunâ den zo sâm nangi a ambân kâmut patâ zen den sâip, zorat nângâne imbanâ oip. ²⁹ Oi itâ sâwe, “Zâk Kembugât gurumin den zorat galem a, zen walâzingâm sap.” Yesu zâk imbanânootnâ den singi âlip dâzângoip, zorat yatâ sâwe.

8

*Yesunâ sâk bâlâ a nâi kubiknangip.
(Mk 1:40-44; Lu 5:12-14)*

¹ Yesunâ bâknan gâbâ gem gâi a ambân kâmut patâ molim âiwe. ² Oi a nâi, sâk bâlâ a, zorân um topnan âim gei pindînsâm itâ sâm dukuip, “Kembu, gâ imbanâgâ ziap, zorat kubiknibâ sâm âlip kubikniban.” ³ Yatâ sâi Yesunâ biknandâ weemnâ sâip, “Nângâgigangât sâkkâ âlip oik.” Sâi zorenâk usenâ sogei sâknâ âlip oip. ⁴ Yesu zâk yatâ oknangâm sâip, “Gâ zirat singi a ambân mân dâzângoban. Gâ âi tirik namâ galem a sâkkâ tirâpkuna ikpap. Oi Mosenâ

den sâip, zo lum nii mo zuu nâi Kembangât singi sâm pâmban. Sâkkâ âlip uap, zo a ambân ek nângabigât yatâ otnan.”

*Yesunâ kore a nâi kubiknangip.
(Lu 7:1-10)*

⁵ Oi Yesu zâk Kapenaum kamânân zari kâwali a galem a nâinâ zâkkâren gam itâ sâip, ⁶ “Kembu, kore anâ sâknam yâmbât oknangi kin bik bâlin oi mirin zem taap.” ⁷ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ gam kubiknangâbat.” ⁸ Yatâ dukui kâwali anâ den itâ mâburem dukuip, “Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. Gâ ziren tapnâ yen denâk sâna ari kore anâ âlip upap.” ⁹ Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtziñ luman. Oi nâgât ombenan nâgât kore a ândie. Oi zengâren gâbâ nâi âinan sa âibap. Nâi gânan sa gâbap. Kore anâ nâi nep zo tuu sa tuubap.” ¹⁰ Yatâ sâi Yesunâ den zo nângi imbanâ oip. A molim âiwe, zo itâ dâzângom sâip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Isirae a zengâren nângâm pâlâtânziñ itâ mân ekman.” ¹¹ Zorat itâ dâzângobâ. Hân toren toren gâbâ a donbep mindum Anutugât um topnân Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen sot tap sii nalem nimbi. ¹² Oi Isirae a nâmbutnâ mârûm sumbengât singi sâm zingâzingânâ, zen ko âknân nâtâtigân âimnâ umbâlâ opnâ isem ândibi.” ¹³ Yesunâ yatâ sâm nâ kâwali a patâ itâ sâm dukuip, “Gâ âi. Nângâm pâlâtângangât bonnâ muyagegibap.” Yatâ sâi zorenâk kore a âlip oip.

A ambân nâmbutnâ mâsekziñoot kubikzingip.

(Mk 1:29-34; Lu 4:38-41)

¹⁴ Yesunâ Peterogât mirin zâim Petero sibunnâ mâsek kârâpnoot op zei egip. ¹⁵ Eknâ biknân weegi mâsek nâ bun oip. Oi ambân zo zaatnâ nalem om Yesu pindip. ¹⁶ Oi mirâ nâtiksâisâi a ambân wâkeziñoot donbep diizingâm gawe. Diizingâm gane Yesunâ den sâm wâkeziñâ molizingip. Oi a ambân sisi mâsekziñoot zo kubikzingip. ¹⁷ Yatâ oi Propete Yesaianâ den itâ kulemgoip, zo bonnâ oip, “Zâk lotnânin betniñan mem mâseknin âkoip.”

*Yesu molinatkat den.
(Lu 9:57-60)*

¹⁸ A ambân donbepnâ Yesugâren gam haamgum kine Yesunâ zingitnâ arâpnâ saru nâmbutken âibigât dâzângoip. ¹⁹ Âinam utne Kembangât gurumin den zorat galem a nâinâ Yesugâren gam itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” ²⁰ Sâi ko Yesunâ itâ mâburem dukuip, “Wâu ulin, zen denziñan ândime. Nii zuu, zen hângootziñan ândime. A bonnâ, nâ ko isen korem zo bunâ ândiman.” ²¹ Yesugât arâpnâ, zengâren gâbâ nâinâ itâ sâm dukuip, “Kembu, nângânina âi ibânâ hangum gâbat.” ²² Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ birâm molinina mumunâ ziñak hanagonek.”

*Pibânâ Yesu sâtñâ lugip.
(Mk 4:36-41; Lu 8:22-25)*

²³ Yatâ sâm wangâyân zari arâp zâine âiwe. ²⁴ Âim tatne saruyân pibâ patâ gâi saru bâlim kirip. Oi sarunâ wangâ umñan giarip. Yesu zâk uman zem tâip. ²⁵ Zem tâi arâpnâ zen âi mângim dukuwe, “Kembu, betniñan me. Saruyân geinamen.” ²⁶ Sâne itâ sâm dâzângoip, “Nângâm pâlâtânziñ lotnâ, zen wangât umziñ kenngât uap?” Yatâ sâm oksâm zaat pibâ sot saru den dâzâkoi hirînsâm ziwet. ²⁷ Arâpnâ zen zo eknâ imbanâziñ bun oi itâ sâwe, “Sâi pibâ sot saru sot kut nâi nâi, zen sâtñâ lume. Zâk a dap yatâ?”

Yesunâ a zagât wâkeziknâ moliziki âiwet.

(Mk 5:1-17; Lu 8:26-37)

²⁸ Oi saru nâmbutken âim Gadara a zengât hânân âi takip. Taki a zagât, zet wâkeziknoot gam Yesu muyagiwet. Zet a mumunâ zengât kwagân gâbâ gawet. Zet kwagân ândim kâwali mem ândeitâ a zen zekât kenngât op gootziknân mân âimarâwe. ²⁹ Zet den yu kamban sâm itâ sâwet, “Yesu Anutugât nanñâ, wan otningâbam nenngâren gaat? Gâ narâk mân mâte oi sâknam patâ ningâbam gaat?” ³⁰ Oi kârebân bâu kâmut patâ, zen gendâk nem ândiwe. ³¹ Zorat wâkeziñâ Yesu itâ dukuwe, “Moliniñgâbâ

sâm sângonnângona bâu umziñan geinâ.”
³² Sâne ko itâ sâm dâzângoip, “Ba âinek.”
 Yatâ sâi a umzikñan gâbâ gam bâu umziñan geiwe. Baginetâ bâu zen aksik patâ bâkñan gâbâ tembatñan konkon geim dengânân gei mom nanngâwe.

³³ Oi bâu galem a, ziñâ kamânân zâim bâu zengât singi sot a zagât zekât den singi, zo dâzângom nanngâwe. ³⁴ Den singi zo dâzângone a ambân aksik patâ, zen Yesu iknam kamânân gâbâ geiwe. Gei ekñâ Yesuñâ birâziñgâm âibapkât dukuwe.

9

Yesuñâ a nâi kubigip.

(Mk 2:1-12; Lu 5:17-26)

¹ Yatâ utne Yesu zâk wangâyân zâim zikñâ kamânân âbureip. ² Gâi a kiñ bik mumuñâ nâi helân aam pam mem gawe. Oi Yesuñâ nângâm pâlatânziñangât topñâ ekñâ a zo itâ sâm dukuip, “Nannâ, mân kengât ot. Tosagâ mârûm biran.” ³ Yatâ sâi Kembangât gurumin dengât galem a nâmbutñâ, zen den zo nângâm umziñan itâ nângâwe. “Zâk Anutu hutkum sap. Zâk Anutu yatâ op sap.” ⁴ Yatâ nângâne Yesuñâ umziñan ekñâ itâ sâm dâzângoip, “Wangât umziñan nângânângâ bâliñâ nângânige? ⁵ Zen dap nânge? Nep ikâ zorân bâbâlân? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik? ⁶ A bonñâ, nâ hânân ândim tosa gulipkubatkât imbanâ zemnigap. Zorat topñâ ikpigât yatâ sâm dukuan.” Yatâ sâmñâ a kiñ bik bâliñ itâ sâm dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ mem kamângan âi.” ⁷⁻⁸ Sâi a zo zaatñâ kamânñan arip. Oi a ambân kâmut patâ, zen ekñâ kâwalizij bun oi Anutuñâ imbanâ zo a bikñan pâipkât mâtâsem sâm âlip kwâkñangâwe.

Yesu zâk bâliñ mâme a zengâren arip.

(Mk 2:13-17; Lu 5:27-32)

⁹ Yesu zâk zobâ âim kât mimiñ a nâ muyagenigip, kutnâ Mataio. Nâ kât mimiñ namânan ta nekñâ itâ dâtnogip. “Gâ nâ sot pâlatân op molini.” Yatâ sâm dâtnogi zaatñâ moliwan. ¹⁰ Oi nâ Yesu mirânan nalem nimbapkât diim zaria kât mimiñ a sot bâliñ mâme a donbep gamñâ Yesu sot arâpñâ nen sot nalem

ârândân niwen. ¹¹ Yatâ oindâ Parisaio a nâmbutñâ, zen ningitñâ Yesugât arâpñâ mâsikâniñgâwe, “Patâziñâ zâk wangât kât mimiñ a sot bâliñ mâme a, zen sot tap nalem niap?” ¹² Sâne Yesuñâ den zo nângâmñâ dâzângoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zâk a sâkziñ âlip, zengâren nep mân tuumap. Mâsekziñoot, zengârenâk nep tuumap. ¹³ Zen ko Anutugât den ziap, zorat topñâ nângâbi. Den zo itâ,

‘Zuu bâu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziñgâbigât otnimap.’

A ziñangât nen âlipñâ sâme, nâ zengât bunâ. Nâ bâliñ mâme a diiziñga nâgâren gabigât sâm gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiñangât sâwe.

(Mk 2:18-22; Lu 5:33-39)

¹⁴ Narâk zoren Yohanegât arâpñâ, zen Yesugâren gam itâ sâm mâsikâwe, “Nen sot Parisaio a narâk nâmbutñan nalem birâm kendon ândimen. Ka gâgât arâpkâ ko wangât nalem mân birâm ândime?” ¹⁵ Yatâ sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “A kutâ, zâk a ambân gakârâpñoot ândei dabân umbâlâ op nalem birâm ândibi? Gâtâm a kutâ betziñan mine, nârâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

¹⁶ Nen hâmbâ sângiñan, zo hâmbâ unakñâ mân pam gârimen. Hâmbâ unakñandâ sângiñâ diigi olonbapkât yatâ mân upmen.

¹⁷ Zen waiñ too unakñâ hâkop sângiñan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiñ too unakñandâ hâkop sângiñâ kunziri hâkop sot waiñ ârândân bun upabot. Waiñ too unakñandâ hâkop unakñan gune giari âlip opmabot.”

Yesuñâ Yairo bâratñâ mumuñan gâbâ mângep.

(Mk 5:22-43; Lu 8:41-56)

¹⁸ Yesuñâ yatâ sâm dâzângom kiri mâtâmâtâse namâ galem a nâi gam um topñan pindiñsâm dukuip, “Bâratnâ irabot zi muap. Diigiga âi sâkñan weenandâ âlip op zaatpap.” ¹⁹ Yatâ dukum ari Yesu zâk zaat sâi arâpñâ zâk sot Yairo molim âiwen.

20 Mâtâbân arindâ ambân nâi gâip. Ambân zo gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Ambân zorân kândâtñan gamñâ Yesugât hâmbâ murukñan weegip. 21 Ambân zo umñandâ itâ nângip, “Hâmbânjik weemñâ âlipnâ upat.” 22 Yesunâ puriksâm ambân zo ekñâ sâip, “Bâratnâ, gâ mân kenğât ot. Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat op âlip uat.” Yesunâ yatâ sâi zorenâk ambân zo âlip oip.

23 Oi Yesu zâk âimñâ galem agât mirin zâimñâ girâp kwamit nângip. A ambân donbep patâ, zen girâp isem tarâwe. 24 Yesunâ nângâm itâ sâmbâ dâzângoip, “Zen zaat geim nanğânek. Ambân zâk mân muap. Zâk yen uman zem taap.” Yatâ sâmbâ dâzângoi girânğanğawe. 25 Sâi a ambân kâmut patâ zo geim nanğâne kâmbârânğâ zeibân âim bikñan gâsui mumunğan gâbâ zaarip. 26 Oi zorat den sinğî hân zoren denân denân âragum nanğawe.

A sinzik bâpsâsân sot a wâkenoot kubikzingip.

27 Oi Yesu zâk kamân zo birâm ari a sinzik bâpsâsân zagât, zet molimñâ den kâtik sâmbâ den sâwet, “Gâ Dawidigât kiunñâ, nekât umğâ bâlin oik.” 28 Oi âimñâ mirin zari a zagât zet zâkkâren zaritâ mâsikâzikâm sâip, “Sinzikñâ kubikpatkât imbanğâ zem-nigap, zo nângabot?” Oi zet sâwet, “Oñ, Kembu, net nângâgiget.” 29 Yatâ sâitâ sinzikñan weemñâ sâip, “Nângâm pâlâtânzikñanğât bonğâ muyagezikik.” 30 Sâi zorenâk sinzikñâ ânânğarip. Oi Yesunâ mân sâbabotkât den kâtikñâ itâ sâmbâ dâzâkoip, “Zet zirat sinğî a ambân mân dâzângobabot.” 31 Oi a zagât, zet den zo nângâmñâ âim lanğ dâzângom nanğitâ sinğî zo hân dâp lanğ kârâm arip. 32 Oi zet aritâ zorenâk a nâi wâkenoot Yesugâren diim gawe. Zâk wâkenâ okñanği kopa oip. 33 Yesunâ wâke zo molei a zo den sâip. A ambân kâmut zoren tarâwe, zen zo ikne imbanğâ oi sâwe, “Isirae nenğâren mârûm kut nâi itâ zo mân âsagei igâwen.” 34 Parisaio a zinğâ ko Yesugât itâ sâwe, “Wâke zenğât patâzinandâ

imbanğâ pindâm mam okñanği wâke molizingâmap.”

Nep a kâruzingâm sâip.

35 Oi Yesu zâk yatâ opñâ kamân patâ sot mâik aksik ândim nanğip. Oi mâpâmâpâse namâ dâp zâim Kembu um topñan ândiândinğât den dâzângom a ambân sisi mâsekziñoot kubikzingâm ândeip. 36 Yesunâ a ambân kâmut patâ zo zingitñâ umñâ nângip. Zâkñâ zingiri râma galem anğ buñâ yatâ gulipmalip ândine zingirip. 37 Oi zorat arâpñâ den sumbuñâ nâi itâ sâmbâ dâtnânğoi, “Kâlamân bonğâ donbep ziap, ka nep a ko bituktâ. 38 Zorat nep mariñâ zâkkâren ninâu sâne nep a muyagem sângonzânğoi nebân bagim kâlamân bonğâ mem ândibi.”

10

Yesu arâpñâ kutzinğâ.

(Mk 3:13-19; Lu 6:12-16)

1 Yesunâ arâpñâ kiin zagât nângonsâi gâindâ wâke molizingânatkât sot sisi mâsek kubikzingânatkât imbanğâ ningip. 2 Aposolo kiin zagât, nenğât kutniñâ itâ. Kâdom Simon kutñâ nâi Petero, munñâ Andrea, Zebedaioğât nanzatñâ Yakobo sot munñâ Yohane. 3 Pilipo sot Batolomaio, Toma sot kât mimiñ a nâ, kutnâ Mataio, Yakobo Alipaioğât nanğâ sot Tadaio. 4 Simon Zelote sot Yuda, Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpzanğoi gâsuwe.

Yesunâ arâpñâ nep diñ sâmbâ zingip.

(Mk 6:7-13; Lu 9:1-5)

5 Yesunâ arâp kiin zagât, nen sângonnângom sâip, “Zen hân nâin mân âibi. Samaria zenğât kamânân mân zâibi. 6 Isirae a kâmurân gâbâ râma yatâ gulipmalip ândiândinğ, zo zenğârenâk âibi. 7 Âim sinğî âlip itâ sâmbâ dâzângom ândibi, ‘Anutugât um topñan ândinatkât narâk mâte uap.’ 8 Sisi mâsek kubikzingâbi. Mumunğâ mângizingâbi. Sâk bâlâ kubikzingâne âlip upi. Wâkeziñoot molizingâbi. Oi Anutunğâ kut nâi nâi sângân buñ zingip, yatigâk zenğoot a otzingâbi.

⁹ Kât patâ mo mâik mân mem âibi.
¹⁰ Mâtâpkât irâ mân mem âibi. Hâmbâ zâgât mân mem âibi. Kipâke buñ, sot tân mân mem âibi. Bet bâsañâk âibi. Nep a zen nalem mot sângân buñâ zingâne dâp upap.

¹¹ Kamân patâ mo mâigân takâm mirin tâtat mâme upi, zorat topziñâ sâm mäsikâzingâbi. A nâigât ek nângâne âlip oi zâkkât mirin zâim tâtat mâme op tap ko kamân zo birâm âibi. ¹² Mirâziñan zâim itâ sâm dâzângobi. ‘Um lumbenâ zengâren zimbat.’ ¹³ Oi mirâ mariñandâ ândei dâp oi dinziñâ zâkkâren bonñâ upap. Ka mirâ mariñandâ ândei mân dâp oi lumbenâ dinziñangât bonñâ âburem ziiñan gâbap. ¹⁴ Oi mirâ kamân nâin birâzingâm dinziñangât âkonziñgi kinziñan gwapgwap lânne gei birâzingâm âibi. ¹⁵ Nâ perâkñak dâzângobâ. Den kubikkubik narâkñan Anutuñâ Sodom sot Gomora kamân mâirâp, zen hâuñâ mem gei kwap otzingâbap. Ka kamân zorat a, zo ko hâuñâ mem zâi kwap otzingâbap.”

Kâmbamgât den.

¹⁶ “Nângânek. Râma wâu hulin zengât oserân mân sângonzângozângeñ, zo nânâ ko zen sângonzânguan. Zorat zen a sarâ buñâ, nângânângâziñoot târârak ândibi. ¹⁷ Zen a ziñ tâmbetzângobegât gasâziñ kârâm ândibi. A zen den sâsân namin diizingâm âibi. Mâpâmâpâse namâziñan zâmbamñâ lapitziñgâbi. ¹⁸ Oi zorigâk buñâ. Zen nâgât a ândie, zorat opñâ a kutâ zengâren diizingâm âine den nep tuubi. Oi zen zengât mâteziñan kinñâ a kutâ sot hân nâin gokñâ nâgât topnâ sapsun zingâbi. ¹⁹ Zen a kutâgâren zâmbane den dap sâñâ sâm mân nângâm kwâkâ upi. Narâk zoren den sâbi, zo Kaapumñâ zingâbap. ²⁰ Yatâ otziñgi den sâne zo zengât den mân upap. Ibâziñangât Kaapum umziñan pâmbap, zâkkât den upap.

²¹ Narâk zoren âtânâ nâinñâ munñâ sâi kumbi. Oi ibâ nâinñâ sâi nanñâ kumbi. Oi nan bârat, zen ibâ mam kâsa otzingâm sâne zângobi. ²² Kutsingingangât op a donbepñâ zengât um kâlak nângâzingâbi. Oi nâi zâk den siñgi âlip mem kâtigem

kinbap, zâk narâk âki sumbem kamânân bagibap. ²³ Zen kamân nâin ândinetâ zângom molizingânetâ kâmân nâin âibi. Nâ perâkñak dâzângobâ. Isirae kamân dâp tap ariap, zo âine mân âki a bonñâ nâ takâbat.”

Yesu okñangâwe, zo yatik otniñgâbi. (Lu 12:2-9)

²⁴ “Ekap namin katepñâ a kwâkâm pindâmap, zâk mân walâmap. Kore añâ a patânâ mân walâmap. ²⁵ Ekap namin katepñâ patânangât holi zorik mei dâp upap. Kore añâ patânangât holi zorik mei dâp upap. Bâliñ mâme a, ziñ nâgât Bezebulu sâwe. Sâm bâliñ kwatniwe yatik mâte pirik mem zâi kwap otzingâbi. ²⁶ Zorat sa nângânek. A zo zengât op mân kengât upi. Kut nâi nâi tik ziap, zo zemñâ mân zimbat. Kut nâi nâi kwârakukun, zo zemñâ mân zimbat. Zo aksik mâbâlakñem nanngâbi. ²⁷ Nâ nâtigân den tik dâzângoman, zo a kâmut zengât mâteziñan sapsubi. Den halop dâzângowan, zo sombemân kin dâzângobi. ²⁸ Sâkziñik zângobi, zengât mân kengât upi. Zen um dâpziñ mân tâmbetkubi. Nâigât kengât upi. Sâkkâ sot um dâpkâ ârândân sim kârâbân gâbanbapkat imbanñâ zemñangap, Anutu, zâkkât kengât op ândibi.

²⁹ Nii sâmbâlâle, zâk sângânñâ patâ buñâ. Kât kuriñâ mâik kânok pam zagât mimban. Oi Ibâziñandâ mân nângi ko dap op sâmbâlâle nâi gei kumbap? ³⁰⁻³¹ Anutu zâk a zengât kâukziñ sâmotñâ zorat tengânâ nângâm nanngâmap. Zorat zen kengâtziñ buñ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buñâ. Zen a. Anutu zâk zengât umñâ patâ kinmap.”

Añâ siñgi âlipkât hâuñâ minat. (Lu 12:51-53; 14:26-27)

³² “Nâi zâk a ambân zengât mâteziñan sâm âlip kwatnibap, zâk yatigâk nânâ sumbem Ibânangât mâtenan sâm âlip kwâkñangâbat. ³³ Nâi zâk a ambân zengât mâteziñan kwâimbânigi zâk nânâ yatigâk sumbem Ibânangât mâtenan kwâimbânangâbat.

³⁴ Zen nâgât itâ mân sâbi, 'Zâk lumbe muyagibapkât geip.' Nâ lumbenâ bunâ, kâmbam âbângubapkât gewan. Nâ kâsâpzângobatkât gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi. ³⁵ Zorat nanjâ sot ibânâ, zet kâsâpagobabot. Bâratnjâ sot mamjâ, zet kâsâpagobabot. Iranjâ sot sibunjâ, zet kâsâpagobabot. ³⁶ A nâi zâkkât kin topnan gâbâ kâsa oknanjâbi. ³⁷ Oi nâi zâk umjâ ibâ mamzik zet sot pâlatân op nâ sot bituk pâlatân upap, zâk zo nâgât singi mân op ândibap. Nâi zâk umjâ murarâp zen sot pâlatân op nâ sot bituk pâlatân upap, zâk yatik nâgât singi mân ândibap. ³⁸ Oi nâi zâk zikjâ poru nakjâ mân lum nâgât mâtâp lânjap, zâk zo yatik nâgât singi mân upap. ³⁹ Nâi zâk ândiândinjâ angân kâri gulipkunangâbap. Oi nâi zâk nâgât opjâ hânân ândiândinjâ birâm ândiândinjâ âlipjâ muyagibap."

Yesugât opjâ buku otzingâbi.

(Mk 9:41)

⁴⁰ "A nâinjâ zen galem otzingâbap, zâk zo yatik kore otnibapjâ sângonnogip yatik oknanjâbap. ⁴¹ Nâi zâk Propete a nâi on galem oknanjâbap, zâk Propetegât dâp yatik sângân mimbap. Nâi zâk a târârakjâ galem oknanjâbap, zâk a târâraknanjâ dâp sângân mimbap. ⁴² Nâ perâknak dâzângobâ. Nâinjâ a giginjâ zengâren gâbâ nâgât singi ândiap, zo too paten aam pindâbap, zo ko sângânjâ buj mân zim-bap."

11

Yohane arâpnâ zen Yesugâren âiwe.

(Lu 7:18-35)

¹ Yesujâ arâpnâ kiin zagât den dâtnângom nanjâm kamân nâin singi âlip dâzângobam arip.

² Yohane tâk namin tap Kristonjâ nep tuugip, zorat singi nângâm arâp den mâsikâbigât sângonzângoi Yesugâren âiwe.

³ Yesugâren âimjâ itâ sâm mâsikâwe, "Mârumnan Propete a, zinjâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâigât mambât ândinat?"

⁴ Sâne Yesujâ itâ sâm dâzângoip, "Zen âburem âimjâ kut nâi nâi ek nânge, zorat singi Yohane dukubi. ⁵ Sen nâttâtikjâ

sinzin ânângâtsap. Kinzin bâlinjâ mâtâp lân âim ge. Sâk bâlâ a sâkzin âlip uap. Kindapzin bâpsâsân, zo den nânge. Mumandâ zaatse. A ambân kanpitâ, zen lâunan gâbâ den singi âlip nânge. ⁶ Nâi zâk nâgât nângi mân âkon upap, zâkkât nânga sâtârenjoot uap."

⁷ Oi Yohanegât arâp, zen âburem âine Yesujâ a ambân zâk sot ândiwe Yohanegât topjâ itâ sâm dâzângoip, "Zen mirâ kamân âtân, a mân ândiândinjâ wan iknam âiwe? Gerâ nâi pibânjâ koi âim gam kiri iknam âiwe? ⁸ Mo a nâi hâmbâ neulenjoot iknam âiwe? Zen nânge. A hâmbâzin neulenjoot, zen a kutâ zengât mirin tapme. ⁹ Mo zen Propete nâi iknam âiwe? Zorat nâ dâzângua nângânek. Zen a igâwe, zo Propete nâmbutjâ zengât dâp bunâ. Zâk tobat nâi. Nâmbutjâ zo walâzingap. ¹⁰ A zorat den kulem nâi itâ ziap, 'Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua kândom otgibap.

Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.'

¹¹ Nâ perâknak dâzângobâ. Ambân zengâren gâbâ âsagiwe, nâmbutjâ zengâren gâbâ nâinjâ Yohane mân wâlap. Ka a giginjâ nâinjâ Anutu um topnan ândibapjâ, zâk walâbap. ¹² Yohane too sanjon nep topkwâip, narâk zoren gâbâ a ambân donjap, zen sumbemgât singi upigât kâtigiwe. Oi a kâwalizinjootjâ sumbem kamân zo baginam kâtigie. ¹³ Propete a sot Mose, zen zorat den kânjan sâm kulemgum gane Yohanegâren âkip. ¹⁴ Den zi umzinjâ gâsui nângânâ sâm, nângânek. Elia gâbapkât sâwe, zorat bonjâ Yohane gâip. ¹⁵ Nâi zâk kindapnjootjâ den zi nângâbap.

¹⁶ A kâmut zi, wâinjâ zen sot dâpkwap sâbâ? Zen katep yatâ. Katep zinjâ ek birâ, nângâm birâ upme. A ambân kâmut zi zo yatâ. Katep, zen kamân sombêmân tap bukurâpzin itâ sâm dâzângome, ¹⁷ 'Kep meindâ wangât mân kue? Nen umbâlâ kep meindâ wangât mân isie?' ¹⁸ Yohane zâk nepjâ topkwap too kâtik sot nalem birâm ândei ekjâ sâwe, 'Zâk wâkenjoot ândiap.' ¹⁹ A bonjâ nânjâ gamjâ nalem sot too nia neknâ itâ sâm, 'Iknek. A zi kât miminjâ a sot bâlinjâ mâme a, zengât buku.

Wain söt nalem nem mân birâmap.' Ka sa nângânek. Anutugât nângânângâ bon asâgem topnâ mem kâknan kwâpmap."

*Yesunâ Galilaia a zengât girem sâip.
(Lu 10:13-15)*

²⁰ Narâk zoren Yesunâ kamân nâmbutken nep tuugi eknâ umzin mân melânâwegât den topkwap sâm topzin itâ sâm muyageip, ²¹ "Yei, Korazin mâirâp, Yei, Besaida mâirâp, zengâren nep patâ kulem top top muyageip. Kulem yatâ zo Tiro söt Sidon kamânân muyagei sâi zen mârumnan isem umbâlâ opnâ umzin melânbe. ²² Zorat dâzângua nângânek. Tiro Sidon kamân mâirâp, zen den kubikkubik narâknan hâunâ diim gei otzingâbap. Zen ko hâunâ mem zâi pam otzingâbap. ²³ Kapenaum mâirâp, zen dap upi? Sumbemân zâibi? Bunâ. Zen sim kârâbân kâbaknezingâbap. Zengâren kulem top top muyageip. Kulem zo Sodom söt Gomora kamânân muyagei sâi kamân zo mân bun op narâk ziren tok tâpâp. ²⁴ Zorat dâzângua nângânek. Den kubikkubik narâknan Sodom kamân mâirâp, zen hâunâ mem gei kwap otzingâbap. Zen ko hâunâ mem zâi kwap otzingâbap."

*Yesunâ Ibânâ sâm bâbâlan kwâknan gip.
(Lu 10:21-22)*

²⁵ Narâk zoren Yesunâ Kembangâren den itâ sâip, "Ibâ, hân söt sumbem marinâ, gâ âlip opmat. A ziinâ nângânângâzingânât nângâne zâizâin opmap, zo dingâ tik kwatzingâmat. Ka a umzinan giginâ upme, zen ko dingâ sâm muyageizingâmat. Oi nâ zorat sâm âlip kwatgigan. ²⁶ Kembu, gâ yatâ muyagem âibapkât nângâna âlip oip." ²⁷ Ninâu yatâ sâm nâ arâpnâ nen itâ sâm dâtnângoip, "Ibânâ, zâk kut nâi nâi nâgât singi sâm bitnan pam nangip. Umnan den söt nângânângâ ziap, zo mân nânge. Ibânâ zâk ziknik nângap. Oi Ibânângât umnan den söt nângânângâ ziap, zo mân nânge. Nâ ninik nângan. Oi nâ nâ a nâmbutnâ Ibânângât topnâ sâm muyageizingâ âlip nângâm kwâkâbi."

Yesunâ diiningâbap.

²⁸ "Kut nâi nâi yâmbâtnâ tuum kâbâ yâmbât söt sâknâm nângâm ândime, zen

aksik nâgâren gane gâsuzinga um sâkzingâ sânduksâbap. ²⁹ Nâ umnandâ mulun op giginâ op ândimangât nâgâren gane nep ârândân tuum ândinat. Oi um dâpzingandâ lumbernâ muyagem ândibap. ³⁰ Nâ söt kin nep tuutuun, zo bâbâlan. Nâgât nep, zo bâbâlan."

12

*Yuda zengât kendongât den.
(Mk 2:23-28; Lu 6:1-5)*

¹ Narâk zoren Yesunâ kândom otningi kendonân kâlamân obândiwen. Âimnâ arâp nen tepniangât opnâ segon keet namun niwen. ² Yatâ oindâ Parisaio a, zin zo eknâ Yesu dukum sâwe, "Ek. Arâpkâ zin kut zo ue, zo kendonân mân orotnâ." ³ Sânetâ itâ sâm dâzângoip, "Dawidi söt arâpnâ, zen tepkât opnâ urâwe, zo sâlâpkum nângâme mo bunâ? ⁴ Zâk Kembu Anutugât namâ zo zâim nalem hâlâlu sâsânâ, zo mei niwe. Nalem zo zâk söt arâpnâ niwe. Zo mân orotnâ. Namâ galem ziinik nimbigât sâsân. ⁵ Anutugât gurumin den ekabân den itâ sâlâpkum nângâme? Tirik namâ galem a, zen Yuda zengât kendonân tirik namin âim nep tuum gurumin den zo kume, zorat tosanâ mân opmap. ⁶ Zen Kembangât namâ zo hâlâlu sâme, Ka nâ nâ ko dâzângua nângânek. Nâ mâtezingan kinzan, nâ walâwalân. Namâ zo giginâ. ⁷ Anutugât den kulem nâi itâ ziap,

'Bâu zuu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otzingâbigât otnigap.'

Zen den zirat topnâ nângâm sâi a tosazin bunâ den lan nâi mân dâzângobe. ⁸ A bonnâ, nâ kendongât marinâ op ândian."

*Yesunâ kendonân a nâi kubigip.
(Mk 3:1-6; Lu 6:6-11)*

⁹ Yatâ sâm nâ zobâ âim mâpâmâpâse namin zarip. ¹⁰ Zoren a nâi tâip. Zâk biknâ humutnik. Oi a zinâ Yesu mâsikâm sâwe, "A kendonân kubikzingâzingân, zo orotnâ mo mân orot?" ¹¹ Sâne Yesunâ lâuzinan mem itâ sâm mâsikâzingip, "Zengâren gâbâ a nâinâ râmânâ kânok lâmân giari ko kendongât op birâbap? Yatâ mân upap.

¹² Râma zâk yennâ. A zen ko bonnâ, zorat kendonân âlip orotnâ.” ¹³ Yatâ sâmnâ a zo itâ sâm dukuip, “Bikâ tântân pa.” Sâi biknâ tântân pâi âlip op toren yatâ oip. ¹⁴ Yatâ oi Parisaio a, zen zo eknâ âimnâ zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

Yesugât den sâsân, zo bonnâ oip.

¹⁵ Yesunâ den zo nângâm kamân zo birâm nâin arip. A donbep patânâ molinetâ kubikzingâm nanjip. ¹⁶ Zen zâkkât topnâ zo a ambân mân dâzângogigât den sâm kâtigeip. ¹⁷ Yatâ oi Propete Yesaianâ mârurnan Anutugât den kulengoip, zo bonnâ oip. Den zo itâ,

¹⁸ “Zen nannâ iknek. Nâ zâk gâsum sâlapkuan. Zâk nannâ âlipnâ. Zâkkât umnâ kinmap. Nâ Kaapumnâ pinda beknan mei hân toren toren a zengâren den kubikkubiknâ sâm hanpâmbap. ¹⁹ Zâk den sârek mân sâbap. Kamân sombemân mân kwamitagoi nângâbi. ²⁰ Gerâ âbâbângum, zo mân kêrâm mânângât pâmbap. Oi kêrâp tirâp mân biri bâpsâbap. Yatâ op nep tuum ândim den târârak sâm kubikmubik oi târârak op kâtigem zimbap. ²¹ Yatâ oi a ambân hân toren toren, zen zâkkât kutsinginan târokwapî.”

Yesunâ wâke nâi moleip.

(Mk 3:20-30; Lu 11:14-23; 12:10)

²² Nârâk zoren wâkenâ a nâi oknangi kopa op sin bâpsâsân op ândei Yesugâren diim âiwe. Âine Yesunâ a zo kubigi sinâ ânângâri eknâ den sâip. ²³ A ambân kâmut kirâwe, zen zo eknâ imbanâzin bun oi itâ sâwe, “Dawidigât kiun gâbapkât sâsânâ, zo zi mot nâi.” ²⁴ Sâne Parisaio a, zinâ den zo nângâm itâ sâwe, “Zo sarâ. Wâke zengât a kutâ kutnâ Bezebulu, zâknâ mam oknangi wâke molizingâmap.”

²⁵ Zen yatâ sâne Yesunâ umzinan eknâ itâ dâzângom sâip, “Hân nâigât a, zen kâsa utnetâ hânzin zo kwamen zim-bap. Oi kamân nâigât a mo mirâ nâigât a, zen kâsa utne mirâ kamânzin bun upap. ²⁶ Satân sot arâpnâ, zen kâsa

utnetâ nepzinâ dap yatâ kâtigem zim-bap? ²⁷ Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebulunâ mam oknangi wâke molizingâmap.’ Oi zengât narâpzinâ nâinâ mam otzingi wâke molizingâme? Sarâzingât topnâ zo narâpzinandâ muyagibi. ²⁸ Nâ ko Anutugât Kaapumnâ mam otnigi wâke molizingâman. Anutugât um topnan ândiândigât narâknâ mâte otzingi mân nânge.

²⁹ A nâi, zâk mirânan kâwali op tâi dap yatâ a nâinâ zâim sikum beknan mim-bap? Yatâ bunâ. Kâwali a zo komnâ kin bik saam pamnâ sikumnâ âlip beknan mim-bap.” (Yesunâ den zo Satangât op sâip.)

³⁰ Yatâ sâmnâ itâ sâip. “Nâi zâk buku mân otnibapnâ, zâk kâsa otnibap. Nâi zâk nepnâ mân galem upapnâ, kâdanbap.

³¹ Zorat dâzângua nângânek. Bâlinâ top top sot den sumunnâ top top, zorat tosa birâbirân ziap. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâm bâlin kwâpap, zâkkât tosa birâbirân mân ziap. ³² Nâi zâk a bonnâ nâ sâm bâlin kwatnibap, zâkkât tosa âlip gulipkubap. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâm bâlin kwâpap, zo ko tosanâ hânân sot Sumbemân mân gulipkubap.

³³ Zen nak nâigât âlipnâ sâm bonnanngât yatik âlipnâ sâbi. Mo nak nâigât bâlinâ sâm bonnanngât yatigâk bâlinâ sâbi. Nak zo bonnandâ nak topnâ sâm muyagemap.

³⁴ Zen mulumgât kiurâp. Bâlinandâ wan den âlipnâ sâbi. Umzinan kut nâi nâi zemap, zo yatik lâuzinan kopgâmap. ³⁵ A târâraknandâ umnan gâbâ den âlipnâ kopgâmap. A nâi nângânângâ bâlinâ, zâkkât umnan gâbâ den bâlinâ kopgâmap. ³⁶ Nâ dâzângua nângânek, Den kubikkubik narâknan den sarâ top top, zorat hânâ Anutunâ zingâbap. ³⁷ Den sâmat, zorân topkâ sâm muyagei gâsu gobap. Mo den sâmat, zorân topkâ muyagei birâgibap.”

Yesu kulem top topkât dukuwe.

(Mk 8:12; Lu 11:29-32)

³⁸ Yatâ sâm dâzângoi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a nâmbutnâ, zen itâ mâburem dukuwe, “Patâ, top lâkulâku kulem nâi tuuna âsagei iknâ.” ³⁹ Sânetâ itâ sâm dâzângoip, “A

kâmut zi orot mâmeziñâ bâliñâ sot Kembugât den birâbirân. A yatâ zorân top lâkulâku kulemgât sâme. Zen kulem ñai mârâtñâ buñâ. Propete Yonagâren muyageip, zo yatâ muyagei ikpi. ⁴⁰ Yona zâk sirâm karâmbut saru zuu patâgât umñan gei zeip. Zo yatigâk a bonñâ, nâ sirâm karâmbut hân umñan zimbat. ⁴¹ Zorat ko den kubikkubik narâkñan Niniwe kamân mâirâp, zen gam a kâmut zi zenğât topziñ sâne hâuñâ yâmbâtñâ patâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonân den girem dâzânğoi nânğâm umziñâ melânâwe, zorat. Na sa nânğânek. Nâ zi kinzan, nâ Yona wâlan. ⁴² Oi ambân kutâ hân torengen gâbâ Salomogâren gâip, zâk yatik den kubikkubik narâkñan kâmut zi zenğât tosaziñ sapsubap. Wangât, ambân zorânâ hân kêrebân gâbâ gam Salomogâren den nânğânângâ bonñâ mimbam gâip, zorat. Oi nâ zi kinzan, nâ Salomo wâlan. Zen wangât op nâgât den birâme?”

Wâke, zâk gebâkñan puriksâm a tâmbetkubap.

(Lu 11:24-26)

⁴³ “Wâkenâ a umân gâbâ takâm gam hân a mân ândiândiñan âi ândim tâtat mâmenâ kêrubap. ⁴⁴ Kârumñâ sâbap, ‘Nâ mirânâ birâm gâwan, zoren âibâ.’ Sâmñâ âburem âi ikpap. Egi mariñâ buñâ, sanğon kubikkubikñâ. ⁴⁵ Yatâ ekñâ âim wâke bukurâpñâ nâmburân zagât, zikñâ dâp buñâ, bâliñ kâtikñâ, zo sâi ga mirâ zorenâk tâtat mâme upi. Oi a zo mârûm bâliñâ ândeipñâ bet bâliñ op kwâtâtibap. Bâliñ mâme a kâmut zi, zenğâren yatik muyagibap.”

Yesugât mam murâpñâ.

(Mk 3:31-35; Lu 8:19-21)

⁴⁶ Yesu zâk den yatâ sâm dâzânğom kiri kândâtziñan Yesugât mam murâpñâ, zen gam den dukunam mambât kirâwe. ⁴⁷ Mambât kinetâ a ñaiñâ Yesu itâ sâm dukuip, “Nânğâ. Mamgâ murâpkâ, zen den dâgonam kândâtñiñan ga kinze.” ⁴⁸ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Mam murâpnâ waniñ ziñâ?” ⁴⁹ Yatâ sâmñâ arâp kirâwe, zenğâren bikñâ pamñâ itâ sâm dâzânğoi, “Ziñgitnek. Mamnâ murâpnâ

zi te. ⁵⁰ Sumbem Ibânangât sâtñâ nânğâm lume, zen ko nâgât mamârâpnâ mun garâpnâ ue.”

13

Keet maamaandîngât den.

(Mk 4:1-9; Lu 8:4-8)

¹ Sirâm zoren Yesunâ mirin gâbâ gem saru sâtñan âi tâip. ² Âi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindune ziñgit wangâ ñain zarip. Oi zâk wangâyân tâi a ambân donbep patâ, zen sagân kirâwe. ³ Zen sagân kinetâ den sumbunâ top top sâm dâzânğoi. Ñai ko itâ sâip, “Nânğânek. A ñaiñâ keet maandînbam nebân arip. ⁴ Âi maandîni keet nâmbutñâ mâtâbân gei zeii zîñâ ga niwe. ⁵ Oi keet nâmbutñâ hân sinîtnan gei zeip. Zoren hân mâiktârâ kwâkñanâk, zorat kek takip. ⁶ Ândânâ kêrep mân giari maanâ egi hâlâlânğâm moip. ⁷ Keetñâ nâmbutñâ hibuk osetñan gei zeip. Gei zemñâ kâmnâ taki hibukñâ kwârakoipkât moip. ⁸ Keet nâmbutñâ ko hân âlipñan gei zem bonñâ donbep âsageip. Topñâ ñaiğât keetñâ 1 handeret. Topñâ ñaiğât keetñâ 60. Topñâ ñaiğât 30. Bonziñâ yatâ âsageip. ⁹ Zorat ñai zâk kindapñootñâ den zi nânğâbap.”

Yesunâ den sumbunangât sâm dâzânğoi.

(Mk 4:10-12; Lu 8:9-10)

¹⁰ Den yatâ sâm dâzânğoi arâpñâ nen um topñan gam mâsikâm sâwen, “Gâ wangât den sumbunâ dâzânğomat?” ¹¹ Sâindâ zâkñâ itâ dâtnânğoi, “Anutu um topñan bagibagiñâ, zorat den sumbunâ ziññâ nânğâm kwâtâtibigât sâsân. A nâmbutñâ, zen buñâ. ¹² Ñai zâk den nânğânângânâ, zo mem ândei Anutunâ târokwap pindâbap. Oi nânğânângâ patâ upap. Ka ñai zâk den nânğânângâ pindip, zo mân mem ândei bekñan mimbap. Oi yen ândibap. ¹³ A nâmbutñâ, zen sinziñâ ekñâ mân ek kwâtâtibi. Oi kindapziñandâ den nânğâm mân nânğâm kwâtâtibi. Zorat op den sumbunâ dâzânğoman. ¹⁴ Oi mârûmñan Propete Yesaianâ kânñan den sâip, den zo bonñâ uap. Den zo itâ,

‘Kindapziñandâ den nângânângâ, zo nângâbi. Ka umziñandâ ko mân nângâm kwâtâtibi. Sinziñandâ igiknâ, zo ikpi. Ka zorat topnâ, zo mân ek kwâtâtibi. ¹⁵ A ambân kâmut zi, zen um kâtik. Kindapziñ bâpsâsân. Sinziñandâ mân ek kwâtâtibi. Umziñandâ mân nângâm kwâtâtibi. Umziñ mân melânne ko nâ dap yatâ kubikziñgâbat?’

¹⁶ Zen ko sinziñâ âlip ikme. Kindapziñ âlip nângâme. ¹⁷ Zorat zengât nânga âlip uap. Nâ perâknâk dâzângobâ. Mârumñan Propete sot a târârâknâ donbep, zen kut nâi nâi zen ek nângâme, zo ek nângânam osimnâ mân ek nângâwe.”

Keet maamaandin, zorat topnâ sâm dâzângoip.

(Mk 4:13-20; Lu 8:11-15)

¹⁸ “Oi zi keet maamaandin den, zorat topnâ dâzângua nângânek. ¹⁹ Keetnâ mâtâbân gei zeip, zorat dâp a nâmbutnâ ândime. Zen sinji âlip nângâne umziñan mân giari bâlinâ mariñandâ gamnâ zo bekñan memap. ²⁰ Keetnâ hân sinjtnan gei zeip, zorat dâp a nâmbutñandâ ândime. Zen sinji âlip nângâm âknâlem ândime. ²¹ Umziñan ko ândânâ mân gâsuipkât narâk pânkânok mem ândine sâknâm mo zângom tâk namin pâpan, zo âsagei kektâ lorem birâme. ²² Keetnâ hibuk kwâknan gei zeip, a nâmbutnâ zen yatâ ândime. Zen sinji âlip zo nângâmñâ sâkkât kut nâi sot kât sikumgât âknâle op ândine umziñan bon mân âsagei bonnâ bun op gukupitnâ upap. ²³ Keetnâ hân âlipñân gei zeip, zo a nâmbutnâ zo yatâ ândime. Zen den sinji âlip nângâm umziñan gei mem ândime. Oi nâigâren bonnâ 1 handeret, nâigâren 60, nâigâren 30. Bonnâ yatâ âsagemap.”

Nebân hibuk takip, zorat den.

²⁴ Yesunâ den sumbunâ nâi itâ sâm dâzângoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp zi itâ. A nâinâ nepñan âi keet maandenip, zoren dâpkwap sâbâ. ²⁵ Keetnâ maandinâ ari a uman zine narâk zoren kâsanâ gam hibuk keetnâ maandinâ arip. ²⁶ Oi keet zo takâm bon upâ sâi hibuk ârândân takâwe. ²⁷ Oi kore

a, zen zo ekñâ nep mariñâ dukum sâwe, ‘Patâniñâ, gâ nepkan keet âlipñâ maandenin. Oi Hibuk zo waniñ gâbâ tâkap?’

²⁸ Mâsikâne sâip, ‘Kâsa nâinâ maandeni âsageip.’ Yatâ sâi mâsikâwe, ‘Nen âi sâmbum panâ?’ ²⁹ Sâne itâ dâzângoip, ‘Bunâ. Zen hibuk sâmbum kâmnâ zo sâmbubegât birâbi. ³⁰ Zo yenâk zim-babot. Oi bonnâ mimiñ narâk oi nep a itâ sâm dâzângobat, “Kândom zen hibuk zo sâmbum buran saam kârâbân umbi. Bet ko bonnâ âlipñâ mine mirânan zâibap.” ’ ”

Wakum sot sii dangât, zekât den.

(Mk 4:30-32; Lu 13:18-21)

³¹ Den sumbunâ nâi itâ sâm dâzângoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo wakum keetnâ yatâ. A nâinâ keetnâ zo nepñan pâip. ³² Keetnâ zo mâiktârâ. Keetnâ nâmbutnâ zengât ombeziñan. Zo kâmnâ takâm zâim walâzingâm nak patâ opmap. Oi nii zen gam bâranñan pam tapme.”

³³ Oi den sumbunâ nâi itâ sâm dâzângoip, “Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo sii dangât naamñâ yatâ. Ambân nâinâ nalemân sii dangât zâtki giari nalem aksik naam op nanjip.”

Nebân hibuk takip, zorat topnâ.

³⁴ Yesunâ den dâzângoip, zo sumbunâ dâzângoip. Den muyap mân sâm muyagem dâzângoip. ³⁵ Yatâ oi Propete a nâinâ den sâip, zo bonnâ oip. Den zo itâ, “Lâunan den sumbunâ top top muyagei sâbat. Hân muyageibân gâbâ den tik zeip, zo sâm muyagibat.”

³⁶ Yesunâ a ambân zâmbari âine mirin zarip. Zâi tâi arâpnâ nen zâimñâ dukum sâwen, “Kâlamân hibuk muyageip, den sumbunâ zorat topnâ sâna nângânâ.”

³⁷ Dukoinâ itâ sâm dâtnângoip, “A keet âlipñâ pâip, zo a bonnâ nânâ pârawan.

³⁸ Nep, zo han patâ zi. Keet âlipñâ, zo sumbemgât sinji a ambân kâmut.

³⁹ Hibuk, zo bâlinâ mariñâ, zâkkât kâmut. Kâsa zâk nebân hibuk keetnâ maandinip, zâk Satan. Bon mimiñ narâknâ, zo hâunâ mimiñ narâknâ. Nep tuutuun a, zen sumbem a. ⁴⁰ Hibuk sâmbum kârâbân uwe, zo yatigâk hâunâ mimiñ narâknan

âsagibap. ⁴¹⁻⁴² A bonnâ, nânâ kâwali arâpnâ sângonzângua a ambân zengâren gâbâ bâlin mâme a ambân sot gurumin den kukunâ a ambân, zo gâbârezingâm kârâp tâmbân zâmbane geibi. Zen zoren umbâlâ op isem ândibi. ⁴³ A târârak zen ko Ibâzinangât um topnan âsaknoot maa yatâ âsagem ândibi. Nâi zâk kindapnootnâ den zi nângâbap.”

Kune kinsagât den.

⁴⁴ “Sumbemgât den singi âlip mâtâp, zo itâ. Kune kinsa nâi hibuknan tik zei a nâi zoren âi muyageip. Muyagemnâ umâlep patâ nângâm kwârakum âi kut nâi nâi tâknangip, zo pam kât mem nangâm hân zo kwâlip.”

Kunegât den sumbuñâ.

⁴⁵ “Sumbemgât singi âlip mâtâp, zo itâ. A nâi kunegât kârum ândeip. ⁴⁶ Kârum ândim kune nâi tipnan kurum, zo muyageip. Muyagemnâ kut nâi nâi gakânâ, zo a zo pindi kune zo zâkkât oip.”

Saru zuu irâ, zorat den sumbuñâ.

⁴⁷ “Sumbemgât singi âlip, zorat mâtâp, zo inangât irâ yatâ. A zen irâ zo saruyân pane giari zuu topnâ topnâ piksâwe. ⁴⁸ Piksâne sâmbune âknan zarip. Oi inan niniñâ, zo wangâyân parâwe. Mân niniñâ ko birâm pane saruyân giarip. ⁴⁹⁻⁵⁰ Narâk patâ mâte oi ko zo yatâ muyagibap. Narâk zoren sumbem a, zinâ a hânñâ hânñâ kâsâpzângomnâ bâlin mâme a minzingâm kârâp patin zâmbane geibi. Zoren umbâlâ op isem ândibi.”

⁵¹ Yatâ sâmnâ mâsikâningip, “Zen zo aksik nângâm nanje mo bunâ?” Sâi ninâ sâwen, “Nen nângâm nangen.” ⁵² Sâindâ dâtnângoip, “Zen dinnâ nângâm kwâtâtemnâ singi âlipnangât mâtâp nângâm kwâkâbi. Zen mirâgât marinâ yatâ opnâ kabân gâbâ kut nâi nâi âlip sânginâ sot unaknâ lândim pambi.”

Nasarete kamânân Yesu kândâtkuwe. (Mk 6:1-6; Lu 4:16-30)

⁵³ Yesu zâk den sumbuñâ top topnâ zo sâm nangâm mirâ kamân zo birâm arip. ⁵⁴ Âi kamânnan Nasarete, zoren âi takâm mâtâmâtâpâse namin zâim den singi âlip

sâm dâzângoi a zen nângâm imbanâzin bun oi sâwe, “Zâk nângânângâ zot imbanâ zo wanin gâbâ muyageip. ⁵⁵ Nen topnâ nangen. Zâk mirâ tuutuun a nanñâ. Mamñâ Maria. Murâpnâ kutzinâ Yakobo, Yose, Simon sot Yuda. ⁵⁶ Garâpnâ nen sot ârândân ândien. Zâk kut nâi nâi zi ikâ zoren muyageip?” ⁵⁷ Zen yatâ nângâm kwaknâ zâkkât nângâne geip. Oi Yesunâ sâm dâzângoip, “Propete a nâi zâk kutsinginâ hân torengen lan kârâm ari kamârâpnâ sot torerâpnâ, zen zâkkât nângâne gei birânanngâme.” ⁵⁸ A zen umzin angân kârâwegât Yesunâ kamân zoren kulem top top donbep mân tuugip.

14

Herodenâ sâi Yohane kuwe.

(Mk 6:14-29; Lu 3:19-20; 9:7-9)

¹ Nârâk zoren a kutâ Herode, zâk Yesugât singi nângip. ² Singi zo nângâmñâ a sâtnâ gakârâpnâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ itâ nângan. Yohane too sanjonzingip, zâk mumunan gâbâ zaat kâwaliñoot ândiap.”

³ Den zo yen mân sâip. Mârumnan Herode zâk munñâ Pilipogât ambân beknan meip, kutnâ Herodia. Ambân zâkkât opnâ sâi Yohane kin bik saam tâk namin pane zeip. ⁴ Wangât, Yohaneñâ den itâ dukuip, zorat, “Gâ ambân zo mein, zo mân orotnâ.” ⁵ Oi Herodenâ Yohane kumbam nângip. Ka a ambân zinâ Yohanegât nângâne Propete op ândeip, zorat kenngât op birip. ⁶ Oi Herode âsaâsagin narâk oi omo nâne patâ utnam utne Herodiagât bâratnâ, zâk Herode sot a sâtnâ tarâwe, zengât mâteyân kep ândei Herode ek âknâlem itâ sâm dukuip, ⁷ “Nâ den zi sâm kâtigian. Gâ wan mo wangât sâna gibat.” ⁸ Oi ambân zâk mamnandâ den dukui itâ sâip, “Yohane too sanjon nep tuugip, zâkkât gândun kom mânângâtñâ kâuknâ hâkobân pam mem ga ni.”

⁹⁻¹¹ Yatâ sâi a kutâ zâk nângâm pârâkpâip. Nângi mân dâp oip. Ka zâk a sâtnâ zengât mâtezinan sâm kâtigeip, zorat op zo bon upapkât nep a sângonzângoi Yohane tâk namin tâi gândunâ kârâm mânângât kâuknâ hâkobân pam mem ga

Herodia bâratnâ pindâwe. Ambân zo memnâ mamnâ pindip. ¹² Yohane kune moi arâpnâ zen gamnâ kâmbârânâ mem hangumnâ âi Yesu den singi dukuwe.

Yesunâ a 5 tausen nalem zingip.

(Mk 6:31-44; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)

¹³ Yesunâ den singi zo nângâm wangâyân zâim hân a mân ândiândinân, zoren ândibam arip. Ari a ambân donbep patâ kamân nâin nâin gâbâ, zen singinâ nângâm saru sâtjan âim muyagiwe. ¹⁴ Yesunâ wangâyân gâbâ gemnâ a ambân kâmut zo zingitnâ umnâ nângâmnâ a ambân sisi mâsekziñoot, zo kubikzingip.

¹⁵ Yatâ op ândei mirâ oi Yesugât arâpnâ ninâ dukum sâwen, “Zi a mân ândiândinân ândeindâ mirâ nâtiksâbâmap. Gât ko a ambân zâmbana kamânân âim nalem muyagibi.” ¹⁶ Sâindâ Yesunâ itâ sâm dâtnângoip, “Wangât âibigât se? Zinâ nalem zingânek.” ¹⁷ Yatâ sâm dâtnângoi sâwen, “Nen zi nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem ândien. Nen nalem nâmbutnâ buñâ.” ¹⁸ Sâindâ Yesunâ itâ sâm dâtnângoip, “Nalem zo nâgâren mem ganek.”

¹⁹ Yatâ sâmñâ a dâzângoi hibuk luatnâ tap âiwe. Yesunâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo mem sumbemân egi zari sâiwap sâmñâ namun arâpnâ ninâ kâsâpkum a zingâwen. ²⁰ A pisuk nem âkon urâwe. Oi buputnâ zeip, zo meindâ irâ kiin zagât piksâip. ²¹ A nalem niwe, zo tenğâzinâ 5 tausen yatâ. Ambâ murarâpzinâ mân sâlâpzanğowen.

Yesu saru kwâkñan lân lân arip.

(Mk 6:45-52; Yo 6:15-21)

²² Yatâ opñâ Yesunâ arâpnâ sâi wangâyân zâi saru nâmbutken âinam âiwen. Yesu zâk a ambân zâmbari âibigât zoren tâip. ²³ Oi a ambân zâmbari âinetâ zâk zikñik ninâu sâbam bâkñan zari. Yatâ op ândei nâtiksâi zâk zikñik zoren ândeip. ²⁴ Wangânâ âim saru tânâmñan takip. Oi pibâ patâ zâk âiwenân gâbâ gam saru kunziri wangâ mem kâbakñei âinam osiwen. ²⁵ Mirâ hanşâsâgât Yesunâ saru kwâkñan lân lân ga muyageningip. ²⁶ Zâk zo yatâ gâi arâp ninâ eknâ kenğâtñinâ op

wâke gaap sâm den kâtik kambânâwen. ²⁷ Yatâ oindâ den itâ sâm dâtnângoip, “Umzin diim geik. Zi ninak gaan. Mân kenğât utnek.” ²⁸ Sâi Peteronâ sâtjan mem itâ sâip, “Kembu, ninak gaan sâna too kwakñik lân gabâ.” ²⁹ Sâi Yesunâ sâip, “Ga.” Sâi Peteronâ wangâyân gâbâ geim saru kwâkñan Yesugâren arip. ³⁰ Peteronâ âim tâi pibâ patâ nâi gâi kenğât op geibam op Yesu konsâm sâip, “Kembu, gâ gâsuni.” ³¹ Sâi zorenâk Yesunâ gâsum sâip, “Gâ wangât nângâm pâlâtânğâ lotnâ oi um zagât uat?” ³² Yatâ sâm gâsui wangâ kâligen kopğaitâ pibâ hirinsâip. ³³ Oi a wangâyân tarâwen, nen Yesu um topñan âi pindiñsâm sâwen, “Gâ perâkñak Anutugât nanñâ.” ³⁴ Oi saru nâmbutken âimñâ Genesarete hânân takâwen. ³⁵ Zoren a zen Yesu eknâ den pane kamân nâin nâin ari a ambân sisi mâsekziñoot diizingâm zâkkâren gawe. ³⁶ Oi zen Yesu itâ dukuwe, “Nângâna hâmbâgâ murukñan gâsum mâsekziñ buñ upap.” Yatâ urâwe, zorânâ sâkziñâ âlip op nanğip.

15

Kut nâi nâi niniñandâ a um mân sumunkomap.

(Mk 7:1-23)

¹ Narâk zoren Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembugât gurumin den galem a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, ² “Arâpkâ, zen wangât sâkurâpñin zengât den kom bitzinâ mân too sanjon nalem mem nime?”

³ Yatâ sâm mâsikâne Yesunâ itâ sâip, “Zen ko wangât ziinâ sâkurâpziñangât den lum Anutugât den kume?” ⁴ Anutugât den itâ ziap, ‘Gâ ibâ mam sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi nâi zâk ibâ mam den bâlinâ dâzâkobap, zâk mân ândibap. Zâk kune mumbap.’ ⁵ Zen ko itâ sâme, ‘Nâi zâk ibâ mam itâ dâzâkobap, “Kut nâi zikâbam, zo Anutugât singi sâm paan.” Zâk zo yatâ opñâ on galem mân otzikâbap.’ ⁶ Zen yatâ opñâ Anutugât den birâne giari sâkurâpziñangât den zorik lum ândime. ⁷ Sarâ a, zen. Zengât op Propete Yesaianâ Anutugât den itâ sâm kulengoip,

⁸ ‘A kâmut zi lâuzinandik mâtâsenime. Umzinandâ ko birâtime. ⁹ Oi den bonnagât hâuñâ a ziin den sâm kwâkâyângâme. Zen lâuzinandik mâtâsenime. Nâ zorat nânğa yen opmap.’ ”

¹⁰ Yesu zâk zo yatâ sâm dâzângom a ambân sâi gane itâ dâzângom sâip, “Nâ den dâzângua nângâm kwâtâtine.”

¹¹ Kut nâi nâi nine geimap, zo mân sumunkomap. Ka lâuzinân gâbâ kopgâmap, zorânâ sumunkomap.”

¹² Yatâ sâi arâpnâ niñâ zâkkâren âim mâtâsâm sâwen, “Den yatâ zo sâna Parisaio a zen nângâm bâlin kwatgige, zo nângat?” ¹³ Sâindâ sâip, “Nebân kut nâi zo sumbem Ibânandâ mân kâmerip, zo sâmbum nanğâbap. ¹⁴ Zen yen birâzingânek. Parisaio zen sinziñ nâtâtiknâ. Zengât mâtâp kândom a sen bâpsâsân zagât diiangâm âibabot, zo ko mâtâp tâpâkum ârândân lâmân geibabot.”

¹⁵ Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Den sumbuñâ dâzânguat, zorat topnâ sâna nângânâ.” ¹⁶ Sâi Yesunâ dâtnânngoip, “Zen tok um nângânângâziñ mân pâronşâi ândie, mo dap? ¹⁷ Topnâ itâ mân nânge? Anâ kut nâi nâi nine tep kâamboziñ giari mem kubigi mâtâpnân geimap. ¹⁸ Ka umzinân gâbâ den bâlin top top lâuzinân takâmap, zorânâ ko umziñ sumunkomap. ¹⁹ A umân gâbâ kut nâi nâi kop gâmap, zo itâ. Nângânângâ bâlinâ, âknâle nep, kâmbam ku, kâmbu konda, den sarâ, ambân mem birâbirân sot den sumunñâ. ²⁰ Kut nâi nâi yatâ, zorân sumunkomap. Oi bet mân sanjon kut nâi nâi nine, zorânâ mân sumunkomap.

Kanaan ambân nâiñâ Yesu konsâm mâtâseip
(Mk 7:24-30)

²¹ Oi Yesu zâk kamân zo birâm Tiro sot Sidon kamân zagât, zo zengâren arip. ²² Zengâren ândei Kanaan hânân goknâ ambân nâi gam Yesu konsâm sâip, “Kembu gâ Dawidigât kiunñâ, nâgât umgâ bâlin oik. Bâratnâ, zâk wâkenâ mâte pirik oknângâmap.” ²³ Yatâ sâi Yesunâ nângâm den hâuñâ mân dukuip. Yatâ oi arâpnâ nen zâkkâren gam dukum sâwen, “Ambân

zo molina arik. Zâk kândâtñinân den sâm gaap.” ²⁴ Sâindâ dâtnânngoip, “Nâ Isirae kâmut râma yatâ gulip op ândime, zo zengârâk sângonnogi gem gâwan.” ²⁵ Sâi ambân zorân um topnân âi siminñâ liim pindiñsâm sâip, “Kembu, gâ lañ betnan me.” ²⁶ Yatâ sâi ko itâ sâm dukuip, “Katep zengât nalem betziñan mem wâu zingâzingân, zo mân dâp upap. Nâ Isirae a kâmut, zengât gem gâwan.” ²⁷ Sâi ambân zo itâ sâip, “Kembu zo âlip sat. Oi marirâpziñandâ nalem nem tatne gwapgwap gei wau zen lañ nime.” ²⁸ Yatâ sâi Yesunâ dukum sâip, “O ambân nângâm pâlâtângâ patâ, sat zorat dâp muyagegigik.” Sâi zorenâk bâratnâ âlip oip.

Yesunâ a donbep kubikzingip.
(Mk 7:31-37)

²⁹ Yesu zâk hân zobâ âburem gam Galilaia saru sâtnân âim bâknâ nâin zâi tâip. ³⁰ Zâi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindum gawe. Zen sâkziñâ giginâ, sinziñ bâpsâsân, kin bitziñ bâlinâ, kopa sot sisi mâsekziñoot diizingâm Yesugât um topnân zâmbane kubikzingip. ³¹ Yatâ oi kopa, zen dinziñâ sâwe. Kin bitziñ bâlin, zen mâtâbân âim gawe. Sâkziñ giginândâ âlip urâwe. Sinziñ bâpsâsânandâ sinziñ igâwe. Oi a ambân kâmut, ziñâ zo eknâ nângâne imbanâ oi itâ sâwe, “Nen Isirae a kâmut nenğât Anutu mâtâsinâ.”

Yesunâ a 4 tausen nalem gumuzingip.
(Mk 8:1-10)

³² Yesunâ arâpnâ sâi gâindâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nâ a zengât umnâ nânğan. Zen nâ sot ândine sirâm karâmbut oi tepkât mue. Oi nalem buñâ sângonzânngoindâ âi mâtâbân tâmbetagobegât umnâ girem uap.” ³³ Sâi arâpnâ niñ itâ sâwen, “Nen hân a mân ândiândinân ândim nalem ikâ gâbâ mem a kâmut zi zingindâ nine dâp upap?” ³⁴ Yatâ sâindâ Yesunâ mâtâkâniñgâm sâip, “Zengâren nalem dabutâ ziap?” Sâi niñâ sâwen, “Nalem nâmburân zagât sot saru zuu zagât mo karâmbut ziap.” ³⁵ Oi Yesunâ nângâm sâi a ambân zen mindum hânân ge tarâwe.

³⁶ Yatâ utnetâ Yesu zâk nalem nâmburân zagât sot saru zuu, zo mem sâiwap sâmbamun arâp niŋgi kâsâpkum a ambân zingâwen. ³⁷ Nen zingindâ a ambân aksik nem âkon urâwe. Oi buputnâ tap arip, zo sânduindâ irâ nâmburân zagât piksâip. ³⁸ Nalem niwe, a zo 4 tausen yatâ. Ambâ murarâpziŋ mân sâlâpzângowen. ³⁹ Yesunâ a ambân zâmbari âine ziknâ wanğâyân zâim Magadan hânân âi takip.

16

Yesunâ kulem nâi tuubapkât sâne kwâkâzingip.

(Mk 8:11-13; Lu 12:54-56)

¹ Parisaio a sot Sadukaio a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, “Gâ sâna top lâkulâku kulem nâi âsagei iknâ.” ² Sâne dâzângom sâip, “Mirâ nâtiksâbâ sâi sumbem kurinğoi sâme, ‘Muka maa upap.’” ³ Mo hanğsâi sasa mem doonğubap, zo ko map gâbap sâme. Sarâ a, zen. Sumbemgât tobatnâ eknâ nângâme. Ka nâgât topnâ ko mân nângâm kwâtâtîme. ⁴ A ambân ândi mâmanziŋ bâlinâ, zen kulem tobat nâi iknat sâme. Zen kulem nâi unğaknâ bunâ. Yonanâ Niniwe a umziŋ melânbigât kulem yatâ oip. Narâk ziren Yona kulem oip zo yatâ nânâ muyagia ikpi.”

Parisaio a sot Sadukaio a, zengât girem dâzângoip.

(Mk 8:14-21)

⁵ Oi arâpnâ nen nalemgât nelâmnângoï Yesu sot saru nâmbutken arindâ Yesunâ itâ sâmbamun dâtnângoip, ⁶ “Zen Parisaio sot Sadukaio a zengât sii dangât nalemziŋan mân pam om nimbi.” ⁷ Yatâ sâmbamun dâtnângoï nen kwaknâ itâ sâmbamun ârâguwen, “Nalem zei birâm gen, zorat dâtnânguap.” ⁸ Yatâ sâindâ Yesugât kindapnân giari nângâm itâ sâmbamun dâtnângoip, “O nângâm pâlatânziŋ lotnâ. Zen wangât nalem birâm ge, zorat âragum te?” ⁹ Kut zo orâwan, zo mârum nelâmzângoï mân nânge? Nâ nalem bâtnâmbut zorânâ a 5 tausen zingâ nem âkon utne buputnâ sândune irâ dabutâ piksâip? ¹⁰ Nalem nâmburan zagât, zorân a 4 tausen zingâ nem âkon utne buputnâ sândune irâ dabutâ gei piksâip? ¹¹ Nâ

nalemgât mân dâzânguan. Zo wangât mân nângâm kwâtâtîe? Parisaio a sot Sadukaio a, zengât sii dangât nalemziŋan mân pam nimbi.” ¹² Arâpnâ nen den yatâ nângâm kwâtâtîem sâwen, “Zâk sii dangât pam niniŋangât sap, zo Parisaio sot Sadukaio den sâsâziŋangât op sap.”

Peteronâ Yesugât topnâ sâmbamun muyageip.

(Mk 8:27-30; Lu 9:18-21)

¹³ Kaisarea kamân a kutâ Piliponâ sâi tuuwe. Yesu zâk âi zo mâte upam arâp dâtnângom sâip, “A ambân, zen a bonnâ nâgât nâi sâme?” ¹⁴ Sâi niŋâ dukum sâwen, “Nâmbutnândâ Yohane too sanğon nep tuugip sâme. Nâmbutnândâ Elia sâme. Nâmbutnândâ Yeremia mo Propete a nâi sâme. Gâgât yatâ sâme.” ¹⁵ Yatâ sâmbamun dukoindâ mâsikâningip, “Ka ziiŋâ ko nâgât nâi sâme?” ¹⁶ Mâsikâningi Simon Peteronâ sâip, “Gâ Anutu ândiândiŋ mariŋangât nanğâ. Bâlinan gâbâ mâkâningâban. Gâ Kristo.” ¹⁷ Sâi Yesunâ itâ sâmbamun dukuip, “Simon, Yonagât nanğâ, gâgât nânge sâtârenğoot uap. Nângânangâ zo agâren gâbâ mân muyagegigap. Zo sumbem Ibânandâ sâmbamun muyagem gigip. ¹⁸ Zorat dâgoga nânge. Gâgât kutkâ Petero (niŋ denân ko Kât). Oi nânâ kât zorat kwâknan a ambân kâmut gakârâpnâ zâmbansa simgât imbanândâ mân walâzingâbap. ¹⁹ Oi nâ sumbem mâtâp konkonğâ gibat. Oi hânân saasaanâ nep tuuna sumbemân bonğoot upap. Oi hânân olanğolanğâ nep tuuna sumbemân bonğoot upap.” ²⁰ Yatâ sâmbamun arâpnâ den kâtiknâ dâtnângom sâip, “Nâ Kristo ândian, zorat den a ambân mân dâzângobi.”

Yesu momnâ zaatpap, zorat den kânjan sâmbamun muyagem zingip.

(Mk 8:31-9:1; Lu 9:22-27)

²¹ Narâk zoren Yesunâ topkwap kut nâi nâi gâtâm âsagibap, zorat arâp sâmbamun muyagem niŋgi. Oi Yesunâ Yerusalem kamânân zari galem a sot tirik namâ galem a sot Kembedgât gurumin den zorat galem a, ziŋâ kut nâi nâi sumunğâ oknangâm kune mom sirâm karâmbut zem zaatpap, zorat diŋâ dâtnângom

nanjip. ²² Dâtnângoi Petero ziknik diim âimnâ kwâkânangâm sâip, “Kembu, Anutunâ galem otgigi kut nâi yatâ zo mân âsagegibap.” ²³ Sâi puriksâm Petero itâ sâm dukuip, “Satan, gâ siriksâm âi. Gâ mâtâp doongubâmat. Den sat, zo Anutugâren gâbâ bunâ. Zo a den.”

Yesu molimoliŋgât den.

²⁴ Narâk zorenâk Yesunâ târokwapnâ arâp itâ sâm dâtnângoip, “Zen nâ molinâ sâm um sâkziŋgât den birâm poru nakziŋ lum nâgât mâtâp, zo lânbi. ²⁵ Zen ândiândiziŋ angân kârane zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândiziŋ birâne muyageziŋgâbap. ²⁶ Zen hângât kut nâi nâi, zorik mem ândine ândiândiziŋa bun oi wan âlipnâ muyageziŋgâbap? Zen dap yatâ ândiândiziŋ suup mei târokwap ziŋgâbap? ²⁷ Nângânek. A bonnâ, nâ Ibânangât neule âsaknoot âsagem sumbem arâpnâ diiziŋgâm gem gam a aksik patâ ândi mâmanziŋgât dâp hâuŋa ziŋgâbat. ²⁸ Nâ perâknak dâzângobâ. A zi kinzeyân gâbâ nâmbutnandâ mân munetâ a bonnâ nâ gem kembu patâ op tâka nikpi.”

17

Yesunâ holi tobat nâi oip.

(Mk 9:2-13; Lu 9:28-36)

¹ Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot munâ Yohane, zen ziinik diiziŋgi bâknan zâiwe. ² Oi zoren Yesu zâk mâteziŋan kinnâ tobat nâi oip. Oi si sângânâ maa yatâ âsageip. Hâmbânâ kâukom âsaknâ yatâ âsagem nanjip. ³ Oi Mose sot Elia, zet zorenâk âsagem kin Yesu sot den den urâwe. ⁴ Yatâ utnetâ Peteronâ Yesu itâ sâm dukuip, “Kembu, mat nâi ziren ândien. Zorat nângâna ziren silep karâmbut tuuga, gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.”

⁵ Yatâ sâm kiri sasanâ âsaknoot gem kwâtepzângoip. Oi sasa kâligen gâbâ den nâi itâ gâip, “Zi nannâ âlipnâ. Umnandâ gâsumap. Zen diŋa nângâm biranbi.” ⁶ Oi arâpnâ zen den zo nângâm sângânziŋ hânân gei tutukum kenngât op sânam sânsân urâwe. ⁷ Yatâ utne Yesunâ

zenngâren âim weeziŋgâm sâip, “Zen zatnâ kenngât bun ândinek.” ⁸ Yatâ sâi sinziŋa lum za ikne Yesu ziknik kiri igâwe.

⁹ Oi bâknan gâbâ gem tap Yesunâ den itâ sâm dâzângoip, “Kut nâi sen mârât ikse, zorat den sinji a ambân mân dâzângom ândine a bonnâ nâ mumunân gâbâ zaatpat.” ¹⁰ Yatâ sâm dâzângoi arâpnâ zen mâsikâm sâwe, “Elia zâk Kristo kâdom oknangâm gâbap. Kembangât gurumin den galem a zen wangât yatâ sâme?” ¹¹ Sâm mâsikâne itâ sâm dâzângoip, “Elia zâk kâdom gam kut nâi nâi kubikpapkât sâwe, zo bonnâ. ¹² Oi zorat dâzângua nângânek. Elia zâk mârûm gam ândei mân ek nângâm kut nâi lan oknangâwe. Oi a bonnâ, nâ yatigâk nom sâknam nibi.” ¹³ Yatâ sâi arâpnâ ziŋa itâ nângâwe. Eliagât sap, zo Yohane too sanjon nep tuugip, zâkkât op sap.

Arâpnâ a nâi kubiknam osiwe.

(Mk 9:14-29; Lu 9:37-42)

¹⁴ Oi bâknan gâbâ gem gam a kâmut zenngâren ganetâ a nâi Yesugâren gam pindiŋsâm sâip, ¹⁵ “Kembu, gâ nannangât umgâ bâliŋ oik. Zâk mom gwâlâ op kârâbân sot toin geimap. ¹⁶ Oi arâpkâ zenngâren mem ga kubiknam osie.” ¹⁷ Sâi Yesunâ itâ sâip, “O a kâmut, zen nângâm pâlatânziŋ bun. Den kwâkâ a. Nâ zen sot âsâbân ândim âkom diiziŋgâmâmbat?” Yatâ sâmâ katep mem ganek sâip. ¹⁸ Oi yatâ utnetâ Yesunâ wâke den dukui pam ari zorenâk katep âlip oip. ¹⁹ Bet arâp nen Yesugâren gam tik sâm mâsikâwen, “Nen wangât wâke molinam osien?” ²⁰ Sâindâ dâtnângoip, “Nângâm pâlatânziŋa lolotnâ, zorat yatâ ue. Nâ perâknak dâzângua nângânek. Nângâm pâlatân bonnâ, mâiktârâ nâi, mundo keetnâ yatâ zemziŋgi baknâ ândiren zi dukunetâ âbângum ândirengen âibap. Zen wan mo wangât mân kwakpi. ²¹ Wâke zo yatâ, zo wan wannâ bunâ, nalem birâm ninâu sot ândimnâ âlip moliziŋgâbi.”

Mom zaatpapkât sâm dâzângoip.

(Mk 9:30-32; Lu 9:43-45)

²² Yesugât arâp, nen Galilaia hânân Yesugâren minduindâ itâ sâm dâtnângoip,

“A bonnâ, nâ a bitziñan zâibat. ²³ Zaria none momnâ sirâm karâmbut zem zaat-pat.” Den yatâ sâi arâpnâ nen den zo nânğindâ maknâ oip.

Peteronâ iñan lâunjan gâbâ kât meip.

²⁴ Oi Kapenaum kamânân takindâ tirik namâgât kât memarâwe, a zo zîñâ Peterogâren gam mâsikâm sâwe, “Patâziñandâ tirik namâgât kât kânok pâmap mo bunâ?” ²⁵ Sâne Peteronâ sâip, “Ee, pâmap.” Yatâ sâmñâ mirin zâim den mân dukui Yesu zikñak mâsikâm sâip, “Simon, gâ dap nânğat? Hângât a kutâ, zen waniñ zengâren kât mime? Narâpziñâ zengâren mo a nâmbutnâ zengâren?” ²⁶ Mâsiki a nâmbutnâ zengâren mime sâi Yesunâ itâ sâm dukui, “Âlip sat. Zorat a kutâ narâpziñ, zen yen ândibi. Niinâ yatik Anutu kutâgât narâp ândien. ²⁷ Oi niinânğât nânğâne bâliñ opapkât saruyân geim kela tâğân saam pânandâ giari saru zuu kâdom zibap, zo sâmbuna kopgâi lâunâ kwâsatnâ kât nâi muyagiban. Zo niiknâ singi kom zîngâban.”

18

Katep zengât holi yatâ ândibi.

(Mk 9:33-37; Lu 9:46-48)

¹ Narâk zoren arâpnâ nen Yesugâren âim itâ sâm mâsikâwen, “Anutu um topñan, zo nâinâ patâ op ândibap?” ² Yatâ sâindâ Yesunâ katep mâik nâi sâi gâi osetniñan pam itâ sâm dâtnânğoi, ³ “Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen umziñ diim gem katep zengât holi yatâ mân ândibi, zo ko sumbem kamânân mân zâibi. ⁴ Nâi zâk katep zi yatâ op ândibap, zâk zo ko sumbemân patâ op ândibap. ⁵ Oi nâi zâk nâgât op katep zi itâ galem okñanğâbap, zâk nâ kore otnibap.”

Bâliñanğât den.

(Mk 9:42-48; Lu 17:1-2)

⁶ “Nâi zâk katep gakârâpnâ zengâren gâbâ kânoktâ sâi bâliñ upap, zâk mârumñan kât patâ nâi gânduñan saam saruyân pane giari sâi zo bâbâlan opap. ⁷ Yei, bâliñanğât nep tuutuun, zo yâmbâtnâ. Bâliñanğât nep tuutuun muyagibap. Zo dap op yen zimbap. Ka

a nâi bâliñanğât nep tuubap, Yei, Anutuñâ dap dap okñanğâbap?

⁸ Zorat bikandâ mo kingandâ bâliñ upâ sâi mânânğât pâmban. Ândiândi kâtikñan zâibâ sâm zâibam kwaknâ birâm ândiban. Kingâ bikâ hâlâluyâk ândim kârâp kâtikñan geibatkât yatâ upan. ⁹ Mo singandâ bâliñâ nâi ek nânğâbâ sâi ketârapkum pâmban. Ândiândi kâtikñan âiban, zorat op singâ bâpsâi ândiban. Sen hâlâlu ândim kârâbân geibatkât yatâ upan.”

Yesugât katep gakârâp, zengât den.

(Lu 15:3-7)

¹⁰ “Umziñ girem oi mulun ândim katep gakârâpnâ, zengât nânğâne giginâ mân upap. Nâ zorat dâzângua nânğânek. Sumbemân katep zengât galem a ândie. Zen sumbem Ibânânğât mâtenjan ândime. ¹¹ A bonnâ, nâ a ambân tâmbetagoonjan gâbâ kubikziñgâbam gem gâwan.

¹² Zen dap dap nânge? A nâi râma gakârâp 1 handeret ândibi, oi zengât osetziñan gâbâ kânok bun oi birâbap? Mo 99 zo zâmbamñâ kânok barin bun upap, zo âi kârûm muyagibap? ¹³ Nâ perâkñak dâzângobâ. Zâk âi kârûmñâ muyagemñâ 99 zengât bunâ, bun upap, zorat op umâlep patâ nânğâbap. ¹⁴ Zo yatâ zengâren gâbâ katep nâi tâmbetagoi sumbem Ibâziñandâ nânği mân dâp upap.”

Kubikkubik sot ninâugât den.

(Lu 17:3)

¹⁵ “Bukugâ nâinâ gâgât tosa muyagei gâ tik âi dukuban. Zâkñâ dîngâ nânği âlip oi buku upabot. ¹⁶ Ka dîngâ biri ko a kânok mo zagât sâna gâ sot âinetâ a zâk sot dinziñ kubikne âlip upap. ¹⁷ Oi a zorânâ dinziñâ zo biri Kembugât a kâmut zengât bitziñan pane dinziñâ kwâki nânğânğânğâne a um kâtik mo orot mâme bâliñ a yatâ upap.

¹⁸ Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen hânân saasaa nep tuune sumbemân zo yatik bonnâ upap. Mo zen hânân olañolañ nep tuune sumbemân yatik bonnâ upap.

¹⁹ Oi dum dâzângua nânğânek. Zengâren gâbâ a bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, ziñ umziñ mâtakâm wan mo

wangât ninâu sânetâ sumbem Ibâziṇandâ muyagem ziṇgâbap. ²⁰ A bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, zen nâgât op mindune nâ osetziṇan tâpat.”

Kore a bâliṇangât den.
(Lu 17:4)

²¹ Yesuṇâ den yatâ sâi Peteroṇâ zâkkâren âim mâsikâm sâip, “Kembu, bukunâ nâiṇâ bâliṇ otnigi tosaṇâ sâp dabutâ birâbat? Nâmburân zagât oi bira dâp upap?” ²² Sâm mâsiki Yesuṇâ sâip, “Nâmburân zagât oi birâbangât sat. Nâ yatâ buṇâ, 70 oi birâbangât san. Oi yatigâk buṇâ, walâm donbep patâ oi birâban.

²³ Zorat singi âlipkât mâtâp, zo a kutâ nâiṇâ oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ zo arâpṇâ tosaṇâ namuṇ pindâbigât sâi gawe. ²⁴ Oi nâi diim gawe, zâkkâren tosa patâ nâi zeip. Kât 10 tausen yatâ. ²⁵ Oi a zo kât buṇ oi a kutâ zâk a zo zikṇâ sot ambin murarâpṇâ sot kut nâi nâi a ziṇ sângân mine zâkkât upapkât sâip. ²⁶ A kutânâ yatâ sâi kore aṇâ um topṇan gei itâ sâm dukuip, ‘A kembunâ, gâ birânina kât zo mulunâk muyagem gibat.’ ²⁷ Yatâ sâi a kutânâ umṇâ nângâm tosaṇâ birip.

²⁸ Yatâ oi kore a zo mirin gâbâ gem bukunâ nâi muyageip. Zâkkâren tosa mâik nâi kât 1 handeret yatâ tâip. Zâk muyagem gâduṇan gâsum kârâpṇoot sâip, ‘Tosa zo kek melân ni.’ ²⁹ Oi a zo bukunangât um topṇan geim itâ sâip, ‘Gâ birânandâ mulunâk tap kât zo muyagem gibat.’ ³⁰ Yatâ sâi diṇâ mân nângâm itâ sâm bukunâ zo tâk namin pâip, ‘Tosa zo kwâkâm nangâna âki birâgibat.’

³¹ Oi kore a bukurâpṇâ, zen zo ekṇâ umziṇ bâliṇ oi âi a kutâziṇâ singi dukuwe. ³² Oi a kutâ, zâkṇâ nângâm kore a zo sâi gâi itâ sâm dukuip, ‘Kore a bâliṇ kâtik kâtikṇâ, gâ. ³³ Nâ gâgât umnâ nângâm tosaṇâ biran. Oi nâṇâ tosaṇâ biran, zo yatik bukugangât tosaṇâ birâbat?’ ³⁴ Yatâ sâmṇâ kuk op kâwali a bitziṇan pam sâip, ‘Tâk namin pane ândim zâim nâgât tosa patâ, zo kwâkâm nanṇi birâne gibat.’ ³⁵ Zen zo yatik um bâbâlanâk a bukuziṇâ, zâkkât tosa mân birâne sumbem Ibânandâ zo yatâ yâmbâtṇâ otziṇgâbap.”

19

Ambân mem birâbirâgât den.
(Mk 10:1-12; Lu 16:18)

¹ Yesu zâk den top top zo sâm nangâm Galilaia hân birâm Yudaia hân Yodaṇ too nâmbutken arip. ² Ari a ambân kâmut patâ molim âiwe. Oi hân zoren ândim sisi mâsek a kubikziṇip.

³ Oi Parisaio a, zen mâsikânam ga itâ sâm mâsikâwe, “Kembugât den kâtik, zo dap ziap? A nâi, zâk ambinṇâ wan mo wangât op biri dâp upap?” ⁴ Mâsikâne sâip, “Kembugât ekabân den ziap, zo sâlâpkume mo buṇâ? Zâkṇâ mâruman a sot ambân muyagezikip. ⁵ Muyagezikâmṇâ itâ sâip, ‘Zorat ko a nâiṇâ ibâ mam birâzikâm ambinṇangâren pâlatân oi zet um sâk kânok op ândibabot.’ ⁶ Oi zet zagât buṇâ, kânok op ândibabot. Zorat sa nângânek. Anutuṇâ mâpotzikipkât a zen mân kâsâpâkobi.”

⁷ Yatâ sâm dâzângoip zen itâ sâwe, “Mose zâk den itâ sâip, ‘A nâi ambân birâbam ekap kulemgum pindâm birâbap.’ Zo wangât yatâ sâip?” ⁸ Sâne Yesuṇâ itâ sâm dâzângoip, “Mose zâk um kâtikziṇangât op yatâ sâip. Mârum topkwâkkwatṇan yatâ mân zeip. ⁹ Zorat nâ dâzângua nângânek. A nâi, zâk ambân birâm nâi mimbap, zâk târotârozik mânangât tosa patâ mimbap. Ka mârum ambânṇâ a nâi sot ândeip oi ko tosa zo agât mân upap.”

¹⁰ Yatâ sâi arâpṇâ nen dukum sâwen, “Ap ambin, zekât topzikṇâ yatâ oi aṇâ ambân mân mem yen ândibâ sâm âlip ândibap.” ¹¹ Sâindâ ko Yesuṇâ itâ sâm dâtnângoip, “Den zi a aksik zengât buṇâ. Zorat imbaṇâ zemziṇgap, zen mem umziṇan gibi. ¹² A nâmbutṇâ, zen mam kâmbu kâligen gâbâ ambân buṇâ ândibigât gukupitṇik âsagiwe. A nâmbutṇâ, zen aṇâ katep mân mimbigât otziṇgâwe. Oi a nâmbutṇâ, zen singi âlip nepkât op ambân mân mime. Nâi zâk zorat imbaṇâ zemṇangap oi den zi nângâm umṇan gibat.”

Yesuṇâ bikṇandâ katep kâukziṇan pâip.
(Mk 10:13-16; Lu 18:15-17)

¹³ Oi a ambân zen murarâpziñ Yesugâren diizingâm âim Yesunâ bikñandâ kâukziñan gâsum ninâu sâbapkât dukuwe. Oi arâpñâ nen kenğât minziñgâwen. ¹⁴ Yatâ oindâ Yesunâ itâ sâip, “Birânetâ katep zen nâgâren ganek. Mân pâke panek. ¹⁵ Katep yatâ zo, zen sumbemgât sinji sâsân.” Yatâ sâmñâ bikñandâ kâukziñan pamñâ hân zo birâm nâin arip.

*A sikum patâ, zâk Yesu kândâtkuip.
(Mk 10:17-31; Lu 18:18-30)*

¹⁶ Oi a nâinâ Yesugâren gam mâsikâm sâip, “Nâ wan nep âlipñâ tuumñâ ândiândi kâtikñangât sinji upat?” ¹⁷ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ wangât nâgâren gam âlip orotñangât mâsikânigat? Âlipñâ mariñâ Anutu kânok. Gâ ândiândi kâtikñangât sinji upâ sâm Kembugât gurumin den zo lum ândiban.” ¹⁸ Sâi a zorânâ wan gurumin dengât sat sâm mâsikip. Sâi Yesunâ itâ sâip, “Gâ kâmbamñâ a mân kumban. Ap ambin, zet mân birâyangâbabot. Gâ kâmbu mân upan. ¹⁹ Gâ bukugangât sarân sâsân mân sâban. Gâ ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi gikangât otgimap, zo yatik a torenñâ zengât otgibap.” ²⁰ Sâi a sigan zorânâ itâ sâm dukuip, “Den sat, zo âlip op gâwan. Oi nâi dap dap târokwap upat?” ²¹ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ tosanâ buñ upap sâm kut nâi nâi tatgigap, zo pam kât memñâ a kanpitâ zingâban. Zingâmñâ ga moliniban. Gâ yatâ opñâ sumbemân sikumgoot upan.” ²² Yatâ sâi a zo nângâm umñandâ bâlin oi arip. Zâk sikum a op ândeip, zorat op umbâlâ op arip.

²³ Ari Yesunâ arâpñâ itâ sâm dâtnângoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. A sikum patâñootñâ sumbem kamânân baginam kwakpi. ²⁴ Nâ zorarâk dâzângobâ. Bâu patâ kamelenâ kuup mâtâpñan bagibagin, zo yâmbâtñâ yatâ. Ka a kât sikum patâñâ sumbem kamânân bagibagin, zo yâmbâtñâ walâwalânâ.” ²⁵ Arâpñâ nen den zo nângâmñâ kwakmak op sâwen, “Zo yatâ zorân dap yatâ sumbemân baginat?” ²⁶ Sâindâ Yesunâ niñgitñâ sâip,

“Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutunâ mâtâpñâ âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

Yesugât op kut nâi nâi birâm hâuñâ minat.

²⁷ Yatâ sâm dâtnângoi Peteronâ itâ sâm mâsikip, “Nângat. Nen kut nâi nâiniñâ aksik birâm gâ moligigen. Oi zorat hâuñâ wan muyageningâbap?” ²⁸ Yatâ sâm mâsiki Yesunâ sâip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Gâtâm den kubikkubik narâknan a bonñâ, nâ kembu tâtatnan ta nâ moliniwe, zen yatik a kembu tâtat kiin zagât, zoren tapñâ Isirae a kâmut kiin zagât, zengât den sâm kwâkâbi. ²⁹ Oi nâi zâk nâgât opñâ âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, nan bârat, mirâ kamân mo hân birâbap, zâk hâuñâ donbep mimbap sot ândiândi kâtik ândibap. ³⁰ Oi a kândom, zengâren gâbâ donbepñâ bet upi. A bet, zengâren gâbâ donbepñâ kândom upi.”

20

Wain nep tuutuun a, zengât den sinji.

¹ “Sumbemgât mâtâp, zorat sinji, zo wain nep mariñâ nâinâ nep a gâsuzingâbam arip, zoren dâpkwapâ. Mirâ hañsâi nep mariñâ zâk nep a muyagezingâbat sâm arip. ² Oi a nâmbutñâ gâsuzingâm sirâm kânokkât bâtnâmbut sâi nângâne dâp oi nepñan sânggonzângoi âiwe. ³ Mirâsin takâm tânâmñan zari dum âi a nâmbutñâ kamân sombemân muyagezingip. ⁴ Zingitñâ itâ sâm dâzângoip, ‘Wain nep ziap. Âi tuune sângânñâ zingâbat.’ Yatâ sâi nângâm wain nepñan âiwe. ⁵ Oi mirâ bâknan opñâ, mirâ torengen oi âim dum gâsuzingip. ⁶ Oi nâtiksisâi dum âim a nâmbutñâ muyagezingâm itâ sâm mâsikâzingip. ‘Zen wangât sirâm patâ yen ândinetâ mirâ nâtiksisâbam uap?’ ⁷ Mâsikâzingi zen itâ sâwe, ‘Nen nep nâi mân sâm niñge.’ Sâne dâzângom sânggonzângom sâip, ‘Wain nepñâ ziap. Zo âi tuunek.’

⁸ Nep mariñandâ yatâ oi nâtiksisâi nep galem a dukum sâip, ‘Gâ nep a diizingâna gane kât zingâban. Oi bet ge, zengâren topkwap zingâm âim zingâm nanğâban.’

⁹ Oi bet gawe, zo sâi gawe. Gane bâtnâmbut bâtnâmbut zîngâm nangip. ¹⁰ Zîngi kândom gawe, zo ekñâ sângân mem zâi pam niñgâbâmap sâne galem a bâtnâmburâk zîngip. ¹¹ Kât yatâ memñâ nep mariñâ den bâliñ dukum kuk okñangâwe. ¹² Oi itâ sâwe, ‘Bet ge, zen nep bituk tuuge. Nen ko sirâm patâ nebân sâknâm patâ nângâm kirindâ nâtiksap. Oi wangât bet a zengât dâp yatik niñgat?’ ¹³ Yatâ sâne nep mariñandâ zengâren gâbâ nâi itâ dukuip, ‘Buku, nâ mân mem bâliñ otgigan. Kât bâtnâmbut sa nângâna âlip uap, zo ka. ¹⁴ Zorat kâtkâ mem âi. Nâ bet ge, zen sot kât dâbâk zîngâbatkât nânga âlip uap. ¹⁵ Ninâ kut nâi nâi, zorân yatâ upâ sâi âlip upat. Nâ âlip uan, zorat umgâ bâliap?’ ¹⁶ Zo yatik a betñâ kândom upi. A kândomñâ bet upi.”

*Mom zaatzaat, zorat den dâzânngoip.
(Mk 10:32-34; Lu 18:31-33)*

¹⁷ Oi Yesunâ Yerusalem kamânân zâibam arâpnâ kiin zagât diiningi niñjik âiwen. Mâtâbân âim itâ sâi dâtnânngoip, ¹⁸ “Zen den nângânek. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Zoren a bonñâ, nâ tirik namâ galem a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zengât bitziñan zariandâ mumbatkât sâbi. ¹⁹ Zen um kâtik zengât bitziñan nâbane zîñâ nom sinnan gemñâ poru nagân none mumbat. Mom sirâm karâmbut zem zaatpat.”

*Yohane sot Yakobo, zet patâ utat sâwet.
(Mk 10:35-45)*

²⁰ Narâk zoren Zebedaio ambinñandâ nanzatñâ diizikâm Yesugât um topñan âi simin liim pindiñsâm dukuip. ²¹ Oi Yesunâ mâsikâm sâip, “Gâ wangât otgigap?” Sâi ambân zorânñâ sâip, “Gâ a kutâ tâtarân tâtna nanzatnâ, zikñâ gâgât âsangâ toren toren tâpabot.” ²² Sâi Yesunâ itâ sâi dukuip, “Zen den topñâ mân nângâm itâ se. Nâ too kâlakñâ nimbat, zo zet âlip nimbabot?” Sâi zikñâ itâ sâwet, “Net âlip nindat.” ²³ Sâitâ dâzâkom sâip, “Too kâlakñâ nimbat, zo âlip nimbabot. Ka âsannan tâtatñâ, zorat den nâgâren mân ziap. Ibânandâ sâi zîngip, a zorânñâ tâtat zoren tapi.” ²⁴ Oi arâp bâzagât, nen

den zo nângâm kuk otzikâwen. ²⁵ Oi Yesunâ sâi gâindâ itâ sâi dâtnânngoip, “Hân a kutâ, zen kembu otzîngâm kore aziñ gâsuzîngâme. Oi a zâizâiñ, zen a gigin walâzîngâm a kutâ upme. Zo nângâme. ²⁶ Zen ko yatâ mân upi. Zengâren gâbâ a nâiñâ a kutâ upâ sâi a giginâ yatâ op ândibap. ²⁷ Nâi zâk a sâtnâ upâ sâi kore otzîngâm ândibap. ²⁸ A bonñâ, nâ zo yatik zîñâ kore otnibigât bunâ. Ninak a donbep zengât kore opñâ suupziñ mimbatkât gewan.”

*Yesu zâk a zagât sinzikñâ kubikzikip.
(Mk 10:46-52; Lu 18:35-43)*

²⁹ Yesu sot arâpnâ, nen Yeriko kamân birâm arindâ a donbepñâ moliningâm âiwe. ³⁰ Oi a zagât sinzikñâ bâpsâsân mâtâbân tapñâ Yesu gam ariap sâne nângâm den kâtikñâ den sâi sâwet, “Kembu, gâ Dawidigât kiunnâ, nekât umgâ bâliñ oik.” ³¹ Den donbep sâitâ a zîñâ kwerâzikñâ sâwe. Hirîñsâm tâpabotkât sâwe. Oi zet nângâm tâtâlim sâwet, “Kembu, Dawidigât kiunnâ, nekât umgâ bâliñ oik.” ³² Yesu zâk mâtâbân kin sâi gâitâ mâsikâzikip, “Dap otzikâbatkât sabot?” ³³ Sâi itâ sâwet, “Kembu, sinnikñâ mânângâtña iktâ.” ³⁴ Sâitâ Yesunâ umñâ nângâmñâ sinzikñan weegi zet sinzikñâ igâwet. Oi Yesu molim ba âiwet.

21

Yesu zâk dongi kwâkñan tap Yerusalem kamânân zarip.

(Mk 11:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)

¹ Oi nen Yerusalem kamânân takânam urâwen. Oi Betepage kamân Oliwa bakñâ topñan tâip, zoren takâmñâ Yesunâ arâpnâ nengâren gâbâ a zagât sângonzâkoip. ² Zâk itâ sâip, “Zet kamân ândiren âimñâ dongi mamñâ sot sigan tâgân saane kinzabot, zo zikitñâ olañ diizikâm gâbabot. ³ Zet yatâ oitâ nâiñâ zikitsâi sâbabot, ‘Kembunîngâren nep nâi muyagei zirat sap.’ Yatâ sâitâ ziki diim gâbabot.”

⁴ Zo yen bunâ. Propete nâiñâ den sâip, zo bonñâ oip. Zâk den itâ sâip,

⁵ “Zen Yerusalem kamân, Sion mâirâp dâzângonek, ‘Iknek. A kutâziñâ

giginâ op zengâren gaap. Zâk dongi sigan kwâkñan tap gaap. Sikum lamap, zorat kwâkñan tâi gabot.’ ”

6-7 Oi a zagât zo Yesugât den lum âiwet. Âimñâ dongi mam murarâ diizikâm gâitâ hâmbâniñ kwâkñan pâindâ Yesunâ zâi tâip. 8 Oi a kâmut patâ, zengâren gâbâ donbepñâ hâmbâziñ kwâkâm mâtâbân parâwe. Oi a nâmbutñandâ gâlângât sot lâkom ilumñâ mânângât pam diim âiwe. 9 Oi a kâmut patâ, zen mem oset kwâkñangâm itâ sâm pam diim âiwe, “Oe, Dawidigât kiunnâ gam ningap. Kembangât sâtkât gaatkât sâm âlip kwatginâ. Oe, sumbem mâriñâ.”

10 Yerusalem kamânân zari kamân mâirâpziñâ umziñâ zari sâwe, “A zi nâiñâ gâi ue?” 11 Sâne a ambân kâmut gâwe, zorân itâ sâm dâzângowe, “Propete Yesu, zâk Galilaia gokñâ, Nasarete kamânân gâbâ gaap.”

Yesu zâk tirik namâ hâlâlu sâip.
(Mk 11:15-19; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

12 Yesunâ tirik namin zari kut nâi nâi angâgwanğâ op ziwe, zo molizingi âiwe. A nâmbutñâ, zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap angâgwanğâ op kirâwe. Kât tâtatñâ sot kembâ mâirap zengât tâtat, zo kom kâbakñem dâzângom sâip, 13 “Kembangât den kulem nâi itâ ziap, ‘Namânâ zi ninâu namâ upap.’

Zen ko utnetâ kâmbu a zengât kât ki silep yatâ uap.” 14 Oi zoren ândei a sinziñ bâpsâsân sot kinziñ bâliñâ, zen zâkkâren âine kubikzingip. 15 Yatâ oi tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den galem a, zen kulem zo igâwe. Oi katap zen tirik namin zâi den kâtikñâ sâm sâwe, “Oe, Dawidigât kiunnâ, gâ gam ningat.” Yatâ sâne Parisaio sot gurumin den galem a, zen nângâm bâliñ kwâkñangâwe. 16 Oi Yesu itâ dukum sâwe, “Den sâm te, zo nângat?” Sâne sâip, “Ee, nângan. Oi Kembangât ekabân den nâi ziap, zo sâlâpkume mo bunâ? Den zo itâ,

‘Katap sot namân gokñâ, zengât um mem bâbâlân kwatna lâuziñan gâbâ gâgât sâtâre muyagiap.’ ”

17 Yatâ dâzângom birâzingâm Yerusalem kamânân gâbâ geim Betania kamânân zari nâtiksaî zeip.

Yesunâ wakum nak dukui moip.
(Mk 11:12-14, 20-24)

18 Hanğârâk Yesunâ kamân patin puriksâm tepñangât oip. 19 Oi mâtâbân âim wakum nak nâi ekñâ topñan âi keetñâ kârui bun oi ilumñik kiri egip. Ekñâ nak itâ sâm dukuip, “Gâgâren bongâ mânâk âsagibap.” Yatâ sâi zorenâk ilumñâ mom hâlâlânsâm kirip. 20 Oi arâpñâ nen zo ekñâ imbanâniñ bun oi sâlâpniñan zim kirâwen. Oi itâ sâwen, “Nak zi dap opñâ kek hâlâlânsap?”

21 Yatâ sâindâ Yesunâ sâip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen um zagât mân opñâ nângâm pâlâtânziñâ bonñâ op ândibi. Yatâ op ândine sâi nagân kulem âsagiap, zorik bunâ. Zen bakñâ ândi dukubi, ‘Bakñâ, gâ pâuksâm saruin gei.’ Yatâ sâne dinziñâ lubap. 22 Oi nângâm pâlâtânziñ bonñoot ândim wan mo wangât ninâu sâne muyagezingâbap.”

Yesu sot a kâukñâ mâsikâyangâwe.
(Mk 11:27-33; Lu 20:1-8)

23 Oi Yesunâ âimñâ tirik namin zâim den singi âlip dâzângom tâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen zâkkâren gam itâ sâm mâsikâwe, “Gâ ziren kut nâi nâi opmat, zo nâigât sâtkât opmat? Nâiñâ dâgogi opmat?” 24 Sâne Yesunâ itâ mâburem dâzângom sâip, “Nâ den kânok mâsikâzinga dâtnone nângoot yatik nâigât sâtkât kut nâi nâi opman, zorat dâzângobat. 25 Yohane too sanğon nep tuugip, zo nâigât sâtkât nep tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?” Yatâ sâm mâsikâzingi zen zinjik den dap sânnâ sâm um zagât op itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, ‘Wangât diñâ mân luwe?’ ” 26 Agât sâtkât tuugip yatâ sânam a zengât kenğat urâwe. Wangât, a zen aksik patâ Yohanegât Propete sâme, zorat. 27 Zen yatâ sâm Yesu itâ sâm dukuwe, “Nen mân nângen.” Sâne Yesunâ itâ mâburem dâzângom sâip, “Den zo dâtnoge sâi ko nângoot nâigât sâtkât opman, zo

dâzângobam. Ka zen mân dâtnoge, zorat nângoot mân dâzângobat.”

Katep zagât, zet walâgilâ urâwet.

²⁸ “Den nâi dâzângua nângânek. A nâigât nanzatnâ zagât ândiwet. Oi ibânandâ nanngâ nâi itâ sâm dukuip, ‘Nannâ, gâ irak âi wainj nep tuuban.’

²⁹ Dukui sâip, ‘Âlip âi tuubat.’ Yatâ sâmngâ âi gulip op ândeip. ³⁰ Oi ibânandâ nanngâ nâi yatik dukum sângonguip. Sâi, nâinâ âi tuubap, yatâ sâmngâ bet umngâ nângâm lanj âi tuugip.” ³¹ Yatâ sâmngâ Yesunâ mäsikâzingip, “Zen sânek. Nâi katepnâ ibânangât den lugip?” Sâi zinâ dukum sâwe, “Den bet dukuip, zorânâ.” Yatâ sâne Yesunâ sâip, “Nâ perâknjak dâzângobâ. Kât mimiñ a sot lanj mâme ambân, zen Anutugât um topnan bagine zen ko kândâtñâ upi. ³² Yohane takâmñâ târarak ândiândigât mâtâp tirâpzângoi zen birânangâne bâlinj mâme a sot lanj mâme ambân, zen zâkkât den nângâm kwâtâtiwe. Yatâ utne zen zingitnâ umzin mân âbureip.”

Wainj nep galem a bâlinjâ, zengât den.

(Mk 12:1-12; Lu 20:9-19)

³³ “Nâ den sumbuñâ nâi sa nângânek. A kutâ nâinâ hân nâin wainj nep kârâm kâmit dâmân paset tuugip. Tuumngâ tâk keetnâ mândâlibapkât âmanj patâ tuum galem a zengât mirâ tuugip. Tuum nanngâm galem a bitzinan pam hân nâin âi ândeip. ³⁴ Zoren ândei bonngâ mimiñ narâk oi kore arâpnâ bonngâ nâmbutnâ mimbigât sângonzângoi galem a zengâren gawe. ³⁵ Gane galem a zinâ a zo gâsuzingâm nâi kom kâbakñiwe. Oi nâi gâsum kune moip. Oi nâi kâtñâ kuwe. ³⁶ Yatâ utne nep mariñandâ nângâm a donbep sângonzângoi âine yatik otzingâwe. ³⁷ Oi bet zikñâ nanngâ, zo itâ sâm sângongoip, ‘Nannâ ari ekñâ hurat kwâknangâbi.’ ³⁸ Oi galem a, zen nanngâ zo ekñâ itâ sâm âraguwe, ‘Zâknâ gâtâm nep zi mariñâ upap, zorat nen komñâ nep zi mârîñâ oindâ nengât upap.’ ³⁹ Yatâ sâmngâ nebân gâbâ kom geim kune moip. ⁴⁰ Nep mariñandâ gamngâ galem a dap otzingâbap?” ⁴¹ Yesunâ yatâ sâi a zinâ itâ dukuwe, “Kut nâi

nâi sumunngâ oknangâwegât zâkoot yatik otzingâbap. Oi nepnan galem a âlipnâ zâmbari zen narâk dâp nalem bonngâ pindâm ândibi.” ⁴² Yatâ sâne Yesunâ itâ târokwap dâzângoip, “Kembugât ekabân den itâ ziap, zo sâlâpkum nângâme?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ekñâ âkon op birâwe. Kembunâ kunkun zo mem namin kwânângi kinzap. Kembunâ sâi yatâ âsageip. Ninâ egingdâ mârâtñâ nâi uap.’

⁴³ Nâ zorat dâzângua nângânek. Anutu um topnan ândiândinâ, zo zen betzinan mem a kâmut unakñâ zingâbap. Oi zinâ bonngâ muyagibi.

⁴⁴ (‘A nâi zâk kunkun zorân kom sâknâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorân a nâi kwâknan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.’ ”)

⁴⁵ Den sumbuñâ yatâ sâi tirik namâ galem a sot Parisaio a, zen nângâm sâwe, “Zo nengât op sap.” ⁴⁶ Yatâ nângâm gâsum kunat sâm nângâm, a zen Yesugât Propete sâmarâwe, zo nângâm kenngât op birâwe.

22

A hâmbânâ bunâ, zâkkât sinji.

(Lu 14:16-24)

¹ Yesu zâk den sumbuñâ nâi târokwap itâ sâip, ² “Sinji âlipkât mâtâp, zo itâ. A kutâ nâinâ sii nalem oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ, zâk nanngâ ambân pindâbam sii nalem mei gâip. ³ Yatâ opñâ kore arâpnâ sângonzângoi zen zop kânñan sâsânâ, zo diizingânam âiwe. ⁴ Âi sâne mân nângâne kore a dum sângonzângom sâip, ‘Zen âimngâ a zop sâsânâ, zo dâzângonek, “Zen nângânek. Patâniñâ itâ sap, ‘Nâ sii nalem mia gaap sot bâu makau sa gaam ue. Oi kut nâi nâi mem târâkbârâk uen, zorat zen ganetâ a ambân mâpotzikâm nem sâtâre utnat.’ ” ’

⁵ A zen âim yatâ dâzângone den zo nângâne yenngâ oi a nâi zâk nepnan arip. Nâi zâk hibukñan arip. ⁶ A nâmbutnandâ ko kore a kâsa otzingâm zângone muwe. ⁷ Yatâ utne a kutânâ nângi bâlei kuk yâmbâtñâ op kâwali a gakânâ sâi âimngâ a zângomngâ kamânzinâ kârâp une seip. ⁸ Oi a kutâ, zâk kore a itâ sâm dâzângoip, ‘Sii

nalem zo mârûm kubiksen. Oi a zenġât zop sâsân, zo âkonziġi bire. ⁹ Zorat zen mâtâp kâuknân âim a muyageziġâm zen aksik diiziġâm gabi.’ ¹⁰ Sâi arâpñâ zen mâtâp kâuknân âi tap a âlipñâ sot a bâliñâ, zo aksik diiziġâne gam mirâ piksâm tarâwe.

¹¹ Tatnetâ a kutânâ ziġitpam zâimñâ a nâi kendongât hâmbâ âlipñâ mân pam tâi egip. ¹² Ekñâ itâ sâm dukuip, ‘Arâ, gâ dap op hâmbâ buñ ga taat?’ Sâi a zo suluk mem tâip. ¹³ Oi a kutânâ arâpñâ dâzângom sâip, Zen kiñ bikñâ saam âkñan nâtâtigân kâbakñine giarik. Zoren gemñâ umbâlâ op isem zimbap.’ ¹⁴ Kembuñâ a ambân zop dâzângomap, zo donbep. Ka mem sâlâpziġomap, zo bituktâ.”

Yesu kâtkât topñâ mâsikâwe.

(Mk 12:13-17; Lu 20:20-26)

¹⁵ Yesuñâ yatâ sâm dâzângoip Parisaio a, zen denñâ dap sâm saanat sâm den sâm kubigâwe. ¹⁶ Yatâ opñâ arâpziñâ sot Herodegât a nâmbutñâ sângonzângone zen Yesugâren âim itâ sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Den sarâ mân sâm, den bonñik sâmat. Oi Anutugât mâtâp, zorat a zâizâiñ gigiñ pisuk târârak dâtnângomat. A patâ mân walâziġâm den mân sâmat. ¹⁷ Zorat mâsikâgindâ dâtnângo. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?”

¹⁸ Yatâ sâne Yesuñâ sarâziġangât topñâ nângâm itâ sâm dâzângoip, “Sarâ a zen. Zen wangât denñâ saanige? ¹⁹ Zen kât pame, zo tirâpnone ikpâ.” Sâi kât nâi mem tirâpkuwe. ²⁰ Yesuñâ mâsikâziġâm sâip, “Zo nâigât holi tobat sot kutñâ ziap?” ²¹ Sâi ziñâ sâwe, “Zi a kutâ Sisagât.” Sâne itâ sâip, “Sisagât sinġi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât sinġi, zo Anutu pindâbi.” ²² Yatâ sâm dâzângoip zen nângâne imbanjâ oi birâm âiwe.

Mom zaatzaat, zorat Yesu mâsikâwe.

(Mk 12:18-27; Lu 20:27-40)

²³ Sirâm zoren Sadukaio a, zen Yesugâren gawe. A zo momñâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. Zen Yesu den mâsikâm itâ sâwe, ²⁴ “Patâ, Mose zâk den itâ sâm kulengoip, ‘A nâiñâ ambân

mem kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zo mimbap. Oi âtânangât sinġi katep muyagibap.’ ²⁵ Oi nengâren âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziñ kunñâ ambân memñâ kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zorik meip. ²⁶ Zâk yatigâk kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zorik meip. Yatâ opñâ âtâ mun nâmburân zagât, zo ambân kânok zorik mem mom nanğâwe. ²⁷ Bet ambân malâziñâ, zo moip. ²⁸ Oi zen aksik patâ ambân zorigâk miwe, zorat mumuñan gâbâ zaatzaat narâkñan ambân zo nâigât upap?”

²⁹ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Zen Kembugât den sot Kembugât imbanjâ kârûm den sâm gulipkume. ³⁰ Zaatzaat narâkñan a ambân, zen mân mianğâm ândibi. Sumbem a yatâ op ândibi. ³¹ Oi zen zaatzaatñangât sâme, zorat dâzângobâ. Anutuñâ den itâ sâm dâzângoip, zo zen sâlâpkum nângâme mo buñâ? Den zo itâ, ³² ‘Nâ Abaram sot Isaka sot Yakobo, zenġât Anutu.’ Nâ zorât sa nângâne. Zâk mom buñ urâwe, zenġât Anutu buñâ. Gwâlâ ândie, zenġât Anutu. Zorat Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen mân buñ urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie.” ³³ Yesuñâ den yatâ sâi a ambân kâmut patâ, zen sinġi âlip sâip, zorat nângâne imbanjâ oip.

Yesu Kembugât gurumin dengât mâsikâwe.

(Mk 12:28-31; Lu 10:25-28)

³⁴ Yesugât denñâ Sadukaio a walâziġip, zo Parisaio a zen nângâmñâ mindue. ³⁵ Zengâren gâbâ bukuziñâ nâi Kembugât gurumin den nângânângâ a, zâk dukune zâk Yesu mâsikâmñâ sâip, ³⁶ “Patâ, Kembugât den gurumin ikâ zorân kâukñâ patâ uap?” ³⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “‘Gâ um dâpkâ sot nângânângâgâ, zo hâlâluyâk Kembu Anutugâ pindâna zimbap.’ ³⁸ Gurumin den zorân patâ uap. ³⁹ Oi torenñâ nâi itâ ziap. Zo itâ, ‘Gâ gikângât otgimap, zo yatik a toren zenġât otgibap.’ ⁴⁰ Gurumin den zo, zet Mose sot Propete zenġât den topñâ uabot.”

Yesu zikñak Kristogât mâsikâziġip.

(Mk 12:35-37; Lu 20:41-44)

⁴¹ Parisaio a, zen mindum tatne Yesunâ itâ sâmbâsikâzingip, ⁴² “Zen Kristogât dap dap nângâme? Zâk nâigât kiun?” Sâi ziñâ sâwe. “Zâk Dawidigât kiunñâ.”

⁴³ Sâne Yesunâ itâ sâmbâdzângoip, “Dap op Kaapumñâ Dawidi nângânângâ mâtâp pindi Kristogât kembunâ sâip? ⁴⁴ Zo itâ sâip,

‘Kembunâ nâgât kembu itâ sâmbâdukiup, “Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduzingâ kinganğât kombân upi.”’

⁴⁵ Dawidi zâk Kristogât kembunâ sâip, zorânğ dap op kiunñâ uap?”

⁴⁶ Yatâ sâmbâsikâzingi den hâuñâ sânam kwagâwe. Narâk zoren gâbâ a zen dum mâtikânam kenğât op birâwe.

23

Den singi âlip lum sâmbâmame mân upi.

(Mk 12:38-39; Lu 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Narâk zoren Yesunâ arâpnâ sot a nâmbutñâ itâ sâmbâdâtânngoip.

² “Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen Mosegât gebâkñan tapme. ³ Zorat den dâzângome, zo lum ândibi. Ka zengât ândiândiziñan mân ândibi. Wangât, zen den sâme, zo mân lum ândime, zorat. ⁴ Zen kut nâi nâi yâmbâtñâ, zo saam a ambân kwâkziñan pam ziñâ bet bâsanğ ândime. ⁵ Kut nâi nâi upme, zo anğ zingit nângâbigât upme. Zen ninâu kârep sâme. Zen Mosegât den lum Kembugât den ekabân kulemgum mâteziñan sot bâranziñan saam ninâu sâme. Oi hâmbâziñan neule top topñâ mem ândime. ⁶ Oi mâtâmâpâse namin sot sii nalem minduminduyân a sâtñâ tâtarân tâtnat sâme. ⁷ Oi sombemân a ambân sâmbâlip kwâtningâbigât ândime. Oi kutniñâ patâ nângonsâbigât kindap kwap ândime.

⁸ Zengât ko a ambân ziñâ patâ sâne mân dâp upap. Patâziñâ, zâk kânok. Zen patâ buñâ. Zen aksik ombeñan. ⁹ Oi hânân zi a nâigât Ibâniñâ mân sâbi. Ibâziñâ sumbemân ândiap, zâk kânok. ¹⁰ Oi zen a nâigât a kembu patâ mân sâbi. A kembuziñâ Kristo, nâ kânok. ¹¹ Zengâren gâbâ a nâi patâ upapñâ, zâk a nâmbutñâ zengât kore op ândibap. ¹² Nâi zâk

zikñanğât nângi zari diim gibap. Ka nâi zâk zikñanğât nângi gibap, zo diim zâibap.”

Yesunâ Parisaio a girem den sâmbâdzângoip.

(Mk 12:40; Lu 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ “Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen sarâ a. A ambân, zen sumbemân zâinam utne zen mâtâp lanğ doongume. Ziñâ mân zâim zâk ziñâ baginâ sâne kenğât minzingâme.

¹⁴ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Zen malâ mandu zengâren ninâu kârep sâmbâmirâ motziñâ lanğ mime. Zorat Anutunğ hâuñâ yâmbâtñâ otzingâbap.

¹⁵ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Zen a kânok zengât a upapkât saru sot hân walâm âime. Oi a yatâ zorânğ zengâren târokwap ândim simğât singi upap. A zorat bâliñandâ wâlâzingâbap.

¹⁶ Yei, a sâtñâ sinziñ bâpsâsân. Zen itâ sâme, ‘Tirik namin kwap den sâmbâkâtigime, zo tabânğ. Tirik namin neule mot taap, zoren kwap den sâmbâkâtigime, zorânğ kâtigem bon upap.’ ¹⁷ Zen a sinziñ bâpsânğ sot nângânângâziñ buñâ. Tirik namâ, zo tirik taap. Neulenğ, zo yatik tirigâk uap. Zorat ko ikâ zorânğ bonğ uap? Namâ mo neulenğ? ¹⁸ Oi nâi itâ sâme, ‘Kembugât singi nalem pâpanñâ, zoren kwap den sâmbâkâtigime, zo tabânğ. Nalem mot pame, zoren kwap den sâmbâkâtigime, zo bonğ.’ ¹⁹ A sinziñ nâtâtik, zen. Nalem pâpanñâ, zo hâlâlu taapkât nalem kwâkñan pame, zo tirik uap. Zorat ikâ zorânğ bonğ uap? Nalem pâpanñâ mo nalemñâ? ²⁰ Zorat nâi zâk nalem pâpanñan mândâm sâmbâkâtigei nalem pâpanñâ sot kut nâi nâi kwâkñan taap, zo ârândânğ dâbâk upabot. ²¹ Oi nâi zâk tirik namin kwap sâmbâkâtigei namâ zikñâ sot umñan ândiap, zet ârândânğ dâbâk upabot. ²² Nâi zâk sumbemân kwap sâmbâkâtigei Anutugât tâtatñâ sot tâtat zorat mariñoot dâbâk upabot.

²³ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen danğât sot kânğan sot zomap, kut nâi nâi

zo bâzagârân gâbâ kânok Kembangât sinji sâmpame. Oi zorat toren bonnâ, gurumin den luluj sot a buku otzingâzingân sot nângâm pâlâtân sot târârak ândiândi, zo birâne gei komap. Zo toren toren luzikâne dâp upap. ²⁴ A sâtnâ sinzinâ nâtâtik sâsânâ, zen kabât mâik mâik, zo ikme. Ka bâu mo kut nâi nâi patâ, zo mân ikme.

²⁵ Yei, Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Hâkop sâknik too sanjon kubik tuume. Oi umñan ko kâmbu sot sâkzingânât âknâle bâlinâ, zo piksâm ziap. ²⁶ O Parisaio a, zen sinzin nâtâtik. Hâkop umñan bâlinâ ziap, zo sanjonne âlip oi sâknan âlip upap.

²⁷ Yei, Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen a mumunâ zengât kwagân ziap yatâ. Kwaknâ zo kwâknan kâsâget pane neulenoot zemap. Umñan ko a sinjit sot guk mangulen ziap. ²⁸ Zen yatik sâkzingândâ a mâteziñan târârak ândime. Umziñan ko sarâ sot gurumin den kukunâ piksâm ziap.

²⁹ Yei, Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, sarâ a zen. Zen Propete a kwagân pitâme. Zen a târâraknâ zengât kwagân neule pam ândime. ³⁰ Zen itâ sâme, 'Sâkurâpninâ ândiwe, narâk zoren ândim sâi ko betziñan mem Propete mân zângobem.' ³¹ Zen yatâ sâmp Propete zângowe, zengât kiun ândime. Zengât topzinâ sâmp muyagime. ³² Sâkurâpzin zen tosa kwâknan kwâknan pam gawe. Zen yatik târokwapkwap utnetâ tosazin dâbâk upap. ³³ Mulungât kiurâp zen. Tosagât hâuñâ kârâbân geigeiñ narâk oi waniñ âi tik pambi?

³⁴ Zorat sa nângânek. Nâ ninak zengâren Propete sot nângânangâ a sot Kembangât gurumin den zorat galem a nâmbutnâ sângonzângua zengâren gane nâmbutnâ zen zângom sâknam zingâbi. Oi nâmbutnâ poru nagân zângobi. Oi nâmbutnâ mâpâmâpâse namâziñan lapitzingâne kamân nâin nâin âine molizingâm âim zângobi. ³⁵ Yatâ utnetâ a târârak gilâmzin hânân geip, zorat hâuñâ zengâren muyagezingâbap. Mârumñan Abegâren gâbâ kâmbam topkwap târokwâi târokwâi

kom gam Berekia nanñâ Sakaria, zâk tirik namîn komñâ kâmbam zo kune âkip. ³⁶ Nâ perâknak dâzângobâ. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi ziinâ hâuñâ mimbi."

*Yesunâ Yerusalem zengât umñâ nângip.
(Lu 13:34-35)*

³⁷ "O Yerusalem mâirâp, wangât Propete a kâmbamñâ zângome? A sângonzângua zengâren âine kâtnâ zângone mume. Kuruknâ gwamarâpnâ gâbârezingâm lâmbamzângomap, zo yatik nânâ umnâ topñan a ambân min-duzingâbat sa kwâkâme. ³⁸ Dâzângua nângânek. Nâ birâzinga mandu yatâ op ândibi. ³⁹ Zen dum zagât mân nek ândimñâ itâ sâmp nikpi, 'Kembangât sâtkât gaap, zâk sâmp âlip kwâknangânâ.'"

24

*Yesu takâbapkât den sâip.
(Mk 13:1-21; Lu 21:5-6)*

¹ Yesu zâk tirik namîn gâbâ gem ari arâpnâ nen zâkkâren âimñâ namâ tuutu- unâ ek nângâbapkât dukuwen. ² Oi den itâ mâburem dâtnânngoip, "Namâ zi tâi ek mâpâsime, zorat nâ perâknak dâzângobâ. Kâsazinâ gam kândanje giligâlaksâm bun op nanngâbap."

³ Oi Oliwia bâknan zâi tâi arâpnâ niinik um topñan âimñâ mâsikâm sâwen, "Sat, zo wan narâknan âsagibap? Oi gikâ gâban narâknâ sot hân âkâbapkât narâknâ oi wan wesâk nâi âsagibap?"

⁴ Yatâ sâindâ Yesu itâ sâmp dâtnânngoip, "Um gulip kwatzingâbegât gasâzin kârâm ândibi. ⁵ A donjbepnâ gam itâ sabi, 'Nâ Kristo. Bâlinan gâbâ mâkâzingâbapkât sâsân, zo nâ.' Yatâ sâmpñâ a ambân donjbep patâ um gulip kwatzingâbi. ⁶ Zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nângâmñâ mân kengât upi. Kâmbam zo yatâ muyag- ibapkât sâsân. Oi yatâ muyagem zei narâk kek mân âkâbap. ⁷ Hânñâ hânñâ a kâmut mâik sot patâ, zen kâsa op agom âibi. Oi hânñâ hânñâ pu patâ sot wâriñ mem zimbap. ⁸ Kut nâi nâi zo sâknam patâ zorat topkwâkwatnâ. Zo yatâ nângâm ândibi."

Kâsa otzingâbi, zorât den.

⁹ “Narâk zoren sâknam kwatzingâm zângone mumbi. Zen nagât opnâ hânñâ hânñâ a, zen um kâlak otzingâbi. ¹⁰ Kut nâi nâi yatâ zo âsagei a donbepnâ singi âlip birâm kâsa orangâbi. ¹¹ Oi propete a sarânâ asâgemnâ a donbep um gulip kwatzingâbi. ¹² Gurumin den kukunâ, zorân lan kâri a donbepnâ buku orotnâ, zo birâbi. ¹³ Nâi zâk den singi âlip mem kâtigem ândei narâknâ âki sumbem kamânân bagibap. ¹⁴ Oi Anutu um topnân ândiândigât singi âlip, zorân lan kârâm hânñâ hânñâ âim a topzinâ sâm muyagei hângât narâknâ âkâbap.”

Kut nâi sumunñâ muyagibap.
(Mk 13:14-23; Lu 21:20-24)

¹⁵ “Gâtâm tâmbet tâmbet kâuknâ tirik nâmin kwânângâne kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nângâbi.) Zo yatâ âsagibapkât Propete Danienâ mârûm kânñan sâm kulemguip. ¹⁶ Zo yatâ âsagei eknâ Yudaia hânân ândibinâ barâ kâtikñan sârârâk kârâm âibi. ¹⁷ Nâi zâk mirâ sombemân ândibapnâ sikumñâ mimbam mirin mân zâibap. ¹⁸ Oi a nâi nebân tâpapnâ âburem hâmbânâ mimbapkât kamânân mân gâbap.

¹⁹ Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gok, zen dap upi? ²⁰ Zen Kembugâren ninâu sâne nângi âiâizînâ, zo map narâknân mo kendonân mân muyagibap. ²¹ Narâk zoren sâknam patâ muyagezingâbap. Zorat dâp hân muyageibân gâbâ mân muyageip. Oi dum mân muyagibap. ²² Kembunâ sâknam narâknâ zo mân mânângâri sâi a aksik bun upe. Kâmut gakârâpnângât opnâ Kembunâ narâk zo mânângâtpap.”

Propete a sarânâ muyagibi.

²³ “A zinâ Kristo ziren âsagiap mo ândiren âsagiap sâne mân nângâbi. ²⁴ A sarânâ âsagem nâ Kristo sâbi. Propete a sarânâ, zen âsâgem kut nâi nâi sen mârât tuunetâ a um gulip kwatzingâbi. Oi Anutunâ gâsum sâlâpzângoip, zo um gulip kwatzingânâ osibi. ²⁵ Nâ kânñan dâzânguan, zorat ko muyagezingi mân kwakpi.

²⁶ Kristo barâ kâtikñan âsagei iksen sânetâ mân âibi. Oi Kristo mirâ zoren mo zoren âsagiap sâne mân nângâbi. ²⁷ Hânpanñâ âsagem hân toren torenñan aksik âsagem kwâkâmap, zo yatâ a bonñâ, nâ âsagibat. ²⁸ Bâu mo zuu kârokñâ nâi ze zoren nii ken, zinâ ninam mindume.”

Wesâk âsagibap.
(Mk 13:24-27; Lu 21:25-28)

²⁹ “Sâknam narâknâ âki mirâsin sumunkoi kân âsakñâ bun upap. Oi sângelak, zen sumbemân gâbâ âkâm gibi. Oi Anutunâ sumbem mângi olayangâm imbanâ bunâ upap. ³⁰ Narâk zoren a bonñâ, nâgât kulem sumbemân âsagei a hânñâ hânñâ umbâlâ op isem zine a bonñâ, nâ sumbem unumunum kwâkñan kâwali mem âsakñânoot tâka nikpi. ³¹ Oi lâmun kwamit patâ âsagei sumbem a gakânâ sângonzângua hân toren toren gâbâ kâmut gakârâpnâ minduzingâbi.”

Narâk patâgât den.
(Mk 13:28-31; Lu 21:29-33)

³² “Dâgap nak ziap, zorat topnâ nângâbi. Ilnñâ burutuksâi maa narâk upâmap sâme. ³³ Zen yatigâk kut nâi nâi zo âsagei itâ nângâbi. “Zâk mâte otningâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.” ³⁴ Nâ perâknak dâzângobâ. A kâmut zi mân mune kut nâi nâi âsagibap. ³⁵ Sumbem sot hân bun upabot. Ka nâgât den ko mân bun upap.

³⁶ Kut nâi nâi muyagibap, zorat sirâm narâknâ a nâinâ mân nângap. Sumbem a, zen mân nânge. Oi nanñâ, nâ mân nângan. Ibânâ, zâk zikñik nângap. ³⁷ Noa ândeip, narâk zoren kut nâi urâwe, zo yatik a bonñâ, nâgât takâtakân narâknan yatik upi. ³⁸ Uurupnâ mân gâi sii nalem nem ândiwe. A ambân anğâgwanğâ op mianğâwe. Gulip op ândine Noanâ wanğâyân zarip ³⁹ Oi zen gulip op ândine too uurupnâ gwâkâzingip. A bonñâ, nâgât takâtakân narâknan zo yatâ upi. ⁴⁰ Narâk zoren a zagât nebân kiritâ, nâi gâsum, nâi birâbat. ⁴¹ Ambân zagât zet nalem sobem tâitâ, nâi gâsum, nâi birâbat. ⁴² Kembuzinâ, nâ narâk zoren mo zoren takâbat, zorat mân nângegât umzingândâ galem orangâm ândibi. ⁴³ Zen topnâ itâ

nângânek. Kamân nâigât a, zen kâsa nâtik zoren takâbi, narâk yatâ nângâm um wâgân ândim kamânziñ galem upi. ⁴⁴ Oi a bonñâ nâgât narâknâ mân nângâne gâbat, zorat zen um wâgân ândibi.” Yatâ sâmñâ zorat den sumbunâ nâi itâ sâm dâtnângoip, ⁴⁵ “A patâ nâiñâ kore a gakârâpnâ zengât galem a nâi pam itâ sâm dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otziñgâm ândim narâknâ nalem dâpziñanâk ziñgâm ândiban.’ A zo ândiândiñâ dap yatâ ândei galem a nângânângâziñoot sot sât lulunoot sâsânâ? ⁴⁶ Galem a, zâk patânâ nep diñ sâm pindip, zo dâñâk lum ândei patânâ gâbabân galem a yatâ zorat nâñgi âlip upap. ⁴⁷ A kutânâ galem a zo patâ pam zâkkât kut nâi nâi aksik galem op ândibapkât sâbap. ⁴⁸ Ka a nâiñâ galem a bâliñ ândim umñandâ itâ nângâbap, ‘Patânâ, zâk kârebân âimñâ kek mân gâbap.’ ⁴⁹ Yatâ nângâm kore a ambân zângom mem nâi nâi otziñgâm too tewarân âi lañ ândim um gulip op ândibap. ⁵⁰ Oi a kutânâ gâbap, zorât narâknâ mân nângâm ândei zâk gâbap. ⁵¹ Gâmñâ tâknâ imbanâ lapitñâ sarâ a zengât oserân pâi ândibap. Zoren umbâlâ op isem ândibi.”

25

Ambân sigân âsakñâ toonjagât kâruwe.

¹ “Siñgi âlipkât mâtâp, zo ambân sigan bâzâgât zengâren dâpkwap sâbâ. Zen a kutâ mâtâbân âi muyaginam kârâpziñ mem âiwe. ² Ambân sigân bâtnâmbut, zen nângânângâziñ bun. Bâtnâmbut, zen nângânângâziñoot. ³ Ambân nângânângâziñ bun, zen kârâp siñitnik mem âiwe. ⁴ Ambân nângânângâziñoot, zen kârâp sot âsakñangât toonñâ ârândân mem âiwe. ⁵ Oi a kutâ, zâk mulun ândei zen mambât tap uman ziwe.

⁶ Zinetâ nâtik tânâmñâ oi den nâi itâ âsageip, ‘Hai, a kutâ gaap. Zen zaat zâkkâren âinek.’ ⁷ Oi ambân sigan, zen nângâm zaat âsakñâziñâ kubigawe. ⁸ Oi ambân nângânângâziñ bunâ, zen nângânângâziñoot itâ sâm dâzângowe, ‘Nen kârâpniñâ bâpsâbâmap, zorat zen too nâi gum niñgâne.’ ⁹ Sânetâ

ambân nângânângâziñoot, zen itâ sâm dâzângowe, ‘Bunâ. Zengât dâp bunâ. Nen dâpniñan mem gen. Zen âi angâgwanğâ namin kwâlânek.’ ¹⁰ Oi zen âsakñangât too kwâlânam âinetâ a kutâ gam ambân nângânângâziñoot, zorik diiziñgi âiwe. Oi kamânân âim mirin zâimñâ hâñgi doongum sii nalem nem tarawe.

¹¹ Tatnetâ ambân nângânângâziñ bun, zen gamñâ den sâm sâwe, ‘Patâniñâ, mâtâp mem pa.’ ¹² Sâne dâzângoip, ‘Nâ perâknâk dâzângobâ. Nâ zengât topziñ mân nângâmân.’” Den sumbunâ zo sâmñâ itâ sâm dâzângoip. ¹³ “Zen narâk mân nângegât umziñ galem orangâm ândibi.”

A kât ekap ziñgip, zengât den.

(Lu 19:11-27)

¹⁴ “A kutâ nâi oip, zo yatâ gâtâm âsagibap. A kutâ nâiñâ kamân kârebân âibamñâ kore anñâ minduziñgâm kâtnâ galem upigât kâsâpkum ziñgip. ¹⁵ A nâi kât ekap bâtnâmbut pindip. Nâi zagât. Nâi kânok. Zo nepkât imbanâ zem ziñgip, zorat dâp ziñgip. Kât ziñgâmñâ kamân kârebân âi ândei. ¹⁶ Ari a kât ekap bâtnâmbut meip, zorân nep pindi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip. ¹⁷ Oi bukuñâ ekap zagât meip, zâknâ yatik oi târokwap zagât âsageip. ¹⁸ Ka a ekap kânok meip, zo ko hân umñan esâm kwârakui zeip.

¹⁹ Oi a kutâziñâ narâk kârep ândim puriksâm gâip. Puriksâmñâ kore a kât ziñgip, zorat op minduziñgip. ²⁰ Oi a kât ekap bâtnâmbut pindip, zâknâ nepñâ tuugi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip, zo tirâpkumñâ sâip, ‘Patanâ, gâ ekap bâtnâmbut nigin, zo nep pindandâ ekap bâtnâmbut târokwap âsagiap.’ ²¹ Sâi patânandâ itâ sâm dukuip, ‘Gâ kore a âlipñâ, sât lulugoot. Kut nâi yennangât galem âlip oingât nânâ kut nâi bonñangât galem gâbanbat. Zorat ko patâgâ, nâgât umnâ topñan bagim sâtâre op ândiban.’

²² Yatâ sâi a kât ekap zagât pindip, zo gam sâip, ‘Patânâ, gâ kât ekap zagât nigin. Zorat nepñâ tuugandâ ekap zagât târokwap muyageip.’ ²³ Sâi patânandâ itâ sâm dukuip, ‘Gâ kore a âlipñâ, sât

lulugoot. Gâ kut nâi yenņangât galem âlip oingât nânâ kut nâi bonņangât galem gâbanbat. Zorat gâ patâgâ, nâgât umnâ topņan bagim sâtâre op ândiban.’

²⁴ Sâi bet a ekap kânok pindip, zâk gamņâ sâip, ‘Patâ, nâ topkâ itâ nângâman. Gâ a bâliņâ. Gâ nep mân kârâm kâmitmat. Nalem muyagem nibi sâmat. A nâmbutņâ zengât kâlamân nalem nibigât sâmat.

²⁵ Nâ zorat kenğatnangât op kâtkâ hân kendâm hangua ziap. Oi zi mâburem gibâman.’

²⁶ Yatâ sâi patâņâ den itâ sâmb dukuip, ‘Gâ kore a bâliņâ, konam. Lâugan gâbâ den mâburem dâgobâ. Nâgât itâ nângâmat. Nâ nep mân kârâm kâmit yen tap nalem muyagenibi sâman. A zengât nebân nalem meman. ²⁷ Nâgât yatâ nângâm kâtnâ angâgwanğâ zengâren pâna kâtnâ nep tuugi âsagei ga membam. ²⁸ Zorat zen kât ekap bekņan mem bâzagât mem ândiap, zo pindânek. ²⁹ Nâi zâk kut nâi pindâpindâņ, zo mem galem op ândei târokwap pindâpindâņ. Oi gom sambe muyagenangâbap. Ka nâi zâk kut nâi pindâpindâņ, zo mân mem ândei bekņan mei yen ândibap. ³⁰ Kore a konam, zo ko gâsum nâtâtigân zo pane geibap. Zoren umbâlâ op isem zimbap.’ ”

Yesuņâ gâtâm kâsâpnângobap.

³¹ “Gâtâm a bonņâ, nâ sumbem âsakņânoot sot sumbem a zengât os-erân gamņâ tâtatnâ âlipņâ, zoren zâi tâpat. ³² Oi a ambân hânņâ hânņâ, zo minduziņga nâgât mâtenan mindubi. Mindunetâ râma galem a râma noniņ kâsâpzângomap, zo yatik upat. ³³ Oi râma noniņ kâsâpzângom râma bongen zâmbam noniņ yangâgen zâmbanbat. ³⁴ Yatâ op a kutâziņâ, nâ bongen zo itâ sâmb dâzângobat, ‘Zen Ibânandâ mâsop minziņgip. Zen gam Kembugât um topņan bagim ândibi. Zo mârumņan hân muyageibân gâbâ zengât siņgi sâip. ³⁵ Zen itâ otniwe, zorat. Tepnangât ua nalem niwe. Toogât mua too niwe. Nâ lomba yatâ ândiandâ zen galem otniwe. ³⁶ Nâ sâk bârak ândia zen hâmbâ mot mem niwe. Nâ mâsek zia zen galem otniwe. Nâ tâk

namin ta zen ga nigâwe.’ ³⁷ Yatâ sa a târârak ziņâ den itâ mâburem dâtnobi, ‘Kembu, gâ wan narâkņan nalemğât otgigi nalem nâi giwen? Wan narâkņan toogât otgigi nen too giwen? ³⁸ Gâ wan narâkņan lombâ yatâ ândina nen galem otgiwen? Gâ wan narâkņan hâmbâgât kwakna hâmbâ nâi giwen? ³⁹ Gâ wan narâkņan mâsek mo tâk namin tâtna ga gigâwen?’

⁴⁰ Yatâ sânetâ a kutâziņâ, nâ itâ sâmb dâzângobat, ‘Kâmurâpnâ zengâren gâbâ a gigiņâ nâi galem okņangâwe, zo nâ otniwe uap.’ ⁴¹ Yatâ sâmb a yangâgen, zo itâ sâmb dâzângobat, ‘Sâit miangâwe, zen kârâp kâtikņan gei ândibi. Kârâp zo Satâņ sot sumbem arâpņâ zengât siņgi oip. Zoren gei ândibi. ⁴² Zen itâ otniwe, zorat. Nâ tepnangât ua nalem mân niwe. Nâ toogât nânga too mân niwe. ⁴³ Nâ lomba ândia mân galem otniwe. Hâmbâgât kâruidâ mân niwe. Mâsegân sot tâk namin ta mân ga nigâwe.’ ⁴⁴ Yatâ sâmb dâzângua ko yangâgen ziņ itâ sâbi, ‘Kembu, gâ wan narâkņan nalem too buņâ sot hâmbâ mirâ kamân buņâ ândina gek mân nângânangâ urâwen? Mo ikâ zoren mâsek mo tâk namin tâtna gekņâ mân galem otgiwen?’ ⁴⁵ Yatâ sâne itâ dâzângobat, ‘Nâ perâkņak dâzângobâ. Arâpnâ zengâren gâbâ gigiņâ nâi ek mân galem okņangâwe, zo nâ otniwe uap.’ ⁴⁶ Oi a yangâgen zen âi sâknam tâmbâņâ nângâm ândibi. A ambân târârakņâ, zen ko ândiândi kâtikņan bagim ândibi.”

26

Yesuņâ mumbapkât siņgi dâzângoip. (Mk 14:1-2; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

¹ Yesu zâk den so aksik sâmb nanğâm arâpņâ itâ sâmb dâtnângoip, ² “Nânge. Sirâm zagât tap Pasowa kendon upap. Oi narâk zoren a bonņâ, nâ kâsa zengât bitziņan zaria poru nagân none mumbat.” Yesuņâ den yatâ sâip

³ Narâk zoren tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkât namin zâim minduwe. ⁴ Zen Yesu tik gâsum kunam den sâmb kâtân urâwe. ⁵ Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbam laņ âsagebapkât kegâk gâsunat.”

Ambân nâinâ Yesu too wârân âlip mem sanjonnanjip.

(Mk 14:3-9; Yo 12:1-8)

⁶ Yesu zâk Betania kamânân âim Simon, sâk bâlâ a, zâkkât mirin zâim nalem neip. ⁷ Nalem nem tâi ambân nâinâ too wârân âlip belonoot, sângân patâ, zo mem gam too wârânoot zo kâuknan lokei giari sanjorip. ⁸ Yatâ oi arâpnâ nen eknâ sâwen, “Too sângân zâizâin zi wangât tâmbetkuap? ⁹ Too zo pam kât patâ mem a kanpitâ zingip sâi ko dâp opap.”

¹⁰ Yatâ sâindâ Yesunâ nângâmâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen wangât ambân den oknanje? Zâknâ otnigi âlip uap. ¹¹ A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk kêrep mân ândibat. ¹² Nâ mua hanobi, zorat dâp sâknâ sanjori âlip uap. ¹³ Nâ perâknâk dâzângobâ. Kembangât den singi âlip zi hânâ hânâ sâm âim ambân zirânâ uap, zorat singi ârândân sâne lanj kârâbap.”

Yudanâ Yesu tirâpzângobapkât kât meip.

(Mk 14:10-11; Lu 22:3-6)

¹⁴ Oi arâpnâ kiin zagât nenngâren gâbâ a nâi kutnâ Yuda, Karioto kamânân goknâ, zâknâ tirik namâ galem a patâ, zenngâren arip. ¹⁵ Âimnâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâ tirâpzângobat, zorat kât dabutâ nibi?” Mâsikâzingi zinâ kât ekap 30 yatâ sâlâpkum pindâwe. ¹⁶ Yudanâ zo memnâ Yesu tirâpzângoi gâsubigât ek kârum ek molim ândeip.

Yesu zâk arâpnoot nalem niwe.

(Mk 14:12-21; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)

¹⁷ Pasowa kendon narâk topkwâtnam arâpnâ nen Yesu mâsikâm sâwen, “Nen itârân mirâ ikâ zoren Pasowa nalem unat?” ¹⁸ Sâindâ itâ sâip, “Zen kamânân âimnâ a nâi muyagem itâ sâm dukunek, ‘Patâniâ gâgât sap, ‘Narâknâ mâte uap, zorat nâ sot arâpnâ, nen gâgât mirin gam Pasowa nalem ninat.’” ¹⁹ Oi arâpnâ nen Yesunâ den sâip, zo lumnâ Pasowa kendongât nalem uwen.

²⁰ Mirâ nâtikâsâi Yesu sot arâpnâ kiin zagât, nen mirâ zoren zâimnâ Pasowa

nalem niwen. ²¹ Nem tapnâ Yesunâ itâ sâm dâtnânngoip, “Zenngâren gâbâ nâinâ nâ kâsa a tirâpzângoi gâsânobi.” ²² Yatâ sâi arâpnâ nen umnin bâlei nâigoot ziknik ziknik mâsikâyangâm sâwen, “Kembu, nâgât sat?” ²³ Sâindâ zâknâ sâip, “A zo nâ sot ârândân niet, zâknâ yatâ otnibap. ²⁴ A bonnâ, nâ Kembangât ekabân den kulem ziap, zo yatik upat. Ka a bonnâ, nâ tirâpzângoi gâsunibi, yei, zâk hânâ yâmbâtnâ mimbap. A zo mam kâmbon kâligen gâbâ mân âsageip sâi bâbâlan opap.” ²⁵ Yatâ sâi Yudanâ mâsikâm sâip, “Patâ, nâgât sat?” Sâi dukuip, “Gâ sat, zo.”

Yesunâ nalem sot too zingip.

(Mk 14:22-26; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

²⁶ Nalem nem tâindâ Yesunâ nalem nâi mem sâiwap sâm namun arâp itâ sâm ningip, “Mem ninek. Zi sunumnâ.” ²⁷ Yatâ sâmnâ wainj hâkop mem sâiwap sâmnâ itâ sâm ningip, “Zen aksik ninek. ²⁸ Zi târotâroninngât gilâmnâ. Zo a ambân donbep patâ, zenngât tosazin bun upapkât hânân gibap. ²⁹ Oi dâzângua nângânek. Wainj too itârân nia âkap. Oi dum zagâtân mân nemnâ Ibânngât um topnan zâim zen sot ârândân wainj mârâtnâ nâi ninat.”

Gezemanê kâlamân âiwe.

(Mk 14:27-31; Lu 22:31-34; Yo 13:36-38)

³⁰ Oi Kembangât mâpâmâpâse kep nâi mem kamânân gâbâ âimnâ Oliwa bâknan zâiwen. ³¹ Mâtâbân âimnâ Yesunâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nâtik ziren a zin gâsuninetâ zen nângâm pâlatânzinj lolot, zorat op âksik birânim âibi. Kembangât den kulem nâi ziap, zo bon upap. Den zo itâ, ‘Nâ râma galem a kua râma zen sinjsururun op âim nanngâbi.’”

³² Nâ sa nângânek. Nâ mumunan gâbâ zaatnâ Gâlilaia âi kândom otzingâbat.”

³³ Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “A nâmbutnâ, zin birâgibi. Nâ ko mân birâgibat. Bun kâtiknâ.” ³⁴ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâknâk dâgobâ. Gâ nâtik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kuruknâ dinj sâbap.”

³⁵ Yatâ sâi Peteronâ itâ sâip, “Gâ gomnâ nâ

nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpnâ nâmbutnâ, nen den yatik sâwen.

³⁶ Nen âimnâ nak kalâm nâi kutnâ Geze-manê, zoren takâm Yesunâ arâpnâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen ziren tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.” ³⁷ Yatâ sâmñâ Petero sot Zebedaïogât nanzatnâ diizingi âiwe. Âimnâ Yesunâ umnâ yâmbârei ken bet kakit oip. ³⁸ Yatâ op dâzângom sâip, “Umnâ yâmbârei mumunâ otnigap. Zen nâ sot tap um wâgân ândinek.” ³⁹ Yatâ sâmñâ mâik nâi âim si sângân hânân ge tutukum itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ, nângânim sâknâm kâmut zi betnan mena bun oik. Oi nâgât den bunâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

⁴⁰ Yatâ ninâu sâmñâ puriksâm arâp karâmbut zingiri uman zem tatne Petero itâ sâm dukuip, “Zen nâ sot gwâlâ mâik nâi ândibigât dâp bunâ?” ⁴¹ Zen mâsimâsikâyân loribegât um gwâlâ ândim ninâu sânek. Umnâ bâbâlan opmap. Sâknâ ko yâmbâremap.”

⁴² Dum âimnâ den itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ, sâknâm zi betnan mimbangât nângâna mân dâp oi lan gâgât den, zo kâtigibap.” ⁴³ Yatâ ninâu sâmñâ âburem arâp karâmbut, zen sinzinâ uman oi zinetâ ga muyagezingip. ⁴⁴ Zâmbamñâ âi ninâu sâi sâp karâmbut oip. Den mârum sâip zo yatik ninâu sâip.

⁴⁵ Ninâu sâm nanngâm arâp zengâren puriksâm itâ sâm dâzângoip, “Zen uman tok zem te? Zi mârum narâk uap. A bonnâ, nâ bâlin mâme a zengât bitzinân zâibâman. ⁴⁶ Zaatne âinâ. Iknek. A sâi gâsunim nobi, zo mâte otningap.”

Kâsa zinâ Yesu gâsuwe.

(Mk 14:43-50; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)

⁴⁷ Den yatâ sâm kiri arâp kiin zagât, nengâren gâbâ a nâi, kutnâ Yuda, zâknâ a kâmut kândom otzingi gawe. A kâmut zo tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zinâ sângonzângone kâmbam sot sâu patâzinâ mem gawe. ⁴⁸ Oi Yudanâ den kânñan itâ sâm dâzângoip, “Nâ lum mângansa zi sâm gâsubi.” ⁴⁹ Oi gamñâ zorenâk Yesugâren âim O patânâ sâm lum mângarip. ⁵⁰ Yatâ oi Yesunâ den nâi itâ sâm dukuip, “Buku, nep

tuubam gaat, zo tuum nanngânan.” Yatâ sâi a kâmut, zen Yesugâren ga gâsum saawe.

⁵¹ Oi Yesu sot ândiwen, nengâren gâbâ nâinâ sâunâ sâmbum tirik namâ galem a patâgât kore a nâi kindapnâ kârâm kwâkip. ⁵² Yatâ oi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Sâugâ mirânjan hanguna giarik. Nâi zâk sâunâ zângoï hâunâ kumbi. ⁵³ Nâgât dap nângat? Nâ Ibânangâren ninâu sa sâi ko sumbem kâwali a kâmut kiin zagât, zo kegâk sâi gem galem otnibe. ⁵⁴ Oi zen gem ga galem otnine Kembugât ekabân den ziap, zo dabân bon opap?”

⁵⁵ Yatâ sâmñâ a kâmut gâsunam gawe, zo itâ sâm mâsikâzingip, “Nâgât dap nânge? Zen nâgât nângâne kâmbam ku oi kâmbam sot sâuzinâ mem ga gâsânoge? Zorat sa nângânek. Nâ sirâmñâ sirâmñâ tirik namin zen Kembugât den singi dâzângoman. Oi zen zoren mân gâsânowe. ⁵⁶ Oi zi Propete zengât den kâtigibapkât âsagiap.” Oi Yesugât arâpnâ, nen aksik Yesu birânangâm sinjururun âiwen.

Yesu a sâtnangât namin diim âiwe.

(Mk 14:53-65; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Kâwali a zen Yesu gâsum tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe. Zâkkât namin Kembugât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ mindum tarâwe. ⁵⁸ Zen Yesu diim âinetâ Petero zâk kândâtzinân bet molizingâm arip, Âi takâmñâ tirik namâ galem a patâgât dâman kâligen bagimñâ kore a zengât oserân itâ nângâm kwâkâm getâip, “Yesugât den dap sâbi? Zorat ziren tap nângâbat.”

⁵⁹ Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen aksik tapnâ Yesugât den sâknânâk sâm kunatkât den sâm kâruwe. ⁶⁰ Oi a donbep den sarâ donbep sâm bonnâ mân muyagiwe. Oi bet a zâgât gawet. ⁶¹ Zet gamñâ itâ sâwet, “A zirânâ itâ sâip, ‘Nâ Kembugât tirik namâ kândanâ sirâm karâmbut umñanâk dum tuubat.’”

⁶² Yatâ sâitâ tirik namâ galem a patâ, zâk zaatnâ Yesu itâ sâm mâsikip, “Gâgât den se, zorat den hâunâ sâban mo mân sâban?”

⁶³ Sâi Yesunâ den mân sâm kirip. Yatâ kiri tirik namâ galem a patâ, zâknâ itâ sâm

dukuip, “Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât mâtenjan mäsikâgiga sâm kâtigenan. Gâ Kristo, Anutugât nanñâ mo a nñai?”

⁶⁴ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Zo sat, zo. Oi nñai dâzângua nângânek. Gâtâm a bonñâ, nâ imbanñâ mariñâ, zâkkât âsanñâ bongen tap sumbem unumunum kwâkñan gem ga nikpi.”

⁶⁵ Yatâ sâi tirik namâ galem a patâ den zo nângi bâlin oi hâmbânâ mem moloñ arâpñâ itâ sâm dâzângoip, “Zâk Anutu yatâ op sap. Wangât den zagât sâm kârunat. Den sap, zo aksik nânge. ⁶⁶ Den zo nângâm dap dap nânge?” Mäsikâziñgi ziñâ itâ sâwe, “Zâk mumunangât siñgi uap.”

⁶⁷ Yatâ sâmñâ tâpziñandâ Yesu si sângânñan tâpkumñâ bitziñandâ kom kâbakñiwe. Oi a nâmbutñandâ bitziñ tipñandâ pâlomñan kunzirâwe. ⁶⁸ Oi itâ sâm dukuwe, “Kristo, gâ Propete ândiat oi ko sânan. A gogap, zo kutñâ nñai?”

Peteronâ Yesu kwâimbip.

(Mk 14:66-72; Lu 22:56-62; Yo 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Yatâ op tatne Petero zâk namâ sombemân tâip. Tâi kore ambân nñainâ zâkkâren âim sâip, “Gâ ko Galilaia a, zâk sot ândimat.” ⁷⁰ Yatâ sâi Peteronâ a tarâwe, zengât mâteziñan kwâimbâm sâip, “Gâ den sat, zo nâ nângâm kwaksan.”

⁷¹ Yatâ sâmñâ geibâ sâi kore ambân nñainâ ekñâ a itâ sâm dâzângoip, “A zi Yesu Nasarete gokñâ, zâk sot ândimap.” ⁷² Yatâ sâi Peteronâ kwâimbâm den sâm kâtigeip. Oi sâip, “Nâ a zo mân ekman.” ⁷³ Yatâ sâm mâik nñai kinñâ a ziñâ Peterogâren âim sâwe, “Gâ perâkñak zengât kâmurân gokñâ. Nen diñgâ holiñâ nângen.”

⁷⁴ Sânetâ dum Anutu mâtenjan sâm kâtigem den lañ sâm itâ sâm dâzângoip, “Nâ a zo mânâk ekman.” Sâi zorenâk kurukñâ diñ sâip. ⁷⁵ Oi Yesunâ den mârum sâip, zo Peteronâ nângip, “Gâ sâp karâmbut kwâimbânina kurukñâ diñ sâbap.” Den zo nângâm umbâlâ op âkñan âim girâp patâ iseip.

27

Yesu zâk Pilatogâren diim âiwe.

(Mk 15:1; Lu 23:1-2; Yo 18:28-32; Apo 1:18-19)

¹ Hanñsâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen mindum Yesu koindâ mum-bapkât den sâwe. ² Oi sâne Yesu bikñâ saamñâ diim âim Roma a kutâ Pilato, zâkkâren parâwe. ³ Mumbapkât sâm kâtigine Yuda, zâk zo ekñâ wangât yatâ uan sâm umñâ bâlei kât pindâwe, zo mem âim tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ mâburem ziñgip. ⁴ Oi itâ sâm dâzângoip, “Nâ lañ opñâ a târârakñâ zi bitziñan paan.” Yatâ sâi ziñâ sâwe, “Wangât nenğâren ga sat? Zo gikak.” ⁵ Yatâ sâm kât zo birânetâ mem tirik namin lum pam âi sip miangip.

⁶ Tirik namâ galem a patâ, zen kât zo memñâ sâwe, “Kât zi kâmbamgât sângân, zorat tirik namin pâindâ mân dâp upap.”

⁷ Oi kât zo mem dap utnat sâm âragum hân nñai kwâlâwe. Hân zo âmañ tuutuun agât hân sâmarâwe. Hân zo kamân nñain gâbâ ga ândiândiñ, zo mune zoren hanzângogibât sângân miwe. ⁸ Oi narâk zoren hân zorat kutñâ nñai kâmbam hân sâne kâtigeip. ⁹ Oi Propete Yeremia zâkkât den kânñan sâip, zo bon oip. Den zo itâ,

“Isirae a zen a sângânñangât kât sâwe.

¹⁰ A sângânñangât kât ekap 30, zorâñ âmañ tuutuun agât hân, zo sângân miwe. Kembunâ dâtnogip, yatik urâwe.”

A kutâ zâk Yesu poru nagân mumbapkât sâip.

(Mk 15:2-5; Lu 23:3-5; Yo 18:33-38)

¹¹ Zen Yesu diim âine a kutâ Pilato, zâkkât mâtenjan kiri itâ sâm mäsikip, “Top-kangât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesunâ sâip, “Sat, zo.” ¹² Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, ziñâ den sâkñanâk sâm kine den hâuñâ mân sâip. ¹³ Yatâ oi Pilatonâ dukum sâip, “Gâgât den donbep sânetâ wangât den hâuñâ mân sat?” ¹⁴ Oi Yesunâ den hâuñâ nñai mân dukui a kutânâ nângi imbânâ oip.

¹⁵ Pasowa kendon narâk dâp a kutâ zâk Yuda a tâk namin tâpmarâwe, zengâren

gâbâ nâi olan zingâmâip. ¹⁶ Oi narâk zoren kâmbam ku a bâlinâ nâi tâk namin zeip, kutnâ Baraba. ¹⁷ Oi a mindumnâ kinetâ Pilatonâ mäsikâzingâm sâip, “Nâi olanbatkât nânge? Baraba mo Yesu kutnâ nâi Kristo sâme?” ¹⁸ Yuda a sâtnâ, zen Yesugât um kâlak nângânângâm zâkkâren parâwe, zorat nângâm nâ sâip.

¹⁹ A kutâ, zâk den sâm kubikkubik tâtarân tâi ambinândâ zâkkâren den itâ pâi gâip, “Gâ a târârak zo, zâkkât den mân mäsâsuatpan. Nâ itârân umanân nângâm zâkkât op sâknam donbep nângan.”

²⁰ Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen a umziñan gem sâwe, “Zen sâne Baraba olan nâ ko Yesu ko koi mumbap.” ²¹ Oi a kutâ zorân dum mäsikâzingâm sâip, “Nâi mo nâi olanbatkât se?” Sâi zinjâ sâwe, “Baraba.” ²² Sânetâ itâ sâm mäsikâzingip, “Yesu, kutnâ nâi Kristo sâme, zâk dap oknângâbat?” Sâi zen lâu mâtâkâm aksik sâwe, “Zâk poru nagân moik.” ²³ Sâne a kutânâ dum mäsikâm sâip, “Wan tosagât?” Yatâ sâi den kâtik sâm sâwe, “Zâk poru nagân moik.”

²⁴ Yatâ utnetâ Pilatonâ sâi den mânâk nângâm den donbep sâne sâi too pindânetâ mâteziñan biknâ too sanjon nâ sâip, “A târârak zirat tosa nâgâren zimbat, zo zengât singi uap.” ²⁵ Sâi a ambân kâmut, zen itâ sâwe, “Tosa zo nen sot kiurâpnîñ nengâren zimbat.” ²⁶ Yatâ sâne a kutânâ Baraba olan zingip. Yesu ko sâi inzut kupnoot, zorân lapitne poruyân kumbigât kâwali a bitziñan pâip.

*Kâwali a, zen Yesu kom eksâwe.
(Mk 15:16-20; Yo 19:2-3)*

²⁷ Oi a kutâgât kâwali a, zen Yesu namin gâbâ diim gem kâwali a zengât namâ sombemân âim sânetâ kâwali a zinjâ aksik minduwe. ²⁸ Mindum nâ Yesugât hâmbâ mâkâm kâwali a zengât hâmbâ kurinâ giñangâne giarip. ²⁹ Oi tâk sâtmam gonkom kâukñan pane giarip. Oi bikñan tân nâi pindâne biknâ bongen mem kirip. Yatâ opnâ kâwali a zen zâkkâren gam simin liim itâ sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” ³⁰ Oi tâpziñâ tâpkum tân bekñan mem kâukñan kuwe. ³¹ Yatâ kom eksâm nâ kâwali a

zengât hâmbâ, zo mâkâm ziknâ hâmbâ du giñangâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mk 15:21-32; Lu 23:26-43; Yo 19:17-27)

³² Diim âim mâtâbân a nâi muyagiwe, kutnâ Simon, Kirene kamânân goknâ. Zâk oknângâne Yesugât poru nak bekñan mem lugi âiwe. ³³ Âim nâ hân nâi kutnâ Goligata (niñ denân ko kâuk sinj), zoren takâwe. ³⁴ Zoren takâm nâ wain too sot um gulip too mâpot pindânâ sâne nem ek nâ birip. ³⁵ Yatâ oi poru nagân kuwe. Kune kiri hâmbânângât wenzu pam igâwe. Ikne muyageip dâp miwe. ³⁶ Yatâ opnâ galem tarâwe. ³⁷ Oi kâuk nâ kwâkñan poru nagân topnâ itâ kulemgune zeip, “Zi Yesu, Yuda zengât a kutâ.”

³⁸ Oi kâmbam ku a zâgât poru nagân zâkom, nâi toren, nâi toren kwânângâzikâwe. ³⁹ Oi a ambân zoren âim gawe, zen sâm sinjan gem den top topnâ dukum kâuk birâm sâwe, ⁴⁰ “Bâi, gâ tirik namâ kândan sirâm karâmbut tuum nanjâbat sâin. Bâi, gikâ sâkkâ sâna poru nagân gâbâ âkâm geik. Oi gâ Anutu nan nâ ândiat oi poru nagân gâbâ pâtan ge.” ⁴¹ Oi tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ, zen yatik dukum sâwe, ⁴² “A nâmbut nâ tâmbetagonam utnetâ tânzângomâp. Ziknângât ko kwaksap. Zâk Isirae a nengât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi zâkkât diñâ nângânat. ⁴³ Zâk nâ Anutugât nan nâ sâm, nângâm pâlatânâ Anutugâren pâi zeip, zorat Anutunâ zâkkât nângap oi ko poru nagân gâbâ kwâki geik.” ⁴⁴ Oi kâmbam ku a zâkowe, zet yatik den mot dukuwet.

Yesunâ moip.

(Mk 15:33-41; Lu 23:44-49; Yo 19:28-30)

⁴⁵ Yatâ oknângâne mirâ bâkñan zoren jâtâtik muyagem zei mirâ oi âkip. ⁴⁶ Mirâ oi Yesunâ den kâtik nâ den sâm sâip, “Eli, Eli lama sabatini (niñ denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birânigat)?” ⁴⁷ Oi kirâwe, zengâren gâbâ a nâmbut nâ zinjâ sâwe, “Zâk Elia konsap.” ⁴⁸ A nâinâ nângâm sârârâk kârâm âim sarugât

kâmon mem ga winiga too kâlakņoot sum kapiņkum pindip. ⁴⁹ Oi a nâmbutņâ itâ sâmbu kuwe, “Nen tap iknâ. Elia perâkņak ga mâkâbap mo buņâ?” ⁵⁰ Oi Yesu zâk dum den kâtikņâ den sâi Kaapumņâ takâm arip. ⁵¹ Moi tirik namin sângum patâ, zo uren gâbâ oloņ gei kwâkip. Oi wâriņ mei kât âbângum naņgip. ⁵² Oi a zengât kwak, zo pâronșâi Kembangât sinġi a ândim muwe, zo zengâren gâbâ nâmbutņandâ zaarawe. ⁵³ Oi Yesu zâk kândom op zaari zen kwagân gâbâ zaatņâ kamân kâukņan zo âim a donbep muyageziņgawe. ⁵⁴ Oi kâwali a galem sot arâpņâ kirâwe, zen wâriņ sot kut nâi nâi zo ekņâ imbanâziņ buņ oi sâwe, “Perâkņak a zirâņ Anutugât nanņâ ândeip.”

⁵⁵ Yesu kuwe, narâk zoren ambân donbep kârebân kin kut nâi nâi zo ek naņgawe. Ambân zo, zen Yesu molim kore okņangâm Galilaia hânân gâbâ gawe. ⁵⁶ Maria, Madala kamânân gokņâ sot Maria, Yakobo sot Yose zekât mamzikņâ. Oi ambân nâi Zebedαιο nanzatņâ, zekât mamzikņâ. Zen ârândân tarâwe.

Yesu hanguwe.

(Mk 15:42-47; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)

⁵⁷ Mirâ nâtiksâisâi Arimataia kâmbânân gokņâ sikum a nâi Yesugât a op ândeip, kutņâ Yosepe, zâk gâip. ⁵⁸ Gamņâ Pilatogâren âim Yesugât kâmbârâņâ zorat dukum sâi Pilatonâ kâwali a sâmbu dâzângoi pindâwe. ⁵⁹ Yosepeņâ kâmbârâņâ zo memņâ sângum kâu uņakņandâ kâpim lum arip. ⁶⁰ Lum âim kât mâtâpņâ zik sinġi nâi tuugip, zoren pamņâ kât patâ nâi kâbakņei âi mâtâp dooņgoi arip. ⁶¹ Oi kwak naņgâmņan Maria, Madala kamânân gok sot Maria nâi, zet zo tap igâwet.

⁶² Kendongât kut nâi nâi kubikkubik narâk, zo âki ko haņsâi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio a, zen Pilatogâren âiwe. ⁶³ Âimņâ sâwe, “Patâniņâ, nen den nâi nângen, zo dâgonâ. Sarâ a zâk wâgân ândeibân itâ sâip, ‘Momņâ sirâm karâmbut zem tap zaatpat.’” ⁶⁴ Zorat arâpņâ ziņâ âi kâmbârâņâ mem âimņâ mumuņan gâbâ zaatsap sarâ sâbegât kâwali a sângonzângona kwagân âi galem kinetâ

sirâm karâmbut âkâbap. Mârum den sarâ zeip, zorat den sarâ kwâkņan zari lâmbatpapkât girem op dâgogen.” ⁶⁵ Sâne Pilatonâ itâ sâmbu dâzângoi, “Kâwali a ziņgan. Diiziņgâm kwagân âim ziņak dap mo dap nânge, zo yatâ dooņgune tâpâp. Yatâ sâi kâwali a zen sot âimņâ kwagân zo winzip pam galem tarâwe. ⁶⁶ (-)

28

Yesu mumuņan gâbâ zaarip.

(Mk 16:1-10; Lu 24:1-10; Yo 20:1-18)

¹ Yuda zengât kendon âki haņsâsâgât Maria, Madala kamânân gokņâ sot Maria bukuņâ, zet kwagân iktam âiwet. ² Aritâ wâriņ patâ mei Kembangât sumbem a nâiņâ sumbemân gâbâ gem kât patâ mem kâbakņei ari kât kwâkņan tâip. ³ Tobatņâ âsakņoot hânpan yatâ. Hâmbânâ kâu timan. ⁴ Kâwali a, zen zo ekņâ sâmbu ziņ sâmbui kenġât op hânân gei zem ândiwe.

⁵ Oi ambân zagât zo, zet âi takitâ aņâ itâ dâzâkom sâip, “Zet kenġât mân oit. Nâ nângan. Zet poru nagân kuwe, zo iktam gabot. ⁶ Oi zâk zi mân taap. Zâk mârumbu sâmbu dâzângoi, zo yatâ op mumuņan gâbâ zaatsap. ⁷ Zet kek âi arâpņâ dâzângobabot, ‘Yesu zâk mumuņan gâbâ zaatsap. Galilaia hânân âi kândom otziņgâbap. Zen zoren âi ikpi.’”

⁸ Sâi zet kek kwak zo birâm kenġât sot sâtâre op arâp den sinġi dâzângoram sârârâk kârâm âiwet. ⁹ Aritâ Yesuņâ mâtâbân muyagezikâm itâ sâmbu dâzâkoip, “Umzik âlip oit.” Yatâ sâi zet um topņan âi pindiņsâm mâtâsem kiņan gâsuwet. ¹⁰ Oi Yesuņâ itâ sâmbu dâzâkoip, “Zen mân kenġât oit. Zet âi arâpņâ dâzângoitâ Galilaia hânân âi nikpi.”

¹¹ Ambân zagât, zet aritâ kwagân galem kirâwe, zengâren gâbâ nâmbutņâ zen âim kamân patin takâmņâ tirik namâ galem patâ kut nâi âsageip, zorat sinġi dâzângowe. ¹² Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtņâ, zen mindum kâwali a zen kât donbep ziņgawe. ¹³ Ziņgâm itâ sâwe, “Zen itâ sâbi. Nen nâtigân uman zeindâ arâpņâ ziņ gam kâmbârâņâ mie. ¹⁴ Den zo Roma a kutâņâ nângâbapkât kenġât mân upi. Âlip

nin̄a dukunat.” ¹⁵ Yatâ sâm dâzângone kâwali a zen den lum kât zo mem âiwe. Den sarâ zo Yuda a zenġâren zeip̄jak tok ziap.

Yesun̄a bâk̄nan arâp̄n̄a muyagezingâm nep diŋ sâm zingip.

¹⁶ Yesugât arâp kiin kânok, nen Galilaia hânân bak̄n̄a n̄ain Yesun̄a den kân̄nan dâtnânġoipkât zoren zâiwen. ¹⁷ Zâim̄n̄a zik̄n̄a ek̄n̄a pindinsâm m̄apâsiwen. Nâmbut̄n̄andâ ko um zagât urâwe. ¹⁸ Oi Yesun̄a gootniŋan gam itâ sâm dâtnânġoip, “Anutun̄a imban̄a top top aksik sumbe-mgât sot hângât nâ nigip. ¹⁹ Zorat ko zen hân̄n̄a hân̄n̄a, a kâmut̄n̄a kâmut̄n̄a, zenġâren âim nep tuune dinnâ lum nâgât a ambân upi. Oi Ibâ sot nan̄n̄a, nâ sot Tirik Kaapum, nenġât korân târokwap too sanġon zingâbi. ²⁰ Den dâzanġom ândiwan, zo aksik lubigât dâzanġom ândibi. Oi n̄ai dâzanġua nânġânek. Nâ sirâm̄n̄a sirâm̄n̄a, âsâbân zen sot ândia hângât narâk̄n̄a âkâbap.”

Zo yatik.

Yesugât den singi âlipnâ Marekonâ kulemgui

Yohanegât den singi.

(Mt 3:1-12; Lu 3:1-9, 15-17; Yo 1:19-28)

¹ Yesu Kristo, zâk Anutugât nanjâ, zâkkât den singi âlipnâ, zo topkwapnâ. ² A sânginâ Propete Yesaianâ mârûm nâi Anutugâren gâbâ den itâ nângâm kulemgui, “Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua gâ kândom otgibap. Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap. ³ Barâ kâtik, mirâ âtânjan ândim den itâ sâbap, ‘Kembugât mâtâp kârâm pitâne gândur oik.’”

⁴ Den zorat bonjâ ko Yohanenâ âsagem barâ kâtik mirâ kamân âtânjan ândim den itâ sâm dâzângomâip, “Umzinâ melânje too sanjonzinga Anutunâ tosazin birâbap.” ⁵ Yatâ sâm dâzângoi ko Yerusalem kamân mâirâp sot Yudaia hânân a ambân ândiwe, zen gâbâreyangâm zâkkâren âiwe. Zen bâlinâzinâ sapsune Yohanenâ Yodan toin sanjonzingâmâip.

⁶ Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipnâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Yohanegât hâmbâ zo bâu kamele sâmotjandâ tuune pam ândeip. Ka pânjan ko inzut nâi bâu sâknâ tuutuunâ, zo lap ândeip. Kumbon sot bânsat, zo nem ândeip. Ândim itâ zo sâm dâzângom ândeip, ⁷ “Betnan a nâi gam taap. Zâk kâwalinâ nâi yatâ zemnângap. Nâ yatâ zorân irâ sikumnâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap. ⁸ Nâ tooyâk sanjonzingan. Ka zâknâ ko Kaapum bonjâ sanjonzingâbap.”

Yohanenâ Yesu too sanjori ari Satanjâ mâsikip.

(Mt 3:13-17; 4:1-11; Lu 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Narâk zoren Yesunâ Nasarete kamânân gâbâ Galilaia hân birâm Yodan toin Yohanengâren takip. Âi taki ko Yonanenâ Yodan toin sanjonjângip. ¹⁰ Yesu zâk toin gâbâ kopga egi sumbem pâronjâi Anutugât Kaapum zâk nii kembâ yatâ opnâ

Yesu kwâknjan gem pâip. ¹¹ Oi sumbemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranmap. Oi geknâ umnâ âlip opmap.”

¹² Op ko narâk zorenâk Kaapumjâ Yesu okjângi barâ kâtik, mirâ kamân âtânjan arip. ¹³ Zoren Satanjâ mâsikâm ândei hilâm 40 âkip. Yesunâ zuu osetziân ândeip. Ândei ko Anutugât sumbem a zinâ on galemjâ okjângâwe.

Yesunâ nep topkwap arâpnâ gâsuzingip.
(Mt 4:18-22; Lu 4:14-15)

¹⁴ Yohane tâk namin pane tâi ko Yesu zâk Galilaia hânân gamjâ Anutugât den singi âlipnâ itâ dâzângom ândeip, ¹⁵ “Anutugât um topjan ândiândigât narâknâ mâte uap, gât ko umzinâ melân Anutugât den singi âlipnâ zirat nângâne bon upap.”

¹⁶ Yesunâ Galilaia saru sâtnjan âim tap ko Simon sot munjâ zikirip. Zet inangât nep tuum ândiwet. Zikiri inangât irâ pam kirâwet. ¹⁷ Yesunâ zâkonsâm itâ sâip, “Zet ga nâ târokwatnigit. Nâjâ den âlip kwâkâm zika ândim ko zet inangât nep tuum ândiabot, yatigâk a zengâren tuum ândibabot.” ¹⁸ Yatâ sâi irâziknâ birâmjâ Yesu molim ba âiwet. ¹⁹ Yesunâ mâik nâi âim ko Zebedαιο nanzatjâ Yakobo sot Yohane zikirip. Zet wanjâyan tapnâ injan mâme irâziknâ kubik tarâwet. ²⁰ Yesunâ zâkonsâi nângâm ibâziknâ sot nep a wanjâyanâk tatne zâmbamjâ gem Yesu molim ba âiwet.

Yesu Kapenaum kamânân nep tuugip.
(Mt 4:12-17; Lu 4:14-15, 31-37)

²¹ Op ko zen Kapenaum kamânân âiwe. Yuda zengât kendon mâik zorat narâknâ oi Yesu zâk mâtâpâpâse namin zâim singi âlipnâ sâm dâzângoip. ²² Den dâzângoi Yesugât nângâne imbanâ oip. Yesu zâk singi âlip den dâzângoip, zo Anutugât gurumin den zorat galem a zin sâmarâwe, yatâ mân sâip. Zo walâm yatâ dâzângoip.

²³ Narâk zorenâk mâtâpâpâse namin a wâkenjoot nâi tâip. ²⁴ Zâknâ den yu kambânâ sâm itâ sâip, “Yesu Nasarete goknâ, gâ dap otningâbam gaat? Gâ tâmbetnângobam gaat? Gâgât topkâ nângen. ²⁵ Gâ Anutugât tirik a.” Sâi

Yesunâ den yatâ mân sâbapkat dukum sâip, “Gâ hirinsâm ayân gâbâ takâm ba âi.” ²⁶ Yatâ sâi wâke zorân a zo oknangi kâkâksâm zeî wâke zo yu kambân sâm ko takâm ba arip. ²⁷ A ambân zen zo eknâ imbanâziñ buñ oi âragwârâgu opnâ sâwe, “A zi dap dap yatâ? Topnâ nâi. Den unaknâ sap. ²⁸ Zâk a kâwalinâ patâ wâke sorâk den dâzângoi sâtnâ lume.” Yatâ sâm sinjînâ âragunetâ Galilaia hânân a ambân aksik nângâwe.

Yesunâ use mâsek kubikzingip.
(Mt 8:14-17; Lu 4:38-44)

²⁹ Yesu sot Yakobo sot Yohane, zen mâtâmâtâse namin gâbâ gemnâ Simon sot Andrea, zekât mirin zâiwe. ³⁰ Simon sibunnâ, zâk mirin mâsek kârâpnoot op zeip. ³¹ Yesu zâk mirin zari dukuwe. Dukune zâkkâren âi biknân gâsum mem zaarip. Oi sâknâ sâduksâip. Sâduksâi ko nalem om zingî niwe.

³² Nâtiksâisâi kamân mâirâp zen a wâkeziñoot sot sisi mâsekziñoot a ambân gâbâzezingâm Yesugâren gawe. ³³ A ambân aksik mirâ sângânñan ga mindum tarâwe. ³⁴ Yesunâ a ambân donbep mâsek top top kubikzingip. Oi wâkeziñoot wâke zo molizingi âiwe. Wâke zen Yesugât topnâ nângâwe. Oi zo sâm muyagibegât dâzângoip.

³⁵ Yesugât arâpnâ uman zem tatnetâ nâtigân Yesunâ zaatnâ zâmbam hân nâi a mân ândiândin ba arip. ³⁶ Âim ko ninâu sâm ândeip. Hañsâi Simon sot bukurâpnâ, zen Yesu kârum âim muyagemnâ sâwe, ³⁷ “A ambân zen aksik kârugige.” Sânetâ Yesunâ itâ sâip, “Kamân ginñan ginñan âinâ. ³⁸ Zoren den sinji âlipnâ dâzângobarâk. Oi nep zo tuubat sâm gem gâwan.” ³⁹ Yatâ sâmñâ Galilaia hânân kamân dâp âim gam mâtâmâtâse namâziñan zâim sinji âlip den dâzângomnâ wâkeziñoot molizingâm ândeip.

Yesunâ sâk bâlâ nâi kubiknangip.
(Mt 8:1-4; Lu 5:12-16)

⁴⁰ Sâk bâlâ a nâi Yesugâren âimnâ um topñan simin liim pindiñsâm sâip, “Gâ imbanâgâ ziap, zorat gâ kubiknibâ sâm

âlip kubikniban.” Yatâ sâi Yesunâ umnâ nângâm ko sâknân gâsum sâip, ⁴¹ “Nâ nângâgigan. Bâi sâkkâ âlip oik.” Yatâ sâi ko usenâ sojei âlip oip. ⁴²⁻⁴³ Oi Yesunâ zorat sinji zo a ambân torennâ mân dâzângobapkat sâm kâtigem sângongoip. ⁴⁴ Itâ dukuip, “Gâ nângâ. Zorat den sinji a ambân lan mân dâzângoban. Mârum nâi Mosenâ den nâi sâip, zo luban. Gâ tirik namâ galem agâren âi sâkkâ tirâpkuna egi ko nii mo zuu nâi mem ko Anutugât sinji sâm a sâtnâ zo pindânan. Usegâ sogiap, zo a ambân ek nângâbigât yatâ otnan.” ⁴⁵ Sâi ko a zo zâk âim ko Yesugât dinâ kwâkâm a ambân pisuk âi dâzângoip. Zorat opnâ a ambân zinâ Yesugâren mindum gabegât Yesu zâk kamân patin mân âim gâip. Birâm hibuk mâtâp âim gam ândeip. Yatâ ândeî ko a ambân kamân nângâm nângâm tarâwe, zenak zâkkâren âimarâwe.

2

Yesunâ a nâi kin bik mumunâ kubiknangip.

(Mt 9:1-8; Lu 5:17-26)

¹ Yesu zâk mâik nâi ândim ko Kapenaum kamânân âbureip. ² Âburem mirin zâi tâi ko kamân mâirâp zen nângâmñâ zâkkâren mindum mirâ piksâmñâ mirâ sângânñan mindumñâ mirâ mâtâpnâ doonguwe. ³ Yesu zâk mirin den dâzângom tâi a kimembut bukuzinâ nâi kin bik mumunâ, zo lum gawe. ⁴ Oi a ambân nâmbutnâ zen sot gawe. A kâmut patânâ mirâ mâtâp doongune ko lum mirâ kwâknân zâim ogep kwâsat temñoorâk pane Yesugât kin topñan geip. ⁵ Pane gei zeî ko Yesunâ nângâm pâlâtânziñangât bonnâ zo eknâ a zo itâ dukuip “Nannâ, tosgâ biran.” ⁶ Yatâ sâi ko Anutugât gurumin den zorat galem a tarâwe, zinâ itâ nângâwe, ⁷ “A zi wan den sap? Zâk Anutu mem ge kwap sap. Op ko Anutu zâizâin oknângap. Anutu, zâk kânoknâ tosaninâ birâmap.” Yatâ nângâm tatnetâ Yesunâ umziñan nângâm itâ sâm dâzângoip, ⁸⁻⁹ “Zen umziñan wangât den zo yatâ nânge? Zen dap nânge? Nep ikâ zorânâ bâbâlan? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik?” ¹⁰ Yatâ

sâmñâ Yesuñâ itâ sâip, “A bonñâ nâ hânân ândim a ambân zengât tosaziñ birâbatkât imbanâ zemnigap, zorat topñâ ikpigât den zo dukuan.” ¹¹Yatâ dâzângomñâ puriksâm a kiñ bik mumuñ zo itâ dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ zo mem ko ba kamângan âi.” ¹²Yatâ sâi zaatñâ mâteziñanâk isenñâ zo mem ko ba arip. A ambân zen ekñâ kâwaliziñâ buñ oi Anutu mâpâsem sâwe, “Kulem zi itârân âsagei iksen, zi sen pup iksen.”

Yesuñâ bâliñ mâme a zen sot buku oip.
(Mt 9:9-13; Lu 5:27-32)

¹³Yesu zâk yatâ op ko dum Galilaia saru sâtñan giarip. Zoren a ambân mindum ganetâ den siñgi âlip sâm dâzângoip. ¹⁴Dâzângom âim ko Alipaigât nanñâ Lewi egi kât mimiñâ namin tâi itâ sâm dukuip, “Gâ nâ sot pâlâtân op molini.”

¹⁵Sâi zâk zaatñâ bekñan sâip. Lewiñâ sâi Yesu mirin zâi tâi Lewi bukurâpñâ kât mâme a sot bâliñ mâme a tatnetâ Yesu sot arâpñâ zen sot nalem niwe. Kât mâme a zen kât memñâ nâmbutñâ kâmbu memarâwe. A zo yatâ zo donbepñâ Yesu molim zâk sot ândim pâlâtân kwarâwe. ¹⁶Parisaio a kâmurân gâbâ Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutñâ, zen iknetâ Yesu zâk kât mimiñ a sot bâliñ mâme a osetziñan tap nalem neip. Parisaio a zen ekñâ Yesu arâpñâ itâ sâm mâsikâzingâwe, “Wangât patâziñâ zâk bâliñ mâme a zen sot tap nalem niap?” ¹⁷Sâne Yesuñâ nângâm itâ sâm dâzângoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zen a sâkziñâ wâgân zengâren nep mân tuume. A mâsekziñoot zengârenâk tuume. A ziinangât nen âlipñâ sâme, nâ zengât mân gem gâwan. Nâ bâliñ mâme a diiziñga nâgâren gabigât sâm gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiñangât Yesu mâsikâwe.
(Mt 9:14-17; Lu 5:33-39)

¹⁸Narâk zoren Yohane arâpñâ sot Parisaio a, zen nalem birâm kendon ândiwe. A nâmbutñâ ziñâ Yesugâren âim itâ sâm mâsikâwe, “Yohanegât arâpñâ sot Parisaio zengât arâpziñâ, zen nalem birâm ândime. Arâpkâ zen ko wangât nalem

mân birâm nemñik ândie?” ¹⁹Yatâ sâm mâsikâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “A kutâ, zâk arâpñoot ândei dap yatâ nalem birâm ândibi? A kutâziñoot ândim yatâ mân upi. ²⁰Gâtâm a kutâ betziñan mine kârubi, narâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

²¹Nen hâmbâ sângiñâ oloñoloñan zo unakñâ mân pam gârimen. Wangât, unakñandâ sângiñâ zo diigi oloñi mâtâp patâ opap sâmñâ mân upmen. ²²Wâiñ too kâtik unakñâ hâkop sângiñan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko wain too kâtikñâ zorân hâkop kunziri hâkop sot wain ârândân buñ upabot. Wain unakñandâ hâkop unakñan giari dâpñâ upap.”

Kendongât den.
(Mt 12:1-8; Lu 6:1-5)

²³Yuda zengât kendon narâk nâin Yesu sot arâpñâ kâlamân obândiwe. Âim ko arâpñâ zen segoñ burotñâ namuñ niwe. ²⁴Yatâ utne Parisaio a ziñâ Yesu itâ sâm dukuwe, “Ziñgitnan. Zen kendonân mân orotñâ ue.”

²⁵⁻²⁶Sânetâ Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Dawidi sot arâpñâ, zen nalemgât mom ko urâwe. Zen den zo sâlâpkum nângâme mo buñâ? Abita tirik namâ galem a ândeip, narâk zoren Dawidiñâ Anutugât tirik namin zâim Anutugât siñgi nalem parâwe, zo mem nem ko arâpñâ ziñgi niwe. Zen mân orotñâ urâwe. Tirik namâ galem a, zen ziinik nalem zo nimbigât sâsân.”

²⁷Yatâ sâmñâ itâ dâzângoip, “Kendon zo agât op âsageip. ²⁸Ka anâ kendongât mân op âsagiwen. Oi a bonñâ, nâ kendongât sot kut nâi nâigât mariñâ ândian.”

3

Yesuñâ kendonân a nâi kubikñangip.
(Mt 12:9-14; Lu 6:6-11)

¹A nâi bikñâ humutñik mâpâmâpâse namin zâi tâi Yesu zâk zoren zarip. ²A nâmbutñâ ek tatnetâ kubikñangi ko denân pânam tarâwe. ³Yesuñâ a bikñâ humutñik zo itâ dukuip, ⁴“Gâ zaatñâ a ambân mâteziñan ga kin.” Sâi zari Yesuñâ

a ambân itâ mâsikâzingip, “Mâsikâzinga sânek. Kendonân nep ikâ zorân âlip tuutuun? A kubikzingâzingân mo a tâmbetzângozângon?” ⁵⁻⁶ Yatâ sâi zen den hâunâ mân sâwe. Mân sânetâ purikgurik op kin zingitnâ um kâtikzingâgât op umnâ bâleip. A zo itâ dukuip, “Bikâ tântân pa.” Sâi a biknâ pâi âlip oip. Yatâ oi eknâ Parisaio a, zen âimnâ Herode arâpnâ zen sot zorenâk zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

A ambân kâmutnâ kâmutnâ Yesugâren gam nanjâwe.

⁷⁻⁸ Yesu sot arâpnâ saru sâtnan âine a ambân kâmut patâ Galilaia hânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Idumaio hânân gâbâ sot Yodañ too nâmbut zengâren gâbâ sot Tiro Sidon zengâren gâbâ, a kâmut patâ zo, zinjâ Yesugât den singi nângâmñâ ga Yesugâren minduwe. ⁹ Yesunâ zingitnâ arâpnâ itâ sâm dâzângoip, ¹⁰ “Wangâ nâi ga gootniñan tâik.” A kâmut zorân lân kwândâlenibegât sâm wangâgât sâip. A donbep kubikzingâmâip, zorat op a mâsekziñootnâ gootnan âinam agom kâbakñeyangâwe. ¹¹ Ka a wâkeziñoot zorân ko hânân gei pindiñsâm zem kambân sâm sâwe, “Gâ Anutugât nanñâ op ândiat.” ¹² Yatâ sânetâ Yesunâ ziknâ topñâ zo a ambân lanj mân dâzângobigât sâm kâtigeip.

Yesunâ a kiin zagât gâsuzingip.
(Mt 10:1-4; Lu 6:12-16)

¹³ Yesu zâk bakñâ nâin zâim a umñandâ nângâm sâlâpzângoip, zo zângonsâi zâkkâren gawe. ¹⁴ Ganetâ a kiin zagât zâk sot ândibigât sâip. A kiin zagât zo itâ sâm dâzângoip, “Zen âimnâ a ambân den singi âlipñâ dâzângobi.” ¹⁵ Yatâ sâm ko wâke molibigât imbânâ zingip. ¹⁶ A kiin zagât zo, zengât kutzinâ itâ, Simon, Yesunâ kutnâ nâi Petero sâm pindip. ¹⁷ Zebedaiogât nanzatnâ Yakobo sot munñâ Yohane, zekât kutzikñâ Boanegesi sâip (niin denân ko, dinzikñâ kundundun yatâ opmap). ¹⁸ Andrea, Pilipo, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaiogât nanñâ Yakobo sot Tadaio sot a nâi Simon

Zelote sot Yuda Karioto kamânân gokñâ. ¹⁹ Yuda zâk ândim Yesu tirâpzângoi kâsa zinj gâsuwe.

Yesugât nângâne kwakmak oip.
(Mt 12:24-32; Lu 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesu sot arâpnâ mirin zâimnâ nalem om ninat sânetâ a ambân kâmut patâ mindune ko nalem mân niwe. ²¹ Yesugât torerâpnâ zinj itâ sâm gâsunam âiwe. A nâmbutñandâ Yesugât umñâ gulip uap sâwe.

²² Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutñâ, zen Yerusalem kamânân gâbâ gam itâ sâwe, “Wâke zengât patâzinâ Bezebulunâ umñan gei kin, zorân imbanâ pindi wâke molizingâmop.” ²³ Sânetâ Yesunâ zângonsâi zâkkâren âine den sumbunâ itâ sâm dâzângoip, ²⁴ “Satan zâk âlip zikñak moliangâbap mo? Hân nâigât a zen ziinak agom kâsâpagone hânzinâ kwamen zimbap. ²⁵ A nâi sot warâpnâ, zen sârek op kâsa utne kâsâp âsagibap. ²⁶ Satanñâ arâpnâ zângom molizingi sâi ko zâkkât nep kamânñâ zorâgoot gulip opap.”

²⁷ Yesunâ yatâ sâmnâ Satanñâ den sumbunâ nâi itâ sâm dâzângoip, “Mirâ mariñâ, zâk kâwali op mirin tâi nâinâ zâim sikum kut nâi nâi lanj mimbap? Zo mân orot. A zorânâ kâwali a zo kom kin bik saam pam ko sikumñâ âlip bekñan mimbap.”

²⁸⁻³⁰ Op ko Anutugât gurumin den zorat galem a, zen Yesu umñan wâke ândiap sâwe, zorat itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Den bâlinj top top zorat tosa birâbirân, zo ziap. Ka a nâi zâk Tirik Kaapum mem gei kwâkñangâm den bâlinjâ sâbap, zorat tosa ko mân birâbirânâ. Zo ko narâk dâp tap zâibap.”

Yesugât mamñâ murâpnâ.
(Mt 12:46-50; Lu 8:19-21)

³¹ Den yatâ dâzângom tâi Yesugât mamñâ murâpnâ sombemân ga kin gibapkât den pane zarip. Oi Yesunâ a ambân osetziñan tâi dukuwe, ³² “Mamgâ sot mun gatkâ ga kin gem gânan se.” ³³ Sâne a ambân tarâwe, zo zingitnâ itâ sâm dâzângoip, “Nâgât mamñâ sot murâpnâ, zo waniñ zinjâ? ³⁴ Nâgât mamñâ mun garâpnâ zi te. ³⁵ Anutugât sâtnâ

nângâm lume, zen nâgât mamnâ mun garâpnâ ue.”

4

Arik maamaandinjât dâzânngoip.

(Mt 13:1-9; Lu 8:4-8)

¹ Yesunâ saru sâtnan geim den singi âlipnâ dum dâzânngoip. A ambân donjbep patâ mindune birâm wangâyân zâi tâip. A ambân zen sagân tarâwe. ² Yesu ziknâ wangâ kwâknan tapnâ den singi âlipnâ sâm dâzânngoip. ³ Den sumbunâ top top dâzânngoip. Nâi itâ sâm dâzânngoip, “Nâ sa nângânek. ⁴ A nâi keet maandinjbam nebân arip. Âi maandenj ko keetnâ nâmbutnâ mâtâbân gei zeip. ⁵ Zei nii zinâ ga nem nangâwe. Keet nâmbutnâ ko hân sinjtnan gei zeip. Kât kwâknan zeipkât kek takip. ⁶ Zo mirâsinj takâm maa irikirik pâi moip. Ândânâ kât kwâknan zeipkât maa egi hâlâlânsâm moip. ⁷ Keet nâmbutnâ hibuk osetnan gei zeip. Oi kâmnâ taki hibuknâ kwârakuipkât bonnâ bunj oip. ⁸ Keetnâ nâmbutnâ ko hân kelâknoorân gei zeibonnâ takâmnnâ bonnâ imbanâ oip. Topnâ nâigât 30 oi, nâigât 60 oi, nâigât 1 handeret. Bonzinâ yatâ âsagiwe.” ⁹ Den yatâ sâmnnâ itâ sâip, “A nâi kindapnootnâ ko den zi nângâbap.”

Den sumbunjik dâzânngomâip, zorat den.

(Mt 13:10-17; Lu 8:9-10)

¹⁰ A ambân donjbep patâ âim nangâne a nâmbutnâ sot Yesu arâpnâ zen ziinjik tapnâ den sumbunangât topnâ mâsikâwe. ¹¹ Mâsikâne sâip, “Anutugât um topnan bagibaginangât den sumbunâ, zo zen nângâm kwâkâbigât sâsân. Ka a nâmbutnâ ko topnâ mân nângâbigât den sumbunâ dâzânngoman. A sângijnâ Yesaianâ den nâi itâ sâm kulemguip,

¹² ‘Umzinj mân âburei ko tosazinj zemzingâbapkât zen sinjtinandâ igiknâ ko ikpi, ka mân nângâm kwâkâbi. Kindapzinandâ nângâbi, ka mân nângâm kwâtâtibi.’

¹³ Zen ko den sumbunâ san, zorat topnâ mân nânge? Den sumbunâ nâmbutnâ sa dap dap yatâ nângâm kwâkâbi? Den sumbunâ san, zo topnâ itâ. ¹⁴ Keetnâ

maandenjip, zo ko den singi âlipnâ yatâ. ¹⁵⁻¹⁶ Keetnâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutnâ yatâ ândime. Zen den singi nângâne Satanâ ga betzinan mem âimap. ¹⁷ Keetnâ hân sinjtnan gei zeip, zo ko a nâmbutnâ zo yatâ ândime. Zen den singi âlipnâ nângâm âknâlem ândine ko umzinan mân gâsui ko narâknâ pânkânok mem ândibi. Singi âlipkât kâmbam gâi ko loremnnâ kektâ birâbi. ¹⁸ Keetnâ nâmbutnâ hibuk osetnan gei zeip, zo ko a nâmbutnâ yatâ ândim den âlipnâ nângâm sâkzinangât kenngât donjbep op ândime. ¹⁹ Hângât sikum zorat âknâle sot bâlinâ top top, zo umzinan geim singi âlipnâ zo koi bonnâ bunj opmap. ²⁰ Keetnâ nâmbutnâ hân kelâknan ge zeip, zorat dâp a nâmbutnâ zen den âlipnâ mem ândim bonnâ muyagime. Nâmbutnandâ 30, nâmbutnandâ 60, nâmbutnandâ 1 handeret. Bonnâ yatâ muyagime.”

Âsaknan ândiândigât den.

(Lu 8:16-18)

²¹ Den nâi itâ târokwap sâip, “Zen kârâp sâum mirin zâim âmanân mân pam kwârakume. Kârâp sâum tâtatnâ gobetnan mân pame. Bunâ. Tâtatnan panetâ tapnâ ko âsaknâ âsagibap. ²² Kut nâi nâi hânân tik ziap, zo zemnnâ tik mân zim-bap. Zo âsagem kagibap. ²³ A nâi, zâk kindapnootnâ den zi nângâbap.

²⁴ Zen den nânge, zo nângâm kwâtâtibi. A nâi, zâk den nângâm kwâtâtei Anutunâ nângânângâ âlipnâ târokwap pindâbap. ²⁵ A nâi nângânângânoot, zo Anutunâ târokwap pindâbap. Ka a nâi zâk den mân nângâm kwâtâtei ko Anutunâ birâm beknan mimbap.”

Anutugât singi âlipkât mâtâp, zorat den sumbunâ.

²⁶ Yesunâ den nâi itâ sâip, “Anutugât singi âlip zorat mâtâp, zo itâ. ²⁷ A nâinâ nebân keet maandenjmap. A zo nâtik hilâm ândim zari keet zo kâmnâ takâm zâimap. ²⁸ A zo topnâ mân ek nângi ko hânâ too sot nalem pindi ko kâmnâ takâm zâimap. ²⁹ Zâim ilum opnâ bonnâ opmap. Oi zobâ bon sâlâpagoi sândum memap.”

Anutugât singi âlipkât mâtâp zo ko nak keetnâ yatâ.

(Mt 13:31-35; Lu 13:18-19)

³⁰ Yesunâ den nâi târokwap itâ sâip, “Anutugât singi âlip zorat mâtâp zo ko wanân dâpkwap sâbâ? ³¹ Anutugât singi âlipkât mâtâp, zo nak keetnâ yatâ. Keet zo wakum keetnâ yatâ. Keet zo nak nâmbutnâ ombenân. Keet zo mâiktâra. ³² Oi hânân kendindâ hibuk walâzingâm naknâ patâ lâmbatmap. Bâranjan nii ga pam sândukjan tapme.”

³³ Yesu zâk den sumbunâ top top sâmb, den âlipnâ sâmb dâzângoip. ³⁴ Nângânângâzingât dâp dâzângoip. Oi sâmb muyagem mân dâzângoip. A ambân âim nanngâne ko Yesu sot arâpnâ ziinjik tap sâmb muyagem dâzângoip.

Pibânâ Yesugât den lugip.

(Mt 8:23-27; Lu 8:22-25)

³⁵ Hilâm zorenâk nâtikisâisâi Yesunâ wangâyân tap ko arâpnâ itâ sâmb dâzângoip, ³⁶ “Saru torengen âinâ.” Yatâ sâi zorânak wangâyân zâim a ambân kâmut zâmbam âiwe. Âinetâ wangâ nâmbutnâ zen molimoli âiwe. ³⁷ Âinetâ pibâ patâ koi saru âbângum wangâ kâligen giarip. ³⁸ Wangâ kâligen gei piksâbam oi Yesu ziknâ wangâ murukjan koremnâ kâuk kombân pam uman zem tâip. Zem tâi ko arâpnâ zen mângim dukum sâwe, “Kembuniñâ, nen saruyân geinamen. Gâ nenngât mân nângâm zem taat?” ³⁹ Yatâ sâmb mângine zaat pibâ sot saru itâ sâmb dâzâkoip, “Hirinsâm zeit.” ⁴⁰ Sâi hirinsâm ziwet. Oi arâpnâ itâ mâsikâzingip, “Zen wangât kenngât ue? Zen dap yatâ mân nângâm pâlatân kwatnime?” ⁴¹ Sâi zen kenngât yâmbât op âragum sâwe, “Pibâ sot saru sot kut nâi nâi, zen dinâ lume. A zi zâk dap yatâ?”

5

Wâkenâ bâu umziñan geiwe.

(Mt 8:28-34; Lu 8:26-39)

¹ Zen wangâyân zâim ko ba saru nâmbutken âiwe. Âim ko Gerasene hânân takâwe. ² Takâm hân kârâkjan zâine ko a nâi wâkenoot, zâk mumunâ zengât

kwagân gâbâ gâip. ³ A munetâ kât mâtâpnân zâmbanmarâwe. Oi a zo zâk zoren zânzêku op ândei ko a zin gâsum tâk kâtiknandâ kin biknâ saane ko tâk tiriktâruk ba âimâip. ⁴ Anâ mân gâsum saabe yatâ. A zo kâwali imbanâ mem ândeip. Nâtik sot hilâm dâp a zengât kwagân sot mirâ kamân âtânjan zânzêku op ândeip. ⁵ Den sâmb kambân sot kât memnâ ziknâ agoyangâmâip. ⁶ A zorânâ Yesu kârebân gâi eknâ sârârâk kârâm ga pindiñsâip. ⁷⁻⁸ Gâi ko Yesunâ itâ sâip, “Wâke, gâ a umñan gâbâ takâm ba âinan.” Yatâ sâi ko a wâkenoot, zâk den itâ sâmb kambânip, “Yesu Anutu patâgât nanñâ, gâ dap otnibam gaat? Anutugât mâtenjan dâgobâ. Gâ sâknâm mân niban.” ⁹ Sâi ko Yesunâ wâke mâsikip, “Gâ kutkâ nâi?” Mâsiki sâip, “Nen kutniñ kâmut. Nen ko donbepñâ ândien.” ¹⁰ Yatâ sâmb Yesugâren itâ sâip, “Mânâk moliniñgâna hân nâin âinat.”

¹¹ Oi hân zoren bâu kâmut patâ parânan gendâk nem ândiwe. ¹² Wâke zen Yesunâ sâi ayân gâbâ takâm âi bâu umziñan geibigât dukuwe. ¹³ Oi Yesunâ nângâzingi ko wâke zen a umñan gâbâ takâm bâu umziñan geinetâ bâu aksik zen sârârâk kârâm âi simân geim saruyân geim mom nanngâwe. Bâu bituk bunâ, 2 tausen yatâ muwe.

¹⁴ Bâu galem a, zen zo eknâ sârârâk kârâm âimnâ mâtâbân a ambân dâzângom âiwe. Ziinj kamânziñan âim den singi zo yatik dâzângowe. A ambân zin singi zo nângâmñâ iknam âim min-duwe. ¹⁵ Zen Yesugâren âim igâwe. A wâkenoot ândeipñâ Yesu kin topñan petñâ lapñâ nângânângânoot op a lumbenâ op tâip. Yatâ tâi eknâ ko a gawe, zo zinâ kenngâtziñangât urâwe. ¹⁶ Ka a nâmbut, a zo ek nângâwenâ ko agât den singi sot bâu zengât singi dâzângowe. ¹⁷ Den zo nângâmñâ ko Yesunâ zen sot mân ândibapkât sâmb dukuwe.

¹⁸ Yesunâ wangâyân zâibam oi a wâkenoot ândeipñâ Yesu sot âibat sâmb kâtigeip. ¹⁹ Sâi ko Yesunâ kwâkâñangâm itâ sâip, “Gâ âburem kamânan âim a torerâpkâ zen sot ândiban. Oi Kembunâ

âlipnjan kwatgigap, zorat singi torerâpkâ dâzângoban.”²⁰ Sâi a zo âim Yesunâ kubiknangip, zorat singi kamân bâzagât tarâwe, zoren ândim a ambân dâzângoi nângâm imbanâzin bun oip.

Yesunâ ambân katep nâi mumunjan gâbâ mângēip.

(Mt 9:18-26; Lu 8:40-56)

²¹ Yesunâ wangâyân zâimnâ saru nâmbutken âim ko sagân gei kiri a ambân eknâ ga minduwe. ²² Mindunetâ mîpâmîpâse namâ galem a nâi, kutnâ Yairo, zâknâ gam Yesugât kin topnjan geim pindijsâm itâ sâm kâtigeip, ²³ “Bâratnâ mumbam uap, gât ko âi biknan gâsuna âlip op zaat ândibap.”

²⁴ Yatâ sâm dukui Yesu zâk sot arip. A ambân donbep, zinâ mem oset kwâknangâm âiwe. ²⁵ Ambân nâi osetzinan ândeip, zâk gilâm gem ândeip. Yatâ op ândei kendon patâ kiin zagât yatâ âkip. ²⁶ Oi kubikkubik a zin nep tuum osimnâ mân kubigâwe. Kubiknangânâ sâne zorâjak patâ oip. Sângânâ kwâlâzingâm gâi kât sot sikum motnâ bun op nangip. ²⁷ Ambân zorânâ Yesugât den singi nângâm ko a ambân osetzinan gâbâ Yesu kândâtjan gam hâmbânjan weegip. Ambân zo zâk itâ nângâm ko oip. ²⁸ Hâmbânâ weebap, zo ko âlipnâ upat sâip. ²⁹ Weem zorâjak gilâm kârâksâi sâknâ âlip oi nângip. ³⁰ Oi Yesu zâk imbânâ nâi gei nângip. Nângâm puriksâm mîsikâzingâm sâip, ³¹ “Nâinâ hâmbânan weegap?” Sâi arâpnâ zen dukuwe, ³² “Wangât sat? A ambân donbep patâ haamgoge, zo ka.” Sânetâ Yesu zâk ambân weegip, zo ek kârui. ³³ Oi ambân zo mâsek âlip oi nângip, zorat umnâ sâtângui sânam sâmbui Yesugât kin topnjan gei pindijsâm topnâ sâm muyageip. ³⁴ Sâm muyagei Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ nângâm pâlâtân kwâtnimat, zorat op âlipkâ uat. Âlip op ko umgâ diim gei ândiban.”

³⁵ Yesunâ ambân zo yatâ dukum kiri a nâmbutnâ mîpâmîpâse namâ galem a mirin gâbâ gam sâwe, ³⁶ “Bâratkâ muap, zorat patâ mirâgan mân diim zâiban.” Yatâ sâne Yesu zâk den zo

nângâm mîpâmîpâse namâ galem a itâ dukuip, ³⁷ “Mân kenngât ot. Gâ nâgât nângâm pâlâtân kwatnina bâratkâ âlip upap.” Yatâ sâmnâ a ambân kâmut zo mân gabigât sâm zâmbam arip. Petero sot Yakobo sot zâkkât munnâ Yohane, zenagâk sâi ârândân âiwe. ³⁸ Âi takâne mirin a ambân zen âigirâp patâ op tatne zingirip. ³⁹ Zingit ko mirin zâimnâ a ambân itâ dâzângoip, “Wangât isem te? Ambân zi mân muap. Zâk yen uman zem taap.” ⁴⁰ Sâi nângâm girânngâwe. Oi sâi geim nangâne ambân katepkât ibâ mam sot arâpnâ karâmbut sâi ambân katep zeibân bagiwe. ⁴¹ Yesunâ ambân zo biknan gâsumnâ ziin denân sâip, “Talita kumi (niin denân ko, Ambân dâgoga zaat).” ⁴² Sâi zorenâk ambân zo zaat âim gâip. Ambân katep zo kendonnâ kiin zagât yatâ. Yatâ oi eknâ imbanâzin bun oi sâlâpzinan zim kirâwe. ⁴³ Yesunâ singi zorat a ambân lan mân dâzângobi sâm kâtigeip. Oi ambân zo nalem pindâne nimbapkât sâm dâzângoip.

6

Nasarete kamân goknâ, zin Yesu birânngâwe.

(Mt 13:53-58; Lu 4:16-30)

¹ Yesu zâk mirâ kamân zo birâm kamânjan ari arâpnâ molim âiwe. ² Âi ândei Yuda zengât kendon narâknâ oi mîpâmîpâse namin zâi singi âlipnâ sâm dâzângoi a donbep zin den singi âlipnâ nângâm imbanâzin bun oi itâ sâwe, “Den singi âlipnâ zi nâinâ kwâkâm pindap? Nâinâ nângânngâ patâ zi pindap? Kut nâi nâi tuutuunâ, zo topnâ dap yatâ?” ³ Zâk mirâ tuutuunâ a. Zo Mariagât nannâ. Zâkkât murâpnâ Yakobo, Yose, Yuda, sot Simon, zengât âtâzinâ zo. Ka garâpnâ osetninan ândie.” Yatâ sâm zâkkât nângâne giginâ oip. ⁴ Oi Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Propete nâi zâk kutsinginjâ kamân dâp lan kârâm ari kamârâp sot torerâpnâ, ziin ko nângâne yennâ opmap.” ⁵ Yatâ ândiwegât Yesunâ zengâren nep patâ tuubam kwagip. Zâk a mâsekziinoot kânok kânok weezingjâ âlip

urâwe. ⁶ A ambân donbep patâ umziñandâ anġân kârâwegât nânġi yâmbât oip. Oi kamân torenġâ ginġen, zenġâren âi den sinġi âlipġâ dâzânġoip.

Arâpġâ kamân dâp den sinġi âlipġâ sâbigât sânġonzânġoip.

(Mt 10:5-15; Lu 9:1-6)

⁷ Yesuġâ sâi arâpġâ gane ko zagât zagât âi den sinġi âlipġâ sâbigât sânġonzânġoip. Wâke moliziġġâbigât imbanġâ ziġġâm itâ sâm dâzânġoip, ⁸ “Zen tânzinġik mem âibi. Zen mâtâpkât nalem sot kât sot irâ mân mem âibi. ⁹ Ki pâke zo ko mem ândibi. Hâmbâ ko umġan sâkġan buġâ, kânogâk mem âibi.” ¹⁰ Yatâ sâmġâ dâzânġoip, “Kamân nâi âimġâ mirâ zâibi, zorenâk tâtat mâme opġâ gem kamân nâin âibi. ¹¹ Kamân nâi takâne a ambân ziġâ mân buku otziġġâmġâ dinziġâ birâne kândâtzânġom ko kinziġan gwapgwap lân ġâbârine ġei topziġâ nânġâbi. Zen yatâ opġâ kamân zo birâm âibi.” ¹² Yatâ sâi zen âimġâ a ambân umziġ melânġbigât den sâm dâzânġowe. ¹³ Wâke donbep moliziġġâwe. A mâsekziġoot donbep kelâk sanġonziġġâm kubikziġġâwe.

Herodenġâ sâi Yohane kuwe.

(Mt 14:1-12; Lu 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Yesuġât den sinġi lanġ kârâm a kutâ Herodeġâren ari nânġip. A nâmbutġâ ziġâ Yesuġât itâ sâwe, “Yohanenġâ too sanġonziġġip, zâkġâ mumuġan ġâbâ zaat kâwaliġoot ândiap.” ¹⁵ A nâmbutġandâ Yesuġât itâ sâwe, “Zâk Elia zaat ândiap.” Sâne nâmbutġandâ itâ sâwe, “Zâk Propete nâi, Propete sânġinġâ yatâ.” ¹⁶ Herodenġâ den zo nânġâm sâip, “Buġâ. Yohane sa ġânduġ kârâm mânânġârâwe, zâkġâ zaat ândiap.”

¹⁷ Herode zâk mârumġan kâwali a sânġonzânġoi Yohane ġâsum tâk namin parâwe. Mârum ombeġan Herodenġâ munġâ Pilipo zâkkât ambinġâ Herodia beġan meip. Ambân zâkkât opġâ Yohanenġâ Herode itâ dukuip. ¹⁸ “ġâ mungânġât ambân mein, zo mân dap uap.” ¹⁹ Yatâ sâi ko Herodeġât ambinġâ Herodia, zâk Yohanegât um kâlak nânġâm ândeip. Yohane kumbat sâm mâtâp kârûm

ândeip. ²⁰ Herodenġâ ko Yohane a târârak sot âlipġâ sâmġâ hurat kwâkġanġâm galem ândeip. Herodenġâ Yohanegât den nânġâm um zagât oip. Oi lanġ diġâ zo nânġâm âkġâleip.

²¹ Oi Herodianġâ Yohane kumbap sâm matâp itâ muyageip. Herodeġât âsaâsagiġ narâkġâ mâte oi sii nalem om a sâtġâ sot kâwali a patâ sot Galilaia hânân ġâbâ a zâizâinġâ minduziġġâm nalem ziġġip.

²² Mindunetâ ko Herodia bâratġâ, zâk mâteziġan zâi keġ ândeip. Keġ ândei Herode sot arâpġâ ziġ ekġâ âkġâliwe. Herodenġâ ambân itâ sâm dukuip, “ġâ wan mo wangât otġigap? Sâna ġibâ.”

²³ Yatâ sâm a patâ mâteziġan sâm kâtigeip, “Wan mo wangât otġigi âlip sâna ġibat. Hânânġât sâna âlipġâ mânânġât toren ġibat.”

²⁴ Ambân zo âkġan âi mamġâ mâsikâm sâip, “Nâ wan wangât sâbâ?” Sâi mamġandâ dukuip, “Yohane too sanġonziġġip, zâkkât ġânduġâ mânânġât kâukġâ niban.” ²⁵ Sâi ambân zo sârârâk kârâm âim a kutâġâren itâ sâip, “Yohane too sanġonziġġip, zâkkât ġânduġ mânânġât kâukġâ hâkop patin pam ni.”

²⁶ Herodenġâ den zo nânġâm pârakpam umġâ bâleip. Zâk a sâtġâ zenġât mâteziġan sâm kâtigeip, zorat op zo bon upapkât sâi diġâ nânġip. ²⁷⁻²⁸ Keġâk kâwali a nâi Yohanegât kâukġâ mem ġâbâpkât sânġonguip. Kâwali a zo tâk namin âim Yohane ġânduġ mânânġât kâukġâ hâkop patin pam mem ġa ambân zo pindip. Ambân zorân memġâ mamġanġâren mem arip. ²⁹ Oi Yohane arâpġandâ sinġi zo nânġâm âi kâambarânġâ mem hanguwe.

Yesu arâpġâ âburem ġawe.

³⁰ Aposolo zen âburem ġa Yesuġâren mindum ko kut nâi nâi urâwe, zorat den sinġi dukum nanġâwe. Den sinġi âlipġâ sâwe, zorat dukuwe. ³¹ Narâk zoren donbep patâ târotâroyâk mindum âim ġawe. Âim ġanetâ zen dap op nalem nimbe. Zorat Yesuġâ arâpġâ itâ sâm dâzânġoip, “Zen ġanetâ a mân ândiândinġan âi ândeindâ sâkniġ sânduksâik.” ³² Oi zen ziġġik wanġâyân

zâim a mân ândiândiñan ba âiwe. ³³ Ka a ambân kâmut zingitnetâ âine kamânñâ kamânñâ mindum sârârâk kârâm âim ziñon âim takâwe.

*Yesunâ a 5 tausen yatâ nalem zingip.
(Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)*

³⁴ Oi Yesunâ wangâyân gâbâ gem gamñâ a ambân kâmut patâ zingiri râma galem a buñâ, yatâ ândiwe. Yesunâ zo yatâ zingitñâ umñâ nângip. Yatâ zingitñâ zorâñak den singi âlipñâ donbep dâzângoip. ³⁵⁻³⁶ Mirâsiñ geibâ sâi arâpñâ ziñâ Yesugâren âim sâwe, “Zi mân ândiândiñan ândeindâ nâtiksapkât a ambân zâmbana kamân tap ariabân âim nalem sângân mem nimbi.” ³⁷ Sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Wangât âibigât se? Ziñâ nalem nâi zingânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nen âim kât 2 handeret yatâ zorâñ nalem kwâlâm ga zingânatkât sat?” ³⁸ Sâne itâ sâm mâsikâzingip, “Zengâren nalem dabutâ ziap, zo âi iknek.” Sâi zen âi ekñâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuunâ zagât.”

³⁹ Sânetâ Yesunâ sâi a zen hibuk kwâkñan kâmutñâ kâmutñâ ge tarâwe. ⁴⁰ Tengâ nâi 1 handeret, tengâ nâi 50, yatâ tarâwe. ⁴¹ Tatnetâ Yesunâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem sinâ sambemân ek sâiwap sâm sonpam zingip. Nalem zo mamun arâp ziñgi ziñâ kâsâpkum a zingâwe. Saru zuunâ kâsâpkum ziñgi yatik urâwe. ⁴² Oi zen aksik nem âkon urâwe. ⁴³ Nalem sot zuu buputñâ tâip, zo mine irâ kiin zagât piksâip. ⁴⁴ A nalem niwe, zo ko 5 tausen yatâ.

*Yesunâ saru kwâkñan lân lân arip.
(Mt 14:22-23; Yo 6:15-21)*

⁴⁵ Oi Yesunâ sâi arâpñâ wangâyân zâim ândiren Besaida kamânângen âiwe. Yesu zik ko a ambân zâmbanbam tâip. ⁴⁶ Yesunâ kândâtziñ kelikñâ ninâu sâbam bâkñan zarip. ⁴⁷ Nâtiksâi wangâ saru tânâmñan âim tâi Yesu zikñik saru sâtñan tâip. ⁴⁸ Oi pibâ sângânziñan gâbâ gâi âinam osim birañawe. Oi Yesunâ zingitñâ hanşasâgât nâtikñâ saru kwâkñan lân lân zengâren âim walâzingâbam oip. ⁴⁹ Yesunâ saru

kwâkñan ari ek wâke gaap sâm kengât urâwe. ⁵⁰ Zen aksik ekñâ kengât patâ urâwe. Yatâ utne den itâ sâm dâzângoip, “Zen umziñ diim geik. Ninak gaan. Zen mân kengât utnek.” ⁵¹ Yatâ sâm wangâyân zari pibâ hirinsâip. Hirinsâi a zen imbanziñ buñ oip. ⁵² Nalem zingip, zorat topñâ mân nângâwe. Nângânângâziñ mân pâronsâip, zorat.

⁵³ Saru nâmbutken âim Genesarete hânân takâm wangâ saawe. ⁵⁴⁻⁵⁵ Wangâyân gâbâ gine zorâñak a ambân ziñ Yesu ekñâ kamân dâp âimñâ a mâsekziñoot helâñ aam minzingâm Yesugâren gawe. ⁵⁶ Yesunâ kamân patin sot mâik mâigân ari ko a ambân mâsekziñoot sambemân zâmbane âi hâmbâ murukñan gâsum âlipziñ upigât Yesu dukune nângip. Dukune nângi hâmbânñan gâsum âlipziñ urâwe.

7

*Parisaio a sot Yesu, zen den âraguwe.
(Mt 15:1-9)*

¹ Parisaio sot Yerusalemin kamânân gâbâ Kembangât gurumin den zorat galem a, zen Yesugâren ga minduwe. ² Oi Yesu arâpñâ osetziñan gâbâ nâmbutñandâ Parisaio a zengât den mân luwe. Zen bitziñ mân sangon nalem nine zingirâwe. ³ Parisaio sot Yuda a aksik patâ, zen bitziñ sangon nalem nemarâwe. Sâkurâpziñ zengât den lum yatâ opmarâwe. ⁴ Zen mindumindu sambemân gâbâ gam too sângonñâ nalem nemarâwe. Oi zorik buñâ. Âman sot hâkop sangonsangon sot kut nâi nâi nâmbutñangât sâkurâpziñangât den, zo lum ândiwe. ⁵ Zorat Parisaio sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Arâpkâ wangât sâkurâpniñ zengât den kom bitziñ mân sangon nalem nime?” ⁶ Sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Sarâ a zen. Zengât op Propete Yesaianâ Anutugât den itâ sâm kulemgoip, ‘A kâmut zi lâuziñandik mâtâsenime. Umziñandâ ko birânime. ⁷ Oi den bonñangât hâunâ a ziin den sâm kwâkâm angâme. Zen lâuziñandik mâtâsenime, nâ zorat nânga yen opmap.’”

⁸ Zen Anutugât gurumin den zo birâne gei a denâk lum ândime. ⁹ Zen zinjâ nângânângâyân gâbâ den zo mem ko Kembugât gurumin den zo birâm mâtâp nâin âime. ¹⁰ Mose zâk Anutugât gurumin den itâ sâm dâzânngoip, ‘Gâ ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Nâi zâk ibâ mamnâ sâm bâlijan kwatzikâbap, zo kune mumbap.’ ¹¹ Zen ko itâ sâme, ‘A nâi zâk ibâ mamnâ itâ dâzâkobap. Kut zo zo zikâbam, zo Anutugât singi sâm paan.’ ¹² Yatâ dâzâkoi zen dijâ mem kâtikjan pam mam ibân kore otzikâbâ sâi mâtâp pâke kwâkjanngâme. ¹³ Yatâ op Anutugât den komnâ sâkurâpzijanngât den lum game. Oi zorik bunâ kut nâi nâi nâmbutnâ yatik upme.”

Kut nâi nâi nininandâ a um mân sumunkomap.

(Mt 15:10-20)

¹⁴ Yesunâ yatâ sâm a ambân dum minduzingâm itâ sâm dâzânngoip, “Nâ den dâzângua zen aksik nângâm kwâkânek. ¹⁵ Kut nâi nâi nine tep kâambozijan geimap, zorân mân sumunkomap. Ka umzijan gâbâ kopgâmap, zorân ko sumonkomap. ¹⁶ A kindapnoot zorân den zi nângâbap.”

¹⁷ Yatâ sâm nâ birâzingâm mirin zari arâpnâ zinjâ den sumbunâ topnanngât mäsikâwe. ¹⁸ Mäsikânetâ sâip, “Zen yatik um nângânângâzinâ bun ândime? Topnâ itâ mân nângâme? Kut nâi nâi tep kâambozijan geimap, zorân dabân sumunkomap? ¹⁹ Zorân umzijan mân âimap. Zo yen tep kâambozijan giari mem kubigi mâtâpnâ geimap.” Yesu zâk yatâ sâm nalemgât den sâm nâmbâsâpkoip. ²⁰ Oi den nâi itâ sâip, “Umzijan gâbâ kopgâmap, zorân ko sumunkomap. ²¹ A umân gâbâ den itâ kopgâmap. Nângânângâ bâlijan, âknâle nep, kâmbu. ²² Kâmbam ku, ambân mem birâbirân, sarâ, zâizâinâ, um kâtik, den bâlijan sot bâlijan top topnâ. ²³ Bâlijan sâlâpkuan, zorân a umzijan gâbâ kopgâi sumunkomap.”

Grik ambân nâi Yesugâren gâip.
(Mt 15:21-28)

²⁴ Yesu zâk kamân zo birâm âim Tiro Sidon kamân zagât zo zengâren takip. Takâm mirâ nâin zâim tik tap nângâbat sâip. Oi dap yatâ tik tâpâp? ²⁵ Taki zorenâk ambân nâi zâk singi nângip. Zâkkât bâratnâ wâkenâ zâk sot ândeipkât ga Yesugât um topnan pindijsâip. ²⁶ Ambân zo Grik ambân Siro-Poinika goknâ. Zâk bâratnanngât umnan wâke zo molibapkât dukuip.

²⁷ Dukui Yesunâ itâ sâip, “Katep zengât nalew wâu zingindâ mân dâp upap. Katep zen nalew ninetâ ko buputnâ zo mem wâu zingânat.”

²⁸ Sâi ambân nâ den itâ mâburem pindip, “Kembu, zo nângan. Ka katep zinjâ nalew nine gwapgwapnâ gei wâu zen lanjâ nime.”

²⁹ Oi Yesugoot itâ sâm dukuip, “Den zo yatâ sat, zorat op ko nângâgigan. Âi eknan. Wâkenâ bâratkâ birânângap.” ³⁰ Sâi ambân zo âimnâ mirânan zâim egip. Wâkenâ bâratnâ pam ari nânzam tâip.

A dij bun kubikjanngip.

³¹ Yesu zâk Tiro kamân gâbâ puriksâm Sidon kamân walâm nâ kamân bâzagât zengâren takâm nâ Galilaia saruyân takip.

³² A nâmbutnâ, zinjâ a nâi kopa, kindap bâpsâsân diim gam Yesunâ weebapkât dukuwe. ³³ Dukune nângâm a zo diimnâ ginjan pâi ziknik kiri Yesu zâk biknandâ kindapnan weemnâ biknan tâpkum nâmbâlamnan weegip. ³⁴ Yatâ opnâ sumbemân egi zaari yaak memnâ zinj denân sâip, “Epata (niin denân ko, pâronsâ).” ³⁵ Yatâ sâi a kindapnâ pâronsâi nâmbâlam âburei den âlip sâip. ³⁶ Oi Yesu zâk den singi zo mân sapsubigât dâzânngoip. Yatâ sâi zen ko kâtigem sâne lanj kârâm arip. ³⁷ Zen âiwap pamnâ itâ sâwe, “Kut nâi nâi tuugi âlip opmap. Kindapzin bâpâsân kubikzingâmap. A dinzin bun den muyagem zingâmap.”

8

Yesunâ a ambân 4 tausen nalew zingip.
(Mt 15:32-39)

¹ Narâk zoren a ambân kâmut patâ Yesugâren mindum nalew bun ândine

Yesunâ arâpnâ minduzingâm dâzângoip,
 2 “A ambân kâmut zi sirâm karâmbut
 nen sot ândimnâ tepziñangât mue,
 zorat umnâ nângan. 3 Zen nalem
 bunâ sângonzângoindâ sâi mâtâbân âim
 nalemgât tâmbetagobe. Nâmbutnâ zen
 kamân kârebân gâbâ gawe, zorat.” 4 Yatâ
 sâi arâpnâ ziñ itâ sâmb dukuwe, “A
 mân ândiândiñan ândiengât dap yatâ
 nalem muyagem zingânat?” 5 Sâne itâ
 mâsikâzingip, “Zengâren nalem dabutâ
 ziap?” Sâi ziñâ sâwe, “Nâmburân zagât
 ziap.” 6 Dukune sâi a ambân mindumnâ
 hânân ge tarâwe. Ge tatne Yesunâ nalem
 nâmburân zagât zo memnâ sâiwap sâmb
 sonpam namuñ zingip. Arâpnâ ziñgi mem
 kâsâpkum a ambân zingâwe. 7 Oi Yesu
 arâpnâ zen saru zuunâ mâik bitugâk zagât
 mo karâmbut yatâ zo Yesu pindâne mem
 sâiwap sâmb a ambân zingâbigât arâpnâ
 dâzângomnâ zingip. 8 A ambân kâmut,
 zen nalem nem âkon urâwe. Yesu arâpnâ
 zen nalem buputnâ tap arip, zo mindune
 irâ nâmburân zagât zoren gei piksâip. 9 A
 ambân niwe, zo 4 tausen yatâ. Nine ko
 Yesunâ sângonzângom zâmbâri ba âiwe.

*Yesunâ Parisaio a girem dâzângoip.
 (Mt 16:1-4; Lu 12:54-56)*

10 Yesunâ a ambân sângonzângoi âine
 sâp kânok ziknâ sot arâpnâ wangâyân zâim
 Dalimanuta hânân âi takâwe. 11 Zoren
 ândinetâ Parisaio a, zen Yesugâren gam
 zâk sot âraguwe. Ziñâ itâ dukuwe,
 “Sumbemân gâbâ imbanâ nâi gei sen
 mârât kulem nâi kona iknâ” Zo mâsikâm
 topnâ iknam sâwe. 12 Yatâ sâne Yesunâ
 yaak op mâsikâzingâm sâip, “Narâk ziren
 a zen wangât op top likuliku kulem
 âsagibapkât se? Perâknâk dâzângobâ.
 A zo zen kut zo mânâk tirâpzângobat.”
 13 Yatâ sâmnâ birâzingâm arâpnâ diizingi
 wangâyân zâim saru nâmbutken âiwe.
 14 Arâpnâ zen nalemgât nelânzângoi âiwe.
 Nalem kânogâk wangâyân tâip. 15 Oi
 Yesunâ arâpnâ girem den itâ dâzângoip,
 “Zen Parisaio sot Herode zengât sii
 dangâtñâ nalemziñan mân pam om
 nimbi.” 16 Yesunâ yatâ sâmb dâzângoi
 ko kwaknâ âragum sawe, “Nalemgât
 nelâmnângoi birâm gen, zorat sap?” 17 Den

yatâ sâmb tatne Yesugât kindapñan giari
 nângâm itâ sâmb dâzângoip, “Nalemgât
 nelânzângoi, zorat wangât âragum te?
 Zen den zorat topnâ mân nânge? Umziñâ
 mân pâronsap? 18 Zen sinziñandâ mân
 ikme? Kindapziñandâ den mân nângâme?
 Kut zo orâwan, zo mârumb nelânzângoi
 mân nânge? 19 Nâ nalem bâtnâmbut
 kâsâpkum a 5 tausen zingâwan. Oi
 buputnâ zo sândune irâ dabutâ giarip?
 Mâsikâzingi sâwe, “Kiin zagât.” 20 Sâne
 sâip, “Nalem nâmburân zagât kâsâpkum
 a ambân 4 tausen zingindâ buputnâ
 sândune irâ dabutâ piksâip?” Mâsikâzingi
 dukum sâwe, “Nâmburân zagât.” 21 Sâne
 dâzângoip, “Wangât umziñ tok mân
 pâronsap?”

A sinâ bâpsâsân mem kubikñangip.

22 Yesu sot arâpnâ, zen âi Besaida
 kamânân takâne a sen nâtâtik nâi
 Yesugâren diim gam bikñandâ weebapkât
 dukuwe. 23 Dukunetâ Yesunâ a sinâ
 bâpsân zo bikñan gâsumnâ kamân
 ginñan âim sinan tâpkum bikñandâ
 kâukñan pam itâ dukuip, “Gâ kut nâi
 nâi, zo eksat mo bunâ?” 24 Yatâ mâsiki
 ekñâ sâip, “Nâ a zingitsandâ nakkât tobat
 yatâ op âim gam kinze.” 25 Dum zagâtñâ
 Yesunâ sinan weegi a zo sinâ ânângâri
 kârebân sot pânkânogân, zo ek kwâtâteip.
 26 Oi Yesunâ sângongum sâip, “Gâ kamân
 patin mân zâim tigâk mirâgan zâi.”

*Peteronâ Yesugât topnâ sâmb kâkñan
 kwâip.*

(Mt 16:13-20; Lu 9:18-21)

27 Yesu sot arâpnâ, zen Kaisarea
 kamân patâ a kutâ Piliponâ sâi tu-
 uwe, zorat kamân mâik mâik, zengâren
 âiwe. Mâtâbân âim Yesunâ arâpnâ
 mâsikâzingâm sâip, “A zen nâgât
 nâi sâme?” 28 Mâsikâzingi itâ sâmb
 dukuwe, “Yohane too zangonzingip sâme.
 Nâmbutñandâ ko Elia sâme. Nâmbutnâ
 zen Propete nâi sâme. Gâgât yatâ sâme.”
 29 Sânetâ ko mâsikâzingip, “Ka ziñâ
 ko nâgât nâi sâme?” Sâi Peteronâ itâ
 dukuip, “Bâlinan gâbâ mâkâningâban. Gâ
 Kristo.” 30 Yatâ sâi ko a nâmbutnâ lanj mân
 dâzângobigât sâmb kâtigeip.

Yesu zâk mumbapkât singi den dâzângoip.

(Mt 16:21-28; Lu 9:22-27)

³¹ Narâk zoren topkwapnâ den itâ sâm muyagezingip, “A bonnâ, nâ gâtâm sâknâm nângâbat. A patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Anutugât gurumin den zorat galem a, zinjâ gâsânom none momnâ sirâm karâmbut tapnâ zaatpat.” ³² Den zo sâm kâknan pam dâzângoip. Dâzângoi ko Peteronâ diim kwâkânangâm dukuip. ³³ Dukui Yesunâ puriksâm arâp zingitnâ Petero kwâkânangâm sâip, “Satan, gâ siriksâ. Gâ den sat, zo Anutugât den bunâ. Zo a den.”

Yesu sot ândiândinangât den.

³⁴ Yesunâ sâi a ambân kâmut tarâwe, zen sot arâpnâ gane itâ sâm dâzângoip, “Zen nâ molininâ sâm um sâkzingangât den birâm poru nakziñ lumnâ nâgat mâtâp, zo lânbi. ³⁵ Zen ândiândizin angân kârâbi, zo ko gulipzângobap. Zen nâgat opnâ sot den singi âlipkât op ândiândizin birâbi, zo ko ândiândi bonnâ muyagibi. ³⁶ Zen hângât kut kiñ kiñ mem ândiândizin bun oi wan wan âlipnâ zemzingâbap? ³⁷ Zen dap yatâ ândiândizin suup mei târokwap zingâbap? ³⁸ Zengâren gâbâ nâi zâk a ambân ândi mâmanziñ bâlinâ zi, zengât oserân ândim kwâimbânibap mo dinangât nângi anunpoot upap, zâkkât a bonnâ, nânâ Ibânangât sumbem âsaknâ sot kâwali a zen sot gamnâ a zo yatik kwâimbânangâbat.”

9

Yesunâ holi tobat âlipnâ oip.

(Mt 17:1-13; Lu 9:28-36)

¹ Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. A kinze zi, nâmbutnâ zen mân mune Anutu um topnan ândiândinangât narâk oi zorânâ imbanâpoot âsagei ikpi.”

² Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot Yohane diizingi bak kârebân zâiwe. Zen ziinik zoren tatne Yesugât holi tobatnâ nâi âsageip. ³ Yesugât hâmbânâ zo kâu timan timan. Anâ mân tutuunâ yatâ oip. ⁴ Oi Mose sot Elia zorenâk

muyagem gam Yesu sot den den urâwet. ⁵ Oi Peteronâ Yesu den itâ sâm dukuip, “Patâninâ, mat nâi zi ândien. Zorat silep karâmbut tuunâ. Gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.” ⁶ Yesu arâpnâ zen kengât op sânnâzini sâmbui Peteronâ lan sâip. ⁷ Yatâ utnetâ sasa nâi gei kwâtepzângoip. Sasa kâligen gâbâ den nâi itâ âsageip, “Zi nannâ. Umnâ zâkkâren kinzap. Zinjâ diñâ nângâm biranbi.” ⁸ Arâpnâ zen den yatâ nângâm zorânak ek kârune bun oi Yesu ziknik kiri igâwe.

⁹ Bâknan gâbâ gem gam tatne Yesunâ arâpnâ itâ sâm dâzângoip, “Zen wan wan ikse, zo a ambân mân dâzângone a bonnâ, nâ mumunan gâbâ zaatpat.” ¹⁰ Yatâ sâm dâzângoi arâpnâ zen den zo nângâm kwaknâ itâ âraguwe, “Mumunan gâbâ zaatpat sap, zorat top dap yatâ?” Oi kut nâi igâwe, zorat singi a ambân mân dâzângowe. ¹¹ Zen Yesu itâ mâsikâm sâwe, “Kembugât gurumin den zorat galem a, zen wângât itâ sâme? Eliañâ Kristo kândom oknangâm takâbap.” ¹² Yatâ sâm mâsikâne sâip, “Elia perâknak kândom gam kut nâi nâi ek kubikpapkât sâsânâ. Oi bet ko a bonnâ nâ sâknâm patâ nim kâbaknenibi. Nâgat op Kembugât ekabân dapkât op yatâ kulemguwe? ¹³ Eliagât itâ dâzângobâ. Elia mârum ga ândei kut nâi nâi zo lan oknangâwe. Anutugât ekabân den kulemguwe, zo yatik oknangâwe.”

Yesu arâpnâ, zen wâke molim osiwe.

(Mt 17:14-21; Lu 9:37-43)

¹⁴ Yesu sot arâpnâ karâmbut bâknan gâbâ gem arâpnâ nâmbutnâ zengâren gam igâwe. A ambân donbep patâ haamzângom kine Kembugât gurumin a zen Yesugât arâpnâ sot âragum tarâwe. ¹⁵ A ambân aksik, zen Yesu eknâ pârâkpan zâkkâren sârârâk kârâm âim sâtâre oknangâwe. ¹⁶ Yesunâ mâsikâzingip, “Zen wan den sâm ârage?” ¹⁷ Sâi a zengât oserân gâbâ a nâinâ itâ dukuip, “Patâ, wâke kopanâ nannangât umnan gei tâi gâgâren diim gaan. ¹⁸ Wâkenâ narâk dap katep zo sâknâm kwâkânangâm mem kâbakgwâbakne oknangi lepâunâ gei sâtnâ zim kâtiñsâi kiñ biknâ kâtigem kinmap. Oi

gâgât arâpkâ zinjâ molibigât sa ko molinâ sâmb kwaknjâ bire.”

¹⁹ Sâi Yesunâ arâp dâzângoip, “Zen nângâm pâlatânziñ bunâ. Nâ narâk dabutâ zen sot tap âkom diizingâm ândimâmbat? Katep zo nâgâren diim ganek.” ²⁰ Sâi katep zâkkâren diim gane wâkenâ Yesu ekñâ katep mem nâi nâi okñangi hânân gei kom purik op zeilepânâ gem zeip.

²¹ Yesunâ katepkât ibânâ mäsikâm sâip, “Narâk dabutin oip?” Sâi ko ibânandâ sâip, “Katepñan gâbâ muyageip.” ²² Wâkenâ katep tâmbetkubat sâmb kârâp sot tooyân mem kâbakñei geimap. Gâ imbanâgâ zemgigap oi ko nekât umgâ bâlin oi betnikñan me.” ²³ Yatâ sâmb mâpâsei Yesunâ itâ dukuip, “Imbanangât satkât sa nângâ. Nâi zâk nângâm pâlatân kwatnim ândibapñâ kut nâi nâi sâi âlip âsagenangâbap.” ²⁴ Yesu zâk yatâ sâmb dukui zorâñak katepkât ibânandâ sâip, “Nâ nângâm pâlatân kwatgigan. Gâ gikak nângâm pâlatânâ lotñâ, zo mem kâtikñan pa.” ²⁵ Oi a ambân donbep mindum ga kine Yesunâ zingitñâ wâke molim sâip, “Wâke kopa gâ dâgoga takâm âi. Oi dum mân puriksâm ga geiban.” ²⁶ Yesunâ yatâ sâi wâkenâ den kâtik sâmb katep lân kâbakñem ari katep hânân gei mumbam op zeip. A ambân zen zo ekñâ katep muap sâwe. ²⁷ Yatâ sânetâ Yesunâ katep bikñan gâsum mem zaari kirip.

²⁸ Yesu zâk mirin zari arâpñâ zen mäsikâm sâwe, “Nen dapkât op wâke molim osien?” ²⁹ Sâne dâzângoip, “Wâke yatâ zo ko ninâunâ ko âlipñâ molimolinâ. Ka kut zo nâmbutñandâ ko bunâ.”

*Yesu mumbapkât sinji den dâzângoip.
(Mt 17:22-23; Lu 9:43-45)*

³⁰ Oi hân zo birâm ba Galilaia hân walâm âiwe. ³¹ A ambân, zinjâ nângâbegât tigâk âiwe. Âimñâ Yesunâ arâpñâ itâ sâmb dâzângom ândeip, “A bonñâ, nâ a bitziñan zaria gâsunim none momñâ sirâm karâmbut tap ko zaatpat.” ³² Yatâ sâmb dâzângoi den zo nângâm topñangât mäsikânam kwakñâ birâwe.

*A sâtnâ ândiândiñangât den.
(Mt 18:1-5; Lu 9:46-48)*

³³ Oi Kapenaum kamân takâm mirâ nâin zâim Yesunâ arâpñâ mäsikâzingâm sâip, “Mâtâbân gam wan den sâmb ârague?”

³⁴ Mäsikâzingi zen kwak tarâwe. Wangât, zen mâtâbân gam osetniñan gâbâ nâinâ a sâtnâ upap sâmb âraguwe, zorat op kwak tarâwe. ³⁵ Yesu zâk ge tapñâ arâp kiin zagât minduzingâm itâ dâzângom sâip, “Osetziñan gâbâ a nâi a sâtnâ upat sâmb zengât ombeziñan ândim kore otzingâbap.” ³⁶ Yatâ sâmb katep mâik nâi diim osetziñan pam itâ sâmb dâzângoip, ³⁷ “Nâi zâk nâgât nângâm katep mâik itâ zo galem okñangâbap, zo ko nâgât yatik kore otnibap. Kore otnibap, zo ko nâyâk bunâ, sângonnogip, zâk kore ârândân okñangâbap.”

*Simgât den dâzângoip.
(Mt 18:6-9; Lu 9:49-50; 17:1-2)*

³⁸ Yohanenâ Yesu itâ dukuip, “Patâ, a nâi zâk gâgât kutkâ sâmb wâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânangen.”

³⁹ Sâi Yesunâ itâ sâmb dâzângoip, “Mân kwâkânangâbi. Nâi zâk nâgât korân nep nâi imbanângoot tuubap, zâkñâ dap yatâ sâmb bâlinan kwatnibap?” ⁴⁰ Nepniñ mân kârâm kâdanbapñâ buku op betniñan mimbap. ⁴¹ Nâ perâkñak dâzângebâ. Nâi zâk zen nâgât sinji op ândie, zorat too aam zingâbap, zo ko sângân bun mân upap. Biken mimbap.

⁴² Nâi zâk katep mâik nâi nâ nângâm pâlatân kwatnimap, zo dukui bâlin upap, zo ko a zo zâk tosâ yâmbâtñâ mimbap. A yatâ zo zâk mârûm kât sumun patâ gândunân saam saruyân pane giari sâi ko âlip opap. ⁴³ Bikandâ mâtâp bâlinan diigim âibâ sâi bikâ mânângât pâmban. Gâ bikâ hâlâlu ândim sim kârâbân geibatkat lân bikâ kârâm mânângât ândim ândiândi kâtikñan âiban. ⁴⁴ Sim kârâbân nane zinjâ sunumziñ nemâmbap sot kârâp zâk mân bâpsâbap. ⁴⁵ Kingandâ mâtâp bâlinan diigim âibâ sâi kârâm mânângât birâban. Gâ kingâ hâlâlu ândim simân geibatkat lân kingâ kârâm mânângât pâmban. ⁴⁶ Simân nane zinj mân mumbap sot kârâp mân

bâpsâbap. ⁴⁷ Singandâ mâtâp bâlinan digim âibâ sâi sum lâmunban. Gâ singâ âlip ândimnâ simân geibatkât lan sen bap ândim Anutu um topnân bagiban. ⁴⁸ Sim kârâbân nane sot kârâp mân bun upabot.

⁴⁹ Zen sii mem nalem kwâknan pame, zo yatigâk Anutu zâk kârâp sanjonzingâbap. ⁵⁰ Sii zâk naamnâ. Ka sii naamnâ bun oi dap utne dum naamnoot upap. Zen sii yatâ naamzinoot ândibi. Zen um lumbenâ op ândibi.”

10

Ambân mem birâbirâgât den.

(Mt 19:1-12; Lu 16:18)

¹ Yesu zâk zobâ zaat ba Yudaia hân walâm Yodañ too nâmbut âi takip. Taki a ambân kâmut patânâ minduwe. Oi op ândeip yatigâk den singi âlip sâm dâzângoip.

² Oi Parisaio a nâmbutnâ, zen Yesu denñâ saanat sâm gam mâsikâm sâwe, “Kembugât den kâtik zo, dap ziap? Ambân birâbirân, zo âlip orot mo mân orot?” ³ Mâsikâm sâne hânñâ itâ mâburem dâzângoip, “Mose zâk zorat den dap dap sapsun zingip?” ⁴ Yatâ sâi zinñâ sâwe, “A nâi ambân birâbâ sâm ekap kulemgum pindâm molibap. Mose zâk yatâ sâip.” ⁵ Sâne Yesunâ itâ sâip, “Mose zâk um kâtikzinañgât opnâ gurumin den zo sâm kulemguip.” ⁶ Ka topkwapnâ Anutunâ a ambân muyagezikâmñâ itâ sâip, ⁷⁻⁸ ‘Zorat ko a nâinñâ ibâ mam birâzikâm ambinñoorâk ândei zet um sâk kânok op ândibot.’ Den yatâ ziapkât zet zagât bunâ. Kânok op ândiabot. ⁹ Zorat sa nângânek. Anutunâ mâpotzikip, zo anñ mân kâsâpzâkobi.”

¹⁰ Yesunâ yatâ sâi ko zâk sot arâpnâ, zen mirin zâine ko arâpnâ zen zorarâk dum mâsikâwe. ¹¹ Mâsikâne itâ dâzângoip, “A nâinñâ ambinñâ birâmñâ nâi mimbap, zâk târotâroziknâ mânângât tosâ patâ mimbap. ¹² Ambân nâinñâ apnâ birâm a nâi mimbap, zâk yatik târotâroziknâ mânângât tosâ patâ mimbap.”

Yesunâ katep mâsop minzingip.

(Mt 19:13-15; Lu 18:15-17)

¹³ A ambân, zen katep gakâzinñâ Yesugâren minzingâm gam Yesu biknandâ kâukzinan gâsubapkât sâne Yesu arâpnâ, zin kengât minzingâwe. ¹⁴ Yatâ utnetâ Yesunâ zingitnâ umñâ bâlin oi arâpnâ itâ sâm dâzângoip, “Zen birâne katep zen nâgâren ganek. Mâtâp mân doongunek. A ambân katep zi itâ, zo zen Anutugât um topnangât singi sâsânâ. ¹⁵ Nâi zâk katep yatâ mân ândibap, zâk Anutugât kin topnan mân bagibap.” ¹⁶ Yatâ sâmñâ minduzingî gane biknandâ kâukzinan pam Anutunâ galem otzingâbapkât sâip.

A sikumñoot nâinñâ Yesu sot ândibam oknanjip.

(Mt 19:16-30; Lu 18:18-30)

¹⁷ Yesu zâk âibam oi a nâi sârârâk kârâm âi Yesugâren takâm um topnan gei pindiñsâm sâip, “Patâ âlipnâ, nâ dap dap op ândiândi kâtiknangât singi upat?” ¹⁸ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ wangât nâgât âlipnâ sat? Âlip marinñâ Anutu kânok. ¹⁹ Gurumin den zo nângâmat. Zo itâ, ‘Kâmbam mân kumban. Ap ambin mân birâyangâbabot. Gâ kâmbu mân upan. Bukugangât sârân sâsân mân sâban. Oi a ambân zengât kut nâi nâi, zorat sarâ sâm mân mimban. Ibâ mangâ sâtzik lum hurat kwatzikâban.’” ²⁰ Sâi a zorânñâ itâ dukuip, “Gurumin den zo pisuk katepnan gâbâ lum gâwan. Nâi mân bira ziap.” ²¹ Sâi Yesunâ ekñâ umñâ zâkkâren tâi itâ dukuip, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ âim sikumgâ mem a zingâna kwâlâne kât zo mem a kanpitâ zingâban. Kât zo zingâmñâ birâm ga nâ sot ândiban. Gâ yatâ opnâ sumbemân sikumgoot upan.” ²² Yesunâ yatâ sâm dukui a zo umñâ bâlin oi nângi yâmbârei arip. Zâk sikumñâ patâ, zorat yatâ oip.

²³ Ari ko Yesunâ puriksâm arâpnâ zingitnâ itâ sâm dâzângoip, “A sikumzin patâ, zen Anutugât um topnan baginam kwakpi.” ²⁴ Yesunâ yatâ sâi arâpnâ zen pârâkpam imbanâzin bun oi dum dâzângoip, “Katep gakânâ, Anutugât um topnan bagibagin, zo yâmbâtnâ. ²⁵ Bâu patâ kameleñâ kuup mâtâpnan bagibap, zo yâmbâtnâ. Ka a sikum patânñâ Anutugât

um topñan bagibagin, zo yâmbâtñâ walâwalân.” ²⁶ Yatâ sâi ko arâp zîñâ imbanâzin buñ oi sâwe, “Zo yatâ zorân dap yatâ Anutugât um topñan baginat?” ²⁷ Sâne Yesunâ zingitñâ sâip, Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutunâ mâtâp âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

Yesugât opñâ kut nâi nâi birâm, zorat hâuñâ minat.

²⁸ Peteronâ den zo nângâm Yesu itâ sâm dukuip, “Nângat. Nen kut nâi nâiniñâ kândâtkom gâ moligiwen.” ²⁹⁻³⁰ Sâi Yesunâ sâip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Zengâren gâbâ nâi zâk nâgât opñâ mirâ kamân mo âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, murarâ mo hânñâ birâbap, zâk kut nâi nâi donbep mimbap. Hânân zi mirâ sot âtâ mun gat, mam murarâp sot hân, zo sâknam kwâkñan mimbap. Gâtâm narâk patin zâk ândiândi tâmbânñâ mem ândibap.” Yesunâ zo sâmñâ mâtakâm sâip, ³¹ “Ka kândom a zengâren gâbâ donbep zîñâ bet upi. Bet a zengâren gâbâ donbepñâ kândom upi.”

Yesu, zâk mumbapkât den sinji dâzângoip.

(Mt 20:17-19; Lu 18:31-34)

³² Zen Yerusalem kamânân âinam zâim tarâwe. Yesunâ kândom ari arâpñâ imbanâzin buñ oi âine a nâmbutñâ molizingâwenñâ kengât urâwe. Oi Yesunâ arâpñâ kiin zagât zo minduzingi tatne kut nâi nâi âsagibap, zorat den sâm muyagezingâm itâ sâm dâzângoip, ³³ “Nânge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi zoren a bonñâ nâ mumbatkât sâm Roma a kutâ zâkkâren nâbanbi. ³⁴ A kutâ arâpzinâ den top top dâtnom ko sinnan tâpkum inzut mem lapitnim none mubat. Oi sirâm karâmbut tap zaatpat.”

A sâtñâ ândiândigât den.

(Mt 20:20-28)

³⁵ Oi Zebedaigât nanzatñâ Yakobo sot Yohane, zet Yesugâren âimñâ sâwet, “Net kut nâi nâigât sâtâ zo âlip nângânikâban?” ³⁶ Sâtâ mâsikâzikip, “Wan wan otzikâbâ sa ko sabot?” ³⁷ Sâi zet itâ dukuwet, “Gâ nângâna imbanâgângât âsakñâ muyagei âsangâ toren toren tâtat.” ³⁸ Sâtâ Yesunâ dâzâkoip, “Zet topñangât kârum

yatâ sabot? Nâ too kâlakñâ nimbat, zo âlip zet nimbabot? Oi too sanjonibi, zo zet yâtik sanjonzikâbi?” ³⁹ Sâi zet sâwet, “Âlip utat.” Sâtâ Yesunâ dâzâkoip, “Too nimbat, zo zet nimbabot. Too sanjonibi, zo yatik sanjonzikâbi. ⁴⁰ Ka âsannan tâtatñâ, zorat den sâsân, zo nâgâren mân ziap. Zorat sinji kwatzingâzingânñâ, zo zen zoren tapi.”

⁴¹ Yatâ oitâ arâp nâmbutñâ zen den zo nângâm Yakobo sot Yohane kuk otzikâwe. ⁴² Oi Yesunâ minduzingâmñâ itâ sâm dâzângoip, “Nânge, Hân a kutâ, zen zâizâin op kore a gâsâzângom ândime. Oi hânân a patâ, zen a kutâ otzingâme. ⁴³ Zengâren ko yatâ mân âsagibap. Zengâren gâbâ a nâi a sâtñâ upâ sâm bukurâp zengât kore a op ândibap. ⁴⁴ Oi zengâren gâbâ a nâi a kutâ upat sâm bukurâp zengât kore mâman ândibap. ⁴⁵ Yatigâk a bonñâ, nâ zîñâ kore ot-nibigât mân gewan. Ninak zengât kore opñâ a donbep zengât suupzin memñâ ândiândinâ buñ upapkât gewan.”

Yesunâ Yeriko kamânân a nâi sinjâ bâpsâsân kubikñangip.

(Mt 20:29-34; Lu 18:35-43)

⁴⁶ Yesu sot arâpñâ, zen Yeriko kamânân âi takâwe. Âi kamân zo walâm kamân ginñan âine a sinj bâpsâsân nâi mâtâp ginñan tâip, kutñâ Batimaio, Timaigât nanñâ. A ambân, zen Yesu Nasarete gokñâ, zâk gam ariap sâwe. ⁴⁷ Sâne nângâm den sâm sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiunñâ, nâgât umgâ bâleik.” ⁴⁸ Den yatâ sâm tâi a nâmbutñandâ hiriñsâm tat sâm dukuwe. Dukune dinzinâ birâm kambânñâ sâip, “Yesu gâ Dawidigât kiunñâ, nâgât umgâ bâleik.” ⁴⁹ Yatâ sâi Yesunâ nângâm mâtâbân kinñâ sâip, “Sâne gâik.” Sâi a zîñâ sen nâtâtik zo konsâm sâwe, “Umgâ bâbâlân oi zaat ga. Patânñâ goonsap.” ⁵⁰ Oi sen nâtâtikñâ den zo nângâm hâmbânñâ birâm pam oksâm zaatñâ ba Yesugâren arip. ⁵¹ Âi taki Yesunâ itâ sâm mâsikip, “Dap otgibatkat sat?” Sâi a sen nâtâtikñâ sâip, “Patânâ, sinnâ âlip upapkât otnigap.” ⁵² Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Gâ âinan. Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat âlipkâ

uat.” Sâi zorenâk sinâ ekñâ Yesu molim arip.

11

Yesu, zâk dongi bâu kwâkñan Yerusalem kamânân zarip.

(Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)

¹ Yesu sot arâpnâ, zen âimñâ Yerusalem kamân mâte opñâ Oliwa bâkñan takâwe. Bakñâ topñan kamân zagât Betepage sot Betania tarâwet. Zoren takâm Yesunâ a zagât sângonzâkom sâip, ² “Kamân ândi, zoren arit. Âi takâmñâ dongi sigan nâi tâgân kinzap, zo muyageit. Dongi zo a kwâkñan mân tâtatñâ, zo irakñâ. Zo muyagem olan diim gâit. ³ Olanitâ a nâinâ wangât olan sabot sâi mäsikâziki itâ sâbabot, ‘Kembuniñangâren nep muya-giap. Oi kek pâi âburem gâbap.’” ⁴ Yatâ sâi dâzâkoi a zagât zet âim mirâ nâi sângânñan dongi sigan nâi saane kiri olanâwet. ⁵ Olanitâ a nâmbutñandâ zikit mäsikâzikâm sâwe, “Wangât olan sabot?” ⁶ Sâne Yesunâ den sâip, zo dâzângoitâ nângâne âkip. ⁷ Dongi zo Yesugâren diim aritâ arâpnâ zinâ hâmbâzinâ dongi kwâkñan pane Yesunâ kwâkñan zâi tap arip. ⁸ A donbep patâ zinâ hâmbâ motzin mâtâbân lîngat âiwe. Oi nâmbutñandâ gâlângât sot lâkom ilunñâ mânângâtñâ mâtâbân pam âiwe. ⁹ A ambân kâmut patâ, zinâ Yesu mem oset kwâkñangâwe. Zinâ itâ sâi pam diiwe, “Oe, Kembugât sâtkât gam ningap, zâk sâi âlipñan kwâkñangânâ. ¹⁰ Sâkuniñâ Dawidinâ kembu otzingâm galem otzingip, zo yatâ otningâbap. Zorat sâtâre utnâ. Oe, Anutu u sumbemân.” ¹¹ Yatâ op âine Yesunâ Yerusalem kamân takâm Anutugât tirik namin zarip. Zâimñâ kut nâi nâi ek nanji mirâsin geibam oi gem arâpnâ diizingi Betania kamânân âiwe.

Wakum nakñâ nâi Yesugât sâtkât hâlâlânsâip.

(Mt 21:18-19)

¹² Hanjâi Betania kamânân gâbâ gemñâ Yesu tepñangât oip. ¹³ Oi kârebân sinandâ egi wakum nak nâi kiri egip. Ekñâ bonñâ kinzap sâi kâruip. Bonñâ orot narâk

bunâ, zorat ilunjik kirip. ¹⁴ Yatâ ekñâ nak zo itâ dukuip, “Gâgâren gâbâ bonñâ niniñâ zo a nâinâ mânâk nimbap.” Den yatâ sâi arâpnâ nângâwe.

Yesunâ tirik namâ hâlâlû sâip.

(Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

¹⁵ Zen Yerusalem kamânân zâiwe. Oi Yesunâ tirik namin zâim a kut nâi nâi angâgwanğâ op kine molizingip. A nâmbutñâ, zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap angâgwanğâ op kirâwe. Kât pâpanñâ zo kom giligâlak mem kembâ angâgwanğâ urâwe, zengât tâtatñâ zo kom kâbakñei gei zeip. ¹⁶ Oi tirik namin kut nâi nâi mân mem âim gabigât sâip. ¹⁷ Itâ sâi dâzângoip, “Anutugât den kulem nâi itâ ziap, ‘Namânâ zi a elun zengât ninâu namâ upap.’”

Zinâ ko utne kâmbu a zengât kât ki yatâ uap.”

¹⁸ A ambân zen Yesugât dinâ nângâne imbanâ oip, zorat Parisaio sot Kembugât gurumin den sâsâ a kândâtzângowe. Yatâ utne a sâtnâ zin Yesu dap op koindâ moik sâi kimunâ miwe. ¹⁹ Nâtikisâi Yesu sot arâpnâ, zen kamân patâ zo birâm ba âiwe.

Kembu nângâm pâlâtân kwap ninâu sânat.

(Mt 21:20-22)

²⁰ Mirâ hanjâi wakum nak kiribân âi igâwe. Nak zo mom kirip. ²¹ Peteronâ ekñâ Yesu den sâip, zo nângâm itâ dukuip, “Patâ, eknan. Wakum nak den dukuin, zo mom kinzap.” Sâi Yesunâ itâ dâzângoip, ²² “Nâ perâknak dâzângobâ. Zen Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândibi. Zen um zagât mân opñâ nângâm pâlâtanzin bonñâ op ândibi. Zen yatâ op ândim bakñâ ândi dukubi, ²³ ‘Bakñâ, gâ âbângum saruin gei.’ Yatâ sâne dinzinâ lubap. ²⁴ Zorat ko itâ sa nângâne. Zen wan mo wangât nângâm ninâu sâi, zo mârûm mien sâi nângâne âlip muyageizingâbap.

²⁵ Zen ninâu sâi sâi a zengât tosa mem ândie oi ko birâbi. Yatâ utne ko lbâzinâ sumbemân ândiap, zâknâ yatik tosazinâ birâbap. ²⁶ Zen a zengât tosazinâ mân birâne ko sumbem lbâzingâgoot zengât tosazinâ mân birbap.”

*Yesu sot a sâtnâ âragwâragu urâwe.
(Mt 21:23-27; Lu 20:1-8)*

²⁷ Yesu sot arâpnâ, zen dum Yerusalem kamânân gawe. Puriksâm gamnâ Yesunâ tirik namâ umnan âim gam kiri ko a sâtnâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot patârâpzinâ, zen Yesugâren gam mâsikâm itâ sâwe, ²⁸ “Gâ ziren kut nâi nâi opmat, zo nâigât sâtkât opmat?” ²⁹ Sânetâ itâ mâburem dâzânngoip, “Nâ den kânok mâsikâzinga dâtnone ko nângoot nâigât sâtkât opman, zo dâzângobat.” ³⁰ Yohane too sanjon nep tuugip, zo nâigât sâtkât nep tuugip. Anutugât sâtkât mo agât sâtkât? Zen sâne nângâbâ. ³¹ Mâsikâzingi zen dap sânnâ sânnâ kwaknâ ziinjik itâ sânnâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, ‘Wangât dinâ mân luuwe?’” ³² Agât sâtkât nep tuugip, yatâ sâindâ sâi ko a zin nângobe.” Wangât, zen a ambân zengât kenngât urâwe, zorat. A ambân zen aksik Yohanegât nângâne Propete oip. ³³ Zorat ko zinâ Yesu itâ sânnâ dukuwe, “Nen mân nângen.” Sâne Yesunâ itâ dâzânngoip, “Den zo dâtnoge sâi ko nângoot nâigât sâtkât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân se, zorat nâ mân dâzângobat.”

12

*Nep galem a bâlinâ.
(Mt 21:33-46; Lu 20:9-19)*

¹ Yesunâ topkwapnâ den sumbunâ nâi itâ sânnâ dâzânngoip, “A nâinnâ wain tâk nep kârâm kâmirip. Kârâm kâmit dânnâ pait tuugip. Tuumnâ tâk keetnâ mândâlibapkât âman patâ tuum galem a zengât mirâ tuumnâ nep zo bitzinan pam hân nâin arip. ² Âi ândei bonnâ orotnâ narâk oi kore a nâi sânnongoi bonnâ nâmbutnâ mimbapkât arip. ³ A zo âi taki galem a zinâ gâsum kom moline bet bâsan âburem arip. ⁴ Ari ko kâlam marinâ zâk kore a nâi sânnongoi ari galem a zinâ kâuknâ kunzit mem nâi nâi oknângâwe. ⁵ Kâlam marinâ dum kore a nâi sânnongoi ari kuwe. Kunetâ marinandâ yatigâk a donbep sânnongoi âinetâ galem a zin kâmbam mamun zângowe. Oi nâmbutnâ sâbâ sâbâ zângowe. Ka nâmbutnâ ko

sâsengât zângowe. ⁶ Zânnonetâ nannâ kânok ândei, zo ziknâ nannâ. Umnâ zâkkâren kirip. Zâk bet itâ sânnongoi, ‘Galem a zin hurat kwâknângâm mân kumbi.’ ⁷ Sânnongoi ari galem a zen nannâ eknâ âragum sâwe, ‘A zirânnâ gâtâm kâlam marinâ upap, zorat koindâ kâlam zi ninnâ upap.’ ⁸ Yatâ sânnâ gâsum kune moi kâmbârânnâ kâlam âknâ pane zeip.

⁹ Oi kâlam marinâ zâk dap upap? Zâk gamnâ galem a zângom tâmbet otzingâm kâlamân galem a unâknâ zâmbanbap. ¹⁰ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, zo sâlpâkum nângâm?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ek âkon op birâwe. Kembunâ kunkun zorânnâ mem namin kwânnângip. ¹¹ Kembunâ sâi yatâ âsageip. Ninnâ egindâ mârânnâ nâi uap.’”

¹² Yesunâ den yatâ sânnâ dâzânngoi ko patâzinâ gâsum tâk namin pânat sânnângâm a ambân zengât kenngât urâwe. A patâ, zen itâ nângâm kwâkâwe. Den zo nengât sap sâwe. Oi gâsumam kwâknâ birâm âiwe.

*A zen Yesu kâtkât mâsikâwe.
(Mt 22:15-22; Lu 20:20-26)*

¹³ Yuda a sânnâ, zen Parisaio a sot Herode arâp nâmbutnâ Yesugât dinâ saabigât sânnongowê. ¹⁴ Sânnongowê Yesugâren gam itâ sânnâ dukuwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Gâ den sarâ mân sânnâ bonnigâk sâmat. Gâ den nâi mân sânnâ gânnongemâp. Gâ a zâizânnâ gigin aksik Anutugât mâtâp âlip dânnângom kubikmat. Den nâi sâindâ nângâ. Roma a kutâ patâ Sisa kâtkât pindânnat, zo orotnâ mo mân orotnâ? ¹⁵ Kâtkât pindâpindânnâ mo mân pindâpindânnâ, zorat dânnângowê.” Yatâ sâne Yesunâ sarâzinângât topnâ ek nângâm dâzânngoip, “Zen wangât denâ saanige? Kâtkât nâi mem nine ikpâ.” ¹⁶ Sâi ko kâtkât nâi mem pindânnatâ mâsikâzingâm sâip, “Holi tobat zo nâigât?” Sâi zinâ sâwe, “A kutâ Sisagât.” ¹⁷ Sâne itâ sânnâ dâzânngoip, “Sisagât singi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât singi, zo Anutu pindâbi.” Yatâ sânnâ dâzânngoi zen dinâ mâpâsiwe.

*Mom zaatzaatnangât Yesu mâsikâwe.
(Mt 22:23-33; Lu 20:27-40)*

¹⁸ Sadukaio a nâmbutnâ Yesugâren gawe. A zo zinjâ mom zaatzaat zo mân ziap sâmarâwe. Zinjâ gam sâwe. ¹⁹ “Patâ, Mosejâ itâ sâmb kulemgui, “A nâi, zâk ambân memnâ katep mân muyagem moi ko munjandâ malânâ mem âtânangât singi katep mimbap.” ²⁰ Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâzinâ kunjâ ambân memnâ murarânâ buj ândim moip. ²¹ Moi ko munjandâ malânâ zo mem yatigâk murarâ buj ândim moip. ²² Moi munjâ nâinâ malâ zorigâk mem moip. Yatigâk âtâ mun zo nâmburân zagât zen ambân zorigâk mem murarâzin buj mom nangâwe. Oi bet malâzinâ zo moip. ²³ Oi a nâmburân zagât zen aksik patâ ambân zo miwe, zorat gâtâm narâk patin zaatnetâ ambân zâk nâigât upap?”

²⁴ Sâne Yesunâ itâ sâmb dâzângoip, “Zen den nângâm gulipkume. Anutugât den sot Anutugât imbanâ mân nângâme. ²⁵ Gâtâm mumujan gâbâ zaatnâ a ambân dum mân miangâbi. Zen sumbem a yatâ op ândibi.

²⁶ Momnâ zaatzaatnangât sâme, zorat dâzângobâ. Mosegât ekabân den singi zi sâlâpkume mo bujâ? Mose zâk nagân kârâp bâlam eknâ ari Anutunâ den itâ sâmb dukuip, ‘Nâ Abaram, Isaka sot Yakobo, zengât Anutu.’ ²⁷ Zorat sa nângânek Anutu zâk a buj urâwe, zengât Anutu bujâ. Gwâlâ ândie, zengât Anutu. Zorat Abaram, Isaka sot Yakobo, zen mân buj urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie. Zen ko den nângâm gulipkume.”

*Gurumin dengât Yesu masikâwe.
(Mt 22:34-40)*

²⁸ Yesu sot Sadukaio a den âragune ko Kembugât gurumin den galem a nâinâ Yesugât den zo nângi âlip oi itâ sâmb mâsikip, “Kembugât gurumin den ikâ zorânâ ko kâuknâ uap?” ²⁹ Yatâ sâmb mâsiki Yesunâ sâip, “Kembugât gurumin den patâ itâ ziap, ‘Isirae a ambân, zen nângânek. Anutu Kembuninâ kembu kânok. ³⁰ Zorat um dâpkâ sot nângânângâgâ sot imbanâgâ, zo Kembu

Anutu zo hâlâluuyâk pindâna zimbap.’ ³¹ Den zorat torennâ itâ ziap, ‘Gâ gikanğât otgimap, yatigâk a torennâ zengât otgibap.’ Anutugât gurumin den zagât zi patâ uabot. Gurumin den nâi mân ziap.”

³² Yatâ sâi Kembugât gurumin den galem anâ den zorik mâburem Yesu dukuip, “Patâ, gâ den zo sâna nânga âlip uap. Anutu, zâk kembu kânok. Oi nâi mân taap. ³³ Oi zâk kânok nângânângâ sot imbanâ hâlâlu pindânat. Oi gikanğât otgimap, yatik a toren zengât otgibap. Den zagât zirânâ kut zo zorân Kembu pindâpindân zo wâlâp.”

³⁴ A zo yatâ sâi Yesunâ nângi âlip oi itâ sâmb dukuip, “Gâ Anutugât um topnan gaat.” Sâi narâk zoren gâbâ Yesu den mâsikânam nângâne yâmbârei kenğât op birâwe.

*Yesu ziknak Kristogât mâsikâzingip.
(Mt 22:41-46; Lu 20:41-44)*

³⁵ Yesu zâk tirik namin zâim a den singi âlip dâzângom itâ sâmb mâsikâzingip, “Kembugât gurumin den zorat galem a, zen itâ sâme, ‘Kristo, zâk Dawidigât kiunnâ.’ ³⁶ Dapkat sâme? Tirik Kaapumnâ Dawidi nângânângâ pindi itâ sâip,

‘Kembunâ nâgât kembu itâ sâmb dukuip, “Gâ âsannâ bongen ge tâtna kâsarâpkâ minduzingâ kinğangât kombân upi.”’

³⁷ Dawidinâ Kristogât kembunâ sâipnâ dap op Kristo zâk Dawidigât kiunnâ uap?” Yesu zâk den yatâ sâmb dâzângoi a kâmut patâ zen nângâm âknâle urâwe.

*Yesunâ Kembugât gurumin galem a zengât girem dâzângoip.
(Mt 23:1-36; Lu 11:37-54; 20:45-47)*

³⁸ Yesunâ den yatâ sâmnâ den nâi itâ târokwap dâzângom sâip, “Zen Kembugât gurumin a zengât holi yatâ mân upi. Zen hâmbâ kârep mem ândim kamân sombemân âim a muyagezingâne sâmb âlip kwatzingâbigât umzin kinmap. ³⁹ Oi zen mâpâmâpâse namin sot sii nalem minduminduyân a sâtnâ tâtarân tâtnat sâmb nângâme. ⁴⁰ A yatâ zorân ambân malâ zengât mirâ kut nâi nâi lan betzin mime. Zen sarâ sâmb ninâu kârep sâmb tosazin

kwâarakume. A zo zen gâtâm tosazingât hauñâ yâmbâtñâ mimbi.”

*Malâ nâinâ kâtñâ tirik namin pâip.
(Lu 21:1-4)*

⁴¹ Yesu zâk tirik namin tap ek tâi a zinjâ ga Kembangât singi kât pane giarip. Oi ko sikum a donbep zen ga kât imbanâ pane giarip. ⁴² Oi ambân malâ kanpitâ nâinâ gam kât kuringâ mâik zagât pâi giarip. ⁴³ Yesu zâk zo ekñâ arâpñâ minduzingâm itâ sâm dâzangoip, “Nâ perâkñak dâzangobâ. Ambân malâ kanpitâ zâk kât paap, zirânâ a torenñâ walâzingap. ⁴⁴ A nâmbutñâ zen kât patâ tâi torenjik pe. Ka ambân kanpitâ, zâk zemñangip, zo aksik paap. Yenâk ândiap.”

13

*Yesu âburem gâbapkât den sâip.
(Mt 24:1-44; Lu 21:5-36)*

¹ Yesu zâk tirik namin gâbâ gem tâi arâpñâ zengâren gâbâ a nâinâ itâ dukuip, “Patâ, eknan. Namâ tuutuunâ zo kât neulenâ âlipñâ hikpârâkñootñâ tuuwe.” ² Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Namâ patâ tâi eksat? Gâtâm kâsazij gam kom kândañne giligâlaksâm nanğâbap.”

³ Bet Yesu sot arâpñâ, zen Oliwa bâkñan zâi tap too nâmbutken tirik namâ zo ikne ândi tâip. Zoren tapñâ Petero sot Yakobo, Yohane sot Andrea, zinjâ Yesu mâsikâm sâwe, ⁴ “Dâtnângo. Kut nâi sat, zo narâk ikâ zoren âsagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?”

⁵ Yesunâ itâ topkwap dâzangoip, “Um gulip kwâtzingâbegât galem oranjâm ândibi. ⁶ A donbep muyagem gam sâbi, ‘Nâ Kristo. A bâliñan gâbâ mâkâzingâbapkât sâsân, zo nâ.’ Yatâ sâm a donbep mem um gulip kwatzingâbi.

⁷ Oi zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nângâm umziñ mân kenğât upap. Kâmbam zo yatâ âsagibapkât sâsânâ. Yatâ muyagem zei narâk kek mân âkâbap.

⁸ Hânñâ hânñâ a kâmutñâ kamutñâ, zen kâsa opñâ agom âibi. Oi hân nâin nâin wâriñ mimbap. Oi pu patâ âsageizingâbap. Kut nâi nâi âsagibap, zo sâknam topkwâkwatñâ. ⁹ Ka zen ko galem

oranjâm ândibi. Zen denân zâmbanbi sot mâpâmâpâse namin lapitizingâbi. Oi zorik bunâ a patâ sot a kutâ zengâren diizingâm âine mâteziñan kinñâ nâgât topnâ sapsum zingâbi. ¹⁰ Oi narâk kândom den singi âlip hân dâp a zengâren âibapkât sâsânâ. Bet ko hângât narâkñâ âkâbap. ¹¹ Oi a kutâ zengâren diizingâm âine den dap sânat sâm mân nanğâm kwâkâ upi. Narâk zoren Tirik Kaapumñâ umziñan den pâmbap, zorik sâbi. Yatâ opñâ den sânetâ zengât den mân upap. Zo Kaapumgât den upap. ¹² Oi a zinj itâ zo upi. Âtânâ nâinâ sâi munñâ gâsum kumbi. Ibâ nâinâ sâi nanñâ gâsum kumbi. Murarâpziñ zen ibâ mam kâsa minzingâm sâne zângobi. ¹³ Zen nâgât kut singinangât op a ambân zinjâ um kâlak nângâzingâbi. Ka nâi zâk singi âlip mem kâtigem ândei narâk âki ko sumbem kamânân bagibap.

¹⁴ Gâtâm tâmbet tâmbet kâukñâ mân kinbap sâsânan, zoren kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nângâbi.) Yatâ âsagei ekñâ Yudaia hânân ândibinâ barâ kâtikñan sârârâk kârâm âibi. ¹⁵ Nâi zâk sombemân tâpapñâ sikum mimbam mirâ umñan mân zâibap. ¹⁶ Nâi zâk nebân mo hibukñan ândibapñâ hâmbâ mimbam kamânân man âibap. ¹⁷ Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gokñâ, narâk zoren zen dap upi? ¹⁸ Zen Kembangâren ninâu sâne nângi âiâizingâ zo map narâkñan mân muyagibap. ¹⁹ Narâk zoren sâknam patâ âsagibap. Zo yatik Anutunâ a muyageibân gâbâ mân âsageip. Oi dum mân muyagibap. ²⁰ Oi Kambu zâk narâk zo mân mânângâri sâi a ambân aksik bun upe. Ka Kambuñâ a ambârâpñâ zengât op ko narâk mem pânkânok pâmbap.

²¹ A zinjâ Kristo ziren âsagiap, ândiren âsagiap, den yatâ sânetâ mân nângâbi. ²² Narâk zoren a sarânâ âsagem nâ Kristo sâbi. Oi Propete sarânâ âsagem kulem sen mârât muyaginetâ a um gulip kwatzingâbi. Anutunâ gâsum sâlâpzângoip, zo um gulip kwatzingânam osibi. ²³ Kut nâi nâi zo mân âsagei kânñan dâzanguangât umziñ galem op ândibi.

²⁴ Sâknam patâ narâkñâ zo âki mirâsiñ

sumunkumbap. Oi kâin âsaknâ buŋ upap. ²⁵ Sâŋgelak âkâm hânân gibi. Oi Anutuŋâ sumbem mângei olayangâm imbanâ buŋ upap. ²⁶ Oi a bonnâ, nâ âsaknâ imbanânot unumunum kwâknan ga nikpi. ²⁷ Oi sumbem a sâŋgonzângua zen a ambân kâmut gakânâ hân ginŋâ toren toren gâbâreziŋgânetâ mindubi.

²⁸ Nak dâgap zorat top nâŋgâbi. Zâk iinŋâ burutuksâi maa narâk upâmap sâme. ²⁹ Oi yatigâk zen den dâzânguan, kut nâi nâi zo muyagem nanŋi itâ nâŋgâbi, ‘A bonnâ mâte otniŋgâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.’ ³⁰ Nâ perâknak dâzângobâ. A ambân ziren ândie, zen ândinetâ kut nâi nâi zo âsagem kwâkâbap. ³¹ Sumbem sot hân, zet buŋ upabot. Nâgât den ko mân buŋ upap.

³² A bonnâ nâ gâbat, zorat narâknâ zen mân nâŋge. Sumbem a zen yatigâk mân nâŋge. Ninaŋgoot mân nâŋgan. Ibânâ Anutu, zâk zikŋik nâŋgap.

³³ Zen narâk mân nâŋgegât galem oraŋgâm ninâu sâm ândibi. ³⁴ A nâiŋâ mirâ sot nepnâ birâm kamân kârebân âibam kore a gakânâ nep sâm mânânŋgât ziŋgâbap. Kut nâi nâi galem upigât dâzângobap. Kore a nâiŋâ mirâ mâtâbân tapnâ mirâ mariŋâ gâbapkât galem ek tâpapkât dukubap. ³⁵ Zengoot yatik galem oraŋgâm ândibi. Mirâ mariŋâ, zâk nâitiksâi mo nâtik tânâmŋan mo haŋsâsâgât, mo haŋgât gâbap, zo mân nâŋge, gât ko san, zo op ândibi. ³⁶⁻³⁷ Zen uman zine ga muyageziŋgâbatkât zen sot buku toren itâ dâzânguan. Um wâgânâk ândibi.”

14

Yesu kunam sâm kâtân urâwe.

(Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

¹ Yuda zengât kendon patâ Pasowa sot sii nalem om niniŋâ narâknâ sirâm zagât ombenjan oi tirik namâ galem a zengât patârâpziŋâ sot Kembugât gurumin a, zen Yesu tik gâsum kunam den sâm kâtân urâwe. ² Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbam laŋ muyagebapkât kegâk gâsunat.”

Ambân nâiŋâ Yesu too hitomŋoot sanŋorip.

(Mt 26:6-13; Yo 12:1-8)

³ Betania kamânân sâk bâlâ a nâi ândeip, kutnâ Simon. Oi Yesuŋâ zâkkât mirin zâi tâip. Zoren nalem nem tâi ambân nâiŋâ too hitomŋoot âlipnâ, zo sâŋgânŋâ patâ belonŋoot mem zâim karâpnâ kunzit Yesu kâukŋan lokei giarip. ⁴ Yatâ oi nâmbutnâ tarâwe, ziŋâ itâ nâŋgâm um kâlak nâŋgâwe, “Wangât tâmbetkuap?” ⁵ Zo sâŋgân patâ. Too hitomŋoot zorânâ sâŋgân mem a kanpitâ ziŋgi dâp opap.” Yatâ sâmnâ ambân zo den kârâpnoot okŋangâwe. ⁶ Sâne Yesuŋâ nâŋgâm itâ sâm dâzângoip, “Zen ambân den mân dukunek. Zen wangât sâm siŋan giname? Ambân zorânâ âlip otnigap. ⁷ A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândine galem ot ziŋgânâ sâm âlip otziŋgâbi. Nâ ko zengâren narâk kârep mân ândibat. ⁸ Ambân zâk orotnâ dâp otnigap. Nâ mua hannobi, zorat sâknâ sanŋonsap. ⁹ Nâ perâknak dâzângobâ. Den siŋgi âlip hânŋâ hânŋâ sâne laŋ kârâm âibap, zo yatik ambân zi sanŋonigap, zorat den siŋgi sâne laŋ kârâm âibap.”

Yuda, zâk Yesu tirâpziŋgobapkât dâzângoip.

(Mt 26:14-16; Lu 22:3-6)

¹⁰ Yesugât arâp kiin zagât zengât oserân gâbâ Yuda Karioto kamânân goknâ zâknâ tirik namâ galem a patâ zengâren âim Yesu gâsubigât sapsun ziŋgip. ¹¹ Yatâ sâi nâŋgâm umziŋâ âlip oi kât pindânam sâwe. Oi sâne nâŋgâm Yesu tigâk tirâpziŋgobapkât ek molim ândeip.

Yesu sot arâpnâ, zen kendongât sii nalem niwe.

(Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)

¹² Yuda zengât kendon patâ narâknâ oi râma gwamŋâ kom om sii nalem om nemarâwe. Zorat narâk oi arâpnâ ziŋ Yesu mâsikâm sâwe, “Sii nalem zo mirâ ikâ unat?” ¹³ Yatâ sânetâ Yesuŋâ a zagât itâ sâm sâŋgonzâkoip, “Zet kamânân âim a nâi too âmaŋ lum âim tâi eknâ molibabot. ¹⁴ Mirin zari zâi mirâ mariŋ itâ dukuit, ‘Patâ zâk gâgât itâ sap, “Nâ sot arâpnâ

mirâ umñâ ikâ zoren sii nalem ninat?”¹⁵ Yatâ sâm dukuitâ mirâ um patâ ñai kian tâtatñâ kubikkubikñâ tirâpzâkoi zoren sii nalem umbabot.”¹⁶ Oi a zagât zet den zo lum kamânân âim Yesunâ sâip dâp muyagem sii nalem uwet.

¹⁷ Nâtiksâi Yesu sot arâp kiin zagât, zen mirâ zoren zâiwe. ¹⁸ Oi nalem nem tatne Yesunâ itâ sâm dâzangoip, “Nâ perâknjak dâzângobâ. Zengâren gâbâ ñaiñâ kâsa dâzangoi ga gâsunim nobi. A zo nâ sot nalem nem taap.”¹⁹ Sâi arâp ziñ umz- inâ bâliñ oi zikñik zikñik mâsikâm sâwe, “Gâ nâgât sâbat? Nâgât sâbat?”²⁰ Yatâ sâne dâzangoip, “A zengâren gâbâ ñaiñâ nâ sot nalem ârândân niet, zâkkât san.”²¹ A bonñâ nâgât Anutugât ekabân den ziap, zo yatâ upâman. Ñaiñâ sâi a bonñâ gâsunim nobi, Yei, a zo hâuñâ ko tosa yâmbâtñâ mimbap. A zo mam kâmbonñan gâbâ mân âsâgei sâi bâbâlañ opap.”

Yesunâ nalem sot too zingip

(Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

²² Nalem nem tatne Yesunâ nalem ñai mem sâiwap sâm namuñ arâpñâ itâ sâm zingip, “Zi sunumnâ. Mem ninek.”²³ Yatâ sâm wainj hâkop mem sâiwap sâm zingip aksik niwe. ²⁴ Nine itâ sâm dâzangoip, “Gilâmnâ zi a donbep zengât opñâ hânân gibap. Zorat ko târotâroniñ op kâtigibap.”²⁵ Nâ perâknjak dâzângobâ. Nâ wainj too itârân nia âkap. Oi dum zagâtñan mân nemñâ Ibânangât um topñan zâim wainj too mârâtñâ ñai nimbap.”

Gezemanê kâlamân âiwe.

(Mt 26:31-46; Lu 22:31-46; Yo 13:36-38)

²⁶ Mâpâmâpâse kepñâ ñai mem ko Oliwa bâkñan zâiwe. ²⁷ Zâine Yesunâ itâ sâm dâzangoip, “Itârân zen aksik nângâm pâlâtânziñ lorei birânibi. Kembugât ekabân den kulem ñai itâ ziap, ‘Nâ râma galem a kua râma zen sibiñsâban op âibi.’”

²⁸ Oi sa nângânek. Nâ mumuñan gâbâ zaatñâ ko Galilaia hânân âi kândom otzingâbat.”²⁹ Yatâ sâi Peteronâ itâ dukui, “Zen aksik patâ nângâm pâlâtânziñ lorei birâgibi. Ka nâ ko yatâ

mân otgibat.”³⁰ Sâi ko Yesunâ itâ sâm dukui, “Nâ perâknjak dâgobâ. Itârân ñâtigân kuruk anâ sâp zagât mân diñsâi gâ sâp karâmbut kwâimbâniban.”³¹ Yatâ sâi Peteronâ kâuk birânangâm sâip, “Gâ gomñâ na nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpñâ nâmbutñandâ den yatik sâwe.

³² Oi Gezemanê hânân âi takâm Yesunâ arâpñâ itâ sâm dâzangoip, “Zen zi tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.”³³ Yatâ sâmñâ Petero, Yohane sot Yakobo diizingi âine Yesu umñâ yâmbârei ken bet kakit oip. ³⁴ Yatâ okñangi dâzângom sâip, “Umnâ yâmbârei mumuñâ otnigap. Zen ziren nâ sot tap um wâgân ândinek.”³⁵ Yatâ sâm torengen âim si sângânñâ hânân gei tutukum sâknâm kâmut zo mân muyagibapkât ninâu sâip. ³⁶ Oi itâ sâip, “O Ibânâ, gâ kut ñai ñai tubam mân kwakmat, gât ko sâna sâknâm kâmut zi buñ upap. Oi nâgât den buñ, gâgât den kâtigibap.”

³⁷ Ninâu sâm âburem âi uman zine zingit Petero itâ sâm dukui, “Gâ uman ziat? Gâ mâiktârâ ñai wâgân mân ândiban?”³⁸ Zen mâsimâsikâyân loribegât um wâgân tap ninâu sâne. Umnâ bâbâlañ. Sâknâ ko yâmbâriap.”

³⁹ Yatâ dâzângom âi ninâu sâip. Den mârum ninâu sâip, zo yatik du ninâu sâip. ⁴⁰ Ninâu sâm âburem umanâk zine ga zingirip. Umanân gâbâ sen birâbirâ op zaatñâ dap yatâ dukube.

⁴¹ Oi dum âi ninâu sâm âburei sâp kârâmbut oi dâzangoip, “Zen umanâk zem te? Mârum narâk mâte uap. A bonñâ, nâ bâliñ mâme a zengât bitziñan âibâman.”⁴² Bâi, zaatne âinâ. A sâi gâsumnim nobi, zo mâte otnigap.”

Kâsaziñâ Yesu gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)

⁴³ Yesunâ yatâ dâzângom kiri zorenâk arâp zengât kâmurân gok Yuda karioto kamânân gokñâ, zâknâ kâsa diizingi a kâmut patâ gawe. Tirik namâ galem a sâtñâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot patârâpziñ, zen a kâmut zo sângonzângone kâmbam sot sâu patâ mem gawe. ⁴⁴ Yudañâ kânñan itâ sâm

dâzânngoip, “Lum mângansa ek ko zo gâsum diim âibi.”

⁴⁵ Yuda zâk ga takâm Yesugâren âim o patânâ sâm lum mângarip. ⁴⁶⁻⁴⁷ Oi Yesu arâpnâ zengâren gâbâ nâinâ sâunâ sâmbum a sâtjanngât kore a nâi kindap kârâm kwâkip. ⁴⁸ Oi Yesunâ itâ sâm mäsikâzingip, “Zen nâgât dap nânge? Zen nâgât nângâne kâmbam ku oi sâu kâmbamziñoot ga gâsânoge?” ⁴⁹ Nâ zorat sa nângânek. Nâ sirâmñâ sirâmñâ tirik namin a den singi âlipñâ dâzângoman. Oi zoren mân gâsânowe. Oi lanj otnine Kembangât ekabân nâgât den kulem ziap, zo kâtigibap.” ⁵⁰ Sâi arâpnâ zen aksik birânanngâm sinjururunj âiwe.

⁵¹ A sigan nâi sângum kâu lapñâ Yesu sot gâi gâsuwe. ⁵² Gâsunetâ sângum kwâkâm pam sâk bârak arip.

Yesu tirik namâ galem a patâziñangât mirin diim âiwe.

(Mt 26:57-68; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

⁵³ A kâmut, zinj Yesu gâsum diim patâziñangât mirin âiwe. Zâkkât mirin tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a zen mindum tarâwe. ⁵⁴ Âine Petero zâk kândâtziñan bet molizingâm âim a patâziñangât poñ kâligen bageip. Bagimñâ galem a osetziñan tap kârâp nângâm tâip.

⁵⁵ Tirik namâ galem a patâ sot a patâziñâ aksik mindum Yesugât den sâkñanâk sâm, kâmbamân pânâ den sâm kârûm tarâwe. Oi bonñâ mân muyagiwe. ⁵⁶ A donjbepñâ Yesugât den sarâ nâi nâi sâm âiwe. ⁵⁷ Sânetâ a nâmbutñâ zinjâ den sarâ itâ sâwe. ⁵⁸ “Itâ sâi nângâwen, ‘Na tirik namâ zi kândañâ bitnandâ mân tuubat, yen dinnandâ sa sirâm karâmbut umñan âsagibap.’ ” ⁵⁹ Ka dinziñâ zo kânok buñâ. Den nâi nâi sâwe. ⁶⁰ Yatâ utne tirik namâ galem a zengât a patânâ zaat kinñâ Yesu mäsikâm sâip, “Den se, zorat hâunâ sâban mo mân sâban? A zi zinjâ gâgât den se, zo nângâna dap uap?” ⁶¹ Sâi Yesunâ lâunjan mân mem diñ buñ kirip. Oi du a patânâ mäsikâm sâip, “Gâ Kristo, Anutu sâm âlip kwâkñanngâm, zâkkât nanñâ mo nâi?”

⁶² Sâi ko Yesunâ sâip, “Sat, zo yatâ. Oi nâi sa nângânek. Gâtâm a bonñâ, nâ imbânâ marinâ zâkkât âsanñâ bongen tapñâ sumbengât unumunum kwâkñan ga nikpi.” ⁶³ Yatâ sâi tirik namâ galem a zengât patâziñâ, zâk diñâ nângi kâlak oi hâmbânâ mem moolonj arâpnâ itâ sâm dâzânngoip, “Den dum mân sânat. ⁶⁴ Zâk Anutu hutkum sap. Zinjâ dap sâbi?” Yatâ mäsikâzingi zen aksik sâwe, “Mumunangât singi uap.”

⁶⁵ Yatâ sâmñâ a nâmbutñâ Yesu sinjan tâpkuwe. Oi nâmbutñandâ si sângânñâ kwâtepkum bitziñandâ kom sâwe, “Nâinâ gogap? Gâ Propete ândiat, zorat ko sâm muyage.” Yatâ sânetâ galem a zen bitziñandâ si sângânñan kuwe.

Peteronâ Yesu kwâimbânangip.

(Mt 26:69-75; Lu 22:52-62; Yo 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Oi Petero zâk sombemân tâi tirik namâ galem a patâgât kore ambân nâi gâip. ⁶⁷ Gâi ko Petero kârâp nângâm tâi ekñâ dukuip, “Gâ Nasarete gokñâ Yesu sot ândimat.” ⁶⁸ Sâi ko Peteronâ kwâimbâm sâip, “Gâ den zo dap sat? Sâna kwaksan.” Sâmñâ âkñan ari kurukñâ diñsâip. ⁶⁹ Ari kore ambân zâk dum ekñâ a kirâwe, zo itâ dâzânngoip, “A zi zâk zengât kâmurân gokñâ.” ⁷⁰ Sâi Peteronâ kwâimbâm biranjip. Mâik nâi tap ko a tarâwe, zinjâ dukum sâwe, “Perâkñak gâ zengât kâmurân gokñâ. Gâ Galilaia gokñâ.” ⁷¹ Sâne Peteronâ kwâimbâm Anutu mâtenjan sâm kâtigem sâip, “A kutñâ se, zo nâ mânâk ekman.” ⁷² Sâi zorenâk kuruk diñsâi sâp zagât oip. Oi Yesunâ mârûm den itâ dukuip, “Kurukñâ sâp zagât mân diñsâi gâ kwâimbânina sâp karâmbut upap.” Peteronâ den zo nângâm umñâ bâlei isem bâlinj oip.

15

Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-26; 23:1-5, 13-25; Yo 18:28-19:16)

¹ Hansâi tirik namâ galem a patâ sot a patârâpziñâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot galem a nâmbutñâ, zen mindumñâ Yesugât den sâwe. Den sânetâ

a nâmbutnjâ zen Yesu gâsum bikņan saam diim âi Roma a kutâ Pilatogâren âi parâwe. ² Panetâ kiri Pilatonjâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkanğât dâtno. ³ Gâ Yuda zengât a kutâ?” Mâsiki Yesunâ sâip, “Sat, zo yatâ.” Sâi ko tirik namâ galem a patâ zinjâ Yesu den donbep sâm sinjan giwe. ⁴ Yatâ utnetâ Pilatonjâ Yesu mâsikâm sâip, “Nângat? Zen gâgât den yâmbâtņâ sânetâ gâ den hâuņâ sâban mo mân sâban?” ⁵ Sâi Yesunâ den hâuņâ mân sâm den nâņ kiri Pilatonjâ nâņgâm kwâkâm tâip.

⁶ Yuda zengât kendon patâ narâk dâp a tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok olaņi arip. ⁷ A nâmbutnjâ zen Roma a kutâgât âkonzingi kâmbam kom a nâmbutnjâ zângone tâk namin zâmbarâwe. Oi osetziņan a nâi kutņâ Baraba. ⁸ Oi a ambân kâmut, zen a kutâgâren ga mindum kendon dâp sâne opmâip, yatâ upapkât dukuwe. ⁹ Dukune Pilatonjâ mâsikâzingâm sâip, “Yuda zengât a kutâ olaņsa ari nâņgâne dâp upap?” ¹⁰ Tirik namâ galem a patâ, zen Yesugât um kâlak nâņgânğâm zâkkâren parâwe, zo nâņgâm mâsikâzingip. ¹¹ Sâi ko tirik namâ galem a zen a ambân kâmut zo itâ dâzâņgowe, “Zen sâne Baraba olaņbap.” Yatâ sâne dinziņâ luwe. ¹² Oi Pilatonjâ dum mâsikâzingip, “Yatâ se, zorat ko Yuda zengât a kutâ sâme, zo dap okņanğâbatkât se?” ¹³ Mâsikâzingi aksik patâ itâ sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” ¹⁴ Sâne Pilatonjâ sâip, “Wan tosagât?” Sâi zen aksik patâ lâuziņ mâtakâm den kâtik sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” ¹⁵ Yatâ sâne Pilatonjâ umziņâ âkâbapkât Baraba olaņ zingip. Ka Yesu ko sâi inzutņâ lapitņâ poru nagân kune mumbapkât kâwali a bitziņan pâip.

Yesu kom mem nâi nâi okņanğâwe.
(Mt 27:27-31; Yo 19:2-3)

¹⁶ Oi kâwali a zen Yesu mirin gâbâ diim ga kâwali a zengât namâ sâņgânņan dâmân kâligen bagiwe. Bagim sâne kâwali a aksik mindum gawe. ¹⁷ Oi kâwali a zengât hâmbâ kuriņ nâi giņanğâne giarip. Oi tâk sâtmam goņkom Yesu kâukņan pane giarip. ¹⁸ Yatâ opņâ pam diim sâwe, “Oe,

Yuda zengât a kutâ.” ¹⁹ Den yatâ dukum kâukņan kom zâkkâren tâpkuwe. Siminziņ liim kwap sarâ sarâ mâpâsiwe. ²⁰ Yatâ kom sinjan gem kâwali hâmbâ kwâkâm zikņâ hâmbâ giņanğâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

Yesu poru nagân kune moip.
(Mt 27:32-56; Lu 23:26-49; Yo 19:17-30)

²¹ Âi mâtâbân a nâi muyagiwe, kutņâ Simon, Kirene gokņâ. Alesande sot Rupu, zekât ibâ. Zâkņâ kamân mâigân gâbâ gâi kâwali a ziņ muyagem sâne Yesugât poru nak lugi âiwe.

²² Diim âim hân nâi kutņâ Goligata (niņ denân ko, kâuk sinj), zoren takâwe. ²³ Zoren takâm waiņ too kâtik sot um gulip too mâpot pindânâ sâne birip. ²⁴ Oi poru nagân kuwe. Kune kiri kâwali a zen hâmbânâ minam wenzu pane muyageip dâp mem nanğâwe.

²⁵ Mirâ haņsâi mirâsiņ dâp nâmburân kimembut oi ko kuwe. ²⁶ Kune kiri kâukņan poru nagân den itâ kulemguwe, “Zâk Yuda zengât a kutâ.” ²⁷ Oi kâmbam ku a zagât zâkom, nâi toren nâi toren zâkone kirâwet. (²⁸ Kembedgât ekabân den itâ ziap, zo bonņâ oip. Den zo itâ, “Zâk bâliņ mâme a oserân pamņâ sâwe, ‘A zi zen bâliņ mâme a.’”)

²⁹⁻³⁰ A ambân mâtâbân âim gam mem ge kwâkwat den dukum sâwe, “Tirik namân kâdanjâ sirâm karâmburâk tuum nanğâbat sâin, zorat poru nagân gâbâ âkâm ge.” ³¹ Tirik namâ galem a patâ sot Kembedgât gurumin a, zen Yesugât sâm, mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A ambân nâmbutnjâ tâmbetagonam utnetâ tânzâņgomâip. Zikņanğât ko kwaksap. ³² Zâk Kristo, Isirae a neņgât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi ekņâ diņâ nâņgâm, nâņgâm pâlatân kwâkņanğânat.” A zagât poru nagân zâkowe, zekoot yatik sâm bâliņ kwâkņanğâwet.

³³ Mirâ bâkņan oi nâtâtik muyagem hân dâp op zei mirâ oi âkip. ³⁴ Mirâ oi Yesunâ den sâm kambân sâip, “Eloi, Eloi, lama sabatini (niņ denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birâniğat)?” ³⁵ Yatâ sâi a ambân kirâwe, nâmbutnjâ zinjâ nâņgâm

sâwe, “Zi nângânek. Elia konsap.” ³⁶ Yatâ sâm a nâi sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem sum kapiŋkum ga winigâ too kâlakŋoot Yesu lâunjan pamŋâ bukurâp itâ sâm dâzânngoip, “Nen tap iknâ. Eliaŋâ perâkŋak ga mâkâbap mo buŋâ?” ³⁷ Oi Yesu zâk donbep kambân moip.

³⁸ Moi ko tirik namin sâŋgum patâ kinmâip, zo oloŋ gei kwâkip. ³⁹ Oi kâwali a zengât galem a, zâk mâte kin egi moi sâip, “A zi zâk perâkŋak Anutugât nanŋâ ândeip.” ⁴⁰ Ambân nâmbutŋâ kârebân kin ek nângâwe. Zengât oserân Maria Madala kamân gokŋâ sot Maria Yakobo zâk sigan sot Yose, zekât mamzikŋâ sot ambân nâi, kutŋâ Salome. Zen ârândân kirâwe. ⁴¹ Ambân zen mârum Yesu Galilaia hânân molim kore okŋaŋgâm ândiwe. Oi zenâk buŋâ. Ambân nâmbut ârândân Yesu molim Yerusalem kamânân gam ândiwe. Zen aksik ek kirâwe.

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)

⁴² Mirâsin geibâ sâi Yuda zengât kendongât kut nâi nâi kubikkubik narâk oip. ⁴³ Narâk zoren Yosepe Arimataia kamânân gokŋâ, zâk gâip. Zâk a sâtnâ zengât kâmurân ândeipŋâ Anutugât um topŋan ândiândigât umŋâ patâ kirip. Zâkŋâ kengât buŋ Pilatogâren âim Yesugât kâmbârâŋgât ninan sâm dukuip. ⁴⁴ Dukui ko Pilatonŋâ mârum muap mo taap sâmŋâ kâwali a zengât galem a zo sâi gâi mâsikip, “Mârum muap mo taap?” ⁴⁵ Oi kâwali a galem zâkŋâ sâip, “Mârum muap.” Yatâ sâi Pilato zo nângâm Yosepenâ mem hangubapkât sâip ⁴⁶ Sâi Yosepenâ sâŋgum kâu nâi kwâlâm âim Yesu kâmbârâŋâ poru nagân gâbâ kwâkâm sâŋgumŋâ kâpeip. Kâpim mem âim kât mâtâpŋâ uŋakŋan pâip. Kât mâtâp zo a nâinâ kârâm kubigip. Pamŋâ kât patâ nâi mem kâbakŋei âi kwârakuip. ⁴⁷ Maria Madala kamânân gokŋâ sot Maria Yosegât mamŋâ, zet ârândân egitâ hangui.

16

Yesu mumunjan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Yo 20:1-10)

¹ Yuda zengât kendon âki ko Maria Madala kamânân gokŋâ sot Maria Yakobogât mamŋâ sot Salome, zen Yesugât kâmbârâŋ sanjonam too sot kelâk wârân âlipŋâ, zo sâŋgân miwe. ² Yuda zengât kendon âki ko mirâ haŋsâsâgât ambân karâmbut zo, zen zaatŋâ Yesugât kwagân âine mirâsin takip. ³ Oi zen itâ âraguwe, “Nâinâ kât patâ zo mem pâi ko kât mâtâpŋan baginat?” ⁴ Yatâ sâmŋâ kwagân takâm igâwe. Kât patâ nâi zo kâbakŋine zeip. ⁵ Kât mâtâp zo pâronŋâm kiri ekŋâ bagimŋâ bongen a nâi hâmbânâ kâu tâi ekŋâ pâràkpam imbanâzin buŋ oip.

⁶ Oi a zorâŋâ itâ sâm dâzânngoip, “Mân kengât utnek. Zen Yesu Nasarete gokŋâ poru nagân kuwe, zo iknam ge. Zâk zi mân ziap. Zâk zaatsap. Gebâkŋik zi iknek. ⁷ Zen âimŋâ Petero sot arâpŋâ nâmbutŋâ itâ sâm dâzânngonek. ‘Zâk Galilaia hânân âi kândom otziŋgâbap. Zen zoren âi ikpi.’ ”

⁸ Sâi ambân zen sânamzin sâmbui kengât opŋâ kwagân gâbâ gamŋâ sârârâk kârâm âiwe. Oi umzin kengât oi sinŋi zo a mân dâzânngowe.

Yesuŋâ arâpŋâ zengâren âsageip.

(Mt 28:16-20; Lu 24:13-49; Yo 20:11-23)

⁹ Yuda zengât kendon âki haŋsâsâgât Yesu zâk zaatŋâ Maria Madala kamânân gokŋâ muyagenŋip. Mârumŋan wâke nâmburân zagât ambân zorat umŋan gei ândine Yesuŋâ molizingip. ¹⁰ Yesuŋâ âsagenŋi arâpŋâ zin isem umbâlâ op zine ambân zo âi sinŋi dâzânngoip. ¹¹ Arâpŋâ zen Yesu zaatŋâ ambân muyagenŋip, den zo nângâmŋâ nângâne bon buŋ oip.

¹² Oi azatŋâ kamân nâin âiram aritâ muyagezikâm zâkkât holi tobat nâi oi igâwet. ¹³ Muyageziki zet âburem âi arâp nâmbutŋâ dâzânngoitâ nângâne bon buŋ oip.

¹⁴ Zorâŋ bet arâp kiin kânok zen mindumŋâ nalem nem tatne muyagezingip. Muyagezingâmŋâ itâ sâm dâzânngoip, “Zaarâwan, zorat den sinŋi dâzânngone zen wangât umzin kâtik oi den zo nângâne bon buŋ oip?” ¹⁵ Yatâ sâmŋâ itâ sâip, “Zen hân dâp âim a ambân ândie, zo zen

singi âlipnâ dâzângobi. ¹⁶ A nâinâ nângâm pâlâtân kwatnigi too sanjonngâne zâk sumbengât singi upap. Ka nângâm pâlâtân mân upap, zo ko sim kârâpkât singi upap. ¹⁷ Nângâm pâlâtân kwatnim ândibi, zo imbanâ zinga nâgât kutnâ sâm nep itâ tuubi. Wâke molibi sot den gându unaknâ nâi sâbi. ¹⁸ Zen mulum kâtik bitziñandâ gâsuzingâne mân tâmbetzângobi. Oi zen too nâi a ku, zo nine mân tâmbetzângobap. Sisi mâsek zenngât kâukziñan bitziñandâ gâsune âlip upi.”

Yesunâ sumbemân zarip

(Lu 24:50-53; Apo 1:9-11)

¹⁹ Kembu Yesu zâk den yatâ sâm dâzângoi ko Anutunâ mem sumbemân zarip. Zoren Anutugât âsanâ bongen tap ândiap. ²⁰ Oi arâpnâ zen ko âimnâ kamân dâp singi âlipnâ sâm âiwe. A ambân zen singi âlip den nângâne bon upapkat Kembunâ mam otzingâm imbanâ zingi sen mârât top top tuunetâ mem kâtikñan pâip. Zo yatik.

Yesugât den singi âlipnâ Lukanâ kulemgui.

*Lukanâ Yesugât den singi kulemgum
Teopilo pindip.*

¹ A donbep, zen kut nâi nâi bonnâ oset-ninjan âsageip, zorat den singi kulemguwe. ² Yesugât arâpnâ, zen zâk sot tapnâ kut nâi nâi zo ek nanngâm nâ dâzângone kulemguwe. ³ Oi nângoot yatik topnan gâbik kut nâi nâi muyagem gâip, zo mulunâk sâp pitinkum nângâm nanngâm, Teopilo a patânâ, gâgât den singi zo kulemgubâman. ⁴ Oi zo sâlâpkum itâ nângâm kwâtâtiban. Den singi otgiwe, zo bonnâ.

*Anutugât sumbem a nâinâ Sakariagâren
âsageip.*

⁵ Herodenâ Yuda hânân a kutâ ândeip, narâk zoren Anutugât tirik namâ galem a nâi ândeip, kutnâ Sakaria. Zâk Abia zâkkât kâmurân goknâ. Ambinnâ Elisabete zâk Aaron gât kiurâpnâ zengâren goknâ. ⁶ Zet Anutu mâtenjan târârak ândiwet. Anutugât gurumin den aksik lum târâraknâ ândiwet. ⁷ Elisabete zâk kâpin ândeipkât murarâ bun ândim a ambân sombâ urâwet.

⁸⁻⁹ Oi hilâm dâp tirik namâ galem a nâi tirik namin baginnâ nalem wârânngoot kârâbân oi sei kâbak hitom âlipnâ zâimâip. Oi Sakaria ândeip ko zâkkât a kâmut zo zen tirik namâ galem upigât narâknâ mâte oi tirik namin baginam wenzu pane muyageip dâp namin zâimarâwe. ¹⁰ Sakaria zâk tirik namin zâi om tâi a ambân donbep zen âknjan tap Kembangâren ninâu sâp tarâwe. ¹¹ Kembangât sumbem a nâinâ zâkkâren âsageip. Sumbem a zo nalem kâbak uunâ kândâtjan bongen âsagem kirip. ¹² Âsagem kiri Sakaria eknâ pârâkpan kenngât oip. ¹³ Yatâ oi ko sumbem a zorânâ itâ sâp dukuip, “Sakaria, gâ mân kenngât ot. Kembangâ ninâugâ nângipkât ambingâ Elisabete kâmbonâ op nangâ mimbap. Zâkkât kutnâ Yohane sâban. ¹⁴ Umgâ sâtâre

upan. Âsagei a ambân donbepnâ umâlep nângâbi. ¹⁵ Zâk Anutu mâtenjan patâ opnâ ândibap. Oi zâk mamngâgât kâmbokâligen ze Tirik Kaapumnâ topkwap umnan piksâbap. Zâk wain sot too kâtiknâ mânâk nimbap. ¹⁶ Zâknâ den dâzângoi Isirae a donbep zen umzin melân Kembangât a upi. ¹⁷ Zâknâ Propete Elia yatâ Kaapum sot imbanângoot op Kembang kore okngâgâbap. A patâ zengât umzinâ melân katep zengâren âi gâsubap. Oi a um kâtik zen umzin melân târârak zengât holi yatâ op ândibi. Zo yatik Kembangât singi a ambân kubikzingi ândibi.”

¹⁸ Sumbem anâ yatâ sâi Sakaria itâ mâburem dukuip, “Nâ sot ambinâ, net a ambân sombâ, zorat dap op gâgât den nânga bonnâ upap?”

¹⁹ Sâi sumben anâ itâ sâp dukuip, “Nângâ. Nâ kutnâ Gabirie. Nâ Anutu mâtenjan kinman. Zâknâ sângonnogi gem ga singi den âlipnâ zi dâgogan.

²⁰ Zorat nângâ. Dinnâ nângâna mân bon uapkât zorat hâunâ kopa op dingâ bun op ândina den dâgogan, zo bonnâ muyagibap.” ²¹ Sakaria zâk tirik namin narâk kârep tâi a ambân zen âknjan mambât tapnâ nângâm kwâkâm tarâwe. ²² Yatâ utne Sakaria zâk gemnâ den dâzângobam kwagip. Kwagi eknâ itâ nângâwe, “Zâk tirik namin sen mârât eksap.” Yatâ nângâne Sakarianâ biknandik dâp otzingip. Oi dingâ bun op ândeip. ²³ Yatâ op ândim gâi nep tuutuun narâknâ âki kamânân puriksâp arip.

²⁴ Oi bet ambinâ kâmbonâ oip. Oi kâin bâtnâmbut tik ândeip. ²⁵ Oi itâ sâp, “Kembang zâk sâi narâk ziren a ambân mâtezinan anunnâ bun upap.”

Sumbem a nâinâ Maria muyagenangip.

²⁶ Kâin bâtnâmbut âki Kembangâ sumbem a Gabirie sângongoi Galilaia hânân, Nasarete kamânân arip. ²⁷ Zoren ambân sigan nâi ândeip, kutnâ Maria. Maria zâkkât a singi zo Dawidigât kiunnâ Yosepe. Zâkkât singi sâne ândeip. ²⁸ Oi sumbem a zo Mariagâren muyagem itâ sâp dukuip, “Kembangâ umâlip otgibap.

Gâ zorat sâtâre ot. Kembunâ gâ sot ândiap.”

²⁹ Sumbem anâ yatâ sâm dukui nângi kwakmak oip. Umnan itâ nângip, “Den zo topnâ dapkât sap?”

³⁰ Yatâ nângi sumbem anâ itâ sâm dukui, “Maria, gâ mân kengât ot. Anutunâ gegi âlip uat. ³¹ Nângâ. Gâ kâmbogâ op nangâ mimban. Zâkkât kutnâ Yesu sâban. ³² Zâknâ patâ oi sumbem marijangât nanngâ sâbi. Kembu Anutunâ sâkunngâ Dawidi, zâkkât gebâknan pâmbap. ³³ Oi Isiraegât kiurâp, zengât a kutâ op ândibap. Op ko zâk narâk bunâ ândim zâibap.”

³⁴ Sâi Marianâ itâ sâm dukui, “Nâ a bunâ ândianân den sat, zo dap op âsagibap?”

³⁵ Yatâ sâi sumbem anâ den itâ mâburem pindip, “Tirik Kaapumngâ gâ sot gei tâpap. Oi sumbem marijangât imbandâ mamngâ tatgibap. Zorat nangâ zo Anutugât nanngâ sâbi.

³⁶ Oi nâi dâgoga nângâ. Bukugâ Elisabete, zâk ambân sombânngâ nanngâ mimbap. Elisabetejâ kâmbonâ tâi kâin nâmburân kânok âkip. Zâk kâpin ambânngâ yatâ uap. ³⁷ Anutu zâk kut nâi nâi tuubam mân kwakmap.”

³⁸ Yatâ sâi ko Marianâ itâ sâm dukui, “Nâ Kembangât kore ambân. Zorat ko den sat, zo âlip otnibap.” Yatâ sâi sumbem anâ birânjangâm arip.

Marianâ Elisabetegâren âi egip.

³⁹ Maria zâk mâik nâi ândim zaatnâ Yuda zengât barin kamân nâi tâip, zoren arip. ⁴⁰ Âi takâm Sakariagât mirin zâim Elisabete sâm sâtâre oknjangip. ⁴¹ Yatâ mângari nângi umnan katep seronkoip. Oi Tirik Kaapumngâ Elisabete umnan piksâi den kâtiknâ sâm itâ sâip, ⁴² “Bukunâ, Anutunâ mäsop mingibap. Ambân nâmbut zengât mäsop yatâ bunâ. Walâm mingibap. Oi kâmbogâ kâligen muyagem ziap, zâk yatik mäsop minjangâbap. ⁴³ Opon, Gâ kembunangât mamngandâ nâgâren gaat. ⁴⁴ Gâ mângannina kâmbonan katep sâtâre op âim gâi nângan. ⁴⁵ Gâ Kembangât

den nângâna bon oip, zorat gâgât nânga sâtârenjoot uap.”

Marianâ mâpâmâpâse den sâip.

⁴⁶ Oi Marianâ itâ sâip, “Nâ umnandâ Kembu sâm âlip kwâknjangan. ⁴⁷ Um dâpnandâ Anutu kubikkubiknâ sâm sâtâre oknjangan. ⁴⁸ Nâ zâkkât kore ambân giginâ ua ko nâ mem zâi kwatnigap. Zorat a ambân zen sâm bâbâlan kwatnibi. ⁴⁹ Kembu zâk kâwaliñootnâ nâgâren kulem mârâtñoot kuap. Kutsingnâ hâlâluyâk ziap. ⁵⁰ Hurat kwâknjangan, zen um lumbejangât opnâ kisângoit, sâkurâpnij zengâren gâbâ on galem otzingâm gâip. ⁵¹ Imbanjangât opnâ a umzjangât zâizâinâ op ândime, zo zângom kâbaknei sinjururun âime. ⁵² A kutâ zen ko kâbaknezingi gineta a giginâ minzingâm zâi zâmbanmap. ⁵³ A ambân kâbâ kanpitâ, zo kâbâ kwatzingâm. Oi sikumzin patâ, a zo kâbaknezingi bet bâsan âime. ⁵⁴ Oi Isirae kore a ambân gakânâ um lumbejangât op tânzângoip. ⁵⁵ Sâkunngâ Abaram sot kiurâpnâ ândibi, zen um lumbejangât den dâzângoip. Zorat yatâ otnijip.” ⁵⁶ Oi Maria zâk kâin karâmbut Elisabete sot ândim kamânngan âburem arip.

Yohane âsageip.

⁵⁷ Elisabete zâk katep mimiñ narâk oi nanngâ meip. ⁵⁸ Katep âsagei ko kamârâpnâ sot torerâpnâ, zen Kembu umâlepjangât bonngâ zâkkâren muyageipkât umâlip nângâwe.

⁵⁹ Katep âsagei sirâm nâmburân zagât tapnâ karâmbunan a ambân zen mindumngâ katep kwabâ kwâknjangan. Oi ibânngâ Sakariagât kutnâ pindânam sâwe. ⁶⁰ Sâne mamngandâ kwâkâzingâm sâip, “Bunâ. Kutnâ Yohane sânat.” ⁶¹ Sâi itâ dukuwe, “Torerâp zengâren kot yatâ zo mân ziap.” ⁶² Sâm kwâkâyangâm Sakaria zâk nanngangât kutnâ sâbapkât betnâ dâp oknjangan. ⁶³ Oknjangan ekap nibigât bikngandâ dâp tuugi pindâne zitâ kulemguip, “Kutnâ Yohane.” Yatâ kulemguip zen eknâ pârâk parâwe. ⁶⁴ Oi zorânak nâmbâlamngâ puriksâi den sâm Anutu mâpâseip. ⁶⁵ Oi ko kamân toren

toren a ambân tap âiwe, zo den zo nângâne imbanâ oip. Oi Yuda zengât barin ândiwe, zo zen singi âragum nanngâwe. ⁶⁶ Oi zen den zo nângâm itâ sâwe, “Katep zo lâmbatnâ dap upap?” Sâne Kembunâ katep zo galem oi ândeip.

Sakarianâ den sâm Kembu mâtâpâseip.

⁶⁷ Ibânâ Sakaria zâkkât umñan Tirik Kaapum piksâi mâtâpâpâse den itâ sâip, ⁶⁸ “Isirae a ambân nen Kembuniñâ Anutu mâtâsinâ. Zâknâ arâpnâ nen ningitnâ tâbanin miap. ⁶⁹ Oi kore anâ Dawidi, zâkkât kiurâpnâ nenngâren gâbâ a nâi bâlinan gâbâ mâtâningâbâpkât sâi âsagiap. A zo zaat betniñan mimbap. ⁷⁰ Mârumñan sâi Propete gakârâp den kânñan sâwe, zorat dâp yatâ âsagiap. ⁷¹ Zâknâ kâsa otningâme, zengât bitziñan gâbâ betniñan mimbap. Um kâlak otningâme, zengât bitziñan gâbâ gâbâreningâbap. ⁷² Sâkurâpninâ zen sot um lumbegât târotâro oip, zo nângâmnik otningâbâpkât sâip. ⁷³ Kâsarâpninâ zengâren gâbâ mâtâningâbâpkât sâkuniñâ Abaram sâm kâtigenangip. ⁷⁴⁻⁷⁵ Yatâ otningi sâkniñ sânduksâi um hâlâlu, um salek ândim ninâu sâm ândim munat.

⁷⁶ Oi katep, gâ sumbem mariñangât Propete a op ândiban. Oi Kembu kândom okñangâm mâtâp kârâm kubikpan. ⁷⁷ Oi Kembugât a ambân kâmut kubikkubik den dâzângona nângâm unziñ melânje Kembu zâk tosaziñ gulipkubap. ⁷⁸ Anutu zâk umñâ patâ nenngâren ziapkât sâi nâtâtigân gâbâ hanjâbap. ⁷⁹ Mârum nâtâtigân ândim munam urâwen. Irak ko âsaknâ ningâbap. Âsaknâ âsagei lumbenangât mâtâp ekñâ lânât.”

⁸⁰ Oi katep zâk um sâknâ lâmbarip. Oi mirâ kamân âtânan ândei nep narâk mâte oi Isirae a ambân zengâren âsageip.

2

Yesu katep âsageip.

(Mt 1:18-25)

¹ Narâk zoren Roma zengât a kutâ Augusto zâkkât den itâ zeip, “A ambân hân dâp kutziñ kulemgum sâlâpkubi.” Nep zo mârumñan mân tuuwe. ² Kwirinio zâk

Siria hânân a kutâ op ândei nep zo topkwarâwe. ³ A ambân ândiwe aksik kutzinâ kulmegunam utne kamân topziñan âiwe. ⁴ Yosepe zâk Dawidigât kiun, zorat Galilaia hânân Nasarete kamân birâm Yudaia hânân Dawidigât kamân Betelem, zoren zarip. ⁵ Oi ambân singinâ Maria, zâk zot kutziknâ kulemgubâ sâi kâmbonoot diigi âiwet. ⁶ Âi takitâ Maria katep mimiñ narâknâ oip. ⁷ Narâk oi kândom nanñâ memñâ sângumñâ kâpimñâ bâu patâ makaugât wangâyân pâi gei zeip. A ambân zen zâk lomba mirâ piksâwegât kian kârumñâ makaugât wangâyân pâitâ gei zeip,

⁸ Oi nâtik zoren kamân nanngâmñan a nâmbutnâ râma galem tarâwe. ⁹ Galem tatnetâ Kembugât sumbem a nâinâ zengâren âsagei Kembugât âsakñandâ âsageziñgi kengât donbep urâwe. ¹⁰ Oi sumbem a zorân itâ sâm dâzângoip, “Zen mân kengât utnek. Nângânek. Nâ zengât den singi âlip mem gaan. A ambân zen zo nângâmñâ sâtâre upi. ¹¹ Itârân sirâm ziren kubikkubik mariñâ, Kembu Kristo, Dawidigât kamânân âsageziñgap. ¹² Oi sâm mânângât ziñga nângânek. Zen katep mâik nâi sângumñâ kâpimñâ makau zengât nalem ninin wangâyân ziap, zo âi ikpi.” ¹³ Den yatâ sâi zorenâk sumbem a kâmut patâ bukuziñangâren gemñâ Anutu itâ sâm mâtâsiwe, ¹⁴ “Anutu u sumbemân sâm âlip kwâkñangânâ. Zâknâ hânân a buku otziñgap, zengâren um lumbe muyagibap.”

Râma galem a, zen Yesu âi igâwe.

¹⁵ Sumbem a, zen âburem zâine galem a zen itâ sâm âraguwe, “Nen Betelem kamânân zâim Kembunâ den sap, zorat bonñâ iknâ.” ¹⁶ Yatâ sâm kek zâimñâ Maria sot Yosepe muyagezikâm katep mâik makau wangâyân zeigâwe. ¹⁷ Oi âimñâ a ambân sumbem anâ den sâip, zo dâzângowe. ¹⁸ Oi galem a zengât den nângâwe, zo nângâne imbanâ oip. ¹⁹ Marianâ ko den zo nângâm kwâtâtem ândeip. ²⁰ Râma galem a, zen âburem âim sumbem agât den sot Yesu katep igâwe, zorat Anutugâren sâiwap sâm mâtâsiwe.

Simeon sot Hana, zekât den.

²¹ Yesu katep âsagem zeî sirâm nâmburân karâmbut oi kwabâ kom kutnjâ Yesu sâwe. Mârum Maria mân kâmbon oi ko kot zo sumbem a nâinâ sapsun dukuip.

²² Mosegât den zeip, zo luwe. Marianjâ kendon ândimnjâ Yosepe sot Yesu katep mem Yerusalem kamânân zâim mamnjâ sot nanjâ, zet Mosegât den lum sâkzik salek upapkât Anutugâren lâmban uwet.

²³ Zorat Kembugât ekabân gurumin den nâi itâ ziap,

²⁴ “Kâdom narâpzinâ âsagine Kembugât singi sâbi. Sâm njâ kembâ patâ zagât mo mâik zagât, zo mem Kembugât singi sâm kom umbi.”

Oi zet Kembugât gurumin den zo wâratkum urâwet.

²⁵ Oi Yerusalem kamânân a nâi ândeip, kutnjâ Simeonj. Zâk a târârak ândim Isirae a zengâren lumbenâ muyagibapkât mambât ândeip. Oi Tirik Kaapumnjâ umnan gei piksâm den itâ sâm muyagem pindip, ²⁶ “Gâ mân mona Kembu Kristo muyagei ikpan.” ²⁷ Oi Tirik Kaapumnjâ oknanji tirik namin zariip. Zari Maria sot Yosepe, zet Mosegât den lum Yesu katep mem zâiwet. ²⁸ Mem zaritâ Simeonjâ katep zo lumnjâ Anutu itâ sâm mâpâseip, ²⁹ “O Kembu, den sâin, zorat bonjâ âsagiap. Zorat umnâ âlip oi mumbat. ³⁰ Sinnandâ kubikkubik a zi eksan. ³¹ Kubikkubik a zi hân dâp anjâ ambân njâ zinâ ikpigât muyagiat. ³² Zâknâ kwakmak a ambân kamân nâin nâin ândie, zen âsaknjâ zingâbap. Isirae a nengât kutsingini njâ lum zaatpap.” ³³ Yesu katepkât yatâ sâi ibâ mamnjâ ziknjâ nângitâ imbanjâ oip. ³⁴ Oi Simeonjâ Anutu âlip otzingâbapkât sâm Maria itâ sâm dukuip, “Katep zirânjâ Isirae a nâmbutnjâ zâmbari gine nâmbutnjâ ko lum zaatzingâbap. Yatâ oi a nâmbutnjandâ sâm bâlin kwâknangâbi. ³⁵ Zo yatâ âsagei a donbep nângânangâzinangât topnjâ muyagibap. Oi gâ ko sâknam kâlaknjâ nângâban.” Simeonjâ Maria den yatâ zo sâm dukuip.

³⁶ Oi ambân nâi ândeip, kutnjâ Hana, Panuegât bâratnjâ. Aseregât kiurâp zengâren goknjâ. Katepnan gâbâ a mem

zâk sot ândei kendon nâmburân zagât âki moip. ³⁷ Malâ ândim zari kendonjâ 84 oi sombâ oip. Ambân zo Propete ambân. Zâk tirik namin âsâbânj ândimnjâ nalem birâm Anutugâren ninâu nep tuum ândimâip. ³⁸ Ambân zorânjâ narâk zoren tirik namin zâim katep eknjâ Anutu sâm âlip kwâknangip. Yerusalem kamânân Kristo muyagibapkât mambât ândiwe, zen Yesu katepkât singi dâzângoip.

³⁹ Maria sot Yosepe zet Kembugât gurumin den sâsânjâ, zo op nanngâm Galilaia hânân, Nasarete kamânân puriksâm âiwet. ⁴⁰ Zoren ândeitâ Anutunjâ kâtep galem oknanngi lâmbatnjâ kâtigem nângânangânjâ patâ oip.

Yesu katep kendongât Yerusalem kamânân zariip.

⁴¹ Maria sot Yosepe zet kendon patâ dâp Yerusalem kamânân zâimarâwet. Yuda zengât kendon patâgât zâimarâwet.

⁴² Oi Yesu katep kendonjâ kiin zagât oi kendongât zâizâin narâk mâte oi diigitâ ârândânj zâiwe. ⁴³ Zâi ândine kendon âki Maria Yosepe, zet Yesu katep mân nângâm Yerusalem kamânân pâitâ ândei ziknjâ puriksâwet. ⁴⁴ Puriksâm a oserân mârum ariap sâm âi mâtâbân buku torerâpzik zengâren kârum ândeitâ nâtiksaip. ⁴⁵ Zengâren mân muyagemnjâ âburem Yerusalem kamânân kârum âiwet. Kârum ândeitâ sirâm zagât âkip. ⁴⁶ Âki ko sirâm karâmbunan tirik namin tâi muyagiwet. Zâk zoren Kembugât gurumin den zorat galem a, zengât oserân tap dinzinâ nângâm topnanngât mâsikâzingip. ⁴⁷ Oi a tarâwe, zen aksik nângânangânangât sot dinangât nângâm njâ imbanâzin bun oip. ⁴⁸ Zengât oserân tâi ibâ mamnjâ zet eknjâ pârâk parâwet. Oi mamnjandâ itâ sâm dukuip, “Katep, gâ wangât yatâ otnikat? Oi ibâgoot, net umbâlâ op kârugim ândiet.” ⁴⁹ Sâi Yesunjâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet wangât kârunim ândiabot? Nâ Ibânangât nebân ândibatkât sâm nigip. Zet zo dap yatâ mân nângabot?” ⁵⁰ Yatâ sâi den zo nângâm kwagâwet.

⁵¹ Oi ibâ mamnjoot Nasarete kamânân âburem arip. Zoren sâzik lum kore

otzikâm ândeip. Mamñâ mârûm zâkkât diñâ nângip, zorat nângâmnik ândeip. ⁵² Yesu zâk nângânângâ sot sâknâ ârândân lâmbat ândei Anutu sot a, zen ek nângâne âlip oip.

3

Yohane nep topkwâip

(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Yo 1:19-28)

¹ Tiberia Sisa zâk kendonñâ kiin bâtnâmbut Roma a kutâ op ândei Yohaneñâ nepñâ topkwâip. Narâk zoren Pontio Pilatonñâ Yuda hânân a kutâ ândeip. Herodenñâ Galilaia hânân a kutâ op ândeip. Zâkkât munñâ Pilipo, zâk Ituraia sot Trakaniti hânân a kutâ op ândeip. Lisanias zâk Abilene hânân a kutâ ândeip. ² Narâk zoren Hanasi sot Kaipa, zet tirik namâ galem a zengât patâziñâ op ândiwet. A zo a kutâ sot a sâtnâ ândiwe. Narâk zorenâk Sakariagât nanñâ Yohane mirâ kamân âtânñan ândei Anutuñâ nep diñ sâmb pindip. ³ Nep diñâ sâmb pindi Yodañ too nâmbut nâmbut âim gam ândim a ambân umziñ melânne too sanjonziñgi tosaziñâ buñ upapkât dâzângom ândeip. ⁴ Propete Yesaiñâ mârûm ekabân den nâi itâ sâmb kulemguiziap, zorat bonñâ muyageip. Den zo itâ,

“Mirâ kamân âtânñan a nâiñâ âsagem den patâ itâ sâmb muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâne târârak oik. ⁵ Sin dâwe, zo kârâm kwâarakune gânduñ oik. Bak patâ sot mâik kârâm kubikne kelâlun oik. Mâtâp gângonâ, zo târârak op nanjâbap. Bakñâ sinñâ kâpunñâ kârâm kubiknek. ⁶ Oi a ambân aksik Anutugât kubikkubikñâ, zo ikpi.’”

Yohaneñâ a den girem dâzângoip.

⁷ Oi a ambân kâmut patâ Yohaneğâren âi too sanjonziñgâbapkât sâne dâzângom sâip, “Mulungât kiurâp zen. Bâliñâziñangât hâuñâ takâziñgâbam uap, zo nâiñâ dâzângoi bâliñâziñâ birâbi?” ⁸ Zen umziñ melân orot mâme âlipñâ utnek. Oi umziñan itâ mân nângâbi, “Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpñoot mân otñingâbap.” Nâ dâzângua nângâne.

Anutu zâk sâbâ sâmb sâi kât zirân âlip Abaramgât kiurâp upi. ⁹ Zorat sa nângâne Nak nâi bonñâ âlipñâ mân upap, zo ko mariñandâ kârâm kârâbân umbamap. Nânga zo mârûm nak topñan pâi taap.”

¹⁰ Yatâ sâmb dâzângoi a ziñ mâsikâm sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzângoip, ¹¹ “A nâi hâmbâ zâgât mem ândim a nâi hâmbâ buñ ândei nâi pindâbap. A nâi nalemgât yatâ upap.” ¹² Oi kât mimiñâ a, zen yatik gamñâ too sanjonziñgâbapkât mâsikâm sâwe, “Patâ, nen dap utnat?” ¹³ Sâne dâzângoip, “A kutânâ sâip, yatik mimbî. Walâmñâ mân mimbî.” ¹⁴ Oi kâwali a zen yatik gam sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzângoip, “Zen a lan mân zângom sâkziñanâk sâmb kut nâi nâiziñâ mân mimbî. Patâziñandâ kâtziñâ ziñgâbap, zorik nângâne âkâbap.”

Yohaneñâ Yesugât topñâ sâmb muyageip.

¹⁵ A ambân zen Yohaneğât um zagât opñâ umziñan itâ sâwe, “Zâk Kristo mot nâi.” ¹⁶ Sâne Yohaneñâ itâ sâmb dâzângoip, “Nâ tooyâk sanjonziñgan. Ka kândâtñan nâi gam taap. Zâk kâwali nâi zemñangap. Zâk patâ. Nâ yatâ zorân irâ sikumñâ lanñanga mân dap upap. Zâknâ gamñâ Tirik Kaapum sot kârâp sanjonziñgâbap. ¹⁷ Zâk sombem gâbâgâbâriñoot gamñâ nalem gwapgwapñâ gâbârem mindubap. Oi nalem bonñâ kubikñâ mirâ umñan pâi tâpap. Iisâk ko gâbârem kârâbân pâi sim-bap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

¹⁸ Yohaneñâ girem den zo sot den nâmbutñâ dâzângom ândeip.

¹⁹ Den yatâ dâzângom ândimñâ a kutâ Herode kwâkânangâm dukuip. Wangât, zâk munñangât ambân Herodia bekñan meip sot bâliñâ nâmbutñâ oip, zorat op ko yatâ dukuip. ²⁰ Zorat kwâkñan Herodenñâ bâliñâ târokwap Yohane tâk namin pâip.

Yohaneñâ Yesu too sanjorip.

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

²¹ Yohane tâk namin mân tâip, narâk zoren a donbep patâ Yohaneğâren gane too sanjonziñgi ko Yesu zâk yatigâk ari sanjonñangip. Sanjori kin ninâu sâmb

tâi sumbem pâronşâi Tirik Kaapumñâ tobatñâ nii kembâ yatâ op zâkkâren gem gam kwâkñan pâip. ²² Oi sumbemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ um-nandâ gâsugim biranmap. Gekñâ umnâ âlip opmap.”

Yesugât sâkurâpñâ.

(Mt 1:1-17)

²³ Yesu zâk kendon 30 upâ sâi nepñâ topkwâip. Oi a zîñâ zâkkât nângâne Yosepegât nanñâ oip. ²⁴ Yesugât âsenjâ Eli, zâk Matatagâren gâbâ âsageip. Matata zâk Lewigât kiun. Lewi zâk Melikigât kiun. Zâk Yanaigât kiun. Zâk Yosepegât kiun. ²⁵ Zâk Matatiagât kiun. Zâk Amongât kiun. Zâk Nahumgât kiun. Zâk Esiligât kiun. Zâk Nagaigât kiun. ²⁶ Zâk Maatagât kiun. Zâk Matatiagât kiun. Zâk Simeingât kiun. Zâk Yosegât kiun. Zâk Yudagât kiun. ²⁷ Zâk Yoanangât kiun. Zâk Resagât kiun. Zâk Serubabegât kiun. Zâk Salatiegât kiun. Zâk Nerigât kiun. Zâk Melikigât kiun. ²⁸ Zâk Adigât kiun. Zâk Kosamgât kiun. Zâk Elimadamgât kiun. Zâk Eregât kiun. ²⁹ Zâk Yosugât kiun. Zâk Eliesegât kiun. Zâk Yoringât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Lewigât kiun. ³⁰ Zâk Simeongât kiun. Zâk Yudagât kiun. Zâk Yosepegât kiun. Zâk Yonamgât kiun. Zâk Eliakimgât kiun. ³¹ Zâk Meliagât kiun. Zâk Menagât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Natanğât kiun. Zâk Dawidigât kiun. ³² Zâk Yesegât kiun. Zâk Obedegât kiun. Zâk Boasigât kiun. Zâk Salagât kiun. Zâk Nasonğât kiun. ³³ Zâk Aminadabagât kiun. Zâk Adamingât kiun. Zâk Aranigât kiun. Zâk Hezorongât kiun. Zâk Peresegât kiun. Zâk Yudagât kiun. ³⁴ Zâk Yakobogât kiun. Zâk Isakagât kiun. Zâk Abaramgât kiun. Zâk Teragât kiun. Zâk Nahogât kiun. ³⁵ Zâk Serukkât kiun. Zâk Reugât kiun. Zâk Pelekkât kiun. Zâk Ebergât kiun. Zâk Selagât kiun. ³⁶ Zâk Kenangât kiun. Zâk Apaksatkât kiun. Zâk Semgât kiun. Zâk Noagât kiun. Zâk Lamekkât kiun. ³⁷ Zâk Metuselagât kiun. Zâk Henokkât kiun. Zâk Yeretkât kiun. Zâk Malaleligât kiun. Zâk Kenangât kiun. ³⁸ Zâk Enosigât kiun. Zâk Setkât kiun.

Zâk Adamgât kiun. Adam, zâk Anutugâren gokñâ.

4

Satanjâ Yesu mâsikip.

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ Tirik Kaapumñâ Yesu umñan piksâm okñangi Yodañ too birâm barin mirâ kamân âtânjan âi ândeip. ² Oi zoren nâtik sot sirâm 40 ândei Satanjâ mâsikâm ândeip. Oi narâk zoren nalem bun ândimñâ tepñangât oip. ³ Tepñangât oi Satanjâ itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nanñâ ândiat oi ko kât zirân sâna nalem oi ne.” ⁴ Yatâ sâi ko Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, ‘Anjâ nalemâk nem mân ândinat.’ ”

⁵ Sâi ko Satanjâ bak kêrep nâin diim zâim hân dâp a kâmut kâmutñâ sot sikum kut nâi nâi âkñâlenoot, zo tirâpkoip. ⁶ Oi itâ sâm dukuip, “Imbanjâ sot kut-singiziñ patâ zemzingâm ariap, zo gâ gibat. Zo nâgât bitnan pâipkât nâi mo nâi pindâbâ sâm âlip pindâbat. ⁷ Zorat gâ umnâ topñan ga pindiñsâna gâgât op nanğâbap.” ⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Den kulem nâi itâ ziap, ‘Gâ Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Zâk kânok kore okñangâban.’ ”

⁹ Sâi Satanjâ Yerusalem kamânân tirik namân pum kwâkñan pâi kiri itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nanñâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei. ¹⁰ Den kulem nâi itâ zo ziap, zo nanğâ, ‘Anutu zâkñâ sumbem arâp zengât bitziñan gâbanbap. ¹¹ Zîñâ bitziñandâ mingim geine kâtnâ mân gobap.’ ” ¹² Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Den nâi itâ ziap, ‘Kembu Anutugâ zâizâiñ mân okñangâban.’ ”

¹³ Satanjâ den top topñâ sâm mâsikamñâ birâm narâk nâigât mambât ândeip.

Yesuñâ Nasarete kamânân den dâzângoip.

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Tirik Kaapumñâ Yesu mam okñangi Galilaia hânân âbureip. Âburei den singiñâ kamân dâp nângâm nanğâwe. ¹⁵ Oi kamân dâp mâpâmâpâse namîn zâimñâ singi âlip

dâzângomâip. Dâzângoi a ambân zinjâ sâm bâbâlanj kwâkñangâwe.

¹⁶ Ândim âimñâ kamânñâ Nasarete, zoren âi yatik kendon nâin mâtâmâtâpâse namin zarip. Zâk kendon dâp yatâ opmâip. Namâ kâligen zâim den sâlâpkum zingâbam zaarip. ¹⁷ Zaari ko Propete Yesaia, zâkkât ekap pindâwe. Pindâne mâtâlakñem den itâ zeip, zo muyageip.

¹⁸ “Kembugât Kaapumñâ nâgâren ga tap nep itâ sâm nigip, ‘A giginjâ singi âlip dâzângoban. Tâk namin zâmbârâwe, zo olanzingâban. Sinziñ bâpsâsâñ sinziñ mem kubikzingâban. A kâbakñezingâwe, zo luzingâban. ¹⁹ Kembu betniñan mimbapkât narâknâ mâte uap, zorat dâzângoban.”

²⁰ Den yatâ sâlâpkumñâ Yesunâ ekap namuñ ekap galem a pindâm ge tâip. Tâi ko a mâtâmâtâpâse namin tarâwe, zen aksik patâ zâkkâren sen kwap Yesu igâwe. ²¹ Oi den itâ topkwap dâzângoip, “Kembugât den sâlâpkua nânge, zo itârân bonñâ âsagiap.” ²² Sâi zen diñâ nângâne kelâknoot oi imbanâziñ buñ oip. Oi ko itâ sâwe, “A zi Yosepegât nanñâ, zo ka.”

²³ Sâne itâ sâip, “Zen nâgât den sum-buñâ kom itâ sâbi, ‘Gâ sisi mâsek kubikkubik a ândiat oi ko gikâ sâkkâ kubikpan. Kapenaum kâmânân a ambân kubikzingâna singigâ nângâwen. Zo yatik kamângan tuuna iknâ.’” ²⁴ Yatâ sâmñâ sâip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Propete nâi zik kamânñan nep tuugi nângâne yenñâ opmap. ²⁵ Oi perâknak dâzângobâ. Propete Elia ândei maa patâ kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok yatik kiri pu patâ âsagem hân dâp op zeip. Oi narâk zoren Isirae hânân ambân malâ donbep ândiwe. ²⁶ Ka Anutuñâ Elia sângongoi Sareta kamân Sidon hânân ambân malâ nâi ândeip, zâkkâren arip. ²⁷ Oi Propete Elisa ândeip, narâk zoren Isirae hânân sâk bâlâ a donbep ândiwe. Oi zengâren gâbâ nâiñâ mân âlip oi Naeman, Siria hânân gok, zâk kânok âlip oip.

²⁸⁻²⁹ Yatâ sâm dâzângoi a ambân mâtâmâtâpâse namin tarâwe, zen kuk opñâ

Yesu gâsum diim kamân kândâtñan âim bakñâ sim nâi kiribân pânâ urâwe. ³⁰ Pânâ utnetâ zâknâ puriksâm osetziñan gâbâ arip.

*Yesunâ Kapenaum kamânân nep tuugip.
(Mk 1:21-28)*

³¹ Galilaia hânân kamân nâi tâip, kutñâ Kapenaum. Yesu zâk zoren âi takâm kendonân den sâm dâzângoip. ³² Den dâzângoi a ambân zen diñâ nângâmñâ itâ nângâwe, “Zâk singi âlip marinñâ yatâ den imbanâñoot sâm dâtnânguap.” Yatâ nângâm imbanâziñ buñ oip. ³³ Oi mâtâmâtâpâse namin a wâkenoot nâi tâip. Wâkenñâ Yesu ekñâ den yu kambân sâm sâip, ³⁴ “Yei, Yesu Nasarete gokñâ, wan otningâbam gaat? Gâ tâmbetnângobam gaat? Nâ topkâ nângan. Gâ Anutugât tirik a.”

³⁵ Yatâ sâi Yesunâ den okñangâm sâip, “Gâ hirinsâmñâ ayân gâbâ takâm âi.” Yatâ sâi wâkenñâ a lanj kâbakñei a ambân mâteziñan gei zeip. Oi a zo mân tâmbetkoip.

³⁶ Oi a zen ekñâ imbanâziñ buñ oi âragwârâgu op sâwe, “Den zi dap dap? Zâk imbanâ patânñâ wâke den dâzângoi takâm âime.” ³⁷ Oi singinñâ kamân dâp lanj kârâm arip.

Yesunâ Simon sibunñâ sot a nâmbutñâ kubikzingip.

(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

³⁸ Yesu zâk zaat mâtâmâtâpâse namin gâbâ gemñâ Simonñâ mirin zarip. Zoren Simon sibunñâ mâsek okñangi sâknâ kârâp op zeip. Oi zâkkât opñâ Yesu dukuwe. ³⁹ Oi Yesunâ gootñan âi kinñâ mâsek den dukui birânangip. Oi ambân zo zorenâk zaat nalem om zingâzingâ oip.

⁴⁰ Mirâsiñ giari a ambân zinjâ bukurâpziñ sisi mâsek, zo Yesugâren diizingâm gane bikñâ kâukziñan pam mâsek mem sândukñan kwatzingip. ⁴¹ Oi a ambân donbep wâkeziñâ molizingip. Wâke zen a zengâren gâbâ gam den kambânñâ sâm itâ sâwe, “Gâ Anutugât nanñâ.” Yatâ sânam utne mân sâbigât dâzângoip. Zen topñâ nângâne Kristo oip. Zo sapsubegât sâip.

⁴² Mirâ haŋsâi mirin gâbâ gemnâ a mân ândiândin, zoren arip. Oi a ambân zen kârum âim muyagem zen sot ândibapkât aŋgân kârâne itâ sâm dâzângoip, ⁴³ “Kamân toren toren zie, zoren âi Anutugât um topŋan ândiândigât den siŋgi âlipnâ dâzângobat. Nâ nep zo tuubatkât saŋgonnogi gewan.” ⁴⁴ Yatâ sâm Yuda zenġât mîpâmîpâse namâ tap arip dâp den siŋgi âlip dâzângom ândeip.

5

Yesugât sâtŋâ lum sarugât zuu donbep miwe.

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

¹ Narâk nâin Yesu Genesarete saru sâtŋan âi kiri a ambân Anutugât den nâŋgânam ga minduŋaŋgawe. ² Minduŋaŋgane kiri waŋgâ zagât saru sâtŋan tâitâ egip. Waŋgâ mâirâp, zen waŋgâyân gâbâ gem irâ too saŋgon kirâwe. ³ Yesuŋâ waŋgâ zo egip. Nâi Simoŋgât siŋgi, zorâŋ zâim dukui waŋgâ zo mâik nâi aline ari zoren kin siŋgi âlip sâm dâzângoip. Oi a ambân zen sagân tapŋâ nâŋgawe.

⁴ Dâzângomnâ Simoŋ itâ sâm dukuip, “Saruyân âimnâ zuu sâmbubigât irâ pane giarik.” ⁵ Sâi Simoŋâ itâ sâm dukuip, “Patâ, nen nâtik nep tuum ândim zuu nâi mân mien. Laŋ gâgât sâtkâ lum âi irâ dum pâmbat.” ⁶ Oi irâ pane giari zuu donbep piksâne sâmbum osine irâ ânâŋgâtpam oip. ⁷ Sâmbum osimnâ bukurâpziŋ waŋgâ nâin tarâwe, zenġât kwâbâlap tuune gam betziŋan miwe. Zo sândune waŋgâ zagât piksâm saruyân geibam oip. ⁸ Simoŋ Petero, zâk zo eknâ kenġât op Yesugât um topŋan âi pindiŋsâm sâip, “Kembu, nâ bâliŋ mâme a, zorat gâ birânim âi.” ⁹ Zuu imbanâ zo eknâ imbanânâ buŋ oi ko yatâ sâip. ¹⁰ Oi bukuzatŋâ Zebedaioġât nanzatŋâ Yakobo sot Yohane sot a nambutŋâ, zen yatik imbanâziŋ buŋ oip. Oi Yesuŋâ Simoŋ itâ sâm dukuip, “Gâ mân kenġât ot. Gâ saru zuugât nep tuum ândein, yatigâk ayân nep tuum ândiban.” ¹¹ Yatâ sâi zenġât waŋgâ sagân sâmbune zari kut nâi nâi zo birâm Yesu molim âiwe.

Yesuŋâ sâk bâlâ a nâi kubigip.

(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

¹² Yesu zâk kamân nâin âi ândei sâk bâlâ a nâinâ eknâ ga kiŋ topŋan pindiŋsâm zem itâ sâm mîpâseip, “Kembu, gâ imbanâgâ ziap, zorat gâ kubiknibâ sâm âlip kubikniban.” ¹³ Sâi Yesuŋâ bikŋandâ sâkŋan weemnâ sâip, “Nâ nâŋgâgigan. Bâi, sâkkâ âlip oik.” Sâi zorenâk sâkŋâ âlip op useŋâ soġeip. ¹⁴ Oi Yesuŋâ den itâ sâm dukuip, “Gâ âlip uat, zorat den siŋgi a ambân mân dâzângom âim sâkkâ tirik namâ galem a tirâpkuna ikpap. Oi âlip uat, zorat Moseġât den zo lum nii mo zuu nâi mem ko Kembuġât siŋgi sâm tirik namâ galem a pindân. Useġâ soġiap, zo a ambân ek nâŋgâbigât yatâ otnan.” ¹⁵ Oi a âlip oip, zorat den siŋgi kamân dâp ari a zen nâŋgâm Yesugât diŋâ nâŋgâbigât sot kubikziŋgâbapkât zâkkâren mindum gawe. ¹⁶ Ka Yesu ko barâ katikŋâ mirâ kamân âtânġan âim ninâu sâm ândimâip.

Yesuŋâ a kiŋ bik mumuŋâ kubigip.

(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

¹⁷ Sirâm nâin Yesuŋâ a den siŋgi âlip dâzângom tâi Galilaia hânân gâbâ, Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembuġât gurumin den zorat galem a, zen ga a osetziŋan tarâwe. Tatne Kembuġât imbanandâ Yesu mam okŋaŋgi a kubikziŋgip. ¹⁸ A nâmbutŋandâ a kiŋ bik mumuŋâ helân aam pam mem gawe. Oi mirâ kâligen baginam utnetâ a donbep mindum tatne kwagawe. ¹⁹ Yatâ opŋâ mirâ kwâkŋan zâim oġep kwâsat pane a zo helânġoot pane Yesugât sâŋgânŋan geip. ²⁰ Yatâ utnetâ Yesuŋâ nâŋgâm pâlatânziŋaŋgât topŋâ eknâ a zo itâ sâm dukuip, “Arâ tosaġâ biran.”

²¹ Sâi Kembuġât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen den zo nâŋgâm itâ nâŋgawe, “A zi dap yatâ? Zâk Anutu hutkum sap. Tosa birâbirân, zo Anutu zik kânok.” ²² Yatâ nâŋgâne Yesuŋâ umziŋan den zo nâŋgâm itâ sâm dâzângoip, “Umziŋan wangât den yatâ zo nâŋge? ²³ Zen dap nâŋge? Nep ikâ zorâŋ bâbâlân? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik? ²⁴ A bonŋâ nâ hânân ândim

tosa birâbatkât imbanâ zemnigap, zorat topnâ ikpigât den zo dukuan.” Yatâ sâmñâ a kin bik mumunâ itâ sâm dukuip, “Nâ dâgoga zaat isen koremgâ mem kamângan âi.” ²⁵ Yatâ sâi zorenâk mâteziñan zaatnâ isennâ mem âim Anutu mâtâseip. ²⁶ Oi a zen zo ekñâ nângâne imbanâ oi Anutu mâtâsem kenngât op sâwe, “Itârân sen pup muyagei iksen.”

Yesunâ Mataio gâsuiip.
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

²⁷ Oi Yesu mirin gâbâ gemñâ arip. Âimñâ kât mimiñ a nâi, kutnâ Lewi, kât pâpan mirâñan tâi ekñâ itâ sâm dukuip, “Gâ nâ sot pâlatân op molini.” ²⁸ Sâi Lewi zâk zaatnâ kut nâi nâinâ birâm Yesu molim arip.

²⁹ Lewinâ mirâñan Yesugât sii nalem om kât mimiñ a donbep sot a nâmbutnâ sâi ârândân ga niwe. ³⁰ Parisaio a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen gamñâ nângâne mân dâp oi Yesugât arâpnâ itâ sâm mâsikâzingâwe, “Zen wangât kât mimiñ a sot bâlin mâme a, zen sot nalem nie?” ³¹ Sâne Yesunâ nângâm itâ sâm dâzânngoip, “Sisi mâsek kubikkubik a zen a sâk gwâlâ zengâren nep mân tuume. A mâsekziñoot zengâren âimñâ nep tuume. ³² A ziinangât sâme, ‘Nen âlipnâ.’ Nâ zengât bunâ. Bâlin mâme a diizinga umziñâ melânbigât gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândinangât den.

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ Yesunâ den yatâ sâi zen itâ sâm dukuwe, “Yohane arâpnâ, zen nalem birâm ninâu sâm ândime. Parisaio zengoot yatik upme. Ka gâgât arâpkâ, zen ko nalem too lan nime.” ³⁴ Yatâ sânetâ itâ sâm dâzânngoip, “A kutânâ arâpnoot ândei zen nalem mân birâm ândibi. ³⁵ Âdimñâ a kutâ betziñan mine kârubi, narâk zoren ko umbâlâ op nalem birâm ândibi.”

³⁶ Yatâ sâmñâ den sumbunâ torenñâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâinâ hâmbâ unakñan gâbâ mânangât hâmbâ sânginjan gâribap? Nâi zo yatâ op sâi hâmbâ unakñâ zo tâmbetkubap. Oi hâmbâ irakñandâ sânginjan ari tobat nâi opap. ³⁷ Oi wain too

unakñâ hâkop sânginjan mân gunge geimap. Yatâ upi, zo ko wain too unakñâ zorânâ hâkop sânginâ kunziri wain sot hâkop ârândân bun upabot. ³⁸ Zorat wain too unakñâ hâkop unakñan giari dâp upap. ³⁹ Oi nâi zâk wain sânginâ nemñâ umñâ oip, zâk unakñâ nem birâbap. Oi zâk itâ sâbap, ‘Sânginâ nia naam uap.’”

6

Kendongât den.
(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

¹ Kendon nâin Yesu sot arâpnâ, zen kâlamân obândiwe. Âimñâ arâp zen segon bonñâ kânok kânok kwâkâm niwe. ² Yatâ utne Parisaio a zinâ zingitnâ sâwe, “Zen wangât kendonân mân orotnâ ue?” ³ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzânngoip, “Dawidi sot arâpnâ nalemngât mom urâwe, zo sâlâpkume mo bunâ? ⁴ Dawidi zâk Kembangât namâ zoren zâimñâ Anutugât nalem hâlâlu sâsân, zo mem nemñâ arâp zingi niwe. Zo mân orotnâ. Nalem zo tirik namâ galem a ziinik nimbigât sâsân. A nâmbutnâ mân nimbigât sâsân. Dawidi sot arâpnâ zen nalem zo lan niwe.” ⁵ Yatâ sâmñâ sâip, “A bonñâ nâ kendongât marinâ ândian.”

Yesunâ kendonân a nâi kubikñangip.
(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Oi kendon nâin Yesunâ mâtâpâpâse namin zâim den singi âlip dâzânngoip. Oi zoren a nâi tâip, zâk bikñâ bongen humutjik. ⁷ Oi Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen kendonân a nâi kubigi ekñâ denân pânat sâm ek tarâwe. ⁸ Oi Yesunâ nângânangâziñan ek a bik humutjik itâ sâm dukuip, “Zaat mâteyâk kin.” Sâi zaat kirip. ⁹ Oi Yesunâ a itâ sâm dâzânngoip, “Nâ mâsikâzinga sânek. Kendonân nep ikâ zorân âlip tuutuun? A kubikzingâzingân mo a tâmbetzânngoizânngo?” ¹⁰ Yatâ sâm purikgurik op kin zingitnâ a zo itâ sâm dukuip, “Bikâ târârak pa.” Sâi a zo yatâ oi bikñâ âlip oip. ¹¹ Oi zen zo ek nângâm kuk opñâ dap mo dap okñangânâ sâm âraguwe.

*Yesunâ a kiin zagât gâsuzingip.
(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)*

¹² Narâk zoren Yesu ninâu sâbam bâkñan zarip. Nâtik Anutu ninâu dukum tâi hañsâip. ¹³ Hañsâi arâp minduzingâm zengât oserân gâbâ a kiin zagât gâsum sâlâpzançoip. Oi kutziñâ Aposolo sâip. ¹⁴ Kutziñâ itâ, Simon, kutñâ nâi Petero pindip. Zâk sot munñâ Andrea, Yakobo, Yohane, Pilipo, Batolomaio. ¹⁵ Mataio, Toma, Yakobo Alipaiogât nanñâ sot Simon Zelote. ¹⁶ Oi Yuda Yakobogât nanñâ sot Yuda Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpzançoip gâsuwe.

¹⁷ Yesunâ a zo diizingâm gem hân gândunjan ga kin Yesugât a ambârâpnâ donbep sot Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Tiro Sidon saru sâtnan zengâren gâbâ a ambân donbep, zen takâm diñâ nângâbigât sot mâsekziñ kubikzingâbapât zâkkâren minduwe. ¹⁸ Oi wâkeziñoot zo kubikzingip. ¹⁹ Yesugât imbanânandâ zengâren ari kubikzingip, zorat a ambân aksik sâkñan gâsunam urâwe.

*Hâunâ minatkât den.
(Mt 5:1-12)*

²⁰ Yesunâ arâpnâ zingit itâ sâip, “Kan-pitâ ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen Anutugât kiñ topñan ândibigât singi ue. ²¹ Narâk itârân tepkât op ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zo zen gâtâm nalem nem âkon upi. Narâk ziren isem wen ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen gâtâm sâtâre op girân ândibi. ²² A ziñâ zen a bonñâ nâgât op um kâlak otzingâm kâbaknezingâm sâmbâlinan kwatzingâbi, zorat zengât nânga sâtârenoot uap. ²³ Yatâ otzingâne narâk zoren umâlep op sâtâreyân kep kumbi. Wangât, gâtâm sumbemân sângân patâ mimbi, zorat. A mâruman ândiwe, zen yatik Propete sâmbâlin kwatzingâwe.

²⁴ Ka narâk ziren sikumziñ patâ ândime, yei, zen wannâ mem sândukñan kwatzingâbap? ²⁵ Narâk itârân sii nalem gom sambe ândime, yei, zen gâtâm tepkât op ândibi. Narâk ziren umâlibân girân ândime, yei, zen gâtâm âigirâp muyagem

ândibi. ²⁶ A ambân zen aksik sâmbâlinan kwatzingâme, yei, zen dap upi? A mâruman ândiwe, zen propete sarânâ yatik sâmbâlin kwatzingâm ândiwe.”

*Zen kâsarâpziñ buku otzingâbi.
(Mt 5:38-48)*

²⁷ “Dinnâ nângâm te, zen dâzângobâ. Zen kâsarâpziñ buku otzingâbi. Um kâlak otzingâme, zo ziñâ âlip otzingâbi. ²⁸ Sâmbâlinan kwatzingâme, zo ziñâ sâmbâlinan kwatzingâbi. Bâlin otgime, zengât op ninâu sâban. ²⁹ A nâi pâlomgâ kunziri toren pindâban. Nâinâ hâmbâgâ kwâkñan mei kâligen mân angân kârâban. ³⁰ Oi a nâinâ wan mo wangât sâi pindâban. Nâinâ kut nâi zo bekan mei mâburem nibangât mân sâban. ³¹ A torenñâ ziñ âlip otgibigât nângâmat, yatigâk gângoot a torenñâ otzingâban.

³² Zen a toren umziñâ gâsâzângone zengoot umziñâ gâsuzingâmap. Zen yatâ upi, zo ko Anutunâ sângânñâ mân zingâbap. Bâlin mâme a, ziñ yatâ upme, zo ka. ³³ Zen buku otzingâme, zorik otzingâbi, zo ko Anutunâ sângânñâ mân zingâbap. Bâlin mâme a zen yatâ upme, zo ka. ³⁴ Kut nâi nâi a zingâm zorat hâunâ sâne zingâbi, zorat Anutunâ hâunâ mân zingâbap. Bâlin mâme a zen bukurâpziñ itâ sâmbâlinan otzingâme. ‘Gâtâm gângoot hâunâ mâburem niban.’ ³⁵ Zen ko walâm itâ upi. Zen kâsarâpziñ umziñandâ gâsâzângom buku otzingâbi. Kut nâi nâi zingâm zorat hâunâ mân mimbi. Yatâ utnetâ Anutunâ sângânñâ patâ zingâbap. Zingit ko zen Kembugât nan bârat op ândibi. Kembunâ a gulipñâ sot bâlin mâme a, zo âlip otzingâmap. ³⁶ Sumbem Ibâziñandâ um lâklâk ândiap, yatigâk zengoot hânân um lâklâk ândibi.

³⁷ A torenñâ zengât top likuliku mân utne Anutugoot zengât topziñâ mân likubap. Gâ a torenñâ mem ge kwâkwat mân otzingâna ko Anutugoot gâ mem ge kwâkkwat mân otgibap. Zen a zengât tosa birânetâ Anutunâ zengât tosa yatik birâbap. ³⁸ Zen a kut nâi nâi zingâne Anutunâ yatigâk kut nâi nâi donbep patâ zingâbap. Oi zorat dâp bunâ, walâm

zingâbap. Zen a otzingâne Anutuñâ zo yatik zen otzingâbap.”

Den sumbunâ dâzângoip.

(Mt 7:1-5)

³⁹ Den sumbunâ nâi itâ târokwap dâzângoip, “A sen nâtâtik nâinâ a bukunâ sen nâtâtik mâtâp tirâpkubap? Bunâ. Zet mâtâbân âim ârândân simân geibabot.
⁴⁰ Ekap namin katep nâinâ kwâkâm pindâmap, zo mân walâbap. Ka katep zâk nângâm nângâm ândim kwâkâm pindâm ândibap, zâkkât holi yatâ upap.

⁴¹ Gâ wangât bukugangât sinan gwapgwap zo ek gikâ sinan nak sâmbanâ mân ek nângat? ⁴² Nak sâmbanâ sinan zeidabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap, ‘Buku, nângâna sinan gwapgwap ziap, zo mem pambâ.’ Gâ sarâ a. Gikâ sinan nak sâmbanâ ziap, zo mem pam ko bukugangât sinan gwapgwap mem pâna dâp upap.”

Nakkât topnâ.

(Mt 7:17-20; 12:33-35)

⁴³ “Nak âlipnan bonnâ bâlinâ mân muyagemap. Nak bâlinan bonnâ âlipnâ mân muyagemap. ⁴⁴ Nakkât bonnandâ sapsumap. Sângerân bolepponâ âsagei minat mo? Zâlâliyân sam bonnâ muyagei mimbi mo? ⁴⁵ A âlipnandâ umnan gâbâ den âlipnâ sâmap. A bâlinandâ umnan gâbâ den bâlinâ sâmap. A umnan kut nâi nâi ziap, zo yatik lâunan gâbâ kopgâmap.”

Mirâ tuutuugât den.

(Mt 7:24-27)

⁴⁶ “Zen wangât lâuzinandik Kembuniñâ, Kembuniñâ sâmnâ den dâzângoman, zo mân lume? ⁴⁷ Nâgâren gam dinnâ nângâm lume, zen mirâ tuutuun a nâi, zâkkâren dâpkwap sa nângânek. ⁴⁸ A zorân mirâ tubam tandâ kârep esi giari kât muyagem kwânângâm sâratkui kirip. Oi mirâ tuum nanngi kiri map narâk oi pibâ patâ koi mirâ zo kâtiknâ tuugipkât kom osei kirip. ⁴⁹ Ka a dinnâ nângâm birâme, zen a nâi mirâ lolot tuugip, zo yatâ. A zo mirâ tuubam tandâ sarâ sarâ esi giari ko mirâ tuugip. Oi map narâknâ oi pibâ patâ gamnâ mem sânsân tuugi kom giligâlak meip.”

7

Yesunâ kore a nâi mâsekñoot kubigip.

(Mt 8:5-13)

¹ Yesu zâk a ambân den dâzângomnâ Kapenaum kamânân bageip. ² Zoren kâwali a patâzinâ zâkkât kore a mâsek op mumbam op zeip. Kâwali a patâ, zâk kore a zorat elun oknangip. ³ Zorat Yesugât den singi nângâm Yuda a patâ zinâ Yesu diine ga mâsek a kubiknangâbapkât sâmnâ dâzângoip. ⁴ Yuda a patâ Yesugâren gamnâ itâ sâmnâ dukuwe, “Kâwali a patâ, zâk ândiândi târârak ândimapkât dinâ nângâban. ⁵ Zâk umnâ Yuda nengâren kinmap. Mâpâmâpâse namâniñâ muyagibapkât zâknak kâtigem kât pâi muyageip.”

⁶ Yatâ sâne Yesunâ zen sot arip. Âimnâ mirâ mâte upâ sâi kâwali a zo bukurâpnâ sângonzângoi Yesugâren gam itâ sâmnâ dukuwe, “Kâwali anâ itâ sap, ‘Gâ nâgâren mân gâban. Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. ⁷ Ninangât nânga mân dâp oi gâgâren gâbam kwaksan, gât ko gâ zorenâk tap ko denâk sâna kore anâ âlip upap. ⁸ Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtzin luman. Oi ombenan kore arâpnâ ândie. Oi zengâren gâbâ nâi âi sa âibap. Nâi ga sa gâbap. Oi kore anâ yatâ tuuban sa tuubap.’ ”

⁹ Yesunâ den zo nanngi imbanâ oi a ambân kâmut kirâwe, zengâren puriksâm itâ sâmnâ dâzângoip, “Nâ dâzângua nângânek. Isirae a zengâren nângâm pâlatân itâ nâi mân muyageman.” ¹⁰ Yatâ sâi ko kâwali a bukurâpnâ zen âburem âim mirin zâim igâwe. Iknetâ kore a zo âlip oip.

Yesunâ katep nâi mumunjan gâbâ mânggeip.

¹¹ Mâik nâi ândim Yesunâ kamân nâi kutnâ Naiñ, zoren ari arâpnâ sot a ambân kâmut patâ molim âiwe. ¹² Kamânân baginam utnetâ a mumunâ nâi lum gawe. Ambân malâ nâigât nanngâ kânok, zâk moip. Zâk hangunam kamânân gâbâ a ambân donbep gem gawe. ¹³ Oi Kembunâ ambân malâ zo eknâ umnâ nângâm

sâip, “Mân ise.” ¹⁴ Yatâ sâmñâ âi om-boñan gâsui mem kine itâ sâip, “Katep, dâgoga zaat.” ¹⁵ Yatâ dukui mumuñandâ zaatñâ den den oip. Oi Yesuñâ mamñâ pindip. ¹⁶ Oi a ambân, ziñâ zo ekñâ kenğât op Anutu mîpâsem itâ sâwe, “Propete patâ osetniñan âsagem ândiap.” Oi nâmbutñandâ itâ sâwe, “Anutu, zâk a ambân gakârâp galemniñ opmap.” ¹⁷ Oi zorat den singiñâ Yuda hânân sot kamân toren toren dâp op arip.

Yesuñâ Yohanegât den sâip.

(Mt 11:2-9)

¹⁸ Yohane zâk tâk namin tâi arâpñâ zen Yesugât den singi zo âi dukuwe. ¹⁹ Den zo nângâm azatñâ zagât Kambu itâ sâm mîsikâbabotkât sângonzâkoip, “Mârumñan Propete a ziñâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâi gâbapkât ek ândinat?” ²⁰ Sângonzâkoi Yesugâren âim itâ sâwet, “Yohane too sañgonziñgip, zâk itâ sâm sângonnâkuap, ‘A gâbapkât sâsânñâ, gâ mo nâigât mambât ândinat?’ ”

²¹ Narâk zorenâk Yesu zâk a sisi mâsekziñoot sot sinziñ bâpsâsân a donbep kubikziñgip. A wâkeziñoot zo wâke moliziñgip. ²² Oi Yohanegât azatñâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet âimñâ kut nâi nâi ek nângabot, zorat den singi Yohane dukuit. Sinziñ bâpsâsân, zen ikme. Kinziñ bâliñâ, zen obândime. Um sâk bâlâ, zen âlipziñ upme. Kindapziñ bâpsâsân, zen den nângame. Mumuñâ, zen zaatme. A ambân kanpitâ, ziñâ den singi âlipñâ nângame. ²³ Nâi zâk nâgât nângi mân âkon opmap, zâkkât nânga sâtârenjoot upap.”

²⁴⁻²⁵ Oi Yohanegât azatñâ zet aritâ Yesuñâ a amban ândiwe, zo Yohanegât topñâ itâ sâm dazañgoip, “Zen barâ kâtikñâ mirâ kamân âtânñan wan iknam âiwe? Zen gerâ nâi pibânñâ kom kâbakñei iknam âiwe? Mo a nâi hâmbânñâ neulenjoot iknam âiwe? Nânge. A hâmbâ neulenjoot mem ândime, zen a kutâ namin tâtat mâme âlip tapme. ²⁶ Mo Propete nâi iknam âiwe. Zorat nâ dâzângua nângânek. A igâwe, zo Propete nâmbutñâ zen yatâ buñâ. Zâk Propete a nâmbutñâ walâziñgap. ²⁷ Zâkkât den kulem nâi itâ ziap,

‘Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua kândom otgibap. Zâkñâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.’

²⁸ Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Ambânân gâbâ âsagiwe, zengâren gâbâ a nâiñâ Yohane mân walip. Ka Anutugât kiñ topñan a ândibi, narâk zoren a giginâ ândibi, ziñâ ko walâbi.”

²⁹ A ambân aksik sot kât mimiñ a, zen ârândân Yohanegât den nângâmñâ Anutugât den nângâne bon oi Yohaneñâ too sañgonziñgip. ³⁰ Parisaio a sot Kambuğât gurumîn den zorat galem a, zen ko Yohanegât too birâm Anutugât den kândâtkune zengâren bon buñ oip.

³¹ Yesuñâ itâ sâip, “A narâk ziren ândie, zen ikâ zo zengâren dâpkwap sâbâ? Zen dap yatâ? ³² Zen katep yatâ ek birâ, nângâm birâ upme. Kâtep zen kamân sombemân tapñâ bukurâpziñâ itâ sâm dâzângome, ‘Nen kep meindâ zen wangât mân kue? Nen umbâlâ kep mem iseindâ wangât mân isie?’ ³³ Yohane too sañgonziñgip, zâk waiñ sot nalem mân nem ândei ekñâ sâwe, ‘Zâk wâkenjoot ândiap.’ ³⁴ Ka a bonñâ, nâñâ gamñâ nalem sot waiñ nem ândia neknâ sâme, ‘Zâk kât mimiñ a sot bâliñ mâme a zengât buku. Nalem sot waiñ nem mân birâmap.’ ³⁵ Ka sa nângânek. Anutugât nângânângâ ko a ambârâpñâ ziñâ topñâ nângâm lum zaatne bonñâ âsagemap.”

Ambân nâiñâ Yesu kiñâ sañgorip.

³⁶ Parisaio a nâiñâ Yesu diim mirânñan zari nalem niniñâ tâtarân tâip. ³⁷ Oi kamân zorat ambân lañ mâman ambân nâi, zâk Yesu Parisaioğât mirin zari singiñâ nângâmñâ too hitom âlip nâi belonjoot mem zarip. ³⁸ Oi Yesugât kândâtnan kin isei sinñâ toonandâ Yesugât kiñan giari kâuk sâmotñandâ sañgori âron oip. Kiñan mângannâ too wârânñâ âlip, zo sañgonñangip.

³⁹ Ambân zo yatâ oi Parisaio a Yesu diigip, zâkñâ ekñâ umñandâ itâ sâip, “Ambân zirat orot mâme bâliñâ. Yesu zâk Propete ândim sâi ko ambân zirat topñâ ek nângâbap.”

⁴⁰ Yatâ nângi ko Yesunâ itâ sâm dukuip, “Simon, den nâi dâgoga nângâ.” Dukui sâip, “Patâ, sâna nângâbâ.” ⁴¹ Oi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Sikum a nâi a zagât kât tosa zikip. A nâi kât 5 handeret pindip. A nâi ko kât 50 pindip. ⁴² Oi hâunâ pindârat sâm kâtziknâ bunâ, zorat ko tosa zikip birip. Oi zekâren gâbâ nâinâ sikum patâ a zorat umnandâ gâsum biranbap? Gâ nâigât sat?”

⁴³ Mâsiki Simonâ itâ sâip, “Kât donbep pindip zâkkât san.” Sâi Yesunâ itâ sâip, “Gâ âlip sat.” ⁴⁴ Yatâ sâm ambângâren puriksâm Simon itâ sâm dukuip, “Ambân zi eksat? Mirâgan kopga ki sanjon too nâi mân gum paat. Ambân zâknâ ko kinnâ sin toonandâ giari sanjonnim kâuk sâmotnandâ sanjori âron uap. ⁴⁵ Gâ mân mângannigat. Ka ambân zâknâ ko kinnâ narâk kârep mângannim taap. ⁴⁶ Gâ kâuknan kelâk mân sanjonnigat. Ka ambân zorânâ ko kinnâ too hitom âlip sanjonsap. ⁴⁷ Zorat dâgobâ. Ambân zâk umnâ gâsunim yatâ otnigapkât topnâ itâ nângâ. Zâk tosanâ patâ ândeip, zo biran. Nâi zâk tosanâ mâik nâi birâbirânâ, zâk âknâlem mâik nâi tâknangâbap.” ⁴⁸ Yatâ sâm nâi ambân itâ sâm dukuip, “Tosagâ biran.” ⁴⁹ Yatâ sâi a nalem ârândân nem tarâwe, zin umzinandâ itâ nângâwe, “Zâk a dap dap yatâ, gât ko tosa birâbirânangât sap?” ⁵⁰ Oi Yesunâ ambân zo itâ sâm dukuip, “Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat âlip uat. Umgâ diim gei âi ândi.”

8

Ambân nâmbutnâ Yesu moliwe.

¹ Narâk zorat kwâknâ Yesunâ kamân patâ sot kamân mâik, zen gâren obândim Anutu um topnân ândiândigât den sinji âlipnâ dâzângom ândeip. Arâp kiin zagât, zen molim âiwe. ² Oi ambân nâmbutnâ mârûm wâkezinoot sot mâsekzinoot zo kubikzingip, zen molim âiwe. Zen gâren gâbâ ambân nâi kutnâ Maria, Madala kamânân gok. Zâkkât wâke nâmburân zagât molizingip. ³ Oi ambân nâi kutnâ Yoana. Herodegât galem a Kusa, zâkkât ambinnâ. Zet sot nâi kutnâ Susana sot

ambân nâmbutnâ donbep, zen kât sikumzinâ zemzingip, zo zâk sot arâpnâ zingâne nalem kwâlâm nem ândimarâwe.

Keet pâpangât den.

(Mt 13:1-23; Mk 4:1-20)

⁴ Kamân kamânâ a ambân Yesugâren mindunetâ den sumbunâ nâi itâ sâm dâzângoip, ⁵ “A nâi keet pâmbam nebân arip. Âimnâ keet maanderi nâmbutnâ mâtâbân gei zei a zin lân kunzirâwe. Oi nii zin ga nem nângâwe. ⁶ Keet nâmbutnâ hân sinjitan gei zeip. Oi hân toonâ bunangât kâmnâ takâm moip. ⁷ Keet nâmbutnâ hibuk osetnân gei zeip. Oi kâmnâ takâm kopgâi hibunâ takâm langi moip. ⁸ Keetnâ nâmbutnâ hân kelâknân gei kâmnâ takâm zâim bonnâ imbanâ âsageip. Topnâ nâigât keetnâ 1 handeret. Topnâ nâigât keetnâ 1 handeret. Bonzinâ yatâ muyageip.” Den zo sâm kwâkâm den kâtknâ sâip, “Nâi zâk kindapnootnâ den zi nângâbap.”

⁹ Arâpnâ den sumbunâ zorat topnâ mâsikâne itâ sâm dâzângoip, ¹⁰ “Anutu um topnân bagibaginâ, zorat den sumbunâ zo zinâ nângâm kwâtâtibigât sâsân. Ka a nâmbutnâ zen topnâ mân nângâbigât den sumbunâ dâzângoman. Zorat ko, ‘Sennâ igiknâ, zo ikpi, ka mân ek kwâtâtibi. Kindapzinandâ den nângâm mân nângâm kwâtâtibi.’

¹¹ Den sumbunâ san, zo topnâ itâ. Anutugât dennâ keet yatâ uap. ¹² Keetnâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutnâ zo yatâ ândime. Den sinji âlip, zo nângâne Satajnâ ga nângâm pâlâtân kwâknangâm sumbengât sinji upegât betzinan memap. ¹³ Keetnâ hân sinjitan gei zeip, a nâmbutnâ zo yatik ândime. Zen den sinji âlip nângâm âknâlem ândibi. Oi ko umzinân ândânâ mân gâsuapkât narâk pânkânok mem ândine mâsimâsikâ gâbabân birâbi. ¹⁴ Keetnâ nâmbutnâ hibuknân gei zeip, a nâmbutnâ zo yatik ândime. Den sinji âlipnâ, zo nângâbi. Oi sâkkât kut nâi nâi zorat nângâne zâizânâ oi kât sot sikumgât sambe muyagezinâ den sinji âlipnâ, zo bonnâ mân opmap. ¹⁵ Keetnâ nâmbutnâ hân kelâknân gei zeip, a nâmbutnâ zo yatik ândime. Zen den sinji

âlipnâ nângâm umzin kubik mem ândim kâtigem bonnâ muyagime.”

Kârâp âsaknangât den.
(Mk 4:21-25)

¹⁶ “Zen kârâp sâumjâ âman umjan pam kwâarakume mo tâtatnâ gobetjan pâme? Zo bunâ. Âsaknâ zo kian tâtatnâ kwâkjan pane mirâ umjan âsaknâ âsagei a kopga mirâ umjan âlip ikpi. ¹⁷ Kut nâi nâi tik ziap, zo zem mân zimzap. Zo gâtâm âsagem nanğâbap. Kut nâi nâi kwâarakwâakun ziap, zo zem mân zimzap. Zo mâbâlaknibap. Zo mâbâlaknem kag-ibap.

¹⁸ A nâi, zâk den nângâm kwâtâtibap, Anutunâ zâk nângânangâ âlip târokwap pindâbap. Ka a nâi mân nângâm kwâtâtei bekjan mem nanğâbap. Zorat den singi zi kindap kwap nângâm biranbi.”

Yesugât mamjâ murâpnâ.
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Narâk nâin a ambân kâmut patâ Yesu haamgum kine Yesugât mamjâ sot murâpnâ, zen gam Yesugâren âinam a ambân zengâren kwaknâ âkjan kirâwe. ²⁰ Yata utnetâ a nâinjâ zingitnâ Yesu itâ sâm dukuip, “Mamgâ murâpkâ giknam âmbi ga sombemân kinze.” ²¹ Sâi Yesunâ a ambân itâ sâm dâzângoip, “Mamnâ murâpnâ, zorat sa nângânek. Anutugât den nângâm lume, zen nâgât mamnâ murâpnâ.”

Yesunâ sâi pibâ sot saru hirinsâwet.
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²² Hilâm nâin Yesu sot arâpnâ wanğâyân zâiwe. Yesunâ wanğâyân zâim itâ sâm dâzângoip, “Nen saru nâmbutken âinâ.” Sâi nângâne âiwe. ²³ Âimjâ Yesu umangât oknangi ge zeip. Uman zem tâi pibâ patâ koi saru bâlin op toonâ wanğâ kâligen giari saruyân geinam urâwe. ²⁴ Oi Yesu mângim itâ sâm dukuwe, “Patâ, nen saruyân geinamen.” Sânetâ zaatnâ saru sot pibâ den dâzâkoi hirinsâm ziwet. ²⁵ Oi kenğât op imbanâzin buj oi sâwe, “Opon, pibâ sot saru sot kut nâi nâi den dâzângoi dinjâ lume. Zâk a dap yatâ?”

Yesunâ wâke molizingi bâu umzinan geiwe.

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Galilaia hân birâm saru nâmbutken âim Gerasene a zengâren takâwe. ²⁷ Zoren âimjâ kârâkjan zari a nâi zâkkâren gâip. A zorat umjan wâke donbep ândine narâk kârep sâk bârak ândeip. Oi mirin mân zemâip. A zengât kwak kât kiyân zânzeku op ândimâip. ²⁸ A zo Yesu eknâ den kâtik sâm hânân gei Yesu kin topjan zem den itâ sâip, “Yesu, Anutu sumbem marijanğât nanjâ, gâ wan otnibam gaat? Narâk mân mâte uapkât sâknam patâ mân niban.” ²⁹ Yesunâ wâke itâ sâm dukuip, “Wâke, gâ ayân gâbâ takâm âi.” Zorat op ko sâip. Wâkenjâ narâk dâp a zo mem âbabibi kwâkjan a zin gâsum tâk kâtiknâ kin biknâ saam galem op ândiwe. Oi wâkenjâ oknangi tâk tiriktâruk mem barâ kâtikjan âi ândimâip.

³⁰ Oi Yesunâ mâsikâm sâip, “Gâ kutkâ nâi?” Mâsiki sâip, “Nâgât kutnâ kâmut patâ.” Wangât, wâke donbep zen a umjan ândiwe, zorat. ³¹⁻³² Hân zoren bâu kâmut patâ zen bâkjan gendâk nem ândiwe. Wâke zen molizingi simân geibegât wâke zen bâu umzinan geibigât Yesu dukuwe. Dukune nângâzingi wâke zen ayân gâbâ takâm âiwe. ³³ Wâke zen a umjan gabâ takâm bâu umzinan geine bâu kâmut patâ zo sârârâk kârâm simân geim saru denğânân gei mom nanğâwe.

³⁴ Bâu galem a zen zo eknâ sârârâk kârâm kamânân sot nebân a ambân ândiwe, zorat den singi dâzângowe. ³⁵ Dâzângone a ambân zen a wâkenjoot ândeip, zo iknam gawe. A wâkenjoot ândeipnâ hâmbânjoot sot nângânangânjoot Yesu kin topjan tâip. Oi eknâ kenğât op kirâwe. ³⁶ Kinetâ a ek nângâwenjâ a wâkenjoot ândeipnâ âlip oip, zorat den singi dâzângowe. ³⁷ Oi Gerasene hânân kamân dâp a ambân, zen kenğât op Yesu zâk kamânzinjâ zo birâm âibapkât dukune wanğâyân âburem zarip. ³⁸ A wâkenjoot ândeip, zâknâ Yesu sot âibapkât sâi Yesunâ itâ sâm kwâkânangip, ³⁹ “Gâ kamangan âimjâ torerâpkâ Anutunâ kubikgigap, zorat singi dâzângom ândiban.” Sâi a zo

puriksâm Yesunâ kubikņangip, zorat singi kamânņan a ambân dâzângom naņgip.

*Ambân katep nâi moi Yesunâ mängeip.
(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)*

⁴⁰ A zen Yesugât mambât ândine gâi ekņâ sâtâre urâwe. ⁴¹ Oi mâtâmâpâse namâ galem a nâi kutņâ Yairo, zâk gamņâ Yesugât kiņ topņan ge tap itâ sâmb dukuip, “Gâ mirânan gâban.” ⁴² Zâkkât bârâtņâ kânok, kendonņâ kiin zagât, zâk mum-bam op zeipkât Yesu dukuip. Oi Yesunâ nângâm ari a ambân donbep mem oset kwâkņangâne âiwe. ⁴³ Osetziņan âmbân nâi ândeip. Ambân zâk gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Oi kubikkubik a ziņâ kubik osiwe. ⁴⁴ Ambân zorâņâ Yesu kândâtņan âim hâmbâ murukņan weegip. Weegi zorâņak gilâmņâ kârâksâip. ⁴⁵ Oi Yesunâ mâtâkziņgâm sâip, “Nâiņâ weeni-gap?” Sâi a ambân kwâimbâne Peteronâ itâ sâip, “Patâ, a ambân ziņâ mem oset kwatgim weegige, zo ka.” ⁴⁶ Yesunâ itâ sâip, “Nâiņâ weenigi imbanânâ ari nâņgan.” ⁴⁷ Ambân zorâņâ topnâ muya-giap sâmb ken bet sânsân opņâ Yesugât kiņ topņan gei pindiņsâm tap mâsekņangât den sot hâmbâ murukņan gâsum âlip oip, zorat den singi sâmb muyagei nângâwe. ⁴⁸ Sâi Yesunâ itâ sâmb dukuip, “Bârâtņâ, nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat op âlip uat. Umgâ diim gei âi.”

⁴⁹ Yesu yatâ sâmb kiri mâtâmâpâse namâ galem a, zâkkât mirin gâbâ a nâi ga itâ sâip, “Bârâtka muap, gât ko sâna patânâ mân gâbap.” ⁵⁰ Yesunâ den zo nângâm galem a itâ sâmb dukuip, “Mân kenġât ot. Nângâm pâlâtân kwâtnina bârâtka âlip upap.” ⁵¹ Yatâ sâmbâ mirin takâmņâ nâmbutņâ sâi kinetâ ko Petero sot Yohane sot Yakobo sot katep ibâ mamņâ, zenġak zâk sot zâiwe. ⁵² Oi a ambân âigirâp patâ donbep isem zem tatne itâ sâmb dâzângoip, “Mân isenek. Ambân katep zâk yen uman zem taap.” ⁵³ Sâi zen moip zo nângâm kâtigem girâņangâwe. ⁵⁴ Oi Yesunâ ambân katep zo bikņan gâsum konsâm sâip, “Ambân, gâ zaat.” ⁵⁵ Sâi zorâņak dâpņâ puriksâi zaarip. Zaari nalem pindâne nimbapkât den dâzângoip.

⁵⁶ Ibâ mamņâ, zikņâ ek nângâm im-banâzikņâ buņ oip. Yesunâ zorat singi a ambân mân dâzângogibât dâzângoip.

9

*Yesunâ arâpņâ nep diņ sâmb ziņgip.
(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)*

¹ Yesu zâk arâpņâ sâi gane wâke molizingâbigât sot mâsek kubikziņgâbigât imbanâ ziņgip. ² Oi a ambân Anutugât um topņangât den dâzângom mâsekziņoot kubikziņgâbigât sângonzângoip. ³ Den itâ sâmb sângonzângoip, “Zen mâtâpkât tân sot irâ, nalem, kât mân mem âibi. Hâmbâ umņan sâkņan buņâ. Kânogâk mem âibi. ⁴ Kamân nâin âimņâ mirâ tapi, zorenâk tâtat mâme op gem âibi. ⁵ Kamân nâin âine ziņgit mân nângâne kinziņan gwapgwap lân gâbârine gei topziņâ ek nângâbi. Zen yatâ opņâ kamân zo birâm âibi.” ⁶ Yatâ sâmb dâzângoi zen âiwe. Kamân toren toren âim a ambân den singi âlip dâzângom a ambân sisi mâsekziņoot kubikziņgâm ândiwe.

*Herodenâ Yesugât singi nângip.
(Mt 14:1-2; Mk 6:14-16)*

⁷ A kutâ Herode, zâk Yesunâ kut nâi nâi oip, zorat den singi nângâm kwagip. Wangât, a nâmbutņandâ itâ sâwe, zorat, “Yohane, zâk mumuņan gâbâ zaatņâ ândim kut nâi nâi zo uap.” ⁸ Nâmbutņandâ Elia zaat ândiap sâwe. Ka nâmbutņandâ sâwe, “Zâk Propete sângiņâ nâiņâ zaatņâ ândiap.” ⁹ Sânetâ Herodenâ itâ sâip, “Nâņâ sandâ Yohane gânduņâ mânângârâwe, zo ko zi nâiņâ oi singiņâ nângâman?” Yatâ sâmb Yesu ikpatkât nângâm ândeip.

*Yesunâ a 5 tausen nalem ziņgip.
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Yo 6:1-13)*

¹⁰ Aposolo zen âburem gam nep tu-uwe, zorat Yesu dukum naņgâwe. Den singi zo dukunetâ Yesunâ diizingâm Besaida zengât hânân ziņjik ândibigât âiwe. ¹¹ Âine a ambân zen singi nângâm molizingâm âiwe. Oi Yesugâren takâne buku otziņgi ândiwe. Ândinetâ Anutu um topņangât den dâzângom a sisi mâsekziņoot zo kubikziņgip. ¹² Yatâ op ândinetâ mirâsiņ geibâ sâi arâpņâ kiin zagât, zen Yesugâren âim itâ sâmb dukuwe,

“Ziren mân ândiândinjan ândiengât a zâmbanna kamân toren toren âim mirâ sot nalem muyaginek.” ¹³ Yatâ sânetâ ko itâ sâm dâzângoip, “Wangât âibigât se? Ziinjâk nalem zingânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuunâ zagât yatiktâ ziap, zorat dap utnâ. Nen kamânân âimnâ a kâmut zi zengât nalem sângân minat?” ¹⁴ A donbep, 5 tausen yatâ ândiwegât den yatâ sâwe. Sânetâ itâ sâip, “A dâzângone tengâ nâi 50, tengâ nâi 50, yatâ ge tatnek.” ¹⁵⁻¹⁶ Sâi zen yatâ sâne tatne nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo memnâ sumbemân eknâ sâiwap sâm sonpam namunâ arâp zingâ zinjâ kâsâpkum a zingâwe. ¹⁷ Oi zen aksik patâ nem âkon urâwe. Oi buputnâ zeip, zo sândune irâ kiin zagât piksâip.

*Peteronâ Yesugât topnâ sâm muyageip.
(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)*

¹⁸ Narâk nâin Yesu zâk ninâu nep tuum tâi arâpnâ zâkkâren âiwe. Oi Yesunâ mâsikâzingip, “A ambân zinjâ nâgât nâi sâme?” ¹⁹ Mâsikâzingi itâ sâm dukuwe, “Nâmbutnâ zinjâ Yohane too sanjonzingip sâme. Nâmbutnâ zinjâ Elia sâme. Oi nâmbutnâ zinjâ Propete sânginjâ nâi zaat ândiap sâme. Gâgât yatâ sâme.” ²⁰ Sâne mâsikâzingâm sâip, “Ka zen ko nâgât nâi sâme?” Sâi Peteronâ sâip, “Gâ Anutugâren goknâ. Bâlinjan gâbâ mâkâningâban. Gâ Kristo.” ²¹ Yatâ sâi a ambân ziknâ topnâ mân dâzângobigât sâm kâtigeip.

²² Oi itâ târokwap dâzângoip, “A bonnâ, nâ sâknâm patâ nângâbat. Yuda zengât a patâ sot a sâtnâ sot Kembugât guru-min den zorat galem a zen kâbaknenine Roma a kutâgâren aria none momnâ sirâm karâmbut tap zaatpat.”

*Yesu molim ândiândinjangât den.
(Mt 16:24-28; Mk 8:34-9:1)*

²³ Yesu zâk a ambân aksik itâ dâzângoip, “Zen nâ molininâ sâm um sâkzinjangât den kândâtkum sirâmân sirâmân poru nakzinâ lum nâgât mâtâp lânbi. ²⁴ Zen ândiândizin angân kârâbi, zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândizin birâbi, zo ko muyagezingâbap. ²⁵ Zen hângât kut nâi nâi aksik mem ândine ândiândizin

koi moi wan wan bonnâ zemzingâbap? ²⁶ Zengâren gâbâ nâi zâk kwâimbânibap mo dinnangât nângi anunpoot upap, zo ko a bonnâ, nânâ gâtâm Ibânâ sot sumbem a zengât âsaknâ sot a bonnâ nâgât âsaknoot gamnâ a yatâ zo kwâimbâzingâbat. ²⁷ Nâ perâknâk sa nângânek. A zi kinze, zengât oserân gabâ nâmbutnâ mân mune Anutu um topnân ândiândinjangât narâk mâte oi ikpi.”

*Yesunâ sumbemgât holi tobatnâ meip.
(Mt 17:1-13; Mk 9:2-13)*

²⁸ Yesu den zo sâm nanngi sirâm nâmburân kârâmbut âki ninâu sâbam Petero sot Yohane sot Yakobo diizingi bâknân zâiwe. ²⁹ Zâi ninâu sâm tâi holi tobatnâ nâi âsageip. Oi hâmbânâ kâukom kwâtâteip. ³⁰ A zâgât Yesu sot muyageitâ den sâm kirâwe, kutziknâ Mose sot Elia. ³¹ Zet sumbem âsakzikpoot gam Yesu Yerusalem kamânân zâim ândim sot sumbemân zâibap, zorat den sâwe. ³² Oi Petero sot bukuzatnâ zen umangât otzingi zemnâ zaat igâwe. Yesu âsaknâpoot sot a zagât zâk sot kiritâ zingirâwe. ³³ Oi a zagât zo âiram oitâ Peteronâ Yesu itâ sâm dukuip, “Patâ, mat nâi ziren ândien. Silep karâmbut tuunâ. Gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.” Zo mân nângâm lan yatâ sâip.

³⁴ Sâi sasa nâi ge kwâtepzângoip. Kwâtepzângoi arâp zen kenngât op kirâwe. ³⁵ Oi sasa kâligen gâbâ den zitâ muyageip, “Zi nannâ mem sâlâpkuwan. Zen dinâ nângâm kwâtâtibi.” ³⁶ Den zo nângâm nâi iknetâ Yesu ziknik kiri igâwe. Oi arâpnâ zen zo igâwe, narâk zoren a mân dâzângom ziinjâ nângâm ândiwe.

*Arapnâ zinjâ wâke molim osiwe.
(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)*

³⁷ Hansâi bâknân gâbâ gine a ambân kâmut patâ kândiangâwe. ³⁸ Zengâren gâbâ a nâinâ Yesu konsâm den kâtik itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ dinnâ nângâm nannâ eknân. Nâ nannâ kânok. ³⁹ Nângâ. Wâke nâinâ oknangi den kambân sâmap. Oi diim mem nâi nâi oknangi lepâunâ gemap. Oi wâke zorânâ mân birânjângâm kom mem nâi nâi oknangâmap. ⁴⁰ Oi

arâpkâ molibigât dâzângua zen molinâ sâmb kwaknâ bire.”

⁴¹ Sâi Yesunâ itâ sâmb dâzângoip, “O, a kâmut nângâm pâlatânziñ bun, narâk dabutâ zen sot ândim âkom diizingâm ândibat?” ⁴² Sâmbnâ a zo itâ sâmb dukuip, “Nângâ diim ga.” Sâi Yesugâren diim âim tatne wâkenâ oknangi hânân gei um gulip op zeip. Oi Yesunâ wâke den dukui ari katep zo âlip oi ibânâ pindip. ⁴³ Oi a ambân zen Anutugât imbanâ zo eknâ âiwap parâwe.

Mumbapkât den sapsum zingip.
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Oi a ziñâ Yesu kut nâi oip, zorat âiwap pam zine Yesu sot arâp ziinik tap itâ sâmb dâzângoip, ⁴⁴ “Den zi dâzângua nângânek. A bonnâ nâ a zengât bitziñan zâibat.” ⁴⁵ Yatâ sâmb dâzângoi arâp zen den zo nângâm topnâ mân nângâwe. Den zorat topnâ nângâbegât pâkekoip. Oi Yesu mâsikânam nângâm kwaknâ birâwe.

A sâtñâ ândiândigât den.
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-40)

⁴⁶ Yesugât arâpnâ zengât osetziñan a nâinâ a sâtñâ ândibap, zorat sâmb âraguwe. ⁴⁷ Âragune Yesunâ nângânângâziñâ ek nângâm katep mâik nâi diim ga gootñan pâi tâi itâ sâmb dâzângoip, ⁴⁸ “Nâinâ katep mâik itâ zo galem oknangâbap, zo ko nâ kore otnibap. Kore otnibap, zorânâ sângonnogip, zo yatik kore oknangâbap. Oi zengâren gâbâ a nâi giginâ op ândibap, zo ko Anutunâ zâkkât a patâ sâbap.”

⁴⁹ Sâi Yohanenâ itâ dukuip, “Patâ, nen a nâinâ gâgât kot sâmb wâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânangên.” ⁵⁰ Sâi Yesunâ sâip, “Mân kwâkânangâbi. Nepziñâ mân kândanbapnâ ko buku op betziñan mimbap.”

Samaria a ziñâ Yesu mirâ angân kârânangâwe.

⁵¹ Yesu sumbemân puriksâbam narâk mâte oi Yerusalem kamân âibam kâtigem arip. ⁵² Âibamñâ arâpnâ nâmbutnâ sângonzângoi kândom âiwe. Kândom âimñâ Samaria a zengât kamân nâin takâmñâ Yesugât mirâ nâin muyagibigât

dâzângowe. ⁵³ Yesu zâk Yerusalem kamân âibap, yatâ nângâm mirâ angân kârâwe. ⁵⁴ Mirâ angân kârâne Yakobo sot Yohane, zet zo nângâm Yesu mâsikâm sâwet, “Kembu gâ nângâna sâitâ sumbemân gâbâ kârâp gei zinggesibap.” ⁵⁵ Yatâ sâitâ Yesunâ puriksâm kwâkâzikip. ⁵⁶ Oi kamân zo birâm kamân nâin âiwe.

Yesu molim ândiândiñangât den.
(Mt 8:19-22)

⁵⁷ Oi âine a nâinâ muyagezingâm Yesu itâ sâmb dukuip, “Gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” ⁵⁸ Sâi Yesunâ itâ sâmb dukuip, “Wâu ulin, zen denziñan ândime. Nii zuu, zen hângotziñan zime. Ka a bonnâ, nâ ko isen korem zo bun ândiman.” ⁵⁹ Oi Yesunâ a nâi muyagem itâ sâmb dukuip, “Gâ ga molini.” Sâi a zorân itâ sâmb dukuip, “Kembu, nângâna âi ibânâ hangum gâbat.” ⁶⁰ Sâi Yesunâ itâ sâmb dukuip, “Birânandâ mumunandâ ziinik hanagonek. Gâ ko âimñâ Anutu um topñan ândiândiñ, zorat den sâna lan kârâbap.”

⁶¹ A nâinâ ko Yesu itâ sâmb dukuip, “Kembu, nâ moligibat kât otnigap. Gâ nângâna puriksâm âim torerâpnâ kândâtziñ keliknâ gâbat.” ⁶² Sâi Yesunâ itâ dukuip, “A nâi kamân nâi âibamñâ mâtâbân âim um zagât op puriksâm kândâtñan ikpap, a yatâ zorân Anutu um topñan bagibagin, zorat dâp bunâ.”

10

Arâp donbep sinji âlip dâzângobigât sângonzângoip.

¹ Narâk zorat kwâkñan Yesunâ arâp 70 gâsum sâlâpzângom nep diñ sâmb zingip. Oi ziknâ kamân zo âibat sâip, zoren a zagât zagât sângonzângoip. ² Oi itâ sâmb dâzângoip, “Kâlamân kut nâi nâi bonnâ donbep, ka nep tuutuun a bituk. Zorat zen nep mariñangât sâne nep a muyagezingi nepñan âibi. Nebân âim bonnâ kwâkâm mimbi. ³ Zen âim itâ nângâbi. Râma gwamñâ zen wâu ulin zengât oserân mân sângonzângua âibe. Yata zo lan zen sângonzânguan. ⁴ Zen irâ kipâke sot kât mân mem âibi. Oi

mâtâbân âim a muyageizingâm zen sot kin den mân upi. ⁵ Mirâ nâin zâinam mâirâp itâ sâm dâzângobi, “Mirâ umñan lumbenâ zimbap.” ⁶ Sânetâ mirâ zoren a nâi lumbenângât singi ândei lumbenâ dinzingângât bonñâ zâkkâren muyagem zimbap. Buñ oi ko lumbenâ dinziñâ, zorat bonñâ ziinñan âburibap. ⁷ Mirâ zâibi, zoren tâtat mame utne nalem zingâne nimbi. Nep a zen nep sângânñâ minetâ dâp upap. Mirâ lanj mân zâibi.

⁸ Kamân nâin âinetâ buku otzingâm nalem zingâne nimbi. ⁹ Zoren a ambân sisi mâsekziñoot kubikzingâm kamân mâirâp itâ sâm dâzângobi, ‘Anutu um topñan ândiândiñ mâte otzingap.’ ¹⁰ Ka kamân nâin takâne zingit mân nângânângâ utne kamân sombemân kin itâ sâm dâzângobi. ¹¹ ‘Kinniñan zengât gwapgwap taap, zo lân gâbareindâ zemzingâbap. Zorat topñâ itâ nângânek. Anutu um topñan tâtatñâ mâte otzingi bire.’ ¹² Zorat sa nângânek. Gâtâm den kubikkubik narâkñan Sodom kamân mâirâp, zen hâuñâ mem gei kwap otzingâbap. Ka kamân zorat mâirâp, zen hâuñâ mem zâi kwap otzingâbap.

¹³ Yei, Koraziñ kamân mâirâp, zen sâknam yâmbât nângâbi. Yei, Besaida kamân mâirâp, nep patâ zengâren muyageman, zo yatâ Tiro Sidon zengâren muyagei sâi ko mârûm âigirâp patâ op umziñ melânbe. ¹⁴ Zorat ko den kubikkubik narâkñan Tiro Sidon a ambân, zen hâuñâ mem gei kwap otzingâbap. Ka Koraziñ sot Besaida kamân mâirâp, zen ko hâuñâ mem zâi kwap otzingâbap. ¹⁵ Oi Kapenaum kamân mâirâp, zen dap upi? Zen sumbemân zâibi? Buñâ. Zen simân geibi.”

¹⁶ Yâtâ sâmñâ Yesunâ arâpñâ itâ sâm dâzângoip, “Nâi zâk zengât den nângâbapñâ nâgât den nângâbap. Ka nâi zâk birâzingâbapñâ yatik birânibap. Oi nâi zâk nâ kândâtnom birânibapñâ sângonnogipñâ yatik kândâtkom birânangâbap.”

Arâpñâ puriksâne Yesunâ Ibânâ mâpâseip.

¹⁷ Yesugât arâp 70, zen âburem gam sâtâre op Yesu den singi okñangâwe. Itâ

sâm dukuwe, “Gâgât korân sâindâ wâke sot kut nâi nâi, ziñâ dinniñâ lume.” ¹⁸ Yatâ sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Satân zâk sumbemân gâbâ hânpân yatâ gei koi egâwan. ¹⁹ Nânge. Zen mulum sot yangi sot Satangât kut nâi nâi gakârâpñâ, zo lânne mân tâmbetzângobapkât imbanâ zingâwan. ²⁰ Oi wâkenâ sâtziñ lume, zorat zen mân sâtâre upi. Ka kutziñâ sumbemân kulemgui ziap, zorat sâtâre upi.”

²¹ Narâk zoren Tirik Kaapumñâ Yesu okñangi sâtâre op den itâ sâip, “Ibânâ, sumbem sot hân marinâ, mâpâsegigan. Gâ a nângânângâzingângât nângâne patâ opmap, a yatâ zo ko dingâ mem tik kwatzingâmat. Ka a umzingângât nângânetâ katep opmap, zo ko dingâ sapsûm zingâmat. Oi nâ zorat mâpâsegigan. Gâ yatâ muyagem âibap sâm kâtigein.”

²² Yatâ sâmñâ itâ sâm dâzângoip, “Ibânandâ kut nâi nâi zo aksik nâgât bitnan pâip. A zen nanñâ topnâ mân nângâm kwâtâttime. Ibânâ, zâk zikñik nek topnâ nângâmap. Oi yatik a zen Ibânangât topnâ mân nângâm kwâtâttime. Nanñâ ninak nângâm kwâtâttime. Oi nanñâ nânâ a nâmbutñâ Ibanâ tirâpzângua âlip nângâbi.”

²³ Yatâ sâmñâ Yesunâ arâpñâ zengâren puriksâm itâ sâm dâzângoip, “Zen kut nâi nâi sen pup tuuga ikse, zorat umâlip nângâbi. ²⁴ Nâ dâzângua nângânek. Propete a sângiñâ sot a kutâ donbep, zen kut nâi nâi ikse, zo ek nângânâ osiwe. Den singi âlip zo nângânâ urâwe. Oi mân nângâwe.”

*A nâinâ kâsanâ buku okñangip.
(Mt 22:35-40; Mk 12:28-31)*

²⁵ Kembugât gurumin den zorat galem a nâinâ Yesu itâ mâsikip, “Patânâ, dap op ândiândi tâmbânangât singi upat?” ²⁶ Sâi Yesunâ den hâuñâ itâ mâsikip, “Kembugât gurumin denân dap yatâ zei sâlâpkum nângâmat?” ²⁷ Mâsiki sâip, “Gâ um dâpkâ sot imbanâgâ sot nângânângâgâ, zo Kembugâ Anutu hâlâluyâk pindâna zimbap. Oi gikangât otgimap, yatigâk a torenñâ zengât otgibap. Den yatâ zo ziap.” ²⁸ Sâi

Yesunâ dukuip, “Den âlip sat. Zorik lum ândiândi tâmbânangât singi upan.”

²⁹ A zo a ambân mâteziñan zâizâiñ upam opñâ Yesu itâ mâsikip, “Oi nâigât yatâ buku okñangâbat?” ³⁰ Sâi Yesunâ den singi nâi itâ okñangip, “A nâiñâ Yerusalem kamânân gâbâ Yeriko kamânân geibam mâtâbân arip. Ari ko a kâtik, kâmbu a, zen muyagem komñâ hâmbânâ sot kut nâi nâi gakânâ beknan mem birânangâne mâtâbân mumbam op zeip. ³¹ Zei tirik namâ galem a nâiñâ mâtâbân âi ekñâ walâm arip. ³² Zâk ari ko tirik namâ galem zengât kore a nâi, Lewigât kâmut zengâren gokñâ, zâknâ yatik mâtâbân âim ek walâm arip.

³³ Oi Samaria hânân gokñâ, a nâi mâtâbân âi ekñâ umñâ nângip. ³⁴ Oi ekñâ zâkkâren âim useñâ kelâk sângon, wain too sanjon kâpeip. Oi dongi kwâknan pamñâ diim âi lomba namin pamñâ galem oip. ³⁵ Hañsâi âibamñâ lomba namâ galem a kâk pindâm itâ sâip, ‘Gâ a zi galem okñangâban. Kâk gigan, zorat nângâna mân dâp oi âburem gâbarân kâk gibat.’ ”

³⁶ Yesunâ den singi yatâ sâm sâip, “A karâmbut zo zengâren gâbâ nâi nângâna a kuwe, zo buku okñangip?” ³⁷ Mâsiki sâip, “Galem okñangip, a zorân.” Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Gâ âim yatâ op ândiban.”

Maria sot Mata, zekât den singi.

³⁸ Yesu sot arâpnâ, zen âim kamân nâin takâne ambân nâi kutñâ Mata, zâknâ sâi Yesu mirin zarip. ³⁹ Oi Matagât gatñâ nâi ândeip, kutñâ Maria. Zâknâ Kembugât kin topñan ge tâi den singi âlip sâi nângip. ⁴⁰ Matâ zâk nalem om kinñâ itâ nângip, “Nep patâ ze gatnâ mân betnan miap.” Yatâ nângâm Yesugâren âimñâ sâip, “Kembu, gatnandâ birânigi ninak kore uan. Gâ dukuna ga betnan meik.” ⁴¹ Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Mata, Mata, gâ kut nâi nâigât nângâm kwâkâm kinzat. Nângâ. Kut nâi nâi bâbâlan upan, zorânâ dâpñan. Maria zâk den singi âlip nângâm taap. Zâk mân sa birâban.” ⁴² (-)

11

Ninâugât Den.

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

¹ Yesu zâk hân nâin âim ninâu sâm tâi arâpnâ zengâren gâbâ a nâiñâ itâ sâip, “Kembu, Yohanenâ arâp ninâu kwâkâm zingip, zo yatik kwâkâm ningâ.” ² Sâi Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Zen ninau sânam itâ sâbi,

‘Ibâ, gâgât kutkâ hâlâlu zimbap. Gâ gamñâ hân dâp um dap kembu otningâm ândimâmban. ³ Sirâm dâp nalem dâpniñan ningâban. ⁴ Tosaniñ birâban. Nengoot yatik a zengât tosaziñ birâmen, zorat. Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban.’ ”

⁵ Yatâ sâmñâ itâ târokwap dâzângom sâip, “Zengâren gâbâ nâiñâ nâtik tânâmñan a bukunâ konsâm dukubap, ‘Bukunâ, gâ nalem karâmbut ni. ⁶ Bukunâ nâiñâ nâgâren gâi nalem pindâbam kâruan.’ ⁷ Yatâ sâi mirâ mariñâ, zâk mirinâk tap sâbap, ‘Gâ wangât uman gwâlâ kwâtningat? Mirâ mâtâp doongudoongun sot katep uman zie. Zorat ko nâ mân zaat nalem gibat.’ ” ⁸ Yesu zâk yatâ sâmñâ sâip, “Nâ sa nângânek. Mirâ mariñâ, zâk bukunâ sâi mân nângâm uman zimbap, zo ko sâi âim âim ko zaatñâ kut nâi nâi sap, zo mem pindâbap. ⁹ Zorat nâñâ torenñâ nâi dâzângua nângânek. Zen Kembugâren ninâu sâne ma ko kut nâi nâi zingâbap. Zen kut nâi nâi kârûm ma ko muyagibi. Zen mirâ hângiyân kom kine ko mariñâ mirâ mâtâp mem pâmbap. ¹⁰ Nâi zâk ninâu sâi ma ko bonñâ pindâbap. Nâi zâk kârûm manâ manâ ko bonñâ muyagibap. Nâi zâk mirâ hângiyân kom kiri ko mariñâ mâtâp mem pâmbap.

¹¹ Zengâren gâbâ a nâiñâ nanñâ saru zuugât sâi mulum pindâbap? ¹² Mo kuruk keetñangât sâi yangi pindâbap? Zo bunâ. Zen a ambân bâliñâziñoot yatâ zorân murarâpziñ kut nâi nâi âlipñâ zingâme. ¹³ Ibâziñâ sumbemân walâwalânandâ zen Tirik Kaapungât sânetâ walâm zingâbap.”

A ziñâ wâke molimoliñangât Yesu mâsikâwe.

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ A nâi wâkenjâ okņangji kopa oip. Oi Yesunjâ wâke molei a zo den âlip sâip. Yatâ oi a ambân zinj ekņâ nângâne imbanjâ oip. ¹⁵ Ka a nâmbutņâ, zen zâkkât itâ sâwe, “Wâke zengât a kutâ Bezebulu, zâknâ imbanjâ pindi wâke molizingâmap.” ¹⁶ Sâne nâmbutņâ zinjâ Yesu top likuliku kulem nâi tuubapkât nângâwe. ¹⁷ Oi zâknâ umzinjan ekņâ dâzângoip, “Hân nâin zoren kâmbam muyagem kamân dâp kâsa utne kamân zo kwamen zimbap. Mirâ nâin a âmbân ândie, zen kâsa op kâsâpagone mirâzinjâ kwamen zimbap. ¹⁸ Satanj sot arâpnâ agonetâ nepzinjâ dap op kâtigem zimbap? Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebulunjâ mam okņangji wâke molizingâmap.’ Zorat san. ¹⁹ Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebulunjâ mam okņangji wâke molizingâmap.’ Zorat mäsikâzinga sânek. Narâpzinjâ zen ko nâinjâ imbanjâ zingji wâke molizingâme? Narâpzinjâ zen sarâzinjâgât topņâ sâm muyagime. ²⁰ Nânjâ ko Anutugât imbanjandâ wâke molizingâman. Zorat ko Anutugât um topņan ândiândigât narâk, zo mâte otzingi mân nânge.

²¹ A kâwalinootņâ timbâ kâmbamņâ mem mirâ kamânņâ galem op ândei hâlâluyâk zimbap. ²² Oi a kâwalinjâ patâņâ gamņâ zâknâk kâtigem kom sikum kut nâi nâi bekņan memņâ kâsâpkubap.

²³ Nâi zâk nâ buku mân otnibapņâ kâsa otnibap. Nâi zâk nepņâ on galem mân upapņâ kândanjap.

²⁴ Wâkenjâ ayân gâbâ takâm hân a mân ândiândinjan âim tâtatņâ kârubap. Kârum mân muyagemņâ sâbap, ‘Mirânâ birâm gâwan, zorenâk âburem dum âibâ.’ ²⁵ Yatâ sâm âburem âi ikpap. A umņâ sanjon kubikkubikņâ zimbap. ²⁶ Zo zei ekņâ a bukurâpnâ nâmburân zagât, zikņâ dâp yâtâ bunjâ, bâlinjâ kâtikņâ, zo diizingi ga a umņanâk zo tâtat mâme upi. Oi a zâk mârûm bâlinjâ ândeiņņâ bet bâlinj op kwâtâtibap.”

²⁷ Den yatâ sâm kiri a oserân gâbâ ambân nâinjâ den kâtikņâ den sâm sâip, “Ambân nâi mingimņâ nam gigip, zâkkât nânga sâtârenjoot uap.” ²⁸ Sâi Yesunjâ nângâm itâ sâip, “Ee. Ka nânjâ sa

nângâne. A ambân Anutugât den nângâm lume, zengât nânga sâtârenjoot uap.”

*Kulemgât kâuk birânanjâne dâzângoip.
(Mt 12:38-42; Mk 8:12)*

²⁹ A ambân donjap, zen zâkkâren mindunetâ topkwap den itâ sâm dâzângoip, “A ambân narâk ziren ândie, zo nângânângâzinjâ bâlinjâ oi top lâkulâkugât kulem iknam kâuk birâme. Oi zen kulem nâi bunjâ. Propete Yona, zâk Niniwe zengâren kulem oip, zo yatâ âsagei ikpi. ³⁰ Mârûmņan Yona zâk Niniwe a zen bâlinjâzinjâ kândâtkom Anutu mâte okņangjâbigât girem den dâzângoip. A ambân narâk ziren ândie, zen yatâ upigât den dâzângoman. Nâ zengât kulem nâi op ândian. ³¹ Hân torengen mârûmņan ambân kutâ nâi ândeip. Den kubikkubik narâkņan ambân kutâ zorân zaatņâ a kâmut narâk ziren ândie, zengât bâlinjâzinjâ sapsugi hâunjâ mimbi. Zo yen bunjâ. Ambân zo Salomogâren gâbâ nângânângâ âlipņâ mimbat sâm hân torengen gâbâ gâip. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian. Nâ Salomo wâlan. Zinj wangât op nâgât den birâme. ³² Niniwe kamân mâirâpnâ, zen zo yatigâk den kubikkubik narâkņan zen zaatņâ a kâmut zi zengât bâlinjâzinjâ sapsune hâunjâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonagât den nângâm umzinjâ melânâwe, zorat. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian, zirân Yona wâlan.

³³ Zen kârâp sâum mân tik pame. Âman kâligen mân pam kwârakume. Zo bunjâ. Âsakņâ zo tâtatņâ kwâkņan pane mirâ umņan âsakņâ âsagei a zen zâim ikpi. ³⁴ Singâ zo sâkkangât âsakņâ. Singâ âlipņâ tâi ko sâkkâ zâk âsakņan tâpap. Ka singâ nâtâtik kâri ko sâkkâ nâtâtik muyagibap. ³⁵ Zorat ko zen galem orângâm ândibi. Umzinjan nâtâtik muyagebapkât yatâ op ândibi. ³⁶ Zen um sâk nâtâtik bunjâ. Âsakņik op nanjâbabân hâlâluyâk âsagem nanjâbap. Kârâp âsakņandâ âsagemap yatâ.”

*Singji âlip sâknjik mân lubi.
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 20:45-47)*

³⁷ Den zo sâm nanngâm ândei Parisaio a nâinâ nalem nimbapkât sâi mirin zâim nalem niniñan tâip. ³⁸ Yesu zâk biknâ mân sanjon zâi tâipkât Parisaio a zâk nângei mân dâp oip. ³⁹ Oi zorat Kembuñâ itâ dukuip, “Parisaio a zen hâkop sâknik sanjonme. Umziñan ko on kâmbu sot bâlinâ piksâm ziap. ⁴⁰ Zen a nânngânngâziñ buñ. Dap nânge? Anutu zâk kut nâi nâi zorat sâknâ muyageipnâ umñâ mân muyageip? ⁴¹ Zorat zen a kanpitâ zengât umziñ patâ zeï kut nâi nâi âlipnâ, zo mem zingâm umziñâ salekkubap.

⁴² Yei, Parisaio, zen dangât sot kângan, zomap, kut nâi nâi zo bâzagârân gâbâ kânok Kembugât singi sâm pame. Zorat torenñâ den târâraknâ sot Anutugât umziñ patâ nânngânngâ, zo birâme. Nâi lumñâ nâi lubi. Zo yatâ upi.

⁴³ Yei, Parisaio, zen mâpâmâpâse namin a sâtnâ tapmeyân mâte tâtnat sâme. A ambân sombemân sâm âlip kwatningâbigât umziñ patâ kinmap.

⁴⁴ Yei, Parisaio, zen a hanzângowe kwak yatâ hibuk op zeï a zen mân ek kwâknjan âim game. Zen zo yatâ. Umziñan bâlinâ kârokñâ ziap. Oi a ambân zinâ sâkzinâ ikne âlip opmap.”

Propete a zângowe, zengât den.

⁴⁵ Yesu zâk den yatâ sâi Kembugât gurumin a nâinâ sâtnan mem itâ sâip, “Patâ, gâ den yatâ sânanâ Kembugât gurumin a nengât den sâm bâlin kwatningat uap.”

⁴⁶ Yatâ sâi. Yesuñâ haunâ itâ mâburem dukuip, “Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a, zen kut nâi nâi yâmbâtnâ a kwâkziñan pam zin bet bâsan ândime.

⁴⁷ Yei, Sâkurâpziñ zen Propete zângowe, zengât kwagân kât kâsaget mindune kiri neule mot tuume. ⁴⁸ Yatâ op sâkurâpziñ zengât nânngâne âlip oi zinâ zângowe, zo zengât kwagân neule mot tuume.

⁴⁹ Zorat Anutugât nânngânngâyân den nâi itâ muyageip, ‘Nâ zengâren Propete sot Aposolo sângonzângua gine nâmbutñâ zângom molizingâm a nâmbutñâ zângone mumbi.’ ⁵⁰ Oi zorat mâruman a muyamuyagin narâknjan topkwap Propete

zângone gilâmziñ geip, zorat tosa zo narâk zi ândie, zengâren mākâbap. ⁵¹ Kâmbam zo mâruman Abegâren gâbâ târokoi gam Sakaria, zâk tirik namin Kembugât singi nalem uunâ zo nanngâman kuwe. Nâ perâknak sa nânngânek. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi zengâren mākâbap.

⁵² Kembugât gurumin a zen nânngânngâ âlipkât mâtâp doonguwe. Mâtâp doongumñâ nanjo mem pâpan mem âiwe. Ziinjak nanngoyân mân bagiwe. Oi a ambân baginam utne mâtâp pâke kwarâwe.”

⁵³ Den yatâ sâm ari Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen topkwap ândei ândim yatâ op den sâi kâitkum māsikâm âiwe. ⁵⁴ Oi lăunjan gâbâ den nâi nânngâne bâlinâ oi denân pânatkât ek galem op ândiwe.

12

Yeusñâ Parisaio a sarâziñangât girem dâzângoip.

(Mt 10:26-27)

¹ Oi a ambân donbep patâ Yesugâren mindum pâlatân kin kiyân lân lân urâwe. Yatâ op kine topkwap arâp den itâ sâm dâzângoip, “Zen Parisaio zengât arik bâlin zengâren âsagebapkât kârum ândibi. Sarâziñangât op san. ² Kut nâi nâi tik ziap, zo mân tik zimbap. Zo nâran mâbâlakñibap. Oi kut nâi nâi tik pâpanñâ, zo nâran kagibap. ³ Nâtigân den tik sâme, zo gâtâm maayân âsagibap. Mirâ umñan halop den sâme, zo gâtâm sombem kabânan sâm muyagibi.”

Yesuñâ kengât den dâzângoip.

(Mt 10:28-31)

⁴ “Bukurâpnâ, nâ itâ dâzângobâ. A sâkzinik zângobi, zengât mân kengât upi. Zen um dâpziñ mân tâmbetkubi.

⁵ Nâigât kengât upi, zorat dâzângua nânngânek. Zâk gomñâ kâbakñei simân geibangât imbanâ zemñangap, Anutu, zâkkât kengât op ândibi.

⁶ Nii sâmbâlâlê, zo sângân patâ buñâ. Kât kuriñâ mâiktârâ zagât pam bâtnâmbut mimban. Oi Anutu zâk zen pisuk patâ zingit nanngâmap. ⁷ Zâknâ a zengât kâukziñ sâmotñâ aksik tenngâziñ ek nânngâm

nanğâmap, zorat kenğât buñ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buñâ. Zen a. Anutu zâk umñandâ gâsuzingâmap.

⁸ Oi nâi dâzângua nânğânek. Nâi zâk a ambân mâteziñan sâmb âlip kwatnimap, zo ko a bonñâ, nâ yatigâk Anutugât sumbem arâpñâ zengât mâteziñan sâmb âlip kwâkñangâbat. ⁹ Oi nâi zâk a ambân mâteziñan kwâimbânibap, zo ko a bonñâ, nânğoot yatigâk sumbem a mâteziñan kwâimbânangâbat.”

Kaapumgât den.

(Mt 12:32; 10:19-20)

¹⁰ “Nâi zâk a bonñâ nâ sâmb bâlin kwatnibap, zakkât bâlinâ zo âlip birâbirânâ. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâmb bâlin kwâkñangâbat, zakkât tosa zo Anutuñâ mân birâbap.

¹¹ Gâtâm mâpâmâpâse namâziñan mo a kutâ zengâren diizingâm âine den toren dap sânat sâmb nânğâ kwâkâ mân upi.

¹² Narâk zoren den sâbi, zo Tirik Kaapumñâ sapsun zingâbat.”

Kât sikumgât âkñâlê mân upi.

¹³ A osetziñan gâbâ a nâiñâ Yesu itâ sâmb dukuip, “Patâ, âtânâ zâk ibânangât bet boi zikñik mem ândiap, zorat gâ dukunandâ kâsâpkum torenñâ nâ nibap.” ¹⁴ Sâi Yesuñâ itâ dukuip, “Nâiñâ nâ a sâtnâ mo a kutâ nâbaripkât nâgâren ga sat?” ¹⁵ Yatâ sâmb den itâ târokwaip, “A nâmbutñâ kut nâi nâi patâ zemzingap, zo ko ândiândi bonñâ mân zingâbat. Yatâ opñâ umziñ galem op ândibi. Zen kât sikumgât âkñâlê mân op ândibi.”

¹⁶ Yatâ sâmbñâ den sumbuñâ nâi itâ dâzângoip, “Sikum a nâigât kâlamñan gom sambe patâ zemñangip. ¹⁷ Oi umñandâ itâ nânğip, ‘Nâ dap upat? Kut nâi nâi donbep patâ zemnigap, zorat mirânâ mân kinzap.’ ¹⁸ Yatâ nânğâm sâip, ‘Itâ upat. Nâ nalem silep kândañ nîlip patâ tumñâ zoren âi pa tâpap. ¹⁹ Gomsambe zemnigapkat mulunâk tâi narâk kêrep om nem zâibat. Zorat sâtâre kwâkñan ândibat.’ ²⁰ Yata sâi Anutuñâ itâ sâmb dukuip, ‘O, a nânğânangâgâ buñâ, nâtik ziren ândiândigâ bekan mimbat. Kut nâi nâi minduin, zo nâigât upap?’ ²¹ Zorat sa

nânğânek. Nâi zâk yatik Anutugât mân nânğânangâ op zikñâ singi sikum kut nâi nâi mindui tâkñangâbat, zo ko Anutuñâ zo yatik okñangâbat. Anutuñâ a yatâ zo egi kanpitâ upap.”

Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nânğâm kwâkâm ândibi.

(Mt 6:25-34)

²² Yesuñâ arâpñâ itâ dâzângom sâip, “Zorat op dâzângobâ. Itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat?’ Mo sâkziñangât itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan mem ândinat?’

²³ Nalemñâ bon buñâ. Ândiândiñâ bonñâ. Sâk pâkenâ bonñâ buñâ. Sâkziñandâ bonñâ. ²⁴ Zen nii zingit nânğâbi. Zen nep mân kêrâm kâmitme. Zen nalem mân mindune tâpmap. Oi lañ Anutuñâ nalem muyagem zingâmap. Zen ko nii yatâ buñâ. Zen a. Anutu, zâk umñandâ gâsuzingâmap. ²⁵ Zen ândiândiziñangât nânğâm kwâkâm ko âlip ândine âi topñan subap? ²⁶ Zen kut nâi mâik, zo âlip mân galem upme, zorânâ wângât kut nâi nâi torenñangât nânğâm kwâkâ upme?

²⁷ Zen pâlinpâlingât neulenâ âsagemap, zo ek nânğânek. Zâk hâmbâ nep mân tuumap. Oi sa nânğânek. A kutâ Salomo, zâk sikum patâ sot neule âlip zemñangip. Ka zâk hâmbâ neulenoot zo yatâ mân mem ândeip. ²⁸ Oi neule âlip, zo hibukñan itârân muyagei muka sâmbum pane kêrâbân simbap. Anutuñâ sâi neule âlipñâ muyagemap. Oi zengât sâk pâke mot mân muyagem zingâbat sâme? Nânğâm pâlatânziñ buñâ, zen. Kembuñâ ko âlip galem otzingâbat. ²⁹ Oi zen itâ mân nânğâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat?’ Nalemgât nânğâ kwâkâ mân op ândibi. ³⁰ Um kâtik a ambân hân dâp, zen um nânğânangâziñ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziñandâ wan wangât kwakse, zo ek nânğâm. ³¹ Anutu um topñan ândibi, zorat umziñ pane zim-bap. Yatâ utneta sâkkât kut nâi nâi aksik zingâbat.

³² Râma gakânâ, zen kenğât mân op ândibi. Ibâziñâ zâk um topñangât singi kwazingip. ³³ Zen kut nâi nâi zemzingap, zo a ambân kanpitâ zingâbi. Yatâ opñâ

sumbemân sikum bonnâ, zinziñâ, zo mimbi. Zoren kâmbu a ziñ mân mimbi. Zoren wâsâsân ziñ mân tâmbetkubi. ³⁴ Kut nâi nâiziñâ zemabân, zoren yatik umziñ pane zemap.”

Um wâgân ândiândigât den.

³⁵ “Zen petziñ lapnâ kârâpziñ sâune sei mambât ândibi. ³⁶ Kore a zen a kutâziñandâ hân kârebân gâbâ âburem gam hângiyân koi mâtâp mem pambigât mambât ândibi. Zen yatâ op ândibi. ³⁷ A kutâ, zâk âburem gâi kore arâpnâ um gwâlâ ândine muyageziñgâm zengât nângi sâtârenjoot upap. Nâ perâknâk dâzângobâ. Zâk nepkât pet lapnâ nalem tap niniñan zâmbari nalem nimbigât kore otziñgâbap. ³⁸ A kutâ, zâk nâtik tânâmñan mo hanjâsâgât purikâsm gâi um wâgân ândine muyageziñgâbap, zo ko âlip upap.”

³⁹ Zen itâ nângânek. Kamân nâigât a zen kâsa nâtik ziren takâbi, narâk zo yatâ nângâm um wâgânâk ândim kamânziñ galem upi. ⁴⁰ Oi a bonnâ nâ puriksâbatkât narâknâ mân nângâm ândie. Narâknâ mân nângâm tâtne gâbat, zorat mambâtnim um wâgân ândibi.”

Kore a bâliñangât den.

(Mt 24:45-51)

⁴¹ Yesu zâk den yatâ sâi Peteronâ itâ sâm mäsikip, “Kembu, gâ den alotnâ zi niñjik mo ârândân niñangât sat?” ⁴² Mäsiki Kembunâ den sumbunâ nâi itâ sâip, “A kutâ nâi zâk kore a gakârâpnâ zengât galem a nâi pam itâ dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otziñgâm ândim narâknâ nalem dâpziñanâk ziñgâm ândiban.’ Oi zâk dap ândei galem a nângânângânjoot sot sât lu-lunoot sâsânâ? ⁴³ Galem a zâk nep sâm pindâpindân, zo dâñâk galem oi patânandâ gâbap, galem a yatâ zorat nângi âlip upap. ⁴⁴ Nâ bonnâ sa nângânek. A kutâ zâknâ galem a zo patâ pam kut nâi nâi galem upapkât sâm pindâbap. ⁴⁵ Oi galem anâ umñan itâ nângâbap, ‘Patânâ, zâk kârebân âimñâ kek mân gâbap.’ Yatâ nângâm kore a ambân zângom mem nâi nâi otziñgâbap. Otziñgâmñâ nalem om nem too kâtik nem um gulip op ândibap. ⁴⁶ A kutânâ gâbapkât mân nângâm gulipmalip ândibap oi a kutâ

zo gam kom kâbakñei bâliñ mâme oset-ziñan âi ândibap.

⁴⁷ Kore a nâi zâk patânangât den nângâm diñâ kwâkâbap, patânâ zâk tâknâ lapitpap. Oi hâuñâ mem zâi kwap pindâbap. ⁴⁸ Oi nâi zâk patânangât den mân nângâm den kwâkâbap, zo zâk tâknâ lapitpap. Zo hâuñâ mem gei kwap pindâbap. A nâi zâk kut nâi nâi yâmbâtnâ pindâpindân, zo bonâ yâmbâtnik muyagei dâp upap. Oi nâi zâk nep patâ sâm pindipnâ nep patâ zo tuugi dâp upap.”

Yesunâ kârâp mem geip.

(Mt 10:34-36)

⁴⁹ “Nâ hânân kârâp ua sem kut nâi nâi bâliñâ sem pitñkubapkât gem gâwan. ⁵⁰ Too sanjon niibi, zorat nângâm ândim umnâ yâmbâriap. ⁵¹ Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumbeñ muyagibapkât geip,’ Yatâ bunâ. Nâ kâmbam âbângubapkât gewan. Nâ kâsâpziñgobatkât gem gâwan. Zen dinnañgât op kâsâpagom ândibi. ⁵² Oi itârân topkwap itâ muyagibap. Mirâ nâigât a ambân bâtnâmbut, zen âbângum toren zagât toren karâmbut upi. ⁵³ Nanñâ ibanâ, zet kâsâpagobabot. Oi mam bârat, zet kâsâpagobabot. Iran sibun, zet kâsâpagobabot.”

Kembugât kulem ikpi.

(Mt 5:25-26; 16:1-4)

⁵⁴ Yatâ sâmñâ a ambân aksik itâ sâm dâzângoip, “Mirâ sumunkoi zen itâ sâme, ‘Map gâbamap.’ Sâne map gâmap. ⁵⁵ Mirâ pitâyângâm zei eknâ sâme, ‘Maa upâmap.’ Sâne yatâ opmap. ⁵⁶ Sarâ a ambân, zen sumbengât tobatnâ eknâ nângâme. Ka zen nâgât topnâ mân nângâm kwâtâtîme.

⁵⁷ Zen wangât mâtâp târârak sot gângonñâ, zo mân kâsâpkum ek nângâme? ⁵⁸ Gâ buku nâi sot kâsâp op dinziknâ zo kek kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ diñgâ top likuliku agâren sâi zâknâ nângâm kâwali arâpnâ sâi gâsum diigim tâk namin gâbanbi. ⁵⁹ Nâ perâknâk dâgobâ. Gâ yen mân gâban. Gâ zoren tap ko kâsagâ kât pindâna âkiyâk gâban.”

13

Umniñ mân melânindâ Anutu kâbakñeniñgâbap.

¹ Narâk zoren a nâmbutnâ zinjâ Yesu den singi itâ dukuwe, “Galilaia a nâmbutnâ, zen Anutugât singi sâm makau kom unam utnetâ Pilatonâ sâi kâwali arâpnâ zinjâ zângom nangâwe. Zângone a gilâm sot makau gilâm, zo ârândân mâpotne giarip.” ² Den singi yatâ dukune itâ mâsikâzingip, “Zen dap nânge? Zengât tosanâ Galilaia a nâmbutnâ zengât tosa walip, zorat tosgât op tâmbetzângoip? ³ Yatâ bunâ. A nâmbutnâ zen tosazijoorâk ândie. Zen umziñ mân melânbiyân yatigâk tâmbetagobi. ⁴ Yerusalem kamânân a kiin nâmburân karâmbut Siloam mirâ kârep patânâ kwâratzângoip. A kiin nâmburân kârambut zo tosazijandâ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutnâ walâzingip? ⁵ Yatâ bunâ. Nâmbutnâ zengât tosa ziap. Dâzângua nângânek. Zen umziñ mân melânbiyân yatigâk tâmbetagom kwâkâbi.”

⁶ Den zo sâm nangâm Yesunâ den sum-bunâ itâ sâip, “A nâinâ nepnan nak koset nâi kâmiri lâmbarip. Oi mariñâ zâk bonnanngât âi kârumâip. ⁷ Yatâ opnâ nep galem a itâ dukum sâip, ‘Nângâ. Nâ nak zirat bonnâ kârum ândia kendon patâ karâmbut âkap. Nak zo bonnâ mân opmap, zorat ko kârâban. Wangât hângât kelâknâ yen mimbap?’ ⁸ Yatâ sâi ko galem anâ itâ dukuip, ‘Patâ, gâ birâna kendon kânok zi kirik. Oi nânâ topnan hân kârâm pa pambâ. ⁹ Yatâ ua narâk nâin bonnâ âsagibap mo bunâ, zo iktat. Oi bon mân oi ek sâna kârâm pândat.’”

Yesunâ kendonân ambân nâi kubigip.

¹⁰ Narâk nâin Yesunâ mâtâmâpâse namin zâim den singi âlip dâzângoip. ¹¹ Oi mâtâmâpâse namin zo ambân nâi tâip. Kendon patâ kiin nâmburân karâmbut umnan wâkenâ oknanngi ândeip. Wâkenâ oknanngi kândâtnâ pindiñsâm ândeip. Dap op winziksâm ândibap? ¹² Yesunâ ambân zo eknâ itâ dukuip, “Ambân gâ winziksânangât san.” ¹³ Yatâ sâmñâ bikñandâ kâukñan pâi kândât winziksâi Anutu mâtâmâpâseip. ¹⁴ Yesunâ kendonân ambân zo kubigipkât mâtâmâpâse namâ galem anâ nânge bâtei kuk op sâip, “Nep mame hilâm nâmburân kânok ziap.

Zoren gane kubikzingâbap.” ¹⁵ Yatâ sâi Yesunâ itâ mâtâmâpâse dukuip, “Sarâ a zen. Kendonân dongi sot makâu gâkârâpziñ too nimbigât diizingâm âime. ¹⁶ Ambân zi Abaramgât kiun. Satanñâ saagi kendon kiin nâmburân karâmbut yatâ op ândeip. Oi nânâ kendonân kubiksan, zo nângâne mân dap uap?” ¹⁷ Yatâ sâi ko kâsa oknanngawenâ anun urâwe. A ambân kâmut, zen ko kulem zorat umâlep patâ urâwe.

Kembugât den zo wakum keetnâ yatâ. (Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)

¹⁸ Yesu zâk den itâ târokwap dâzângoip, “Antugât singi âlip zorat mâtâp, zo wanân dâpkwap sâbâ? ¹⁹ Zo wakum keetnâ yatâ. A nâinâ nepnan âi kendi kâmnâ takâm nak oip. Oi nii zinjâ gamnâ bâranñan pam tapme.” ²⁰ Oi itâ târokwap sâip, “Singi âlipkât mâtâp, zo wanân dâpkwapâ? ²¹ Zâk sii dangât yatâ. Ambân nâinâ sii dangât naleman pam oi sei nalem naam donbep op nanngip.”

Sumbemân bagibaginngât den. (Mt 7:13-14, 21-23)

²² Yesu zâk Yerusalem kamânân âibam âim kamân patâ sot kamân mâik mâtâmâpâse singi âlip dâzângom arip. ²³ Ari a nâinâ mâsikâm sâip, “Kembu, a bituktâ zinjâ sumbemân zâibi, mo dap?” ²⁴ Oi Yesunâ den nâi itâ dâzângoip, “Mâtâp gâbâknâ bagibigât kâtigibi. Nâ dâzângua nângânek. A ambân donbep patâ, zinjâ mâtâp gâbâknâ baginam osibi. ²⁵ Mirâ mariñâ, nâ zaat hânge doongua hângeyân kom itâ sâbi, ‘Kembu, mâtâp mem pânân.’ Sâne itâ dâzângobat, ‘Nâ zen mân nângâzingan. Zen waniñ gok?’ ²⁶ Mâsikâzinga zen hânge itâ sâm dâtnobi, ‘Nen gâ sot ândim too nalem niwen. Oi kamâniñangât sombemân den singi âlip sâna nângâwen.’ ²⁷ Yatâ sâne itâ dâzângobat, ‘Dâzânguan zo, zen waniñ gok? Nâ mân nângâzingan. Bâliñ mame a, zen birâninek.’ ²⁸ Oi Abaram, Isaka, Yakobo sot Propete nâmbunâ Anutugât um topnan ândinetâ zingitpi. Ka zen ko âknâ ândimñâ umbâlâ op isem ândibi. ²⁹ Oi hân mirâsiñ takâtakân sot geigeiñan sot hân toren

toren, zobâ a ambân takâm Anutugât um topņan bagimņâ sii nalem patâ nem sâtâre op zimbi. ³⁰ Nângânek. A bet, zengâren gâbâ nâmbutņandâ kândom upi. A kândom, zengâren gâbâ nâmbutņandâ bet upi.”

Herodegât den.

³¹ Narâk zoren Parisaio a nâmbutņâ ziņ Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Herodenâ gobat sapkât hân zi birâm âi.” ³² Sânetâ dâzângoip, “Zen âburem âim wâu ulin zo nâgât itâ sâm dukubi, ‘Nângâ. Nâ irâk sot muka wâke molizingâbat sot mâsek kubikzingâbat. Haņsâi mârâ nep tuuga âkâbap.’” ³³ Itârâņ, muka sot mârâ mâtâp âibatkat sâsâņâ. Yerusalem kamânânâk Propete zângome. Nâ zoren zaria nobi. Mân zaria sâi ko dap yatâ nobe?”

Yerusalem kamângât den girem dâzângoip.

(Mt 23:37-39)

³⁴ Yatâ sâm sâip, “O Yerusalem kamân marirâp, zen Propete zângome. Anutunâ kore a sâņgonzâņgoi zengâren gâne kâtņâ mem zângome. Kurukņâ gwamârâp gâbârezingâm abâtņandâ lâmbamzângomap, yatigâk nâņâ a ambân kâmut kinnâ topņan gâbârezingâbâ sa birâanime. ³⁵ Nângânek. Mirâ kamânziņâ nâņâ birâbat. Nâ sa nângânek. Zen dum mân nek ândim itâ sâm nikpi, Kembugât sâtâkât gaap, zâk sâm âlip kwâkņangânâ.”

14

Kendonân Yesuņâ mâsek a nâi kubikņangip.

¹ Yuda zengât kendon nâin Parisaio a zengât a sâtņâ nâiņâ Yesu nalemgât diigi mirâņan zarip. Oi a nâmbutņâ zen zâk sot nalem ninam diņangât dap sâbap sâm ek tarâwe. ² Oi a nâi kiņ bik lâmbatlâmbat zoren zâi tâip. ³ Oi Yesuņâ ekņâ Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a mâsikâzingâm sâip. “Zen sânek. Kendonân a kubikkubikņâ, zo orotņâ mo mân orotņâ?” ⁴ Yatâ sâi hirinsâm kine Yesuņâ a zo bikņandâ gâsum kubikņangâm sâņgongui arip. ⁵ Ari ko itâ dâzângoip,

“Zengâren gâbâ a nâigât nanņâ mo makau kendonân lamân giari birâne tâpap mo sâmbune kopgâbap?” ⁶ Yatâ dâzâņgoi den torenņâ dukunam kwakņâ birâwe.

Zen sâk mâme mân upi.

⁷ A nalem ninam diizingi mirin zâiwe. Mirin zâim kian mâteyâk âi tatne Yesuņâ zingitņâ itâ dâzângoip, ⁸ “Gâ a nâiņâ sii nalem om sâi gamņâ kian mâteyâk mân tâpan. Gâ kian mâteyâk âi tâtnandâ a pâtâ nâi gâbap. ⁹ Gâi sii nalem mariņâ itâ dâgobap. ‘Zo zâkkât tâtat. Gâ âmbi âi.’ Dâgogi a yenņâ zengât kian kândâtņan âi tap aņun upan. ¹⁰ Nâiņâ sâi gamņâ a giginâ zengât kianân tâpan. Tâtna sii nalem mariņandâ gekņâ itâ dâgobap, ‘Buku, gâ zâi kian mâteyâk tâtnan.’ Yatâ dâgogi a mâteziņan umâlep patâ nângâban. ¹¹ Nâi zâk umņâ mem ge kwap ândibap, zâk ko mem zaatzaatņâ. Ka nâi zâk sâk mâme op ândibap, zo ko mem ge kwâkwatņâ.”

¹² Yatâ sâmņâ a diigip, zo itâ târokwap dukuip, “Gâ si nalem umbam buku, âtâ mun, torerâpkâ, kamârâpkâ mân diizingâban. Wangât, zengoot yatik narâk nâin diigim hâuņâ mākâne âkâbap, zorat. ¹³ Itâ upan. Sii nalem ona sei a giginâ sot kiņ bitziņ bâlîņ sot sen nâtâtik, a ambân yatâ zo diizingâban. ¹⁴ Yatâ otna zengoot hauņâ mân mākâne tosâziņâ yen zeî a târârakņâ zaatpi, narâk zoren Anutunâ hauņâ gibap.”

Sii nalem patâgât den sumbuņâ.

(Mt 22:1-14)

¹⁵ Sâi nalem ârândâņ nem tarâwe, zengâren gâbâ a nâiņâ itâ sâip, “Nâi zâk Anutugât um topņan nalem nimbap, zâkkât nâņga sâtâreņoot uap.” ¹⁶ Sâi Yesuņâ den siņgi nâi itâ dukuip, “A patâ nâi sii nalem oip. ¹⁷ Sii nalem uuņâ narâk mâte oi kore a nâi sâņgongoi âi a zen zop kânņan sâsâņâ, zo itâ dâzângoip, ‘Nalem mârûm om kâtâņ tuugen. Ganek.’” ¹⁸ Sâm dâzâņgoi zen kut nâi nâiyân tâbi sâm birâm tarâwe. Oi nâi zâk sâip, ‘Nâ hân nâi kwâlâwan, zo ikpam âibâman. Zorat gâ patâgâ dukuna nâņgi mân bâlîņ upap.’” ¹⁹ Nâi zâk sâip, ‘Nâ makau bâzagât sâņgân mewan, zo âi zingitpâman. Zorat patâgâ

dukuna nângi mân bâlin upap.’ ²⁰ Nâi zâk sâip, ‘Nâ ambân mewangât mân gâbat.’

²¹ Yatâ sâne kore a âburem âi patânâ dukui nângâm kuk op itâ dukum sângongui, ‘Gâ kamânân mâtâp patin sot mâik mâigân âim a ambân zo yatâ zo diizingâna ganek.’ ²² Sâi kore a zâk yatâ opnâ patânâ dukum sâip, ‘Patâ, gâ den sat, zo lukan. Oi mirâ zo mân pikse.’ Dukui patânâ itâ dukuip, ²³ ‘Gâ dum âi kamân âkñan mâtâbân hibukñan âi gâsum diizingâna ga mirânan piksâbi.’ ²⁴ Nâ itâ dâzângua nângânek. A kâdom zop dâzângowan, zen mânâk nimbi.’”

Yesu molimoliñangât den.

(Mt 10:37-38)

²⁵ A ambân kâmut patâ Yesu molim âine puriksâm itâ dâzângoip, ²⁶ “Nâi zâk nâgâren ga ândibâ sâmbâ mamnâ sot ambin murarânâ sot âtâ munñâ ponânâ sot ândiândinâ, zen mân birâzingâbam upap, zâk nâgât a mân op ândibap. ²⁷ Nâi zâk zikñâ poru nakñâ mân lum nâgât mâtâp lânþap, zâk nâgât a mân op ândibap.

²⁸ Zengâren gâbâ a nâi mirâ tuubamñâ sângânñâ sâlâpkum kubik tuubap mo mân tuubap, zorat topñâ ek nângâbap. ²⁹ Oi yatâ mân opnâ kegâk mirânâ tandâ pâi giari kâtnâ kârum birâbap. Biri ko a ambân zinâ ekñâ girânñangâbi. ³⁰ Zen itâ sâbi, ‘A zi âsak op mirâ patâ tuubam op tandâ kwânângâm biri kinzap.’

³¹ A kutâ nâinâ a kutâ nâi kumbamñâ kegâk mân âibap. Zâk itâ nângâm kwâkâbap, ‘Nen a bituk ândienñâ ândi a donþep ândie. Zen âlip zângonat mo bunâ?’ ³² Zinangât nângi gigin oi kâsa kârebân tatne kâwali a nâmbutñâ sângonzângoi zen âi lumbenangât den sâne lumben op ândibi.

³³ Oi yatik zengâren gâbâ nâinâ kut nâi nâinâ zo mân birâmñâ dabân nâgât a op ândibap? Zâk nâgât mân upap.”

³⁴ Yatâ sâmnâ den sumbunâ nâi itâ sâip, “Sii zo naamñâ. Ka siigât naamñâ bun oi ko dap oindâ naamñâ dum upap? Zo bunâ. ³⁵ Sii bâlinâ zo yatâ mo yatâ orotñâ, zo mân ziap. Zo yen lum pâindâ âibap. A nâi zâk kindapñootñâ den zi nângâbap.”

15

Râma galem agât den singi.

(Mt 18:12-14)

¹ Kât mimiñâ a sot bâlin mâme a, zen Yesugâren den singi âlip nângânam mindumarâwe. ² Oi Parisaio a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen zorat nângâne bâlin oi Yesugât itâ sâwe, “A zâk bâlin mâme a zen sot tap nalem nemap. Man orotñâ zo opmap.”

³ Yatâ sâne Yesunâ den sumbunâ nâi itâ sâmbâ dâzângoip, ⁴ “Zengâren gâbâ a nâigât râma 1 handeret ândibi. Oi zengâren gâbâ kânoktâ âi bun oi birâbap? Zo yatâ bunâ. Kâmut patâ 99 zo birâzingâm bun upap, zo kârubap. ⁵ Kârum ma muyagem umâlip op âkom âibap. ⁶ Âim bukurâp sot kamârâp dâzângom sâbap, ‘Sâtâre utnâ. Râmanâ bun oip, zo muyagian.’ ⁷ Nâ dâzângua nângânek. Zo yatigâk a 99 zen târârakñâ ândine sumbemân sâtâre patâ muyagibap. Ka bâlin mâme a kânokñâ umñâ melâni zâkkât op sumbemân sâtâre patâ walâm yâmbâtnik muyagibap.”

⁸ Yatâ sâmnâ den nâi itâ târokwap sâip, “Dap nânge? Ambân nâinâ kât bâzagât mem ândibap. Mem ândei kât kânok gei bun oi birâbap? Bunâ. Zâk kârâp sâumñâ mirâ pitâm kârum ma muyagibap. ⁹ Kârum muyagemñâ ambân bukurâpnâ, kamârâpnâ zângonsâi gane itâ dâzângobap, ‘Kâtnâ bun oip, zo muyagian, gât ko sâtâre utnâ.’ ¹⁰ Zorat sa nângânek. Zo yatik bâlin mâme a mo ambân kânok umñâ melâni Anutugât sumbem arâp zen sâtâre upme.”

A katep nâi tâmbetagobam oip.

¹¹ Yesunâ den singi nâi itâ sâmbâ dâzângoip, “A nâi nanzatñâ zagât ândiwet. ¹² Nan kwakñandâ ibânâ itâ dukuip, ‘Ibâ, gâ kât sot sikum nâgât singi sâin, zo mem ni.’ Yatâ sâi kât sot sikum kâsâpkumñâ munñâ pindâm âtânangât singi pâi tâip. ¹³ Oi bet katep zâk sirâm bituktâ ândim sikum sot kât zo aksik mem ba hân kârebân arip. Zoren âi lan ândim bâlin top top opnâ kât sot sikum zo zoren zingâm nangip. ¹⁴ Kât sot sikum zo bun oi ândim hân zoren pu patâ muyageip. Oi a zo

dap upâ sâm kwagip. ¹⁵ Hân mariñâ nêi zâkkâren ari sâi hibukñan âi bâu galem ândeip. ¹⁶ A zen nalem angân kârânangâne yen tap tepñangât opñâ bâu zengât nalem nimbam oip.

¹⁷ Yatâ opñâ nânngânangânâ pâronñsâi itâ nânngip, 'Ibânangât nep a kâmut, zen nalem nem âkon op ândine nannâ nâ zi tepkât mumbâman. ¹⁸⁻¹⁹ Zorat nâ kamânan âim ibânangâren takâm itâ sâm dukubat, Ibânâ nâ bâliñ mame a. Tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, gât ko nâgât nangâ mân sâna ândibat. Yen sâna gâgât nep a op ândibat.'

²⁰ Yatâ sâm ibânangâren arip. Ari ibânandâ kârebân gâbâ ekñâ umñâ nânngâm sârârâk kârâm âi lum mânngarip. ²¹ Mânngari itâ dukuip, 'Ibânâ nâ bâliñâ mia tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, gât ko nâgât nangâ dum mân sâna ândibat.' ²² Yatâ sâi ibânandâ kore a itâ dâzângom sânggonzângoip, 'Kek âi hâmbâ âlipñâ sot donet sot kipâke mem ga pindânek. ²³ Oi makau gwamñâ patâ diim gam kom une nem sâtâre utnat. ²⁴ Nannâ zâk moibân gâbâ zaatsap. Zâk buñ oibân gâbâ muyagem gaap.' Yatâ sâi sâtâre topkwap urâwe.

²⁵ Oi nan kunñâ zâk nebân ândiepnâ puriksâmñâ kamân nanngâmñan ga kin kep kwamit nânngip. ²⁶ Zâkñâ sâi kore a nêi gâi mäsikâmñâ sâip, 'Kep zo top dapkât?' ²⁷ Oi zâkñâ sâip, 'Mungâ gaap. Gaapkât ibâgandâ sâi makau gwam patâ kom uen.' ²⁸ Yatâ dukui nan kunñâ zâk kuk opñâ kamânân man bageip. Ibânandâ nânngâm kamân ginñan geim um lumben den dukuip. ²⁹ Yatâ dukui mân nânngânangâ op kin itâ dukuip, 'Nânngat. Nâ kendon patâ donbep kore otgim ândim sâtkâ luman. Yatâ ândia gâ noniñ gwamñâ mân nina nâ sot bukurâpnâ nen kom om nem sâtâre urâwen. ³⁰ Ka bet katepkâ, zâk lañ ambân zen sot ândim kât sikumgâ tâmbetkum gulipkum nanngip. Zâk yatâ zorân âburem gâi sânanandâ makau gwam patâ kom nie.'

³¹ Sâi ibânandâ itâ dukuip, 'Nannâ, gâ narâk dâp nâ sot ândim gâmatñâ kut nêi nêi nânngâren ziap, zo gâgât sinji op nanngap.

³² Ka mungâ ko moipñâ zaatsap. Oi zâk buñ oipñâ dum muyagiap, zorat ko sâtâre oindâ dâp upap.' "

16

Kât galem a bâliñangât den.

¹ Yesunâ arâpnâ den sinji nêi itâ sâm dâzângoip, "Sikum a patâ nêigât kât sikum galem a nêi ândeip. A zorat itâ sâne patânâ nânngip, 'Galem a, zâk mem gulipkuap.' ² Yatâ sâne sâi gâi dukuip, 'Nâ gâgât den sâne nânngan. Gâ yatâ zorânâ dum zagâtñâ mân galem ândiban. Ekapkâ mem gâna kât sikumgât topñâ ikpâ.'

³ Sâi galem a zo umñan itâ sâip, 'Galem a nep zo betnan mei dap upat? Nâ imbanâ buñâ. Nep kârâm kâmitpatkât âkon uan. Nâ kanpitâ ândibat kât âkon uan. (Wangât, Yuda zengâren a kanpitâ zen ândim oletzingâmarâwe, zorat op sâip.) ⁴ Irabot nânngan. Patânâ molinigi a patânangât sikum tosa miwe, zengâren âi buku ua sâne zengât mirin ândibat.' ⁵ Yatâ sâm patânangât tosa miwe, kânok kânok zângonsâi gawe. Oi zâkñâ a nêi mäsikâm sâip, 'Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?' ⁶ Mäsiki zâkñâ sâip, 'Kelâk âmanân pâpanñâ 1 handeret.' Sâi itâ sâm dukuip, 'Ekap zi mem 50 kulemgu.' ⁷ A yatâ sâmñâ a nêi mäsiki, 'Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?' Sâi itâ sâip, 'Sibit keetñâ 1 handeret.' Sâi itâ dukuip, 'Ekap zi mem 80 kulemgu.'

⁸ Yatâ oi patânâ nânngâmñâ galem a bâliñâ zorat nânngânangâ, zo nânngi imbanâ oi sâm âlip kwâkñangip." Yesunâ yatâ sâmñâ târokwap itâ sâm dâzângoip, "Um kâtik a, zen kut nêi nêi utnam nânngânangâziñ patâ zeñ upme. Sumbe-mgât sinji a, zen yatâ zo mân zemzingap.

⁹ Zorat dâzângua nânngânek. Zen zo yatik hângât kât sikum bâliñâ zi a zen zingâne buku otzingâbi. Yatâ utne gâtâm hângât sikum buñ oi narâk patin, zen âlip sumbem kamânân ândibigât sâsânâ. Oi sumbem kamânân ândiandinj âlip ândibi."

Kut nêi nêi bonñâ sot yenñâ, zorat den.

¹⁰ A nêi zâk kut nêi nêi yenñâ dânbân galem upap, zâkñâ kut nêi nêi bonñâ patâ

zo âlip galem upap. Nâi zâk kut nâi nâi yenñâ mem gulipkubap. Zâknâ yatik bonña mem gulipkubap. ¹¹ Zen hângât kât sikum dân mân galem upi, zo ko dap yatâ kut nâi nâi bonña zingâbap? ¹² A zengât kut nâi nâi giwe, zo dân mân galem otna gikâ singi zo dap yatâ gibap?

¹³ Kore a nâiñâ a patâ zagât zekât kore âlip mân upap. Zâk nâigât umñâ kiri nâi ekñâ âkon upap. Zen yatigâk Anutugât nep sot sikumgât nep, zo dap yatâ matakâzikâm mem ândibi?”

Yesunâ Parisaio a girem dâzângoip.

¹⁴ Yesunâ den zo sâi Parisaio a zen kât sikumgât âknâle zeipkât dinâ kândâtkom girânawe. ¹⁵ Utne itâ dâzângoip, “Zen a zengât mâteziñan nen a târârakñâ sâme. Ka Anutunâ ko umziñangât topñâ ekmap. A zîñâ kut nâi ikne âlip opmap, zo ko Anutunâ egi bâliñ opmap.

¹⁶ Kembangât gurumin den sot Propete zengât den zem gam Yohanegâren gâip. Zorat kwâkñan Anutu um topñan ândiândiñ, zorat den singi âlip, zo âsagem lañ kârâm ariap. A ambân den singi zo nângâm baginam kâtigime.

¹⁷ Hân sot sumbem, zet buñ utâ sâm buñ upabot. Ka Kembangât gurumin den zo mân buñ upap.

¹⁸ A nâi, zâk ambin birâm nâi mim-bap, zâk târotârozik mânângât tosa patâ mimbap. A nâi, zâk ambân birâbirân zo mimbap, zâk yatigâk tosa patâ mimbap.”

A patâgât den.

¹⁹ “Sikum a patâ nâi ândeip. Zâk hâmbânâ neule âlip sângân zâizâiñ zo mem ândeip. Oi sirâmñâ sirâmñâ sii nalem âlipñâ zo nem sâtâre op ândeip. ²⁰ Oi a kanpitâ nâi ândeip, kutñâ Lasaro. Zâkkât sâknâ zo useyâk. Zâknâ patâgât mirâ mâtâp bagibagiñan zemâip. ²¹ Zâk a patâgât mirin gâbâ nalem buputñâ gâi nimbapkât nângâm ândeip. Sâknam nângâm zem tâi wâu zîñâ gam useñâ nâmbâlapkumarawe.

²² A kanpitâ zo yatâ op ândimñâ moip. Oi Anutugât sumbem a, zîñâ ge diim zâi Abaramgât um topñan pane ândeip. Bet sikum a zo moi hanguwe. ²³ Zâk simân gei

sâknam patâ nângâm ândim sinâ pâi zari Lasaro zâk Abaram um topñan tâi egip. ²⁴ Ekñâ konsâm sâip, ‘O Abaram sâkunâ, nekñâ umgâ bâliñ oi Lasaro sângonguna sâlapñandâ tooin pam sâmbum gem nâmbâlamnan pâi sânduksâik. Na ziren kârâbân sâknam patâ nângâm ândian.’

²⁵ Sâi Abaramñâ itâ dukuip, ‘Katepnâ, nângâ. Gâ hânân âknâle kwâkñan ândeip, zo mârûm âkip. Oi Lasaro zâk umbâlâ ândeip, zo mârûm âkip. Zâk zorat umâlebân ândiap. Ka gâ ko sâknam kwâkñan ândiat. ²⁶ Osetniñan sim patâ kinzap, gât ko zibâ zengâren dap op gibi? Oi zengâren gâbâ zi dap op kopgabi?’

²⁷ Sikum a patâ, zâk itâ sâip, ‘Ibânâ, nâi dâgoga nângâni. ²⁸ Ândi nâgât kamânân murâpnâ bâtnâmbut ândie. Zen sâknam kamân ziren gabegât Lasaro sângonguna âim girem den dâzângobap.’

²⁹ Sâi Abaramñâ sâip, ‘Buñâ. Mose sot Propete, zengât den girem ziap, zo nângâbi.’ ³⁰ Sâi ko sâip, ‘Ibânâ Abaram, yatâ buñâ. Zengât den nângâm umziñ mân melânbi. Ka a nâiñâ mumuñan gâbâ zaat sâi ko umziñ melânbe.’

³¹ Sâi itâ sâm dukuip, ‘Zen Mose sot Propete zengât den birâmeyân mumuñan gâbâ nâiñâ zaat ai dâzângoi yatik birâbi.’ ”

17

Bâliñangât nep mân tuubi.

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

¹ Yesunâ arâpnâ den itâ sâm dâzângoip, “Bâliñangât nep tuutuun, zo muyagibap. Dap yen zimbap? Ka a nâi zâk bâliñangât nepñâ tuubap, yei, zâk dap upap? ² Nâi zâk a giginâ nâi okñangi bâliñâ upap, zo ko tosa yâmbât mimbap. Mârûmñan kât sumun yâmbât patâ gânduñan saamñâ saruyâm giari sâi ko zo bâbâlan opap. Zen galem orangâm ândibi.

³ Bukugâ nâi bâliñâ oi kubikñangâban. Otna umñâ melânji tosanâ birâban. ⁴ Oi sirâm kânogân tosa nâmburân zagât muyagem sâp nâmburân zagât gam sapsuubap, ‘Buku yatâ otgim umnâ bâliñ uap,’ Zâk yatâ sâi tosanâ birâban.”

Nângâm pâlâtângât den.

⁵ Aposolo zen Kembu itâ sâm dukuwe, “Gâ nângâm pâlâtânjinâ târokwap ninğâban.” ⁶ Sâne Kembunâ itâ dâzânğoi, “Nângâm pâlâtânzin bonğâ mâiktârâ, mundo keetnâ yatâ, zemzingi wakum nak ândi, zo sâmbuyanğâm saruyan gei kinbapkât dukune sâtzin lubap.”

Anğ Kembugât nep tuum tâpâkumen.

⁷ Yatâ sâmnâ itâ sâip, “Zengâren gâbâ a nği, zâkkât kore anğ nep tuum ândim mo râma galem ândim nğtikssâisâi gâi itâ dukubap? ‘Gâ mirin zâi tâtna nalem om gibâ.’” ⁸ Yatâ bunğ. Itâ dukubap, ‘Gâ sângum kâu lapnâ nalemnâ om pâna nia gikâ bet om nimban.’” ⁹ Nep a zo nep sâm pindip, zo tuugi nângi âkip. Dabân sâm âlip kwâknanğâbap? ¹⁰ Zengât topzin yatâ ziap. Zen Anutunğ nep sâm zingip, zo op nanğâm itâ sâbi. ‘Nen kore a kwakmak. Nep sâm ninğip, zorigâk tuumen.’”

Yesunğ a kubikzingi âi mân nângâwe.

¹¹ Yesunğ Yerusalem kamânân âibam Galilaia sot Samaria osetziknan arip. ¹² Kamân nğin zari sâk bâlâ a bâzagât zinğ eknğ âknanâk kin den sâm itâ sâwe, ¹³ “O patâ Yesu, nenğât umğâ bâlinğ oik.” ¹⁴ Sâne zingitnğ itâ dâzânğoi, “Zen âim sâkzinğ tirik namâ galem a tirâpzanğone ikpi.” Sâi zen âim tatne usezinğ soğei sâkzinğ âlip oip. ¹⁵ Oi zengâren gâbâ a kânoknğ usenğ soğei eknğ puriksâm gâip. Puriksâm den kâtik sâm Anutu mîpâseip. ¹⁶ Zâknğ Yesu kinğ topnan gei zem tap sâiwap sâip. A zo Samaria hânân goknğ. ¹⁷ Yesunğ itâ sâip, “A bâzagât kubikzingan. Nâmbutnğ a nâmburan kimembut âlip ue, zo ikâ? ¹⁸ Zengâren gâbâ a nği âburem gam Anutugâren sâiwap mân se? Birâm âine gâ kamân nğin goknğandâ gikik gaat?” ¹⁹ Yatâ sâm Samaria a zo itâ dukuip, “Gâ nângâm pâlâtânğanğât âlip uat, gât ko zaat âi.”

*Yesu takâbapkât den.
(Mt 24:23-28, 37-41)*

²⁰⁻²¹ Parisaio a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Anutu um topnan tâtatnğ, narâk ikâ zoren muyagibap?” Sâne itâ sâm dâzânğoi, “Anutugât um topnan tâtatnğ, zo sennğ mân igiknğ, gât ko itâ mân

sâbi, ‘Ziren âsagiap mo ândiren âsagiap.’ Nângânek. Anutu um topnan tâtatnğ, zo osetzinğ âsagem ziap.” ²² Yesunğ arâpnğ itâ dâzânğoi, “Gâtâm narâk nğin, zoren a bonğâ âsagibatkât narâknğ iknam upi. Zo mân ikpi. ²³ Narâk zoren a nâmbutnğandâ sâbi, ‘O, ziren nenğâren âsagiap. Hân ândiren zengâren âsagiap.’ Yatâ sânetâ mân âibi. Oi nângâne mân bon upap. ²⁴ Hânpan zâk hân muruk toren toren âsagem nanğamap, zo yatik a bonğâ nâgât narâknân âsagei a aksik nikpi. ²⁵ Kândom ko a narâk ziren ândie, zen a bonğâ nâ kândâtnone sâknâm patâ nângâbat.

²⁶ Noa ândeip, narâk zoren kut nği nği urâwe, zo yatik a bonğâ nâgât narâk zo mâte oi yatâ upi. ²⁷ Noa ândeip, narâk zoren a zen sii nalem sot too kâtik nem seronğ kwap ândiwe. Ambân anğâgwanğâ urâwe. Yatâ op mân nângâm ândine Noa sot narâpnğ zen wanğâyân zâine too uurup takâm gwâkâzingip. ²⁸ Loti ândeip, narâk zoren yatik urâwe. Nalem sot too kâtik nem seronğ kwap ândiwe. Kut nği nği anğâgwanğâ urâwe. Nep kârâm kâmit mirâ nep tuuwe. ²⁹ Yatâ op ândine Lotinğ Sodom kamân birâm ari narâk zoren sumbemân gâbâ kârâp sot kât kârâpnğ sot sumbem tipnğ gem gâi kamân zoren a ambân bunğ op nângâwe. ³⁰ A bonğâ nânğ âsagibat, narâk zoren a yatik upi.

³¹ Narâk zoren a nği sombemân tâpapnğ sikum mimbapkât mirin mân zâibap. Nâi zâk nebân ândibapnğ zâk kamânân mân âburibap. ³² Zen Loti âmbinnanğât den singi nângâbi. ³³ Nâi zâk ândiândinğ anğân kâri gulipagobap. Nâi zâk ândiândinğ biri muyagenanğâbap.

³⁴ Nâ dâzânğua nângânek. Nâtik zoren a zagât, zet mirâ nğin uman zeitâ nği mem, nği birâbat. ³⁵ Ambân zagât, zet nalem sobem tâitâ nği gâsum, nği birâbat. ³⁶ (A zagât nebân kiritâ nği mem, nği birâbat.)”

³⁷ Yesu zâk den zo sâm nanği arâpnğ zinğ mâsikâm sâwe, “Kembu, ikâ zoren âsagibap?” Sâne itâ dâzânğoi, “Bâu mo zuu kârokğ nği ze zoren nii kenğ zinğ ninam mindume.”

18

Top likuliku agât den singi.

¹ Yesugât a, zen umziņ mân âkon op narâk dâp ninâu sâm ândibigât Yesunâ den singi itâ sâm dâzân goip, ² “Kamân nâin top likuliku a nâi ândeip. Zâk Anutu sot a mân hurat kwâtziņgip. ³ Oi kamân zorenâk ambân malâ nâi ândeip. Zâk narâk dâp a sâtņangâren âim itâ dukumâip, ‘Gâ betnan mem kâsanâ nekât den kubikpan.’ ⁴ A sâtņâ zâk malâ zâkkât den birâmâip. Ândimņâ umņandâ itâ sâip, ‘Nâ Anutu mo a hurat mân kwâtziņgâman. ⁵ Ka malâ zâk narâk dâp sâm gâmapkât bekņan mimbâ. Bekņan mân mia sâi ko âsâbân nâgâren gâi sâknâ âkon opap.’” ⁶ Kembu zâk den zo sâm nangâm sâip, “A sâtņâ bâliņandâ den sâip, zo nângâm kwâtâtibi. ⁷ Anutugât a ambân gakârâpņâ, zen nâtik sirâm dâp konsâm ninâu sâme, zo mâkâziņgâbap. ⁸ Zâk mân ândei kârep oi kegâk betziņan mimbap. A bonņâ nâņâ gâtâm âburem gam hânân a ambân nângâm pâlâtânziņoot muyageziņgâbat mo buņâ? Zorat umziņ galem op ândibi.”

Parisaio a sot kât mimiņâ ninâu sâwet.

⁹ A nâmbutņâ, zen ândiândiziņangât nângâne târârak oi a toren zengât nângâne mân dâp opmap. A yatâ zo, zengât den sumbuņâ nâi itâ sâip, ¹⁰ “A zagât, zet Anutu mâtâsiram tirik namîn zâiwet. Nâi zâk Parisaio, nâi ko kât mimiņ a nâi. ¹¹ Parisaio a zâk kin zikņangât nâņgi zari ninâu itâ sâip, ‘O Anutu, a nâmbutņâ zen kâmbam kume. Kâmbu upme. Bâliņâ top top upme. Nâ zen yatâ buņâ. Kât mimiņâ a ândiren zi itâ buņâ. Oi nâ zorat sâiwap dâgogan. ¹² Sirâm nâmburân zagât zorat umņan sirâm zagât nalem birâm zorat kendon ândiman. Oi kut nâi nâi memņâ bâzagârân gâbâ kânok zo gâgât singi sâm pâman.’ Yatâ sâm ninâu sâip. ¹³ Kât mimiņ aņâ ko tutukuņan kin aņun op pindiņsâm kin itâ sâm ninâu sâip, ‘O Anutu, nâ bâliņ mâme a. Nâ a bâliņâ zorat gâ mân birâniban.’ Zâk yatâ sâm ninâu sâip.”

¹⁴ Yesunâ yatâ sâmņâ itâ sâip, “Nângâne. Kât mimiņ a zâk Anutuņâ

tosanâ biri mirâņan arip. Ka Parisaio zâk tosanâ zemņangip. Nâi zâk zikņangât nâņgi zari Anutuņâ kâbakņeņangâbap. Nâi zâk zikņangât nâņgi gigin oi Anutuņâ mem zaatņangâbap.”

Yesunâ katep mâsop minziņgip. (Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Ambân ziņ murarâpziņ diiziņgâm Yesugâren âim bikņâ gâsuziņgâbapkât sâne arâpņandâ ziņgitņâ kengât minziņgâwe. ¹⁶ Yatâ utne Yesunâ arâpņâ zâņgonsâi gane itâ dâzân goip, “Zen birâne katep mâik zen nâgâren ganek. Mân pâke kwatnek. Zi yatâ zo, zen Anutu um topņangât singi kwatziņgâziņgâ. ¹⁷ A ambân ziņ umziņ diim gei katep yatâ upi, zen Anutu um topņan ândiândigât singi upi. Ka nâi zâk katep yatâ mân upap, zâk mân bagibap.”

Sikum a nâiņâ Yesugâren gâip. (Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ Oi sikum a nâiņâ Yesu mâsikâm sâip, “Patâ âlipņâ, nâ dap op ândiândi tâmbâņangât singi upat?” ¹⁹ Sâi Yesunâ sâip, “Nâgât âlipņâ wangât nonsat? Âlip mariņâ Anutu kânok. ²⁰ Oi gâ Kembugât gurumin den nângâmat. Zo itâ. Ap ambin, zet mân birâyangâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. Gâ bukugangât sârân sâsâņ mân sâban. Ibâ mamgâ hurat kwatzikâm sâtzik luban.” ²¹ Sâi sikum a zâk itâ sâip, “Zo katepnan gâbik topkwap op gâwan. Nâi mân bira ziap.” ²² Sâi Yesunâ den zo nângâm itâ sâm dukuip, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ kut nâi nâi tatgigap, zo aksik pam kât mem a kanpitâ ziņgâban. Yatâ op sumbemân sikumgoot upan. Oi ga nâ sot pâlâtân op moliniban.” ²³ Yatâ dukui a zo sikum patâ zemņangipkât umņâ bâliņ oip.

²⁴ Yatâ oi Yesunâ ekņâ itâ sâip, “A kât sikum patâņâ Anutu um topņan bâginam kwakpi. ²⁵ Bâu patâ kamele, zâk kuup mâtâpņan bagibap, zo yâmbâtņâ. Ka a sikumņootņâ Anutugât um topņan bagibagiņ, zo yâmbâtņâ walâwalân.” ²⁶ Sâi nângâm kirâwe, zen itâ sâm mâsikâwe, “Zo yatâ zorâņ dap yatâ sumbemân baginat?” ²⁷ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzân goip, “Aņâ

kut nêi nêi utnam kwakme, zo Anutuñâ mâtâpñâ âlip muyagemap.”

²⁸ Sâi Peteronâ itâ dukuip, “Nen kut nêi nêiniñâ aksik kândâtkom gâ moligiwen.” ²⁹⁻³⁰ Sâi Yesunâ itâ dâzângoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Zengâren gâbâ nêi zâk Anutu um topñan ândiândiñangât opñâ kamânñâ mo ambâ murarâpñâ mo âtâ murâpñâ, mo ibâ mamzatñâ kândâtzanğobap, zo ko narâk ziren hâuñâ donbep mimbap. Oi narâk patin ândiândi tâmbânñâ mimbap.”

*Yesu zâk mumbapkât sinji dâzângoip.
(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)*

³¹ Yesu zâk arâpñâ sâi gane itâ sâm dâzângoip, “Nânge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi Propete a, zen a bonñâ nâgât den kulemguwe, zorat bonñâ âsagibap. ³² Nâ um kâtik a zengât bitziñan zaria den sâm sinnan gem sâm bâliñ kwatnim sâknan tâpkubi. ³³ Oi inzutñâ lapitnim none mumbat. Mom sirâm karâmbut tapñâ mumuñan gâbâ zaatpat.” ³⁴ Yesunâ yatâ sâm dâzângoi zen kwagâwe. Den zo topñâ mân nângâm, nângâne kwakmak oip.

Yesunâ Yeriko kamânân a sen nêitâtik nêi kubigip.

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Yesu zâk âim Yeriko kamân mâte oip. Oi matâp ginñan a sen nêitâtik nêi nalem sot kât, zorat oletzingâm tâip. ³⁶ A kâmut patâ zen matâp zoren âine kinziñ kwamit nângâm mâsikâziñgi sâwe, ³⁷ “Yesu, Nasarete gokñâ gaap.” ³⁸ Sâne nângâmñâ den kâtikñâ sâm sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiun, nâgât umgâ bâliñ oik.” ³⁹ Yatâ sâi a kândom âiwe, ziñâ den hirinsâm tâpapkât dukuwe. Oi zâkñâ den zo nângâm tâtâlim den kâtikñâ den sâip, “Gâ Dawidigât kuinñâ, nâgât umgâ bâliñ oik.” ⁴⁰ Sâi Yesunâ nângâm mâtâbân kinñâ sâip, “Zen nâgâren diim ganek.” Sâi sâne sen nêitâtikñâ zâkkâren gâi mâsikâm sâip, ⁴¹ “Nâ dap otgibatkat sat?” Sâi sen nêitâtikñâ sâip, “Nâ sinnâ âlip upapkât nânğan.” ⁴² Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Singâ mânânğarik. Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat âlipkâ uat.” ⁴³ Sâi zorenâk sinjâ

egip. Oi Yesu molim âimñâ ekñâ Anutu mâtâseip. A ambân ziñâ zo ekñâ Anutu mâtâsiwe.

19

Sakaiogât den sinji.

¹ Yesu zâk Yeriko kamân bagim âim tâip. ² Kamân zoren a nêi ândeip, kutñâ Sakaio. Zâk kât mimiñ a zengât a sâtñâ. Oi sikum mot donbep zemñangip. ³ A zorân Yesu ikpamñâ okñangip. Oi zâk a pânkânok, gât ko a ambân mindune osetziñan kin Yesu ikpam kwagip. ⁴ Yatâ op sârârâk kârâm âi a walâzingâm Yesu ikpam wakum nak kwâkñan zâi tâip. Yesu zâk mâtâp zorik gam âibam oip. ⁵ Oi Yesu zâk nak zorat topñan âi sinjâ pâi zari ekñâ itâ dukuip, “Sakaio, gâ kek gem ga. Nâ itârân gâgât mirin ga tâpat.” ⁶ Sâi yatigâk gem gam umâlip opñâ Yesu diim mirânñan arip. ⁷ Oi a zen zo ekñâ nângâm bâliñ kwap sâwe, “Zâk wangât bâliñ mâme a zirat mirin zâi taap? Zâk mân orotñâ uap.” ⁸ Oi Sakaionâ kin Kembu itâ dukuip, “Kembu nângâ. Kât sikumnâ kâsâpkum torenñâ a kanpitâ zingâbat. Oi a nâmbutñâ kât walâm betziñan mewan, zo yatik nânñâ hâuñâ mem zâi pam walâm zingâbat.” ⁹ Sâi ko Yesunâ arâpñâ itâ sâm dâzângoip, “A zi Abaramgât kiunñâ. Zâk sot ambin murarânñâ, zen itârân sumbengât sinji ue. ¹⁰ A bonñâ nâ a tâmbetagoagonñan gâbâ kubikzingâbam gem gâwan. Kubikzinga sumbengât sinji upi.”

*A kât zingâzingânğât den sumbuñâ.
(Mt 25:14-30)*

¹¹ Yesu sot arâpñâ, zen âim Yerusalem kamân goot goot utne a ambân Yesu moliwe, ziñ itâ sâwe. “Anutu um topñan ândiândigât narâkñâ mâte uap.” ¹² Sâne zorat Yesunâ den sumbuñâ itâ sâm dâzângoip, “A patâ nêiñâ hân kârebân âim kot patâ mem kamânân âburibat sâm ba arip. ¹³ Âibam kore arâp bâzagât minduzingâm kât ekap kânok kânok zingip. Zingâm itâ dâzângoip, ‘Zen kât ekap zi mem nep tuunetâ lañ kâri gâbat.’ ¹⁴ Dâzânğom ari kamân zorat mâirâpñâ, zen zâkkât âkonzingipkât kore a sâñongune

âimnjâ a kutâ patâgâren âim itâ dukuwe, 'Mân kembu otningâbapkât nângen.' ¹⁵ A patâ zo ari ko a kutâ zâk laj hân galem sâm pindi âbureip. Âburem gamnjâ kore a kât zingip, zo gabi sâi mindum gawe. Ganetâ itâ mâsikâzingip, 'Kât zingâwan, zo mem nepnjâ tune dabutâ âsagiap?' ¹⁶ Sâi a nâinjâ gamnjâ sâip, 'Patâ, kât ekap kânok nigin, zorâj târokwap bâzagât âsagiap.' ¹⁷ Sâi patânjâ itâ dukuip, 'Gâ âlip uat. Gâ kore a âlipnjâ, gât ko kamân bâzagât zengât galem a op ândiban.' ¹⁸ Yatâ sâi kore a nâinjâ gam sâip, 'Patâ, kât ekap nigin, zo mem nepnjâ tuuga bâtnâmbut âsagiap.' ¹⁹ Sâi itâ dukuip, 'Âlipnjâ. Gâ kamân bâtnâmbut zengât galem a op ândiban.' ²⁰ Sâi kore a nâinjâ gamnjâ sâip. 'Kât ekap nigin, zo hâmbânâ kâpim pa ziap.' ²¹ Nâ gâgât topkâ itâ nângen. Gâ a bâlinjâ. Gâ kut nâi nâi mân tuum a nâmbutnjâ zinj tuune muyagei mimbatkât sâmât. Gâ gikak nep mân kârâm kâmitmat. Nâmbutnjandâ tuune bon mimbatkât sâmât. Zorat gâgât kengât op kâtkâ dânjâk pa taap.' ²² Sâi patânjâ itâ sâm dukuip, 'Kore a bâlinjâ gâ. Gikak den sat, zo mâburem dâgobâ. Gâ nâgât itâ nângâmat. Nâ a bâlinjâ. Ninak kut nâi nâi mân muyagem meman. Oi ninak nep mân kârâm kâmitnjâ nâmbutnjandâ kârâm kâmitne bon oi nimbatkât sâmân. ²³ Gâ topnâ yatâ nângâm kât giwan, zo kât a zingâna nepnjâ tuune âburem ga târokwap membam.' ²⁴ Sâmnjâ a kirâwe, zo itâ dâzângoip, 'Zen kât ekap pindâwan, zo bekjan mem bâzagât mem ândiap, zâk pindânek.' ²⁵ Oi zinjâ sâwe, 'Zâk bâzagât mem ândiap, zo ka.' ²⁶ Sâne sâip, 'Nâ dâzângua nângânek. Nâi zâk kut nâi pinda mem ândei târokwapngâbat. Oi nâi zâk kut nâi pinda mân mem ândei, zo bekjan mia yen ândibap. ²⁷ Kâ kâsarâpnâ zi mân galemnângobap sâwe, zo minzingâm gamnjâ mâtenanâk zângom nanngânek.' "

Yesu zâk dongi kwâkjan Yerusalem kamânân zarip.

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Yo 12:12-19)

²⁸ Yesu zâk den sâm kwâkâm Yerusalem kamân zâibam zarip. Oi kândom

otzingâm zarip. ²⁹ Âimnjâ Oliwa bâkjan âim Betepage sot Betania kamân mâte otzingip. Oi arâp zengâren gâbâ a zagât sângonzâkom itâ sâip, ³⁰ "Kamân nâmbutken, zoren arit. Âimnjâ dongi sigan tâgân saane kinzap, zo muyag-ibabot. Zo anjâ kwâkjan mân tâtatnjâ, zo unaknjâ. Oi zo olan diim gât. ³¹ Olanitâ a nâinjâ wangât miabot sâi itâ dukubabot, 'Kembunijangâren nep muyagei zirat sap.' " ³² Sâi azatnjâ zet sâip dâp âi muyâgiwet. ³³ Dongi olan kiritâ mâirâpnandâ mâsikâzikâwe, "Wangât olanâbot?" ³⁴ Sâne ziknjâ sâwet, "Kembunjâ nep muyagei zirat sap." ³⁵ Yatâ sâm Yesugâren diim aritâ hâmbâzin dongi kwâkan pamnjâ Yesu aline dongi kwâkjan zâi tâip. ³⁶ Zâim ari hâmbâzin mâtâbân lîngat âiwe. ³⁷ Oliwa bâkjan gâbâ giari a ambân kâmut gakânjâ, zen kulem top top tuugi igâwe, zorat sâtâre op kep mem Anutu sâm âlip kwâkjanngâwe. ³⁸ Oi itâ sâwe, "Oe, a kutâniinjâ zâk Kembugât sâtkât gaap. Zâk sâm âlip kwâkjanngâm sâna. Oe, u sumbemân Anutu sâm âlip kwâkjanngânat. Sumbemân lumbenjâ zim-bap." ³⁹ Sâm âine Parisaio a nâmbutnjandâ a osetzinan kin itâ dukuwe, "Patâ, arâpkâ sâna birânek." ⁴⁰ Sâne sâip, "Nâ dâzângua nângânek. Zen hirînsâne sâi ko kât zinj den sâm mâpâsenibe."

Yesunjâ Yerusalem kamângât iseip.

⁴¹ Yesu zâk âimnjâ Yerusalem kamân mâteyâk ek kin umbâla op iseip. ⁴² Isemnjâ Yerusalem mâirâp zengât itâ sâip, "Lumbenjâ ândim sâi ek nângâbe? Sinzin bâpsâsân, gât ko mân ek nânge. ⁴³ Gâtâm narâk nâin kâsazinjâ gamnjâ kamânzin doongum ândine kwakpi. ⁴⁴ Mirâ kamânzin kom kindînkândan tuum zinjâ sot murarâpzinjâ zângom mem nâi nâi otzingâne mirâ kamân kwamen zim-bap. Wangât, Kembuzinjâ nâ zengâren ga mân nek nângâwe, zorat kut nâi nâi zo muyagezingâbap."

Yesunjâ tirik namâ hâlâlu sâip.

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Yo 2:13-22)

⁴⁵ Den zo sâm nanngâm tirik namin zarip. Zari kut nâi nâi angâgwanngâ op kine itâ

sâm molizingip, ⁴⁶ “Namâ zirat Kembugât den kulem nâi ziap, ‘Namânâ zi ninau namâ upap.’

Ka zen ko utnetâ kâmbu a zengât kât ki yatâ uap.” ⁴⁷ Sirâmñâ sirâmñâ Yesunâ tirik namin zâim den singi âlip dâzângom ândeip. Oi tirik namâ gâlem a sot pâtârâpziñâ, zen kune buñ upapkât den sâm kâtân urâwe. ⁴⁸ Yatâ sâne a ambân yennâ, zen aksik Yesugât diñâ nângâne imbanâ opmâip, zorat patârâpziñâ zengâren kwagâwe.

20

Yesu sot a sâtnâ, zen den âraguwe.
(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

¹ Narâk nâin Yesunâ tirik namin a den singi âlip dâzângom kiri tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin a sot galem a, zen itâ dukuwe, ² “Gâ dâtnânngo. Nâigât sâtkât kut nâi nâi zo opmat? Nâinâ yatâ upan sâm gigipkât opmat?” ³ Sâne Yesunâ dâzângoip, “Nângoot den nâi mâsikâzinga dâtnonek. ⁴ Yohane too sanjon nep tuugip, zo nâigât sâtkât tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?” ⁵ Yatâ sâi zen ziinjak itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât tuugip sâindâ sâbap, ‘Zen wangât diñâ mân luwe?’ ⁶ Mo agât sâtkât tuugip sâindâ a ziñâ kâtnâ nângobi. Zen Yohanegât nângâne propete bonñâ opmâip, zorat.” ⁷ Zorat opñâ Yesu itâ dukuwe, “Nen Yohanegât topñâ mân nângen.” ⁸ Sâne itâ dâzângoip, “Zo sâne sâi ko nângoot nâigât sâtkât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân se, zorat mân dâzângobat.”

Wain nep galem a bâlinâ.
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

⁹ Yesunâ a ambân den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzângoip, “A nâinâ wain tâk nep kârâm kâmirip. Kâmitñâ galem a zâmban hân kârebân âi ândeip. ¹⁰ Oi bonñâ mimiñ narâknâ mâte oi kore a nâi bonñâ nâmbut mimbapkât sângongui arip. Âi taki galem a ziñâ kom molinetâ bet bâsan gâip. ¹¹ Âburei mariñandâ dum kore a nâi sângongui arip. Sângongui ari yatigâk kom moline bet bâsan âbureip. ¹² Oi mariñandâ dum kore a nâi sângongui arip.

Ari yatigâk kom eksâne âbureip. ¹³ Yatâ utnetâ wain kâlam mariñandâ sâip, ‘Zi dap upat?’ Mariñangât nannâ nâi ândeip, zo zikñâ nannâ kânok. Oi umñâ zâkkâren kinmâip. Mariñandâ itâ sâip, ‘Nâ itâ upat. Nâ nannâ zi sângongua ari ek âlip hurat kwâknangâbi.’ ¹⁴ Oi galem a zen nannâ ekñâ âragwârugu op sâwe, ‘Zâknâ zi gâtâm kâlam mariñâ upap, zorat ko koindâ kâlam zi nengât singi upap.’ ¹⁵ Yatâ sâmñâ mem kâbakñem âi kune moip. Yatâ utne kâlam mariñâ zâk dap yatâ otzingâbap? ¹⁶ Nânge. Zâknâ ga galem a zângoi mune kâlamñan galem a unakñâ zâmbanbap.” Yesunâ yatâ sâi a ambân zen nângâm itâ sâwe, “Opon, zo nengâren zo yatâ mân âsagibap.”

¹⁷ Sâne Yesunâ zingitñâ sâip, “Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, zo topñâ dapkât?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ekñâ âkon op birâwe. Kembunâ kunkun zorânâ mem namin kwânângip. ¹⁸ A nâi zâk kunkun zorân komñâ sâknâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorân a nâi kwâknan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.’”

¹⁹ Yatâ sâi Kembugât gurumin den zorat galem a sot tirik namâ galem a patâ, zen sirâm zorenâk gâsunam urâwe. Oi a ambân zengât kengât op birâwe. Zen itâ nângâwe, “Yesunâ den sumbuñâ sâip, zo nengât op sâip.”

²⁰ A patâ, zen Yesu gâsum kumbigât a sângonzângone tik ek molim ândiwe. A zo ziñâ târârak holi yatâ ândim Yesu denñâ sâknânak sâm diim a kutâgâren âi pânâam urâwe. ²¹ Den sâm mâsikâ okñangâm sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Gâ den târârak dâtnângomat. Oi patâ walâzingâm den mân sâmat. Oi Anutugât mâtâp ziap, zo bonñanâk sâm kusikñan pâmat. ²² Zorat sâna nângânâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?” ²³ Sâne Yesunâ sarâziñangât topñâ nângâm sâip, ²⁴ “Zen kât nâi mem tirâpnone ikpâ. Zoren nâigât holi tobat ziap?” Sâi ziñâ sâwe, “Roma a kutâ Sisagât holi tobat.” ²⁵ Yatâ sâne dâzângom sâip, “Sisagât singi, zo Sisa pindâbi. Anutugât

singgi, zo Anutu pindâbi.” ²⁶ Yatâ sâi zen diñâ zo saanam a ambân mâteziñan kwagâwe. Zorat den hâuñâ mân sâi diñâ mâtâsiwe.

*Mom zaatzaatñangât Yesu mâsikâwe.
(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)*

²⁷ Zen âine Sadukaio a nâmbutñâ zen Yesugâren gawe. A zo ziñâ momñâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. ²⁸ A zo ziñ gam Yesu itâ sâi mâsikâwe, “Patâ, Mose zâk den itâ sâi kulemguip, ‘A nâiñâ ambân memñâ katepñâ mân âsagei ândim moi munñandâ malâ zo mei âtânangât singgi katep muyagibap.’” ²⁹ Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziñ ambân mem kiun buñ ândim moi. ³⁰ Moi munñandâ malâ zo mem yatik kiun buñ ândim moi. ³¹ Moi munñâ nâiñâ yatik malâ zo meip. Yatik yatik âtâ mun nâmburân zagât, zen ambân kânok zo mem kiurâpziñ buñ mom nângâwe. ³² Munetâ bet ambân malâziñ zo moi. ³³ Oi a nâmburân zagât zen ambân kânok zo miwegât mumuñan gâbâ zaatzaat narâkñan ambân zo nâigât ambân upap?”

³⁴ Sâne Yesuñâ itâ sâi dâzângoip, “Hanân zi a ambân miyanğâme. ³⁵ Narâk patin ko Anutuñâ nângâziñgi dâp oi ândiândi kâtikkât zaatpi, a ambân zen dum mân mianğâbi. ³⁶ Zen mumuñan gâbâ zaatñâ dum mân mumbi. Zen Anutugât nan bârarâp op Anutugât sumbem arâp yatâ op ândibi. ³⁷ Mumuñan gâbâ zaatpi, zo Mosenâ kârâp nak topñan âsagei egibân den zo sâi muyageip. Zâk Kembangât den itâ sâi kulemguip, ‘Zâk Abaram sot Isaka sot Yakobo zengât Anutu.’ Nâ zorat sa nângânek. ³⁸ Anutu zâk mom buñ urâwe, zengât Anutu buñâ. Zâk wâgân ândie, zengât Anutu. Anutuñâ zengât nângi aksik patâ wâgân ândie.”

³⁹ Yesu zâk yatâ sâi dâzângoi Kembangât gurumin den zorat galem a nâmbutñandâ sâwe, “Patâ gâ den sâna âlip uap.” ⁴⁰ Yatâ sâi ko narâk zoren gâbâ zen dum mâsikânam kenğât op birâwe.

*Yesu zikñak Kristogât mâsikâziñgip.
(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)*

⁴¹ Yesuñâ itâ sâi mâsikâziñgip, “Kristo, zâk Dawidigât kiun sâme, zo dapkât? ⁴² Dawidi zikñak Psalm ekabân den nâi itâ sâi kulemguip,

‘Kembu zâk nâgât kembu itâ sâi dukuip.

⁴³ “Nâgât âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduzinga kinğangât kombân upi.”’

⁴⁴ Dawidiñâ Kristogât kembunâ sâip, zorân dap op kiunñâ uap?”

Kembangât gurumin a, zengât den girem sâip.

⁴⁵ Oi a ambân mâteziñan arâpñâ itâ sâi dâzângoip, “Kembangât gurumin a yatâ mân ândibi. ⁴⁶ Zen hambâ kârep mem ândine a ziñ sombemân muyageziñgâm sâi âlip kwatziñgâbigât umziñ kinmap. Oi mâtâmâtâse namin sot nalem ninin namin a sâtñâ tâtarân tâtnat sâme. ⁴⁷ A yatâ zorân ambân malâ zengât mirâ kut nâi nâi lan mime. Oi a ambân mâteziñan ninâu kârep sâi tosaziñ kwârakume. A zo zen gâtâm tosaziñangât hâuñâ yambâtñâ mimbî.”

21

Ambân malâ nâiñâ kâtñâ tirik namin pâip.

(Mk 12:41-44)

¹ Yesuñâ siñâ pâi ari egi sikum a ziñâ Kembangât singgi kât pane giari egip. ² Oi ambân malâ kanpitâ nâi, zorân gam kât kuriñâ zagât pai giari egip. ³ Yatâ oi Yesuñâ ekñâ sâip, “Nâ perâkñak dâzânğobâ. Ambân malâ kanpitâ, zâk kât paap, zorânâ walâziñgap. ⁴ Sikum a zen mamñâ âmbi zeï ko nâmbutñik pe. Oi ambân kanpitâ, zâk kâtñâ pam nanğâm yenâk ândiap.”

Wesâk muyagibap.

(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

⁵ A nâmbutñâ zen tirik namâgât den itâ sâwe, “Kât neulenoot âlipñâ tuune hikpârâkñoot kirip.” Zo ek sâi kine Yesuñâ dâzângoip. ⁶ “Narâk nâin kâsaziñâ gam namâ neulenoot zi kândañne giligâlâksâm buñ op nanğâbap.”

⁷ Oi ziñâ sâwe, “Patâ, sat, zo narâk ikâ zoren muyagibap? Narâk zo mâte

oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?”
 8 Sâne Yesunâ itâ sâip, “Um gulip kwatzingâbegât gasâziñ kârâm ândibi. A donbepnâ gam itâ sâbi, ‘Nâ Kristo. Bâlinan gâbâ mâkâzingâbapkât sâsân, zo nâ.’ Nâmbutnâ itâ sâbi, ‘Narâknâ mârûm mâte uap.’ Yatâ sâne a yatâ zo zengât den nângâne bonnâ buñ upap. 9 Oi kâmbamgât den singi nângâm mân kengât upi. Kut nâi nâi yatâ zo âsagibapkât sâsân. Oi yatâ muyagem zei narâk kek mân âkâbap.”

10 Yatâ sâm sâip, “Hânñâ hânñâ, kâmutnâ kâmutnâ, zen kâsa op zimbi. 11 Wâriñ patâ mimbap. Pu sot mâsek patâ muyagezingâbap. Oi sumbemân wesâk imbânñâ muyagibap.”

Den singi âlipkât kâmbam muyagibap.

12 “Yatâ mân âsagei zen gâsuzingâm zângom molizingâbi. Oi gâsâzângom mâtâmâtâse namin sot tâk namin zâmbânbi. Oi a kutâ sot a galem, zengâren diizingâm âibi. Zo nâgât kot mem ândiegât yatâ otzingâbi. 13 Oi narâk zoren nâgât topnâ, zo sapsûm zingâbi. 14 A zengât mâteziñan kin den dap sânat sâm mân nângâm kwâkâ upi. 15 Ninak den nângânângâ âlipnâ zingâ kâsarâpziñâ zen dinziñâ nângâmñâ mân kumbi.

16 Oi zorik buñâ. Ibâ mam, âtâ mun, torerâp sot bukurâpziñâ, ziñâ sâne gâsuzingâm zângobi. Oi zengâren gâbâ a nâmbutnâ mumbi. 17 A donbep zen kutsinginanğât opnâ um kâlak otzingâbi. 18 Yatâ otzingâne nânâ galem otzingâ kâukziñ sâmot nâi mân buñ upap. 19 Zen kâtigem âim ândiândiziñ muyagibi.”

Yerusalemğât den.

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

20 Kâsarâpziñ zen gam Yerusalem kamân haamgune sâbi, ‘Kamâniñ patâ kândanene kwamen zimbapkât narâknâ mâte uap.’ 21 Oi Yudaia hânân ândibiñâ zen sârârâk kârâm ba barâ kâtikñan âibi. A ambân Yerusalem kamânân ândibiñâ yatigâk sârârâk kârâm âibi. A ambân kamân âkñan ândibiñâ Yerusalem kamânân mân zâibi. 22 Narâk zoren tosaz- iñâ hâuñâ mâkâbapkât narâk muyagibap.

Oi Kembugât den ekabân ziap, zo bonnâ muyagibap.

23 Yei, ambân kâmborâ sot katep namân goknâ, zen dap upi? A kâmut zi zengâren tosagât hâuñâ Kembunâ sâknam patâ zingâbap. 24 Oi kâsa ziñâ a ambân nâmbutnâ kâmbamñâ zângom nâmbutnâ diizingâm hân toren toren âine zengât kore a ambân op ândibi. Oi hân nâin gâbâ um kâtik, ziñ gam Yerusalem kamân kiom patâ tuum ândine narâkziñ âkâbap.”

Narâk patâgât den.

(Mt 24:29-35; Mk 13:24-32)

25 “Bet mirâsiñ sot kâin sângelak sen pupnâ muyagibap. Muyagei a ambân kâmutnâ kâmutnâ, zen kwakmak upi. Oi saru âbângum kwatmit patâ muyagei nângâne kwakmak oi kengât upi. 26 Oi Anutunâ sumbem mângi olayangâm imbanâ buñ upap. Oi a ambân, ziñ kut nâi nâi muyagibap, zorat nângâm kwâkâmñâ kengât opnâ munam op kinbi. 27 Oi a bonnâ nâ unumunum kwâkñan imbanâ âsakñânoot ga nikpi. 28 Kut nâi nâi zo âsagei kâkpam ekñâ itâ sâbi, ‘Gâsuningâbapkât narâk mâte uap.’ ”

29 Yesunâ yatâ sâm den sumbunâ nâi itâ târokwap dâzângoip, 30 “Zen dâgap nak ekñâ topnâ itâ sâme, ‘Ilum burutuksâi maa narâk upâmap.’ 31 Yatik kut nâi nâi san, zo muyagei ekñâ sâbi, ‘Anutu um topñan ândiândiñ, zorat narâk mâte uap.’

32 Nâ perâkñak dâzângobâ. A kâmut zi ândie, zen mân mune kut nâi nâi san, zo muyagibap. 33 Hân sot sumbem buñ upabot. Nâgât den zo ko mân buñ upap.”

Um wâgân ândibi.

(Mk 13:33-37)

34 “Sii nalem nem kut nâi nâi yenñangât nângâm ândine um nângânângâziñ buñ oi narâk patâgât mân nângâm ândine muyagei pârâkpam lâu taktak upegât gasâziñ kârâm ândibi. 35 Narâk patâ zo hân dâp a aksik dâpziñ oi muyagibap. 36 Zorat zen um wâgân ândim ninâu sâm ândine Kembunâ imbanâ ziñgi kut nâi nâi âsagibapkât sâsânâ, zo âsagei ândine a bonnâ nâ takâm ga mâtenan kâtigem kinbi.” Yatâ sâm dâzângoip.

³⁷ Yesu zâk sirâmân tirik namin den singi âlip dâzângom ândeip. Oi mirâ nêtiksâi birâzingâm Oliwa bâknan zâi zemâip. ³⁸ Mirâ hanşâi a ambân aksik zâkkât den nângânam tirik namin zâiwe.

22

Yudanâ Yesu tirâpzângobapkât sâip.

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Yo 11:45-53)

¹ Yuda zengât kendon patâ kutnâ Pasowa, narâknâ mâte oip. ² Tirik nama galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen a ambân zengât kengât op, dap op Yesu koindâ mumbap sâmbatâp kâruwe.

³ Yatâ op ândine Satanjâ Yesugât a nêi kutnâ Yuda, Karioto kamânân goknâ, zâkkât umnan giarip. ⁴ Giari tirik namâ galem a patâ sot kâwâli a zengât galem a patâ zengâren âim tirâpzângoi gâsubigât dâzângoip. ⁵ Oi zen nângâm umziŋ âlip oi sângânjâ kât pindâbigât sâwe. ⁶ Sâne dinziŋâ lum sâmbatigem Yesu tigâk tirâpzângobam ek kârum ândeip.

Yesu sot arâpnâ, zen kendon patâgât nalem niwe.

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Yo 13:21-30)

⁷ Kendonân nalem niniŋâ narâk oip. Narâk zoren râma gwamjâ kom gaam omarâwe. ⁸ Oi Yesuŋâ Petero sot Yohane itâ sâmbat sângonzâkoip, “Zet âim Pasowa kendongât nalem om kâtân tuubabot.” ⁹ Sâi ziknâ itâ sâmbat mâsikâwet, “Mirâ ikâ zoren undat?” ¹⁰ Sâitâ itâ sâmbat dâzâkoip, “Nângit. Zet kamânân zâim a nêi egitâ too âmanoot muyagem mem mirin zari molim zâibabot. ¹¹ Zâim mirâ mariŋâ itâ dukubabot, ‘Patânâ gâgât itâ sap, “Mirâ umjâ ikâ zoren nâ sot arâpnâ Pasowa nalem ninat?”’ ¹² Sâitâ zâknâ mirâ umjâ patâ nêi kian tâtatnâ kubikkubiknâ, zo tirâpzâkoi zoren nalem om kâtân tuubabot.” ¹³ Zet âim Yesuŋâ sâip dap muyagiwet. Oi zoren Pasowa nalem om kâtân tuuwet.

Pasowa nalem nem waiŋ too zingŋi niwe.

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; Yo 13:21-26; 1 Kor 11:23-26)

¹⁴ Nalem niniŋ narâknâ oi ko Yesu sot arâpnâ zen nalem ninam zâiwe. ¹⁵ Zâine Yesuŋâ itâ sâip, “Sâknam narâk mâte oi nalem zi zen sot nimbatkât otnigap. ¹⁶ Nâ sa nângânek. Pasowa nalem dum mân nem ândia Anutu um topnan zorat bonjâ, zo âsagibap.”

¹⁷ Yatâ sâmbat waiŋ hâkop mem sâiwap sâmbat itâ sâip, “Zi mem nem angânek. ¹⁸ Nâ dâzângobâ. Waiŋ too dum mân nem ândia Anutugât um topnan ândiândiŋ, zo muyagibap.” ¹⁹ Den yatâ sâmbat nalem nêi memjâ sâiwap sâmbat mamun itâ sâmbat zingŋip, “Zi sunumnâ. Zo zengât singŋi san. Nâgât nângâm itâ nem ândibi.” ²⁰ Nalem nine waiŋ too hâkop mem zingâm sâip, “Hâkop ziren târotâroniŋ iraknanjât gilâmnâ taap. Gilâmnâ zo, zengât op hânân gibap.

²¹ Oi nângânek. A kâsarâpnâ zengât berân nâbanbap, zâknâ nâ sot tâtarân nalem ârândân mem nem tet. ²² A bonjâ, nâmbat sâmbat niniŋ, zorik âibat. Ka a nêi tirâpzângoi gâsunibi, yei, zâk hânjâ yâmbâtnâ mimbap.” ²³ Yatâ sâi arâpnâ zen kâmutziŋan gâbâ nêiŋâ yatâ upap sâmbat mâsikâyangâwe.

Arâp zen den sârek âraguwe.

(Mt 20:25-28; Mk 10:42-45)

²⁴ Yesu arâpnâ, zen osetniŋan gâbâ nêiŋâ patâniŋâ upap sâmbat den sârek âraguwe. ²⁵ Utne Yesuŋâ itâ sâmbat dâzângoip, “Hân a kutâ, zen kore a gâsâzângome. A zâizâiŋ, zen a yenjandâ sâmbat âlip kwatziŋgâme. ²⁶ Ka zengâren yatâ mân âsagibap. Zengâren a patânâ mâikkât holi yatâ upap. Oi a sâtnandâ kore a yatâ op ândibap.

²⁷ Zen sânek. Ikâ zorân zâizâiŋâ? Nalem yen tap niniŋâ, zorân zâizâiŋ mo nalem uunâ, zorân zâizâiŋ? Yen tap nimbap, zo zâizâiŋâ nângâme. Nêi ko zengât oserân kore a yatâ op ândian. ²⁸ Nâ hânân sâknam nângâm ândia nâ sot tap ek ândie. ²⁹ Oi Ibânandâ imbanjâ nigi a ambân zengât patâziŋ op ândibat. Zen zo yatik a ambân zengât a sâtnâ op ândibigât sâmbat zingŋan. ³⁰ Zorat nêi sa zen nâ sot nalem nem sâtâre op a kembu tâtarân tap

Isirae a kâmut kiin zâgât, zengât den sâm kwâkâbi.”

Yesunâ Petero girem den dukuip.

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Yo 13:36-38)

³¹ Yesunâ itâ sâip, “Simon, Simon, a zen kopi mândâlem kubiknâ sâknâ birâme, zo yatik gâ Satangât biknan zâibangât sap.

³² Oi nânâ ko nângâm pâlâtângâ lorem buŋ opapkât ninâu san, gât ko âburemnâ bukurâpkâ tânzângoban.”

³³ Sâi Peteronâ itâ dukuip, “Kembu gâ tâk namin mo gone mumban, zo âlip nâ yatik otnibi.” ³⁴ Oi Yesunâ sâip, “Petero, nâ dâgoga nângâ. Kuruknâ diŋ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban.”

³⁵ Yatâ sâm sâip, “Nânâ sângonzângua kât sot irâ, ki pâke buŋ âim zorat kâruwe?” Oi zinâ sâwe, “Yatâ buŋâ.” ³⁶ Sâne itâ târokwap dâzângoip, “Narâk ziren ko a nâi zâk kât zemŋângap oi mem âibap. Nâi zâk irâ kat zemŋângap oi gorem âibap. Nâi zâk kâmbangât sâu patâ buŋ oi hâmbânâ kwâkâm zingî sâu nâi pindâne mem âibap.

³⁷ Nâ sa nângânek. Propete zin nâgât den kânŋan itâ kulemguwe, ‘Zâk bâliŋ mâme a zengât oserân pam itâ sâwe, ‘A zi, zen bâliŋ mâme a.’ Den zo bon upap. Oi nâgât den sâsân, zo aksik patâ bon op nanŋâbapkât narâk mâte uap.”

³⁸ Sâi arâpnâ zinâ dukuwe, “Kembu eknan. Kâmbangât sâu patâ zagât mien.” Sâne sâip, “Âlipnâ.”

Gezemanê kâlamân âiwe.

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Yesu zâk nâtik dâp opmâip, yatâ op Oliwa bâknan zari arâpnâ zen molim âiwe. ⁴⁰ Zoren takâm Yesunâ arâpnâ itâ dâzângoip, “Zen mâsimâsikâyân loribegât ninâu sânek.” ⁴¹ Yatâ sâm kât lum pâindâ âimap, yatâ âim simin liim kwap itâ sâm ninâu sâip, ⁴² “Ibânâ, nângânim sâknam kâmut zi betnan mena buŋ oik. Oi nâgât den buŋâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

⁴³ Yatâ sâi sumbemân gâbâ sumbem a nâinâ gem gam imbanâ pindâm mem kâtiknan kwâknangip. ⁴⁴ Umnan sâknam donbep patâ oi kâtigem ninâu sâip. Oi obakoi, obak zorân hânân gei gilâm yatâ oip.

⁴⁵ Ninâu sâmŋâ zaatnâ arâpnâ zengâren âim zingirip. Zen umbâlânâ mem lotnan kwatzingi uman ziwe. ⁴⁶ Zine Yesunâ zingit sâip, “Zen wangât uman zie? Zen mâsimâsikâyân loribegât zaatnâ ninâu sânek.”

Yesu gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Yo 18:3-12)

⁴⁷ Yatâ sâm kiri a kâmut patâ gawe. Oi arâpnâ zengât bukuzinâ, kutnâ Yuda, zâknâ kâdom otzingi Yesugâren gawe. Yuda zâk lum mânganbapkât Yesugâren gâip. ⁴⁸ Gâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Yuda, Gâ wangât a bonnâ nâ lum mânganim sâna gâsuninam ue?”

⁴⁹ Oi Yesugât a gakânâ, zen kut nâi nâi muyagibâ sâi eknâ sâwe, “Kembu sâna nângâm nen zângonâ?” ⁵⁰ Yatâ sâmŋâ zengâren gâbâ nâinâ tirik namâ galem a patâgât kore a nâi kindapnâ kârâm kwâkip. ⁵¹ Oi Yesu zo eknâ sâip, “Zen birânek.” Yatâ sâm a zo kindapnâ mem târokwâip.

⁵² Tirik nama galem a sot kâwâli a sot a kâuknâ, zen gâsunam gane itâ sâm mâsikâzingip, “Zen nâgât dap nânge? Nâgât nângâne kâmbam ku a oi lingip kâlâuzinoot mem ga gâsânoge?” ⁵³ Nâ zorat sa nângânek. Nâ sirâmŋâ sirâmŋâ tirik namin zen sot ândiman. Oi zoren mân gâsânowe. Ka zi zengât narâk uap sot nâttatik mariŋangât narâk uap.”

Peteronâ Yesu kwâimbip.

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Yo 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ A zin Yesu gâsum diim âim tirik namâ galem a patâgâren diim zâiwe. Oi zâkkât mirin Peteronâ bet molizingâm arip. ⁵⁵ Oi kâwali a zen dâmân kâligen âim kârâp om nângâm tatne Petero zâk bagim osetzinan tâip. ⁵⁶ Tâi ko kore ambân nâinâ ga eknâ sâip, “A zi zâk sot ândimap.” ⁵⁷ Sâi Peteronâ kwâimbâm sâip, “Ambân, nâ zâk mân ekman.” ⁵⁸ Yatâ sâm mâik nâi tâi a nâinâ eknâ sâip, “Gâ zâkkât kâmurân goknâ.” Sâi Peteronâ sâip, “Gâ sat, zo nâ buŋâ.”

⁵⁹ Mâik nâi tâi a nâinâ ga eknâ sâm kâtigem sâip, “Perâknak, a zi zâk sot

ândimap. Zâk Galilaia goknâ.” ⁶⁰ Sâi Peteronâ sâip, “A, gâ den sâna kwaksan.” Yatâ sâi narâk zorenâk kuruknâ diñ sâip. ⁶¹ Oi Kembunâ puriksâm Petero egi Petero zâk Kembunâ den mârum sâip zo nângip, “Kuruk diñ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban.” ⁶² Den zo nângâm umnâ bâlin oi âknan âi girâp patâ iseip.

Yesu a patâgât mirin kut nâi nâi oknangâwe.

(Mt 26:59-68; Mk 14:53-65; Yo 18:19-24)

⁶³ Yesu galem op kirâwe, zen Yesu den sâm siñan gem dukum kuwe. ⁶⁴ Si sângân kwâtepkum komnâ itâ sâwe, “Gâ Propete ândiat oi ko a nâinâ gogap, zo kutnâ sâna nângânâ.” ⁶⁵ Oi den bâlinâ nâmbutnâ dukuwe.

⁶⁶ Yatâ op kine mirâ hanjsâi a patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen aksik mindum sâne Yesu diim zâine den itâ dukum sâwe, ⁶⁷ “Dâtnânngo. Gâ Kristo ândiat oi ko sapsun ningâ.” Sâne itâ dâzânngoip, “Nâ topnâ sâm muyagia sâi ko mân nângâbe.

⁶⁸ Nâ mâsikâzinga sâi ko den torennâ mân dâtnobe. ⁶⁹ Lan sa nângânek. Narâk zi a bonnâ nâ Anutu imbanâ marinâ, zâkkât âsan bongen tâpatkât narâk mâte uap.”

⁷⁰ Sâi nângâm a aksik patâ itâ mâsikâm sâwe, “Gâ Anutugât nannâ?” Sâne zâknâ sâip, “Zo se, zo.” ⁷¹ Sâi itâ sâwe, “Wangât dum den nep tuunat? Ziknâ lounan gâbâ gâi nângen.”

23

Yesu Pilato sot Herode, zekâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Yo 18:28-38)

¹ Oi a zen aksik patâ zaat Yesu diim Pilatogâren âiwe. ² Zâkkât mâtenan kin itâ sâm siñan giwe, “A zirat topnâ itâ ziap. Zâk a donbep um gulip kwatzingâmap. Oi Roma a kutâ Sisagât kât mân pindâbigât dâzânngoip. Oi ziknangât itâ sâmmap, ‘Nâ Kristo, a kembu.’”

³ Sâne Pilatonâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkangât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesunâ sâip, “Sat, zo.” ⁴ Sâi Pilatonâ tirik namâ galem a sot a gam

kirâwe, zen itâ dâzânngom sâip, “Nâ a zirat tosanâ kâruan.” ⁵ Oi zen kâtigem sâwe, “Zâk perâkak a ambân den mân orotnâ dâzânngoi hânningâ dâp op lan kârip. Zâk Galilaia hânân topkwap op gam Yudaia hânân gam ziren yatik opmap.”

⁶ Yatâ sânetâ Pilatonâ mâsikâzingâm sâip, “Zo Galilaia goknâ?” ⁷ Zâk zin yatâ sâne Pilatonâ nângâm Yesu zâk Herodegât nebân goknâ sâm sângongui Herodegâren diim âiwe. Herode zâk Yerusalem kamânân ândeip.

⁸ Herode zâk Yesu eknâ umnâ âlip oip. Herode zâk Yesugât singi nângâm ikpam op ândeip. Oi kut nâi tuugi ikpatkât nângâm ândeip. ⁹ Oi zâknâ Yesu den topnâ topnâ sâm mâsikip. Mâsiki ma hâunâ mân mâburem dukuip. ¹⁰ Oi tirik namâ galem a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen kâtigem den sâm siñan gem kirâwe. ¹¹ Herode sot kâwali arâpnâ, zen Yesu siñan gem den gân oknangâwe. Oi Herodenâ sâi Yesu a kembangât hâmbâ nâi ginangâne giari âburem diim Pilatogâren âiwe. ¹² Oi sirâm zoren Herode sot Pilato, zet buku urâwet. Mârum ko kâsa kâsa op ândiwet.

¹³ Pilatonâ tirik namâ galem a patâ sot a kâuknâ sot a yennâ sâi gawe. ¹⁴ Gane itâ sâm dâzânngoip, “Zen itâ sâm a zi nâgâren diim ge, ‘Zâk a umziñan gemap.’ Oi nânâ zengât mâteziñan topnangât kârua bun uap. ¹⁵ Herode zâk yatik mâsiki bun oi sângongoi diim ge. Nânge. Tosanandâ mumbapkât singi mân uap. ¹⁶ Zorat sa kâwali a zinâ tâknâ lapitne olanbat.” ¹⁷ Pilato zâk Yuda zengât kendon dâp tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok kânok olan zingâmâip.

¹⁸ Sâi a kâmut zin den kâtik sâm sâwe, “Zâk bun oik. Baraba ko olan ningâ.”

¹⁹ Baraba zâk sot a nâmbutnâ, zen a kutâgât âkonzingi kamân pâtin kâmbam kom a nâmbutnâ zângone mune tâk namin zâmbarâwe. ²⁰ Oi Pilatonâ Yesu olanbamnâ dâzânngoip. ²¹ Dâzânngoi zen den yu kambân sâm sâwe, “Poru nagân moik. Poru nagân moik.” ²² Sâne Pilatonâ kwâkâzingi sâp karâmbut oi sâip. “Wan

tosagât? Nânâ nânga tosanandâ mum-bapkât singi mân uapkât sandâ tâknjak lapitnâ birâne âibap.” ²³ Sâi zen kâtigem den kâtik sâm ziwe, “Poru nagân moik.” Sâm gulipmalip utne Pilatonâ dinzinâ lugip. ²⁴ Den sâwe, zo bon upapkât Pilatonâ sâm kwâkip. ²⁵ Oi dinzinâ lum kâmbam ku a tâk namin tâip, a zo olan zingip. Ka Yesu ko mumbapkât sâm kwâkâm kâwali a zengât bitzinan pâip.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-56; Mk 15:21-41; Yo 19:17-37)

²⁶ Yesu diim mâtâbân âim a nâi muyagiwe, kutnâ Simon, Kirene hânân goknâ. Zâk nebân gâbâ gâi gâsumnâ Yesugât poru nak kwambenjan pane lum Yesugât kândâtjan arip.

²⁷ A ambân donbep patâ molim âiwe. Ambân nâmbutnâ, zen umbâlâ op isem wenâ molim âiwe. ²⁸ Yatâ utne Yesunâ puriksâm itâ sâm dâzânngoip, “Yerusalem ambân, zen nâgât mân isenek. Ziinâ sot murarâpzinâ, zengât isenek.

²⁹ Nângânek. Gâtâm, narâk nâin itâ sâbi, ‘Ambân zen kâpin ândiwe sot ambân murarâpzin bun sot ambân sigan, zengât nângindâ âlip upap.’ ³⁰ Narâk zoren baknâ zengât itâ sâbi, ‘Zen âbângum ge kwâratnângonek.’ Oi baknâ mâik zo yatik, ‘Ge kwâratnângonek.’ ³¹ Kut nâi itâ zo nak wâgân oknange. Nak aronjâ, zo dap oknangâbi?”

³² Oi bâlin mâme a zagât diizikâm zâk sot zâkonam âiwe. ³³ Oi âimnâ hân nâi kutnâ kâuk sinjit, zoren takâm Yesu poru nagân kuwe. Kâmbam ku a zagât, zo ârândân zâkowe. Yesu zâk tânâmnan, bâlin mâme a zet toren toren kwânângâzingâwe. ³⁴ Utne Yesunâ ninâu itâ sâip, “Ibânâ, a zi zinâ kut nâi nâi ue, zi topnâ mân nângegât tosâzin birâ.” Sâi kâwali a zen hâmbânangât opnâ wenzu pâne âsageip dâp miwe. ³⁵ A donbep patâ, zen Yesu ek kirâwe. Oi patâzinâ ko mem ge kwâkwat den dukum sinjan gem kirâwe. Itâ sâwe, “A nâmbutnâ tâmbetagonam utne tânzânngoip. Ziknangât ko kwaksap. Zâk Anutugât Kristo sot Anutunâ gâsum sâlâpkuip oi ko gem gâik.” ³⁶ Kâwali a zen yatigâk

dukuwe. Zen winiga too kâlaknâ pindâm sâwe, ³⁷ “Gâ Yuda zengât a kuta op ândiat oi ko poru nâgân gâbâ âkâm ge.” ³⁸ Yesugât poru nagân den nâi itâ kulenguwe, “Zi Yuda zengât a kutâ.”

³⁹ Bâlin mâme a nâi poru nagân kin betzinan mem Yesu dukum sâip, “Gâ yatâ zo Kristo? Gikâ sâkkâ mâkâna gei nekât sâkniknâ mâkâ.” ⁴⁰ Yatâ sâi bâlin mâme a nebutnandâ dukum sâip, “Net kâmbamgât singi ârândân uennâ Anutugât kengât mân op sat? ⁴¹ Net tosaniknangât dâp otnike. Ka a zi ko bâlinâ mân oip.” ⁴² Yatâ sâmnâ Yesu dukuip, “Yesu, gâ kembu imbanâgoot ândim, gâ nâgât nângâban.” ⁴³ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâknjak sa nângâ. Itârân gâ nâ sot sumbem kamân âlipnan, Paradisi, zoren ândiban.”

⁴⁴ Oi mirâ bâknjan oi mirâ sumunkom zei nâtâtik muyagem hân dâp oi mirâ oi âkip.

⁴⁵ Oi tirik namin sângum patâ nâi kirip, zo tânâmnan oloj gei kwâkip.

⁴⁶ Oi Yesu den kâtik den sâm sâip, “Ibânâ, bikan um dâpnâ paan.” Yatâ sâm moip.

⁴⁷ Oi kâwali a galem, zo ek nângâm Anutu sâm âlip kwâknangâm sâip, “A zi perâknjak tosanâ bunâ. Hâlâlu a.”

⁴⁸ A ambân zo mindum kirâwe, zen eknâ umbâlâ opnâ âiwe.

⁴⁹ Yesu ziknâ a ambârâp sot Galilaia hânân gâbâ ambân molim gâwe, zen âknjan kin igâwe.

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Yo 19:38-42)

⁵⁰ A nâi ândeip, kutnâ Yosepe. Kamânâ Yudaia hânân tâip, kutnâ Arimataia. Zâk Yuda a sâtnâ zengât kâmurân goknâ. Oi a zo a târâraknâ. ⁵¹ A sâtnâ zen Yesu kunam sâne nângi mân dâp oip. Zâknâ Anutu um topnan ândiândin, zo âsagibapkât nângâm ândeip. ⁵² A zorân Pilatogâren âimnâ Yesugât kâmbârânangât dukuip. ⁵³ Oi Pilatonâ nângânangi Yesugât kâmbârân mâkâmân sângum kâunâ kâpimnâ kât mâtâpnan pâi zeip. Kât mâtâp zo anâ kendâm kubigâwe. Zo unâknâ. Zoren mârûm a mân zâmbârâwe. ⁵⁴ Yuda zengât kendongât kubikkubik narâknâ oip.

⁵⁵ Oi ambân nâmbutnâ Yesu sot Galilaia hânân gâbâ gawe, zen Yosepe molim ikne Yesu kâmbârânâ kwagân ga pâip. ⁵⁶ Oi kut nâi nâi zo ek nângâm kamânân âburem too sot kelâk wârân âlipnâ mem kubigâwe. Oi Yuda zenngât kendonân Mosegât gurumin den lum kendon tarâwe.

24

Yesu mumunjan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Yo 20:1-10)

¹ Kendon âki ko mirâ hanjâbâ sâi ambân zen kelâk sot too hitom âlip, zo mem Yesugât kwagân âiwe. ² Âi takâm igâwe. Kât patâ zâk kâbaknê mâtâp pâronjâm kirip. ³ Oi kâligen bagim Kambu Yesugât kâmbârân kârum mân muyagiwe. ⁴ Kârumnâ imbanâzin buj oi kenngât op kin a zagât, hâmbâziknâ âsaknâ tobat nâi yatâ, zet ambân âiwe, zenngât umzin topnan kirâwet. ⁵ Oi ambân zen kenngâtzinngât op pindijsâm kine a zagât zorân itâ dâzângowet, “Zen wangât wâgân ândiap, zâkkât mumunâ zenngâren kârue? ⁶ Zâk ziren mân ziap. Zâk zaatsap. Mârum Galilaia hânân ândim den itâ dâzângoip, zo nângâne, ⁷ ‘A bonnâ nâ bâlinj mame zenngât bitzinjan zaria none momnâ sirâm karâmbut tap zaatpat.’”

⁸ Yatâ sâitâ ambân zen den zo nângâwe. ⁹ Zen kwâgân gâbâ âburem kamânân gam arâpnâ sot a ambân nâmbutnâ den sinji zo dâzângowe. ¹⁰ Ambân kwagân âiwe, kutzinâ Maria, Madala kamânân gok sot Yoana sot Maria, Yakobogât mamnâ. Zen aksik Aposolo den sinji zo dâzângowe. ¹¹ Aposolo zen den so nângâne bon buj oi mân nângâm kwâtâtiwe. ¹² Ka Petero zâk zaatnâ sârârâk kârâm kwagân arip. Âimnâ pindijsâm egip. Egi sângum kwamenâk zei egip. Oi kut nâi nâi âsageip, zorat nângâ kwâkâ opnâ kamânân âbureip.

A zagât Emausi kamânân âiwe.

(Mk 16:12-13)

¹³ Sirâm zorenâk Yesugât a ambârâp zenngâren gâbâ a zagât, zet Emausi kamânân âiram âiwe. Kamân zo kârep bujâ, goot goot. ¹⁴ A zagât zet mâtâbân âim kut nâi nâi âsageip, zorat den sâm

âiwe. ¹⁵ Sâm âim tâitâ Yesunâ âim muyageziki ârândân âiwe. ¹⁶ Zet sinzik mân ânângâripkât mân ek nângâwet.

¹⁷ Yatâ oitâ mâsikâzikâm sâip, “Zet wan den âragum gam tabot?” Sâi zet si sângânziknâ umbâlâ tobat op kirâwet. ¹⁸ Oi zekâren gâbâ a nâi kutnâ Keleopa, zâknâ sâip, “Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik den sinji nânge. Gâ kânoknâ kamân nâin gok, gât ko mân nângâm ândiat?”

¹⁹ Sâitâ mâsikâzikâm sâip, “Wan wan âsageip?” Sâi zet sâwet, “Yesu Nasarete goknâ, zâkkât sinji. Zâk Anutu mâtenjan Propete patâ ândimnâ nep patâ tuum den imbanâjoot dâtnângomâip. Yatâ op ândei a ambân, nen zâkkât nângindâ imbanâ oip. ²⁰ Ka tirik nama galem a patâ sot a patâ, zen mumbapkât sâm kwâkâm a kutâgâren pane sâi poruyân kuwe. ²¹ Nen ko zâkkât itâ nângâm ândiwen. Zâknâ Isirae a bâlinjan gâbâ olanjngâbap. Sâm nângâm ândeindâ kune moi sirâm karâmbut âkap. ²² Oi itârân nenngâren gâbâ ambân nâmbutnâ den dâtnângone um kunjun uen. Zen hangât kwagân âim kâmbârânâ mân muyagem gam itâ se, ²³ ‘Sumbemgât kâwali a zagât, zet muyageningâm Yesu zaatsap sâm dâtnânguabot.’ ²⁴ Oi den zo nângâm nenngâren gâbâ a nâmbutnâ, zen ambân zin se, yatik âim muyagie. Oi ziknâ ko mân ikse.”

²⁵ Yatâ sâm dukuitâ Yesunâ dâzâkoip, “Propete zen den sâm kulemguwe, zo zen wangât um kâtik ândim mân nângâm kwâtâtiwe? ²⁶ Propete zen Kristo sâknâm nângâm nâ sumbem âsaknan bâgibapkât sâm kulemguwe. Anutunâ nângip, yatik âsageip.” ²⁷ Yatâ sâm nâ Mose sot Propete, zen zâkkâren kwap kulemguwe, zorat topnâ sâm muyagem zikip.

²⁸ Oi âim Emausi kamânân takâwe. Takâne Yesu zâk âibam oip. ²⁹ A zagât zo angân kârânangâwet. Oi itâ sâwet, “Mirâ mârum nâtiksap. Net sot tâpan.” Sâitâ zet sot ândibapkât nângâziki mirin zâiwe. ³⁰ Nalem ninam ge tapnâ nalem mem sâiwap sâm mamun zikip. ³¹ Yatâ oi sinziknâ ânângâri ek nângâwet. Ek nângitâ zobâ buj op arip. ³² Oi zet itâ

âragum sâwet, “Mâtâbân den dâtnâkom sinji âlipkât topnâ dâtnâkoi umnik âbânguap.”

³³ Yatâ sâmnâ zaat Yerusalem kamânân âburem âiwet. Âimnâ arâpnâ sot bukurâpzinâ mindum tatne muyagezingâwet. ³⁴ Muyagezingitâ itâ sârnâ dâzâkowe, “Kembu zâk perâknak zaatnâ Simon muyagenangip.” ³⁵ Oi zet yatigâk mâtâbân Kembunâ muyagezikâm mirin nalem ziki igâwet, zorat den sinji dâzângowet.

Yesu zâk arâp muyagezingip.

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Yo 20:19-23)

³⁶ Arâp zen zorat den sinji sârnâ tatne Yesu zâk osetzinan muyagem kinjâ itâ sârnâ dâzângoip, “Umzin diim gei ândinek.”

³⁷ Zen eknâ pârâkpam kenngât op sâwe, “Wâkenâ muyagem gaap.” ³⁸ Sârnâ dâzângoip, “Zen wangât kenngât op um zagât ue?”

³⁹ Kin bitnâ iknek. zi ninak kinzan. Nâ sâknâ sunumnoot. Gâsunim iknek. Wâke zen yatâ zo bunâ.” ⁴⁰ Den yatâ sârnâ gutnâ kin biknan zo tirâpzângoip.

⁴¹ Oi sâtâre op dinâ mân nângâm pârâkpam tatne mäsikâzingâm sâip, “Nalem nâi zengâren taap?” ⁴² Sâi saru zuunâ nâi oot sisinâ pindâwe. ⁴³ Pindâne mem mâtezinan kin neip.

⁴⁴ Oi itâ sârnâ dâzângoip, “Nâ zen sot ândim itâ dâzângom ândiwan. Mosegât den sot Propete zengât ekabân sot Psalm ekabân nâgât den kulemguwe, zo bonnâ op nanngâbap.” ⁴⁵ Oi Kembugât ekabân den ziap, zo sapsun zinji nângâm umzin pârônssâip. ⁴⁶ Oi itâ sârnâ dâzângoip, “Kristo nâgât itâ kulemguwe. Nâ sâknâm nângâm momnâ sirâm karâmbut tap zatpat. ⁴⁷ Zorat ko kutsinjinâ a hân dâp zengâren ari umzin melânne Kembunâ tosazin birâbap. Nep zo Yerusalem kamânân topkwap tuubi. ⁴⁸ Zen kut nâi nâi âsageip, zorat sinji a ambân dâzângom ândibi.

⁴⁹ Oi nângânek. Ibânandâ kut nâi zo zengât sinji sârnâ kâtigeip, zo sângongua gibap. Zorat zen kamân zi mân birâm mambât ândine ubâ imbanâ sângongua zengâren gibap.” (Zo Tirik Kaapum gibapkât sâip.)

Yesu zâk sumbemân zarip.

(Mt 16:19-20; Apo 1:9-12)

⁵⁰ Oi kamânân gâbâ diizingâm âi Betania kamân gootnan âim biknâ pam mäsop minzingip. ⁵¹ Mäsop minzingâm zâmbam sumbemân zarip. ⁵² Oi zen sâtâre op Yerusalem kamânân âburem âiwe. ⁵³ Âburem sirâm dâp tirik namin zâim Anutu mäsâsem sârnâ âlip kwâknangâwe. Zo yatik.

Yesugât singi âlip Yohanenâ kulemguip.

Yesu zâk Anutugât sât.

¹ Hân mân muyageibân sât zâk ândeip. Sât zâk Anutu sorâk ândeip. Oi zâk Anutuyâk op ândeip. ² Topkwâkwatnâ zo zâk Anutu sot ândim gâip. ³ Sât zo Anutunâ sâi kut nâi nâi aksik muyagezingip. Kut nâi nâi, zo zâk bunâ mân muyageip. ⁴ Sât zâk ândiândigât marinâ ândeip. Ândiândi zorân a zengât âsaknâ op âsagezingip. ⁵ Nâtâtiknâ âsaknâ kwârakubam osim gâip.

⁶ Anutunâ kore a nâi muyagei ândeip, kutnâ Yohane. ⁷ A zâknâ âsaknangât den sâm muyagei a aksik âsaknâ marinâ nângâm pâlâtân kwâknangâbigât Anutunâ sangongoip. ⁸ A zo, zâk âsaknâ marinâ bunâ. Zâk yen âsaknâ marinangât den sâm muyagezingâbam âsageip. ⁹ Âsaknandâ narâk zoren muyagem ândeip. Oi zâknâ a kamân dâp âsagezingâmap. Zâk âsaknâ bonnâ uap.

¹⁰ Anutugât sât zâk hânân muyageip, zâknâk mârûm Anutugât sâtkât sâm hân muyageip. Oi gem gam muyagei hân a zinâ eknâ topnâ mân nângâwe. ¹¹ Ziknâ hânân gem gâi a ambân gakârâpnâ buku mân oknangâwe. ¹² Ka nâmbutnandâ buku oknangâwe, zen Anutugât nan bârarâp upigât imbanâ zingip. Nâmbutnâ zen zâkkât kutnâ nângâm, nângâm pâlâtân kwâknangâme, zen zo yatâ otzingâmap. ¹³ Anutugât nan bârarâp zo, zen a sep gilâmân gâbâ mân âsagime mo a dengât mân âsagime. Zen Anutunâ sâi âsagime.

¹⁴ Sât zâk a opnâ âsagem osetniñan ândeip. Âsagei nen neule âsaknâ igâwen. Âsaknâ zo egindâ Anutu Ibâgât nanñâ kânok, zâkkât âsaknâ oip. Zâknâ tânzângoizângoñ sot den bonnâ, zo mem gem gâip.

¹⁵ Zâkkât topnâ Yohanenâ sâm muyagem itâ dâzângoip, “Nâ zâkkât itâ dâzângowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândia ândim gâip, zorat zâk patâ op

walânim ândiap.” ¹⁶ Zâknâ tânnângom âim ândimap. ¹⁷ Mosenâ girem den Anutugâren gâbâ mem ningip. Yesu Kristo, zâk ko tânnângonângo sot den bonnâ mem ningip. ¹⁸ A ninâ Anutu mânâk igâwen. Ka nanñâ zâk Anutuyâk op ândeipnâ Ibânanğât âsan topñan tâpmapnâ den singinâ mem ge sâm muyageningip.

*Yohanenâ ziknâ topnâ sâm muyagezingip.
(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lu 3:15-17)*

¹⁹ Yerusalem kamânân gâbâ Yuda a zinâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kore a nâmbutnâ sangonzângone Yohanegâren gam, gâ wan a nâi, sâm mâsikâm sânetâ topnâ dâzângoip. ²⁰ Zâk topnâ mân kwâimbâm itâ sapsum dâzângoip, “A bâlinan gâbâ mâkâzingâbapkât mârûm sâsân, nâ zâk bunâ. Nâ Kristo bunâ.”

²¹ Sâi zinâ mâsikâm sâwe, “Gâ Propete Elia?” Sânetâ sâip, “Nâ zâk bunâ.” Sâi sâwe, “Gâ Propete gâbapkât sâwe, zo?” Sâne dâzângoip, “Bunâ.” ²² Oi zinâ sâwe, “Gâ wan a nâi? Sangonnângone gen, zo zengâren âi dap sâm dâzângonat? Gikanğât dap sâmât?” ²³ Sâne dâzângom sâip, “Propete Yesaianâ mârûmñan den sâm kulemgoip, zo nâgâren bonnâ uap. Den zo itâ,

‘Barâ kâtik, mirâ kamân âtânan a nâinâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, “Kembugât mâtâp kârâm kubiknek.” ’”

²⁴ Sâi Parisaio a zin sangonzângone gawe, zen Yohane itâ mâsikâm sâwe, ²⁵ “Gâ Kristo bunâ, Elia bunâ, Propete zo bunâ oi wangât too sangonzingâmat?” ²⁶ Sâne Yohanenâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ tooyâk sangonzingâman. Ka osetzinan a nâi muyagem ândiap, zo mân ek nânge. ²⁷ Zâk kândâtnan gam taap. Zâk kâwali nâi zemñangap. Nâ yatâ zorân irâ sikumñâ gorem aria mân dâp upap.”

²⁸ Kut nâi nâi zo Betania kamânân Yodan too nâmbutken muyageip. Zoren Yohanenâ too sangonzingâm ândeip.

Yohanenâ Yesugât topnâ sâm muyagem dâzângoip.

²⁹ Hanñâi Yesu gâi Yohanenâ eknâ a itâ sâm dâzângoip, “Iknek. Râma gwamñâ

Anutugâren gâbâ gok, zâk hân dâp a zenğât tosazîñ zâkkât kwâkñan zâibap. ³⁰ Zâkkât op itâ dâzângowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândiwanân zâk ândeip. ³¹ Zorat zâk patâ op walânim ândiap. Mârum nâ zâkkât topñâ mân nângâwan. Isirae a den siñginâ dâzângua nângâbigât gamñâ too sanğonzingâm ândiwan.” ³² Yohane zâk yatâ sâm sâip, “Nâ Kaapumñâ nii kembâ yatâ opñâ zâkkât kwâkñan ge tâi egâwan. ³³ Nâ mârum mân ek nânga sângonnogip, Anutu, zâkñâ itâ sâm dâtnogip, ‘Kaapumñâ a kwâkñan ge pâmbap, zâkñâ Tirik Kaapum sanğonzingâbap.’ ³⁴ Yatâ âsagei ekñâ itâ dâzânguan. Zi Anutugât nanñâ.”

Yesunâ a nâmbutñâ gâsuzîngip.

³⁵ Mirâ hañsâi Yohane sot azatñâ, zen zorenâk âi kirâwe. ³⁶ Kinetâ Yesunâ zoren gâi Yohanenâ ekñâ azatñâ itâ dâzâkom sâip, “Egit. Ândiren zi râma gwamñâ, Anutugâren gâbâ gok.” ³⁷ Sâi zet den zo nângâm Yesu kândâtñan molim âiwet. ³⁸ Aritâ Yesunâ puriksâm zikitñâ sâip, “Zet wan kârum gabot?” Yatâ sâi zikñâ ziin denân sâwet, “Raboni (niin denân ko, Patâ), gâ mirâ ikâ zoren ândiat?” ³⁹ Sâitâ dâzâkoip, “Ga egit.” Sâi zet zâk sot âi ândiwet. Mirâsiñ geibâ sâi zet zâk sot âi ândeitâ nâtiksaip. ⁴⁰⁻⁴¹ A zagât gawet, zekâren gâbâ a nâi kutñâ Andrea, Simon Peterogât munñâ. Zâkñâ zorenâk âim âtânâ muyagem itâ sâm dukuip, “Net a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, Kristo, zâk muyagiet.” ⁴² Yatâ sâmñâ Yesugâren diigi âiwet. Oi Yesunâ ekñâ itâ sâip, “Gâ Simon Yohanegât nanñâ. Kutkâ Kepa san (niin denân ko, kât kâtikñâ).”

Pilipo sot Natanae Yesugât a urâwet.

⁴³ Mirâ hañsâi Yesu zâk Galilaia hânân âibam Pilipo muyagemñâ itâ sâm dukuip, “Gâ târokwatnim molini.” ⁴⁴ Pilipo zâk Besaida kamânân gok. Andrea sot Petero, zet zo gokñik. ⁴⁵ Piliponâ Natanae muyagem itâ sâm dukuip, “A zirat Mosenâ gurumin den ekabân kulengoip. Mârum Propete a zen yatik kulenguwe. A zâk muyagien, zâk Yesu, Yosepegât nanñâ, Nasarete

kamânân gokñâ.” ⁴⁶ Sâi Natanaenâ itâ mâbureip, “Nasarete kamânân dap yatâ a patâ âsagibap?” Sâi Piliponâ itâ sâm dukuip, “Ga eknan.” ⁴⁷ Yatâ sâi Natanaenâ Yesugâren ari ekñâ sâip, “A zi Isirae a bonñâ. Umñan sarâ mân ziap.” ⁴⁸ Yatâ sâi Natanaenâ mäsikâm sâip, “Dap yatâ opñâ topñâ nângat?” Sâi Yesunâ sâip, “Piliponâ mân diigigi wakum nak topñan kina gek-san.” ⁴⁹ Sâi Natanaenâ itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ perâkñak Anutugât nanñâ. Gâ Isirae nenğât a kutâ patâ.” ⁵⁰ Oi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ wakum nak topñan taat, nânâ zo dâgoga nângâm ko nângâm pâlâtân otnigat? Ek nângat, zo yennâ. Kut nâi nâi patâ ek nângâm zâiban.” ⁵¹ Yatâ sâmñâ sâip, “Nâ perâkñak dâgobâ. Sumbem pâronjsâi Anutugât sumbem a, zen a bonñâ nâgâren zâim gine zingitpi.”

2

Yesunâ sâi toonâ wain oip.

¹ Sirâm zagât âki Kana kamânân, Galilaia hânân a ambân zagât mâpotzikânâm sii nalem mine gâip. ² Yesugât mamñâ Maria, zâk zoren âi taki ko Yesu sot arâpñâ, nen zop sâsânñan âiwen. ³ Zoren mindum nalem sot wain nem tâindâ wain bun oip. Bun oi Yesu mamñandâ dukum sâip, “Wainziñâ bun uap.” Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, ⁴ “O ambân, gâñâ nâ mân dâtnoban. Ninak nângâbat dâp upat. Nâgât narâk, zo gâtâm mâte upap.” ⁵ Yatâ sâi mamñandâ kore a ambân itâ sâm dâzângoip, “Den sâbap, zo lum kwâtâtibi.” ⁶ Oi mirâ zoren âmañ kârep patâ nâmburân kânok tâip. Yuda a zen âsâbân kin bitziñ too sanğonñâ nalem nemarâwe. Oi mirâ dâp âmañ yatâ kin ândeip. ⁷ Oi Yesunâ kore a ambân itâ sâm dâzângoip, “Too aam ga âmañân lokine giarik.” Sâi zen yatâ utne âmañ nâmburân kânok zo too piksâm nangip. ⁸ Yatâ utne ko itâ sâm dâzângoip, “Itârân zen torenñâ aam nalem galem agâren âinek.” ⁹ Yatâ sâi zen aam galem agâren âine toonâ wain oi nalem galem anâ nemñâ wain zo waniñ gâbâ mie sâm kwagip. (Kore a zen too âmañân aam lokine giarip, zenak wainğât topñâ

nângâwe.) Nalem galem anâ a ambân meip, zo konsâi gâip. ¹⁰ Gâi itâ sâm dukuip, “Kâdom wâinj naamnâ zingâne bet umzin gulip upâ sâi wain naam bunâ, zo zingâmen. Gâ ko purikgurik opnâ wain naamnâ kwarakuna zei bet muyagiat. Zo âlip uat.”

¹¹ Yesu zâk yatâ op Kana kamânân, Galilaia hânân sen mârât nep topkwapnâ tuugip. Oi imbanânjângât topnâ, zo mem kâknan pâip. Oi arâpnâ nen zo eknâ nângâm pâlâtân kwâknânjângâwen.

¹² Oi Yesu zâk Kana kamânân gâbâ Kape-naum kamânân ari mam murâpnâ sot arâpnâ molim âiwen. Sirâm nâmbutnâ nen zoren ândiwen.

Yesu zâk Kembangât tirik namin zariip.

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)

¹³ Yuda zengât kendon patâ kutnâ Pa-sowa, zo mâte upâ sâi Yesunâ Yerusalem kamânân zariip. ¹⁴ Yerusalem kamânân âi takâm tirik namin zari a donbep zen râma, makau sot kembâ angâgwanjâ utne a nâmbutnâ zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap angâgwanjâ op kirâwe. ¹⁵ Yatâ utnetâ Yesunâ zingitnâ tâknâ mem a sot râma makau zângom molizingi âine kât nep tuuwe, zengât kât mem lokim tâtatnâ kom kâbaknei giarip. ¹⁶ Oi kembâ mem kirâwe, zen itâ sâm dâzângoip, “Zen Ibânângât namin kut nâi lan utne angâgwanjâ namâ uap. Kut nâi nâizij mem âinek.” ¹⁷ Yesunâ yatâ oi arâpnâ nen Kembangât ekabân den kulem ziap, zo nângâwen. Den zo itâ, “Gâgât namâgât opnâ umnâ kârâp siap.”

¹⁸ Oi Yuda a zinâ itâ sâm mâsikâm sâwe, “Gâ yatâ uatnâ top likuliku kulem nâi tuuna iknâ.” ¹⁹ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Zen tirik namâ zi kândanje nânâ sirâm karâmbut umnâ tuum nanjâbat.” ²⁰ Yatâ sâm dâzângoi sâwe, “Patârâpnâ, zen tirik namâ zi kendon 46 tuum ândine âkip. Oi gânjâ sirâm karâmbut umnâ tuum nanjâbat sâm sat?” ²¹ Ka Yesu zâk sâknângât op namin dâpkwap sâip. ²² Yesu ândim moi Anutunâ mângei zari arâpnâ nen den zo nângâwen. Oi namâgât sâip, zo sot

Kembangât ekabân zâkkât den nâmbutnâ ziap, zorat nângindâ bonnâ oip.

Yesu zâk a nengât topnij ek nângâmap.

²³ Yesu zâk kendonân Yerusalem kamânân top likuliku kulem nâmbutnâ tuugi a ambân pisuk, zinâ eknâ zâkkât nângâne bonnâ oip. ²⁴ Yesu zâk a zengât topzin ek nângâmap, zorat op ko a zengâren mân arip. ²⁵ Zâknâ a nâigât topnâ ek nângâbam a nâigâren mân mâsikâm nângip. Zâk ziknak umzinan ek nângâm nanjip.

3

Yesu sot Nikodemo den den urâwet.

¹ Parisaio a nâi ândeip, kutnâ Nikodemo. Zâk Yuda a zengât a patâ, zengât buku op ândeip. ² A zorân nâtigân Yesugâren gam itâ sâm dukuip, “Patâ, nen gâgât topkâ nângen. Gâ a patâ, Anutugâren gâbâ gâin. Gâ sen mârât kulem top top tuumat, zorat itâ nângan. Anutunâ gâ sot mân ândei sâi ko mân tuubat.” ³ Sâi Yesunâ mâburem dukuip, “Nâ perâknak dâgobâ. Nâi zâk âsaâsagin unaknâ mân âsagem ândibap, zo ko Anutugât um topnan mân bagibap.”

⁴ Sâi Nikodemonâ pârâkpam itâ sâm mâsikip, “A nâi mârûm patâ opnâ dap op âsaâsagin unaknâ âsagibap? Zâk mam kâmbonân âburei dum zagâtnâ mim-bapkat sat?”

⁵ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâknak dâgoba. Nâi zâk Kaapum sot too umnâ mân âsagibapnâ Anutugât um topnan mân bagibap. ⁶ Agât kâmbuyan âsaâsagin, zâk ayâk. Ka a nâi, zâk Kaapumnâ umnâ muyamuyagin, zâk Kaapumgâren goknâ. ⁷ Zen âsaâsage unaknâ âsagibigât sa nângâna mân kwak-mak upap. ⁸ Pibâ zâk lan komap. Oi kwamitnâ nângâme. Ikâ gâbâ gâmap, oi ikâ âi âkâmap, zo zen mân nângâme. Oi nâi zâk Kaapumgâren muyageip, zâkkât topnâ yatâ.”

⁹ Sâi Nikodemonâ mâburem itâ sâm dukuip, “Zo dap op yatâ orotnâ?”

¹⁰ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip. “Gâ Isirae a zengât a sâtnandâ kwaksat? ¹¹ Nâ perâknak dâgobâ. Nen kut nâi nâi

ek nângâmen, zo dâzângomen. Oi zen ko dinniñâ birâme. ¹² Nâ hânân Anutunâ nep tuumap, zorat topnâ dâzângua mân nângâme. Oi sumbemân nep tuumap, zorat topnâ dâzângua dap dabân nângâne âkâbap? ¹³ A zengâren gâbâ nâinâ sumbemân mân zarip. Ka a bonnâ nâ sumbemân gâbâ gem gâwan. Nâ kânok sumbemân gâbâ gem gâwan. ¹⁴ Mârum mirâ kamân kâtiknân Mosenâ mulum dâp tuum nagân mândip. Zo yatik narâk zi a bonnâ, nâ nagân nom kwânângânibigât sâsân. ¹⁵ Oi a zen nângâm pâlâtân kwatnibinâ ândiândi kâtik muyagibi.

¹⁶ Anutu zâk a zengât umnâ donbep gâsui nannâ kânok, nâ sângonnogi gâwan. Oi zen nâ nângâm pâlâtân kwatnimnâ mân tâmbetagobi. Zen nâ nângâm pâlâtân kwatnim ândiândi kâtik muyagibigât sângonnogi gewan. ¹⁷ Nannâ nâ a zengât tosazinangât sâm kwâkâbatkât bunâ. A tânzângobatkât Anutunâ sângonnogi gem gâwan. ¹⁸ Oi nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnibapnâ zâkkât tosgât hâunâ mân mimbap. Ka nâi zâk nannâ nâ mân nângâm pâlâtân kwatnibapnâ tosa hâunangât singi op zimbap. Wangât, zâk Anutu nannâ kânok, nâgât mân nângâm pâlâtân kwatnigip, zorat. ¹⁹ Hâunangât topnâ itâ ziap. Âsaknâ nânâ hânân ga a zin nâtâtikkât nângâne bonnâ oi âsaknâ nâ kândâtnowe. Orot mâmezin bâlinâ zeip, zorat yatâ urâwe. ²⁰ Nâi zâk bâlinâ opmapnâ âsaknâ kândâtkomâp. Bâlinandâ âsaknân muyagei ikpegât âsaknân mân gâmap. ²¹ Nâi zâk den bonnâ lubapnâ âsaknâ mâte upap. Oi kut nâi nâi opmap, zo Anutugât sâtkât opmap, zorat topnâ muyagibap.”

Yohanenâ Yesugât topnâ sâm muyageip.

²² Yesu sot arâpnâ, nen Yerusalem kamân birâmñâ Yudaia hân torennân âi ândiwen. Zoren Yesu sot arâpnâ ninâ a ambân too sanjonzingâm ândiwen. ²³ Yohane ko zâk hân nâi kutnâ Aenon, Salim kamân nangâmñân zoren a too sanjonzingâm ândeip. Zoren too donbep zeipkât a zen zoren mindum gane

sanjonzingip. ²⁴ Narâk zoren Yohane tâk namin mân parâwe.

²⁵ Yuda a nâi sot Yohanegât arâp, zen bitzin too sanjonsanjon zorat topnâ sâm âraguwe. ²⁶ Oi zinâ Yohanegâren gam itâ sâm dukuwe, “Patâ, gâ Yodañ too nâmbutken ândina a nâi muyagei topnâ dâtnângoin. Zâk narâk ziren ga a too sanjonzingi a donbepnâ zâkkâren arie.” ²⁷ Sâne Yohanenâ itâ sâm dâzângoip, “Anutunâ a nâi kâwali mân pindi ziknâk dabân yatâ mimbap? ²⁸ Nâ itâ sâm dâzângowan, zo dap op kwâimbâbi. A bâlinân gâbâ mâkâningâbapkât mârum sâsân, nâ zâk bunâ. Nâ Kristo bunâ. Nâ kâdom oknangâm gaan. ²⁹ Ambân singi sâm pindâwe, zâknâ ambân marinâ. Oi ambân mem âknâle patâ oi bukunandâ nângâm beknân mem umâlep patâ upap. Nâ yatâ op umâlep nângâbatkât narâknâ zo mâte uap. ³⁰ Zâkkât ko zâizâin. Nâgât ko diim gibap.”

³¹ Ubâ geipnâ walâningâmap. Hânân goknandâ hângât singi uen. Nen hângât kut nâi nâi zorat den sâmen. Ka zâk ko sumbemân gâbâ geipnâ walâningâm nangap. ³² Kut nâi nâi ek nângip, zorat singi sâmâp. Oi a zen zâkkât dinâ birâme. ³³ Ka a nâmbutnâ zin dinâ nângâme, zen itâ nângâbi, “Anutunâ sâi kâtikâtigin ândiap, zâk dinâ zo tângumap.” ³⁴ Anutunâ a sângonguip, zâk Anutugât denâk sâmâp. Oi a yatâ zo ko Anutunâ Kaapumñâ imbanâ pindâmap. ³⁵ Anutu Ibânandâ nannangât umnâ gâsui zâkkât biknân kut nâi nâi zo aksik pam nangip. ³⁶ Nâi zâk nannâ nângâm pâlâtân kwâknangâm ândiap, zâk narâk ziren ândiândi kâtik mârum muyagiap. Oi nâi zâk nannâ kândâtkom dinâ birâm ândibapnâ ândiândi kâtik mân muyagibap. Bunâ. Anutunâ kuk oknangi tap zâibap.

4

Yesunâ Samaria ambân nâi sot den den oip.

¹ Parisaio a, zen Yesugât itâ nângâwe, “Zâknâ a gâsâzângom too sanjonzingap, zo Yohanegât kâmut walâzinge.” ² Den

zo yen sâwe. Yesu ziknjak a too mân sanjonzingip. Zâk yen sâi arâpnâ niñâ too sanjonzingâwen. ³ Oi Kembunâ den zo nângâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân arip. ⁴ Samaria hân mâtâp arip.

⁵ Âimnâ Samaria hânân kamân nâi kutnâ Sika, zoren takip. Kamân zorat nanngâmnan hân nâi zeip. Mârumnan Yakobonâ hân zo nanñâ Yosepe pindip. ⁶ Too lâm nâi zoren zeip, kutnâ Yakobogât too lâm. Oi Yesu zâk mâtâp kêrep âimnâ loreip. Oi mirâ bâknan oi zoren takâm lâm ginñan ge tap nângip. ⁷⁻⁸ Yesu arâpnâ, nen nalem sângân minam kamânân ârindâ Yesu zâk ziknik tâi Samaria ambân nâinâ too aabam gâip. Gâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Too nâi aam nina nimbâ.” ⁹ Dukui ambân zorân sâip, “Gâ Yuda anâ, wangât Samaria ambân nâgâren toogât sat? Zo mân orotnâ.” Zo Yuda sot Samaria a buku buku mân op ândiwegât ambân zorân den yatâ sâip. ¹⁰ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugâren gâbâ kut nâi gâbap, zo sot nâgât topnâ mân nângat. Nângâm sâi ko nâgâren oletnina too takâtakân gibam.” ¹¹ Sâi ambân zorân itâ sâm dukuip, “Too lâm zi kêrep. Gâ too aañ âmañ bungât too takâtakân ikâ gâbâ aaban?” ¹² Sâkuninâ Yakobonâ too lâmninâ zi esip. Oi zâk sot narâpnâ sot râma makau gakârâpnâ, zen too zirik nem ândiwe. Gâ Yakobo walâm too takâtakân muyagibam sat?” ¹³ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Too zi sâumñâ nem zagât nem ândibi. ¹⁴ Nâgât too ko nemñâ umgâ sânduksâbap. Nâi zâk too zo nimbapñâ toogât mân nângâm ândibap. Nânâ too zo a nâi pinda umnan too takâtakân muyagem zeï a zo ândiândiñ kâtiknâ ândibap.” ¹⁵ Sâi ambânñâ diñangât topnâ mân nângâm kwâkâmñâ itâ sâip, “Patâ, gâ too zo nina nem toogât zagât mân nângâbat. Oi ziren âsâbân toogât gâman, zo birâbat.”

¹⁶ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Âi apkâ sâna kândiangâm gâit.” ¹⁷ Sâi ambânñâ sâip, “Nâ apnâ bunâ.” Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ apkâ bunâ, zo âlip sat. ¹⁸ Gâ a bâtnâmbut mem birâzingin. Oi irabot miat, zo apkâ

bunâ. Zorat gâ den perâkñak sat.” ¹⁹ Sâi ambânñâ itâ sâip, “Patânâ, gâ nâgât topnâ dap yatin nângat? Nâ irabot zi nângan. Gâ Propete a nâi ândiat. ²⁰ Zorat sâna nângâbâ. Sâkurâpninâ, zen bakñâ ziren Anutu mâtâsem ândiwe. Ka Yuda a zen ko Yerusalem kamânân Anutu mâtâsem ândinat sâm sâme.”

²¹ Oi Yesunâ ambân itâ sâm dukuip, “Ambân, gâ dâgoga nângâ. Narâk nâi mâte upâmap. Narâk zoren bakñâ ziren mo Yerusalem kamânân zorenâk bunâ. Zoren mo zoren âlipnâ. ²² Samaria a, zen topnâ mân nângâm mâtâsime. Yuda a, nen ko topnâ nângâm mâtâsimen. Oi Anutunâ kubikkubikninâ, zo Yuda a nenngâren pâip.

²³ Narâk nâi mâte upap. Oi zi mârum mâte uap. Zoren kâmut gakârâpnâ bonñâ, zen Kaapum sot op umzingandâ Anutu mâtâsibi. Ibâ zâk a yatâ zo mâtâsenangâbigât nângâmap. ²⁴ Anutu zâk Kaapum mân igiknâ. Zorat zâk mâtâsime, zen Kaapum sot opñâ mâtâsime. Yatâ upi, zo ko mâtâpâmâtâse bonñâ.” ²⁵ Sâi ambânñâ itâ sâm dukuip, “Nâ nângan. A bâlinan gâbâ mâkâningâbapkât mârum sâsân, zâk gâbap. A zo muyagemñâ kut nâi nâi zorat sâm muyagem ningâbap.” ²⁶ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “A zo, nâ.”

²⁷ Yatâ sâm tâi arâpnâ nen gawen. Gam ambân sot den âraguwet, zorat nângâm imbanâniñ bun oip. Wangât ambân sot den uat sâm mâtâsikânam nângindâ yâmbârei birâwen. ²⁸ Oi ambân zâk too âmañ birâm sârârâk kârâm âim kamânân âim a ambân itâ sâm dâzângoip, ²⁹ “Zen gam a nâi zi iknek. Nâ kut nâi nâi orâwan, zo aksik sâm muyagem nangap. A bâlinan gâbâ mâkâningâbapkât mârum sâsân, zo zi motnâi.” ³⁰ Oi kamânân gâbâ â ambân pisuk, zen Yesugâren gawe. ³¹ Gam tatne Yesu arâpnâ niñ itâ sâm dukuwen, “Patâ, nalem ne.” ³² Sâindâ itâ sâm dâtnângoip, “Nalem tobat nâi zemnigap, zo mân nânge.” ³³ Zo yatâ sâi arâpnâ niñ itâ âraguwen, “Nalem zo nâinâ mem ga pindap?” ³⁴ Sâindâ Yesunâ itâ sâm

dâtnân goip, “Sanjonogip, zâkkât den lum nepnâ tuuman, zorân nalemnâ uap.

³⁵ Zen itâ nângâme, ‘Kâin kimembut âki kâlamân nalem bonnâ muyagibap.’ Ka nânâ dâzângua nângânek. Zen zaat kâlam zi iknek. Bon muyamuyagiñ narâk mâte uap. (A ambân kamânân gâbâ gam tarâwe, zengât op sâip.) ³⁶ Nâi zâk nalem bonnâ mem mindubapnâ, zorat sângân mibap. Oi bonnâ zo ândiândi kâtikkât singi upap. Oi nep kârâm kâmerip sot bon mem zarip, zet ârândân sâtâre upabot. ³⁷ Oi den nâi Kembugât ekabân ziap, zo kâtigibap. Den zo itâ, ‘Nâinâ nep kârâm kâmitmap. Nâinâ ko bonnâ mei zâibap.’

³⁸ Nânâ zen mân kârâm kâmirâweyân bonnâ mimbîgât sâm zîngâwan. Mârum a nâmbutnâ nep zo tuum ândinetâ bonnâ muyagei zen yen galem op bonnâ mem ândie.”

³⁹ Samaria ambân zo zâk kamârâp itâ sâm dâzângoip, “A zi kut nâi nâi orâwan, zorat topnâ pisuk sâm muyagiap.” Den zorat a ambân donbepnâ Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ⁴⁰ Yesunâ arâpnâ nen den dâtnângom tâi a ambân zîñ kamânân gâbâ gam Yesugâren takâm zen sot ândibapkât dukuwe. Sânetâ ko sirâm zagât zen sot ândeip. ⁴¹ Yesunâ singi âlip dâzângoi donbep patânâ nângâmñâ, nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ⁴² Oi zen ambân zo itâ sâm dukuwe, “Kândom gâgât dengât op nângâm pâlâtân kwâkñangen. Irak ko niñak diñâ nângâm itâ nângâm kwâtâtien. Zâk perâkñak a hân dâp nen gât kubikkubik a op ândiap.”

Yesunâ katep nâi mâsekñoot kubigip.

⁴³ Yesu zâk sirâm zagât ândimñâ Galilaia hânân arip. ⁴⁴ Yesu zâk zikñak itâ sâip, “Propete a nâigât kutsingîñâ kamân toren toren lañ kârâm âimap. Kamârâpnâ zîñâ ko zâkkât nângâne yennâ opmap.” ⁴⁵ Yesunâ Galilaia hânân taki Galilaia a zîñâ buku okñangâwe. Zen mârumñan Yerusalem kamânân âine kendon patin nepnâ tuugi igâwe, zorat yatâ okñangâwe.

⁴⁶ Kana kamânân Galilaia hânân mârum sâi toonâ wain oip, zoren dum âi takip. Kapenaum kamânân a sâtñâ nâi ândeip,

zâkkât nannâ mâsek op zeip. ⁴⁷ Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ âburem Galilaia hânân gaap sâne a sâtñâ zorânâ nângâm Kana kamânân âimñâ Yesu muyagem nannâ mumbam op zeip, zo kubikñangâbapkât dukuip. ⁴⁸ Oi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ sen pup kulem mân tuuga dap op dinnangât nângâne bon upap?” ⁴⁹ Oi a sâtñâ zorân itâ sâip, “Patâ, nannâ mombapkât kek gâban.” ⁵⁰ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ yen âi. Nangâ ko âlip uap.” Yatâ sâi a zo Yesugât den nângi bon oi arip. ⁵¹ Zâk mâtâbân ari kore a zîñ gam sâwe, “Nangâ mârum âlip op taap.” ⁵² Sâne âlip oip, zorat narâkñangât mâsikâziñgi sâwe, “Muka mirâ bâkñan, zoren sâkñâ sânduksâip.” ⁵³ Yatâ sâne a sâtñâ zâk topnâ itâ nângip, “Narâk zoren Yesunâ sângonnom sâip, ‘Nangâ âlip uap.’” Oi zikñâ sot a ambân kâmut gakârâpnâ, zen Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ⁵⁴ Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ Galilaia hânân âburem âi sen mârât nep tuugi sâp zagât oip.

5

Yesu zâk Betesida too dengân sâtñan a nâi kubigip.

¹ Yuda zengât kendon patâ nâi mâte oi Yesu zâk Yerusalem kamânân zarip. ² Oi Yerusalem kamânân pon kâtikñâ kirip, zoren mâtâp nâi kirip, zorat kutñâ râma zengât mâtâp. Mâtâp zorat nanngâmñan too dengân nâi zeip, kutñâ Betesida. Zorat sâtñan mirâ bâtnâmbut tâip. ³⁻⁴ Mirâ zoren a mâsekziñoot sot sen nâtâtik sot kin bitziñ bâliñâ sot sâkziñ gîgiñâ, zen zem ândiwe. (Kembugât sumbem a nâinâ narâk nâin nâin gem ga toin geim golanjoip. Yatâ oi mâsek a nâi kândom toin giarip, zâk mâsek okñangip, zo bun oip.) Zorat zen too kwamit oi nângânât sâm mambâtmarâwe. ⁵ Oi zoren a nâi zeip. Zâk kin bikñâ bâliñ oi zem tâi kendonñâ 38 âkip. ⁶ Yesu zâk a zo ekñâ narâk kârep ziap sâm mâsikâm sâip, “Gâ sâkkâ âlip upapkât otgigap?” ⁷ Sâi ko sâip, “Patâ, nâinâ ândim too kwamitsâi toin diinim gei nâbanbap? Oi ninak geibâ sa a nâinâ walânim kek

geimap.” ⁸ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ lum âi.” ⁹ Sâi zorenâk sâknâ âlip oi zaatñâ isen koremnâ mem arip. Sirâm zoren Yuda a zengât kendon narâk oi Yesuñâ a zo kubigip.

¹⁰ Zorat Yuda a nâmbutñâ ziñ a âlip oip, zo itâ dukuwe, “Itârân kendonân isen koremgâ lum ariat, zo mân orotñâ. ¹¹ Sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Kubiknigapñâ itâ dâtnogap, ‘Gâ isen koremgâ mem âi.’” ¹² Sâi mâsikâm sâwe, “Isen koremgâ mem âi sâm dâgogap, zâk kutñâ nâi?” ¹³ Sâne kubiknangip, zorat kwagip. Oi Yesu zâk a kâmut kirâwe, zengât oserân gâbâ tik arip. ¹⁴ Bet Yesuñâ a zo tirik namîn muyagem girem den itâ dukuip, “Gâ sâkkâ âlip uap. Oi kut nâi nâi yâmbâtñâ muyagegibapkât bâlinâ dum zagâtñâ mân upan.” ¹⁵ Sâi a zo Yesu ek nângâm âi Yuda a sâtñâ itâ sâm dâzângoip, “A kubiknigap, kutñâ Yesu.”

¹⁶ Yesu zâk kendonân nep yatâ tuugipkât Yuda a sâtñâ, ziñ kâsa miñangâwe. ¹⁷ Yatâ utne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Ibânâ Anutu, zâk nep tok tuum ândim gâmap. Oi nâ yatik nep tuum taan.” ¹⁸ Yesu zâk kendonân a kubigip sot Anutugât ibânâ sâip, zorat Yuda a sâtñâ ziñ nângâne bâlin oi Anutu hutkum sap sâm kunam sâm kâtigiwe.

Yesu zâk hâuñangât den sâm kwâkâbatkât imbanâ zemñangap.

¹⁹ Yesu zâk itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâknak dâzângua nângâne. Nannâ nâ ninâ umgât nep mân tuuman. Ibânâ zâk nep tuugi ekñâ yatik tuuman. Ibânâ zâk tuumap, zo yatik nannâ nânâ tuuman. ²⁰ Ibâ zâk nannâ nâ nek umñâ nâgâren kinmapkât nep tuumap, zo yatik tirâpnomap. Oi nep zi ikse, zorik bunâ. Nep zâizâinâ tirâpnogi zen ekñâ nângâne imbanâ upap. ²¹ Zo itâ. Ibâ zâk a mumunâ mângizingi zaat ândime. Nannâ nanâ yatik a mumunâ nâi mângibâ sâm mângibat. ²² Ibâ zâk nannâ nâ a zengât topzin sâm kâknan kwatzingâbatkât nep zo sâm nigip. ²³ Zen Ibâ hurat kwâknangâme, zo yatik nannâ nâ hurat kwatnibigât yatâ

oip. Nâi zâk nannâ nâ mân hurat kwatnibapñâ Ibânâ sângonnogip, zâk mân hurat kwâknangâbap.

²⁴ Nâ perâknak dâzângua nângâne. Nâi zâk dinnâ nângâbapñâ sângonnogip, zâk nângâm pâlatân kwâknangâbap. Oi a zo ândiândin kâtikñâ mem ândiap. Zâk mumunâ kândâtkum ândiândin kâtikñâ muyagiap. Zâk tosanangât hâuñâ mân mimbap.

²⁵ Nâ perâknak dâzângua nângâne. Narâk zi mâte uap, zoren a sâkzin wâgân umzin mumun ândie, zen Anutu nannâ ninâ den nângâm umzin kubikangi ândiândi kâtik mâte op ândibi. Oi yatigâk narâk nâi mâte upabân a mumunâ zo, ziñâ Anutu nannâ nâgât dinnâ nângâm zaat ândiândi kâtik ândibi. ²⁶ Ibâ zâk ândiândi marinâ ândiapkât nannâ nâ ândiândi marinâ op ândibatkât sâm nigip. ²⁷ Oi nâ a bonñâ ândiangât a tosaizin hâuñangât den sâm kwâkâbatkât sâm nigip. ²⁸ Zen den zo nângâne mân kwakmak upap. Narâk nâi mâte upap, narâk zoren a mumunâ hanzângone zie, zen nannâ nâgât den nângâmñâ gwâlâ op zaat nanngâbi. ²⁹ Ândiândi âlip ândiwenâ dinnâ nângâm zaatñâ ândiândi kâtik mem ândim zâimambi. A nâmbutñâ ândiândi bâlin ândiwenâ zaatñâ tosaizinangât hâuñâ mimi.

³⁰ Nâ ninâ umgât nep yatâ zo âlip mân tuubat. Ibânangât sâtkât hâuñangât den sâm kwâkâman. Zo yatâ op hâuñangât nep tuuga dâp upap. Zo ninâ den bunâ, sângonnogip, zâkkât den.”

Anutunâ nannangât topñâ sâm muyagemap.

³¹ “Ninak topnâ sâm muyagia mân dâp upap. ³² Topnâ a nâinâ sâm muyagemap. Oi nâ nângan, topnâ sâm muyagei bonñâ uap.

³³ Zen Yohanegâren sâm mâsikâne nâgât den bonñâ sâm muyageip. ³⁴ Oi anâ topnâ sâm muyagibigât mân sâman. Zen topnâ nângâm ândiândigât mâtâp lânbigât sâman. ³⁵ Yohane zâk kârâp âsakñâ patâ op âsagezingip. Zen zâkkât âsakñâ zo ek âknâlem mâik nâi ândiwe.

³⁶ Nâgât topnâ sâm muyagemap, zo Yohane yatâ bunâ. Zo tobat nâi. Nepnâ

tuuman, zorân topnâ sâmbuyagemap. Ibânandâ nep sâmbuyagemap. Yatâ op ândia topnâ sâmbuyagemap. ³⁷ Ibânâ sâmbuyagemap, zâmbuyagemap. Zen ko den lâunân gâbâ gâi mân nângâwe. Zen holi tobatnâ mân igâwe. ³⁸ Zen nâgât den nângâm mân nângâm pâlâtân kwatnige, zorat topnâ itâ. Zen sâmbuyagemap, zâkkât dinâ umziñan mân pane zemap. ³⁹ Zen Kembugât ekabân itâ nângâm sâlâpkume, ‘Andiândi kâtikkât mâtâp zoren zeî kârum muyaginâ.’ Oi zorân nâgât topnâ sâmbuyagemap. ⁴⁰ Oi zen den zo sâlâpkumnâ nângâren gam ândiândi kâtik muyagime? Bunâ. Nângâren mân game.

⁴¹ Nâ anâ sâmbuyagemap kwatnibigât mân sâman. ⁴² Zengât topziñ zitâ nângân. Umziñ Anutugâren mân kinmap. ⁴³ Nâ Ibânangât sâtkât zengâren gewan. Ga ko zen buku mân otniwe. Gâtâm a nâinâ ziknâ umgât gâi zâk buku oknangâbi. ⁴⁴ Zen ziñak sâmbuyagemap kwarangâm ândime. Kembuniñ kânok, zâknâ sâmbuyagemap kwatziñgâbapât mân nângâm. Oi dabân nângâm pâlâtân kwatnibi? ⁴⁵ Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk Ibângâren nengât sâmbuyagemap kwâpâp.’ Yatâ bunâ. Zen Mosegâren pâlâtân upme. Ka Mosenâ zen sâmbuyagemap kwatziñgâbap. ⁴⁶ Wangât, Mosenâ den kulemguip, zo nâgât op kulemguip, zorat. Zen zâkkât den nângâm sâi nâgât den nângâbe. ⁴⁷ Ka zen Mosegât den birâmnâ nâgât den dabân nângâbe?”

6

Yesunâ a 5 tausen nalem ziñgip.

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)

¹ Yesunâ den yatâ sâmbuyagemap nângâmñâ Galilaia saru kutnâ nâi Tiberia, zo walâm nâmbutken arip. ² Ari a ambân donbepnâ a sisi mâsek kubikziñgi igâwegât molim âiwe. ³ Yesu zâk arâpnâ nen diiniñgi barin zâi tarâwen. ⁴ Narâk zoren Yuda zengât kendon patâ kutnâ Pasowa, zo mâte oip. ⁵ A ambân donbep patâ gane Yesunâ ziñgitnâ Pilipo mâsikâm sâip, “Nalem ikâ gâbâ sângân mem a ambân donbep patâ

ziñgindâ dâpziñ upap?” ⁶ Yesu zâk zo yatâ zo upat sâmbuyagemap zeî yen mâsikip.

⁷ Oi Piliponâ itâ sâmbuyagemap, “Kât 2 handeret yatâ zorân kwâlâm ziñgindâ mân dâpziñ upap.” ⁸ Sâi arâpnâ nengâren gâbâ a nâi kutnâ Andrea, Simon Peterogât munñâ, zâknâ itâ sâip, ⁹ “Katep nâi ziren ândiap. Zâknâ nalem bânâmbut sot saru zuu zagât tâknangap. Oi a ambân donbep patâ zirânâ ziñgindâ dâpziñ mân upap.” ¹⁰ Sâi Yesunâ sâip, “A ambân dâzângone mindum ge tatnek.” Oi zoren hibuk hân langaat zeip, zorat kwâknâ a tengâziñ 5 tausen yatâ zorân ge tarâwe.

¹¹ Yesunâ nalem zo memñâ sâiwap sâmbuyagemap a tarâwe, zo kâsâpkum ziñgip. Oi saru zuu zo yatik kâsâpkum ziñgip. ¹² Nalem nem âkon opnâ Yesunâ arâpnâ itâ sâmbuyagemap dâtnangoip, “Buputnâ zen bâliñ opapkât sândunek.” ¹³ Oi nen nalem bânâmbut zorat buputnâ sânduindâ irâ kiin zagât piksâip.

¹⁴ A amban zen sen mârât mân igiknâ, zo eknâ sâwe, “Propete patâ a nengâren âsagibapât sâsân, zo perâknâk a zi.” ¹⁵ Oi zen Yesu haamgumnâ bitziñandâ gâsum a kutâ kwânângânâ utne ziñgit nângâm birâziñgâm ziknik barin zarip.

Yesunâ saru kwâknâ lân lân arip.

(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)

¹⁶ Mirâ nâtiksaîsâi arâpnâ nen saru sâtnan geiwen. ¹⁷ Geimñâ Kapenaum kamânân âinam wangâyân zâiwen. Oi mirâ nâtiksaî ko ârindâ Yesu zâk ziknik zoren tâip. ¹⁸ Oi pibâ kâtiknâ koi saru âbângoi âiwen. ¹⁹ Oi nen sak birâm kom aleindâ ari saru tânâmnân ârindâ Yesu zâk saru kwâknâ lân lân âim wangâ gootnan gâi eknâ pârâkpam kenngât urâwen. ²⁰ Yatâ oindâ Yesunâ nângonsâm sâip, “Ninak gaan. Mân kenngât utnek.” ²¹ Yesu wangâyân kopgâbapât sâtâre urâwen. Kopgâi zorenâk hân âinam sâwenân, zo âi takâwen.

A zen Yesu kulem sen mârâtkât opnâ dukuwe.

²² A kâmut patâ, zen saru nâmbutken zine hanjsâip. Hanjsâi itâ sâwe, “Muka nâtiksaî wangâ kânok tâi iksen. Zoren

arâpñâ Yesu pam ziinik arie.” ²³ Zo yatâ nângâm tatne Tiberia hânân gâbâ wangâ nâmbutñâ Kembuñâ nalem zingip, zoren takâwe. ²⁴ Takâne a ambân zen Yesu sot arâpñâ kâruzingâm wangâyân zâim Kape-naum kamânân âi kâruzingâwe.

²⁵ Zen saru nâmbutken âim kârum muyagemñâ itâ sâm dukuwe, “Patâ, gâ dâunjan zi gâin?” ²⁶ Mâsikâne itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkñak sa nângânek. Nâ top liku kulem tuuga ikme, zorat buñâ. Nalem zingâ nem âkon urâwe, zorat molinige. ²⁷ Nalem nemñâ ândim mumbi, zorat umziñ mân pane zimbap. Nalem nem ândiândi kâtik ândibi, zorat umziñ pane zimbap. A bonñâ, nâ Anutu Ibânandâ nalem zo zingâbatkât gâsum sâlâpnogip. Nâ ândiândi kâtikkât nalem, zo zingâbat.” ²⁸ Sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Sânân. Anutuñâ wan nep tuum ândinatkat nângâmap?” ²⁹ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “A sângonnogip, nâ nângâm pâlâtân kwatnibi, zo Anutugât nep.” ³⁰ Sâi den itâ sâm dukuwe, “Gâ top likuliku kulem nâi tuuna ekñâ nângâm pâlâtân kwatginat. Wan nep nâi tuuban? ³¹ Sâkurâpniñ, zen Mose sot mirâ kamân kâtikñan ândim nalem kutñâ Mana, zo nem ândiwe. Oi zorat den kulem nâi itâ ziap,

‘Sumbemân gâbâ nalem zingip nem ândiwe.’”

Nalem sumbemân gâbâ gem gâip, zorat den.

³² Oi Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Perâkñak sa nângânek. Sumbemân gâbâ nalem bonñâ, zo Mosenâ mân muyagem zingip. Ka Ibânandâ sumbemân gâbâ nalem bonñâ zingâmap. ³³ Nâ sumbemân gâbâ gem hân a ândiândi muyagem zingâman. Nâ Anutugâren gâbâ nalem bonñâ uan.” ³⁴ Sâi itâ sâm dukuwe, “Kembu, gâ narâk dâp nalem zo ningâmâmban.” ³⁵ Sâne itâ sâm dâzângoip, “Ândiândigât nalem ko nâ. Nâi zâk nâgâren ga pâlâtân upap, zâk nalemgât mân mumbap. Oi nâi zâk nâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zo ko toogât mân nângâbat.

³⁶ Nâ itâ dâzânguan. Zen nâ nekñâ mân nângâm pâlâtân kwatnime. ³⁷ Ka Ibânandâ nâgât singi sâip, a ambân zo zen ko nâgâren gam nanğâbi. Oi a ambân ziñ nâgâren gane mân molizingâbat. ³⁸ Sumbemân gâbâ gewan, zo ninâ den lubatkât buñâ. Sângonnogip, zâkkât den lubatkât gewan. ³⁹ Ibânandâ a ambân nâgâren zâmbanmap, a zo zen tâmbetagobegât galemziñ uandâ hângât narâk âkâbabân zoren hâlâluyâk mângizinga zaatpi. Sângonnogip, zâkkât den zo yatâ ziap. ⁴⁰ Nanñâ nâ nekñâ nângâm pâlâtân kwatnibi, zo ko ândiândi kâtik ândibi. Ibânangât den zo yatâ ziap. Oi nânâ narâk patin mângizinga zaatpi.”

Yesu zâk ândiândi kâtikkât nalem

⁴¹ Yesu zâk sumbemân gâbâ nalem bonñâ, zo nâ sâipkât Yuda a sâtnâ, ziñâ nângâm bâliñ kwâkñangâwe. ⁴² Oi itâ sâwe, “A zi zâk wangât itâ sap, ‘Nâ sumbemân gâbâ gewan.’ Topñâ nângâmen. Zâk Yesu, Yosepegât nanñâ.” ⁴³ Sâne Yesuñâ itâ dâzângom sâip, “Zen mân nângâne bâliñ oik. ⁴⁴ A nâi zik umgât nâgâren gâgan, zo mân taap. Ibâ sângonnogipñâ sâi âlip nâgâren gâbap. Oi nâ a itâ zo narâk patin mumuñan gâbâ mângibat. ⁴⁵ Propete zenğât ekabân den itâ ziap, ‘Anutu zikñak a singi âlip dâzângoi nângâbi.’

Nâi zâk Ibânandâ singi âlip dukui nângâbat, zâk nâgâren gam târokwatnibap.

⁴⁶ A zen Ibâ mân igâwe. Anutugâren gâbâ gem gâwan, nâ ninak Ibâ egâwan. ⁴⁷ Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnimapñâ ândiândi kâtik miap. ⁴⁸ Ândiândi kâtikkât nalem nâ. ⁴⁹ Sâkurâpziñâ, zen mirâ kamân kâtikñan nalem kutñâ Mana, zo nem ândimñâ mom nanğâwe. ⁵⁰ Ka sumbemân gâbâ nalem nemñâ mân mumuñâ, zo ko nâgâren ziap. ⁵¹ Nâ sumbemân gâbâ ândiândigât nalem mem gewan. Nalem zo nâ. Zorat nâi zâk nâgâren gâbâ nalem zo nem ândiândi kâtikñangât singi upi. Sâknandâ nalem uap. Zo a ziñâ ândiândi muyagibigât zingâbat.”

⁵² Yuda a sâtnâ ziinjak itâ âragumnâ sâwe, “A zirânâ dap op sunumnâ ninji ninatkât sap?” ⁵³ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâ perâknjak dâzânguan. Zen a bonnâ nâgât sunum sot gilâm mân nimbi, zo ko umziñan ândiândi mân muyagibap. ⁵⁴ Nâi zâk nâgât sunumnâ sot gilâmnâ nimbapnâ ândiândi kâtik mim-bap. Oi narâk patin mumunjan gâbâ mágia zaatpap. ⁵⁵ Nâgât sunumnâ, zo nalem bonnâ. Nâgât gilâmnâ, zo too bonnâ. ⁵⁶ Nâi zâk nâgât sunum sot gilâm nimbapnâ, zâk nâ sot pâlatân op ândibap. Oi nâ zâk sot pâlatân op ândibat. ⁵⁷ Ândiândi marinâ, Anutu Ibâ, zâknâ sângonnogi gewangât Ibânangât op ândiman. Oi nâi zâk nâ ninibapnâ nâgât op ândiândi muyagem ândibap. Umñandâ nâ sot pâlatân upapnâ sumbengât sinji upap. ⁵⁸ Sumbemân gâbâ nalem, zorat topnâ itâ ziap. Sâkurâpziñ Mana nalem niwe, zo yatâ bunâ. Zen nemñâ ândim muwe. Kâ nâgâren gâbâ nalem zo nimbap, zâk ândim zâimâmbap.” ⁵⁹ Yesu zâk Kapenaum kamânân mâpâmâpâse namin ândim den zo dâzânngoip.

Yesu zâk ândiândi kâtikât den mem gem gâip.

⁶⁰ Yesugât a ambârâpnâ, nenngâren gâbâ donbepnâ den zo nângâm sâwe, “Den zi nângindâ yâmbâtnâ uap. Den zirat topnâ dap yatâ nângânât?” ⁶¹ Oi sâm âkon utne Yesunâ umziñan ek nângâm itâ sâm dâzânngoip, “Den zi nângâne bâlinj uap? ⁶² A bonnâ nâ âburem ândiwanân zaria nângâne dap upap? ⁶³ Sâkkât sunum zorân ândiândi muyagemap, zo mân ziap. Ândiândi muyagemap, zo Kaapungât nep. Den dâzânguan, zo Kaapum sot ândiândigât den. ⁶⁴ Oi zengâren gâbâ a nâmbutñandâ mân nângâm pâlatân kwat-nime.” A Yesugât den birâbi, zo kânñan nângip. Oi a Yesu tirâpzanngoi gâsum kumbi, zo yatik kânñan nângip. Zorat den yatâ dâtnânngoip.

⁶⁵ Oi den nâi itâ târokwap sâip, “Zorat itâ dâzânguan. Ibânandâ a nâi imbanâ mân pindi ko dap op nâgâren gam nâ sot pâlatân upap? Yatâ zo mân taap.”

⁶⁶ Narâk zoren a ambân kâmut gakârâpnâ, nenngâren gâbâ donbepnâ zâk sot ândiândiñangât âkon op birânangâm âiwe.

Peteronâ Yesugât topnâ sâm muyageip.

⁶⁷ Yatâ utne Yesunâ arâp kiin zagât itâ sâm mâsikâningip. “Zen yatik nâbam ânam se?” ⁶⁸ Sâi Simon Peteronâ itâ sâm dukuip, “Kembu, nen gâ birâgim nâigâren âinat? Gâ kânoknâ ândiândi kâtikât den mem ândiat. ⁶⁹ Nen gâ nângâm pâlatân kwatgimnâ itâ nângâmen. Gâ tirik a. Anutugâren gâbâ gâin.” ⁷⁰ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nâ a kiin zagât, zen gâsum sâlâpzanngowan. Oi dap yatâ zengâren gâbâ a nâinâ Satangât a uap?” ⁷¹ Zâk Yuda, Simonât nannâ, Karioto kamânân gok, zâkkât nângâm sâip. Yuda zâk arâp kiin zagât nenngât kâmurân goknâ. Oi zâknâ ândim Yesu tirâpzanngoi kâsarâpnâ zin gâsum kuwe.

7

Yesugât murâpnâ, zen mân nângâm pâlatân kwâknangâwe.

¹ Kwâknjan Yerusalem kamânân Yuda a sâtnâ zinâ Yesu kunam den sâne Yesunâ zorat sinji nângâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân âim gam ândeip. ² Yatâ oi Yuda zengât hâmbâ silep kendon mâte oip. ³ Yesu murâpnâ, zin itâ dukuwe, “Gâ hân zi birâm Yudaia hânân âimnâ kulem top top tuumat, zo ândi âi tuuna kâmut gakârâpkâ zin ikpi. ⁴ A nâi, zâk patâ upâ sâm nepnâ tik mân tuumap. A mâteziñan tuumap. Gâ nep zo yatâ tuubat sâmatkât âi a kâmurân nep tuuna ikpi.” ⁵ Murâpnâ zen mân nângâm pâlatân kwâknangâm yatâ sâwe. ⁶ Sâne Yesunâ itâ sâm dâzânngoip, “Narâk ziren zo mo zo utnâ sâm âlip upi. Ka nâgât narâk ko gâtâm mâte upap. ⁷ A zinâ zen um kâlak mân nângâzinngâbi. Nâ ko ândi mâmanzin bâlinâ, zo sapsuga um kâlak nângânige. ⁸ Zen ziinjik kendonân zâinek. Narâknâ mân mâte uap. Narâk ziren mân zâibat.” ⁹ Yatâ sâmñâ Galilaia hânân ândeip.

Yesu zâk kendon patâgât Yerusalem kamânân zarip.

¹⁰ Yesu murâpñâ, zen kândom âinetâ bet zâk ziknik Galilaia hân birâm Yerusalem kamânân tigâk zarip. ¹¹ Oi kendon narâk oi Yuda a zen Yesu kârumñâ mâsikâyangâm sâwe, “Zâk ikâ taap?” ¹² A yennandâ zâkkât den halop donbep sâwe. Oi nâmbutñandâ itâ sawe, “Zâk a âlipñâ.” Sâne nâmbutñandâ kwâkâm sâwe, “Bunâ. Zâk a um gulip kwatziñgâmap.” ¹³ Oi Yuda a sâtnâ zengât kenğât op Yesugât sinği den muyap mân sâwe.

Yesunâ Anutugâren gâbâ den mem gâip.

¹⁴ Kendon tânâmñan Yesu zâk tirik namin zâimñâ a Kembugât den sâm dâzângoip. ¹⁵ Den yatâ sâi Yuda a zen imbanâziñ bun oi itâ sâwe, “Zâk ekap namin mân zaripñâ den topñâ zi ikâ gâbâ nângâm sap?” ¹⁶ Yatâ sânetâ Yesunâ itâ dâzângom sâip, “Nâ den dâzângoman, zo ninan gâbâ bunâ. Sângonnogip, zâkkât den. ¹⁷ Den Anutugâren gâbâ mo ninan gâbâ, zo Anutu sâtnâ lubapñâ den zirât topñâ nângâbap. ¹⁸ Nâi zâk zik umgât sâbap, zâk sâknâ mem zâizâiñ upap. Ka nâi zâk nep mariñangât sâtâre muyagibapkât nep tuubap, zâkkât itâ nângâbi, ‘Zâk sarâ bunâ. Den bonñâ sâmap.’ Oi nâ zo yatâ sâman.

¹⁹ Mosenâ gurmin den sâm muyagem ziñgip. Oi zen gurumin den zo mân lum kwâtâtîme. Yatâ opñâ zen wangât nâgât denân kwap sâm nonam se.” ²⁰ Sâi a zen itâ sâwe, “A ikâ zorân gobigât se? Gâgât itâ nângen. Gâ wâkegoot ândim um gulip op sat.” ²¹ Sâne Yesunâ dâzângom sâip. “Nâ nep kânok tuuga, zo ek pârâkpam kwakmak ue. ²² Sa nângânek. Mosenâ narâpziñ kwabâ kwatziñgâbigât sâm ziñgip. (Oi zo Mosenâ mân top-kwâip. Sâkurâpniñandâ mârûm nâi top-kwarâwe.) Oi nep zo tuutuunâ mâte oi kendonân tuume. ²³ Mosegât gurumin den, zo birânetâ bon bun opapkât kendonân narâpziñ kwabâ kwatziñgâme. Nâ ko kendonân a kiñ bik mumuñ sâknâ kubiksa âlip uap, zorat wangât kuk ot-nige? ²⁴ Zen den sâknik mân sânek. Nângâm sâlâpkum ko bonñâ sâbi.”

Yesugât op itâ sâwe, “Zâk Kristo mo a nâi?”

²⁵ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutñandâ itâ sâwe, “A kunam sâme, zo zirâ mo? ²⁶ Zâk a ambân mâteziñan zi den muyap sâi patârâpniñandâ mân sâm kwâkâme. Zen topñâ nângâne a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârûm sâsân, zo mo dap? ²⁷ Bunâ motñâi. A zirat muyamuyagiñangât topñâ nângen. Ka nâi gâbâpkât sâsân, zo âsagei zâkkât topñâ mân nângânat.” ²⁸ Yatâ sâne Yesunâ tirik namin kin den patâ itâ sâm dâzângoip, “Ikâ gâbâ gâwan, zo âlip nângen sâme. Ka nâ ninâ umgât mân gewan. Bonñâ mariñâ, Anutu, zâknâ sângonnogi gem gâwan. Oi zen zâk mân ek nângâme. ²⁹ Nâ ko zâknâ sângonnogi zik um topñan gâbâ gewan, gât ko nânâ zâkkât topñâ nângâm kwâtâtian.”

³⁰ Yesu zâk den yatâ sâi tâk namin pânam sâwe. Oi kukunangât narâknâ, zo mân mâte oipkât yâmbârem birâwe. ³¹ Oi a yennâ zengâren gâbâ donbepñâ Yesu nângâm pâlâtân kwarâwe. Oi itâ sâwe, “A patâ gâbâpkât sâsân, zâk a zirân kulem tuumap, zo walâm tuubap? Bunâ. A zi aksik tuum nângâmap.”

Kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sângonzângowe.

³² A zen den yatâ zo tik sâne Parisaio zen nângamñâ tirik namâ galem a sot âragumñâ kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sângonzângowe. ³³ Yesunâ itâ dâzângom sâip, “Nâ narâk pânkânok zen sot ândimñâ sângonnogip, zâkkâren zâibat. ³⁴ Oi zen kârûnim mân muyagenibi. Âi ândibarân dap op gabi?” ³⁵ Yatâ sâi Yuda a zen itâ sâm âraguwe, “A zirân ikâ ari kârûnatkât sap. Yuda a bukurâpniñ Grik a hân toren toren zen sot ândie, zengâren âibam sap? Mo zâk Grik a zengâren âim den dâzângobam sap? ³⁶ ‘Kârûnim âim mân muyagenibi. Âibarân zen mân gabi.’ Den zo wangât sap?”

Yesu zâk Kaapum niñgâbapkât sâip.

³⁷ Yuda zengât kendon sirâm boiñâ mindumindu patâ utne Yesunâ zaat kin den patâ dâzângom sâip, “Nâi zâk toogât

nângâmñâ nâgâren ga nimbap. ³⁸ Oi ñai zâk nâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zâkkât umñan too sinñâ takâm zimbap. Kembugât ekabân den yatâ kulemgune ziap.”

³⁹ Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâwen, nen Kaapumgât sinji kwatningâm yatâ sâip. Yesu zâk narâk zoren Kaapumñâ mân ningip. Wangât, zâk sumbem âsakñâ umñan mân âburem zârip, zorat mân ningip.

A ambân zen Yesu topñangât sâm kâsâpagowe.

⁴⁰ A nâmbutñâ zen den zo nângâm Yesugât itâ sâwe, “Perâkñak, zâk Propete gâbapkât mârûm sâsân.”

⁴¹ Nâmbutñandâ itâ sâwe, “A bâlinjan gâbâ mâkânîngâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zi zâk.” Nâmbutñandâ ko kwâkâm sâwe, “A patâ zo, zâk dap op Galilaia hânân muyagibap?” ⁴² Kembugât ekabân den ñai itâ ziap. Kristo zâk a kutâ Dawidigât kamân, Betelem, zoren âsagibap.” ⁴³ A zen Yesugât yatâ sâm kâsâpagowe. ⁴⁴ Oi nâmbutñandâ tâk namin pânat sâm yâmbârem birâwe.

A sâtñâ zinj Yesu mân nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.

⁴⁵ Kâwali a zen tirik namâ galem a sot Parisaio zengâren âburinetâ itâ sâwe, “Zen wangât Yesu mân gâsum diim ge?” ⁴⁶ Sâne kâwali a zinjâ sâwe, “Zâk den sâmâp, zo yatâ a ñainjâ mân sâmâp.” ⁴⁷ Sâne Parisaio a zinj itâ sâm dâzângowe, “Zen a yennâ yatik um gulip kwatzingap?” ⁴⁸ A sâtñâ sot Parisaio a, nengâren gâbâ ñai zâk sot pâlâtân uap? ⁴⁹ Zo bunâ. A yennâ, zen ko Kembugât gurumin den mân nângâme, zen simgât sinji.”

⁵⁰ Yatâ sânetâ bukuzinjâ ñai kutñâ Nikodemo, mârûm Yesugâren arip, zâkñâ itâ sâm dâzângoip, ⁵¹ “A ñainjâ zikñâ topñâ mân sâi dap yatâ hâuñangât den sâm kwâkânat? Nen yatâ mân utnatkât gurumin den ekabân den ñai ziap.”

⁵² Yatâ sâi ko bukurâpñandâ Nikodemo den kârâpñoot itâ sâm dukuwe, “Gâ a zo yatik Galilaia hânân gokñâ? Kembugât ekabân sâlâpkum itâ nângâban, ‘Galilaia

hânân Propete ñai mân âsagibap.’ ” ⁵³ Oi zen kâsâpagom mirâzinjan âim nanğâwe.

8

Lañ mâman ambân ñai Yesugâren diim âiwe.

¹ Yesuñâ Oliwa bâkñan zâi zeip. ² Mirâ hanşâi zobâ âburem tirik namin zari a ambân donbepñâ zâkkâren minduwe. Yesuñâ ge tapñâ Kembugât den sâm dâzângoip. ³ Oi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen mâtâp ambân ñai a sot ândei muyagem diim Yesugâren gam pam haamgum kin sâwe, ⁴ “Patâ, ambân zi a lañ zen sot ândei muyagem gâsum diim gen. ⁵ Oi Mose zâk ambân itâ zo kâtñâ zângone mumbigât sâm gurumin den ekabân kulemgum ningip. Oi gâñâ ambân zâkkât dap nângat?” ⁶ Zo yatâ mâsikâne den dap mo dap sâi nângâm denân pânâm sâwe. Sâne Yesu zâk pindiñsâm bikñandâ hânân kulemgum tâip. ⁷ Kulemgum tâi mâsikâm zagât zagât utnetâ zaatñâ itâ sâm dâzângoip, “Zengâren gâbâ a ñai tosanâ bunâ, zâkñâ kâtñâ topkwap koi ko kumbi.” ⁸ Yatâ sâm du pindiñsâm hânân kulemgum tâip.

⁹ A gawe, zen den zo nângâm patâzinjâ kândom ari kânok kânok ari ari âim nanğâwe. Ambân zâk zikñik Yesugât mâtenjan kiri Yesu zâk oksâm zaat mâsikâm sâip. ¹⁰ “Ambân, a zen ikâ arie? Ñainjâ hâuñangât den sâm sinjan giap?” ¹¹ Sâi ambânñâ sâip, “Kembu, bunâ.” Sâi itâ sâm dukuip, “Nâ yatigâk, nâ gâ mân sâm sinjan gian. Zorat gâ âi ândim bâlinjâ du zagât mân upan.”

Yesu zâk a hân dâp nengât kârâp âsakñâ op ândiap.

¹² Yesuñâ a den dum dâzângoip. Itâ sâm dâzângoip, “Hân dâp a zengât kârâp âsakñâ op ândian. Oi ñai zâk nâ molinibapñâ, zâk ñâtâtigân mân ândibap. Zâk ândiândi âsakñâ tâkñangi ândibap.” ¹³ Sâi Parisaio a zinjâ itâ sâm dukuwe, “Gâ gikak topkâ sâm muyagiat, zorat nângindâ bon mân uap.” ¹⁴ Sâne Yesuñâ sâip, “Ninak topñâ sapsuga bon bun mân opmap.

Wangât, Nâ ikâ gâbâ gâwan sot ikâ âi ândibat, zorat topnâ nângâm den sâman. Zen ko zo mo zorat ârândân kwakme. ¹⁵ Zen sâknjik eknâ umñan bonnâ zo mân ikme. Oi zen lañ sâme. Nânâ ko zengât topziñ mân sâman. ¹⁶ Oi zengât topziñ sâbat, zo ko bonnâ upap. Nep zo ninik mân tuubat. Ibâ sângonnogip, zâknâ betnan mei nep zo tuubat. ¹⁷ Zengât gurumin den ekabân den nâi itâ ziap, 'A zagât, ziknâ a nâigât topnâ sâitâ nângâne bon upap.'

¹⁸ Nâ ninâ topnâ sâm muyagia Ibânâ sângonnogip, zâkoot yatik sâm muyagemap."

¹⁹ Yesu zâk den yatâ sâi mâsikâm sâwe, "Ibâgâ ikâ?" Sânetâ itâ sâm dâzângoip, "Zen nâgât topnâ mân nângâme. Zen nâgât topnâ nângâm sâi ko Ibânangât topnâ yatik nângâbe."

²⁰ Yesu den zo tirik namâ umñâ nâi kât pâpanñan, zoren kin den dâzângoip. Oi zâk mumbapkât narâknâ mân mâte oipkât dabân gâsum tâk namin kek pambe?

Anâ hânân gok, Yesu zâk Sumbemân goknâ.

²¹ Yesu zâk den târokwapnâ itâ sâm dâzângoip, "Nâ zâmbam aria zen kârunimñâ tosaziñoot ândim mumbi. Nâ âibat, zoren zen dap op gabi?" ²² Zo yatâ sâi ko Yuda a ziñâ sâwe, "Nâ âi ândia zen mân gabi, den zo wangât sap? Zâk ziknâ agoyangâm mumbapkât sap?" ²³ Sânetâ Yesu itâ sâm dâzângoip, "Zen âmbiren goknâ. Nâ ko uren goknâ. Zen hân ziren goknâ. Nâ ko hân zi goknâ bunâ. ²⁴ Nâ zorat opnâ dâzânguan, Zen tosaziñoot ândim mumbi. Nâ ândim gâwannâ ândim zâibat. Zen zo mân nângâm simbitkubi, zo ko tosaziñ zemziñgi mumbi."

²⁵ Sâi ziñâ mâsikâm sâwe, "Bâi, gâ wan a nâi?" Sâne Yesu dâzângom sâip. "Topnâ dâzângom gâwan, zo bonnâ. ²⁶ Nâ zengât tosa sot hânangât den donbep mem ândian. Sângonnogipnâ den bonnâ sâmmap. Oi nâ den zâkkâren nângâwan, zorigâk a ambân dâzângoman."

²⁷ Den zo Ibânangât op sâm dâzângoi zen mân nângâm kwâtâtiwe. ²⁸ Sâmñâ Yesu târokwap itâ dâzângom sâip. "Zen a bonnâ nâ nagân mândânibi, narâk zoren topnâ nângâm biranbi. Oi ninâ umgât kut nâi nâi mân opman. Ibânandâ den sâm dâtnogip, zorik sâman, zo nângâm kwâtâtibi. ²⁹ Oi sângonnogip, zâk nâ sot ândiap. Nâ kut nâi nâi opman, zo egi âlip opmap, zo ko zâk mân birânimap." ³⁰ Yesu zâk den yatâ sâi a donbepnâ nângâmñâ, nângâm pâlâtân kwâknangâwe.

Yesugât den mem ândim dumun bun utnat.

³¹ Yesu Yuda a nângâm pâlâtân kwâknangâwe, zen itâ sâm dâzângoip, "Zen nâgât den lum ândim arâpnâ bonnâ upi. ³² Opnâ nâgât den bonnâ, zo nângâne mâkâziñgi dumunziñ bunâ, hâlâluyâk ândibi." ³³ Yesu yatâ sâi zen itâ mâburem dukuwe, "Nen Abaramgât kiurâp. Nen a zengât kore mân op ândiwen, zorat wangât sat? 'Dumun bun ândibi.'" ³⁴ Sâne Yesu itâ sâm dâzângoip, "Nâ perâknâk dâzânguan. Nâi zâk bâliñ opmap, zâk bâliñangât kore a upap. ³⁵ Kore a, ziñâ patâziñangât mirin tâtat mâme mân upi. Narâpnâ ko Ibâgât mirinâk ândim zâimambi. ³⁶ Zorat nâ nanñandâ olanziñga, zen perâknâk dumum bun ândibi."

³⁷ Zen Abaramgât kiurâp, zo nângan. Oi zen nâgât dennâ umziñan mân giari nonam se. ³⁸ Nâ Ibânangâren kut nâi nâi ek ândiwan, zorat sâman. Zen ko ibâziñangâren kut nâi nâi nângâwe, zo upme." ³⁹ Sâi itâ sâm dukuwe, "Nen sâkuniñ Abaram." Sâne Yesu dâzângoip, "Zen Abaramgât kiun ândim sâi zâkkât orot mâme yatâ upe. ⁴⁰ Anutugâren gâbâ den bonnâ nângâwan, zo dâzângoman. Oi ziñâ nonam se. Kut zo yatâ zo Abaramnâ mân oip. Zen Abaramgât narâpnâ bunâ. Ibâziñâ, zâk nâi. ⁴¹ Zen ibâziñangât orot mâme upme." Yatâ sâi ziñâ sâwe, "Nen a lanñan gâbâ mân âsagiwen. Ibâniñ Anutu kânok." ⁴² Sâne Yesu sâip, "Ibâziñ Anutu sâi ko nâ buku otnibe. Nâ Anutugâren

gâbâ gewan. Ninâ umgât mân gewan. Zâknâ sânngonnogi gewan.

⁴³ Zen dap op ândine dinnandâ umziñan mân geimap? Nâ den sa zen kindapziñ anğân kêrâme, zorat ko yatâ upme. ⁴⁴ Zen ibâziñ Satan. Zâkkât den lubigât umziñ kinmap. Zâk mârum nâi a tâmbetagoagon nep tuum ândim gaap. Zâk den bonnâ kândâtkoipkât umñan den bonnâ nâi mân ziap. Zâk sarâ a sot sarâ mariñâ. Zorat zâkkât orot mâmenâ zo sarâ opmap. Zen zo yatik umziñan den bonnâ mân gei ziap. ⁴⁵ Zorat nâ den bonnâ dâzângua dinnâ birâme.

⁴⁶ Zengâren gâbâ a nâi nâgât tosa âlip sâbap? Buñâ. Nâ den bonnâ sâman. Zen wangât nâgât dinnâ birâme? ⁴⁷ Nâi zâk Anutugât sinji upapñâ diñâ nângâbap. Zen Anutugât sinji mân ândimenâ diñâ birâme.”

Yesugât den mem ândim mân munat.

⁴⁸ Sâi Yuda a sâtnâ, ziñ kuk op itâ sâmbâlin kwâkñangâwe, “Nen gâgât dap sânat? Gâ nenğât kâmurân gok buñâ. Gâ Samaria a. Wâkenâ umgan giari ândiat. ⁴⁹ Gâgât topkâ yatâ sâindâ dâp upap.” Sâne Yesunâ itâ sâmbâdânngoip, “Nâ wâkenâ mân otnimap. Nâ Ibânâ sâmbâbâlan kwâkñangâman. Zen ko nâ mem ge kwatnige. ⁵⁰ Nâ kutsinğinanğât opñâ mân dâzângowan. Kutsinğinanğât den dâzângobap, zo nâi ândiap. Zâknâ nâgât kutsinği, zo mem zâi pâmabap.

⁵¹ Nâ perâknak dâzângua nângânek. Nâi zâk nâgât den mem ândiap, zo mân mum-bap.” ⁵² Yatâ sâi Yuda a ziñâ itâ sâwe, “Wâkenâ otgimap, zo perâknak. Abaram moip. Oi Propete zen yatigâk muwe. Oi gâ itâ sat, ‘Nâi zâk nâgât den mem ândibapñâ mân mumbap.’ ⁵³ Sâkuninâ Abaram, zâk patâ moip. Oi gâ zâk walâbam sat? Oi Propete a, zen yatâ muwe. Gâ wangât sâkkâ mem zâi paat?” ⁵⁴ Sâne Yesunâ itâ sâmbâdânngoip, “Ninak sâknâ mem zâi pa sâi ko bon buñ opap. Ibânâ ândiap, zâkkât Anutunin sâme, zâknâ kutsinğinâ mem zâi pâmabap. ⁵⁵ Zen zâkkât topñâ mân nânge. Nânâ ko zâkkât topñâ nângâm kwâtâtian. Nâ mân ek nângan sa sâi ko a sarâ zen yatâ

opap. Nâ zâk nângânğan. Oi zâkkât diñâ mem ândiman.

⁵⁶ Sâkuninâ Abaram, zâk nâgât narâk mâte oi ikpapkât sâtare op ândeip. Zorânâ ândim muyagia sâtare patâ oip.” ⁵⁷ Yatâ sâi Yuda a ziñ sâwe, “Gâ kendongâ 50 mân ândeinnâ Abaram egâwan sat?” ⁵⁸ Sâne Yesunâ itâ sâmbâdânngoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Nâ Abaram mân âsagei ândiwanñâ ândim gaan.” ⁵⁹ Yatâ sâi Anutu hutkum sap sâmbâkâtñâ mem kunâ sâne Yesunâ tikpam tirik namin gâbâ geip.

9

A sen nâttatik, zâkkât den sinji.

¹ Yesu zâk mâtâbân âim sen nâttatik a nâi muyageip. A zo mam kâmbonjan gâbâ âsagem sen nâttatik op ândim gâip.

² Yesunâ a zo muyagei arâpñâ nin Yesu mâsikâm sâwen, “Patâ, nâigât tosağât yatâ muyageip? Zikñâ mo ibâ mam zekât?”

³ Sâindâ Yesunâ itâ sâmbâdânngoip, “Yatâ buñâ. Zikñâ mo ibâ mam zekât tosağât buñâ. Anutu imbanğinanğât topñâ zâkkâren muyagibapkât yatâ âsageip.

⁴ Sirâmân nep tuumen. Kâ nâttiksâi ko nep mân tuumen. Narâk zi sirâm yatâ oi sânngonnogip, zâkkât nep âlip tuum ândinat. Kwâkñan nâttatik muyagei nep zo dap dap yatâ tuubi? ⁵ Nâ hânân ândibat dâp hân a zengât âsakñâ op ândibat.”

⁶ Yesu zâk yatâ sâmbâdân hânân tâpkum hân banjet mem golanğum sen nâttatik zo sinjan sanğorip. ⁷ Itâ sâmbâ sanğorip, “Gâ Siloam too dengânân âi too sanğonnan.” (Siloam zo Yuda denân. Niin denân ko sânğongoip sâmen.)

⁸ Yatâ opñâ kamârâpñâ ziñâ a zo eknâ mâsikâyangâm sâwe, “Nalemğât oletningâmabap, zi zâk mo nâi?” ⁹ Sâne nâmbutñandâ sâwe, “Zi zâk.” Oi nâmbutñandâ sâwe, “Zâk buñâ. Zâkkât tobat yatâ a nâi.” Yatâ sâne zikñak sâip, “Nâ ko zi.” ¹⁰ Sâi mâsikâm sâwe, “Dap op sinğâ âlip uap?” ¹¹ Sâne itâ sâmbâdânngoip, “A nâi kutñâ Yesu, zâknâ hânân tâpkum hân banjet mem golanğum sinnan sanğonñâ itâ sâmbâdnogip, ‘Gâ Siloam dengânân âi too sânğon.’ Oi nâ âi too

saŋgonsa sinnâ âlip oi eksan.” ¹² Yatâ sâi mäsikâm sâwe, “A zo ikâ ândiap?” Sâne zâknâ sâip, “Nâ mân ek nângan.”

A sinjâ âlip oip, zorat Parisaio zinj den sâwe.

¹³ A sen nâtâtik op ândimnâ âlip oip, zo diim Parisaio a zengâren âiwe. ¹⁴ Oi Yesunâ banjet golan̄kum sinjâ saŋgorip, zo Yuda zengât kendonân oip. ¹⁵ Zorat Parisaio a, zinjâ a zo mäsikâm sâwe, “Gâ dap op sinjâ âlip uap?” Sâne itâ sâi dâzân̄goip, “Zâk banjet mem sinnan saŋgori nâ âi too saŋgonsa sinnâ âlip uap.” ¹⁶ Parisaio zengâren gâbâ nâmbutnandâ itâ sâwe, “A zo Anutugâren goknâ bunjâ. Zâk Kembugât gurumin den kom mâtâp wâlap. Zâk kendonân nep tuugap.” Sâne nâmbutnandâ sâwe, “Zâk bâlin̄ mame a ândim sâi nep itâ zo mân tuubap.” Parisaio a, zinj yatâ sâi sâi âragum kâsâpagowe.

¹⁷ Oi a sinjâ bapsâsân̄ kubigip, zo mäsikâm sâwe, “Sinjâ kubiksap, zorat gâ dap nângat?” Sâne zâknâ sâip, “Zâk Propete.” ¹⁸ Sâi Yuda a zen a zo sen nâtâtik ândimnâ âlip oip, zorat nângâne bonjâ mân oi sâne ibâ mamnâ, zet gawet. ¹⁹ Gâitâ mäsikâzikâm sâwe, “Nanziknâ sen nâtâtik muyageip, zi mo? Zâk dap op sinjâ âlip uap?”

²⁰ Sâne ibâ mamnâ, zik itâ sâwet, “Zâk nanniknâ, zo nângat. Sen nâtâtik âsageip, zo nângat. ²¹ Ka dap opnâ sinjâ âlip uap, zo mân nângat. Nâin̄ kubiksap, zo mân nângat. Zâk katap bunjâ. Mârum lâmbarip, zorat ziin̄ak mäsikâne topnâ dâzân̄goik.”

²² Ibâ mamnâ, zet Yuda a sâtnâ zengât ken̄gât opnâ yatâ sâwet. Yuda a zengât a sâtnâ, zinj den itâ sâi ândiwe, “Nâi zâk Yesugât itâ sâbap, ‘A bâlin̄an gâbâ mâkâningâbapkât mârum sâsân̄, zâk zo. Zâk Kristo.’ A yatâ zo mâtâpâpâse namin mân zâibapkât pâke pânat. A yatâ zo kâbakn̄en̄angindâ nen̄gât kâmurân mân tâpap.” ²³ Zorat opnâ ibâ mamnâ zet ken̄gât op itâ sâwet, “Zâk katap bunjâ. Zâk mârum lâmbarip, zorat zinjâ mäsikâne topnâ sâik.”

²⁴ A sen nâtâtik op ândeipnâ âlip oip, zo dum diim gamnâ itâ dukuwe, “Anutu

mâtenjan kin sarâ mân sâban. Nen a zorat topnâ nângen. Zâk bâlin̄ mame a.” ²⁵ Yatâ sânetâ ko a zorân̄ itâ sâi dâzân̄goip, “A zo bâlin̄a mo âlipnâ, zo mân nângan. Sen nâtâtik ândiwan̄nâ sinnâ âlip uap, zo nângan.” ²⁶ Sâi dum mäsikâwe, “Dap otgigap? Dap op sinjâ mânân̄gâtsap?”

²⁷ Sâne a zorân̄a itâ sâi dâzân̄goip, “Nâ mârum dâzân̄guan. Zen wangât kisanjâ dâzân̄gobatkât se? Zen zâkkât a utnam se?” ²⁸ Yatâ sâi zinjâ sinjan gem dukuwe, “Gâ zâkkât a. Nen ko Mosegât arâpnâ. ²⁹ Mose zâk Anutun̄a den dukuip, zo nângen. Ka a zi ikâ mo ikâ gâbâ âsagem gâip, zo mân nângen.” ³⁰ Sâne a zorân̄ den itâ mâtâburem dâzân̄goip, “A zi sinnâ mânân̄gâtsap, zâkkât topnâ kârune nânga imbanjâ uap. ³¹ Nen itâ nângâmen, ‘Anutun̄a bâlin̄ mame a mân betzijan memap. Nâi zâk hurat kwâkn̄angâm dinjâ lugi beknan̄ mimbap.’ ³² Mârum hân âsageibân̄ gâbâ a nâi zâk mam kâmbonjan gâbâ sen nâtâtiknâ âsagem kubikkubiknâ mân âsagei nângâwen. ³³ Oi a zo Anutugâren gâbâ mân gâip sâi nep itâ zo dap yatâ tuubap?” ³⁴ Sâi den kârâpn̄oot itâ sâi dukuwe, “Gâ bâlin̄ mame sot lan̄ mâman a zengâren gâbâ âsageinn̄a dap yatâ nen den topnâ dâtn̄anguat?” Yatâ sâi kom kâbakn̄ine ârip.

Yesu kândâtkom um nâtâtik ândiândin̄.

³⁵ A zo kâbakn̄ine ari Yesunâ nângip. Oi a zo muyagen̄angâm itâ sâi mäsikip, “Gâ a bonjâ nângâm pâlatân̄ kwâkn̄angat mo?” ³⁶ Sâi a zorân̄a sâip, “Patâ, sat, zo a nâi? Zo tirâpn̄ona eknâ nângâm pâlatân̄ kwâkn̄angâbat.” ³⁷ Sâi Yesunâ itâ sâi dukuip, “Gâ eksat. Den dâgogan, zo nâ.” ³⁸ Sâi a zorân̄a sâip, “Kembu, nâ nângâm pâlatân̄ kwatgigan.” Yatâ sâi nâ um topnan̄ pindinsâm mâtâpâseip.

³⁹ Oi Yesunâ sâip, “Nâ topzin̄ sâi muyagibatkât hânân̄ gewan. Zorat a ziin̄angât nângâne gigin̄a oi sinnin̄ nâtâtik sâme, zen sinzin̄ ânân̄gât âsaknan̄ bâgim ândibigât gem gâwan. Oi a ziin̄angât nângâne zâizâin̄ oi sinnin̄ âlipn̄ik sâme, zen nâtâtigân bagim ândibigât gem gâwan.” ⁴⁰ Yatâ sâi Parisaio a ârândân̄ kirâwe,

zen nângâmñâ sâwe, “Nen sen nâtâtik nângonsat?” ⁴¹ Sâne Yesuñâ sâip, “Zen sen nâtâtik ândim sâi tosaziñ buñ ândibe. Ka ziinjak sâme, ‘Nen sinniñ âlipñâ.’ Zorat tosaziñ zemzingap.”

10

Râma zen mariziñangât den nângâme.

¹ Yesuñâ den sumbuñâ nâi itâ sâip, “Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Nâi zâk râma zengât poñ durubit zo birâm nâin gâbâ longiñ bagibap, zâk kâmbu a op kut nâi nâi lañ memap. ² Nâi zâk poñ durubirân gâbik bagibap, zâk ko râma zengât galem a. ³ Zâk gâi mâtâp galem a ekñâ mâtâp mem pâmbap. Oi râma ziñâ diñâ tobat nângâbi. Oi râma galem a zo râma kutziñan zângonsâm poñan gâbâ diizingâm âibap. ⁴ Râma gakârâpñâ diizingâm gei kândom ari molim âibi. Diñ tobatñâ nângâmegât molim âibi. ⁵ Ka a nâi gâi diñ tobatñâ mân nângâmñâ mân molibi. Buñâ. Zen kengât op birâm âibi.” ⁶ Yesuñâ den sumbuñâ yatâ sâi Yuda a ziñ den zorat topñâ mân nângâwe.

Yesu zâk galem a âlipñâ.

⁷ Yatâ utne Yesuñâ dum dâzângom sâip, “Perâkñak dâzângua nângânek. Râma zengât zâizâiñangât mâtâp, zo nâ. ⁸ Nâ mân âsagia âsagiwe, zo kâmbu a. Zen kut nâi nâi lañ mime. Zen ganetâ râma zen zengât den mân nângâwe. ⁹ Mâtâp nâ. Nâi zâk nâgâren gam bagibap, zâk mân tâmbetagogap. Zâk bagimgagim nalem muyagem nem ândibap.

¹⁰ Kâmbu a zen ga râma kâmbu mem zângom tâmbetzângobigât game. Nâ ko râma ziñ ândim ândiândi âlip muyagem ândim kwâtâtibigât gâwan. ¹¹ Nâ râma galem a âlipñâ. Galem a zâk galem otzingâm ândim râma gakânâ tâmbetagogegât ândiândiñâ birâbat. ¹² Râma galem a bâliñâ, mariñâ buñâ, kât nep tuutuunangât anâ dân galemziñ mân opmapñâ wâu kâtikñâ gâi zâmbam âibap. Oi wâu kâtikñâ gamñâ râma ziñgâm molzingi siñsururuñ upi. ¹³ A zo râma galem a bâliñâ. Zâk râma zengât girem mân upap. A zo kât mimbakât

nep tuumap. ¹⁴ Nâ ko râma galem a âlipñâ ândiman. Ibâ sot nâ âñak nângâm ândimet. ¹⁵ Zorat dâp op nâ kâmurâpñâ zen sot âñak ândimen. Zorat na râma zengât opñâ ândiândiñâ birâbat. ¹⁶ Oi râma kâmut nâin nâin ândie. Zen poñ zi gokñâ buñâ. Oi ninak ârândân diizingâm ga dinnâ nângâbi. Oi râma zen kâmut kânok sot galem a kânok yatâ muyagibap. ¹⁷ Râma zengât op ândiândiñâ birâbat, zorat Ibânandâ umñandâ gâsunimap. Nâ ândiândiñâ birâmñâ dum mimbat. ¹⁸ Ândiândiñâ zo a ziñ nonam dinnâ sâne mân birâbat. Buñâ. Ninak nângâm birâbat. Ninak birâbat sot mimbatkât imbanâ zemnigap. Yatâ upatkât op Ibânandâ sâm nigip.”

¹⁹ Yesu zâk yatâ sâip, zorat Yuda a zen nângâm den sâm kâsâpagowe. ²⁰ Oi a donbepñâ itâ sâwe, “Wâkenâ okñangi um gulip uap. Den sâi wangât nânge?” ²¹ Nâmbutñandâ itâ sâwe, “A wâkenootñâ ândim sâi den itâ mân sâbap. Mo wâke nâiñâ a sen nâtâtik zen âlip kubikzingâbap?”

Yuda a sâtnâ, ziñ Yesu kâsa okñangâwe.

²² Yuda a ziñ tirik namân mârûm mâsop miwe, zorat kendon narâkñâ mâte oip. ²³ Map paten narâkñan mâte oip. Oi Yesu zâk tirik namin âim mindumindugât um patâ nâi kutñâ Salomo, zoren âim gam kirip. ²⁴ Oi Yuda a ziñ ekñâ mindum haamgum kin itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât topkâ kwâimbâna um zagât upmen? A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârûm sâsân, gâ a zo ândiat oi ko sâm muyagem dâtnângo.”

²⁵ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ mârûm sâm dâzângua mân nângâwe. Ibânangât sâtkât nep tuuman, zorân topñâ sâm muyagemap. ²⁶ Ka zen nâgât râma mân op ândiegât dinnâ mân nângâme. ²⁷ Râma gakânâ ândie, zen zingit holiziñ nângâman. Oi ziñâ dinnâ nângâme. Dinnâ holiñâ nângâm mâtâbân molinime. ²⁸ Oi ândiândi kâtik muyagem ziñga mân tâmbetagogom ândim zâibi. Oi nâgât bitnan gâbâ a nâiñâ mâkâmâkân, zo mân taap. ²⁹ Ibânandâ nâgâren zâmbarip,

zâk a sot kut nâi nâi aksik walâzingâm ândiap. Oi nâinâ Ibânangât biknan gâbâ mân mâkâbap. ³⁰ Nâ sot Ibâ, net orot mâmeniknâ kânogâk ziap.”

³¹ Yatâ sâi Yuda a ziŋ kât dum mem kunam urâwe. ³² Yatâ utnetâ Yesunâ itâ sâm dâzangoip, “Nep âlipnâ top topnâ Ibânâ mam otnigi tuuga igâwe. Oi ikâ zorat op kâtnâ nonam se?” ³³ Sâi Yuda a, ziŋâ sâtnan mem itâ dukuwe, “Nep âlip tuumat, zorat bunâ. Gâ ayâk ândiatnâ Anutu hutkum gikanğât nâ Anutu sat. Zorat op gonam sen.” ³⁴ Yatâ sâne Yesunâ itâ sâm dâzangoip, “Kembugât gurumin den ekabân Kembugât den nâi itâ ziap. Zo sâlâpkum nângâme mo bunâ? Den zo itâ, ‘Nânâ sâwan, Zen Anutu yatâ.’

³⁵ (Oi Kembugât den kulem gulipkum nâi sâsân, zo mân taap.) Anutugâren gâbâ den zengâren gâip. Zengât op zen Anutu yatâ sâip. ³⁶ Zorat zen wangât itâ se, ‘Gâ Anutu hutkum sat.’ Anutunâ gâsum sâlâpnom sângonnogi gewan. Zorat op nâ Anutugât nanğâ sa wangât zen den se?

³⁷ Nep tuuman, zo iknetâ Ibânangât dâp mân opmap oi ko birânim nâgât den zorat nângâne bon bun oik. ³⁸ Mo iknetâ Ibânangât dâp uap, zo ko dinnangât bunâ, nepnangât opnâ itâ nângâbi. Ibânandâ nâ sot tâpmap. Oi nâ zâkkâren gâbâ gewan, zorat topnâ nângâbi.”

³⁹ Yesunâ den yatâ sâi ko tâk namin pânâ dum sâne birâzingâm arip. ⁴⁰ Birâzingâmğâ Yodaŋ too nâmbutken Yohaneğâ mâruman too sanğonzingâm ândeip, zoren âi ândeip. ⁴¹ Zoren âi ândei a donbep patâ ziŋ Yesugâren ga mindum itâ sâwe, “Yohane zâk sen mârât top top, zo mân tuugip. Ka gâgât den sâip, zo bon op nanğap.” Oi zoren a ambân donbepğâ Yesu nângâm pâlâtân kwâknanğawe. ⁴² (-)

11

Lasaro moip.

¹ Betania kamânân a nâi ândeip, kutnâ Lasaro. Zâk sot ponâzatnâ Maria sot Mata, zen kamân zo goknâ. ² Marianâ mârûm Kembu too wârânğâ âlipnâ zorân sanğon ko kâuk sâmotğandâ kinâ sanğori

âronğâ oip. Zâkkât munğâ Lasaro, zâk mâsek op zeip. ³ Mâsek op zei ponâzatnâ zet Yesugâren den itâ sâm pâitâ arip, “Kembu, gâ nângâ. Umgandâ gâsumap, a zo mâsek op ziap.” ⁴ Den zo pâitâ ari Yesunâ nângâmğâ itâ sâip, “Mâsek zorat bonğâ mumbapkât bunâ. Anutu sâm âlip kwâknanğâbigât âsagiap. Anutu nanğâ nâgât imbanğâ âsagei ekğâ hurat kwatnibi.”

⁵ Mata sot gatğâ sot Lasaro, zengât Yesunâ umğâ tâip. ⁶ Oi mâsekât sinği nângâmğâ sirâm zagât kamân zoren ândeip. ⁷ Sirâm zagât ândimğâ arâpğâ itâ sâm dâtnangoip, “Gane Yudaia hânân âburem âinâ.”

⁸ Sâi arâpğandâ itâ sâwen, “Patâ, mârûm Yuda a ziŋ kâtnâ gonam urâwe. Wangât dum zoren âinatğât sat?” ⁹ Sâindâ Yesunâ dâtnangom sâip, “Mirâ hanğâm zei kek mân nâttiksâbap. Nepnâ hânân tuum kwâkâbatğât narâkğâ mân mâte uap. Nâi zâk sirâmân mâtâbân ari kut nâi nâi zim-bap, zorân mân kom subap. Zâk âsaknan kut nâi nâi ek nângâm âibap. ¹⁰ Nâi zâk nâtigân mâtâbân âim âsakğâ kârûm âi kom subap.”

¹¹ Yatâ sâmğâ den itâ târokwap dâtnangoip, “Bukuniŋ Lasaro, zâk uman ziap. Nâ âi mângibat.” ¹² Yatâ sâi ko arâpğâ niŋ itâ sâwen, “Uman zemğâ âlip upap.” ¹³ Yesu zâk mumunğat den sum-bunâ sâi nen umangât nângâwen. ¹⁴ Zorat Yesunâ sâm kusiknan kwap dâtnangoip, “Lasaro muap. ¹⁵ Nâ zoren mân âi ândia muap, zorat zengât umnâ âlip uap. Zen nângâm pâlâtân kwatnim kwâtâtibigât yatâ âsagiap. Bâi, zi zâkkâren âinâ.” ¹⁶ Sâi ko Yesugât arâp nengâren gâbâ a nâi Toma, zâk booboo a konsâmarâwen, zâkğâ bukurâpğâ itâ sâm dâtnangoip, “Nen zâk sot ârândân arindâ a sâtnâ ziŋ nângonetâ munat.”

Yesu zâk zaatzaat sot ândiândi mariğâ.

¹⁷ Lasaro moi kât mâtâpnan pane sirâm kimembut zei Yesu âi takip. ¹⁸ Betania kamân zo Yerusalem kamân nanğâmnan tâip. ¹⁹ Zobâ Yuda a donbep Mata Maria munzikğâ moip, zorat sângân ninam Betania kamânân âi tarâwe. ²⁰ Oi Yesu gaap

sâne Mata zâk nângâm ari Maria ko mân nângâm mirin tâi Matanjâ mâtâbân âi Yesu muyageip.

²¹ Muyagemnjâ itâ sâm dukuip, “Kembu, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mom-bap. ²² Oi irabot zi gâgât nângan. Gâ wan mo wangât Anutugâren ninâu sâna nângâgibap.” ²³ Sâi Yesunjâ itâ sâm dukuip, “Mungâ mumunjan gâbâ zaatpap.” ²⁴ Sâi Matanjâ itâ dukum sâip, “Narâk patâ, zaatzaat narak, zoren zaatpap, zo ko nângan.” ²⁵ Sâi Yesunjâ dukuip, “Zaatzaat sot ândiândi marijâ, nâ. Zorat nâinjâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zâk momnjâ zaat ândiândi kâtik ândim zâibap. ²⁶ Oi nâi zâk wâgân ândim nângâm pâlâtân kwatnibap, zâk mumu kâtik mân mom ândiândi kâtik ândim zâibap. Gâ den zo nângâna bon uap?”

²⁷ Sâi Matanjâ sâip, “Zo nângan. Oi gâgât itâ nângan. A bâlinjan gâbâ mâkâningâbapkât mârum sâsân, zo gâ. Anutugât nanjâ hânân gibapkât sâsânjâ, zo gâ. Zorat umnandâ nângâm pâlâtân kwatgigan.”

Yesu umnjâ bâlei iseip.

²⁸ Den Yatâ sâm birâm âi gatjâ Maria muyagem den halobân itâ sâm dukuip, “Patânikjâ gaap. Oi gâgât sap.” ²⁹ Sâi Marianjâ nângâmjâ kârâpnoorâk zaat Yesugâren arip. ³⁰ Yesu zâk kamânân mân takâm Mata muyageip, zoren kirisip. ³¹ Marianjâ kek zaatjâ ari Yuda a ambân zâk sot tap um diim gigi den dukum tarâwe, zen kwagân âibam ariap sâm molim âiwe.

³² Maria zâk âim Yesu ekjâ kinj topnan ge pindijsâm itâ sâm dukuip, “Kembunâ, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mom-bap.” ³³ Yatâ sâm isei Yuda a ambân molim âiwe, zen beknjan mem isewe. Isene Yesunjâ zingitjâ umnjâ bâlinj oip.

³⁴ Yesu zâk mâsikâzingâm sâip, “Ikâ zoren hanguwe?” Sâi zinjâ sâwe, “Kembu, gâ zi ga eknan.” ³⁵ Sâne Yesu zâk iseip. ³⁶ Oi Yuda a zinjâ ekjâ sâwe, “Iknek, zâknjâ umnjandâ gâsum biranmap.”

³⁷ Nâmbutjandâ itâ sâwe, “A sen nâtâtik

sinjâ mânângâripnjâ a zi âlip kubigi mân mom-bap?”

Lasaro zaarip.

³⁸ Yesunjâ umnjâ bâlinj oi kwagân âi takip. A zo kât mâtâpnan pane zei kât patâ mem mâtâpnan pam doonguwe. ³⁹ Zorat Yesunjâ itâ sâip, “Kât mem kâbakjinek.” Sâi a mumunjâ zorat ponânjâ, Matanjâ itâ sâm dukuip, “Kembu, sirâm kimembut ziap, zorat mârum kârok uap.” ⁴⁰ Sâi Yesunjâ itâ dukuip, “Den dâgogan, zo mân nângat? Gâ nângâm pâlâtân kwatninandâ Anutu imbanjângât topnjâ muyagei ikpan.”

⁴¹ Yatâ sâi ko kât mem kâbakjine ari Yesunjâ sinjâ sumbemân ekjâ itâ sâip, “Ibânâ, gâ ninâunâ nângat, zorat sâiwap san. ⁴² Gâ narâk dâp ninâunâ nângâmat, zo nângan. Nâ a zi kinze, zen topnâ nângâbigât itâ san. Gânâ sângonnona gewangât umziwandâ nângâm pâlâtân kwatnibigât den yatâ dâgogan.”

⁴³ Yatâ sâmjâ den kâtik sâm konsâip, “Lasaro, gâ gem ga.” ⁴⁴ Sâi mumunjandâ zaat gâip. Oi mârum kinj bikjâ sângum kâpiwe. Si sângânjâ kâpiwe, zorat Yesunjâ dâzângoip, “Sângum olanj birânek.”

Yesu mumbapkât sâm kâtân urâwe.

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)

⁴⁵ Yuda a ambân Maria sot gawe, zengâren gâbâ donjbejnâ Yesu kut nâi nâi oip, zo ekjâ nângâm pâlâtân kwarâwe. ⁴⁶ Nâmbutjandâ ko Parisaio zengâren âim Yesunjâ kut nâi nâi oip, zorat den sinji sâm dâzângowe.

⁴⁷ Oi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio, zen den so nângâm sâne a sâtnjâ mindune itâ dâzângom sâwe, “A zi kulem top top tuugapkât dap utnat? ⁴⁸ Nen ek mân nângânângâ utnat, zo ko a pisuk patâ zinj zâkkâren âimjâ nenngât a kutâ sâne Roma a zinj kuk opnjâ gam nângone mom nanjindâ tirik namâ zi kândanbe.”

⁴⁹ Yatâ sâne zengât buku nâi kutjâ Kaipa, narâk zoren tirik namâ galem a patâ ândeip, zâknjâ itâ sâip, “Zen um nângânângâzinj bunj ândie. ⁵⁰ Zen itâ mân nânge. A kâmut nen mom nanjâbemngât nenngât hâuninjâ a kânokjâ moi âlip upap.”

⁵¹ Den zo zik umgât mân sâip. Kendon patâ zorat umñan zâk tirik namâ galem a patâ zengât patâzinâ ândeipkât Anutuñâ sâi kânñan den zo sâip. (Yesu zâk perâkñak Yuda a kâmut, zengât op mumbapkât sâm pindâpindân. ⁵² Oi Yuda a zengârâk bunâ, Anutugât nan bârarâp hân dâp ândie, zen aksik minduzingi kâmut kânok ândibigât sâm pindâpindân.)

⁵³ A patânâ Yesugât op yatâ sâipkât narâk zoren gâbâ a sâtñâ zen Yesu kumam den sâm mâtâp kârum ândim gawe. ⁵⁴ Zorat Yesu zâk mulukñem tik ândeip. Zâk mirâ kamân kâtik nanğâmñan kamân ñai tâip, kutñâ Epraim, zoren arâpñâ diiningi âi ândiwen.

⁵⁵ Oi Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oi kamân mâik mâigân gâbâ a donbep patâ, zen Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Pasowa kendongât um sâkziñ kubiknam zâiwe. ⁵⁶⁻⁵⁷ Mârum tirik namâ galem a sot Parisaio a, ziñ den itâ sâm dâzângowe, “Nâinâ Yesugât tâtat mâmenâ ek nanğâmñâ ga dâtnângoik. Dâtnângoi gâsum tâk namin pânat.” Yatâ sâwegât kendon patâ mâte oi Yesu kârumñâ tirik namin zâi kin itâ mâsikâyanğâm sâwe, “Zen dap nânge? Yesu zâk kendonân gâbap mo bunâ?”

12

*Marianâ Yesu too wârân âlip sanğorip.
(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)*

¹ Pasowa kendon ombenjan sirâm namburân kânok zei Yesuñâ Betania kamânân arip. Kamân zoren mârum Lasaro mumunjan gâbâ mângei zaarip. ² Oi zoren Yesu sii nalem om pindâne Matanâ tokim pâi Lasaro ârândân tap niwe. ³ Tatnetâ Marianâ kwâip belo ñai too wârânñâ âlipñâ, sângân zâizâin, zo mem Yesu kinjan sângonñâ kâuk sâmotñandâ âron meip. Oi mirâ zo itom âlipñâ gam zeip. ⁴ Oi arâpñâ nenğât buku ñai Yuda, Karioto kamânân gok (Zâk narâk ñain Yesu tirâpzanğoi gâsum kuwe.), zâkñâ itâ sâip, ⁵ “Too wârân âlip, zorânâ sângân kât 3 handeret yatâ mem a kanpitâ zingî dâp opap.” ⁶ Zâk a kanpitâ zengât mân nânğâm sâip. Zâkñâ mindum kât pâpanñanğât irâ, zo zâkñâ

galem op ândeip. Kât panetâ tik kâmbu memâip, zorat op sâip.

⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dâtnângoip, “Birânek. Ambân zo den mân dukunek. Too hitom âlip, zo sâknâ sanğori mua hanobi, zorat opñâ kânñan sanğonnigap. Zâk âlip uap. ⁸ A kanpitâ, zen âsâbân zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk karep mân ândibat.”

A sâtñâ ziñ Lasaro kumbigât sâm kâtân urâwe.

⁹ Yesu zâk Betania kamânân ândei Yuda a donbep zâkkât singi nânğâm zoren âiwe. Zen Yesuyâk iknam mân âiwe. Lasaro mumunjan gâbâ mângeip, zâk ârândân iknam âiwe. ¹⁰⁻¹¹ Yuda a donbepñâ Lasarogât den singi nânğâmñâ Yesu nânğâm pâlatân kwâkñanğawe. Yatâ urâwegât tirik namâ galem a patâ, ziñ Lasaro Yesu sot ârândân zâkonam den nep tuuwe.

Yesu Yerusalem kamânân zari sâtâre op diiwe.

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)

¹² Mirâ hanşai a donbepñâ kendongât Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Yesu gam taap sâne singi nânğawe. ¹³ Den yatâ nânğâm sâtâre op gâmalem sot gâlânğât iinñâ namuñ mem mâtâbân muyaginam âiwe. Âi muyagem pam diim itâ sâwe, “Oe, Kembangât sâtkât gam ningat. Nen sâm âlip kwatgigen. Gâ Isirae nengât a kutâ.”

¹⁴ Yesu zâk dongi sigan muyagem kwâkñan zâi tâi arip. Zorat Kembangât ekabân den ñai itâ ziap, zorat dâp oip. Den zo itâ,

¹⁵ “Yerusalem kamân, Sion mâirâp, zen mân kenğât utnek. Iknek. A kutâ patâzin gaap. Zâk dongi sigan zorat kwâkñan gaap.”

¹⁶ Narâk zoren arâpñâ nen den zorat topñâ mân nânğawen. Yesu momñâ zaat sumbemân zarip, zoren itâ nânğawen, “Zo zâkkât op kulemguwe. Oi zâkñâ zo yatik oip.”

¹⁷ Mârum Yesu zâk Lasaro konsâi kwagân gâbâ gâi igawe, zen den singi zo a nâmbutñâ dâzângowe. ¹⁸ Oi sen mârât zorat singi nânğawenâ a donbepñâ gâmalem sot gâlânğât iinñâ namuñ mâtâbân âi muyagiwe. ¹⁹ Oi Parisaio a,

ziñâ zingitñâ bukurâpziñ mindum târâwe itâ sâmbâ dâzângowe, “Nângânek. Zen den nep tuune a donbep patâ zâkkârâk op nanje. Oi zâknak walâningi kwaksen.”

Grik a nâmbutñâ, ziñ Yesu iknam gawe.

²⁰ A kendongât Yerusalem kamânân gawe, zengât oserân Grik a nâmbutñâ ârândân ândim Anutu mâte okñangâwe.

²¹ Zen Pilipo, Besaida kamân Galilaia hânân gokñâ, zâkkâren âi itâ sâmbâ dukuwe, “Patâninâ, Nen Yesu iknatkât otningap.”

²² Sâne Piliponâ nângâm Andrea dukui ârândân Yesugâren âi den zo sâmbâ dukuwet.

²³ Dukoitâ Yesunâ itâ sâip, “A bonñâ, nâ sumbem âsakñânâ muyagibatkat narâk mâte uap. ²⁴ Perâknak dâzângua nângânek. Segon keetñâ, zâk hânân gei yen mân zimbap. Hânân gei momñâ bonñâ donbep muyagibap. Ka keetñâ hânân mân giari sâi bon bun opap. Hânân giari bonñâ donbep muyagibap. ²⁵ Nâi zâk hânân ândiândinâ buku okñangi gulip okñangâbap. Nâi zâk hânân ândiândinâ kâsa okñangâbap, zâk ândiândi kâtik muyagibap. ²⁶ Nâi zâk nâgât kore ândibâ sâmbâ nânâ matâp ândiwan, zorat dâp ândim molinibap. Yatâ op ândibapñâ nâgâren gam nâ sot ândibap. Nâi zâk kore otnibap, zâk Ibânandâ sâi a patâ op ândibap.”

Yesu zâk mumbapkât den sâmbâ muyageziñgip.

²⁷ “Itârân umnâ yâmbâriap. Oi dap sâbat? Itâ sâbat? Ibâ narâk ziren sâknâm âsagenibap, zo sâmbâ mân âsagibap. Yatâ mân sâbat. Wangât, narâk ziren sâknâm itâ zo âsagenibapkât gewan, zorat. ²⁸ Zorat Ibânâ gâ sâmbâ kutsingigangât kutkâ neule âsakñoot âsagibap.” Yesunâ yatâ sâi ko sumbemân gâbâ den nâi itâ geip, ²⁹ “Neule âsakñâ sa muyageip, zo dum sa muyagibap.” Oi a kâmut patâ kirâwe, ziñâ itâ sâwe, “Zi sumbem kârap.” Oi nâmbutñanda itâ sâwe, “Sumbem a nâinâ den dukuap.”

³⁰ Sâne Yesunâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Den zo ninangât bunâ. Zengât op muyagiap. ³¹ Narâk ziren hângât a kutâ Satan kâbakñinij. Oi a ambân tosaziñangât hâuñâ mimbigât sâmbâ kwâkâkwâkân.

³² Nâ nagân nom mem zaat kwânângânine ko hân dâp a diizinga nâgâren gabi.” ³³ Zo mumunangât dap yatâ mumbap, zorat den sumbunâ zo sâip.

³⁴ Sâi a kâmut kirâwe, zen itâ dukuwe, “Nen gurumin den sâlâpkum itâ nângâmen. A bâlinan gâbâ mâkânîngâbapkât sâsân, zâk âsagemñâ mân mom ândim zâimâmbap. Oi gâñâ itâ sat, ‘A bonñâ nagân nom mem kwânângânibi.’ A bonñâ, zâk dap yatâ?”

³⁵ Sâne Yesunâ itâ mâburem dâzângoip, “Kârâp âsakñandâ narâk pânkânok os-etziñan âsageziñgâm ândibap. Oi zen nâttatikñâ kâpizângobapkât kârâp âsakñâ zemziñgi zâk mâte okñangâm ândibi. A nâi nâttatigân âibap, zâk dap op matâpñâ ikpap? ³⁶ Zorat âsakñâ zemziñgi nângâm pâlâtân kwâkñangâne kâmut gakârâpñâ upi.” Yesu zâk den yatâ sâmbâ tik âi ândeip.

Yuda a donbep, zen um kâtik op Yesu kândâtkuwe.

³⁷ Yesu zâk a ambân mâteziñan sen mârât kulem top top tuugi ekñâ mân nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ³⁸ Zo Propete Yesaiagât den kâtigibapkât yatâ urâwe. Zâk mârurnan den itâ sâmbâ kulemgoip,

“Kembugât den sinji sâindâ mân nângâme. Zorat Kembugât imbanâ, zo dap op zengâren muyagibap?”

³⁹ Oi Yesugât den mân nângâwe, zorat Propete Yesaianâ Kembugât den nâi itâ sâmbâ kulemguip,

⁴⁰ “Zâk otziñgi sinziñ nâttatiksâi umziñ kâtigeip. Zo zen sinziñandâ ek nângâbegât. Oi umziñandâ nângâm kwâtâtibegât. Oi umziñ melânje kubikziñgâbamgât.”

⁴¹ Yesaianâ Yesugât sumbem âsakñâ, zo ekñâ zâkkât yatâ sâip.

⁴² A sâtnâ zengâren gâbâ donbepñâ Yesugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. Oi zo sapsune Parisaio ziñ nângâbegât kwâimbâwe. Mâpâmâpâse namin zâine kâbaknezîngâbegât yatâ urâwe. ⁴³ Zen a ziñâ sâmbâ âlip kwatziñgâbigât yatâ urâwe.

Anutunâ sâm âlip kwatzingâbap, zorat nângâne yennâ oip.

Yesugât den zo topnij sâm muyagibap.

⁴⁴ Yesunâ den kâtiknâ sâm itâ sâip, “Nâi zâk nâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zo nâyâk bunâ. Sângonnogip, zâk ârândân nângâm pâlâtân kwâknanğâbap. ⁴⁵ Oi nâi zâk nâ nikpap, zo yatik sângonnogip, zo ikpap. ⁴⁶ Nâ kârâp âsaknandâ hânân gewan, zorat nâi zâk nâ nângâm pâlâtân kwatnibapnâ nâtâtigân mân ândim zobâ gâbap. ⁴⁷ Nâi zâk dinnâ biri nânâ hâuñangât mân sâbat. Nâ a zengât tosağât hâuñâ zingâbatkât bunâ. Nâ kubikzingâm tânzângobatkât gewan. ⁴⁸ Nâi zâk kândâtnom dinnâ biri nâinâ tosağât den sâm kwâkâbap. Den sâman zo, zâknâ narâk patin tosağât topnâ sapsubap. ⁴⁹ Nâ den zo ninâ umgât mân sâman. Ibâ sângonnogip, zâknâ sapsumnigi sâman. ⁵⁰ Oi nâ nângan. Ibânangât diñâ lum ândiândi kâtiknâ muyagibi. Den sâman, zo Ibânandâ sâip dâp sâman.”

13

Yesunâ arâpnâ kinziñ sañgorip.

¹ Pasowa kendon narâk mâte oi Yesunâ ziknanğât itâ nângip, “Hân birâm Ibânangâren zâibatkât narâk mate uap.” Yatâ nângâm hânân arâpnâ umñandâ gâsuningâm ândeipnâ yatâ otningâm ari ma ko narâknâ âkip.

² Oi nâtiksaîsâi nalem ninam minuindâ Satañnâ mârûm Yuda, Simonğât nanñâ, Karioto kâmânân goknâ, zâkkât umñan den itâ pâip, “Yesu a sâtnâ tirâpzângona ekñâ gâsubi.” ³ Yesu zâk itâ nângip, “Ibânâ, zâk kâwali âksik patâ nigip. Oi nâ Anutugâren gâbâ gewan. Oi nâ âburem Anutugâren zâibat.” ⁴ Yatâ nângâm nalem nem tarâwenân gâbâ zaat hâmbâ kwâkâm pam sângum mem lâip. ⁵ Oi too aam âmanân lokei giari topkwap kore a yatâ op arâp kinniñ sañgorip. Oi sângumñâ sañgori âronñâ oip. ⁶ Yatâ otningâm Simon Peterogâren ari itâ sâm dukuip, “Kembunâ, gâ gikak kinnâ sañgonbam uat?”

⁷ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ uan zi topnâ mân nângat. Gâtâm ko

nângâban.” ⁸ Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Kinnâ mânâk sañgonban.” Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ mân sañgongiga gâ dabân nâgât singi a upan?” Yesunâ um sañgonsañgon, zorat op den zo sâip. ⁹ Peteronâ den zorat topnâ mân nângâm itâ sâm dukuip, “Kinnigâk mân sañgonban. Sâknâ aksik sañgonban.”

¹⁰ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâi zâk too sañgonñâ mâtâbân obândim ko kinjik sañgori salekkubap. Oi zen yatik salek ue. Ka osetziñan goknâ nâi, zâk zengât dâp mân ândiap.” ¹¹ A sâtnâ zengâren âi tirâpzângoi gâsubi, zorat op nângâm itâ sâip, “Osetziñan goknâ nâi zâk zengât dâp mân ândiap.”

Kinziñ sañgorip, zorat topnâ sâm muyageziñgip.

¹² Kinniñâ too sañgonñâ hâmbâ mem gwagori giari ge tap itâ sâm dâtnângoip, “Nâ kinziñ sañgonsan, zorat topnâ sa nângânek. ¹³ Zen nâgât Patâ sot Kembu sâme. Zo âlip sâme. Nâ yatâ ândian. ¹⁴ Nâ Kembuziñ op ândim kinziñ sañgonsan. Ziñak yatik kinziñ sañgonsañgon op kore orağâm ândine âlipnâ upap. ¹⁵ Tirâpzânguan, zo yatik op ândibi. ¹⁶ Nâ perâknâk dâzângua nângânek. Kore anâ patânâ walâm ândiândiñ, zo mân taap. Yatigâk nâgât kore anâ, zâk nâ mân walânibap. ¹⁷ Zen den zi nângâm yatingen ândine zengât nânga sâtârenjoot upap. ¹⁸ Nâ zengât pisuk patâ mân san. A nâgât ligaap zorârâk san. Nâ ikâ zo gâsum sâlâpzângowan, zo nângan. Kembugât ekabân den nâi ziap, zo bon upap. Den zi itâ,

‘Nâi zâk nâ sot nâlem nimbap, zâknâ tikootnandâ nobap.’

¹⁹ Zo mân muyagei kânñan dâzânguan. Oi bet muyagei Kembunâ kândom dâtnângoip sâm nâgât topnâ nângâm kwâtâtibi. ²⁰ Nâ perâknâk dâzângua nângânek. Nâ a nep sâm pinda tuum ândei nâinâ a zo dâñ galem op ândibapnâ zâk yatik kore otnibap. Kore otnibapnâ sângonnogip, Anutu, zâk yatik kore oknanğâbap.”

Yesunâ Yuda sâm muyageip.

(Mt 26:21-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)

²¹ Yesunâ den yatâ sâmñâ um bâlin oi itâ sâm muyageip, “Nâ perâknak sa nângânek. Zengâren gâbâ a nâinâ sâi gâsânobi.” ²² Yesunâ den yatâ sâi arâpnâ nin nâigât sap sâm ninâ senân senân ângâwen. ²³⁻²⁴ Oi nânâ Yesugât um topñan târâwan. Nâ Yesunâ umñâ gâsunimâip, nâgâren Simon Peteronâ bikñandâ dâp op sâip, “Mâsikâna dâgogik. Nâigât sap?” ²⁵ Peteronâ yatâ oi nânâ Yesu gootñan âimñâ sâwan, “Kembu, gâ nâigât sat?” ²⁶ Sa Yesunâ sâip, “Nalem mem sirogân pam pinda nimbap, a zorat san.” Yatâ sâmñâ nalem memñâ sirogân pam Yuda, Simon nanñâ, Karioto kamânân gok, zo pindi neip. ²⁷ Nei ko Satanñâ umñan giarip.

Oi Yesunâ Yuda itâ sâm dukuip, “Kut nâi upam nângat, zo kek upan.” ²⁸ Den yatâ dukui arâp nâmbutñâ, nen den zorat topñâ mân nângindâ âkip. ²⁹ Oi itâ nângâwen, “Zâk kât mindumindun galem ândiapkât yatâ sap. Zâk kendongât nalem kwâlâbapkât sap mo a kanpitâ kât zingâbapkât sap.” ³⁰ Oi Yudanâ nalem zo nemñâ zaat âknan nâtâtigânak arip.

Yesunâ neule âsakñâ âsagibapkât sâip.

³¹ Yudanâ ari Yesunâ arâpnâ nâmbutñâ nen itâ sâm dâtnângoip, “A bonñâ nâgât neule âsakñâ âsagiap. Oi nâgât opñâ Anutugât neule âsakñâ ârândân âsagiap. ³² A bonñâ, nâ Anutugât neule âsakñâ muyagiangât Anutu zâk zikñak a bonñâ nâgât neule âsakñâ muyagibap. Narâk mân kêrep oi kek muyagibap. ³³ Katep gakârâpnâ, nâ narâk pânkânok zen sot ândibat. Oi bet kêrunibi. Oi Yuda a dâzângowan, yatik zen dâzângobâ. Nâ âibat, zoren âlip mân gabi. ³⁴ Oi zi gurumin den unakñâ dâzângobâ. Ziinjak buku orangâm ândibi. Nânâ buku otzingâm gâwan, zo yatik orangâm ândibi. ³⁵ Zen yatâ op ândine a zinâ zingitñâ itâ nângâbi, ‘Zen buku orangâm ândiegât topzinâ itâ nângen. Zen Yesugât kâmut gakârâpnâ.’”

Yesunâ Petero um den dukuip.

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)

³⁶ Yesu zâk den yatâ sâi ko Peteronâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ ikâ âiban?” Sâi Yesunâ sâip, “Nâ âibarân, zo narâk ziren mân gâban. Gâtâm ko gâban.” ³⁷ Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Nâ wangât itârân mân gâbat? Nâ gâgât op ândiândinâ bira bun upap.” Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip. Gâ nâgât opñâ ândiândigâ birâna bun upapkât sat, zorat nâ perâknak dâgobâ. Gâ nâtik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kuruk anâ diñsâbap.” ³⁸ (-)

14

Yesunâ sumbemân mirâ kianñiñ kubik ândiap.

¹ Oi Yesunâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen nângâm kwâkâ sot umbâlâ mân upi. Anutu nângâm pâlâtân kwâknangâm, nâ yatik nângâm pâlâtân kwatnibi. ² Ibânangât kamânân mirâ donbep taap. Yatâ zo mân zei sâi ko dâzângobam. ³ Nâ âim mirâ kianziñ kubikñâ âburem ga diizinga nâ sot âi ândibi. ⁴ Âibatkat mâtâp, zo nânge.”

⁵ Sâi Tomanâ itâ sâm dukuip, “Gâ ikâ zoren âiban? Zo nen mân nângen. Zorat dap op mâtâp zo ek nângânat?” ⁶ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Ibâgâren âiâin mâtâp, zo nâ. Nâ walânim Ibâgâren âiâin, zo mân taap. Den bonñâ sot ândiândi marinâ, nâ. ⁷ Zen nâ nikpi, zo ko Ibânâ ikpi. Narâk ziren ko Ibânâ ekñâ topñâ nânge.”

⁸ Yatâ sâi arâpnâ nengâren gokñâ, a nâi kutñâ Pilipo, zâknâ itâ sâm dukuip, “Kembu, Ibâgâ tirâpnângona ekñâ nângindâ âkâbap.” ⁹ Yatâ sâi ko Yesunâ itâ sâm dukuip, “Pilipo, nâ narâk kêrep zen sot ândiman, zoren nâ mân nekmât? Nâi zâk nekmapñâ Ibâ ekmap. ¹⁰ Zorat wangât itâ sat?, ‘Gâ Ibâgâ tirâpnângona iknâ.’ Ibâ sot net pâlâtân op kânok uet, zo nângat? Den dâzângoman, zo ninâ umgât mân dâzângoman. Ibânandâ nâgât umnan ândim diñâ sâmâp sot nepñâ tuumap. ¹¹ Ibâ sot net pâlâtân op kânok. Den zo nângâne bon upap. Den zo lâunandâ sa nângâne mân dâp uap oi ko nep tuuman,

zo iknetâ bon oi nâ nângâm pâlatân kwatnibi.”

Tirik Kaapum gibapkât den sâip.

¹² “Nâ perâknak sa nângânek. Nâi zâk nângâm pâlatân kwatnibapnâ nâ nep tuuman, zo yatik tuubap. Oi zorik bunâ, walâm tuubap. Wangât, nâ Ibânângâren zâim zo Kaapumnâ sângongua zengâren gem ga lâmbamzângobap, zorat. ¹³ Zen nâgât korân sâm ninâu sâm ândine nângâzingâbat. Zo yatâ ua ko nanjâ nâgât opnâ Ibâ sâm âlip kwâknângâbi. ¹⁴ Zen nâgât korân sâm wan mo wangât ninâu sâne zingâbat.

¹⁵ Umziñandâ nâ gâsunimap oi ko sâtnâ lum ândibi. ¹⁶ Oi nâjâ Ibâgâren ninâu sa nâi sângongoi gem mam otzingâbap. Zâk narâk dâp zen sot tâtat mâme opmâmbap. Zo Kaapungât op san. ¹⁷ Kaapum, zâk den bonjângât marijâ. Den singi âlipnâ birâme, zo ko zen Kaapum sot mân upi. Zen mân ikme sot topnâ mân nângâme. Zen ko âlip ikme. Zâk zen sot ândiap. Oi umziñan ândimâmbap.

¹⁸ Nâ zâmbam âi ândia mandu yatâ mân ândibi. Nâ zengâren âburem gâbat. ¹⁹ Narâk pânkânok ziap. Zo âki a singi âlipnâ birâme, zen mân nikpi. Zen ko nikpi. Nâ ândiândi kâtik ândian. Zen nâgât op yatik ândiândi kâtik ândibi. ²⁰ Narâk zoren nâ sot Ibânâ pâlatân uet, zo nângâbi. Oi nâ zen sot pâlatân uen. Nâgât yatâ nângâbi. ²¹ Nâi zâk umjandâ gâsunibap, zâk dinnâ lum ândibap. Oi umjandâ gâsunibap, zo ko Ibânandâ buku okjângâbap.”

²² Yesu zâk yatâ sâi Yuda, Karioto kamânân gok bunâ, Yuda nâinjâ mäsikâm sâip, “Kembu, gâ wangât op topkâ nengâren sapsun um kâtik a zengâren mân sapsun sat?” ²³ Sâi Yesunâ den itâ mâburem dukuip, “A nâinjâ umjandâ gâsânobapnâ dinnâ lum ândibap oi ko Ibânandâ umjandâ gâsubap. Oi Ibâ net zâkkâren gam tâtat mâme utat. ²⁴ Nâi zâk dinnâ mân lubap, zâk umjandâ mân gâsunibap. Oi den sâman, zo ninan gâbâ bunâ. Zo Ibâ sângonnogip, zâkkât den.”

²⁵ Yesu zâk yatâ sâmnâ itâ sâip, “Nâ zen sot ândim den zo dâzângoman. ²⁶ Gâtâm Tirik Kaapum gamnâ mam otzingâm kut nâi nâi zorat topnâ sapsunzingâm ândibap. Oi den nâjâ dâzângowan, zo dum dâzângobap. Ibânâ nâgât sâtkât op Tirik Kaapum sângongoi gem mam otzingâm ândibap.

²⁷ Nâgât bet sâwât, zo um lumbenâ zingan. Um kâtik a zengât lumbenâ, zo bunâ. Ninâ zo zingan. Zorat nângâ kwâkâ sot kengât, zo mân upi. ²⁸ Nâ itâ dâzângua nângâwe. Nâ âimnâ du zengâren âburem gâbat. Zen umziñ nâgâren sângongune sâi ko nâ Ibâgâren zâibat, zo nângâm umâlep upe. Ibâ zâk nâgât patâ ândiapkât yatâ upe. Nâgât imbanjâandâ Ibâgât imbanjâ ombenân, zorat. ²⁹ Oi zo mân âsagei kânjan dâzânguan, zorat kut nâi nâi zo âsagei ko nângâm pâlatânziñ kâtigibap.

³⁰ Nâ zi den kârep mân târokwap dâzângobat. Hângât a kutâ Satan, zâk tâmbetnobam gâbapkât narâk mâte uap. Ka zâk tâmbetnobapkât imbanjâ mân tâknângap. ³¹ Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zorat op ko Ibânandâ nep diñ sâm nigip, zo wâratkum ândiândinâ birâbat. Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zo a zinjâ nângâm simbitkubigât yatâ upat. Bâi, zen zaatne âinâ.”

15

Yesu zâk wain nak, nen bâranjâ.

¹ Nâ wain nak topnâ âlipnâ. Ibânandâ ko wain nep marijâ. ² Nâgâren gâbâ bâranjâ nâi mân bon oi mânângât pâmbap. Bâranjâ nâi bon oi kubikjângâm bonjâ patâ upapkât galem upap. ³ Zen singi âlipnâ dâzângowan, zorân kubikzingi salek op ândie. ⁴ Zen nâ sot pâlatân utne nâ zen sot pâlatân op ândibat. Wain bâranjandâ topnoot mân târoyagom zikjigâk bonjâ mân upap. Zen yatik nâ sot mân pâlatân opnâ bonziñ mân upi.

⁵ Wain nak topnâ nâ. Zen ko bâranjâ. Nâi zâk nâ sot pâlatân oi nâ zâk sot pâlatân ua bonjâ donbep patâ upap. Ka zen birânim kut nâi utnam kwakpi. ⁶ A zen nâ sot pâlatân op mân ândine birâzingâbat. Oi wain bâranjâ mânângât pane moi

mindumñâ kârâbân une semap, zo yatâ otzingâbi.

⁷ Zen ko nâ sot pâlatân op dinnâ mem ândimñâ wan mo wangât sâne muyagem zingâbat. ⁸ Zen bonziñâ patâ op nâgât arâp bonñâ op ândine a ziñ zingitne âlip oi Ibânâ sâmbâ âlip kwâkñangâbi. ⁹ Ibânandâ umñandâ gâsânomap, zo yatik umñandâ zen gâsuzingap. Zen nâgât den, zo nângâm ândine umñandâ gâsuzingâbi. ¹⁰ Nâ Ibânangât den luga umñandâ gâsânogi ândiman. Zen yatigâk nâgât den lune umñandâ gâsuzingâbi. ¹¹ Nâgât sâtâre, zorân zengâren donbep âsagem zimbapkât den zi dâzânguan. Zen sâtâre kwâkñan ândibigât san.

¹² Nâgât den kâtik itâ dâzângoman. Nânâ umñandâ gâsâzângomap, yatik ziñak umziñandâ gâsâyagom ândibi. ¹³ Nâi zâk bukurâpnâ tâmbetagobegât ândiândiñ biri buñ upap, a zo bukurâpnâ umñandâ gâsâzângom biranmap. A nengât orot mâme, zorân zâkkât buku orot âlip zo mân walâbap. ¹⁴ Nep diñ sâmbâ zingân, zo tuune zingitsa buku bonñâ upi. ¹⁵ Nâ narâk ziren topkwapñâ kore a mân sâmbâ zângonsâbat. Zen nâgât bukurâpnâ ue. Kore anjâ patâñangât umñan den zemap, zo mân nângâmmap. Nânâ kut nâi nâi Ibânangâren nângâwan, zo pisuk patâ sapsûm zingâwangât zengât nânga bukurâpnâ ue.

¹⁶ Ziñâ nâ mân gâsum sâlâpnowe. Nânâ zen gâsum sâlâpzângowan. Oi âi nâgât orot mâmenâ, zo mem ândim ziren sot sumbemân bonñâ muyagibigât sâmbâ zingâwan. Oi ziñâ bonziñâ muyagine narâk dâp zemâmbap. Yatâ op nâgât kot sâmbâ Ibâgâren wan mo wangât op ninâu sâne zingâbat. ¹⁷ Nâgât den kâtik zi dum dâzângobâ. Umziñandâ gâsâyagom ândibi.”

Yesu birâñangâwe, yatik arâpnâ birâñingâbi.

¹⁸ Yesu zâk itâ dâtnângom sâip, “Um kâtik a ziñ kâsa otzingânetâ ko itâ nângâbi, ‘Kembu yatik kâsa okñangâwe.’” ¹⁹ Zen hângât singi ândine sâi buku otzingâbe. Nâ zengât oserân gâbâ gâsum sâlâpzângua

kândâtzângowegât kâsa otzingâme. ²⁰ Nâ den itâ dâzângowan, zo nângâbi, ‘Kore anjâ patâñâ walâm ândiândiñ, zo mân taap.’ A ziñ kâsa otniwe, zo yatik zen kâsa otzingâbi. Zen nâgât den nângâwe sâi yatik zengât den nângâbe. ²¹ Sângonnogip, Anutu, zâk mân ek nângâmegât nâgât op yatâ otzingâbi.

²² Nâ um kâtik zengâren mân gemñâ den dâzângowan sâi ko tosaziñ buñ ândibe. Ka nâ gem ga dâzângua tosaziñâ zo dap yatâ sâmbâ kwârakubi? ²³ Nâi zâk kâsa otnibapñâ Ibânâ yatik kâsa okñangâbap. ²⁴ Nâ osetziñan nep patâ tuuwan, a ziñ mân tuume yatâ. Zo mân tuuga sâi tosaziñ buñ ândibe. Kâ nâ gem ga ko nekñâ nâ sot Ibânâ lan kâsa otnikâme. ²⁵ Yatâ utnetâ Kembugât ekabân den ziap, zo nâgâren bon uap. Den zo itâ.

‘Nâ bâliñâ mân ua ko lan kâsa otnige.’

²⁶ Nâ Ibâgâren âburem âimñâ, mam otzingâbap, Kaapum, den bonñâ mar- injâ, zâk sângongua gem gam topnâ sâmbâ muyagezingâbap. ²⁷ Zen nâ nep topkwarâwanân gâbâ nâ sot ândim gawe, zorat zo yatik topnâ sap sum ândibi.”

16

¹ “Zen nebân kin loribegât yatâ sâmbâ dâzânguan. ² Zen mâpâmâpâse namin angân kârâzingâbi. Perâkñak, narâk nâi mâte upap, zoren a ziñ nen Anutugât nep tuunâ sâmbâ zângone mumbi. ³ Zen Ibânâ sot nâ, nekât topnik mân nângegât yatâ upi. ⁴ Nâ den kânñan dâzânguan, zorat bonñâ muyagei itâ sâbi, ‘Kembunâ mârumbâ dâtnângoip, zo muyagiap.’ Nâ mârumbâ zen sot tâpat sâmbâ mân dâzângowan. Nârâk zi ko dâzânguan. ⁵ Itârân sângonnogip, Anutu, zâkkâren âibâ sa zengâren gâbâ a nâiñâ mân mâsikânigap, ‘Gâ ikâ âiban?’ ⁶ Âibam ua narâkñâ dâzânguan, zorat umziñ bâliñ uap.”

Kaapumñâ a topziñ sapsûmap.

⁷ “Nâ perâkñak sa nângânek. Âburem zâibat, zo zengâren bonñâ muyagibapkât zâibat. Nâ mân zaria sâi Tirik Kaapum mân gem ga mam otzingâbap. Ka nâ zâim sângongua gem gâbap. ⁸ Zâk

gem ga a zengât bâlinâziñâ sot târârak ândiândiñ sot hâuñâ mimbî, zorat sapsûm zingâbap. ⁹ Tosazingât topñâ itâ nângâbi. Zen nâ mân nângâm pâlâtân kwatnime. ¹⁰ Târârak orotñangât itâ nângâbi. Nâ Ibâgâren âburem zaria mân nikpi. ¹¹ Hâuñangât den sâsân, zorat itâ nângâbi. Hân zirat a kutâ Satan, zâk tosanangât hâuñâ mimbapkat mârûm sâm kwâkâm pindap.”

Kaapum zâk diiningâmap.

¹² Yesu zâk yatâ sâmñâ itâ sâm dâtnângoip, “Den donbep ziap. Narâk ziren zo dâzângua dap op nângâm nangâbi? ¹³ Kaapum, den bonñâ mariñâ, zâk gem gam den bonñâ dâzângobap. Zik umgât den zo mân sâbap. Den nâgâren gâbâ nângâbap, zo yatik sapsûm zingâbap. Oi kut nâi nâi gâtâm âsagibap, zo sapsûm zingâbap. ¹⁴ Den zo ninan gâbâ mem sâm muyagem zingî kutsingînâ lum zaatpi. ¹⁵ Ibâgâren den bonñâ ziap, zorat mariñâ nâ. Zorat op itâ san, Nâgâren gâbâ den mem muyagem zingâbap.”

Yesu zâk âburem gâbap.

¹⁶ “Narâk pânkânok ziap, zo âki aria kârûnibi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap. Zo âki ga nikpi.” ¹⁷ Yesu zâk yatâ sâi arâpnâ nâmbutñâ nen kwakmak op itâ âraguwen, “Den itâ sâp, ‘Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi.’ Oi den nâi itâ sap, ‘Ibâgâren zâibat.’” ¹⁸ Yatâ sâmñâ sâwen, “Narâk pânkânok zo, zo wangât sap? Nen kwaksen.”

¹⁹ Mâsikânam oindâ Yesuñâ ningit umniñan ek nângâm itâ sâm dâtnângoip, “Nâ itâ dâzânguan. Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi. Zen den zorat âragum te? ²⁰ Nâ perâkñak dâzângobâ. Um kâtik, zing none mua ko arâpnâ âgirâp isem umbâlâ utne a um kâtik, zing sâtâre upi. Zen ko umbâlâ op ândibi. Ka umbâlâ upi, zorat hâuñâ sâtâre upi. ²¹ Ambân nâi zâk katep mimbam sâknam patâ nângâbap, zorân katep âsagei sâknam buñ oi sâknamgât nelâmkoi

katepkât sâtâre upap. ²² Zen yatigâk narâk ziren umbâlâ op ândibi. Ândine mumuñan gâbâ zaat zingitsa ko umâlep upi. A zen umâlep zo mân kune buñ upap.

²³ Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâ mumuñan gâbâ zaatsa zen kut nâi nâigât mân kwakñâ mâsikânibi. Wangât, zen wan mo wangât Ibâgâren sâne kutnangât op muyagem zingâbap, zorat. ²⁴ Ândim gawe, zoren kut nâi nâigât nâgât korân mân ninâu sâwe. Narâk zi ko sâtâre kwâkñan ândibigât wan mo wangât ninâu sâne Ibânâ zâk muyagem zingâbap.”

Yesugât kot mem ândim ninâu sânat.

²⁵ “Den sâm gâwan, zo sumbuñik dâzângowan. Narâk nâi mâte upabân den sumbuñâ mân dâzângobat. Ibâgât topñâ, zo muyabâk dâzângobat. ²⁶ Narâk zoren ziñak kutnâ mem ândim ninâu sâne Ibâ zâk âlip nângâzingâbap. Nâ wangât kut nâi zingâbapkat dukubat. Ibâ zâk ninâuziñâ wâratkum âlip zingâbap. ²⁷ Nâ Ibâgâren gâbâ gewan, zo nângâm umziñâ gâsânomapkat Ibâ zâk yatik umñandâ gâsâzângomap. ²⁸ Nâ Ibâgâren gâbâ hânân gewan. Oi hân zi birâm Ibâgâren âburem zâibâman.”

²⁹ Yesu zâk yatâ sâi arâpnandâ itâ sâm dukuwen, “Zi den sumbuñâ mân sâm, muyap dâtnânguat. ³⁰ Zorat itâ nângen. A ziñâ mân mâsikâgine gâ gikak kut nâi nâi zo nângâm nangâmat. Gâ Anutugâren gâbâ gâin, zo nâgâm kwâtâtien.” ³¹ Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen irabot zi nângâm kwâtâtie? ³² Narâk nâi ziap, zo mâte oi nâ birânim sinjururur op mirâziñan âibi. Oi nâbane ninik mân ândibat. Ibâ, zâk nâ sot ândimâp.

³³ Nâgât um lumbe zengâren zim-bapkat yatâ dâzânguan. Zen hânân sâknam kwâkñan ândibi. Ka nâñâ tâmbetzângobegât imbanñâ zo kuan. Zorat umâlep op ândinek.”

17

Yesuñâ zikñangât ninâu sâip.

¹ Yesu zâk den zo sâmñâ siñâ sumbemân ekñâ itâ sâip, “Ibâ, âburibatkât narâkñâ mâte uap. Gâ nangâ, nâgât neule

âsaknâ sâna âsagibap. Nângoot yatik gâgât neule âsaknâ sa âsagibap. ² Gâ nangâ nâ hân dâp a zengât marizin nâbarin. A nâgâren zâmbarin, ândiândi kâtik muyagem zingâbatkât sârnigin. ³ Oi ândiândi kâtik zorat topnâ itâ ziap. Gâ Anutu bonnâ kânok sot sângonnogin, Yesu Kristo, net a zinâ nikit net sot pâlatân utne ândiândi kâtik muyagem zingârat.

⁴ Nâ hânân ândim nep sârnigin, zo tuum kwâkandâ neule âsakkâ muyagiap. ⁵ O Ibâna, hân mân muyageinân gâ sot sumbemân neule âsaknânoot ândiwan, zo yatik narâk ziren mâburem nina mem ândibat.”

Yesunâ arâpnâ zengât ninâu sâip.

⁶ “Hânân a donbep zengâren gâbâ nâgât singi sârnigâm sâlâpzângoin, zo singi dengâ sapsum zingâwan. Zo gâgât singi ândinetâ nâgât singi sârnin. Oi zen gâgât den nângâm mem ândie. ⁷ Kut nâi nâi zem-nigip, zo gâgâren goknik. Zo zen nânge. ⁸ Den nigin, zo zingâ nângâm umzinan gei ziap. Oi nâ gâgâren gâbâ gewan, zo nângâm kwâtâtie. Gikak nep dijn sârnigin, zo nânge.

⁹ Nâ zengât op gâgâren ninâu san. A um kâtik zengât op mân san. A nigin zo, zengât op ninâu san. Zen gâgât singi ue. ¹⁰ A ambân nâgât singinâ gâgât singi. Gâgât singi zorân nâgât singi. Oi umzinan nâgât âsaknâ muyagem ziap.

¹¹ Nâ hânân ândiândinâ ândia âkap. Zen ko hânân zi târokwap ândinetâ nâ gâgâren gâbâman.

Ibâ hâlâlu, kutkâ nigin, zorat kut-singigangât imbanandâ pâit saazingâna hâlâlu ândibi. Oi zen um kânok op ândibi. Net um kânok ândimet yatik zen um kânok ândibi. ¹² A nigin, zen sot ândim kutsingigangât imbanandâ lâmbamzângua ândiwe. Nep dijn zo sârnigip. Oi dân galem otzinga mân tâmbetagoewe. Gâgât den kulem bon upapkât simgât singi, zâk kânok tâmbetagoip. ¹³ Zi gâgâren gâbam hânân den yatâ dâgoga nâgât sâtâre, zo zengâren ari sâtâre kwâknan ândibi.

¹⁴ Gâgât den zo zingâ mem ândine hângât singi a, zinâ kâsa otzingâwe.

Nâ hângât singi mân ândiman. Arâpnâ zen yatâ hângât singi mân ândimegât yatâ otzingâwe. ¹⁵ Arâpnâ hânân gâbâ diizingâm zâibangât mân san. Bâlinâ marijandâ tâmbetzângobapkât san. Gânâ galemzin upangât san. ¹⁶ Nâ hângât singi bunâ. Zen yatigâk hângât singi bunâ. ¹⁷ Gâgât den bonnâ umzinan pâna âsagei târarak op ândibi. Gâgât denjâ, den bonnâ. ¹⁸ Gânâ sângonnona hânân gem nep tuuwan, zo yatik sângonzângua zen um kâtik zengâren nep tuubi. ¹⁹ Zen umzinâ gâgâren pambigât zo yatik nânâ umnâ gâgâren paan.”

Yesunâ kâmut gakârâpnâ nengât ninâu sâip.

²⁰ “A zi kinze, zengârâk mân ninâu san. Den singi âlip sâne nângâm pâlatân kwatnibi, zengât sot ârândân ninâu sârnin. ²¹ Zen um kânok op ândibigât dâgogan. Ibâ, gâ nâgât umgâ kinmap. Nânâ umnâ gâgâren kinmap. Zo yatik zinâ nekâren umzinâ kinmap. Oi umzinandâ gâsâyagom ândibi. Yatâ utnetâ ko um kâtik a zen gâ sângonnona gewan, zo nângâm kwâtâtibi. ²² Net um kânok ândimet, zo yatik um kânok op ândibi. Zo yatâ ândibigât neule âsaknâgâ nigin, zo zingâwan. ²³ Nâ umnandâ gâsâzângua gâ yatik umgândâ gâsânona umzin kânok op kwâkâbap. Zen yatâ ândine um kâtik zen gânâ sângonnona gewan, zo nângâm biranbi. Oi umgandâ nâ kâpinom yatik zen kâpizângomat, zo nângâm biranbi.

²⁴ Ibâ, A nigin, zo biken nâ sot ândibigât dâgogan. Oi zen biken nâ sot ândim neule âsaknânâ ikpigât dâgogan. Neule âsaknâ zo umâlepkanngât op hân mân muyageinân nigin.

²⁵ O Ibâ, târarak marijâ, um kâtik a zen topkâ mân nângâwe. Nâ ko topkâ nângâman. Oi kâmut gakârâpnâ, zen gânâ sângonnona gewan, zo nângâme. ²⁶ Nâ gâgât den singi sârnigâm muyagem zingâwan. Oi sârnigâm muyagem zingâm zâibat. Oi umgâ gâsânomap, zo yatik umgandâ zen gâsâzângoi nâ yatik umnandâ gâsuzingâ ândibat.”

18

Yesunâ Gezemane kâlamân ari gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu 22:47-53)

¹ Yesu zâk den zo sâmbum nangâm arâpnâ diiningi Yerusalem kamânân gâbâ gemnâ Kidoron too nirem hân nâi nak kâlam nâi zeip, zoren zâiwen. ² Yesu sot arâpnâ, nen zoren âsâbân mindumarâwengât Yuda zâk kâlam zo ekmâip. ³ Zoren ândeindâ Yudanâ tirik namâ kâwali a sot a sâtnâ nâmbutnâ diizingi gawe. Kembangât namâ galem a patâ sot Parisaio a, zin sângonzângone gawe.

⁴ Oi Yesu zâk kut nâi nâi oknangâbi, zo nangâm arâpnâ nâmbamnâ âi mäsikâzingip, “Zen nâi kârum ge?” ⁵ Sâi zinâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân goknâ.” Sâne itâ sâmbum dâzângoip, “Nâ zi.” Oi Yuda zâk kâwali a zen sot kirip. ⁶ Yesunâ sâip, “Nâ zi.” Sâmbum dâzângoi kândât kândât âim ge kom ziwe.

⁷ Yatâ utne du zagâtnâ mäsikâzingip, “Zen nâi kârum ge?” Sâi zinâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân goknâ.” ⁸ Sâne Yesunâ itâ sâmbum dâzângoip, “Nâ mârumbum dâzânguan. Nâ ko zi. Nâ kârunim ge oi ko arâpnâ zi birâzingâne âibi.” ⁹ Yatâ oi mârumbum den itâ sâip, zo bon oip, “A nigin, zen galem otzinga mân tâmbetagowe.”

¹⁰ Oi Simon Peteronâ sâmbum mem ândeip, zo inzuran gâbâ sâmbum tirik namâ galem a, zâkkât kore a kindap bongen kârâmbum kwâkip. Kore a zorat kutnâ Maiko. ¹¹ Yatâ oi Yesunâ Petero itâ sâmbum dukuip, “Sâmbum inzuran pâna giarik. Dapkât uat? Dap nangat? Sâmbum Ibânandâ nâgât singi sâip, zo birâbat?” ¹² Oi kâwali a sâtnâ sot Yuda zengât a sâtnâ, zen Yesu gâsum biknâ saawe. ¹³ Saamnâ Hanasigât mirin diim zâiwe.

Narâk zoren a nâi kutnâ Kaipa, zâk Kembangât tirik namâ galem a zengât patâzinâ op ândeip. Kaipa zâk Hanasigât bâratnâ meip. ¹⁴ Kâipa zâk mârumbum Yuda a sâtnâ itâ sâmbum dâzângoip, “A kâmut nen tâmbetagobemgât a kânoknâ nenngât hâuninâ moi âlip upap.”

Petero zâk Yesu kwâimbânangip.

(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lu 22:55-57)

¹⁵ Yesu diim âine Simon Petero sot buknâ nâi, zet bet molizingâm âiwet. Oi buknâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nangâmâip. Zorat Yesu molim âim ârândân dâmbum kâligen bagiwe. ¹⁶ Petero zâk ko pait âknan mâtâbân kirip. Oi Buknâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nangi ândeipkât mâtâp galem ambân dukoi mâtâp mem pâi Peteronâ pait umnan bageip. ¹⁷ Mâtâp galem ambân, zorân Petero eknâ itâ sâmbum dukuip, “A ândiren zirat arâpnâ zengât kâmurân goknâ, gâ.” Sâi Peteronâ sâip, “Nâ bunâ.” ¹⁸ Sâi kore a sot kâwali a, zen paten op kârâp om nangâm kinetâ Petero zâk yatik osetzinan kârâp nangâm kirip.

Tirik namâ galem a patâ zâk Yesu sâmbum mäsikâ oknangip.

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

¹⁹ Tirik namâ galem a patânâ Yesu dinâ sâip sot arâpnâ gâsuzingip, zorat sâmbum mäsikip. ²⁰ Mäsiki Yesunâ den itâ melân dukuip, “Nâ den muyap sâmbum. Tirik namin sot mâtâmbumâpâse namin Yuda a zin mindune dâzângoman. Nâ tik mân sâmbum. ²¹ Zorat gâ wangât nâ mäsikânigat? Den dâzângua nangâm, zo mäsikâzingânâ dinnâ zo dâgone nangâ.”

²² Yatâ sâi kâwali a kirâwe, zengâren gâbâ a nâi Yesugât pâlomnan komnâ itâ sâip, “Gâ tirik namâ galem a patâ wangât den yatâ zo dukuat?” ²³ Sâi Yesunâ itâ sâip, “Den gângonâ san oi ko zorat topnâ sâna nangâbâ. Nâ den târârak sa wangât nogat?” ²⁴ Yesugât biknâ saane kiri Hanasinâ sâi tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe.

Peteronâ Yesu kwâimbi sâp karâmbut oip.

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)

²⁵ Oi Simon Petero, zâk kârâp nangâm kiri mäsikâm sâwe, “Arâpnâ zengâren goknâ nâi, gâ?” Sâne kwâimbâm sâip, “Nâ bunâ.” ²⁶ Sâi tirik namâ galem a patâgât kore a nâi Peteronâ kindapnâ kârâmbum kwâkip, zâkkât torenngandâ itâ sâip, “Gâ kâlamân zâk sot ândina geksan.” ²⁷ Yatâ sâi Peteronâ dum kwâimbi zorenâk kuruknâ dinâsâip.

Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)

²⁸ Yuda zengât hânân a kutâ nâi ândeip, kutnâ Pilato. Zâk Roma zengât kâmurân goknâ. Hangât nâtiknâ Yesu zâk Kaipagât mirin gâbâ diim gem a kutâgâren âiwe. Pasowa kendongât sâkziñ kubikkubik narâk oip, zorat itâ nângâwe, “Hân nâin goknâ, zorat ko zâkkât namin zâinat, zo ko Anutunâ ningiri mân dâp upap.” Yatâ sâmñâ a kutâgât namin mân zâiwe. ²⁹ Sombemân kine a kutâ Pilatonâ mirâ gwenduin âi kin mâsikâzingip, “A zi wan tosağât diim ge?”

³⁰ Sâi ziñâ sâwe, “A zi bâliñ mame mân ândei sâi gâgâren mân diim gabem”

³¹ Sâne Pilatonâ itâ sâm dâzângoip, “Wangât nâgâren diim ge? Ziinâ gurumin den ziap. Zo wâratkum ziinâk sâm kwâkânek.” Sâi Yuda a sâtnâ, ziñ itâ sâwe, “Nen mumunân zâmbanzâmbanngât mâtâp doonguwe. ³² Sâna poru nagân kumbigât nângen.” (A poru nagân zanğonzânğon, zo Roma a zo ziinâ opmarâwe.) Yatâ sânetâ Yesu ziknâk poru nagân kune mumbapkât den mârum sâip, zo kâtigeip.

³³ Pilatonâ namâ kâligen âim konsâi Yesu ari sâm mâsikip, “Gâ perâknâk Yuda a zengât a kutâ?” ³⁴ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, Den zo gikâ umgât sat mo a nâmbutnândâ dâgone sat?” ³⁵ Sâi Pilatonâ itâ sâm dukuip, “Nâgât dap dap nângat? Nâ Yuda a? Gikâ kâmut sot patârâpkâ, zen nâgâren gâbanse. Gâ wan tosa oin?”

³⁶ Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ a kutâ ândiândi, zo ândian. Oi ko holinâ nâi yatâ ândian. Nâ hân a kutâ zen yatâ ândia sâi arâpnâ ziñ kâmbam mem galem otnine Yuda a ziñ mân gâsunim gabe. Nâ a kutâ holinâ nâi yatâ ândian.” ³⁷ Sâi Pilatonâ sâm mâsikip, “Gâ gikangât nâ a kutâ ândian sat?” Sâi Yesunâ sâip, “Sat, zo. Nâ a kutâ op hânân ge den bonnâ sâm muyagibatkat âsagiwan. Nâi zâk dinnâ nângâm lubap, zo ko den bonnangât buku upap.” ³⁸ Sâi Pilatonâ sâip, “Den bonnâ, zo dap dap?”

Pilato zâk Yesu mumbapkât sâm kwâkip.

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

Yatâ sâmñâ gwenduyân âi kin Yuda a itâ sâm dâzângoip, “Nâ a zirât tosanâ kâruan. ³⁹ Zengât orot mame mâtâpnâ nâi ziap. Zen Pasowa kendonân sânetâ a tâk namin ândine zengâren gâbâ nâi olañ zingâman. Oi zi nângâne dâp oi Yuda a kutâzinâ olañ zingâ ândibap.” ⁴⁰ Yatâ sâi Yuda a zen zâk den sâm kambânâ sâwe, “Zâk bunâ. Baraba olañ ningâban.” Baraba zâk kâmbu kambâm a tâk namin pane ândeip.

19

¹ Pilatonâ Yesu diim namin zâimñâ sâi kâwali a ziñâ Yesu inzut kuupnootnâ lapirâwe. ² Zen lapitnâ itâ sâwe. “Gâ nâ a kutâ sâmât, zorat a kutâgât pindok sot hâmbâ zi hutgonamen.” Yatâ sâmñâ tâk sâtmam gonkom kâuknân pane giarip. Oi hâmbâ kuringâ, a kutâgât hâmbâ giñangâne giarip. ³ Yatâ opnâ um topnân âi kin siñan gem sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” Yatâ sâm bitziñandâ si sângânñan kuwe.

⁴ Oi Pilatonâ Yuda a zengâren dum âi itâ sâm dâzângoip, “Zen iknek. Nâ zengâren diim gandâ ziinâk topnâ nângânek. Nâ tosanâ kâruan.” ⁵ Oi Yesu zâk kâuknâ kâpiwe sot hâmbâ kuringâ, zo sot gem ga kiri Pilatonâ tirâpzanğom sâip, “A zi iknek.” ⁶ Sâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen eknâ den kambân sâm sawe, “Zâk poru nagân kunek.” Sâne Pilatonâ sâip, “Nâ tosanâ kâruangât ziinâk mem poru nagân kunek.” ⁷ Sâi Yuda a ziñ itâ sâwe, “Ziknangât nâ Anutugât nanñâ sâmâp. Zâk Anutu hutkum sâmâp. A yatâ zo mumbigât gurumin dinniñan ziapkât mumbap.”

⁸ Yuda a sâtnâ, ziñâ Yesu zâk ziknangât nâ Anutugât nanñâ sâmâp sânetâ Pilatonâ zo nângâm kenğâtñangât oip. ⁹ Oi Yesu diim mirâ kâligen âim mâsikâm sâip, “Gâ ikâ gâbâ âsagein?” Sâi Yesunâ den hânñâ mân sâip. ¹⁰ Yatâ oi Pilatonâ itâ sâm dukuip, “Gâ den mân dâtnobam uat? Nâñâ sa ândiban. Nâñâ sa poru nagân mumban. Zorat imbanâ niwe, zo nângat?”

¹¹ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ yen sâi nâgât den mân sâbat. Nâgât den sâbangât Anutunâ ubâ imbanâ gigipkât sat. Oi

zorat nâbanse, a zorat tosazin gâgât zo walâwalân.” ¹² Sâi Pilatonâ den zo nângâm Yesu olanbat sâm mâtâp kârui. Kârui Yuda a zin den sâm kambân sâwe, “Gâ a zo olanâ a kutâ patâniñâ Româ kamânân ândiap, kutnâ Sisa, zâkkât buku mân op ândiban. Wangât, a zi zâk ziknangât nâ a kutâ sâmâp. Zâk Sisa kâsa oknangâmâp, zorat.”

¹³ Yatâ sâne Pilatonâ den zo nângâm sâi Yesu diim gine den sâm kwâkâkwâkân tâtatnjan tâip. Oi tâtatnâ zorat Yuda a zinâ ziin denân Gabata sâmârâwe. (Niin denân ko a patâ zengât kian kâtnâ tuutuun.) ¹⁴ Oi Yuda zengât kendon patâ kutnâ Pasowa, zo mâte oi kut nâi nâi kubikkubik narâk oi mirâ bâknjan oi Pilatonâ tapnâ Yuda a itâ sâm dâzânngoip, “Iknek. Zi a kutâzinâ, zo ka.” ¹⁵ Sâi zen den sâm honjâwe, “Zâk buñ oik. Zâk buñ oik. Poru nagân kunek.” Sâne Pilatonâ mâsikâm sâip, “A kutâzinâ sa poru nagân kumbigât se?” Sâi Tirik namâ galem a patâ zinâ den itâ dukuwe, “Nengât a kutâ nâi buñâ, Sisa kânok.” ¹⁶ Sâne Pilatonâ nângâzingâm Yesu poru nagân kumbigât zingip.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

¹⁷ Kâwali a, zen Yesu gâsum poru nak pindâne lugi hân nâi kutnâ kâuk sinjît (Yuda zengât denân Goligata), zoren âiwe. ¹⁸ Zoren diim âim poru nagân kuwe. Oi bâlin mâme a zâgât, nâi toren, nâi toren poru nagân zâkom kwânângâzikâm Yesu osetziknjan kwânângâwe.

¹⁹ Pilatonâ sâi Yesugât kâuk kwâknjan nagân den itâ kulemgue, “Yesu Nasarete kamânân goknâ, Yuda zengât a kutâ.” ²⁰ Den zo Yuda denân, Roma denân sot Grik denân kulemgue. Yesu kuwe, hân zo kamân gootnjan zeipkât a ambân donbepnâ âim gam den zo sâlâpkuwe. ²¹ Yuda zengât tirik namâ galem a patâ, zin Pilato itâ sâm dukuwe, “Yuda zengât a kutâ mân kulemgu. Itâ kulemgu. Ziknâk itâ sâip, ‘Nâ Yuda zengât a kutâ.’ ” ²² Yatâ sâne Pilatonâ sâip, “Sâ kulemgue, zo yatik zeik.”

²³ Kâwali a kimembut, zin Yesu poru nagân komnâ sâk pâke umnangât

sâknangât, zo mem kâsâpkum anjâwe. ²⁴ Hâmbâ umnjan zorat itâ sawe, “Zo mânângârindâ bâlin opap.” Yatâ sâm wenzu pam ikne muyageip dâp miwe. Yatâ utnetâ Kembangât ekabân den kulemgue, zo bon oip. Den zo itâ, “Hâmbânâ kwâknjan kâsâpkum miwe. Hâmbâ umnjan ko zorat wenzu pam ikne muyagei miwe.”

Kâwali a zen yatâ urâwe.

²⁵ Yesugât poru topnjan ambân kirâwe, zo kutzinâ itâ. Mamnâ sot mamnangât gatnâ. Maria, Kelopagât ambinñâ sot Maria, Madala kamânân goknâ. ²⁶ Yesu mamnâ sot anâ nâ umnandâ gâsumâp, net nikiri kiritâ mamnâ itâ sâm dukuip, “Nangâ zi eknan.” ²⁷ Yatâ sâmñâ nâ itâ dâtnogip, “Mamgâ zi eknan.” Yatâ sâipkât narâk zorenâk Yesu mamnâ diiga nâgât mirin topkwap tâtat mâme oip. Oi yatâ ândim gâip.

Yesu moip.

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

²⁸ Yesunâ nepnâ âkap nângâm Kembangât ekabân den ziap, zo bon upapkât den itâ sâip, “Toogât otnigap.” ²⁹ Oi hâkop nâi umnjan winiga too kâlâknâ zeip. Zoren âi saru kâmon zoren pam sâmbum kikerân sum kapinkum lâunjan pane neip. ³⁰ Yesu zâk too zo nemnâ itâ sâip. “Mârum âkap.” Yatâ sâmñâ kâuk pindiñsâi kaapumnâ taki moip.

³¹ Yuda zengât kendon patâgât kubikkubik narâk oi itâ nângâwe, “A zen kendonân poru nagân kinetâ mân dâp upap.” (Kendon zo Yuda zengât kendon patâ.) Yatâ nângâm Pilatogâren âi dukuwe, Kâwali a zen a poru nagân kirâwe, zengât soozin sinjît kom namunne mumbigât sot kâmbârânzinâ mâkâm hanzângobigât Yuda a nângâzingip. ³² Oi kâwali a zen bâlin mâme a zagât zo soozik sinjît kom namunâwe. ³³ Yatâ opnâ Yesugâren ga igâwe. Zâk mârum moip. Yatâ eknâ soonâ sinjît mân kom namunâwe. ³⁴ Kâwali a nâinâ Yesu parâmnjan kâlâunâ sum kwâpârângi gilâm sot too gem gâip. ³⁵ Nâ zo egâwangât perâknjak san. Nâ nângan,

den zo bonnâ. Zorat zen nângâne bon upap.

³⁶ Kembangât ekabân mârûm itâ kulemguwe, zo bon upapkât urâwe. Den zo itâ,

“Zen sinjtnâ mân kom namunbi.”

³⁷ Oi Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Zen sum pâronj parâwe, zâkkâren sen kwap ikpi.”

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

³⁸ Kwâknan Yosepe, Arimataia kamânân goknâ, zâknâ Pilatogâren âimnâ Yesugât kâmbârânj mâkâbapkât sâip. Sâi Pilatonâ nângânangi âi kâmbârânj mem ârip. (Mârûm Yosepe zâk Yesugât a ândeip. Ka zâk Yuda a sâtnâ zengât kenjât op zo muyap mân sâm ândeip.) ³⁹ Oi a nâi mârûm nâtigân Yesugâren gâip, kutnâ Nikodemo, zâk kelâk hitom âlip top nâi zagât mâporâwe, irâ patâ kât miminj yâmbâtnâ, zo yatâ zo mem âim Yosepe beknan meip. ⁴⁰ Beknan mei Yesugât kâmbârânj sanjonjâ sângum kâu sot kelâk hitom âlipnâ, zorânj kâpiwet. Yuda a zinj yatâ opmarâwe. ⁴¹ Oi Yesu kuwe, hân zorat ginjan nak kâlam nâi zeip. Zoren kât mâtâp kwâpârângâne zeip. Zoren a nâi mârûm mân zâmbârâwe. Narâk zoren Yuda zengât kendon patâ mâte oipkât Yesugât kâmbârânj zo pânkânogân zo parâwet. ⁴² (-)

20

Yesu mumujan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)

¹ Yuda zengât kendon âki hangât nâtiknâ Maria, Madala kamânân goknâ, zâk Yesugât kwagân arip. Âi takâm egi kât patâ mâtâp mârûm doonguwet, zo kâbakjine zeip. ² Yatâ eknâ sârârâk kârâm âim Simonj Petero sot Yohane, nâ Yesunâ umnandâ gâsunimap, net muyagenikâm dâtnâkom sâip, “Kembangât kâmbârânj, zo kwagân gâbâ mem arie. Oi ikâ âi pe, zo nen mân nângen.”

³ Yatâ sâi Petero sot buknâ nâ, net mirin gâbâ gemnâ kwagân âiwet.

⁴ Mâtâbân sârârâk kârâm âim nânâ Petero

walâm kek âim kândon takâwan. ⁵ Âi takâm kât mâtâpnân mân bagim yen pindijsâm eksa sângumâk zeigâwan. ⁶ Simonj Petero, zâk bet gamnâ kât mâtâpnân bagim sângumâk zeigip. ⁷ Sângum nâi Yesugât kâuknâ kâpiwet, zo zeigip. Sângum zo sângum nâmbut zen sot mân zeip. Ziknik kâpiyagom zeip. ⁸ Yatâ zeigâ kâdom kwagân âi takâwan, nânâ bagimnâ yatik ek, zaatsap zo bonnâ sâmbut zo nângâwan.

⁹ Ombenjan ândiwenân Yesu mumujan gâbâ zaatpapkât Kembangât ekabân den ziap, zo mân nângâm kwâtâtiwen. ¹⁰ Yatâ eknâ a zagât net kamânân âburem âiwet.

Yesu zâk Maria Madala kamânân gok, zâkkâren muyageip.

(Mk 16:9-11)

¹¹ Maria zâk kwak sâtnan kin iseip. Isem tap ko pindijsâm nâ kwagân egip.

¹² Egi sumbem a zagât hâmbâzik kâukâu Yesu mârûm zeibân zo tâitâ zikirip. Nâi zâk kâuknâ zeibân, nâi kinâ zeibân tarâwet. ¹³ Oi ziknâ sâwet, “Ambân, gâ wangât isem taat?” Sâitâ zâknâ sâip, “Kembunangât kâmbârânj mem nâin âine kâruan.” ¹⁴ Yatâ sâmbut puriksâm Yesu ziknâ egip. Egip, zo Yesu holi nâ mân ek nângip.

¹⁵ Oi Yesunâ mäsikâm sâip, “Ambân, gâ wangât isiat? Nâi kârûm taat?” Oi Mari-anâ a zo kâlam marijandâ kinzap nângâm itâ sâmbut dukuip, “Patânâ, gâ kâmbârânj mem nâin âi paat oi ko sâna nângâm âi mimbat,” ¹⁶ Sâi Yesunâ sâip, “Maria.” Sâi puriksâm Yuda denân Raboni sâip (ninj denân ko, Patânâ).

¹⁷ Yesunâ itâ sâmbut dukuip, “Irabot Ibâgâren zâibâman. Ibâgâren mân zariangât gâ mân gâsum angân kârâniban. Gâ âi bukurâpnâ itâ sâmbut dâzânjo, ‘Nâgât Ibâ, zengât Ibâ, nâgât Anutu, zengât Anutu, zâkkâren zâibâman.’” ¹⁸ Maria, Madala kamânân goknâ, zâk âburem kamânân âimnâ arâpnâ itâ sâmbut dâtnânjoip, “Nâ Kembu eksan.” Yatâ sâmbut Yesunâ den sâip, zo arâpnâ dâtnânjoip.

Arâpnâ zen mirâ kâligen mindune zengâren muyageip.

(Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

¹⁹ Sirâm zoren n̄atiksâi arâpn̄a nen Yuda a s̄atn̄a zenḡat ken̄ḡat op mirin mindum mân gabiḡat mir̄a m̄at̄ap doongum̄n̄a tarâwen. Tâindâ Yesu z̄ak osetniñan âsagem kin it̄a s̄am d̄atn̄angoip, “Um lumbe zenḡâren zimbap.” ²⁰ Yat̄a s̄am̄n̄a bik̄n̄a toren toren sot par̄am̄n̄a, zo tir̄apn̄angoip. Oi arâpn̄a nen Kembu ek̄n̄a umniñ âlip oip. ²¹ Yesun̄a dum zaḡatn̄a d̄atn̄angoip, “Um lumbe zenḡâren zimbap. Ib̄anandâ s̄angonnogip, yatik n̄angoot zen s̄angonz̄anguan.” ²² Yat̄a s̄am̄n̄a waatniñḡam s̄aip, “Tirik Kaapum minek. ²³ Zen a zenḡat tosaz̄iñ bir̄anet̄a buñ upap. Ka tosaz̄iñ zimbapk̄at s̄ane zemziñḡabap.”

Tomaḡat den singi.

²⁴ Yesu ar̄ap kiin zaḡat, nenḡâren gok̄n̄a n̄ai kut̄n̄a Toma (Z̄ak booboo a kons̄awen.) z̄ak n̄ain âi ândei Yesuḡat arâpn̄a, nen minduindâ muyageniñgip. ²⁵ Oi bet a bukur̄apn̄a nen singi zo Toma it̄a s̄am dukuwen, “Nen Kembu iksen.” Yat̄a s̄aindâ Toman̄a it̄a s̄am d̄atn̄angoip, “Ninak sinnandâ ek̄n̄a bik̄nan gut̄n̄a s̄âl̄apnandâ pam̄n̄a par̄am̄nan ḡasum dinziñ n̄angga bon upap.”

²⁶ Yat̄a s̄ai ko bet ândim n̄angḡa k̄anok zoren Yesu arâpn̄a, nen Toma sot âr̄and̄an mindum mir̄a m̄at̄ap doongum̄n̄a tarâwen. Tâindâ Yesun̄a osetniñan muyagem kin it̄a s̄am d̄atn̄angoip, “Um lumbe zenḡâren zimbap.” ²⁷ Yat̄a d̄atn̄angom̄n̄a Toma it̄a dukuip, “Toma, s̄âl̄apk̄a ziren p̄anan. Bit̄n̄a ḡasum ek. Bik̄a pam par̄am̄nan weenan. Oi ḡa um zaḡat mân op n̄angḡam p̄âl̄at̄an kwatni.” ²⁸ S̄ai Toman̄a s̄aip, “Ḡa Kembun̄a sot Anutun̄a.” ²⁹ S̄ai Yesun̄a dukuip, “Ḡa neksatk̄at n̄angḡam p̄âl̄at̄an kwatnigat? A zen mân nek̄n̄a n̄angḡam p̄âl̄at̄an kwatnime, zenḡat n̄angga s̄at̄aren̄oot uap.

Ekap zirat top̄n̄a.

³⁰ Yesun̄a arâpn̄a nen sot tap kulem top top tuugip, toren̄n̄a zo ekap ziren mân kulemguwan. ³¹ Den kulemguwan, zo it̄aḡat kulemguwan. Zen s̄âl̄apkum n̄angḡam Yesu z̄ak a b̄aliñan ḡab̄a m̄ak̄aniñḡabapk̄at m̄arum s̄as̄an, Anutuḡat nan̄n̄a. Den zo n̄angḡane bon upap. Oi

zik̄n̄a n̄angḡam p̄âl̄at̄an kw̄ak̄n̄anḡam kut-singiñanḡat op̄n̄a ândīandi k̄atik mimbi.

21

Arâpn̄a saruyân ândine zenḡâren âsageip.

¹ Ândim Yesun̄a ar̄ap nenḡâren dum muyageniñgip. Tiberia saruyân it̄a muyageniñgip. ² Simon̄ Petero, Toma (booboo a), Natanae, Kana kam̄an Galilaia h̄an̄an gok̄n̄a, Zebedaioḡat nanzat̄n̄a Yakobo sot mun̄n̄a n̄a sot arâpn̄a n̄ambut̄n̄a zenḡâren ḡab̄a a zaḡat. A yat̄a zo mindum ândiwen. ³ Ândeindâ Simon̄ Peteron̄a it̄a s̄am d̄atn̄angoip, “N̄a saru zuu mimbam âib̄aman.” S̄ai niñ̄a s̄awen. “Nen âr̄and̄an.” S̄am̄n̄a âi wanḡâyân z̄aim n̄atik zoren zuuḡat nep tuum ândim mân muyagiwen.

⁴ S̄aruyân ândeindâ mir̄a hañs̄abam oi Yesun̄a saḡan ga kirip. Kiri Yesu tobat̄n̄a mân ek n̄angḡawen. ⁵ Oi Yesun̄a m̄asik̄aniñḡam s̄aip, “Katep, zen zuu n̄ai mie?” S̄ai niñ̄a s̄awen, “Buñ̄a.” ⁶ S̄aindâ it̄a s̄am d̄atn̄angoip, “Ir̄a zo bongen pane giari saru zuu don̄bep s̄andubi.” S̄ai ir̄a p̄aindâ giari saru zuu don̄bep pat̄a gam geine s̄ambum osiwen.

⁷ Yesu um̄n̄andâ ḡasunimap, n̄an̄a Petero it̄a dukuwan, “Zo Kembu.” Sa Petero z̄ak Kembu kut̄n̄a n̄angḡam nepk̄at s̄angum̄ak lap ândeipk̄at h̄amb̄an̄a mem hur̄agum saruyân p̄atan arip. ⁸ Nen k̄areb̄an mân ândiwen. Sak goot̄nan ândiwen. Arâpn̄a n̄ambut̄n̄a, nen wanḡâȳak s̄at̄nan âinam zuu sot ir̄a, zo dīigindâ tâi âiwen.

⁹ Saḡan z̄aim̄n̄a kut n̄ai n̄ai it̄a muyagiwen. K̄ar̄ap sisiñan saru zuu sot nalem sem zeip. ¹⁰ Âi takindâ Yesun̄a it̄a s̄am d̄atn̄angoip, “Zuu mie, zo toren̄n̄a mem ganek.” ¹¹ S̄ai Simon̄ Petero, z̄ak wanḡâyân z̄aim zuu ir̄a zo s̄ambui saḡan ḡaip. Oi irin zo zuu pat̄a pat̄a don̄bep 153 yat̄a, zo ziwe. Oi ir̄a zo mân âmb̄ar̄angip, zorat n̄angindâ met̄n̄a oip.

¹² Yesun̄a it̄a s̄aip, “Zen ga nalem ninek.” S̄ai arâpn̄a nen dap yat̄a m̄asik̄abem, “Ḡa n̄ai.” Nen Kembu zo n̄angḡawen. ¹³ Oi Yesun̄a nenḡâren gam̄n̄a nalem sot zuu k̄as̄apkum niñgip.

¹⁴ Zo Yesu mumunjan gâbâ zaatnâ muya-
geningi sâp karâmbut oip.

*Yesunâ Petero sâp kêrâmbut den sâm
mâsikip.*

¹⁵ Hangât nalem neindâ ko Yesunâ
Simon Petero itâ sâm mâsikip, “Simon,
Yohanegât nanjâ, Bukurâpkâ zi, zen
umziñandâ gâsânome. Gânâ walâzingâm
umgandâ gâsânomat?” Sâi Peteron sâip,
“Kembu, Nâ gâgât otnimap, zo nângat.”
Sâi Yesunâ dukuip, “Gâ râma gwamnjâ
gakârâpnâ galem otzingâban.”

¹⁶ Yatâ sâm dum mâsikip, “Simon,
Yohanegât nanjâ, gâ perâknak umgandâ
gâsânomat?” Sâi Peteron sâip, “Kembu,
nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesunâ
dukuip, “Râma gakârâpnâ zengât galem
otzingâm ândiban.”

¹⁷ Yatâ sâm dum mâsikip, “Simon,
Yohanegât nanjâ, gâ perâknak nâgât ot-
gimap?” Yesunâ sâp karâmbut den yatâ
sâi ko Petero umnjâ bâlei sâip, “Kembu,
gâ kut nâi nâi zo nângâm nângâmat. Oi
nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesunâ
sâip, “Gâ râma gakârâpnâ galem otzingâm
ândiban. ¹⁸ Nâ perâknak dâgobâ. Gâ
sigan ândim zoren mo zoren âibam otgigi
âimâin. Oi bet ko gâ sombâ opnjâ bikâ pâna
kâsarâpkâ zin saagim gobi.” ¹⁹ (Yesunâ zo
yatâ sâm Petero mumbapkât den dukuip.
Mumbap, zoren a zinâ eknjâ Anutu sâm
âlip kwâknangâbigât nângâm sâip.) Den
yatâ sâm dukuip, “Gâ molini.”

²⁰ Oi Petero zâk puriksâm a Yesu
umñandâ gâsunimap, nâ kândâtñan ga
negip. Mârum Yesu mân mom arâpnâ
nen sot nalem neip, narâk zoren nâ Yesu
gootñan âi itâ mâsikâwan, “Kembu, nâinâ
sâi gâsâgobi?” ²¹ Oi nâ bet ga Peteronâ
neknâ Yesu nâgât mâsikâm sâip, “Kembu,
a zirân dap upap?” ²² Mâsiki Yesunâ itâ
sâm dukuip, “Zâk ândei nâ puriksâbat
mo zâk ândim mumbap, zorat gâ zâkkât
wangât sat? Gâ yen ga molini.” ²³ Yatâ sâi
ko arâpnâ sot bukurâpzin Yohane nâgât
itâ sâm gulipkuwe, “A zo mân mumbap.”
Ka Yesu zâk nâgât yatâ mân sâip. Zâknâ
itâ sâip, “Zâknâ ândei âburibat mo ândim
mumbap, zorat gâ wangât zâkkât sat?”

*Yohanegât bukurâpnâ den muruknjâ
kulemguwe.*

²⁴ A zorân kut nâi nâi zo ek nângâm
sâm muyagem ekap zi kulemgop. Zâk
kwembin den kulemgop. Oi nen zâkkât
itâ nângâmen, “Dinâ zo bonjâ.”

²⁵ Yesunâ kut nâi nâi donbep oip, zo
ekabân mân kulemguwen. Zo ekabân
kulemgum nanjindâ sâi hân zi piksâi a zin
mân sâlâpkum nângâbe.

Zo yatik.

Aposolo zengât den singi Lukanâ kulemgoip.

Yesunâ Tirik Kaapum zingâbat sâm sumbemân zariip.

(Mk 16:19-20; Lu 24:53)

¹ O Teopilo, nâ mârûm den kulemgum giwan, zo Yesu nep tuugip sot singi âlip sâip, zorat den singi otgiwan. ² Zâknâ nepnâ topkwap tuum âim sumbemân zâibapkât narâknâ mâte oi Tirik Kaapumnâ oknangi Aposolo mârûm gâsum sâlâpzângoipnâ nep diñ sâm zingip. Den zo dâzângom nangi Anutuñâ diim sumbemân zariip. Zorat den singi mârûm kulemguwan. ³ Zâk sâknâm nângâm mom zem zaatnâ arâpnâ zen sot sirâm 40, zorat umñan âsagezingâm ândeip. Zen nângâm pâlâtân kwâknangâbigât âsagezingâm ândeip. Anutu um topñan ândiândiñangât den dâzângom ândeip. ⁴ Oi zen sot tapnâ den itâ sâm dâzângoip, “Zen Yerusalema kamân mân birâbi. Ibânandâ kut nâi zingâbap, zorat mambât ândibi. Zorat den itâ sâm dâzângowan. ⁵ Yohane zâk too sanjonzingip. Ka narâk mân kêrep oi nânâ Tirik Kaapum sanjonzingâbat.”

⁶ Yatâ sâi mindum ândiwe, zen itâ sâm mâsikâwe, “Kembu, gâ narâk ziren kâsarâpnîñâ molizingâna Isirae niñak dum a kutâ op ândinat?” ⁷ Sâne itâ sâm dâzângoip, “Ibâ, zâk zinâ narâknâ nângâbigât mân sâip. Ibâ, zâk kâwali imbanâñangât opnâ narâk zo pâip. Zinâ zo mân nângâbi. ⁸ Zâknâ Tirik Kaapum sangongoi zengâren gem gam imbanâ zingî zen nâgât den singi sâsân a upi. Yatâ opnâ Yerusalema kamânân sot Yudaia hânân sot Samaria hânân sot hân kêrebân aksik, nâgât den singi zengâren sâne lañ kêrâm âibap.”

⁹ Den yatâ sâi iknetâ sumbemân zariip. Zari unumunumñâ ga doongoi mem zari mân igâwe. ¹⁰ Oi sumbemân zari arâpnâ zen tok ek kine a zagât hâmbâzik kâukâu, zet zengâren âsagem kirâwet. ¹¹ Oi itâ sâm dâzângowet, “Galilaia goknâ, zen wangât

sumbemân ek kinze? Anutuñâ Yesu mem sumbemân zariap. Yesu zariap, zo yatik âburem gibap.”

Arâp zen âburem ninâu nep tuuwe.

¹² Aposolo zen Oliwa bâknan gâbâ gem âburem Yerusalema kamânân âiwe. Baknâ zo Yerusalema kamân gootñan taap. ¹³ Kamânân âimnâ mirâ tâpmarâwe, zoren zâiwe. A kutzinâ itâ, Petero, Yohane, Yakobo, Andrea, Pilipo, Toma, Batolomaio, Mataio, Yakobo Alipaiogât nanñâ, Simon Zelote sot Yuda Yakobogât nanñâ. ¹⁴ A zo aksik um kânok op ninâu sâm ândiwe. Yatâ utne Yesu mamnâ Maria sot ambân nâmbutnâ sot Yesu murâpnâ, zen aksik betziñan mem ândiwe.

Yudagât gebâknan a nâi muyagiwe.

¹⁵ Narâk zoren Yesu a ambân kâmurâpnâ ândiwe, 120 yatâ, zorân mindum tarâwe. Oi Peteronâ zaat den itâ sâm dâzângoip, ¹⁶ “Bukurâp, Yudanâ kâsa diizingi Yesu gâsuwe. Zorat mârûmñan Tirik Kaapumnâ Dawidigât umñan den pâi den zo sâm Kembugât ekabân kulemgoip. Zo dap op yen zembap? ¹⁷ Yuda zâk niñan goknâ. Nen sot nep ârândân meip. ¹⁸ Oi a zorân kâmbamgât sangânñâ mem hân nâi kwâlip. Zoren âi hânân gei kom kâmbon kunziri zem tip gem nangi. ¹⁹ Den singi zo Yerusalema a ambân zin aksik nângâm hân zorat kutnâ Akedama sâwe (niñ denân ko kâmbam hân). ²⁰ Psalm ekabân den itâ kulemgune ziap, ‘Zâkkât mirâ kamân kwamen zimbap. Zoren a nâi mân ândibap.’

Oi den nâi itâ ziap,
‘Zo a nâinâ gebâknan kinbap.’

²¹ Oi a nâmbutnâ nen sot ândimnâ Kembu Yesunâ nep tuugip, zo ek nanğawe. ²² Oi Yohanennâ too sanjonñangi nepnâ topkwâip, narâk zoren zâkkâren târokwap ândeindâ ândim sumbemân zariip. Oi a zo zengâren gâbâ a nâi, zâk betniñan mei Yesu mom zaarip, zorat den singi sâindâ lañ kêrâbap.”

²³ Peteronâ yatâ sâi a zagât muyagezikâwe. Nâi kutnâ Yosepe Basaba sâmarâwe, kutnâ nâi Yusito. Oi a nâi ko kutnâ Matia. ²⁴ Muyagezikâm itâ sâm ninâu

sâwe, “O Kembu, a zengât umziñâ ek nângâmat. A zagât zi, zekâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkuat, zo tirâpnângona iknâ. ²⁵ Yudañâ Aposolo nepñâ kwâkâm mâtâp bâlinan arip, zorat nâinâ zâkkât gebâknan ândibap.” ²⁶ Ninâu yatâ sâmñâ wenzu pane Matigât âsagei Aposolo kiin kânok târokwatziñgip.

2

Tirik Kaapum gem gâip.

¹ Yuda zengât kendon nâi kutñâ Pentekos narâk oi Yesugât a ambârâpñâ zen mirâ kânogân mindum tarâwe. ² Tatne sumbemân gâbâ kwamit nâi pibâ patâ kwamit yatâ kwamiragom geip. Gemñâ mirâ tarâwe, zoren zâi piksâip. ³ Zen tap iknetâ kêrâp bâlam yatâ âsagem âbângum kâukziñan ge tap arip. ⁴ Oi Tirik Kaapumñâ umziñan gei piksâm imbanâ zing den gându nâi nâi sâm âiwe.

⁵ Narâk zoren Yerusalem kamânân a hân dâp ga ândiwe. A zo, zen Anutu mâtâsemarâwe. ⁶ Oi a donbep patâ zen kwamit zo nângâm mindune Aposolo zen dinziñâ dâp sâne nângâm kwakmak op kirâwe. ⁷ Oi imbanâziñ bun oi itâ sâwe, “A den se, zen aksik Galilaia a. ⁸ Dap op den yatâ sâne nângindâ dinniñâ yatâ uap? ⁹ Nen zi Mende a, Pata a, Elam a, Mesopotamia hânân gok, Yudaia hânân gok, Kapadosia hânân gok, Ponto hânân gok, Asia hânân gok. ¹⁰ Pirigia hânân gok, Pampilia hânân gok, Aigita hânân gok, Libia hânân Kirene zengât kamân goot goot, zoren gok. Nâmbutñâ nen Roma kamânân gok. ¹¹ Oi nen Isirae sot kamân nâin gâbâ Anutu mâtâsimen. Nâmbutñâ nen Keret a sot Arabia a. Nen yatâ zorâñ ândimñâ dinniñâ dâp Anutu kut nâi nâi âlipñâ oip, zorat singi sâne nângen.” ¹² A zen yatâ sâm imbanâziñ bun oi kwakmak op kin âragum sâwe, “Zi topñâ dap yatâ?” ¹³ Oi a nâmbutñandâ mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A zi too kâtik nem um gulip op se.”

Peteronâ zorat topñâ dâzângoip.

¹⁴ Petero zâk bukurâpñâ kiin kânok, zen sot kin den kâtikñâ itâ sâm dâzângoip,

“Yerusalem kamân mâirâp sot Yuda a nâmbutñâ, zen aksik nâ den sa kindap kwap nângânek. ¹⁵ A zi kinze, zengât itâ se, “Too kâtik nemñâ um gulip ue.” Yatâ bunâ. Mirâ mân kâtigei nen dap op too kâtik nimbem. ¹⁶ Zorat Propete Yoelenâ den nâi itâ sâm kulemgoip. Den zo bonñâ muyagiap,

¹⁷ ‘Anutunâ itâ sap, “Gâtâm hângât narâk âkâbâ sâi nâ Kaapumnâ a ambân aksik zingâbat. Zinga ko nan bârarâpziñâ zen Propete ziñâ den sâme, zo yatâ sâbi. A sigan, ziñâ kut nâi nâi sen mârât ikpi. A ambân sombâ, ziñâ uman bonñâ nângâbi. ¹⁸ Narâk zoren kore a ambân gakânâ Kaapum zinga Propete a yatâ op den sâbi. ¹⁹ Oi nâ sa sumbemân sen pup kulem muyagibap. Ombenân hânân top lâkulâku kulem muyagibap. Gilâm sot kêrâp sot kâbak, zorâñ hân kwârakubap. ²⁰ Mirâsin sumunkumbap. Kâin sinâ kurinikom gilâm yatâ upap. Oi Kembugât narâk mâte upap. Kembugât narâk âlipñâ âsakñoot muyagibap. ²¹ Oi narâk zoren nâi zâk Kembu konsâbap, zâk bâlinan gâbâ mâkâbap.” ’”

Peteronâ Yesugât topñâ sâm kâknan kwâip.

²² Yatâ sâmñâ Peteronâ itâ sâip, “Isirae a, nâ dâzângua nângânek. Anutunâ Yesu Nasarete kamânân gokñâ mam okñangi osetniñan ândim nep patâ sot sen mârât kulem tuugip. Zâk Anutugâren gâbâ gâip. Nep tuugip, zorâñâ topñâ sâm muyagei igâwe. ²³ Mârum Anutunâ zâkkât nângi zeipkât mâtâp zo sâm pindip, zo yatik zen kut nâi nâi okñangâm Kembugât gurumin den kukun a zingâne âi poru nagân kune moip. ²⁴ Ka Anutunâ mumunangât tâk olan diim sumbemân zariip. Mumunandâ dap yatâ angân kêrâbap? ²⁵ Zorat Dawidinâ zâkkât den kânñan sâm itâ kulemguip,

‘Nâ Kembu mâteyâk ek ândiwan. Zâkñâ âsâbân bitnâ bongen tâi mân loribat. ²⁶ Zorat ko umnâ âlip

oi nâmbâlamnandâ sâmb sâtâre oknangâman. Sâknandâ mom zaatpapkât mambât ândibat. ²⁷ Anutunâ, Gâ mân birâniban, zorat ko mumunâ zengâren mân âi ândibat. Gâ tirik agâ mân birâniban, zorat ko momnâ mân alâgibat. ²⁸ Gâ ândiândin mâtâp tirâpnogin. Mâtegan ândia otninandâ sâtâre kwâknang ândibat.’”

²⁹ Peteronâ yatâ sâmbnâ itâ sâip, “O bukurâpnâ, nâ sâkuniñâ Dawidi, zâkkât den sapsun zingâbâ. Zâk moi hanguwe. Oi kwaknâ ek nângâm ândime. ³⁰ Zâk Propete a ândim itâ nângip, ‘Anutu zâk kiurâpnâ zengâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkoi nâgât a kutâ tâtarân tâpapkât sâmb kâtigeip.’ ³¹ Zo nângâm Kristo zaatzaatnangât itâ sâip, ‘Zâk mumunâ zengâren ândibapkât Anutunâ mân birâbap. Momnâ sâknâ mân alâgibap.’ ³² Oi Anutunâ Yesu mângai zaari sin- niñandâ igâwen. ³³ Oi Anutunâ Yesu âsannâ bongen a kutâ kwânângi tâi Tirik Kaapum singi kwatningip. Yesunâ zo mem ningi kwamit nângâm ikse. ³⁴ Dawidinâ sumbemân mân zarip op ko lan den itâ sâip,

‘Kembunâ nâgât kembu itâ sâmb dukuip, “Nâgât âsannan tâtnan. ³⁵ Tâtna kâsarâpkâ minduzingâ kingangât kombân upi.”’

³⁶ Isirae a aksik patâ itâ nângâbi. Yesu poru nagân kuwe, zâk Anutunâ Kembu sot a bâlinan gâbâ mâkâningâbapkât mârumb sâsân, Kristo, kwânângi ândiap.”

A donbep umzin melânne too sanjonzingâwe.

³⁷ Peteronâ den yatâ sâmb dâzângoi nângâm umzin bâlin oi Petero sot bukurâpnâ itâ sâmb mâsikâzingâwe, “Bukurâpnin, nen dap oindâ dâp upap?”

³⁸ Sâne Peteronâ itâ sâmb dâzângoi, “Umzin melânne Yesu Kristogât korân too sanjonzingindâ tosazin bun upap. Yatâ utne Anutunâ Tirik Kaapum zingâbap. ³⁹ Ziinâ sot kiurâpzinâ sot kârebân ândie, Kembu Anutunâ diizingâbap dâp, Tirik Kaapum zengât singi sâsân, zo zingâbap.”

⁴⁰ Petero zâk den yatâ sâmb den târokwap den girem itâ sâmb dâzângoi, “Zen bâlin mâme a osetzin gâbâ gane Anutunâ gâsuzingâbap.” ⁴¹ Sâi sirâm zoren a ambân 3 tausen yatâ, zinâ Peterogât den nângâm umzinâ gâsui too sanjonzingâne Yesugât kâmut, zengâren târokwarâwe.

Ninâugât âsâbân mindumarâwe.

⁴² Oi Aposolo, zen singi âlip dâzângone nângâm ândiwe. Oi umzinâ gâsâyagom ninâu sot nalemgât âsâbân mindumarâwe. ⁴³ Oi Aposolo zin Yerusalem kamânân sen mârât kulem top top tuumarâwe. Oi a ambân, zen aksik kenngât op nangâwe. ⁴⁴ Yesu nângâm pâlatân kwâknangâwe, zen kut nâi nâizinâ kânogâk zeip. ⁴⁵ Oi hân sot sikumzin pane sangân mem a giginâ kâsâpkum zingâmarâwe. ⁴⁶ Zen sirâmnâ sirâmnâ um kânok op tirik namin zâi mindumarâwe. Oi mirâzinan nalem ârândân namarâwe. Oi nalem zo sâtâreyân namarâwe. ⁴⁷ Oi Anutu sâmb âlip kwâknangâwe. Yatâ utne a ambân, zen zingit umâlep urâwe. Oi Kembu zâk sirâmnâ sirâmnâ a ambân Yesugât kâmurân târokwatzingâmâip.

3

Peteronâ a nâi kubigip.

¹ Sirâm nâin mirâ oi, ninâu sâsân narâk oi Petero sot Yohane, zet tirik namin zâiwet. ² Oi a nâi mam kâmbon kâligen gâbâ kin bâlinâ âsageip, zâk lum gawe. A zo bukurâpnâ sirâmnâ sirâmnâ lum tirik namâ mâtâp âlipnâ, hikpârâknoot, zoren pane kât sikumgât oletzingâmâip.

³ Oi Petero sot Yohane zet tirik namin zâiram oitâ zikitnâ oletzikip. ⁴ Oletziki zet ek kin Peteronâ itâ sâmb dukuip, “Gâ net nikit.” ⁵ Peteronâ sâi kât niram sabot sâmb sen kwap zikirip. ⁶ Yatâ oi Peteronâ itâ sâmb dukuip, “Kât sikum mân zemnigap. Kut zi kânok zemnigap, zo gibâman. Yesu Kristo, Nasarete goknâ, zâkkât sâtkât dâgoga zaat âim ga.” ⁷ Yatâ sâmb biknâ bongen gâsum zaarip. Yatâ oi zorânak kin bâlin zo winziksâi zaat kirip. ⁸ Zaat âim gam kin ko zet sot ârândân tirik namin zâiwe.

A kinj bâlinj zo pâtan âim gam Anutu sâm âlip kwâknangip ⁹ Anutu sâm âlip kwâknangi a aksik zen ek nângâwe, zen itâ sâwe. ¹⁰ “A zo tirik namâ mâtâp âlipnâ, hikpârâknoot, zoren tap olet-zingâmap.” Oi a zo kubiknangip, zorat eknâ imbanâzinj buj oip. ¹¹ Oi Petero, Yohane zekâren târokwatzi a aksik patâ tirik namâ umnâ nâi kutnâ Salomo, zoren zekâren mindumnâ sâlâpzinjan zim kirâwe.

Peteronjâ a singi âlip dâzângoip.

¹² Zen mindum kine Peteronjâ zingitnâ den itâ sâm dâzângoip, “Isirae a, zen wangât a zirat opnâ nikit kinze? Zi niknâ imbanjan mân kubikset. Zen dap nânge? Târâkniknangât Anutunâ kubiksap? ¹³ Yatâ bujâ. Abaram, Isaka, Yakobo sot sâkurâpnij, zengât Anutu, zâknâ kore anjâ Yesu sumbemân a kutâ kwânângi ândiap. Oi zen Yesu gâsum a sâtnâ zingâne Pilatogâren diim âine olanbat sâip. ¹⁴ Olanbat sâi zen kândâtkuwe. Tirik sot târârak a zo kândâtkum kâmbam a nâi olanbapkât sâwe. ¹⁵ Ândiândinj marinjâ kuwe. Kune moi Anutunâ mângei zaari igâwen. ¹⁶ Oi kinj bâlinj a ikme zi Yesu kutnâ konsâitâ a zi kubiknangi sâknâ âlip oi ikse. Yesugâren nângâm pâlâtânj oitâ âlip op zaatsap.

¹⁷ Bukurâpnâ, nâ nângan. Zen sot patârâpzinjâ, zen Yesu topnâ mân nângâm kuwe. ¹⁸ Yatâ utnetâ Kristo sâknam nângâm moip, zorat Anutunâ mârûmjan Propete a zengât lâuyân den pâi sâm kulemguwe. Anutunâ sâi den kulemguwe, zorat bonnâ âsageip. ¹⁹ Oi zen umzinjâ melân ândiândi sânginjâ kândâtkune tosazinj birâbap. Oi Kembunâ umzinj mem sândukjan kwatzingâbap.

²⁰ Kembu Yesu Kristo zingâbap. Zâk zengât singi sâm gâsum sâlâpkoip. ²¹ Zâknâ sumbemân ândei kut nâi nâi âsagem nanjâbapkât narâk mâte upap. Zorat Anutunâ mârûmjan den Propete gakârâpnâ lâuzinjan pâi sâwe. ²² Mose zâk den itâ sâip, ‘Kembu Anutunâ bukurâpzinj zengâren gâbâ Propete nâi, nâ yatâ, muyagem den dâzângoi nângâbi.

²³ Oi nâi zâk zâkkât den kwâkâbap, zo Anutunâ kom nanjâbap. A zo Anutu a gakârâp zengât oserân mân ândibap.’

²⁴ Oi Samue sot Propete a nâmbutnâ ândim gawe, zen kut nâi aksik narâk ziren âsagiap, zorat den sâm kulemguwe. ²⁵ Zen ko Propete a ândiwe, zengât kiurâp. Sâkurâpzinj zen sot Anutunâ târotâro oip. Zen târotâro zorat umnjan ândie. Anutunâ târotâro zo Abaram itâ dukum muyageip, ‘Nâ kiurâpkâ mäsop minzingâbat. Mäsop zorân hânjâ hânjâ a dâpzinj upap.’

²⁶ Anutunâ kore anjâ Yesu sângongoi gem muyageip. Zen orot mâme bâlinjâzinjâ birâbigât gem gâip. Zâknâ diizingi bâlinjâzinjâ birânetâ mäsop minzingâbap.”

4

Petero sot Yohane tâk namin zâparâwe.

¹ Petero sot Yohane, zet a den dâzângom kiritâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kâwali a sâtnâ sot Sadukaio a, zen ârândânj zekâren gawe. ² Zet a singi âlip dâzângowet. Yesu zâk mumujan gâbâ zari a ambân aksik yatâ zaatpi, zorat den sâitâ a sâtnâ zen nângâne bâlinj oip. ³ A sâtnâ zen gâsuzikâm mirâ mârûm nâtiksâipkât tâk namin zâpane zeitâ hanjsâip. ⁴ Oi Peteronjâ singi âlip sâi nângâwe, zengâren gâbâ donbep zinjâ zo nângâne bon oi Yesugât kâmurân târokwatne a aksik tengâzinjâ a 5 tausen yatâ urâwe.

Peteronjâ Yesugât kutnâ sâm muyageip.

⁵ Hanjsâi a sâtnâ sot a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yerusalem kamânân minduwe. ⁶ Tirik namâ galem a patâ Hanasi sot Kaipa, Yohane, Alesande sot a ambârâpzinjâ zen sot minduwe. ⁷ Mindum sâne Petero sot Yohane diizikâm osetzinjan âi zâpane kirâwet. Kiritâ itâ mäsikâzikâwe, “Nâinjâ imbanjâ ziki kulem zi tuugabot? Nâigât sâtkât uabot?”

⁸ Oi Petero zâk kiri Tirik Kaapumnâ umnjan piksâi itâ sâm dâzângoip, “Galem a sot a ambân zengât patârâpzinjâ, nâ sa nângânek. ⁹ Net kinj bâlinj a beknjan miet, zorat mäsikânike? A zi dap op âlip uap sâm, zorat op mäsikânike? ¹⁰ Mäsikânike,

gât ko sapsuga zen sot Isirae a aksik zen nângânek. Zen Yesu Kristo, Nasarete kamânân goknâ poru nagân kune moi Anutuñâ mumuñan gâbâ mângai zaat ândiap. Zâkkât imbanâñangât opnâ a zi âlip op mâteziñan kinzap. ¹¹ Yesu zâk mirâ kunkun nâi yatâ uap. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

‘Mirâ tuutuun a zen kunkun nâi eknâ âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zorânâ mem namin kwânângi kunkun patâ kâtiknâ op kinzap.’

¹² Kubikkubik zo zâk ziknik kubikniñgâbap. A nâigât korân sâm orotnâ, zo hânân mân ziap.”

Kembugât den lubi.

¹³ Oi Petero sot Yohane, zet a mâteziñan kin mân kengât op den sâm kiritâ a ziñ zekât itâ nângâwe, “Zet ekap namin mân zâiwet.” Zo nângâm imbanâziñ bun oip. Oi zet mârûm Yesu sot ândiwet, zo zikit nângâwe. ¹⁴ Oi kin bâliñ kubigâwet, zorân zet sot kiri eknâ zorat den sâm mâburinam kwagâwe.

¹⁵ Den kârûm sâne âkñan gei kiritâ ziñak den itâ sâm âraguwe, ¹⁶ “Nen a zâgât zi dap otzikânâ. Zet sen mârât kulem nâi muyageitâ Yerusalem kamânân a ambân aksik zen siñgizik nânge. Zo mân sâm kwârakunat. ¹⁷ Oi den zo kamân dâp lañ kâri nângâbegât sâm kengât otzikindâ a ambân den mân dâzângobabot.” ¹⁸ Yatâ sâm sâne zaritâ itâ sâm dâzâkowe, “Zet Yesugât kot sâm a ambân mân dâzângobabot.”

¹⁹ Yatâ sâne Petero sot Yohane zet den itâ melân dâzângowet, “Ziñak nângâm iknek. Zengât den lum Anutugât den birânat, zorat Anutuñâ nângi dap upap? ²⁰ Kut nâi nâi ek nângâwen, den zo mân tik pânat.”

²¹ Yatâ sâitâ sâm kengât den dâzâkom zâpane âiwet. Kamânân a ambân zen sen mârât kulem zo ek nângâm Anutu sâm âlip kwâkñangâwegât a sâtnâ ziñ zengâren kwaknâ Petero sot Yohane kut zo lañ mân otzikâwe. ²² A kubigâwet, zo kendonñâ 40 yatâ ândim gâi kubigâwet.

Yesugât kâmut zen mindum ninâu sâwe.

²³ Petero sot Yohane minduminduyân gâbâ gem bukurâpzik zengâren âim tirik namâ galem a patâ sot a ambân zengât a patâ, ziñ den dâzâkowe, zo aksik dâzângom nângâwet. ²⁴ Yatâ sâitâ a ambân den zo nângâm umziñ mindum Anutugâren den itâ sâwe, “Kembu, gâ hân sumbem mariñâ. Gâ sumbem sot hân, saru sot kut nâi nâiziñoot muyageziñgin.

²⁵ Sâna Tirik Kaapungâ zâknâ sâkuniñ kore agâ Dawidi, zâkkât umñan den pâi itâ sâip, ‘Um kâtik zen wangât den sârek op kwamitage? A zen wangât den bon bun se? ²⁶ Hânñâ hânñâ a kutâ ga kinze. A patâ mindum kinze. Kembu sot a bâliñan gâbâ mâkâziñgâbâpkât sâsân, Kristo, kâsa otzikânâ ga kinze.’”

²⁷ Yatâ sâmñâ itâ sâwe, “Perâkñak kamân ziren tirik kore agâ kwânângin. Herode sot Pilato sot um kâtik a sot Isirae a sâtnâ, zen zâk kâsa okñangânam minduwe. ²⁸ Mârûm gikak nângâm yatâ upi sâin, zo yatik urâwe. ²⁹ Oi Kembu, zi ko sâm kengât dinziñâ ek nângâm kore arâpkâ imbanâ niñgâna kengât bun gâgât den sâm ândinat. ³⁰ Nen Yesugât korân sâindâ ko sisi mâsek a kubikziñgâm sâna kulem top top muyagibap.”

³¹ Yesugât kâmut, zen yatâ ninâu sâm tatne ko mirâ mindum tarâwe, zo sânsânsâip. Oi Tirik Kaapungâ umziñan piksâi kengât bun, lâu bâbâlanjâk a ambân Anutugât den dâzângowe.

Yesugât kâmut zen um kânok op ândiwe.

³² Yesugât kâmut zen um kânok op ândim kut nâi nâi zemziñgip, zorat nâgât, gâgât mân sâwe. Kânogâk zemziñgip. ³³ Oi Aposolo zen Kembu Yesu mumuñan gâbâ zaarip, zorat den siñgi imbanâñoot dâzângom ândiwe. Anutuñâ imbanâ ziñgâm tânzângoip. ³⁴ Zengât oserân gâbâ nâi sii nalemgât kârûkârû mân urâwe. A hânziñoot sot mirâziñoot, zen zo pam kât memñâ Aposolo zengâren parâwe. ³⁵ Oi Aposolo ziñâ kât zo mem kâsâpkum a ambân kwakmarâwe, zo ziñgâm ândiwe.

³⁶ Oi a nâi ândeip, kutnâ Yosepe. Aposolo ziñâ kutnâ nâi Banaba sâwe (niñ denân

ko bet mame a). Zâk Lewigât kiun, Kipiro hânân goknâ. ³⁷ A zorânâ hânâ pâi mine kât aksik mem Aposolo zengâren pâip.

5

Anania sot Sapira, zekât singi.

¹ A nâi ândeip, kutnâ Anania. Zâkkât ambinjâ Sapira, zâk sot sâmbân nângâm hânziknâ pâitâ mem sângân zikâwe. ² Ananianâ sângân mem torenjâ tik pam torenjigâk Aposolo zengâren pam, zi aksik sâip. ³ Pâi Peteronâ itâ sâmbân dukuip, “Anania, gâ wangât Satanjâ umgan giari Tirik Kaapum kâitkum hângât sângânjâ torenjâ tik paat? ⁴ Hângât sângân mân mena zemgibap. Mo kât mem gikâ mimbâ sâmbân âlip membat. Gâ wangât umgandâ kâitgogi yatâ uat? Gâ a mân kâitkuat. Anutu kâitkuat.” ⁵ Yatâ sâi Anania zâk den nângâm kin zorânak hânân gei zem moip. Oi zâkkât singi nângâwe, zen kenjât urâwe. ⁶ A sigân, zen kâmbârânâ mem kâpim lum âi hanguwe.

⁷ Narâk mân kêrep oi ambinjâ zâk singi mân nângâm gâip. ⁸ Gâi Peteronâ itâ sâmbân mâsikip, “Hângât sângânjâ kât itik miwet?” Sâi zâknâ sâip, “Zo yatik miwet.” ⁹ Sâi Peteronâ itâ sâmbân dukuip, “Zet wangât den saamjâ Kembugât Kaapum kâitkuabot? Nângâ. Apkâ hangue, zen mâtâbân ga kinze. Zen yatigâk gâ mingim âi hangobi.” ¹⁰ Yatâ sâi zorenâk kinj topjân gei zem moip. A sigan zinjâ mirin gam muyagem lum âi apjâ nângâmjân hanguwe. ¹¹ Oi Yesugât kâmut sot a ambân nâmbutjâ zen singi zo nângâm kenjât donbep urâwe.

Aposolo zinj kulem top top tuuwe.

¹² Aposolo zen a zengâren sen mârât kulem top topjâ tuum ândiwe. Oi Yesugât kâmut zen tirik namâ umjâ nâi kutnâ Salomo, zoren um kânok opjâ mindumarâwe. ¹³ Mindunetâ a nâmbutjâ hurat kwatzingâm târokwatzingânâ kenjât op birâwe. ¹⁴ Ka a ambân kâmut kâmutjâ, zen Kembu nângâm pâlatânj kwâknângâm Yesugât kâmut zengâren târokwatzingâwe. ¹⁵ A ambân zen bukurâpzinjâ sisi mâsekziñoot helânân

pam luzingâm âi mâtâbân itâ sâmbân zâmbârâwe, “Peteronâ mâtâbân âim gâi sândokjandâ zengâren ari âlip upi.” ¹⁶ Oi Yerusalem kamân nângâm nângâm a ambân ândiwe, zen gam minduwe. A ambân mâsekziñoot sot wâkeziñoot diizingâm gane âlip op nângâwe.

Anutugât sumbam anjâ Aposolo tâk namin gâbâ diizingip.

¹⁷ Oi kut nâi yatâ âsagei tirik namâ galem a patâ sot arâpnâ sot Sadukaio a, zen um kâlak nângâm Aposolo gâsuzingâwe. ¹⁸ Gâsuzingâm tâk namâ patin zâmbârâwe. ¹⁹ Zâmbane zinetâ nâtigân Kembugât sumbem a nâinjâ ga hângi mem pam diizingâm gem itâ sâmbân dâzângoip, ²⁰ “Zen tirik namin zâim a ambân ândiândi unaknângât den dâzângom kinbi.” ²¹ Yatâ sâmbân dâzângoi nângâm hangât tirik namin zâim a ambân singi âlip dâzângowe. ²² Oi tirik namâ galem a patâ sot arâpnâ, zen Isirae a sâtnâ aksik minduzingâne gawe. Oi a nâmbutjâ sângonzângom tâk namin âi Aposolo diizingâm gabi sâwe. A zo tak namin âi a kâruzingâmjâ mân muyagezingâm âburem gam sâwe, ²³ “Nen âimjâ namâ hângi kâtiknâ kiri iksen. Oi galem a zen hângiyân kinze. Oi hângi mem pam bagim a kâruzingindâ buj ue.”

²⁴ Den yatâ sânetâ tirik namâ kâwali a sot tirik namâ galem a patâ, zen den zo nângâne kwakmak oip. ²⁵ Utinetâ a nâinjâ ga sâip, “Nângânek. A tâk namin zâmbanse, zen tirik namin a den dâzângom kinze.” ²⁶ Sâi Tirik namâ kâwali a patâ sot arâpnâ zen Aposolo gâsuzingânâ âiwe. A zinjâ kuk op kâtnâ zângobegât kenjât op mulunâk diizingâm gawe.

Aposolo zen minduminduyân kenjât buj den sâwe.

²⁷ Minduminduyân diizingâm zâmbane kinetâ tirik namâ galem a patânâ itâ sâmbân dâzângoip, ²⁸ “Mârum den kâtiknâ dâzângowen. A zorat korân a ambân den mân dâzângobi. Oi yatâ sâindâ Yerusalem kamânân lanj kârip. A kuwe, zorat tosa nengâren pânâmbâwe.”

²⁹ Sâi Petero sot Aposolo nâmbutnâ, zen den itâ mâburem dukuwe, “A den lum Anutugât den birânat, zo ko mân dâp upap. ³⁰ Zen Yesu poru nagân kune moip. Oi sâkurâpnîj zengât Anutu, zâknâ mângai zaarip. ³¹ Zaari Anutuñâ âsan topñan bongen pam a sâtnâ patâ sot kubikkubikniñâ kwânângip. Oi Isirae a ambân, zen umziñ melânje tosaziñ gulipkubapkât sâmâp. ³² Kut nâi nâi zo igâwen. Oi zorat sinji den nen sot Tirik Kaapum, niñâ sâmen. Tirik Kaapum Anutuñâ sât lulu gakârâp zingâmap.” ³³ Den yatâ sâm dâzângoi kuk opñâ Aposolo zângonam urâwe.

Parisaio a nâiñâ bukurâp girem den sâm dâzângoi.

³⁴ Oi minduminduyân Parisaio a nâi tâip, kutñâ Gamalie. Zâk gurumin dengât kubikkubik a oi a ambân ziñ hurat kwâknângâwe. Zâknâ oksâm kin Aposolo sâi diizingâm geiwe. ³⁵ Oi bukurâpnâ itâ sâm dâzângoi, “Isirae a, zen a zi kut nâi nângâmnik otzingâbi. ³⁶ Mârum a nâi kutñâ Teuda, zâknâ nâ a kutâziñâ sâi a 4 handeret yatâ zâkkât a urâwe. Oi zikñâ kâmbam zigi arâp ziñâ sinsururuñ urâwe. ³⁷ Oi bet a sâlâpzingozângon narâknâ Galilaia gokñâ, a nâi kutñâ Yuda, zâknâ a kutâ kunat sâi a nâmbutnâ arâpnâ urâwe. Ka a zo moi ko arâpnâ zen sinsururuñ urâwe. ³⁸ Zorat den dâzângua nângânek. Zen a zi birâzingâne ândinek. Zen den sot nep zo ziñ umziñgât upme oi ko bon buñ upap. ³⁹ Ka Anutugâren gâbâ oi ko mân buñ upap. Oi zen Anutu kâsa miñangâbegât.”

Aposolo lapitzingâwe.

⁴⁰ Zo yatâ sâm dâzângoi nângâne dâp oi sâne Aposolo mirin zâine tâknâ lapitzingâwe. Zângomñâ Yesugât kot mân dâzângobigât sâm sângonzângowe. ⁴¹ Sângonzângone sâtâre op âiwe. Yesugât a, zen Yesugât op lapitzingâwe, zorat minduminduyân gâbâ gem sâtâre op âiwe. ⁴² Oi sirâmñâ sirâmñâ tirik namin sot a mirin Yesu Kristogât sinji âlip mân birâm dâzângom ândiwe.

6

Sâkkât nep, zorat a gâsum sâlâpzingowe.

¹ Narâk zoren Yesugât kâmut donbep muyagem târokwatzingâwe. Oi nalem kâsâpkum Yuda a ambân nâmbut Grik den sâmarâwe, zengât oserân ambân malâ nâmbutnâ zen nalem mân ningâwe sânetâ a Grik den sâmarâwe, zen nângâne mân dâp oip. Oi a Yuda den sâmarâwe, zen sot den sârek sâm âraguwe. ² Yatâ utne Aposolo kiin zagât zen Yesugât arâpnâ kâmut minduzingâm itâ sâm dâzângowe, “Nen Anutugât den sâsân nep zo birâm nalem nep tuugindâ mân dâp upap. ³ Zorat a bukurâpnîj osetziñan gâbâ zen a nâmburân zagât, a nângânângâziñoot sot Kaapumñâ umziñan piksâsân zo zingitne âlip oi gâsum sâlâpzingonat. Nep zi zingindâ tuum ândibi. ⁴ Nen ko ninâu sot den sinji sâsân, zorat nebâk tuum ândinat.” ⁵ Zen den yatâ sâne zen aksik nângâne dâp oi a itâ gâsum sâlâpzingowe. Setepano, zâk nângâm pâlâtânoot sot umñan Tirik Kaapum piksâm zeip. Oi Pilipo, Porokoro, Nikano, Timon, Pamena sot Nikolau, Antiokia kamânân gok. Zâk hân nâin gokñandâ Yuda zengâren târokwâip. ⁶ A zo diizingâne Aposolo zengâren âi kine bitziñâ kâukziñan pam ninâu sâwe. ⁷ Oi Anutugât denñâ lañ kârâm ari Yerusalem kamânân Yesugât kâmut zen târokwâi târokwâi op âiwe. Oi tirik namâ galem a zengâren gâbâ donbepñâ den sinji âlip nângâm luwe.

Setepano den sâknânâk sâwe.

⁸ Anutuñâ Setepano tângum imbanâ pindi a zengâren sen mârât kulem top top tuum arip. ⁹ Oi a nâmbutnâ zen zâk sot den âraguwe. A zo zen mâtâmâtâse namâ nâi kutñâ Libertene, zoren mindumarâwe. A zen Kirene a, Alesandiria a, Kilikia a, Asia a. A yatâ zorân Setepano sot den âraguwe. ¹⁰ Tirik Kaapumñâ Setepano den nângânângâ âlip pindi den âlipñâ sâi den hâuñâ mâburinam kwagâwe. ¹¹ Kwakñâ a nâmbutnâ tigâk itâ sâm dâzângowe, “Setepanogât itâ sâbi. ‘A zâk Mose sot Anutu sâm bâliñ kwatziki nângâwen’” ¹² Sâne yatâ utnetâ a yennâ sot a sâtnâ sot

Kembugât gurumin den zorat galem a, zen den zo nângâmñâ kuk opñâ Setepano kom gâsum a sâtnâ mindumindu patin diim âiwe. ¹³ Oi Setepanogât den sarâ sâbigât a muyagezingâne Setepanogât den sarâ sâm itâ sâwe, “A zi zâk tirik namâ sot Kembugât gurumin den sâm bâlin kwâpmap. ¹⁴ Zâk itâ sâi nângâwen, ‘Yesu, Nasarete kamân gokñâ, zâkñâ tirik namâ zi kom kâdanñâ gurumin den Mosenñâ sâip, zo kâdanñap.’ ” Yatâ sâwe. ¹⁵ Oi minduminduyân târâwe zo, zen Setepano iknetâ si sângânñâ sumben a yatâ oip.

7

Setepanonñâ sâkurâpziñ zengât sinji sâm dâzângoip.

¹ Tirik namâ galem a patâ, zâkñâ Setepano mäsikâm sâip, “Den se, zo bonñâ?” ² Sâi Setepanonñâ itâ sâip, “Bukurâpnâ sot ibârâpnâ, den sa nângânek. Sâkuniñâ Abaram, zâk Haran kamânân mân âim Mesopotamia hânân ândei âsakñâ mariñâ, Anutuñâ zâkkâren âsagem itâ sâm dukuip, ³ ‘Gâ hân topkâ sot torerâpkâ birâzingâm nânñâ hân nâi tirâpgobat, zoren âi ândiban.’ ⁴ Abaram zâk den zo nângâm Kaidai hânñâ birâm Haran kamânân âi ândeip. Zoren ândei ibânñâ moi Anutuñâ diim gâi Yuda hânân zi ga ândeip. ⁵ Anutuñâ diim ga hân nâi mân pindi galem oip. Buñâ hân murukñâ nâi mân pindip. Ka hân zo zâk sot kiurâp zengât sinjiyâk sâm pâip. Zâk kiun buñ ândeip, zo ko Anutuñâ lañ yatâ sâip.

⁶ Oi Anutuñâ den itâ sâip, ‘Kiurâpziñ zen hân nâin kendon 4 handeret umñan kore a op ândibi. Zoren hân mâirâpnâ zen sâknam zingâne ândibi. ⁷ Kiurâpziñ zen kore op ândine nâ hân mâirâp hânñâ zinga kiurâpziñ zen zâmbam hân ziren ga nâ mâpâsenim ândibi.’ ⁸ Oi Anutuñâ Abaram târotâro pindi kwabâ kwarangip. Oi nannâ Isaka âsagem sirâm nâmburân zagât tapñâ karâmbuñan kwabâ kwâkñangip. Isakanñâ Yakabo yatik kwabâ kwâkñangip. Yakobo zâk narâpnâ kiin zagât yatik otzingip.

⁹ Oi sâkurâpninñâ zen munziñâ Yosepe, zâkkât um kâlak nângâm kât minam Aigitâ

a zingâwe. Aigitâ a zen Aigita hânân diim âine Anutuñâ zâk sot ândeip. ¹⁰ Anutuñâ Yosepe sâknam kâbâ yâmbât kwâkñan gâbâ mâkâm Aigita a kutâ Parao, zâkkât mâtenjan nângânangâ âlipñâ pindâm tângoi Paraonñâ a ambân gakârâpnâ aksik galem otzingâbapkât gâsum sâlâpkoi. ¹¹ Gâsum sâlâpkoi ândei pu patâ muyagem Aigitâ hânân sot Kanaan hânân dâp op zeip. Oi sâkurâpninñâ nalemgât kârukâru op ândiwe. ¹² Oi a nâmbutñandâ Aigitâ hânân nalem ziap sâne Yakobo zâk nângâm narâp sângonzângoi âiwe. ¹³ Oi du zagâtñan âine Yosepe zâk topñâ âtârâpnâ sapsun zingip. Oi a kutâ Parao, zâk Yosepe torerâp gawe, zorat sinji nângip.

¹⁴ Oi Yosepenñâ sâi ibânñâ Yakobo sot torerâpnâ aksik, a ambân tengâziñ 75 yatâ, zen Aigita hânân âiwe. ¹⁵ Yakobo zâk Aigitâ hânân âi ândim moip. Oi narâpnâ zen zoren mom nângâwe. ¹⁶ Munetâ kâmbârânziñâ Sikem hânân minzingâm âi hanzângowe. Hân zo Abaramñâ mârurnan Sikem kamânân Hemo kiurâp, zengâren kwâlip. Zoren hanzângowe.”

Mosegât sinji dâzângoip.

¹⁷ “Oi Anutuñâ Abaram kânñan den sinji dukuip, zo âsagibapkât narâkñâ mâte oi Aigita hânân Isirae a ambân donbep âsagem lañ kârâm ândiwe. ¹⁸ Yatâ op ândine Aigita a kutâ nâi âsageip. Zâk Yosepegât sinji mân nângip. ¹⁹ Oi a kutâ zorânñâ sâkurâpninñâ kâitzângom sâknam kwatzingip. Oi katep mâik gakârâpziñâ, zen mumbigât sâi âkñan zâmbane zem muwe. ²⁰ Narâk zoren Mose âsageip. Katep zo Anutuñâ egi holi tobat âlipñâ oip. Ibâ mam zet mirin tik mem ândine kâin karâmbut âkip. ²¹ Oi âkñan pane ândei Parao bâratñandâ muyagemñâ mem nannâ sâm galem oi lâmbarip. ²² Parao arâp zen Aigitâ zengât nângânangâ kwâkâm pindâne nângâm kâtigem kut nâi nâi zorat topñâ sâi nângâne imbanñâ oip. Oi nep top topñâ tuubam mân kwagip.

²³ Ândei kendon patâ 40 oi Isirae a bukurâp zingitpam arip. ²⁴ Âi egi Aigita a nânñâ Isirae a nâi kom tâi ekñâ bukuñâ bekñan mem Aigita a zo koi moip. ²⁵ Oi

itâ nângip, 'Bukurâpnâ nâgât itâ nângâbi. Nâ bukurâpnâ Paraogât biknâ gâbâ mâkâzingâbatkât Anutuñâ sârn nîgip.' Ka bukurâpnâ zen mân nângâwe.

²⁶ Sirâm nâin Mosenâ âi egi Isirae a zagât agom tâtâ muyagezikâm kwâkâzikâm itâ sârn dâzâkoip, 'A zagât, zet buku bukuñâ. Wangât kâsa uabot?' ²⁷ Sâi a kâmbam topkwap bukuñâ koip, zorânâ Mose mem kâbaknem itâ sârn dukuip, 'Nâinâ gâ nengât a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?' ²⁸ Muka Aigita a nâi koin, zo yatik nâ nobam sat?' ²⁹ Oi Mose zâk den zo nângâm kengât opnâ sârârâk kârâm âi Midian hânân âi hân mâirâp zen sot ândeip. Zoren ambân mem nanzatnâ minzikip.

³⁰ Oi kendon 40 âki ko mirâ kamân âtânâ, a mân ândiândinân, baknâ Sinai zorat topnân ândei sumbem a nâinâ nak topnân kârâp bâlamân âsagenangip. ³¹ Mosenâ zo eknâ wannâ yatâ uap sârn ikpam ari Kembugât dinâ itâ âsageip. ³² 'Nâ sâkurâpkâ zengât Anutu. Abaram, Isaka sot Yakobo, zengât Anutu.' Sâi Mose zâk sârnâm sâmbui pindinsârn kirip. Zo ikpam kengâtngât donbep oip. ³³ Yatâ op kiri Anutuñâ itâ sârn dukuip, 'Hân lânsat, zo tirik hân. Zorat opnâ ko kipâkegâ kwâkâm pânân. ³⁴ Arâpnâ Aigita hânân sârnâm patâ kwatzingâne isem umbâlâ utne nângâm betzinân mimbam gian, gât ko gâ sângongoga Aigita hânân âiban.'

³⁵ Sumbem anâ Mose yatâ dukuip. Isirae a zen mârûm Mose birânangâm itâ dukuwe, 'Nâinâ gâ a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?' Ka Anutuñâ a zo a kutâ sot betzinân mimin a upapkât sârn sângongoip. Sumbem a nâinâ kârâbân muyagem nep zo sârn pindip. ³⁶ Oi sângongoi âi Aigita hânân gâbâ diizingâm gâip. Zâk Aigita hânân sot saru kurinân sot mirâ kamân kâtiknân sen mârât kulem top top tuum ândei kendon 40 âkip. ³⁷ Oi Mosenâ Isirae a itâ sârn dâzângoip, 'Anutu zâk bukurâpzinâ zengât oserân gâbâ Propete nâi, nâ yatâ, muyagem zingâbap.' ³⁸ Yatâ sâip. Oi zâknagâk mirâ kamân kâtiknân sâkurâpnin zen sot ândei Sinai baknân sumbem a nâinâ den

zinzin kâtiknâ Anutugât lâunân gâbâ mem pindip. Mose sot sâkurâpnin zen Anutugâren gâbâ ândiândigât den nângâmñâ den zo mem nîngâwe.

³⁹ Oi sâkurâpnin zen Mosegât dinâ kâbaknem birâm Aigita hânân âburinam umzin patâ kirip. ⁴⁰ Zen Aaron itâ sârn dukuwe, 'Gâ lopio sobim nîngâna, zorân kândom otnîngâne âinat. Mose zâk Aigita hânân gâbâ diiningâm gâip, zâk âi bun oip mo dap?' ⁴¹ Yatâ sârn makau dâpnâ lopio sobim zâkkât singi sârn nalem om sârn âlip kwâknangâwe. Bitzinandâ tuuwe, zorat sâtâre opnâ zâkkât singi sârn sii nalem uwe. ⁴² Yatâ utne Anutuñâ birâzingi umzin gulip oi kâin sângelak mâpâsezingâwe. Oi zorat Propete zengât ekabân den itâ ziap,

'O Isirae mâirâp, zen kendon patâ 40 mirâ kamân âtânâ, hân mân ândiândinân ândim nâgât singi zuu mo nalem kom om nemarâwe? Bunâ. ⁴³ Zen Moloko lopiogât hâmbâ silep lum âim ândiwe. Oi lopio Repangât sângelak dâp mem ândiwe. Lopio zo mâpâsinam sobiwe, gât ko Babilon kamân kândâtnân zâmbanbat.' "

Anutugât hâmbâ silep.

⁴⁴ Setepanonâ Propetegât den sârnñâ itâ sâip, "Mirâ kamân âtânâ, hân mân ândiândinân sâkurâpninâ zengâren Anutugât hâmbâ silep tatzingip. Silep zo Anutuñâ Mose dâpnâ tirâpkoi yatik tuugip. ⁴⁵ Sâkurâpnin zen silep zo mem gane Yosuanâ diizingi hân ziren ga takâwe. Anutuñâ hân mâirâpnâ zo molizingi âine sâkurâpnin zen hân zi mem hâmbâ silep ziren kwânangâne kiri ândine Dawidi âsageip. ⁴⁶ Anutuñâ Dawidigât nângi âlip oi Dawidinâ Isiraegât Anutu, zâkkât namâ tuubapkât ninâu sâip. ⁴⁷ Oi ziknak bunâ. Salomonâ Anutugât namâ tuugip. ⁴⁸ Ka u sumbemân patâ, zâk a betnâ tuutuunân, zoren tâtat mâme mân opmap. Zorat Propete nâi zâk den itâ sârn kulemguip,

⁴⁹ Anutuñâ itâ sâip, 'Sumbem zo tâtatnâ. Zoren tap a ambân zengât kembu op galem otzingâman. Hân ko kinnâ lân tâtatnâ. Zorat dap yatâ namânâ

tuune dâp upap? Nâ ikâ zoren tâtat mâme upat? ⁵⁰ Nâ bitnandâ hân sot kut nâi nâi, zo muyagewan.’ ”

Setepanonâ den kâtik sâm dâzângoi kuwe.

⁵¹ Sâmñâ Setepanonâ a kâmut zo itâ sâm dâzângoip, “Zen ko umziñ kâtik. Um nângânângâziñ mân pâronsap. Sâkurâpziñ opmarâwe, zo yatik op Tirik Kaapumgât diñâ kwâkâme. ⁵² Sâkurâpziñâ zen Propete aksik sâknam kwatziñgâwe. Perâknak, Propete zen târârak mariñâ muyagibapkât den kânñan sâwe, zo aksik zângowe. Oi târârak mariñâ zâk âsagem ândim gâi zen ekñâ nenjât a kutâ buñâ sâmñâ kuwe. ⁵³ Mârum sumbemgât anâ gurumin den Anutugâren gâbâ mem ziñgip, ka zen den zo birâm, mân luwe.”

⁵⁴ Setepanonâ yatâ sâm dâzângoi nângâm kuk op kunam urâwe. ⁵⁵ Tirik Kaapumñâ Setepano umñan piksâi sumbemân egi Anutugât âsakñâ sot Yesu Anutugât âsanñâ bongen kiri ekñâ itâ sâip, ⁵⁶ “Sumbem pâronsap a bonñâ zâk Anutugât bik bongen kiri eksan.”

⁵⁷⁻⁵⁸ Yatâ sâi zen den kwamit patâ sâmñâ kindapziñ doongum zâkkâren mindum âim mem kâbakñem geim kamân âkñan geim kâtnâ kuwe. Oi a mâtenjâ, zen hâmbâziñ kwâkâm a sigan nâi kutñâ Saulo, zâkkât kiñ topñan parâwe. ⁵⁹ Oi Setepano kâtnâ kune Kembu itâ konsâm sâip, “O Kembu Yesu, gâ um dâpnâ me.” ⁶⁰ Yatâ sâm siminñâ liim kwap sâip, “Kembu, gâ a noge zi, zenjât tosâ birâ.” Yatâ sâm moip.

8

¹ Kune Saulonâ nângi âlip oip.

Yesugât kâmut topkwap kâsa otziñgâwe.

Narâk zoren Yuda a ziñ Yerusalem kamânân Yesugât kâmut kâsa otziñgâwe. Otziñgânetâ siñsururun op Yudaia sot Samaria hânân âim nângâwe. Aposolo ziiñjik Yerusalem kamânân ândiwe. ² Oi a târârak nâmbutñâ zen Setepano hangum âgirâp urâwe. ³ Saulonâ ko Yesugât kâmut kâsa otziñgâm mirânâ mirânâ zâim a sot ambân gâsum diiziñgâm tâk namin zâambarip.

Piliponâ Samaria hânân nep tuugip.

⁴ Yesugât kâmut siñsururun op âiwe zo, zen kamân dâp ândim den siñgi âlip dâzângom ândiwe. ⁵ Oi Pilipo zâknâ Samaria zenjât kamân nâi gamñâ Kris-togât siñgi âlip sâm dâzângoip. ⁶ A donbep zen mindum diñâ nângâm âknâliwe. Oi sen mârât kulem top top tuugi igâwe. ⁷ Zâknâ wâke donbep moliziñgip. Wâke zen a umñan gâbâ den kâtik sâm gem âiwe. Oi kin bitziñ mumunâ zo donbep kubikziñgip. ⁸ Oi zorat kamân zoren sâtâre patâ urâwe.

⁹ Kamân zoren a nâi ândeip, kutñâ Simon. Zâknâ zikñangât nângi zâizâiñ oi kware suna tuugi Samaria a zen ekñâ imbanâziñ buñ oip. ¹⁰ Oi a zâizâiñ, gigin zen zâkkât nângâne zâizâiñ oi itâ sâwe, “A zi Anutugât kâwali murukñâ nâi zâkkâren ziap.” ¹¹ Oi kwareñandâ um gulip kwatziñgipkât narâk kârep zâkkâren mindum ândiwe. ¹² Ândinetâ Piliponâ ga Anutugât um topñan ândiândiñâ sot Yesu Kristogât den siñgi âlip sâm dâzângoi a ambân zen zorat nângâne bon oi Piliponâ too sanjonziñgip. ¹³ Yatâ utne Simon yatik siñgi âlip nângi bon oi too sanjone Pilipogât um topñan ândeip. Oi Piliponâ sen mârât kulem top top tuugi egi imbanâ oip.

Petero sot Yohane, zet Samaria hânân âiwet.

¹⁴ Samaria hânân a ambân zen Anutugât den nângâm mem umziñan gine, zorat siñgi Yerusalem kamânân ari Aposolo zen nângâwe. Nângâm Petero sot Yohane sângonzâkone zenjâren âiwet. ¹⁵ Âi takâm a ambân zen Tirik Kaapum mimbigât ninâu sâwet. ¹⁶ Ombenân Tirik Kaapumñâ zenjâren mân gâip. Zen Yesugât korânâk sâm yen too sanjorâwe. ¹⁷ Petero sot Yohane zet bitzikñâ kâukziñan pâitâ zen Tirik Kaapum sot urâwe.

Simon Tirik Kaapum sângân mimbam sâip.

¹⁸ Aposolo zagât zet bitzikñâ a ambân kâukziñan pâitâ Tirik Kaapum sot utne Simonâ ekñâ kât mem itâ sâm dâzâkoip,

19 “Zet imbanâ zo yatik nâ nigitâ bitnâ a kâukziŋan pa Tirik Kaapum mimbi.”

20 Sâi Peteronâ itâ sâmb dukuip, “Ga Anutunâ imbanâ yen zingâzingân zo kwâlâbam sat, zorat kâtkâ sot gikâ ârândân sim kârâbân gei tâmbetagobabot.

21 Anutunâ um sarâgâ eksapkât zirânâ gâgât sinji mân uap. 22 Gâ nângânângâgâ bâlinâ zo birâm umgâ melân ninâu sâban. Kembunâ tosgâ birâbapkât ninâu sâban. 23 Gâ bâlinangât kâlaknâ umgan piksâm ziap. Bâlinandâ saagigap.”

24 Sâi Simonâ itâ sâip, “Ziknak nâgât opnâ Kembangâren ninâu sâitâ den sat, zo bonnâ mân muyagenibap.”

25 Petero sot Yohane zet Kembangât den dâzângom nangâm Yerusalem kamânân âiram âburiwet. Âburem Samaria hânân kamânâ den sinji âlip dâzângom âiwet.

Piliponâ Aperika a nâi sinji âlip sâmb dukuip.

26 Kembangât sumbem a nâinâ Pili-pogâren muyagem itâ sâmb dukuip, “Gâ zaat âi. Yerusalem kamânân gâbâ Gasa kamânân geime, mâtâp zoren âi.” (Mâtâp zo hân a mân ândiândinâ ziap.) 27-28 Yatâ sâmb dukui Piliponâ zaatnâ arip. Mâtâbân âi a nâi egip. Aitiopai hânân ambân kutâ nâi ândeip, kutnâ Kandake, zâkkât a sâtnâ nâi. Zâk kât sikum galem a. Zâknâ Anutu mâtâsibam Yerusalem kamânân âimnâ puriksâm gâip. Zâk a lalanâ kwâknâ tap ari egip. Egi âim tap Propete Yesaiagât ekabân den zeip, zo sâlâpkum tâip.

29 Yatâ oi Kaapumnâ Pilipo itâ sâmb dukui “Gâ zâkkâren âinan.” 30 Sâi Piliponâ zâkkâren sârârâk kârâm ari a sâtnâ zâk Propete Yesaiagât den sâlâpkoi nangâm itâ sâmb mâsikip, “Den sâlâpkuat, zorat topnâ nangat?”

31 Sâi zâknâ sâip, “Nâi mân dâtnone ninak dap yatâ nangâbat?” Yatâ sâmnâ sâi Piliponâ zâi zâk sot tâip. 32 Den sâlâpkoi, zo itâ,

“Zâk râma yatâ oi diim âi kunam urâwe. Anâ râma gwamnâ gâsum sâmot mânângâri din bun tâpmap, zo yatâ din bun oip. 33 Zâkkât nangâne

giginâ oi den nebân pamnâ den sâknâk sâwe. Hânân ândiândinâ bun oip. Oi kiurâpnâ dap yatâ sâlâpzângom nangâbe.”

34 Oi a sâtnâ zâk Pilipo itâ sâmb mâsikip, “Gâ sâna nangâbâ. Propete zâk nâigât yatâ sap? Ziknangât sap mo a nâigât sap?”

35 Sâi Pilipo zâk Propetegât den zobâ topkwapnâ Yesugât den sinji âlip sâmb dukuip. 36 Yatâ op âim tooyân takâwet. Oi a sâtnandâ itâ sâip, “Too ziap. Zi âlip sa sangonniban?”

37 Sâi Piliponâ sâip, “Gâ den san, zo nangâna bon oi âlip sangongibat.” Sâi den itâ mâtâburem dukuip, “Itâ nangân. Yesu Kristo, zâk Anutugât nannâ. Zâk nangâm pâlatân kwâknangân.”

38 Yatâ sâmnâ kore a dukui biosi saagi a sâtnâ sot Pilipo ârândân toin gei-wet. Geim Piliponâ sangonnangip. 39 Oi toin gâbâ kopgâitâ Kembangât Kaapumnâ Pilipo mem ari a sâtnâ zâk dum mân eknâ sâtâre op mâtâbân arip. 40 Pilipo, zâknâ ko Asido kamânân taki igâwe. Oi zâk kamânâ kamânâ den sinji âlip dâzângom Kaisarea kamânân arip.

9

*Kembunâ Saulo muyagenangip.
(Apo 22:4-16; 26:9-18)*

1 Saulo zâk Kembangât a ambârâpnâ kâsa otzingâm zângobatkât umnâ kârâp oip. Oi âi tirik namâ galem a patâgâren sâip. 2 Âi sâi Damasiko kamânân Yuda a zengât mâtâpâpâse namâ galem a, zengât ekap kulemgum pindip. Pindi âim Damasiko kamânân a ambân zen Yesugât mâtâbân nep tuum ândiwe, zo gâsuzingâm saazingâm diizingâm Yerusalem kamânân gâbam arip. 3 Zâk âimnâ Damasiko kamân mâtâ oi sumbemân gâbâ âsaknandâ gem gâm zâkkâren âsagem nangip. 4 Âsagei hânân gei kom den nâi itâ nangip, “Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat?” 5 Sâi Saulonâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ nâi?” Sâi zâknâ sâip, “Gâ nom ândimat. Nâ Yesu. 6 Gâ zaat kamânân âina nep tuuban, zorat a nâinâ dinâ dâgobap.”

⁷ Oi a zâk sot âiwe, zen dinziñ buñ oi kirâwe. Zen den zo ko nângâwe. Ka a ko mân igâwe. ⁸ Oi Saulo zâk zaatñâ sinâ ikpâ sâm egi nâtâtik oip. Yatâ oi bukurâpnâ zen bikñan gâsum Damasiko kamânân zâiwe. ⁹ Oi sirâm karâmbut umñan sinâ nâtâtik kâri tap too nalem mân neip.

Ananianâ Saulo too sanjonñangip.

¹⁰ Damasiko kamânân Yesugât kâmurân gok a nâi ândeip, kutñâ Anania. Oi Kembuñâ umanân muyagem konsâip, “Anania.” Sâi Ananianâ sâip, “Kembu, nâ zi.” ¹¹ Sâi Kembuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ kamân mâtâp kutñâ târârak, zoren âim a nâi kutñâ Yuda, zâkkât mirâñan zâim zoren a nâi kutñâ Saulo, Taso kamânân gok, zâk muyagiban. Zâk zoren ninâu sâm ziap. ¹² Oi uman nâi itâ eksap. A nâi kutñâ Anania, zâknâ zâkkâren gamñâ sinâ ânângâtpapkât bikñâ kâukñan paap.”

¹³ Kembu zâk den yatâ sâi Anania zâk itâ sâip. “Kembu, nâ a zorat a donbepñâ sâne nângâman. Zâk arâpkâ Yerusalem kamânân donbep tâmbetzângom. ¹⁴ Oi ziren yatigâk kutkâ gonsâmen zo, nen yatik gâsum saaningâbapkât tirik namâ galem a patânâ ekap kulemgum pindâwe.”

¹⁵ Sâi Kembuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ lanj âi. A zo gâsum sâlâpkuan. Zâknâ a kâmut nâin nâin sot a kutâziñâ sot Isirae a zengâren nâgât den sinji dâzângom ândibap. ¹⁶ Yatâ oi kutsinginanğât opñâ sâknâm nângâbap, zorat tirâpkubat.”

¹⁷ Oi Anania zâk âim mirin zâim bikñâ Saulo kâukñan pamñâ sâip, “Saulo bukunâ, Kembu Yesuñâ mâtâbân muyagegigip, zâknâ sângonnogi gaan. Gâ sinğâ ânângâri Tirik Kaapumñâ umgan piksâbapkât sap.” ¹⁸ Yatâ sâi zorenâk sinjan gâbâ sâknâ senânâ yatâ gem gei sinjâ âlip egip. Yatâ okñanggi zaari aritâ too sanjonñangip. ¹⁹ Yatâ oi Saulonâ nalem nemñâ kâtigeip.

Saulo zâk sinji âlip nep topkwâi kâsa okñangâwe.

²⁰ Saulo zâk Yesugât kâmut Damasiko kamânân ândiwe, zen sot mâik nâi ândeip. ²¹ Oi narâk zoren Yuda zengât mâtâmâtâpâse namin zâim Yesugât sinji

sâm muyagem itâ sâm dâzângom, “Yesu, zâk Anutugât nanñâ.” Yatâ sâm dâzângom nângâwe, zen aksik imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Yerusalem kamânân Yesugât kutñâ zo konsâne lanj kâri a zo tâmbetzângom ândeip. Ziren yatigâk gam saam diizingâm tirik namâ galem a patâ zengâren âibapkât gâip. Zorân dap op purikgurik uap?”

²² Oi Saulo zâk kâtigem sâip. “Yesu, zâk a bâliñan gâbâ mâtâzingâbapkât mârur sâsân, Kristo.” Yatâ sâm zorat den topñâ sâm muyagem dâzângom. Oi Damasiko kamânân Yuda a ândiwe, zen dinjâ zo nângâm kwakmak urâwe.

²³ Yatâ oi ândimñâ Yuda a zen Saulo kunam sâm kâtân urâwe. ²⁴ Dinjâ sâne Saulonâ den zo nângâm ândei Yuda a zen hilâm nâtik kamân mâtâp galem op kunam op ândiwe. ²⁵ Yatâ utne Yesugât kâmut ziñâ nâtigân Saulo mem âim kamângât panj kâtikñâ saasaanâ, zoren irin gem mem pane âkñan gem arip.

²⁶ Âimñâ Yerusalem kamânân takâmñâ Yesugât arâp zengâren târokwâpatkât sâi zen zâkkât kenğât urâwe. Zâk Yesugât a oip, zorat nângâne bon mân oip. ²⁷ Oi Banabanâ Paulo buku okñangâm Aposolo zengâren diim arip. Zengâren âimñâ Kembuñâ Saulo mâtâbân muyagenangâm den dukuip sot Damasiko kamânân Saulonâ Yesugât den sinji sâm muyageip, zorat den sinji sâm dâzângom. ²⁸ Zorat kwâkñan Saulo zâk Yerusalem kamânân zen sot tâtat mâme oip. ²⁹ Oi Saulo zâk Kembugât korân lânj kâtigem a zen sot Yesugât topñâ sâm âraguwe. Oi Yuda a Grik den sâmarâwe, zen sot den âragum den sârek âraguwe. Oi a zo ziñâ kâsa okñangâm kunam urâwe. ³⁰ Oi Saulogât bukurâpnâ zen den zo nângâm diim Kâisarea kamânân âi pane Taso kamânân arip.

Yesugât kâmut lumbenjan ândiwe.

³¹ Oi Yesugât kâmut Yudaia hânân Galilaia hânân sot Samaria hânân ândiwe, zengâren lumbenâ zeip. Lumbenâ ândim, kâtigem ândim zâimñâ Kembu hurât kwâkñangâm uruñsâm ândiwe. Oi Tirik Kaapumñâ mam otziñgi kâmut donbep urâwe.

Peteronjâ a nâi kubigip.

³² Petero zâk kamânjâ kamânjâ âim gam Yesugât kâmut Lida kamânân ândiwe, zengâren takip. ³³ Zoren a nâi egip, kutnjâ Ainea. A zo kin bik mumunjâ oi zem ândei kendon patâ nâmburân karâmbut oip. ³⁴ Peteronjâ itâ sâm dukuip, “Ainea, Yesu Kristonjâ kubikgigap. Zaatnjâ isengâ gikak kubik.” ³⁵ Sâi zorenâk oksâm zaarip. Yatâ oi Lida sot Saronj kamân mâirâp zo igâwe, zen umziņ melâņ Kembedgât a urâwe.

Peteronjâ Tabita mângeip.

³⁶ Yope kamânân Yesugât kâmurân ambân nâi ândeip, kutnjâ Tabita. Grik denân ko kutnjâ Doka sâmârâwe. Ambân zo a ambân betziņan mem kut nâi nâi âlipnjâ op ândeip. ³⁷ Narâk zoren ambân zo mâsek opnjâ moip. Moi ko kâmbârânjâ too sanjon mem mirâ umnjâ nâin zâi pane zeip. ³⁸ Lida kamân sot Yope kamân, zo goot goot tarâwet. Oi narâk zoren Petero zâk Lida kamânân ândei zorat Yesugât kâmut Yopa kamânân ândiwe, zen den sinji nângâm a zagât sângonzâkone Peterogâren âi itâ sâm dukuwet, “Gâ diigigitâ nenġât kamânân kek âinâ.”

³⁹ Sâitâ Peteronjâ zen sot ârândân âiwe. Âi Yope kamânân takâm mirâ kâmbârân zeibân diim zâiwet. Zoren ambân malâ zen haamgum isem tap Tabita gwâlâ ândim hâmbâ mot gârim zingip, zo Petero tirâpkuwe. ⁴⁰ Peteronjâ sâi ambân zo aksik geine simin liim kwap ninâu sâip. Ninâu sâm nanġâm kâmbârân mâte okņanġâm itâ sâip. “Tabita, gâ zaat.” Sâi sinj kârum Petero ekņâ zaat tâip. ⁴¹ Peteronjâ bikņan ġasui zaat kirip. Zaat kiri Peteronjâ sâi ambân malâ sot Yesugât kâmut zen ga igâwe. ⁴² Oi zorat sinji Yope kamânân laņ kârâm ari donġepnjâ Kembedgât a ambân urâwe. ⁴³ Oi Petero zâk a nâi kutnjâ Simonj, zâk bâu sâkziņ lâkum tuumap, zâkkât mirin tâtat mâme op ândeip.

10

Sumbem a nâinġâ Konelio muyaġenġigip.

¹ Kaisarea kamânân Roma kâwali a kâmut zen ândiwe. A kâmut zo zengât kutziņâ Italia sâmârâwe. A nâi

kutnjâ Konelio, zâknâ kâwali a kâmut zo zengât a sâtnâ ândeip. ² Zâk sot a ambârâpnâ, zen Anutu hurât kwâkņanġâm mâpâsenġanġâm ândiwe. Zâknâ a ambân kanpitâ kât nalem zingâmâip sot Anutugâren ninâu sâm ândeip.

³ Konelio zâk yatâ opnjâ sirâm nâin mirâ oi uman nâi itâ egip. Anutugât sumbem a nâinġâ zâkkâren gam itâ sâm dukuip, “Konelio.” ⁴ Konsâi tâpâk ekņâ kenġâtņanġât op sâip, “Kembu, dapkât sat?” Sâi ko sâip, “Ninâugâ sot orot mâmegâ Anutonjâ egi âlip oip. ⁵ Zorat Yope kamânân kore a sângonzânġona âi a nâi kutnjâ Simonj, kutnjâ nâi Petero, zâk diim gabi. ⁶ Zâk sot tâip zo bâu sâkziņ lâkum tuumap, kutnjâ Simonj. Zâkkât mirâ saru sâtnan taap. Oi Petero zâk zorenâk ândiap.”

⁷ Sumbem anġâ den yatâ dukum ari zorenâk kore a zagât sot kâwali a nâi sângonzânġoip. Kâwali a zo Anutu mâpâsemâip. ⁸ Den sinji zo dâzânġomnjâ Yope kamânân sângonzânġoi âiwe.

Petero zâk uman egip.

⁹ A zen âim mâtâbân ziwe. Haņsâi zaat kamân goot goot utne mirâ bâkņan oi Peteronjâ ninâu sâbam mirin zarip. ¹⁰ Zâi ninâu sâmņâ tepņanġât oi nalem une sei zâk uman zem, uman nâi itâ egip. ¹¹ Sumbem mâtâp pâronġsâi sumbemân ġâbâ isen patâ nâi muruk toren toren kimembut zoren saam pane geip. ¹² Umņan zuu, mulum mot, nii top top sot kut nâi nâi ziwe. ¹³ Oi den nâi itâ Peterogâren geip, “Petero, gâ kom gaam ne.” ¹⁴ Yatâ sâi Peteronjâ sâip, “Kembu, nâ mân upat. Nii zuu bâliņâ mo mân niniņâ, zo mân neman.” ¹⁵ Sâi ko den dum âsageip, “Anutonjâ kut nâi nâi âlipnjâ sâm paap, zo bâliņâ mân sâban.” ¹⁶ Kut nâi zo sâp karâmbut muyagei dum buranġoot sâmbune sumbemân zarip.

¹⁷ Oi Petero uman egip, zorat nângâm kwâkâm tâi Konelio arâp zen gamnjâ Simonġât mirânġâ kârum âim muyagem mirâ sombemân kirâwe. ¹⁸ Kinņâ mâsikâm sâwe, “Simonj, kutnjâ nâi Petero, zâk mirâ

ziren tap?" ¹⁹ Yatâ sâne Petero zâk uman egip, zorat nângâm kwâkâm tâi Kaapumñâ itâ sâm dukuip, "A karâmbut gamñâ gâ kârugige, gât ko gâ geimñâ zen sot âibam kenğât mân upan. ²⁰ A zo nânâ sângonzângua ge."

²¹ Oi Peteronâ den zo nângâmñâ zengâren geimñâ sâip, "Wangât nâgâren ge?" ²² Sâi a zinjâ dukuwe, "Kâwali galem a patâ Konelio, zâk Anutu hurat kwap târarak ândimap. Yuda a zen zâkkât nângâne a âlipñâ opmap. Sumbem kore a nânâ zâkkâren âsagem gâ mirânjan diigim arindâ diğgâ nângâbapkât sâip," ²³ Yatâ sâne Peteronâ nângâm sâi mirin zâine nalem zingip. Hañsâi zâk sot Yope kamânân gokñâ a nâmbutñâ zen sot âiwe.

Peteronâ Koneliogât mirin zâim den sâm dâzângoip.

²⁴ Zen mâtâbân âi zem Kaisarea kamânân takâwe. Konelio, zâk a ambârâpnâ sot bukurâpnâ minduzingimambâtzingâm tatne gawe. ²⁵ Gamñâ Petero zâkkât mirin zari Konelio zâk kin topñan gei zem mâtâpâseip. ²⁶ Zei Peteronâ mem zaatñâ itâ sâm dukuip, "Zaat. Nâ a, gâ yatâ." ²⁷ Yatâ sâm mirâ umñan âim a ambân kâmut patâ muyagezingâm itâ sâm dâzângoip, ²⁸ "Zen Yuda a nengât topniñâ nângâme. Nen a kamân nân gokñâ zen sot buku opñâ tâtat mâme mân upmen. Gurumin denân den nânâ mâtâp zo doongoi ziap. Nâ ko Anutunâ zingiri mân dâp opmap mân sâbatkât Anutunâ umanân nii zuu bâliñâ sot mân niniñâ buranñoot saam pâi gei tirâpnogip. ²⁹ Zorat a zinjâ nâgâren ga dâtnone nâ mân kwaksan. Oi zi diiniwe, zorat sâne nângânâ."

³⁰ Yatâ sâi Konelionâ itâ sâm dukuip, "Sirâm kimembut ombenjan mirâ oi nâ mirin tap ninâu sâm ta a nân hâmbânâ âsakñânoot nâgâren muyagem itâ sâm dâtnogip, ³¹ 'Konelio, Anutunâ ninâugâ sot orot mâmegâ nângi âlip uap. ³² Zorat gâ Yope kamânân a sângonzângona âi Simon, kutñâ nân Petero, zâk diim gabi. A nân bâu sâkziñ lâkum tuumap, kutñâ Simon, zâkkât mirin tâtat mâme uap. Mirânâ saru sâtñan taap.' ³³ Oi nâ zorat a

sângonzângua gâgâren âiwe. Gâ nâgât den lum gaatkât umnâ âlip uap. Oi Anutunâ den dâgogip, zo sâna nângânatkât Anutugât mâtenjan mindum ten."

Peteronâ Konelio sot arâpnâ singi âlip sâm dâzângoip.

³⁴ Petero zâk topkwapñâ itâ sâm dâzângoip, "Itârân nâ itâ ek nângan. Anutu zâk a kâmut nân buku otzingâm a kâmut nân kândâtzingom mân opmap. ³⁵ A kâmutñâ kâmutñâ zengâren gâbâ nâmbutñandâ hurâtkwapñâ târarak ândine, zengât nângi âlip opmap.

³⁶ Anutu zâk Isirae a den ningip, zo itâ. Yesu Kristo, zâk a nengât Kembu. Anutunâ zâk sângongoi gem lumbenjanğât den dâtnângoip, zo nânge. ³⁷ Yohane zâk too sângonzingâbapkât den dâzângoip, narâk zoren Yesugât den singi âlip zo Galilaia hânân topkwâi Yudaia hânân arip. ³⁸ Oi Yesu, Nasarete kamânân gokñâ zo ko Anutunâ imbanâ sot Tirik Kaapum pindi hân muruk toren toren âim sisi mâsek a âlip kwatzingip. Oi a ambân Satanñâ saazingip, zo aksik olanzingip. Anutunâ tângoi nep zo tuugip. ³⁹ Oi Yuda a nengât hânân sot Yerusalem kamânân kut nân nân tuum arip, zo ek nângâwen. Oi a sâtnâ zinj gâsum poru nagân kune moip. ⁴⁰⁻⁴¹ Mom zeirâm karâmbut oi Anutunâ kwagân gâbâ mângēip. Mângei nengâren âsageningip. Zorat mâruman Anutu zâk singi kwatningip. A nâmbutñâ zengâren mân âsagei igâwe. Zâk mumunjan gâbâ âsagei nalem sot too ârândân niwen.

⁴² Oi Anutunâ Yesu a mumunâ sot gwâlâ nengât den sâm kwâkâkwâkân a kwânângip. Oi nen den zo a ambân dâzângonatkât nep diñ sâm ningip. ⁴³ Oi a zinj nângâm pâlatân kwâkñangâbi zo, zengât tosa gulipkubap. Den zo Propete zinj sapsun nângâwe."

Tirik Kaapumñâ a hân nân gokñâ zengâren geip.

⁴⁴ Petero zâk den yatâ sâm kiri nângâm tarâwe aksik zengâren Tirik Kaapum gem gâip. ⁴⁵ Oi Yuda a Yesugât kâmurân gâbâ Petero sot âiwe, zen Anutunâ a hân nân gokñâ Tirik Kaapum zingip, zo

eknâ imbanâziñ buñ oip. ⁴⁶ A hân nâin goknâ, zen den gându unaknâ sâm Anutu sâm âlip kwâknangâwe. ⁴⁷ Oi Peteronâ itâ sâip, “Nen Tirik Kaapum sot urâwen, yatigâk Tirik Kaapum âsagezingap. Zorat too sanjonsanjon zo a ziñ angân kârâne mân dâp upap.” ⁴⁸ Yatâ sâi ziñâ Yesu Kristogât korân sâm too sanjonzingâwe. Too sanjonzingâne Petero mân âibapkât sânetâ hilâm nâmbut zen sot tâip.

11

Yesusalem kamânân Peteronâ den singi sâm dâzangoip.

¹ Aposolo nâmbutnâ sot Yesugât kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen kamân nâin goknandâ Anutugât den nângâm luwe, zorat singi nângâwe. ² Oi Petero zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a nâmbutnâ Mosegât gurumin den zorik zimbapkât kâtigiwe, a zo ziñâ Petero oip, zorat nângâne mân dâp oip. ³ Oi Petero itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât Mosegât gurumin den kom a mân kwabâ kwârangâwe, zen sot den op nalem nein?”

⁴ Oi Peteronâ kut nâi nâi âsageip, zorat topñan gâbâ itâ sâm dâzangom nangip, ⁵ “Nâ Yope kamânân ninâu sâm ândim uman itâ egâwan. Isen patâ nâi muruk toren toren kimembut saam sumbemân gâbâ pane gem umnâ topñan zeip. ⁶ Gem gâi umñan itâ egâwan. Zuu top top, kamângât sot ulin, mulum mot sot nii umñan ziwe. ⁷ Oi nâgâren den nâi itâ gâip, ‘Petero, gâ zaat kom gaam ne.’ ⁸ Oi nânâ sâwan, ‘Kembu, yatâ buñâ. Zuu bâlinâ mo mân niniñâ mân nemân.’ ⁹ Yatâ sa sumbemân gâbâ den zagâtñâ itâ muyageip, ‘Anutunâ kut nâi nâi zo âlipñâ sap, zo gâñâ eknâ bâlinâ mân sâban.’ ¹⁰ Yatâ muyagei sâp karâmbut oi isenñoot sumbemân zarip. ¹¹ Kut nâi nâi zo zari Kaisarea kamânân gâbâ a karâmbut nâ mirâ ândiwanân, zoren gawe. A karâmbut zo patâziñâ zâk sângonzângoi gawe. ¹² Gane Kaapumñâ itâ sâm dâtnogip, ‘Gâ zen sot âibam kenjât mân upan.’

Oi âibâ sa Yesugât kâmurân gâbâ a nâmburân kânok nâ sot âiwen. Âi takâm

kâwali a sâtnâ, zâkkât mirin zâiwen. ¹³ Zarindâ den singi itâ sâm dâtnangoip, ‘Nâgât mirin sumbem a nâinâ muyagem kin itâ sâm dâtnogip, “Gâ Yope kamânân kore a sângonzângona âi Simon, kutñâ nâi Petero diim gabi. ¹⁴ Zâknâ gamñâ gâ sot a ambârâpkâ, zen Kembugât singi upigât den dâzângobap.”’ ¹⁵ Oi nâ singi âlipñâ dâzângua mârûm Tirik Kaapum nengâren geip, zo yatik zengâren geip. ¹⁶ Oi nâ zo eknâ Yesunâ den dâtnangoip, zo nângâwan. Den zo itâ, ‘Yohanenâ too sanjonzingip. Nânâ ko Tirik Kaapum sanjonzingâbat.’ ¹⁷ Oi nen Kembuniñâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâindâ Kaapumñâ ningip, zo yatik zen utne zingip. Oi ko nâ dap yatâ Anutu kwâknangâbat?”

¹⁸ Yatâ sâm dâzangoi nângâmñâ umziñ diim gei Anutu sâm âlip kwâknangâm itâ sâwe, “Opon, Anutunâ a kamân nâin gok umziñ melâni ândiândiñ kâtikkât singi upigât kwatzingip.”

Den singi âlip Antiokia kamânân arip.

¹⁹ Setepano komñâ Yesugât kâmut zângonetâ sinjururun op kamân toren toren âiwe. Nâmbutñandâ Poinike, Kipiro sot Antiokia kamânân âiwe. Âi ândim kamân zoren Yuda a ândiwe, zorik singi âlip dâzangom ândiwe. ²⁰ Oi Kipiro sot Kirene kamânân gok ândiwe, zen Antiokia kamânân âimñâ hân nâin gok Kembu Yesugât den singi dâzangowe. ²¹ Oi Kembunâ imbanâ zingî a ambân donbep patâ zen den singi âlipñâ nângâm umziñ melân Kembu nângâm pâlâtân kwâknangâwe.

²² Zorat den singi Yerusalem kamânân ari Yesugât kâmut zen Banaba sângongune Antiokia kamânân arip. ²³ Âi takâmñâ Kembunâ kubikzingip, zo eknâ umñâ âlip oip. Oi Kembugâren pâlâtân op kâtigem kinbigât den dâzangoip. ²⁴ Banaba zâk a âlipñâ sot nângâm pâlâtânñoot. Tirik Kaapumñâ umñan piksâm zeip. Oi kamân zoren a ambân donbep zen Kembugât a urâwe.

²⁵ Oi Banaba zâk Saulo muyagibam Taso kamânân arip. ²⁶ Âi muyagem diigi Antiokia kamânân âiwet. Zoren kendon

patâ nâigât umñan zoren Yesugât kâmut zengât minduminduyân a donbep Yesugât den singi dâzângom ândiwet. Antiokia kamânân Yesugât kâmut a zo zengât kutz-ijâ Kristo a sâm muyagiwe.

Kât pane arip.

²⁷ Narâk zoren Propete nâmbutñâ zen Yerusalem kamânân gâbâ Antiokia kamânân âiwe. ²⁸ Oi zengâren gâbâ a nâi kutñâ Agabo. Zâk Kaapumñâ okñangi hân dâp pu patâ muyagibap, zorat den kânñan sâip. (Roma zengât a kutâ Klaudio ândei pu zo âsageip.) ²⁹ Oi Yesugât kâmut zen den so nângâm kât zemziñgip dâp mindumñâ Yudaia hânân bukurâpziñ ândiwe, zengâren pane âibapkât sâwe. ³⁰ Oi kât muyagiwe, zo Banaba sot Saulo zikâne mem Yerusalem kamânân âi Yesugât kâmut, zengât galem a ziñgâwet.

12

Herodenâ Yakobo kom Petero tâk namin pâip.

¹ Narâk zoren a kutâ Herodenâ Yesugât kâmut a nâmbut zângom tâk namin zâmbarip. ² Oi zâknâ sâi arâpnâ Yohanegât âtânâ Yakobo gâsum sâunâ kârâne moip. ³⁻⁴ Yatâ oi Yuda a zen ekñâ umziñ âlip oi Herodenâ zo ekñâ sâi arâpnâ zen Petero gâsune Yuda zengât kendon nâi kutñâ Pasowa mâte oi tâk namin pane kâwali a kiin nâmburân kânok, zen galem upigât sâm ziñgip. Herodenâ itâ nângip, “Pasowa kendon âki Petero diim ga a mâteziñan sa kumbi.” ⁵ Oi Petero zâk tâk namin tâi Yesugât kâmut zen âsâbân zâkkât op Anutugâren ninâu sâmarâwe.

Sumbem a nâiñâ Petero muyagenangip.

⁶ Oi Herode zâk Petero mukan a ambân tirâpzângom kumbatkât sâip, nâtik zoren kâwali a zagât zikñâ Petero tâk kâtikñâ zagât saam galem op mem ziwet. Oi kâwali a nâmbutñâ, zen namâ mâtâbân galem kirâwe. ⁷ Oi Kembangât sumbem a nâi namâ kâligen muyagem kiri âsakñandâ namâ umñan âsagei sumbem anâ Petero gângemunñan gâsum mângimñâ sâip, “Kek zaat.” Sâi tâk kâtik

Petero bikñan tâip, zo siksâm geip. ⁸ Oi sumbem anâ itâ sâm dukuip, “Inzutkâ lapñâ kipâkegâ mem pâna giarik.” Yatâ oi sumbem anâ du zagâtñâ sâm dukuip, “Hâmbâgâ pâna giari molini.” ⁹ Sâi Peteronâ molim âimñâ itâ nângip, “Zi uman eksan.” Sumbem anâ oip, zo nângi yenñâ oip. ¹⁰ Oi zet mâtâp zagât walâm mâtâp patin takitâ hângi zo zikñak mem pam kirip. Oi geim mâtâbân mâik nâi âimñâ sumbem a zorân pamñâ buñ op arip.

¹¹ Oi Petero zâk nângânângânâ pâronñâ itâ sâip, “Zi nângan. Kembu zâk sumbem a sângongoi Herode sot Yuda a, zengât bitziñan gâbâ mâkânigap.” ¹² Yatâ nângâm âim Yohane Mareko, zâkkât mamñâ Maria, zâkkât mirin takip. Zoren a ambân donbepñâ mindum ninâu sâm tarâwe. ¹³ Oi Peteronâ mirâ hângiyân âi kom kiri kore ambân nâi kutñâ Rode, zâk nâiñâ kwap sâmñâ gâip. ¹⁴ Gamñâ Peterogât diñ tobat nângâm sâtâre op hângi mân mem pam âburem mirâ kâligen âimñâ Petero ga kinzap sâm dâzângoip. ¹⁵ Yatâ sâm dâzângoi nângâm sâwe, “Gâ umgâ gulip uap.” Zâknâ ko kâtigem sâip, “Zâk perâknak ga kinzap.” Sâi zen sâwe, “Zo zâkkât sumbem anandâ ga kinzap.”

¹⁶ Oi Petero zâk kom kiri mâtâp mem pam zikñâ ekñâ imbanâziñ buñ oip. ¹⁷ Oi zen den birâbigât bikñandâ dâp oi den birâne Kembunâ tâk namin gâbâ olan diim gâip, zorat den singi dâzângoip. Dâzângomñâ sâip, “Yakobo sot buku nâmbut nâgât den singi dâzângonek.” Ya sâm dâzângomñâ zâmbam mulukñem nâin tik arip.

Anutunâ Herode hâunâ pindip.

¹⁸ Hanñâ kâwali a zen Petero kârumñâ dap op buñ uap sâmñâ kwagâwe. ¹⁹ Oi Herodenâ kârum muyagibigât sâi kârumñâ mân muyagine kâwali a zen Petero galem urâwe, zo zângone mumbigât sâip. Oi Yudaia hân birâm Kaisarea kamânân âi ândeip.

²⁰ Herode zâk narâk zoren Tiro Sidon kamân zagât zengât kâsa otziñgip. Oi kamân zorat mâirâpnâ zen mindum den

sâm kubiknam Herodegât a sâtñâ nâi kutñâ Bilasto den dukune buku otzîngîp. Zen Herodegât hânân nalem memarâwe, zo buñ opapkât lumbenâ den dukuwe.

²¹ Oi Herode zâk den mâburem dâzângobapkât narâk mâte oi Herode zâk hâmbâ neule âlipñâ pam a kutâgât tâtatñan tap a ambân den dâzângoip.

²² Den dâzângoi a aksik den kwamit patâ sâm itâ sâwe, “Den zo a den buñâ. A zo Kembu patâ.” ²³ Herode zâk den zo nângâm mân kwâkâzîngîpkât Kembugât sumbem a nâinâ zorenâk koip. Oi nane zîñâ umñan bagim zine moip.

²⁴ Anutugât denñâ ko lâmbatñâ lañ kârâm sambâlem zeip.

²⁵ Oi Banaba sot Saulo zet Yesugât kâmut Antiokia kamânân ândiwe, zîñâ nep diñ sâm zikâwe, zo Yerusalem kamânân tuum nañgâm Antiokia kamânân âburiram Yohane Mareko diigîtâ ârândân âiwe.

13

Banaba sot Saulo, zet sinji âlip nebân âiwet.

¹ Antiokia kamânân Yesugât kâmut, zenğâren Propete nâmbutñâ ândiwe. Kutzîñâ itâ Banaba sot Simon (Zak a sumun konsâmarâwe.), Lukio Kirene kamânân gokñâ sot a nâi kutñâ Manaen. Zâk a kutâ Herode tâlañâ. Zet ârândân ândim lâmbârâwet. Oi nâi Saulo. ² Oi sirâm nâin zen mindum Anutu mâpâsinam nalem birâm mâpâsem ândine Tirik Kaapumñâ den itâ sâm dâzângoip, “Zen Banaba sot Saulo nep diñ sâm zikâwan, zo tubabotkât sângonzâkonek.” ³ Sâi nalem birâm ninâu sâmñâ bitzîñâ kâukzikñan pam sângonzâkone âiwet.

Kware a Elima, zâkkât den sinji.

⁴ Tirik Kaapumñâ yatâ opñâ sângonzâkoi zet âi Seleukia kamân saru sâtñan âi takâwet. Zo takâm wañğâyân zâim âi Kipiro hân saru tânâmñan âi takâwet. ⁵ Oi zoren kamân patâ kutñâ Salami, zoren âi takâm Yuda a zenğât mâpâmâpâse namin zâi Anutugât den sinji âlip sâm dâzângowet. Yohane Mareko zâk zet sot âim betzikñan mem ândeip.

⁶ Oi hân torengen gâbâ gamñâ Papo kamânân takâwe. Zo gam Yuda a nâi, kware a sot propete sarânâ ândeip, kutñâ Bara-Yesu, zâk muyagiwe. ⁷ A zâk galem a nâi kutñâ Seregio Paulo zâk sot pâlâtân op ândeip. Oi Seregio Paulo zâk a nângânângânoot. Zâk Anutugât den nângâbapkât Paulo sot Banaba diiziki mirânan zâiwet. ⁸ Diiziki kware a Elima (Kot zo kware a zorat sâmarâwe.), zâknâ Saulo sot Banaba kâsa otzikip. Galem a zâk sinji âlipñâ mân nângâbapkât sâip.

⁹ Yatâ oi Saulo, kutñâ nâi Paulo sâmarâwe, zâkkât umñan Tirik Kaapum piksâi Elima itâ sâm dukuip, ¹⁰ “Satanğât nanñâ, gâ. Gâ kut nâi nâi târârak, zorat kâsanâ. Uman sarâ sot bâlîñâ piksâm ziap. Gâ Anutugât mâtâp târârak zo doongumat. Zo narâk ikâ zoren birâban? ¹¹ Zorat Kembu imbanâñangât kulem ikpan. Gâ sinğâ nâtâtik kâri narâk ziren âsakñâ mân ek ândiban.” Yatâ sâi zorenâk sinğâ nâtâtik kâri gâsum birâbirâ op a nâi bikñan gâsum diibapkât sâip. ¹² Âsagei galem a zo ekñâ Kembugât sinji âlip, zorat nângi imbanâ oi nângâm pâlâtân kwâip.

Pauloñâ Antiokia kamân nâin, zoren âim sinji âlip sâm dâzângoip.

¹³ Paulo sot arâpñâ zen Papo kamân birâm wañğâyân zâimñâ âim Pampilia hânân, Perege kamânân takâwe. Zoren Yohane Mareko zâpam Yerusalem kamânân âbureip. ¹⁴ Oi zen ko Perege kamânân gâbâ âimñâ Pisidia hânân Antiokia kamân nâin, zo takâwe. Zoren ândim Yuda zenğât kendon oi mâpâmâpâse namin zâi tarâwe. ¹⁵ Oi mâpâmâpâse namâ galem a zen gurumin den sot Propete a zenğât ekabân den sâlâpkumñâ itâ dâzângowe, “A bukuzat-nîñâ zekâren den nâi ziap oi ko sâitâ nângânâ.”

Pauloñâ Antiokia kamân nâin, zoren âim sinji âlip sâm dâzângoip.

¹⁶ Sâne Paulo zâk zaatñâ hiriñsâbigât bikñandâ dâp opñâ itâ sâm dâzângoip, “Isirae a sot a nâmbutñâ Anutu mâpâsime, zen aksik den dâzângua nângânek. ¹⁷ Isirae nenğât Anutu, zâk sâkurâpniñâ gâsum sâlâpzângone Aigîtâ hânân âi ândim kâmut patâ urâwe. Anutugât

imbanjandâ zobâ diizingâm gâip. ¹⁸ Oi zen hân a mân ândiandinan diizingâm ândei kendon patâ 40 âkip. Narâk zoren zâkkât den kwâkâne mân birâzingâmâip. ¹⁹ Oi Kanaan hânân a kâmut nâmburân zagât zângomnâ hân zo sâkurâpnîj zîngi zen hân zo kâsâpkum mem ândiwe. ²⁰ Ândine kendon patâ 450 yatâ âkip. Oi Kanaan hânân ândinetâ den kubikkubik a muyagezîngi ândine Propete Samue âsageip.

²¹ Narâk zoren a kutâgât sâne Anutunâ Benyamin kiurâp zengâren gâbâ Kisi nannâ Saulu zîngip. Zâknâ a kutâ op galem zângoi kendon patâ 40 yatâ ândiwe. ²² Oi Anutunâ zâk kâbaknei zâkkât gebâknan Dawidi a kutâ kwânângip. Oi zâkkât den itâ sâip, 'Nâ Yesegât nannâ Dawidi muyagian. Zâk eksa a âlipnâ uap. Nep diñ sâp pindâbat, zo tuum nanğâbap.' ²³ Oi Dawidigât kiurâpnâ zengâren gâbâ Isirae a nengât kubikkubik a muyagibapkât sâip. Zo bon upapkât Anutunâ sâi Yesu âsageip.

²⁴ Yesunâ nep topkwap mân tuugi Yohanenâ Isirae a ambân umziñ melânne too sânğonzingâbapkât dâzângom ândeip. Zo yatâ a ambân kubikzingip. ²⁵ Oi Yohane zâk nep zo tuum nanğâm itâ sâip, 'Nâgât itâ sâme. A gâbapkât sâme, zo nâ. Nâ a zo buñâ. Ziknâ bet gam taap. Zâk patâ oi nânâ zâkkât irâ sikum goribat zo ko mân dâp upap.'

²⁶ A bukurâpnâ, Abaramgât kiurâp zen sot a nâmbutnâ Anutu mâpâsime, nânâ den sa nânğânek. Kubikkubik den zi nengât op geip, ziap. ²⁷ Yerusalem mâirâp sot a sâtnâ zîñâ Yesu eknâ topnâ mân nânğâm mumbapkât sâwe. Zen yatâ utnetâ Propete a zengât den kânñan sâsân kendon dâp sâlâpkume, den zo kâtigeip. ²⁸ Zen Yesu tosanğgât kârum mân muyagem lañ sâne Pilatonâ koi moip. ²⁹ Oi Kembugât ekabân den zeip, zo op nanğâm poru nagân gâbâ mâkâm kât mâtâpñan âi parâwe. ³⁰ Ka Anutunâ mumunân gâbâ mângei zaarip. ³¹ Oi zâk sot Galilaia hânân gâbâ Yerusalem kamânân ârândân âiwe, zengâren sirâm nâmbutñan muyagezîngâm ândeip. Muyagei igâwe,

zen ko zâkkât sîngi sâsân a opnâ a ambân dâzângom ândie.

³² Nen umâlep den dâzângonam gen. Anutunâ sâkurâpnîñâ kut nâi nâi sîngi dâzângoip, zorat bonñâ âsagiap. ³³ Anutunâ Yesu mângei nengâren bonñâ muyagiap. Zorat umâlep den dâzângonam gen. Psalm dangon zagât, zoren den itâ kulemguwe,

'Gâ nâgât nannâ. Irak gasum sâlâpgogan.'

³⁴ Yesu mumunân gâbâ mângei zaarip. Oi Yesu zâk mân mom alâgibap, zorat Anutunâ den itâ sâip,

'Nâ Dawidigât sîngi sâwan, zorat bonñâ zinziñ kâtik, zo zîngâbat.'

³⁵ Oi Psalm ekabân den nâi itâ ziap, 'Gâ tirik agâ mân birânina mom alâgibat.'

³⁶ Dawidigât nânğâme. Zâk Anutunâ nep diñ sâp pindip, zo arâp zengâren tuum âim moip. Moi sâkurâp zengât kwagân hângune alâgeip. ³⁷ Ka Dawidigât kiunnâ Yesu, zâk ko mân alâgeip. Anutunâ mumunân gâbâ mângei zaarip." ³⁸ Yatâ sâmnâ Paulonâ itâ sâp dâzângoip, "A bukurâpnâ, dâzângua nânğânek. Bâlinâ guligulipkun, zo a zorân muyageipkât zorat den mâte otzingap. ³⁹ Mosegât gurumin den, zo bâlinâziñ gulipkubam oseip. Yesugâren nânğâm pâlâtân kwatne bâlinâziñâ zo gulipkubap. ⁴⁰ Propete zengâren den itâ zo kâtigibapkât itâ dâzânguan,

⁴¹ 'A zen den nânğâm kwâkâkwâknâ zengâren nep top nâi tuubat. Zîñâ zorat nânğâne bon buñ upap. Zen kut nâi zo eknâ kwaknâ mumbi.' "

⁴² Oi Pâulo sot Banaba zet mâpâmâpâse namin gâbâ geitâ kendon nân yatik dâzângobabotkât sâwe. ⁴³ Oi mindumin-duyân gâbâ gem Yuda a donbep sot kamân nân gâbâ Anutu mâpâsemarâwe, zen aksik Paulo Banaba zet sot âim den utne Paulo sot Banaba zet zen Anutugât lumbenân ândibigât dâzângowet.

⁴⁴ Bet kendon nân mâte oi kamân zorat mâirâp a topnâ topnâ zen aksik minduyangâm Anutugât den nânğânam gawe.

⁴⁵ Mindum gane Yuda a zîñâ zîngitnâ nânğâm bâlin kwatzingâm Paulogât

den mem gei kwarâwe. Oi sâm bâlin kwâkņangâwe.

Paulonâ Yuda a kândâtzângom hân nâin gokņâ sinġi âlip dâzângoip.

⁴⁶ Yatâ utnetâ Paulo sot Banaba zet den kenġât buņâ itâ sâm dâzângowet, “Yuda a zen Anutugât den kâdom dâzângonatkat sâsâņ. Ka Yuda a zen kândâtkomņâ ândiândigât sinġi mân utnatkat se, gât ko zâmbamņâ hân nâin gok zen sinġi âlip dâzângonat. ⁴⁷ Kembu zâk zorat itâ sâm dâtnângoip, ‘Zen hân toren toren a zengât âsakņâ zâmbarâwan. Oi a zen Anutugât mâtâp ekņâ zoren âi ândibi.’”

⁴⁸ Yatâ sâitâ hân nâin gokņâ zen den zo nângâm umziņ âlip oi Kembugât den sâm bâbâlan kwârâwe. Oi ândiândi kâtikât sinġi urâwe, zen den zo nângâne bon oip.

⁴⁹ Oi hân zoren Kembugât den lan kârâm arip.

⁵⁰ Yuda a ziņâ kamân zorat a sâtnâ sot ambân sikumziņoot zen Anutu mâtâpsemarâwe, zo den dâzângone um kâlak op Paulo sot Banaba kâsa otzikâm molizikâne âiwet. ⁵¹ Âiram kinzikņan gwapgwap tuugitâ gei kândâtzângom Ikonion kamânân âiwet. ⁵² Aritâ Yesugât kâmut kamân birâwet, zo zen umziņan Tirik Kaapum piksâm zei sâtâre kwâkņan ândiwe.

14

Ikonion kamânân den sinġi âlip sâwet.

¹ Oi Ikonion kamânân takâm yatigâk Yuda a zengât mâtâpâpâse namin zâimņâ sinġi âlipņâ imbanâņoot sâm dâzângowet. Dâzânġoitâ Yuda a sot hân nâin gok donbepņâ Yesugât kâmut urâwe.

² Yuda a nâmbutņâ zen ko sinġi âlip zo kândâtkom a hân nâin gokņâ den dâzângonetâ Kristogât kâmut kâsa otziņgâwe. ³ Zet zoren narâk kârep ândim Kembugâren nângâm pâlatân kwap sinġi âlip kenġât buņ sâm ândiwet. Kembuņâ imbanâ ziki sen mârât kulem top top tuum ândiwet. ⁴ Kamân zorat a zen kâsâpagom nâmbutņâ zen Yuda zengât a utne nâmbutņâ zen Aposolo zekât a urâwe. ⁵ Oi Yuda a sot hân nâin gokņâ

zen Aposolo kâtnâ zâkonat sâm mindum gawe. ⁶⁻⁷ Gâne nângâm kamân zo birâm Likaonia hânân âiwet. Oi zoren Listera sot Derebe kamânân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âi den sinġi âlip dâzângom ândiwet.

Listera kamânân Paulo sot Banaba bem zâkonsâwe.

⁸ Listera kamânân a nâi tâip. Zâk kiņ toren toren mom zeip. Zâk mam kâmbonân gâbâ zo yatâ muyagem mân lân âim gâmâip. ⁹ Zâk zo zem tâi Paulonâ den sinġi âlip sâi ek tâi Paulonâ ekņâ itâ nângip, “A zo sâkņâ âlip upapkât nângâm pâlatân âlip zemņângap.” ¹⁰ Yatâ nângâm den kâtik itâ sâm dukuip, “Gâ kingandâ lân zaat kin.” Sâi a zo pirindiņ zaat âim gâip.

¹¹ Oi a kâmut patâ zen Paulonâ sen mârât kulem tuugip, zo ekņâ Likaonia denân itâ sâwe, “Bem zagât zet a osetniņan ga ândiabot.” ¹² Oi Banaba zâk bem nâi kutņâ Dia, zâkkât kutņâ pindâwe. Oi Paulo zâk den sâsâņ a oipkât bem nâigât kutņâ Hemesi pindâwe. ¹³ Kamân zoren Diagât namâ nâi kirip. Namâ zorat galem anâ, zâkņâ sâi makau sot neule mem gam kamân mâtâbân namâ tâibân a ziņâ aksik a zagât, zekât sinġi makau kom unam urâwe.

¹⁴ Oi Aposolo Paulo sot Banaba zet zo nângâm pârâkpam hâmbâzik mem ġiņbolon mem a osetziņan âim den kwamit patâ itâ sâwet, ¹⁵ “O a ambân, zen dap ue? Net a yenņâ, zen yatâ. Net den sinġi âlipņâ dâzânġoram get. Zen Bem lopio sot kut nâi nâi bon buņ zo kândâtzângom Anutu, ândiândi mariņâ, zâkkât den nângâbigât sâmet. Zâkņâ hân sot sumbem sot saru sot kut nâi nâi top topņâ muyageziņip.

¹⁶⁻¹⁷ Oi ândim gawe, narâk zoren a zen nângâziņi umziņangât ândiândi mâtâp muyagem ândiwe. Oi ziņgit mân kubikziņip. Topņâ nângâbigât buku otziņgâm sâi map sot maanâ sambe muyageziņi nem seronkwap ândiwe.”

¹⁸ A zagât zo den zo yatâ sâmņâ kwâkâziņgâm den imbanâ sâitâ zekât sinġi nalem unat sâm urâwe, zo birâwe.

Paulo kâtnâ kuwe.

¹⁹ Zo ândeitâ Antiokia kamânân gâbâ sot Ikonion kamânân gâbâ Yuda a nâmbutnjâ, zen gam Listera kamân mairâp zen sot den sâm saam Paulo kâtnjâ kuwe. Kune mom zei muap sâm diim kamân ginjan gei parâwe. ²⁰ Oi zoren zei Yesugât kâmut zen gam haamgum kine Paulonjâ zaat kamânân arip.

Hañsâi Paulo sot Banaba zet Derebe kamânân âiwet. ²¹ Oi kamân zoren den singi âlip sâitâ a ambân donbep patâ zen nângâm Yesugât kâmut urâwe. Yatâ op mâtâp âiwet, zorik puriksâm Listera, Ikonion sot Antiokia kamânân âburem gawet. ²² Antiokia kamânân gamnjâ Yesugât kâmut nângâm kâtigibigât den dâzângomnjâ itâ sâwet, “Nen sâknam kwâkjan ândim Anutu um topjan ândiândin, zoren takânat.” ²³ Oi Yesugât kâmut dâp galem a mem sâlâpzângom nalem birâmjâ zengât opnjâ Kembugâren ninâu sâwe. Galem a zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkjanğawe. Oi Aposolo zet Kembu zâkkâren zâmbarâwet.

²⁴ Oi Pisidia hân walâm âim Pampilia hânân takâwet. ²⁵ Zoren takâm Perege kamânân den singi âlip dâzângomnjâ Atalia kamânân geiwet. ²⁶ Zoren gei wangâyân zâim âim Antiokia kamânân âiwet. Kamân zoren mâruman Yesugât kâmut zen Anutugât um lumbenjan zâpan nep din sâm zikâne nep topkwap tuum âiwet. ²⁷ Zoren takâmjâ a ambân minduzingâm Anutunjâ galem otzikâm hân nâin goknjâ mâtâp mem zingî nângâm pâlâtânziñoot urâwe, zorat den zingî sâm dâzângowet. ²⁸ Narâk kârep zo Yesugât kâmut zen sot ândiwet.

15

Paulo sot Banaba zet dengât Yerusalem kamânân zâiwet.

¹ Ândine Yudaia hânân gâbâ a nâmbutnjâ Antiokia kamânân gam Yesugât kâmut itâ sâm dâzângom ândiwe, “Zen Mosegât gurumin den mân lum kwabâ mân kwarangâbi zo ko Kembugât singi mân upi.” ² Yatâ sânetâ Paulo sot Banaba zen sot den kwâkâyangawe. Yatâ op den itâ sâwe, “Paulo sot Banaba sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutnjâ zinjâ

Aposolo sot Yesugât kâmut zengât galem a Yerusalem kamânân ândiwe, zengâren den zo mem âibi.”

³ Yatâ sânetâ Yesugât kâmut zinjâ Paulo sot Banaba sot a nâmbut sângonzângone âiwe. Âimnjâ Poinike sot Samaria hânân kamânjâ kamânjâ a hân nâin goknjâ zinj Anutugât a urâwe, zorat den singi dâzângom âiwe. Dâzângone Yesugât kâmut zen nângâm umâlep patâ urâwe.

⁴ Yerusalem kamânân takâne Aposolo sot Yesugât kâmut sot zengât galem a, zen sâm sâtâre otzingawe. Anutunjâ tânzâkoi nep tuugitâ bon oip, zorat den singi dâzângowe. ⁵ Den singi zo dâzângone Yesugât kâmurân a nâmbutnjâ Parisaio zengât kâmurân gâbâ zen itâ sâwe, “Kamân nâin goknjâ zen kwabâ kwarangâbi. Oi zen Mosegât gurumin den lubigât sâm dâzângobi. Zen zo yatâ mân utne Yesugât kâmurân ândine mân dâp upap.”

Peteronjâ den sâm dâzângoip.

⁶ Aposolo sot Yesugât kâmut zengât a sâtnjâ, zen den zo sânam minduwe. ⁷ Mindumnjâ den âragune ko Peteronjâ zatnjâ itâ sâm dâzângoip, “A bukurâpnâ, a hân nâin gok singi âlip dâzângowan, zo Anutunjâ mâruman nâ gâsum sâlâpnogi dâzângua nângâm Yesugât kâmut urâwe, zo nânge. ⁸ Oi Anutu zâk a umzin ekmap, zâknjâ Yuda nen Tirik Kaapum ningip, yatikgâk a hân nâin goknjâ zingî igâwen. ⁹ Zen zâk nângâm pâlâtân kwatne umzin sanjon kubik, nen otningip, zo yatik otzingip. ¹⁰ Zen wangât Anutu walânam ue? Kut nâi nâi yâmbâtnjâ zo nen sot sâkurâpnjâ lum osiwen. Zo yatigâk hân nâin gok Yesugât kâmut zengât kwâkzinan pânat sâm se? ¹¹ Yatâ bunjâ. Nen itâ nângen. Yuda a sot hân nâin goknjâ Kembu Yesu um lâklâkjanğât op zâkkât singi uen.”

¹² Yatâ sâi a kâmut mindum tarâwe, zen aksik den zo nângâm den bun tarâwe. Tatne Banaba sot Paulo zet Anutunjâ nepziknjâ galem op hân nâin zengâren kulem top top tuugip, zorat den singi otzingawet.

Yakobonâ den sâm dâzângoip.

¹³ Zet dâzângom nanjitâ Yakobonâ den itâ sâm dâzângoip, “A bukurâp, den sa nângânek. ¹⁴ Mârumñan Anutuñâ hân nâin gok zengâren gâbâ kâmut nâi zâkkât singi upigât diizingip. Zorat singi Simonâ sâi nângen. ¹⁵ Zorat Propete zengât ekabân Kembedgât den nâi itâ ziap,

¹⁶ ‘Nâñâ gâtâm âburem Dawidigât silep bâliap, zo kubikpat. ¹⁷ Sinjitñâ sândum kubik tuubat. Oi a ambân zen Kembu noonsâm kârunim mâte otnibi. Hân nâin gokñâ zen nâgât singi sâwan, zen yatik upi. ¹⁸ Kembu zâk den yatik sâip. Zo mârumñan sâm muyageip.’

¹⁹ Oi zorat nâñâ itâ san. Niñâ hân nâin gokñâ zen Anutugât a upi, zen kut nâi nâi yâmbâtñâ mân zingânat. ²⁰ Ka zen nalem bem mo lopiogât singi kwatne zo mân nimbi. Ap ambin zet mân birâyangâbabot. Zuu bâu gilâm sot sunum gilâmñoot zo mân nimbi. Kut nâi nâi zo birâbigât ekap kulemgum zingânat. ²¹ Mosegât gurumin den zo mârumñan gâbâ sâkurâpniñandâ topkwap kamân dâp mâtâmâpâse namin sâlâpkum nângâm ândimen sot zâkkât den zo kamân dâpniñ sâm gawen. Zorat nen gurumin den zorat mân sânat.”

Yerusalem kamânân gâbâ ekap pane Antiokia kamânân arip.

²² Oi Aposolo sot a sâtñâ sot Yesugât a kâmut, zen zorat nângâne dâp oi zengâren gâbâ a zagât muyagezikâwe. Nâi kutñâ Yuda, kutñâ nâi Basaba sot a nâi kutñâ Sila. Zet Yesugât kâmurân a sâtñâ urâwet. Zet Paulo sot Banaba zet sot ârândân Antiokia kamânân âibigât sângonzâkowe. ²³ Oi ekap nâi itâ kulemgum zikâne mem âiwet.

“O bukurâpniñâ, bukurâpziñâ Aposolo sot galem a, nen ekap zi kulemgum pen. Oi hân nâin gok Antiokia kamânân sot Siria sot Kilikia hânân ândie, zengât sâtâre opñâ ekap zi pen. ²⁴ Nen mân nângindâ ziren gabâ a nâmbutñâ zengâren gam den nâi dâzângone kwakmak urâwe. ²⁵ Yatâ utnetâ nen nângâm umniñ kânok oi a zagât mem sâlâpziñâ

bukuzatniñâ Paulo sot Banaba zet sot zengâren ge. ²⁶ Paulo sot Banaba zet Kembu Yesu Kristo, zâkkât opñâ ândiândizikñâ bun upapkât mân kengât op nebân âiwet. ²⁷ Oi zagât Yuda sot Sila sângonzâkoindâ ekabân den ziap, zo lâuzikñan gâbâ nângâbi. ²⁸ Tirik Kaapum sot nen nângâm kut nâi nâi yâmbâtñan mân târokwâtnat. Zo yatâ zo ko zingânâ sen, zo itâ. ²⁹ Zen nalem bem lopigât singi sâne zo mân nimbi. Gilâm sot zuu gilâmziñoot mân nimbi. Ap ambin zet mân birâyangâbabot. Zen den zo lum âlip ândibi. Zo yatik. Kelikmelik ândibi.”

Yuda sot Sila âburiwet.

³⁰ Oi a ambân kâmut, zen a zo sângonzângone Âiwe. Âim Antiokia kamânân takâm Yesugât kâmut minduzingâm ekap zo zingâwe. ³¹ Zingâne mem sâlâpkum nângâm umziñ âlip oip. ³² Oi Yuda sot Sila zet Propete ândiwetñâ den donbep sâm dâzângoitâ a ambân umziñ âlip oi Kembedgât den luluyân kâtigiwe. ³³ Oi narâk nâi zet zen sot ândimñâ âiram oitâ bukurâpzik zen um lumbe den dâzâkom sângonzâkone âburiwet. ³⁴ Sila zâk zen sot ândibat sâip.

Paulonâ nebân âibam Sila diigi âiwet.

³⁵ Paulo sot Banaba zet Antiokia kamânân târokwap ândiwet. Zet sot a donbep zen Kembedgât den a ambân dâzângom ândiwe. ³⁶ Ândim Paulonâ Banaba itâ sâm dukuip, “Net kamânñâ kamânñâ âim Kembedgât den dâzângowet, zoren âim bukurâpniñâ dap yatâ ândie, zo âi zingit nângârat.” ³⁷ Yatâ sâi Banaba zâk Yohane Mareko diinangitâ ârândân âibigât sâip. ³⁸ Mareko zâk mârum zet sot âim Pampilia hânân zâpamñâ âbureipkât Paulonâ zâk sot âibam nângi mân dâp oip. ³⁹ Oi Paulo sot Banaba zet den sârek op kâsâpagom Banaba zâk Mareko diim wangâyân zâim Kipiro hânân âiwet. ⁴⁰ Paulonâ ko Sila gâsui Yesugât a kâmut ziñâ Kembedgât galemzik upap sâm zâpane âiwet. ⁴¹ Âimñâ Siria sot Kilikia hânân

kamânñâ kamânñâ Yesugât kâmut sâm kâtikñan kwatziñgâwet.

16

Paulo Listera kamânân âi Timoteo diigi âiwet.

¹ Paulo sot Sila zet âimñâ Derebe sot Listera kamânân takâwet. Oi Listera kamânân Yesugât kâmurân a nâi ândeip, kutñâ Timoteo. Mamñâ Yuda ambân, Yesugât kâmurân gok. Ibânñâ Grik a. ² Yesugât kâmut Listera sot Ikonion kamânân ândiwe, zen Timoteogât nângâne âlipñâ oi Paulo dukuwe. ³ Dukunetâ Paulonñâ zâk sot ândibapkât dukuip. Oi hân zoren Yuda a ândiwe, zen katep zorat ibânñâ Grik a zo nângâwe. Paulonñâ zengât opñâ Mosegât gurumin den lum kwabâ kwâkñangip. ⁴ Oi Yesugât kâmut kamânñâ kamânñâ ândiwe, zen den Aposolo zinj sâm ekabân kulemguwe, zo lubigât dâzângom âiwe. ⁵ Yatâ op tuunetâ Yesugât kâmut kamânñâ kamânñâ, zengâren nep tuum âine nângâm pâlatânziñ kâtigeip. Oi sirâm dâp a ambân Yesugât kâmurân târokwatziñgâm âiwe.

Paulonñâ Makedonia a nâi egip.

⁶ Oi Asia hânân singi âlip sâm âinâ sânetâ Tirik Kaapumñâ pâkekoi Pirigia sot Galatia hân walâm âiwe. ⁷ Âimñâ Misia hân ginñan takâm Bitinia hânân âinâ sâne Yesugât Kaapumñâ mân âibigât sâip. ⁸ Oi Misia hân murukñan âim Taroa kamânân takâwe. Kamân zo saru sâtñan tâip. ⁹ Zoren takâm nâtigân Paulonñâ uman nâi itâ egip. Makedonia a nâi muyagem itâ sâm dukuip, “Zen Makedonia hânân gam tânnângobi.” ¹⁰ Paulonñâ uman zo egi itâ sâwen, “Anutu zâk Makedonia hânân âi den singi âlip dâzângonatkât sap.” Yatâ sâm âinam urâwen. (Taroa kamânân Luka, nânñâ Paulo sot Sila sot Timoteo târokwatziñgâwan.)

Lidia Kembugât ambân oip.

¹¹ Oi wanğâyân zâim Taroa kamân birâm Samorake hân saru tânâmñan takâwen. ¹² Hanşâi wanğâyân âimñâ Neopoli kamânân takâm wanğâyân gâbâ gem Pilipi kamânân âiwen. Kamân zo

Makedonia hân zoren kamân patâ nâi. Roma a zinjâ kamân marinñâ op ândiwe. Kamân zoren sirâm nâmbutñâ ândiwen. ¹³ Ândeindâ Yuda a zengât kendon oi kamân âkñan too nâi zeip. Zoren itâ sâm geiwen, “Ziren Yuda a zinjâ ninâu sâme, zorat kabâ nâi ziap mo bunñâ? Gei iknâ.” Yatâ sâm geimñâ ambân mindum tatne muyageziñgâm ge tapñâ den singi âlip dâzângowen.

¹⁴ Zengât osetziñan ambân nâinñâ Anutu mâpâsem ândeip, kutñâ Lidia. Ambân zo Tiatira kamânân gokñâ. Zâkñâ sângum neulenoot pâi kwâlâmarâwe. Ambân zo Kembunñâ okñangi umñâ pâronşâi Paulogât den nângâm kwâtâteip. ¹⁵ Oi zikñâ sot a ambârâpñâ too sanğonziñgindâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen nikne nângâm pâlatânñoot uangât nâgât mirin zâi tâtat mâme upi.” Yatâ sâm kâtigem diiniñgi zâiwen.

Paulo sot Sila tâk namin zâparâwe.

¹⁶ Narâk zoren ninâu sânam giarindâ kore ambân nâi muyageniñgi. Ambân zo wâkenoot ândimñâ a kwâkñan ândim zâibi, zorat topñâ nângâm dâzângoi mâirâpñâ kât sikum zingâmarâwe. ¹⁷ Ambân zorânñâ muyageniñgâm nen sot Paulo moliniñgâm den itâ sâip, “A zi zinjâ Anutu u patâgât kore a ândim Kembugât mâtâp, zorat dâzângom ândie.” ¹⁸ Den zorik sirâmñâ sirâmñâ sâm zari Paulo den zo nângâm âkonziñgi âburem wâke itâ sâm dukuip, “Nâ Yesu Kristogât sâtkât dâgoga ambân umñan gâbâ takâm âi.” Yatâ sâi takâm arip.

¹⁹ Oi ambân zo patârâpñâ zen kât sikum memarâwe, zorat mâtâp doonğoip, zo nângâm Paulo sot Sila gâsuzikâwe. Oi diizikâm kamân sombemân Roma a sâtñâ mâteziñan zâparâwe. ²⁰ Zâpanñâ Roma a sâtñâ itâ sâm dâzângowe, “Zet Yuda anñâ nenğât kamânân gam den sâitâ bâlinñâ uap. ²¹ Zet mân orotñâ upi sâm ândiabot. Roma a nenğâren yatâ zo mân upmen, zo uabot.” ²² Oi a kâmut patâ kirâwe, zen um kâlak nângâzikâne a sâtñâ zinjâ sâne kâwali a zinjâ hâmbâzik kwâkâm lapitzikâwe. ²³ Donbep lapitzikâm tâk namin zâpamñâ

galem a zâk hângi doongum dân galem otzikâbapkat dukuwe. ²⁴ Dukune tâk namâ tânâmñan umñâ ñâin, zoren zâpam kinzikñâ nagân saaziki ziwet.

Tâk namâ galem anjâ Kembugât a oip.

²⁵ Njâtik tânâmñan Paulo sot Sila zet Anutu mâtâsem kep mem tarâwet. Yatâ oitâ a tâk namin tarâwe, zen kwamit nângâm tarâwe. ²⁶ Oi wâriñ patâ mem namâ zo mem sânsân pâi mâtâp aksik pâronşâip. Oi tâk namin tarâwe, zengât bitziñan tâk olaiyanjip. ²⁷ Oi tâk namâ galem a, zâk umanân gâbâ nângâm zaat egi mâtâp pâronşâm kiri tâk namâ a âim nanje sâm petñan zemba sâmbum sâkñâ tâmbetkubam oip. ²⁸ Yatâ upâ sâi Paulonjâ den kambân sâm sâip, “Sâkkâ mân tâmbetku. Nen aksik zi hâlâluyâk ten.” ²⁹ Sâi galem a zâkñâ âsakñangât sâi pindâne namâ kâligen zâim sânam sâmbui Saulo sot Sila kinzik topñan ge zeip. ³⁰ Zemñâ namâ umñan gâbâ diizikâmñâ mäsikâzikâm sâip, “Patâzatnâ, Nâ dap op Kembugât a upat?”

³¹ Oi zet itâ sâm dukuwet, “Gâ Kembu Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwap Kembugât sinji upan. A ambârâpkâ zen yâtik.” ³² Yatâ sâm zâk sot a ambârâp Anutugât den dâzângoip. ³³ Njâtik zorenâk galem anjâ diizikâm mârûm kâmbamñâ zâkone use oip, zo sanjonzikâwe. Oi zikñâ sot a ambârâpñâ too sanjonzingâwet. ³⁴ Oi zet mirânñan diizikâm zâim nalem zikip. Oi zâk sot a ambârâp Anutugâren nângâm pâlâtân kwarâwe, zorat umziñ âlip oip.

Paulo sot Sila tâk namin gâbâ gem gawet.

³⁵ Hañsâi a sâtnâ zen kâwali a sanjonzângoi âim tâk namâ galem a itâ dukuwe, “A zagât zo olanzikâna arit.” ³⁶ Oi galem a zorân nângâm Paulo itâ sâm dukuip, “Nâ olanzika âibabotkât a sâtnâ den pane gaap. Zorat zet gemñâ âim um lumbenân ândibabot.”

³⁷ Sâi Paulonjâ kâwali a itâ sâm dâzângoip, “Net Roma a bonñâ op ândiet. Den nebân mân nâpanñâ lanj a mâteziñan kâmbamñâ lapitnikâm tâk namin nâparâwe. Oi net tik âiratkat se?

Zo yatâ bunjâ. Ziinñâ a ambân mâteziñan diinikâm âi nâpâne âirat.”

³⁸ Paulo zâk den yatâ sâi kâwali a ziñâ âburem âi a sâtnâ dâzângone zen a zagât zo Roma a bonñâ op ândiwet, zo nângâm pârakparâwe. ³⁹ Pârakpam zekâren gamñâ um lumbe den dâzâkom tâk namin gâbâ diizikâm gei kamânziñ birâm âibabotkât dâzâkove. ⁴⁰ Oi zet tâk namin gâbâ gem Lidiagât mirin zâim Yesugât kâmut ziñgit Kembugâren kâtigem ândibigât dâzângomñâ âiwet.

17

Paulo sot Sila zet Tesalonike kamânân âiwet.

¹ Paulo sot Sila zet Ampipoli sot Apolonia kamân walâm Tesalonike kamânân takâwet. Zoren Yuda zengât mâtâpâpâse namâ ñâi tâip. ² Oi Paulo zâk op ândeip, yatâ op Yuda zengât kendonân mâtâpâpâse namin zâimñâ zen sot den sinji âlip âraguwe. Nep mâme karâmbut yatâ op ândeip. Zâk Kembugât den ekabân den topñâ dâzângom itâ sâip. ³ “Kristo zâk sâknam nângâm mom zaat-papkat den Kembugât ekabân ziap. Oi Yesu kutñâ dâzângoman, zâk a bâliñan gâbâ mâkâningâbapkat mârûm sâsân. Zâk Kristo.” ⁴ Yatâ sâm dâzângoi zengâren gâbâ nâmbutñâ zen den zo nângâne bon oi Paulo sot Sila zekâren târokwarâwe. Osetziñan Grik a donjbep ziñâ Kembugât den sinji mârûmñan nângâm Anutu mâtâsem ândiwe sot ambân zâizâinñâ nâmbutñâ zen târokwatzingâwe.

⁵ A ambân donjbepñâ utnetâ Yuda a zen nângâm um kâlak nângâzingâm zen den kwamit patâ sâm Yasongât mirin Paulo sot Sila tarâweyân âi minduwe. Mindumñâ a zagât gâsuzikâm mindumindu patin zâpanam sâwe. ⁶ Paulo sot Sila mân muyagezikâmñâ Yason sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutñâ gâsuzingâm a sâtnâ zengâren diizingâm âiwe. Âimñâ itâ sâwe, “A zen hânñâ hânñâ ândim den bâliñ dâzângom a um gulip kwatzingâme, a zorânñâ nenngâren ge. ⁷ Gane Yasonjâ sâi mirânñan tâtat mâme urâwe. Zen Roma

a kutâgât den kom a kutâ ûnaknâ muya-giap, kutnâ Yesu sâme.” ⁸ Yuda a zinâ den yatâ sâne kamân a sot a sâtnâ zen Yason sot bukurâpnâ kâsa otzingâm den kwamit patâ sâwe. ⁹ A sâtnâ zen Yason sot bukurâpnâ tâk namin mân zâibigât sâm sângân mine zâmbane âiwe.

Paulo zâk Berea kamânân singi âlip sâm dâzângoip.

¹⁰ Nâtiksâi Yesugât kâmut zen kengât op Paulo sot Sila sângonzâkone Berea kamânân âiwet. Zoren takâm Yuda zengât mâtâmâtâse namin zâi den singi âlip dâzângowet. ¹¹ Kamân zoren Yuda a zen a âlipnâ. Zen Tesalonike a yatâ bunâ, gât ko den singi âlipnâ nângâm âknâliwe. Dinziqnâ zo bonnâ mo sarâ sâm sirâm dâp Kembugât den ekabân sâlâpkum nângâwe. ¹² Oi zengâren gâbâ donbepnâ Yesugât kâmut urâwe. Oi Grik a ambân patâ nâmbutnâ, zinâ zengâren târokwârâwe.

¹³ Paulonâ Berea kamânân Anutugât den sâi singi Tesalonike kamânân ari Yuda a zin nângâwe. Nângâm Berea kamânân âim kâsa otzikâbigât a ambân dâzângowe. ¹⁴ Yatâ utne Yesugât kâmut zen zo nângâm zorenâk Paulo sot a nâmbutnâ sângonzângone saru sâtnan geiwe. Ka Sila sot Timoteo zet kamân zoren ândiwet. ¹⁵ Oi a zen Paulo diim âi Ateñ kamânân pane itâ sâm dâzângoip, “Zen âi sâne Sila sot Timoteo zet kek gâbabot.” Sâi a zen âburem âiwe.

A zen Paulogât den birâwe.

¹⁶ Paulo zâk Ateñ kamânân Sila sot Timoteo, zekât mambât ândim enj lo-pio donbep tatne zingit umnâ kârâp oip. ¹⁷ Oi Yuda a zengât mâtâmâtâse namin zâim Yuda a sot Grik a nâmbutnâ zen Anutu mâtâsemarâwe, zen sot âraguwe. Oi sirâmñâ sirâmñâ kamân sombemân a muyagezingâm singi âlip dâzângoip.

¹⁸ Kamân zoren a nângânângâzin patâ, Epikue a kâmut sot Stoike a kâmut, zengâren gâbâ a nâmbutnâ zen Paulo sot den âraguwe. Oi nâmbutnandâ Paulogât itâ sâwe, “A zi nângânângânâ buñ den lañ sap. Zâk wan wan den sâm taap?” Nâmbutnandâ itâ sâwe, “Zâk

lopio ûnaknâgât den sap.” Paulo zâk Yesugât den sot mom zaatzaatnâgât den sâi zen yatâ sâwe. ¹⁹⁻²⁰ Yatâ sâm mindumindu sombemân diim zâimnâ sâwe, “Den ûnaknâ sat, zo nângânatkât sen. Den mârâtnâ, zorat topnâ sapsuna nângânâ.” ²¹ Ateñ kamân mâirâp sot kamân nâin goknâ zen sot ândiwe, zen den ûnaknâ nângânâ den âragum ândiwe.

Paulonâ Kembugât topnâ dâzângoip.

²² Paulo zâk Areo den sâsân sombemân kin a itâ sâm dâzângoip, “Ateñ mâirâp, nâ topzin ek nângan. Zen lopio donbep sobim bimbi kwatzingâme. ²³ Nâ kamânzinan âim gam lopiozinâ eknâ lopiogât nalem pâpannan den itâ zei sâlâpkuwan, ‘Nalem pâpannâ zi bem lopio nâigât singi, kutnâ mân nângen.’ Mân nângâm mâtâsime, zorat topnâ dâzângobâ.

²⁴ Anutu zâk hân muyagem kwâknan kut nâi nâi pâip. Zâk hân sot sumbem zorat marinâ. Zo namâ a betnâ tuutuun, zoren tâtat mâme mân opmap. ²⁵ A zengât kut nâi nâi tuume, kut zo mân kârûmap. Zâknâk a ândiândininâ sot Kaapum sot kut nâi nâi zo ningâmap. ²⁶ A hânân ândien zo sâi a kânokâren gâbâ muyagem lañ kârâm hânân a kâmutnâ kâmutnâ muyagem lañ kârâm âiwen. Oi muyagem âinat, narâk sot danjon zo zâknâk sâm ningip. ²⁷ Nen um-ninandâ Anutu kârûm âim muyaginatkat yatâ oip. Zâk kârebân bunâ, gootninan a hutnângon ândiap. Den nâi itâ ziap,

²⁸ ‘Nen zâkkât ândiândin umnan ândim kut nâi nâi upmen.’

Zengâren gâbâ a nâmbutnandâ zitâ sâwe, ‘Nen zâkkâren gâbâ âsagiwen.’

²⁹ Anutugât nângindâ lopio yatâ mân upap. Lopio kat âlipnâ a bitzinandâ so-bime. Oi nen Anutugâren gâbâ muyagi-wennâ nângindâ Anutu zâk lopio yatâ mân upap. ³⁰ Mârûmnan kwakmak ândiwen. Anutunâ ningitnâ birâm ândeip, zorat narâk âkip. Irak ko a aksik umniñ melânatkât sap. ³¹ Zâk narâk pâip, zo ziap. Zoren hânñâ hânñâ topninâ sâm muyagemnâ hânñâ ningâbap. Oi a nâi, zâk nep zo tuubapkat gâsum kwânângip. Oi

hân a aksik zâkkât nângindâ bon upapkât mumunjan gâbâ mângai zaat ândiap.”

³² Paulo zâk mumunjan gâbâ zaataat, zorat den sâi nâmbutnjâ zinj mem gei kwâkwat den sâwe. Oi nâmbutnjâ zinj sâwe, “Den zo narâk njain ko sâna nângânat.” ³³ Yatâ utnetâ Paulonjâ zâmbam arip. ³⁴ A nâmbutnjandâ Paulogâren pâlatân op Yesugât singi urâwe. Oi zengât osetzinja kamân zorat a sâtnjâ zengât kâmurân gok kutnjâ Dionisio. Oi ambân njai kutnjâ Damari sot nâmbutnjâ ândiwe.

18

Paulonjâ Korinti kamânân singi âlip nep tuugip.

¹ Paulonjâ Atenj kamân birâm Korinti kamânân arip. ² Zoren Yuda a njai muyageip, kutnjâ Akwila. Zâk Ponto hânân goknjâ. Oi ambinnjâ Pirisila zâk sot Italia hânân ândeitâ Roma a kutâ Kalaudio, zâknjâ Roma kamânân Yuda a ambân tarâwe, zo molizingip. Oi zet zo birâm Korinti kamânân âiwet. ³ Paulo zâk zekât mirin zâri tâtat mâme urâwe. Wangât, zet nep ârândânj tuumarâwet, zorat zekâren zari tarâwe. Zengât nep ko hâmbâ silep tuumarâwe. ⁴ Yuda zengât kendon dâp Paulo zâk mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a singi âlip dâzângoi nâmbutnjâ zen Yesugât kâmut urâwe.

⁵ Oi Sila sot Timoteo zet Makedonia hânân gâbâ gâitâ Paulo singi âlip nep zorarâk nângâm ândeip. Zâknjâ Yuda a itâ sâm kâtigem dâzângoi, “A bâlinjan gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zâk Yesu.” ⁶ Yatâ sâi Yuda a zen dinjâ birâm kâsa oknjangâne zâknjâ hâmbânjan gwapgwap koi gei itâ sâm dâzângoi, “Tâmbetagobi, tosa zo nâgât bunjâ. Ziinjâ upap. Zorat nâ kândâtzângom hân njain gok zengâren âibat.” ⁷ Yatâ sâm a njai kutnjâ Titeo Yusito, zâk Grik anjâ Yuda a zen sot ândim Anutu hurat kwâknjângâm ândeip, zâkkât mirâ zo Yuda zengât mâpâmâpâse namâ ginjan kirip. Paulonjâ zâkkât mirin âi tâtat mâme oip. ⁸ Mâpâmâpâse galem a kutnjâ Kirispo, zâk sot a ambârâpnjâ zen aksik singi âlip nângâm Kembugâren nângâm

pâlatânj kwâknjângâwe. Oi Korinti a zengâren gâbâ donbepnjâ singi âlip nângâm Yesugât kâmut utne too sanjonzingâwe.

⁹ Paulonjâ njatik njain uman egi Kembunjâ itâ sâm dukuip, “Gâ mân kenngât otnan. Singi âlip sâm mân birâban. Sâmnjik ândiban. ¹⁰ Nâ galem otgiga anjâ mân gobi. Kamân ziren nâgât singi a donbep ândie.” ¹¹ Yatâ sâm dukui Paulonjâ kamân zorat a Anutugât den dâzângom ândei kâin kiin nâmburân karâmbut âkip.

Paulo sâknjanâk sâne a sâtnjandâ dinzinj birip.

¹² Oi Galionj zâk Grik hânân a sâtnjâ patâ op ândei Yuda a zen um kânok opnjâ Paulo kâsa oknjângâm gâsum diim a sâtnjângâren âiwe. ¹³ Diim âim Paulogât itâ sâm dukuwe, “A zi zâk Anutugât gurumin den komnjâ mâtâp unakjan âim Anutu mâtâsibigât sâmap.”

¹⁴ Yatâ sâne Paulonjâ den hâunjâ sâbam oi Galionjâ Yuda a itâ sâm dâzângoi, “O Yuda a, a zi bâlinj op tosa patâ muyagei sâi dinzinjâ nângâbam. ¹⁵ Zen sâkurâpzinjâ zengât den kâtik sot den nâmbutnjâ âragum diim ge, zorat nâ mân kubikpat. Ziinjâ kubikpi. Zo nâgât nep bunjâ.” ¹⁶ Yatâ sâm molizingi gem âiwe. ¹⁷ Oi a zen aksik patâ mâtâpâmâpâse galem a kutnjâ Sostene gâsum lumnjâ a sâtnjângât mâtenjan kom mem njai njai utne zingitnjâ mân nângânângâ oip.

Paulo zâk âburem Antiokia kamânân arip.

¹⁸ Paulo zâk Korinti kamânân ândim zâim Yesugât kâmut kândâtzinj kelik Siria hânân âibam arip. Pirisila sot Akwila zet zâk sot ârândânj âiwe. Kenkereaî kamânân takâm kâuknjâ mânângârip. Zorat mârûmjan Anutu mâtenjan den sâm kâtigem kâuknjâ mân mânâgât ândeip. ¹⁹ Zobâ wanngâyân zâim Epeso kamânân takâm kâsâpagowe.

Oi Paulonjâ mâtâpâmâpâse namin zâim Yuda a zen sot den singi âlip âraguwe. ²⁰ Oi zen sot ândibapkât sâne itâ sâm dâzângoi, ²¹ “Anutunjâ sâi nâ du zengâren âburem gâbat.” Yatâ sâm kelikmelik otzingâm wanngâyân zâim Epeso kamân birâm arip.

²² Âimnâ Kaisarea kamânân takip. Zoren takâm Yesugât kâmut kândâtziņ kelik den dâzângom Antiokia kamânân âburem arip. ²³ Paulo zâk Antiokia kamânân mâik nâi ândim zâmbamnâ singi âlip nebân du arip. Oi Galata sot Pirigia hânân kamânâ kamânâ Yesugât kâmut ândiwe, zo sâm kâtikņan kwatziņgâm arip.

Apolo zâk Epeso sot Korinti kamânân singi âlip nep tuugip.

²⁴ Oi Epeso kamânân Yuda a nâi gâip, kutņâ Apolo. Zâk Alesandria kamânân gok. A zo nângânângânâ patâ. Zâk Kembugât den ekabân sâlâpkum nângâm naņgip. ²⁵ A zo Kembugât topņâ zo dukune nângâm naņgip. Too saņgon nep ko Yohanegârâk nângipņâ Yesugât singi imbanâņoot dâzângom ândeip. ²⁶ Zâk Yuda a zengât mâtâmâpâse namin zâim singi den kengât buņ, lâu bâbâlaņ sâm dâzângoip. Zoren singi âlip sâi Pirsila sot Akwila zet nângâm buku okņangâm diim âi Anutugât den nâmbutņâ dukum naņgâwet.

²⁷ Oi Apolo zâk Grik hânân âibâ sâi Yesugât kâmut zen ekap nâi kulemgum Yesugât kâmut Grik hânân ândiwe, zengât pindâne mem arip. Ekap zoren den itâ zeip, “Zen a zi buku okņangâbi.” Den yatâ kulemgum pindâne arip. Âimnâ Korinti kamânân takâm Anutunâ tângoi Yesugât kâmut itâ betziņan meip. ²⁸ Kembugât den ekabân gâbâ Yuda a den dâzângom sâip, “A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zâk Yesu.” Zâkņâ mindu-minduyân den yatâ sâm Yuda zengât den zo mem ge kwatziņgip.

19

Pauloņâ Epeso kamânân Yohane arâp muyageziņgip.

¹ Apolo zâk Korinti kamânân ândei Pauloņâ hân mâtâp âim Epeso kamânân takâm Yohanegât arâp nâmbut muyageziņgip.

² Oi mâsikâziņgâm sâip, “Zen Kembugât den singi âlip nângâm, nângâm pâlâtân kwapņâ Tirik Kaapum sot urâwe mo buņâ?” Sâi ziņâ sâwe, “Buņâ. Tirik Kaapum ândiâp, zorat singi mân

nângâwen.” ³ Sâne itâ sâm mâsikâziņgip, “Zen nâigât korân too saņgonziņgâwe?” Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen Yohanegât too saņgonziņgâwe.”

⁴ Sâne Pauloņâ itâ sâm dâzângoip, “Yohane zâk a umziņ melânbigât too saņgonziņgâm itâ sâm dâzângoip, ‘A nâi bet gâbap, zen zâk nângâm pâlâtân kwâkņangâbi.’ Den zo Yesugât op sâip.” ⁵ A zen den so nângâne Kembu Yesugât korân too saņgonziņgâwe. ⁶ Too saņgonziņgâne Pauloņâ bikņâ kâukziņan pâi Tirik Kaapum zengâren ge Kembugât den gându uņakņan sâwe. ⁷ A yatâ urâwe, zen kiin zagât yatânâ urâwe.

Pauloņâ singi âlip nep sot sen mârât kulem top top tuugip.

⁸ Paulo zâk Yuda a zengât mâtâmâpâse namin âsâbân zâimnâ kengât buņ singi âlip dâzângom ândei kâin karâmbut âkip. Anutugât um topņan ândiândiņangât den sâm bâbâlaņ kwap dâzângoip. ⁹ Oi a nâmbutņâ zen um kâtik opņâ Yesugât den kândâtkom a ambân mâteziņan den bâliņâ sânetâ Pauloņâ birâziņgip. Oi Yesugât kâmut, zenâk diiziņgâm sirâmņâ sirâmņâ a nâi kutņâ Tirano, zâkkât mirin min-duziņgâm zen sot âraguwe. ¹⁰ Kendon patâ zagât umņan zo yatâ op ândei Yuda a sot Grik a Asia hânân ândiwe, zen aksik Kembugât topņâ nângâwe.

¹¹ Oi Anutunâ Paulo mam okņangi sen mârât kulem nâi nâi tuugip. ¹² Zorat a zen Paulogât hâmbâ mot mem ândeip, zo mem mâsekziņoot zengâren mem âine gâsune sâkziņ âlip urâwe. Yatâ utne wâkeņâ a umziņan gâbâ takâm âiwe.

Kware suņa a ândiwe.

¹³ Oi Yuda a nâmbutņâ sâgân sâmbu opņâ hânņâ hânņâ âim gam ândim zâizâiņ op Kembu Yesugât kot zo sâm wâke moliziņgânat sâm wâkeziņoot itâ sâm dâzângowe, “Yesu kutsiņgiņâ Pauloņâ sâmap, zâkkât korân sa âiban.” ¹⁴ Yuda zengât tirik namâ galem a patâ nâi kutņâ Sikewa, zâkkât narâpņâ nâmburân zagât, zen Paulo ekņâ yatâ urâwe. ¹⁵ Yatâ op sâne wâkeņâ den itâ sâm dâzângoip, “Yesu sot Paulo zo nângâzikan. Zen ko waniņ

goknâ?” ¹⁶ Wâkenâ yatâ sâi a wâkenjoot zo kâwali imbanâ mem zângom mem kâbakgwâbakne otzingâm hâmbâziñ mem giñbololon mei sâk bârak sot gilâmziñoot mirin gâbâ pâtan âiwe. ¹⁷ Zorat den singi Epeso kamânân Yuda a sot Grik a zen zo nângâm kenngât urâwe. Oi Kembu Yesugât kutnâ sâm âlip kwâkñangâwe.

¹⁸ Oi Yesugât kâmut, zengâren gâbâ donbep patânâ gam mârumñan gâbâ kware suna op gâwe, zorat den singi sâm kâkñan parâwe. ¹⁹ Kware sunagât ekap mem ândiwe, zo mem a mâteziñan kârâp une seip. Oi ekap zorat sângânñâ sâlâpkum mâpotne kât ekap 4 tausen yatâ oip. ²⁰ A ziñâ yatâ utnetâ Kembugât dennâ imbanâ mem kâtigemñâ lañ kârâm arip.

Paulonâ Yerusalem kamânân âibam oip.

²¹ Paulo zâk nep zo tuum nanji Kaapumñâ okñangi Makedonia sot Grik hân âi walâzikâm Yerusalem kamânân âibatkat sâip. Oi itâ sâip, “Nâ Yerusalem kamânân âim âburem Roma kamânân âibat.” ²² Oi âibam berân mâme nep a zagât Timoteo sot Erasto sângonzâkoi Makedonia hânân kâdom op âiwet. Zâk zikñik zoren mâik nâi ândeip.

Atemis bem lopio, zâkkât kwamit patâ urâwe.

²³ Narâk zoren Epeso kamânân um kâtik a zen singi âlipkât den kwamit patâ urâwe. ²⁴ Zoren kâtnâ lopio tuutuunâ a nâi ândeip, kutnâ Demeterio. A zorânâ Atemis lopio namâ dâpnâ mâik mâik kâtnâ tuugi a ziñâ sângân mine zâk sot nep arâpnâ kât donbep muyagiwe. ²⁵ Oi Demeterionâ nep a gakârâpnâ minduzingâm itâ sâm dâzângoip, “A, zen nânge. Nepniñâ zorânâ kât sikum muyageningâmap. ²⁶ Oi a nâi ga ândiap, kutnâ Paulo. Zen zâkkât topñâ nânge. Zâknâ Epeso kamânân gok sot Asia hânân kamân dâp a donbep um gulip kwatzingâm itâ sâm dâzângomap, ‘A betñâ lopio tuutuunâ, zo bon buñâ.’ ²⁷ Zâk yatâ oi a ambân zen nepniñangât nângâne giginâ upap. Bemniñâ Atemis zâkkât kutnâ gigin oi namânâ zi gâugâu gâsubap. Oi Asia hânân sot hân nâmbutñâ

a aksik patâ zen zâk mâpâsime, zo dap op buñ upap?”

²⁸ Demeterionâ den yatâ sâm dâzângoi nângâm umziñan kuk op den yu kambân sâm itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutnâ patâ.” ²⁹ Yatâ sâm den kwamit patâ utne kamân mâirâp zen aksik den kwamit patâ opñâ mindumindu sombemân âiwe. Oi Makedonia a zagât Paulo sot âiwet, kutzikñâ Gaio sot Aristako, zet gâsuzikâm diizikâm âiwe. ³⁰ Oi Paulonâ singi nângâm zaat sombemân âibam oi Yesugât kâmut ziñâ angn kârânangâwe. ³¹ Oi kamân zorat a sâtnâ nâmbutñâ Paulo buku okñangâm ândiwe, zen Paulo sombemân mân âibapkât den pane arip.

³² Mindumindu kabân a ambân nâmbutñandâ den nâi sâne nâmbutñangoot nâi sâne den gulip oi donbep ziñâ den topñâ mân nângâwe. ³³ A zen yatâ op kine Yuda a zen, zengât bukuziñâ kutnâ Alesande mem aline a osetziñan kin den dâzângobam op den mân sâbigât bikñandâ dâp tuugip. ³⁴ Yatâ oi a zen a ândopñâ, Yuda goknâ ek nângâmñâ zen aksik patâ den yu kambânâ itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutnâ patâ.” Zen narâk kârep den zo sâm kirâwe.

³⁵ Yatâ utne den galem a gamñâ sâi hirînsâne itâ sâm dâzângoip, “Epeso mâirâpnâ, kamân zirat Atemis patâniñangât namâ sot lopio sumbemân gâbâ gem geip, zorat galem a ândien. Zo a ambân zen aksik nânge. ³⁶ Gât ko zen umziñ diim gei kut nâi nâi lañ mân upi. ³⁷ A sâkziñanâk se, zen lopioniñangât namin âim kut nâi nâi mân tâmbetkuwe. Zen Atemis mân sâm bâliñ kwâkñange. ³⁸ Oi Demeterio sot nep a gakânâ, zen a nâigât tosa muyagibi, oi ko den sapsusun narâkñan a sâtnâ zengâren sâne kubikpi. ³⁹ Zengâren den nâi ziap, oi ko a sâtnâ zengât minduminduyân mem âibi. ⁴⁰ Zen itârân den lañ sânetâ kâmbam muyagibam uap. Zorat a kutânâ nengât nângi mân dâp oi kubikniñgâbap.” ⁴¹ Den galem a zorânâ den yatâ sâm dâzângoi kâsâpagom âiwe.

20

Paulo zâk Makedonia sot Grik hânân arip.

¹ Den kwamit patâ buŋ oi Paulonâ Yesugât kâmut diizingâm den dâzângomnâ kândâtziŋ keliknâ Makedonia hânân arip.

² Hân zoren âim Yesugât kâmut kâtigibigât den donbep dâzângomnâ walâzingâm Grik hânân arip. ³ Zoren kâin karâmbut ândim saruyân geim wangâyân zâim Siria hânân âibâ sâi Yuda a ziŋâ kunam sipkune wangâ birâm Makedonia hân mâtâp arip.

⁴ Oi a itâ zorâŋ zâk sot âiwe. Berea kamânân gok Sopate, zâk Piroregât nanjâ. Tesalonike kamânân gok Aristako sot Sekundo sot Derebe kamânân gok Gaio sot Timoteo sot Asia hânân gok Tikiko sot Toropimo. ⁵ A yatâ zorâŋ kândom âi Taroa kamânân mambâtningâm ândiwe. (Pilipi kamânân nâ Luka Paulo kândiangâm betniŋan sâne âiwen.) ⁶ Oi Yuda zengât nalem niniŋangât kendon patâ kutnâ Pasowa, zo âki Pilipi kamânân gâbâ wangâyân zâim âim tâindâ sirâm bâtnâmbut oi Taroa kamânân takâwen. Zoren sirâm nâmburân zagât ândiwen.

Paulonâ Taroa kamânân katep nâi mu-muŋan gâbâ mânggeip.

⁷ Sirâm nâmburân kânokgât kendonân nen nalem ninam minduwen. Paulo zâk haŋsâi âibat sâm den dâzângom kiri ma nâtik tânâmŋâ oip. ⁸ Mirâ umŋâ tarâwen, zoren kârâp âsaknâ donbep seip. ⁹ Oi katep nâi kutnâ Eutiko, zâk Paulonâ den sâi nângâm tap mâtâp mâigân gâbâ uman nelâmkoi zem hânân gei koi zei mem zaatne moip. Oi mirâ zo kêrep patâ. Um karâmbut kwâkŋan topŋan. Zoren kwâkŋan gâbâ gei koip. ¹⁰ Paulonâ geimnâ katep zo kwârakum lumŋâ itâ sâm dâzângoip, “Âgirâp mân utnek. Zâk umŋâ mângim ziap. Mân muap.” ¹¹ Yatâ sâmŋâ mirâ umŋan zâim nalem kâsâpkum nemŋâ zen sot âragum tatne haŋsâip. Haŋsâi zâmbam arip. ¹² A zen katep zo diim mirâziŋan zâim umziŋ âlip oip.

Paulonâ Milete kamânân arip.

¹³ Nâmbutnâ nen Paulonâ sâi wangâyân zâim Aso kamânân kândom âiwen.

Paulo zâk hân mâtâp âim Aso kamânân wangâyân zâibam oip. ¹⁴ Oi ko Aso kamânân âim muyageningâm wangâyân zâi ningiri ârândân âiwen. Âimŋâ Mitilene kamânân takâwen. ¹⁵ Zobâ sirâm nâin âim Kio hân walâwen. Zobâ sirâm nâin Samo kamânân takâwen. Zobâ sirâm nâin Milete kamânân âi takâwen. ¹⁶ Paulo zâk Yerusalem kamânân kek âibat sâm Epeso kamânân mân âim Milete kamânân arip. Asia hânân ândei Yuda zengât kendon Pentekos, zorat narâk walâbapkât op Yerusalem kamânân kek âibatkat sâip.

Epeso kamânân gâbâ Yesugât kâmut galem a gâne den dâzângoip.

¹⁷ Milete kamânân gamŋâ Paulonâ a sângonzângoi Epeso kamânân âim Yesugât kâmut zengât galem a diizingâne gawe. ¹⁸ Gane Paulonâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ Asia hânân gam zengâren nep tuum gâwan. Zo topŋan gâbâ nângâm nanje. ¹⁹ Nâ a ginŋandâ Kembugât kore op ândiwan. Oi Yuda zen kâsa otninetâ sâknam kwâkŋan ândim isem ândiwan. ²⁰ Oi den dâzângobatkât nâi mân ziap. Zen âlip upigât den singi âlipnâ sombemân sot mirin aksik dâzângowan. ²¹ Oi Yuda a sot Grik a, zen umziŋ melânâ Anutu mâtenjan Kembuniŋâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkŋangâbigât dâzângowan.

²² Irak ko Kaapumŋâ umnan saam di-inigi Yerusalem kamânân âibâman. Zoren aria kut nâi nâi otnibi, zo mân nângan. ²³ Ka Tirik Kaapumŋâ itâ tirâpnogap. Zoren aria tâk namin nâbane tap sâknam nângâbat. ²⁴ Nâ ândiândinangât nângâm kenngât mân uan. Nâ ândiândinâ mân angân kârâbat. Kembu Yesuŋâ nep diŋ sâm nigip, zorik tuum âibatkat nângan. Anutu um lumbenangât den singi sa lan kârâbapkât nep diŋ sâm nigip.

²⁵ Oi nâi sa nângânek. Nâ Anutu um topŋan ândiândigât den singi dâzângom osetziŋan ândia nikme, zo dum zagâtŋâ sângânâ mân nikpi. ²⁶ Itârân dâzângua nângânek. Zengâren gâbâ nâi tâmbetagobap, zorat tosa nâgâren mân zimbap. ²⁷ Wangât, nâ Anutugât den singi âlip zo aksik dâzângowan. Nâi

mân birâwan, zorat tosa nâgâren mân ziap. ²⁸ Zen ziinjâk galem orangâm kâmut gakâziñâ galemziñ upi. Tirik Kaapumñâ zo zengât galem a sâm zâmbarip. Kembugât kâmut zo Yesu zâknâ gilâmñandâ kwâlâziñgip, zen galem otziñgâm ândibi.

²⁹ Nâ itâ nângan. Nâ birâziñgâm aria a nâmbutñâ zen wâu ulin yatâ tâmbetzângonam gabi. ³⁰ Oi osetziñan gâbâ a nâmbutñâ muyagemñâ zen a nâmbutñâ zengât a upigât den bâliñ sâm um gulip kwatziñgâbi. ³¹ Zorat zen galem orangâm ândibi. Kendon patâ karâmbut zorat umñan sirâm nâtik zo girem den dâzângom isem gâwan. Zen zorat nângâm ândibi. ³² Oi nâ Anutugâren zâmbansan. Zen Anutugât lumbenâ den zo nângâm ândibi. Yatâ utne Anutuñâ tânzângoi bonñâ muyagibi. Yatâ opñâ a ambân mem kubikziñgip, zen sot opñâ bonñâ muyagibi.

³³ Nâ a nâigâren kât sikum mot mân mimbatkât sâwan. ³⁴ Ninâ sot arâpnâ nengât bitnandâ tuuga muyagei mem nem ândiwen, zo âlip nânge. ³⁵ Nâ mâtâpnâ dâzângom nangâwan. Zen nep kâtigem tuune kât mot muyagei a ambân kanpitâ zo ziñgâbigât mân kwakpi. Mâtâp zo tirâpzângowan. Oi yatik opñâ zen Kembu Yesu den itâ sâip, zo nângâm ândibi. Den zo itâ, 'Kut nâi nâi mimiñ, zo âlipñâ. Ka kut nâi nâi ziñgâziñgân, zorân umâlep zâizâin.'

³⁶ Paulo zâk den yatâ sâm dâzângom simin liim zen sot ninâu sâip. Ninâu sâi isemñâ lum kândât kelikñâ pane arip. ³⁷⁻³⁸ Oi itâ sâm dâzângoip, "Zen dum zagâtñâ sângânâ mân nikpi." Yatâ sâi umziñ bâliñ oi zo yatâ lum kândâtñâ kelikñâ diim wangâyân âi parâwe.

21

Paulo Yerusalem kamânân âibam wangâyân zarip.

¹ Oi nen zâmbamñâ tântân âimñâ hân nâi kutñâ Koo, zoren takâwen. Mirâ hanşâi Rodo hânân âim zobâ Patara kamânân âi takâwen. ² Kamân zoren wangâ nâi Poinike hânân âibam op tâi zoren zâiwen.

³ Zobâ âimñâ Kipiro hân egindâ yangâgen tâi ek walâm âiwen. Âi Siria hânân âim Tiro kamânân takâwen. Zoren wangânâ sikum pam tâip. ⁴ Pam tâi nen kamânân zâi Yesugât kâmut muyageziñgâm sirâm nâmburân zagât tarâwen. Oi Tirik Kaapumñâ otziñgi Paulonâ Yerusalem kamânân mân âibapkât sâwe. ⁵ Zoren ândeindâ wangâ âiâiñ narâk oi a ambân sot katep zen aksik diiniñgâm kamân âkñan sagân geiwen. Geimñâ simin liim ninâu sâwen. ⁶ Ninâu sâmñâ âbânangâm zen kamânân zâine nen wangâyân zâiwen.

Propete Agabonâ Paulogât den sâip.

⁷ Oi Tiro kamânân gâbâ Tolemaio kamânân takindâ wangâyân âiâiñâ zo âkip. Yesugât kâmut nâtik kânok zen sot ziwen. ⁸ Hanşâi kamân zo birâm Kaisarea kamânân âi takâm Pilipogât mirin zâiwen. Pilipo zâk mârûm a nâmburân zagât nalem kâsâpkum ziñgâmarâwe, zengât kâmurân gok. Zâkkât mirin zâiwen. ⁹ Zâkkât bârarâp kimembut sigan ândiwe. Zen Propete yatâ op Kembugât den sâmarâwe.

¹⁰ Oi sirâm nâmbutñâ zoren tâindâ Yuda hânân gâbâ Propete nâi kutñâ Agabo, zâk nengâren gâip. ¹¹ Gamñâ Paulogât inzutñâ memñâ zikñâ kiñ bik saamñâ itâ sâip, "Tirik Kaapumñâ itâ sap, 'Inzut zi mar- inñâ zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a ziñâ itâ okñangâm kamân nâin gok zengât bitziñan pambi.' "

¹² Den yatâ sâi nen sot kamân mâirâp nen aksik Paulo Yerusalem kamânân mân zâibapkât sâwen. ¹³ Dukuindâ itâ sâip, "Zen wangât isem umbâlâ otnige? Nâ Kembu Yesugât op mumbatkât mân kengât uan." ¹⁴ Den dukuindâ mân nângâm kâtigei birâm itâ sâwen, "Kembugât den kâtigibap."

Paulo zâk Yerusalem kamânân zarip.

¹⁵ Narâk zo âki Yerusalem kamânân zâinatkat kubikanğâwen. ¹⁶ Oi Kaisarea kamânân gâbâ Yesugât kâmut zengâren a nâmbutñâ ziñâ diiniñgâm Nason zâkkât mirin nâmbarâwe. Nason zâk mârûmñan Kembugât a oip. Zâk Kipiro gokñâ. ¹⁷ Oi zobâ âi Yerusalem kamânân takindâ

Yesugât kâmut nâmbutnjâ zinjâ sâtâre op buku otnijgâwe.

¹⁸ Hañsâi Paulo sot nen ârândân Jakobogâren âiwen. Zâi tâindâ Yesugât kâmut galem a zen gawe. ¹⁹ Gane Paulonjâ bitziñ kom Anutuñâ mam okñanji kamân nâin gok zengâren nep tuugip, zorat den sinji dâzângom nanjip.

Paulo zâk zengât den nângip.

²⁰ Paulonjâ den sinji dâzângom nanji nângâm Anutu sâmbâlip kwâkñangâmñâ itâ sâmbâ dukuwe, “Bukuniñâ Paulo, nângat. Yuda a donbep patâ Yesugât kâmut op ândie. Zen aksik Mosegât gurumin den lum kâtigie. ²¹ Gâgât den itâ gâi nângâme, ‘Yuda a hân nâin âi ândie, zen Mosegât den birâbigât dâzângomap. Zen murarâpziñâ mân kwabâ kwatziñgâbigât dâzângomap. Sâkurâpniñangât gurumin den, zo mân lubigât sâmap.’ ²² Kamân ziren Yuda anjâ gâgât yatâ nângâme, gât ko dap utnat?

Gâ Yerusalem kamânân gaat, zorat sinji nângâm nanjâbi. Nângâmñâ mindubi. ²³ Gât ko nen den nâi dâgogindâ zo upan. Nengâren a kimembut ândie. Zen Anutu mâtenjan den sâmbâ kâtigem kâukziñ mân mânângât ândime. ²⁴ Oi gâ zengâren târokwatgigindâ sii nalem kwâlâna om kâukziñ mânângâtpi. Gâ yatâ otna a ambân zen gek itâ nângâbi, ‘Zâkkât den nângâwen, zo bon bunjâ. Zâk gurumin den lum ândimap.’ ²⁵ Hân nâin gokñâ ziñ Yesugât kâmut urâwe, zengât den itâ sâwen, ‘Zen nalem bem lopiogât sinji sâne mân nimbi. Zuu gilâm sot zuu gilâmziñoot mân nibi. Ap ambin, zet mân birâyanjâbabot.’ Zo yatâ sâmbâ kâtigiwen.”

²⁶ Yatâ sâne Paulo zâk dinziñâ nângâm a kimembut zengâren târokwâip. Hañsâi too sanjonjâ tirik namin zâiwe. Sâkziñ kubikanjâm Anutugât sinji nalem pânam utnetâ Paulonjâ tirik namâ galem a zorat dukuip.

Paulonjâ tirik namin zari gâsuwe.

²⁷ Nep mâme nâi âkââkânjan Paulonjâ tirik namin zâi tâi Asia hânân gâbâ Yuda a nâmbutnjâ ziñâ zâk ekñâ a aksik kâsa okñangânât sâmbâ gâsuwe. ²⁸ Gâsumñâ den kâtikñâ sâmbâ sâwe, “O Isirae a, ga betniñan

minek. A zirân hânñâ hânñâ ândim Yuda a kâsa otnijgâmñâ Mosegât den sot tirik namâ zorat mem gei kwâkwat den sâmbâ dâzângomap. Oi tirik namâniñan Grik a diizingi zâine mân dâp uap.” ²⁹ Paulo zâk Epeso kamânân gokñâ Toropimo, Yuda a bunj, zâk sot kamânân âim gâtâ ekñâ zorat sarâ itâ sâwe, “Paulonjâ tirik namin diim zâim geip.”

³⁰⁻³¹ Paulo zâk yatâ oip sâne kamân mâirâp ziñ aksik umziñ bâliñ oi zatñâ mindum gawe. Oi a nâmbutnjandâ Paulo gâsum diimñâ tirik namin gâbâ âkñan giwe. Diim gine mâtâp doonguwe. Paulo gâsumñâ kune mumbapkât utne sinji zo Roma kâwali a galem zâkkâren ari itâ nângip, “Yerusalem a zen aksik kâsa gâsâyague.” ³² Den yatâ nângâmñâ zorânak kâwali a galem patânjâ arâpnjâ sâtñâ sot yen gâsuziñgi sârârâk kârâm âiwe.

Oi Yuda a zen Paulo kom tatne kâwali a galem patâ sot kâwali a, zen gane ziñgit birâwe. ³³ Oi kâwali a galem patânjâ ga Paulo bitziñan gâbâ betziñan mem sâi tâk kâtikñandâ saawe. Oi Paulogât topñâ sot kut nâi nâi oip, zorat mâsikâziñgi. ³⁴ Mâsikâziñgi a ambân zen den nâi sâne nâmbutnjandâ den lanj gulip sâwe. Yatâ sâne den zo top mân nângâm sâi kâwali a ziñ gâsu diim namâziñan âiwe. ³⁵ Oi Paulo tiregân gâi a donbep patâ ziñâ mindum mâtâp doonguwe. Doongune kâwali a ziñâ Paulo gâsum bitziñâ kwâkñanâk mem namin zâiwe. ³⁶ A aksik patâ moliziñgâm gam den yu kambân sâmbâ itâ sâwe, “A zo kune bunj oik.”

³⁷ Paulo diim namin baginâ sâne Paulonjâ kâwali a galem dukum sâip, “Nângânina den nâi dâgobâ.” Sâi kâwali a galemñâ sâip, “Gâ dap op Grik denân sat? ³⁸ Mârumâk Aigita a nâinñâ a kutâ kunat sâmbâ a 4 tausen diizingi hân a mân ândiândiñan âiwe. Gâ a zo mo nâi?” ³⁹ Yatâ sâmbâ mâsiki Paulonjâ itâ sâip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamân patâ, zo gokñâ. Gâ nângânina den nâi dâzângobâ.” ⁴⁰ Oi nângânangji Paulo zâk tiregân kin a den hiriñsâbigât bikñandâ

dâp oi zen hirinjsâne Yuda ziin denân itâ sâm dâzângoip.

22

Paulonâ Yuda a Yerusalem kamânân den dâzângoip.

(Apo 9:3-19; 26:12-18)

¹ “Bukurâpnâ sot patârâpnâ, nâ den sa nângâne.” ² Paulo zâk yatâ sâm Yuda a ziinâ denân dâzângoi hirinjsâm den mân sâm tarâwe. ³ Oi târokwap dâzângoip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamânân muyagewan. Oi kamân ziren ga ekap namin ândim lâmbârâwan. A patâ Gamalie, zâkkât um topnjan ândia sâkurâpniñangât gurumin den zo kwâkâm nigi nângâwan. Oi zen itârân ue, zo yatik nâ Anutugât gurumin den kâtigem lum ândiwan. ⁴ Oi Yesugât kâmut zi buj upi sâm nâ kâsa otzingâm a sot ambân aksik saazingâm tâk namin zâmbam ândiwan. ⁵ Tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen nâgât topnâ âlip nânge. Zen bukurâpniñ Damasiko kamânân ândime, zengât ekap kulemgum nine itâ sâm âiwan, ‘Ândi a ambân Yesu nângâm pâlâtân kwapme, zen gâsuzingâm diizingâm Yerusalem kamânân ga hâuñâ sâknam zingâbi.’

⁶ Yatâ sâm mâtâbân âim mirâ bâknjan oi Damasiko mâte ua sumbemân gâbâ kârâp âsaknâ patâ nâgâren âsageip. ⁷ Âsagei hânân gei zemñâ den itâ muyagei nângâwan, ‘Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat? ⁸ Oi nânâ sâwan, ‘Kembu, gâ nâ?’ Sa itâ dâtnogip, ‘Gâ nom ândimat. Nâ Yesu Nasarete goknâ.’ ⁹ A nâ sot ândiwe, zen kârâp âsaknjik igâwe. Den ko mân nângâm kwâtâtiwe. ¹⁰ Oi nânâ sâwan, ‘Kembu, Nâ dap upatkât sat?’ Sa Kembunâ itâ sâm dâtnogip, ‘Zaat Damasiko kamânân âiban. Zoren âina a nânâ nep tuubangât dâgobap.’ ¹¹ Oi kârâp âsaknâ patâgât sinnâ bâpsâipkât eksandâ nâttâiksâi bukurâpnâ zen bitnan gâsunine Damasiko kamânân âiwen.

¹² Kamân zoren a nâi ândeip, kutnâ Anania. Zâknâ gurumin den lum ândeip. Yuda a zoren ândiwe, zen zâkkât nângâne a âlipnâ oip. ¹³ A zorân nâgâren ga itâ sâm dâtnogip. ‘Bukunâ

Saulo, gâ singâ ânângârik.’ Sâi zorenâk sinnâ ânângâri egâwan. ¹⁴ Oi den itâ sâm dâtnogip, ‘Sâkurâpniñangât Anutu, zâk mârûm zâkkât nepnâ tuubangât gâsum sâlâpgogip. Gâ Anutugât kore mâman a târarak Yesu ikpangât sot diñâ nângâbangât sâip. ¹⁵ Gâ kut nâi egin sot zâkkât singi den, zo a ambân aksik dâzângoban. ¹⁶ Oi zi wangât mambât yen ândiat? Gâ zaat Yesu bimbi kwâknangâna too sângongiga Yesunâ tosagâ gulipkubap.’ ¹⁷ Yatâ opnâ mâik nâi tap nângâm ko Yerusalem kamânân âburem gam tirik namin zâim ninâu sâm umânân Yesu egâwan. ¹⁸ Eksa itâ dâtnogip, ‘Kamân zirat a, zen gâgât lâuyân gâbâ nâgât den singi nângâm birâbi. Zorat gâ kek Yerusalem kâman birâm âi.’ ¹⁹ Sâi nâ den hâuñâ itâ dukuwan, ‘Kembu, nâ arâpkâ mâpâmâpâse namin muyagezingâm gâsuzingâm zângom tâk namin zâmbam ândiwan. Oi zo kamân zirat marinâ âlip nânge. ²⁰ Oi gâgât den sâsân a Setepano kunam hâmbâzin kwâkâm kinnâ topnjan pamñâ kune nânga âlip oip. Oi nâ zengât hâmbâ galem orâwan. Oi zo kamân zirat a ambân nângâm nangegât gâgât singi âlip dâzângobat.’ ²¹ Yatâ sa Kembunâ itâ dâtnogip, ‘Gâ zaat kubikangâna hân nânin gok zengâren sângongoga âiban.’ ”

Paulo tâknâ lapitnâ sâm birâwe.

²² A zen kindap kwap Paulonâ hân nânin goknâ zinâ Anutugât singi upigât sâi nângâne mân dâp oi den yu kambân sâm itâ sâwe, “A zo kune moik. A yatâ zo zâk ândei mân dâp upap.” ²³ A zinâ zo yatâ sâm yu kambân hâmbâzin kwâkâm suundum sot mâpot pane zâim geip. ²⁴ Kâwali a galem patânâ sâi arâpnâ Paulo diim namâ kâligen zâiwe. Oi zoren a zen wangât den donbep se sâmñâ zorat topnâ sâm muyagei nângânat sâm tâknâ lapitpigât sâm zingip. ²⁵ Oi zen tâknâ lapitnamñâ inzutnâ saane ko Paulonâ a sâtnâzinâ itâ sâm mäsikip, “Zen dâp yatâ Roma a diñâ mân nângâmñâ tâknâ lapitne dâp upap?”

²⁶ Yatâ sâi a sâtnâzinandâ patâgâren âi dukum sâip, “Dap utnat? A zi Roma a bonñâ.” ²⁷ Sâi kâwali a zengât galem a

patâ, zâknâ Paulogâren âi mâsikâm sâip, “Gâ sâ. Gâ perâknâk Roma a?” Sâi Paulonâ sâip, “Zo perâknâk.” ²⁸ Sâi Galem a patânâ itâ sâip, “Nâ a yenñandâ kât donbep pamñâ Roma a orâwan.” Sâi ko Paulonâ sâip, “Nâ âsaâsaginâ Roma a.” ²⁹ Yatâ sâi Paulo lapitnam urâwe, zo birâwe. Oi kâwali a zengât galem a patâ, zâk den zo nângâm wangât yatâ uan sâm pârâkpam kenğât oip.

³⁰ Hañsâi kâwali a zengât galem a patâ, zâknâ Yuda a wangât sâm Paulo nângâm bâlin kwâknange sâm zorat topñâ nângâbat sâm tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ sâi aksik mindunetâ Paulo tâknâ olan diim gâi minduminduyân pâip.

23

Paulo zâk a sâtnâ zengât minduminduyân den sâip.

¹ Paulo zâk a sâtnâ sen tâpâk zingit itâ sâm dâzângoip, “A bukurâpnâ, Anutugât mâtenjan târârak ândim gâwan. Anunnangât mân opman.” ² Yatâ sâi ko tirik namâ galem a patâ Anania, zâknâ a zinjâ lâunjan kumbigât sâip. ³ Sâi Paulonâ itâ sâm dukuip, “Sâkkâ ko tobat âlipñâ. Umgâ ko bâlinâ. Gâ Anutunâ gobap. Gâ Mosegât gurumin den lum nâgâren den kubikkubik tuubam sat. Ka Mosegât gurumin den kom nobigât dâzânguât.”

⁴ Yatâ sâi a kirâwe, zen Paulo itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât Anutugât tirik namâ galem a patâ zo sâm bâlin kwâknangât?”

⁵ Sâne Paulonâ itâ dâzângoip, “Bukurâp, zâk a patâ ândiap, zo mân nângâm den zo san. Kembangât ekabân den nâi itâ kulemguwe, ‘Gâ a ambân zengât galem a mân sâm bâlin kwâknangâban.’ Nâ den zo nângâman.”

⁶ Oi a sâtnâ kâmut tarâwe, zen nâmbutñâ Sadukaio a ândiwe. Nâmbutñâ ko Parisaio a ândiwe. Paulo zâk zo ek nângâm den mem zâi pam itâ sâm dâzângoip, “A bukurâpnâ, nâ Parisaio a. Sâkurâpnâ zen Parisaio a ândiwe. Parisaio a nen momñâ zaatnat sâmen. Momñâ zaatzaatñâ, den zo luman, gât ko denân nâbanse.”

⁷ Den yatâ sâi Parisaio a sot Sadukaio a, zen den sâm kwâkâyangâne kâsâp

muyageip. ⁸ Sadukaio a zen mumunjan gâbâ zaatzaat sot sumbem a sot um dâp zo mân ziap sâmarâwe. Ka Parisaio a zen kut nâi nâi zorat nângâne bon opmap. ⁹ Oi zorat minduminduzinjan den sârek patâ âraguwe. Yatâ opñâ Parisaio a zengât kâmurân gâbâ Kembangât gurumin den galem a nâmbutñâ zen zaatñâ den kârâpnoot itâ sâwe, “Nen a zi egindâ tosanâ bun uap. Sumbem a mo a tabânâ zinjâ den dukuwe oi ko dap sânat?”

¹⁰ Oi den kârâpnoot âragunetâ kâwali a galem a patâ zâk Paulo kumbegât kenğât op sâi arâpnâ kâmut zinjâ geim Paulo osetzinjan gâbâ gâsum diim namâzinjan zâiwe.

¹¹ Nâtik zoren Kembunâ muyagem Paulo gootjan kin itâ sâip, “Gâ mân kenğât ot. Ziren Yerusalem kamânân nâgât den singi sâm muyagiat, zo yatik Roma kamânân sâm muyagiban.”

Yuda a nâmbutñâ Paulo kunam sâwe.

¹² Hañsâi Yuda a nâmbutñandâ den itâ sâm saawe, “Nen nalem birâm yenâk ândinat. Paulo kom ko nem ândinat.” Yatâ sâm Anutu mâtenjan den zo sâm kâtigiwe.

¹³ A tengâzin 40 yatâ zorân den zo sâwe.

¹⁴ A zo zengâren gâbâ nâmbutñandâ tirik namâ galem a patâgâren âim itâ sâwe, “Nen nalem birâm ândimñâ Paulo kom nalem ninatkât sâm kâtigien. ¹⁵ Zorat gâ sot a sâtnâ zen kâwali a patâgâren den itâ pane âibap, ‘Gâ Paulo sângonguna gâi zâkkât dinâ sâm kubiknat.’ Oi dinzinâ nângâm Paulo sângongoi mâtâbân gâi kunat.”

Paulo biitñandâ kâmbamgât den sâm muyageip.

¹⁶⁻¹⁷ Oi Paulogât biitñandâ kâmbamgât den zo nângip. Nângâmñâ kâwali a zengât namin bagim aninâ dukuip. Dukui ko Paulonâ kâwali a zengât a sâtnâ nâi konsâm itâ dukuip, “Gâ kâtep zi kâwali a patâgâren diim âina den nâi dukubap.” ¹⁸ Sâi a zorân kâtep zo diim patâhangâren âim itâ dukuip, “A tâk namin taap, kutñâ Paulo, zâknâ noonsâm dâtnogi kâtep zi diim gaan. Kâtep zirân den nâi dâgobap.” ¹⁹ Yatâ sâm dukui kâwali a galem patânâ kâtep bikñan gâsum

diim ginŋan âim mâsikâm sâip, “Den dap dâtnoban?” ²⁰ Mâsiki katepnâ itâ sâm dukuip, “Yuda a zen gâgâren den pane gâbapkât den saage. Mukan Paulo mindu-minduziŋan diim âine topnâ sâm muyag-ibapkât dâgobi. ²¹ Dâgone dinziŋâ mân nâŋgâban. A 40 yatâ zorân Paulo kunam se. Zen nalem birâm ândim Paulo kom nalem ninatkât se. Oi zen Paulo kunam mâtâbân mambât te.” ²² Katep zorân den yatâ sâi kâwali a galemnâ den itâ sâm sâŋgongoip, “Gâ den dâtnogat, zo a nâi mânâk dâzângoban.”

Kâwali a ziŋâ Paulo Kaisarea kamânân diim âiwe.

²³ Oi kâwali a galem a patânâ kâwali a sâtnâ zagât diizikâm itâ sâm dâzâkoip, “Zet sâitâ kâwali a ki mâtâp âiâinâ 2 handeret sot kâwali a bâu biosi kwâkŋan âiâinâ 70 sot lingip kâlâu a 2 handeret zorânâ kubikaŋgâm nâtikkât narâk nâmburân kimembut, narâk zoren Kaisarea kamânân âibi. ²⁴ Oi Paulogât bâu biosi nâi kwâkŋan tâpapkât kubikpi. Oi mulunâk galem okŋaŋgâm Roma a kutâ Pelikigâren diim âibi.”

²⁵ Oi Kâwali a galem a patânâ Pelikigât ekap nâi itâ kulengoip,

²⁶ “Klaudio Lisia, nânâ a kutâ âlipnânâ Peliki, gâgât ekap zi kulemguan.

²⁷ Kâwali a ziŋ a nâi diim ge. Zo Yuda a ziŋ kune mumbam oi a zo Roma a nâŋgâm nâ sa kâwali anâ sot âimnâ bitziŋan gâbâ mâkâwen.

²⁸ Oi denân parâwe, zorat topnâ nâŋgâbat sâm a sâtnâ mindumin-duyân diim âiwan. ²⁹ Diim âim ziŋaŋgât gurumin den sâne itâ nâŋgâwan. Kut nâi nâi oip, zorân kâmbam mo tâk namin tâtat, zorat dâp mân uap. ³⁰ Oi a nâmbutnâ ziŋâ Paulo sipkum kunam utne gâgâren sâŋgogua gaap. Oi den sâkŋanâk sâme, zen sâŋgonzâŋgua gâgâren gam diŋâ dâgobi.”

Ekap yatâ zo kulemgum kâwali arâpnâ ziŋgâm mem âibigât sâip.

³¹ Oi Kâwali a zen patâgât den lumnâ nâtigân Paulo diim âim Antipatri kamânân takâwe. ³² Haŋsâi kâwali a nâmbutnâ

kamânziŋan puriksâne kâwali a biosi kwâkŋan tâtat ziŋik diim âim Kaisarea kamânân takâwe. ³³ Takâm a kutâ ekap pindâm Paulo yatik bikŋan parâwe. ³⁴ A kutânâ ekap zo sâlâpkum Paulogât hân topŋaŋgât mâsikip. Zâk Kilikia hânân goknâ nâŋgâm itâ sâip, ³⁵ “A denân gâbanse, zen gane narâk zoren den kubik-nat.” Yatâ sâm kâwali a zengât bitziŋan pâi diim Herodegât den kubikkubik namin pam galem urâwe.

24

Yuda a Kaisarea kamânân Paulogât den sâgânâk sâwe.

¹ Sirâm bâtnâmbut âki tirik namâ galem a patâ Anania, zâk sot galem a nâmbutnâ sot a nâi kutnâ Teatulo, zen Kaisarea kamânân geim Paulogât den sânam Roma a kutâgâren âiwe. ² Âine a kutânâ sâi Paulo diim gane Teatulonâ Paulo tosaŋaŋgât den itâ sâm muyageip, “A kutâ âlipnâ Peliki, gâ âlip galem otningâna lumbeŋ ândimen. Oi Yuda a kâmut nen zi betniŋan mena ândiândi âlip ândien. ³ Gâ kâman dâp âlip galem otningâmat, zorat nâŋgindâ âlip opmap.

⁴ Oi den sa kârep opapkât nâŋgânina den pânkânok dâgobâ. ⁵ A zirat nâŋgindâ bâliŋ opmap. Yuda a hân nâ hân nâ den dâzâŋgom um gulip kwatziŋgâmap. A zo Nasarete goknâ sarâ agât arâpnâ, zengât a sâtnâ ândiap. ⁶ Zâknâ tirik namin âim mem bâliŋ kwapâ sâi gâsuwen. ⁷ Niŋnâ gurumin den lum kubiknam oindâ Kâwali a galemnâ Lisia, zâk sot arâpnâ ga diim âiwe. ⁸ Oi denân parâwen, nen gâgâren gânatkât sâip. Oi nen den dâgogen, zorat gikak mâsikâm topnâ nâŋgâban.”

⁹ Den yatâ sâi Yuda a ziŋâ bekŋan mem zorik sâwe.

Paulonâ Peliki mâtenan den torennâ sâip.

¹⁰ Oi Pelikinâ biknâ dâp oi Paulonâ itâ sâip. “Gâ Yuda nen gât hân ziren a kutâ op narâk kârep ândim gâin, zorat umâlibân den sâbat. ¹¹ Nâ Yerusalem kamânân Anutu mâtâsibam op zâim ândia sirâm kiin zagât uap. Den zorat um zagât op a zi

mâsikâzingâna dâgonek. ¹² Nâ tirik namin mo mîpâmîpâse namin mo sombemân a ambân zen sot sârek den mân âragoindâ ningirâwe. ¹³ Oi a zirânâ den se, zorat bonnâ mân tirâpgobi.

¹⁴ Oi nîai dâgoga nânghâ. Mâtâp unaknâ birâme, zorik ândim sâkurâpnâ zengât Anutu mîpâseman. Ka Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kulemguwe, zorat nângha bonnâ opmap. ¹⁵ Oi gâtâm Anutunâ a orot mîamezin bâlinâ sot âlipnâ, nen mumunân gâbâ mânginingi zaatnat, zo nânghâm ândime. Zo yatik nâ nânghâm ândiman. ¹⁶ Yatâ opnâ galem orangâm ândim Anutu sot a zengât mâtezinân anjûn mân op ândiman.

¹⁷ Yatâ op hân kârebân ândim bukurâpnangât kât mem Yerusalem kamânân gâwan. ¹⁸ Kât zo mem gam tirik namin zâim kubikangâm ta muyageniwe. Zoren a kâmurân mo kwamit patâ, zoren mân tarâwan. ¹⁹ Asia hânân gâbâ Yuda a nâmbutnâ zen tarâwe. Oi a zo zinâ nâgât tosa nânge oi ko gâgât mâtegan ga sâm muyaginek. ²⁰ Mo a sâtnâ mindumunduyân nânâ den sa tosa nîai muyagiwe oi ko a zi zinâ gâgât mâtegan sapsunek. ²¹ Nâ a minduminduyân den kânok sâwan. Zo nânghane mân dâp oip. Zo ko den kâtik sâm itâ sâwan. Mom zaatzaatnâ den zo sâman, zorat nâmbutnandâ denân nâbanetâ kinzan.”

²² Paulonâ den yatâ sâi ko Roma a kutâ Peliki, zâk Paulogât den zo mân sâm kwâkâm biri zeip. Wangât, zâk mâtâp unaknâ zorat den singi nângip, zorat itâ dâzângoip, “Kâwali a galem a Lisianâ Yerusalem kamânân gâbâ gâi ko zengât den sâm kwâkâbat.” ²³ Yatâ sâmnâ kâwali a sâtnâ itâ sâm dukuip, “Gâ sâne arâpkâ zen Paulo galem op kâsa mân oknangâbi. Bukurâpnâ, zen kut nîai nîai mem ga pindânam utne mâtâp mân doongubi.”

Paulo zâk kendon patâ zâgât tâk namin tâip.

²⁴ Sirâm nâmbutnâ zo tapnâ Peliki zâk ambinâ, Yuda goknâ, kutnâ Durusila, zâk sot tapnâ Paulo sâi gâm Kristo Yesu nânghâm pâlatân kwâkwatnangât

dâzâkoip. ²⁵ Oi Paulonâ târârak ândiandin sot âknâlegât kendon ândiandin sot hânâ mîminangât narâknâ, zorat den sâi Pelikinâ kengât opnâ Paulo itâ sâm dukuip, “Âlip âi ândina nenghât kabâ nîai muyagei ko sa gâban.” ²⁶ A kutâ zo Paulo kât nibap sâm narâk dâp sâi gâi zâk sot den den op ândeip. ²⁷ Oi kendon zagât âki a kutâ nîai kutnâ Porikio Pesto, zâk Peliki hâukwâip. Oi Peliki zâk Yuda a ambân umzin âlip upapkât Paulo tâk naminâk birânangâm arip.

25

Yuda a zen Pestogâren ga Paulogât den sâwe.

¹ Pestonâ nep zo mem sirâm karâmbut tap Kaisarea kamânân gâbâ Yerusalem kamânân zarip. ² Zai taki tirik namâ galem a sot Yuda a zâizâin, zen zâkkâren gamnâ Paulogât den dukuwe. ³ Zâk nânghâzingâm sâi Paulo Yerusalem zâibapkât sâwe. (Oi zen ziinâk mâtâbân Paulo tik tap kunat sâm, sâm kâtân urâwe.) ⁴ Sânetâ Pestonâ itâ sâm dâzângoip, “Paulo zâk Kaisarea kamânân tâk namin taap. Oi zoren âburem geibâman. ⁵ Paulogât tosa sânam zengâren gâbâ a sâtnâ, zinâ nâ sot ârândân geimnâ sâbi.”

⁶ Yatâ sâmnâ sirâm nâmburân karâmbut mo bâzagât yatâ zo Yerusalem kamânân tap ko Kaisarea kamânân giarip. Zoren taki mirâ hanjsâi den sâsân namin zâimnâ sâi Paulo diim zâiwe. ⁷ Paulonâ zari Yuda a Yerusalem kamânân gâbâ gawe, zen haamgumnâ tosanangât opnâ den donbep sâm kirâwe. Den sâwe, zorat bonnâ nîai mân muyageip. ⁸ Sâne Paulonâ dinzinâ mem gem itâ sâip, “Yuda a zengât gurumin den sot tirik namâ sot Roma a kutâ patâ, zen mân sâm bâlin kwatzingâman.”

⁹ Sâi Pestonâ Yuda a umzin âlip upapkât Paulo mâsikâm sâip, “Gâ dap nângat? Gâ diigim Yerusalem kamânân zâim zoren dingâ sâm kwâkâbâ?”

¹⁰ Sâi Paulonâ itâ sâm dukuip, “Bunâ. Nâgât den ziren sâm kwâkâban. Roma a kutâ patâ Sisagât namâ zi. Gâ gikâk nâgât topnâ nângat. Nâ Yuda a mân bâlin otzingâwan. ¹¹ Nâ tosa patâ muyagem sâi

ko nobâ sâna sâknâ mân angân kârâbam. Zen nâgât sâknanâk se, gât ko zen gât bitziñan mân nâbanban. Zorat Roma a kutâ patâ Sisa dinnâ sâmb kwâkâbapkât san.” ¹² Yatâ sâi Pesto sot arâpnâ zen mindum den âragumñâ Pestonjâ Paulo itâ sâmb dukuip,

“A kutâ patâgât sat, zorat a kutâ patâgâren âiban.”

A kutâ Agripanjâ Pestogâren gâi Paulogât den dukuip.

¹³⁻¹⁴ Sirâm nâmbutñâ âki a kutâ Agripa sot ponân Beanike zet Kaisarea kamânân geim Pesto buku okñangâm sirâm nâmbutñâ zâk sot tâtat mâme oitâ Pestonjâ Paulogât den singi a kutâ itâ sâmb dukuip, “Pelikinâ tâk namân a nâi pam ari zi taap. ¹⁵ Oi nâ Yerusalem kamânân zariandâ Yuda a zen gât tirik namâ galem a sot a zâizâin zen nâgâren mindumñâ a zo kua mumbapkât sâwe. ¹⁶ Oi nâ den torenñâ itâ sâmb dâzângowan, ‘Roma a nen dengârâk op a kâmbamân mân zâmbanmen. Oi nen itâ upmen. A toren toren minduzingindâ torengoot sâi torengoot sâi yatâ sâme.’

¹⁷ Yatâ dâzângua zen gane hansâi den namin zâim Paulo sot Yuda a minduzingâwan. ¹⁸⁻¹⁹ Oi Yuda a zinjâ zâkkât bâlinâ nâi sâbi sa ko zen Yuda a ziinangât gurumin den, zorat âragwârâgu urâwe. Oi a mumunâ nâi Yesu, zâkkât den mem ândiwe. A zorat Paulonjâ itâ sâmap, ‘Zâk zaat ândiap.’ ²⁰ Nâ den zorat kwakñâ Paulo Yerusalem kamânân zari diñâ sâmb kwâkâbatkât dukuwan. ²¹ Dukua Paulo zâk Roma a kutâ patân diñâ kwâkâbapkât sâip. Oi Roma a kutâgâren âibapkât tâk namin mambât ândiap.” ²² Pestonjâ yatâ sâmb dukui Agripanjâ sâip, “Nâ a zorat diñâ nangâbatkât otnigap.” Sâi Pestonjâ itâ sâip, “Âlip. Mukan diñâ nangâban.”

Paulonjâ a kutâ Agripagât mâtenan kirip.

²³ Mirâ hansâi Agripa sot Beanike zet a kutâ neulezikñoot den namin zâiwet. Oi kâwali a patâ sot kamân zorat a zâizâin, zen molizikâne ârândân zâiwe. Zâinetâ Pestonjâ sâi Paulo diim zâiwe. ²⁴ Diim zâine

Pestonjâ den itâ sâip, “A kutâ Agripa sot a nen sot zi te, zen dâzângua nangânek. A kinzap, zirat opñâ Yuda a pisuk Yerusalem kamânân sot ziren, zen zâkkât tosgât den sâmb den kwamit patâ itâ sâwe, ‘Zâknâ ândei mân dâp upap.’ ²⁵ Zen yatâ sâwe. Nâ ko tosanjâ kârua kâmbamgât singi mân uap. Oi Roma a kutâ patâgât sâipkât zâkkâren sângongua âibap. ²⁶ Oi zâkkât tosa mân muyagemñâ a kutâ patâgât ekap kulemgubâ sâmb kwaksan. Zorat a zi, zen gâren sot a kutâ Agripa, gâgât mâtegan ga kinzap. Oi zâkkât topñâ sâi nangindâ diñâ ekabân kulemguandâ âibap.

²⁷ Nâ tâk namâ a nâi tosanangât den mân kulemgum yenâk Roma kamânân sângongua ari mân dâp upap.”

26

Paulonjâ Agripa sot Pesto, zekât mâtezikñan den sâip.

(Apo 9:3-19; 22:6-16)

¹ Agripanjâ Paulo itâ sâmb dukuip, “Gikak topkâ sâna nangânâ.” Sâi Paulonjâ bikñâ pamñâ den itâ sâmb dâzângoip, ² “Yuda a zinjâ denân nâbanse, zorat torenñâ a kutâ Agripa mâtegan sâbatkât umnâ âlip uap. ³ Gânâ Yuda a nengât orot mâmeninâ sot kut nâi nâi upmen, zo topñâ nangâm nangat. Nangânina den singi kârep patâ sa mân âkon upan.

⁴ Nâ katēpnan gâbâ Yerusalem kamânân bukurâpnâ osetziñan ândia orot mâmenâ zo ek nangâwe. ⁵ Zen nâgât topnâ ek nangâwenjâ mân se. Nâ Parisaio a zen gât oserân ândim lâmbarâwan. Sâkurâpnin zen gât gurumin den zo lum ândim kâtigewan. ⁶ Nâ tâk namin zeman, zo nâigât bunâ. Anutunâ âse sâkurâpninâ zen gât den nâi sâmb kâtigeip. Den zo itâ. Nen ândim momñâ zaatnat. ⁷ Den zo bonñâ upapkât Isirae a kâmut kiin zagât, zen nâtik sirâm sâmb ândime. Nâ den zorat op nangâm ândia Yuda a zinjâ denân nâbarâwe. ⁸ Anutunâ a mumunâ mangizingâmap. Zen wangât zo nangâne mân orotñâ yatâ uap?

⁹ Nâ mâruman itâ nangâm ândiwan. Yesu, Nasarete gokñâ sot arâpnâ kâsa

otzingâm sa buŋ upigât nepnâ tuum ândiwan. ¹⁰ Yerusalem kamânân nep zo tuum ândim Yesugât a donbep tâk namin zâmbam ândiwan. Tirik namâ galem a patâ, zîŋâ kâmbam sot tâk namin zâmbanbatkât nep diŋ sâm nine ândiwan. A zângonatkât den sâne den zo tângum sâmarâwan. ¹¹ Yuda a zengât mâpâmâpâse namâ dâp a ambân Yesugât kutnâ sâm bâlinan kwapigât zângom sâknam zîngâm gâwan. Oi nâ um kâlak otzingâm hân nâin nâin âi zângom sâknam zîngâm gâwan.

¹² Yatâ ua tirik namâ galem a patâ zîŋâ nep zo nine Damasiko kamânân âiwan. ¹³ Mâtâbân aria mirâ bâkŋan oi sumbemân gâbâ kârâp âsakŋâ âsagem gem nâ sot bukurâpnâ âsageningip. O a kutânâ, mirâsiŋ zerâmap, zo tobat nâi. Zi âsakŋâ patâ, mirâsiŋ zo walip. ¹⁴ Yatâ muyagei nen hânân gei zeindâ Yuda denân den nâi itâ nângâwan, ‘O Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândiat? A nâinâ wâunâ dumunân pam diim âibam oi hârânsâm tâpap zo ko sâknam nângâbap. Zo yatâ sâknam nângâm ândiat.’ ¹⁵ Oi nânâ itâ sâwan, ‘Kembu, gâ nâi?’ Sa itâ dâtnogip, ‘Nom ândimat. Nâ Yesu. ¹⁶ Gâ zaat kinan. Nâ kore anâ gâsum sâlâpgobam muyagegigan. Kut nâi nâi eksat sot kut nâi nâi gâtâm tirâpgobat, zorat singi a ambân dâzângom ândiban. ¹⁷ Nâ Yuda a zengât bitziŋan sot hân nâi a zengât bitziŋan gâbâ mâkâgim ândibat. ¹⁸ Nâ sângongoga zengâren âi singi âlipŋangât nep tuuna umziŋ âburibap. Zen nâtâtik ek birâm âsakŋan bagibi. Sataŋŋâ zaaziŋgi ândie, zo birâŋangâm Anutugât a upi. Oi tosaziŋ gulipkoi nângâm pâlâtân kwatniwe, zengât kâmurân bagim sumbemgât singi upi.’ Zâk yatâ sâm dâtnogip.

¹⁹ A kutânâ Agripa, nâ sumbemân gâbâ den nângâwan, zo lum ândiwan. ²⁰ Zo ko kândom Damasiko kamânân dâzângowan. Oi kamân zo birâm Yerusalem kamânân âim dâzângowan. Zobâ Yudaia kamânŋâ kamânŋâ âi dâzângowan. Oi hân nâin gokŋâ, zengâren âi nep tuuga umziŋ melânâ Anutu sot pâlâtân op târârak ândibigât dâzângowan. ²¹ Yatâ op ândiwan, zorat Yuda a zîŋâ tirik namin gâsunim

mumbatkât nowe. ²² Oi Anutu zâk betnan mei singi âlip sâwanŋâ sâm ândiman. Oi a zâizâinâ sot giginâ zo dâp kânok dâzângom ândiman. Mârumŋan Mose sot Propete zîŋâ bet a nâi muyagibapkât kânŋan sâwe, zorik sâm ândian. ²³ Den zo itâ. Kristo zâk sâknam nângâm mumbapkât sâsânâ. Oi mumunâ zengâren gâbâ kândom op zaatŋâ zâkkât den zo Yuda sot hân nâin gok, zengât âsakŋâ upap. Oi nâ den zo sâman.”

²⁴ Paulonâ yatâ dâzângom tâi Pestonâ den kambânâ sâip, “Paulo, umgâ gulip oi den laŋ sat? Ekap donbep sâlâpkum ândina umgâ gulip oip.” ²⁵ Sâi Paulonâ itâ sâm dukuip, “A kutâ âlipŋânâ, nâ umnâ mân gulip oi san. Nâ den san, zo bonŋâ sot târârakŋâ. ²⁶ Den san, zorat topŋâ a kutânâ âlip nângap. Oi zâkkâren aksik dukum nângan. Kut nâi nâi zo tik mân muyageip, zorat a kutâ mân kwaksap. ²⁷ A kutâ Agripâ, gâ Propete zengât den nângâna bon uap? Gâ nângâm kwâtâtat. Zo nângan.”

²⁸ Yatâ sâi Agripaŋâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gâ sâna mân kârep oi Kristo a opam.”

²⁹ Sâi Paulonâ itâ sâip, “Gâ sot a nâmbutŋâ zi tap den zi sa nânge, zen Kembunâ betziŋan mei nâ yatâ upigât san. Ka nâ tâk namin saanine ândian, zorat mân san. Den singi âlipkât op san.”

³⁰ Yatâ sâi a kutânâ Agripa sot Pesto sot Beanike sot a nâmbutŋâ, zen zaat namin gâbâ gem âiwe. ³¹ Âi kinŋâ âragum sâwe, “A zi kâmbam mo tâk namâgât singi mân oip.”

³² Sâne Agripaŋâ Pesto itâ dukuip, “A zi zâk Roma a kutâ patâ Sisaŋâ diŋâ kwâkâbapkât mân sâip sâi ko gâ olaŋna âi yen ândibap.”

27

Paulo diim Roma kamânân âinam wangâyân zâiwe.

¹ Italia hânân âinatkât sâne Roma kâwali a sâtnâ kutnâ Yulio, zâkŋâ Paulo sot tâk namâ a nâmbutŋâ diiziŋgi wangâyân zâiwe. (Luka nâ zen sot âiwen.) ² Wangâ zo Adramitenjai kamânân gâbâ gâip. Zo

Asia hân murukñan kamân tap arip, zoren âibapkât sâsân. Wangâ zoren zâim Makedonia a nâi kutñâ Aristako, Tesalonike kamânân gok, zâk sot âiwen. ³ Mirâ hanşâi Sidon kamânân takâm Yulionâ Paulo buku okñanğâm nânğânğangi kamânân âimñâ bukurâpnoot nalem niwen. ⁴ Oi zobâ arindâ pibânğâ gam mem kâbakñei Kipiro hânân âim hân kândâtñan âiwen. ⁵ Oi Kilikia sot Pampilia zenğât saru mâtâp âimñâ Mila kamânân, Likia hânân takâwen.

⁶ Zoren wangâ nâi tâip. Zo Alesandiria kamânân gâbâ gâip. Zorânğâ Italia hânân âibam oi Kâwali anğâ sâi zoren zâiwen. ⁷ Zâimñâ mulun âim Kirido kamân gootñan takâwen. Oi Pibânğâ mem kâbakñeniñgi kamân zo birâm Keret hânânğen âiwen. ⁸ Salimone kamân goot goot âim nep patâ tuum âimñâ Lasea kamân gootñan saru bikñâ nâi tâip, zoren takâwen. Kutñâ wangâ tâtat âlip.

Paulogât den nânğâm tâtâlim âiwe.

⁹ Saruyân narâk kârep arindâ Yuda zenğât kendon narâkñâ âki pibâ narâkñâ mâte oip. Zorat Paulonğâ girem den dâzânğom sâip. ¹⁰ “Bukurâp, zi dum âinatkât nânğâ âlip âinatkât dâp mân uap. Nen âinarân irâ sikumâk bunğâ, nen ârândân wangâ bâlinğ oi sâruyân tâmbetagobemğât umnâ gwârâ uap.” ¹¹ Yatâ sâi kâwali a sâtñâ Yulionğ Paulogât den birâm wangâ marinğâ sot galem a, zekât dinzik lugip. Oi saru bikñâ zoren map pibâ gâi wangânğâ tâpapkât dâp mân oip. ¹² A donbepñâ zorat Keret hânân saru bikñâ nâi kutñâ Poinike, zoren âi tâindâ pibâ narâk âki âinatkât sâwe. Saru bikñâ zoren pibâ patâ mân komap.

Saruyân geinam urâwe.

¹³ Oi pibâ bâbâlanğ mirâ toren gâbâ gâi umziñğ âlip oi kela sâmbune kopgâi Keret hân nanğâm âiwen. ¹⁴⁻¹⁵ Âim tâindâ pibâ patâ yuaranğ ga mem kâbakñei hân zo birâm mâtâp tâpkoi osim birâwen. ¹⁶ Yatâ opñâ hân nâi kutñâ Kaunda, zorat nanğâmñan ârindâ bamin zo saruyân geibam oip. ¹⁷ Oi nep patâ tuum sâmbuindâ kopgâip. Oi wangâ

âbânğubapkât tâk donbep kâpim saawen. Oi saruyân kât nâi kirip, kutñâ Sirita, zoren âibemğât pibâğât isen diigindâ gei pibânğ kom kâbakñei mâtâp gulip âiwen. ¹⁸ Pibâ imbanğ kom zeipkât hanşâi sikum mem pane saruyân giarip. ¹⁹ Sirâm karâmbunğ wangâğât kut nâi nâi mem pane saruyân giarip. ²⁰ Sirâm nâmbutñan pibâ donbepñâ koi mirâsinğ sot sângelak mân muyagei eknâ umniñğ kenğât oi tâmbetagonamen sâm nânğâwen.

Paulonğ um âlip kwatzinğip.

²¹ Oi a zen nalem birâm narâk kârep yen ândine Paulonğ osetziñan kin itâ sâm dâzânğoi, “Bukurâp, zen nâğât den nânğâwe sâi ko Keret hânân ândibem. Oi sikum kut nâi nâi tâmbetkuwen, zo mân muyagebap. ²² Zen mân kenğât utnek. Anğ mân bunğ utnat. Wangâ ko tâmbetagobap. ²³ Nâtigân Marinğ kutñâ konsâm mâpâseman, Anutu, zâkñâ sumbem kore anğ sângongui gem ga nâğâren muyagem itâ sâm dâtnogap, ²⁴ ‘Paulo, gâ kenğât mân ot. Gâ Roma a kutâ patâğât mâtenğan takâ kinban. Oi itâ nânğâ. Anutunğ gâ galem otgigi gâ sot a wangâyân te, zo mân tâmbetagobi.’ ²⁵ Zorat bukurâp, zen umziñğ âlip oik. Nâ Anutugât um zagât mân opman. Nâ itâ nânğan, ‘Den dâtnogap, zo bon upap.’ ²⁶ Wangânğ hân nâinğ âi komñâ âbânğubap.” ²⁷ Adria saruyân lanğ gulip ândim tâindâ ma sirâm kiin kimembut oi nâtik tânâmñan wangâ galem a ziñğ hân gootñan gen sâm nânğâwe. ²⁸ Yatâ nânğâmñâ tâk dâp pane saruyân giari kârepñâ a kânok yatâ oip. Oi mâik nâi âim du pane giari kârepñâ kiin bâtnâmbut yatâ oip. ²⁹ Oi kât kwâkñan zâibap sâm kenğât op wangâ tipñan kela patâ kimembut saam pane giari mirâ hanşâbapkât mambât tarâwe. ³⁰ Tapñâ wangâ galem a zen kenğât op wangâ birâm âinam bamin mem pane saruyân giari den sarâ itâ sâwe, “Nen wangâ sângânñan kela yâmbât saanamen.” ³¹ Yatâ utnam utne Paulonğ kâwali a sâtñâ sot arâpnğ itâ sâm dâzânğoi, “Wangâ galem a zen âine nen saruyân geim nanğânat.” ³² Dâzânğoi

kâwali a zen bamingât tâknâ mânângâtne saruyân giari birâwe.

³³ Mirâ hanşâbapkât mambât tapnâ Paulonâ a aksik nalem ninatkât itâ sâm dâtnânngoip, “Zen umzin kenngât oi nalem mân nem ândine sirâm kiin kimembut âkap. ³⁴ Gât ko nalem nimbigât sa mân kwâkâbi. Nalem nem ko kârâknan zâi ândibi. Sâkzin mân tâmbetagobi. Zen hâlâuyâk op ândibi.” ³⁵ Yatâ sâi egindâ nalem nâi memnâ Anutugâren sâiwap sâm namuņ neip. ³⁶ Nei eknâ umniņ bâbâlan oi nen aksik nalem niwen. ³⁷ A wangâyân tarâwen ko tenngâniņ 276 yatâ zorân tarâwen. ³⁸ Nen nalem nem âkon opnâ wangâ kâligen gâbâ nalem mem pâindâ saruyân giari wangâ bâbâlan op kopgâip

Wangâ saru sâtnan âbânngoip.

³⁹ Mirâ hanşâi hân nâi eknâ kwagâwen. Wanin gien sâwen. Oi saru biknâ nâi kâtnâ buņ eknâ zorat sâtnan zâinat sâm urâwen. ⁴⁰ Galem a zinâ kelagât tâknâ mânângâtne saruyân giari tâk olanâ pibâgât isen nâi saane zarip. ⁴¹ Wangâ âimnâ hân muruknan zâim wangâgât sângânñandâ hânân sum kâtigei sarunâ wangâ tipnan kom namuņip. ⁴² Wangâ âbângoi kâwali a zinâ tâk nâma a zen âibegât zângonam sâwe. ⁴³ Patâzinandâ Paulogât op kwâkâzingip. Oi sâi nâmbutñandâ saru lâbângum âiwe. ⁴⁴ Ka nâmbutnâ ombon sot nak sâmbanâ kwâknan âiwe. Zo yatâ opnâ nen aksik saru sâtnan takâm zâiwen.

28

A aksik Melite hânân zâiwe.

¹ Nen hâlâuyâk sagân zâimnâ tâunan zo kutnâ Melite sâne nângâwen. ² Hân mâirâp zinâ buku otniņgâm map paten op zeî kârâp sândum une sei nângâwen. ³ Paulonâ kârâp tâmbânñoot zo mem pâi sei kârâp zorat umnan gâbâ mulum kâtik kopgam Paulo sâlâpnan zim kâtigem kirip. ⁴ Oi kamân mâirâp zen zo eknâ âragum sâwe, “A zi kâmbam a. Saruyân mân buņ op kopgap, zorat hânunâ muyagenângap.” ⁵ Paulonâ ko mulum

zo kwititapkoi kârâbân geim Paulo mân tâmbetkoip. ⁶ Yatâ oi hân mâirâp zen biknâ lâmbatpap mo kek mumbap sâm mambât ek tarâwe. Narâk kârep ek tatne buņ oi itâ nângâwe, “A zi ko bem lopio.”

Paulonâ a sisi mâsekziñoot kubikzingip.

⁷ Kamân ândiwen, zorat nanngâmnan a kutâzin tâip, kutnâ Popilio. Zâkkât mirâ kamân zo zeip. Oi a zorân on galem otniņgi zâkkât mirin sirâm karâmbut ândiwen. ⁸ Zoren ândeindâ Popilio ibânâ mâsek op sâk kârâp taki umân bâba oip. Oi Paulonâ nângâm mirin zâim biknâ kâuknan pam ninâu sâm kubikñangip. ⁹ Yatâ oi hân zorat mâirâp zen a ambân mâsekziñoot zen singi nângâm ganetâ kubikziņgâmâip. ¹⁰ Oi zorat hânunâ a zen umâlip op galem otniņgâne âinam oindâ mâtâpkât kut nâi nâi betniņan miwe.

Paulonâ wangâ nâin zâim Roma kamânân arip.

¹¹ Hân zoren ândeindâ kâin karâmbut âki wangâ nâin zâiwen. Wangâ zo Alesandiria kamânân gok. Sângânñan lopio booboo zagât sobine kirâwet. Nen ândiwen, zoren wangâ zoren tâi map pibâ narâk âki zâiwen. ¹² Âim Siraku kamânân takâm sirâm karâmbut tarâwen. ¹³ Zo birâm haamgum Region kamânân takâwen. Sirâm nâin mirâ toren gâbâ pibâ ga kâbakñeniņgi nâtik sirâm zagât âimnâ Puteoli kamânân takâwen. ¹⁴ Zoren takâm wangâyân gâbâ gem gam Yesugât kâmut muyageziņgâm sirâm nâmburân zagât zen sot ândiwen. Oi zobâ Roma kamânân âiwen. ¹⁵ Yesugât kâmut Roma kamânân ândiwe, zen nenngât singi nângâm Apio kamânân âine kândianğâwen. Oi nâmbutnâ mirâ karâmbut, zoren kândianğâwen. Oi Paulonâ ziņgitnâ umâlep nângip.

Paulonâ Yuda a den dâzânngoip.

¹⁶ Roma kamânân takâm a sâtnandâ sâi Paulo tâk namin mân parâwe. Kâwali a nâinâ Paulo diim âi mirin pam galem oip. A nâmbutnâ ko tâk namin zâmbarâwe.

¹⁷ Zoren ândei sirâm karâmbut âki Paulonâ sâi Yuda a sâtnâ zen gane itâ sâm dâzânngoip, “Bukurâpnâ, Nâ Yuda

a bukurâpniñ kwerâziñ mân sâwan. Sâkurâpniñ zenğât den mân kowan. Oi zen lañ Roma a zenğât bitziñan nâbane Yerusalem kamânân tâk namin nâbarâwe. ¹⁸ Roma a ziñâ topnâ sâmñâ nobigât tosanâ kârum birâninam urâwe. ¹⁹ Ka Yuda a zen mân birânibigât kâtigine Roma a kutâ patânâ dinnâ sâm kwâkâbapkat sâwan. Nâ Yuda a bukurâpnâ zenğât um kâlak mân nângâwan. ²⁰ Oi nâ zorat ziñgitñâ zen sot den utnatkât sa ge. Isirae a nen momñâ zaatzaat den zo nângâm ândimen. Den zorat tâkñâ saanine ga ândian.”

²¹ Yatâ sâm dâzângoi sâwe, “Ândiren Yuda hân topniñan ândie, zen gâgât den nâi mân kulemgum niñge. Zoren gâbâ a nâi mân gam sâm bâliñ kwatgigi nângâwen. ²² Zorat den mem ândiat, zo gikak sâna nângânatkât sen. Oi mâtâp unakñâ zorat itâ nângâmen. Hân dâp a ambân, ziñâ sâm bâliñ kwâtziñgâwe.”

²³ Yatâ sâm narâk nâi parâwe. Zo mâte oi Yuda a aksik Paulogât mirin mindune Anutugât um topñan ândiândiñangât den hangât topkwap dâzângom tâi nâtiksâip. Oi Mosegât gurumin den sot Propete zenğât den kulemguwe, zo Yesugâren bonñâ âsageip. Zorat den dâzângoip. ²⁴ Oi a nâmbutñâ zen diñâ nângâwe. Oi nâmbutñandâ diñâ birâwe.

²⁵ Oi den sâm kâsâpagone Paulonñâ itâ sâm dâzângoip. “Tirik Kaapumñâ Propete Yesaia den dukui sâkurâpniñ den itâ sâm dâzângoip,

²⁶ ‘Gâ âi a kâmut zi itâ dâzângonan, “Kindapziñandâ den nângânângân, zo nângâbi. Ka umziñandâ ko mân nângam kwâtâtibi. Sinziñandâ igikñâ, zo ikpi. Ka zorat topñâ zo mân ek kwâtâtibi. ²⁷ A ambân kâmut zen zi um kâtik. Kindapziñ bâpsâsânâ. Sinziñandâ mân ek kwâtâtibi. Umziñandâ mân nângâm kwâtâtibi. Oi umziñ mân melâñne ko nâ dap yatâ kubikziñgâbat.”’

²⁸ Zorat nâ dâzângua nângânek. Anutunñâ kubikkubik mâtâp muyageip, zo a hân nâin gok zenğât sinji uap. Zen nângâm âkñâlibi.”

²⁹ Yatâ sâm dâzângoi Yuda zen ziñak den sâm mâsikâyangâm âiwe.

Paulo Roma kamânân kendon patâ zagât ândeip.

³⁰ Oi Paulonñâ Roma kamânân mirâ nâi kwâlâm zoren kendon patâ zagât ânde a ziñâ zâkkâren âim ândiwe. ³¹ Âinetâ Anutugât um topñan ândiândigât den dâzângom Kembu Yesu Kristo, zâkkât topñâ kengât bun dâzângom ândeip.

Zo yatik.

Roma zengât ekap Paulonâ kulemgui.

Paulo nepnangât topnâ.

¹ Paulo nâ, Yesu Kristonâ kore a gâsunim Aposolo sâmbim Anutugât singi âlip den sa lanj kârâbapkât gâsum sâlâpnogip.

² Den singi zo muyagibapkât Anutunâ sâmbim kâtigemnâ mâruman Propete a sâmbim muyagemzingi Kembangât ekabân kulemgue. ³ Kulemgune nannâ Yesugâren âi sugip. Nannâ Yesu, zâk a kutâ Dawidigât kiurâp zengâren gâbâ muyageip. ⁴ Yesu zâk Anutugât nannâ op um salek sot hâlâlu oi Anutunâ nannangât topnâ imbanânjoot itâ muyageip. Mumunjan gâbâ mângei zaarip. Mângei zaatnâ kembu patâniñâ ândiap. ⁵ Yesu Kristo, zâk kembuniñandâ tânnomnâ aposolo nep sâmbim nigip. Oi hân dâp a singi âlip dâzângua nângâm lum Kembu Yesugât kâmut upigât nângâm sâip. ⁶ Oi a nâmbutnâ zen ziinjik bunâ. Zen sot ârândânj Roma a zinj Yesu Kristogât arâp upigât diizingip. Zorat nep zo zengâren yatâ tuubatkât sâmbim nigip. Roma kamânân ândie, zen Anutugât singi op ândibigât sot um târârak ândibigât gâsuzingip. ⁷ Anutu umñandâ gâsuzingip ândie, zengât ekap zi kulemguan.

Ibâniñ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozânjonj sot um lumbe, zo zengâren zimbap.

Paulonâ Roma kamânân âi Kembangât singi a zingitpatkât sâip.

⁸ Roma a zen Kembangâren nângâm pâlâtânj kwâkñangâm ândime, zorat singi hân dâp ari nângâne âlip opmapkât zengât op sâiwap sâmbim. Yesu Kristonâ tânzânngoipkât sâiwap sa Anutugâren zâimap. ⁹ Nannangât singi âlip sâmbim umñandâ Anutu kore okñanga topnâ nângâmap, zâkkât mâtenjan den zi sa nângânek. Nâ ninâu sâmbim dâp zengât op sâmbim. ¹⁰⁻¹¹ Nâ zen zingitpatkât otnimap. Zo yatâ zeî ândim gâwan. Narâk zi ko kut

nâi nâinâ saanigi tâpman. Anutunâ nângi dâp oi mâtâp muyagem nigi zengâren gâbatkât dukuman. Nâ gamnâ tânzângua Kaapumnâ imbanâ nâi zingip kâtigem ândibigât sâmbim. ¹² Nâ itâ sâbâ. Zengâren ga nângâm pâlâtângât bonnâ tirâpagom tânagonat.

¹³ Oi bukurâpnâ, topnâ kârubegât itâ dâzângobâ. Nâ a kâmut nâmbutnâ zengâren opman, zo yatik Roma zengâren gamnâ nep tuum bonnâ muyagibatkât sâmbim. Oi gabâ sandâ kut nâi nâi nâmbutñandâ saanigi tâpman. ¹⁴ Nânâ saru a sot barâ a, a nângânângâziñoot sot kwakmak ârândânj singi âlip dâzângobatkât sâmbim nigip. ¹⁵ Zorat Roma kamânân a zen singi âlip dâzângobatkât umñandâ bâbâlanj opmap.

Nângâm pâlâtângât op ândiândi mimbi.

¹⁶ Nâ singi âlipkât nânga anunñoot mân opmap. Wangât, zo Anutugât imbanânjoot, zorat. Singi âlip zo nângâm Kembangâren nângâm pâlâtânj kwapi dâp tânzângom bâlinjan gâbâ mâkâzingâbap. Yuda a sot hân nâin gok zen ârândânj. ¹⁷ Singi âlibân Anutugât mâtenjan târâraknâ utnatkât mâtâp ziap. Zâknâ nângâm pâlâtânjziñoot zo mâtâp zoren diizingâbap. Oi zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nângâm pâlâtânj kwâkñangâm tosazinj bunj urâwe zo, zinjâ ândiândi mimbi.”

A zinjâ Anutu birâm nâtâtigân bagiwe.

¹⁸ A Kembu kândâtkom bâlinj upme, zen bâlinj utne zorânâ den bonnangât mâtâp zo doongumap. Bâlinj mâme a zinj yatâ upmegât Anutu kukñangât bonnâ sumbemân gâbâ zengâren muyagem zemap. ¹⁹ Anutunâ hâunâ zingâmap, zorat topnâ itâ. Anutugât topnâ zo muyap zeî nângâme. Anutu zikñak topnâ muyagem zingâmap. Hân muyageibân gâbâ a zinj Anutugât topnâ itâ ek nângâm gawe. Anutu zâk anâ mân igikñâ. ²⁰ Oi zâk imbanânjoot kembu patâ op ândiap. Hân muyagem kut nâi nâi top top muyagem pâip, zorânj topnâ muyagei âlip ek nângâme. Zorat a zen Anutu

kândâtkomnâ bâlin utne hâuñâ zingî ko dap op den hâuñâ sâbi?

²¹ A zen Anutu ândiap nângâm, mân ândiap tobat oi hurat mân kwâkñangâwe. Oi mân sâm âlip kwâkñangâwe. Oi zen nângânângâziñan bâlinâ top top muyagem um kâtik utne nâtâtikñâ kâpizângoip.

²² Oi a zîñ nen nângânângâninoot ândien sâweñâ kwakmak op ândiwe. ²³ Yatâ otzîngî zen Anutu ândiândiñ kâtik, âsakñâ mariñâ, zâk mân hurat kwâkñangâm a sot nii, zuu, mulum, kut nâi nâi buñ orotñâ zorat lopio sobem hurat kwatziñgâwe. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren zo yatik op ândie.

²⁴ A zen yatâ utne Anutunâ zingit birâziñgî umñâ sâkkât âkñâle top top nângâm bâlinâ op um sâkziñ mem bâlin kwap piuriyâunzabân bagiwe. ²⁵ Zen Anutugât topñâ nângâm kândâtokom sarâ mâte okñangâwe. Oi mariziñâ birâm kut nâi nâi muyageip, zo hurat kwâkñangâm kore okñangâwe. Nen ko itâ nângen. Kut nâi nâi muyageziñgip zorat Anutu, zâk sâm âlip kwâkñangâm ândeindâ dâp upap. Perâkñak.

²⁶ A zen Anutu kândâtkuwegât birâziñgî âkñâle bâlinâ muyageziñgip. Oi ambân zen Anutunâ ap ambin ândiândi mâtâp sâip zo birâm ambân torenñâ ândiândi bâlinan bagiwe. ²⁷ Oi a zen yatigâk ap ambin ândiândiñ birâmñâ umziñan âkñâle bâlinangât kârâpñâ sei a torenñâ sot bâlin top top muyagiwe. Oi bâlinâziñangât hâuñâ um sâkziñ tâmbetagowe.

²⁸ Zen Anutugât topñâ nângâm mân hurat kwâkñangânam utne zâkñâ birâziñgî umziñ gulip oip. ²⁹⁻³⁰ Oi kut nâi nâi bâlinâ top topñâ donbep urâwe. Bâlinâ sot lañ orotñâ, ziñâ umziñan siksâuk oi sikumgât âkñâle, kâmbam, kâsa, sarâ, um kâlak, zo yatâ op ândiwe. A umân pâpan, sarân sâsâ, Anutu kâsa okñangâme, zâizâiñ, sâk mâme, bâlinangât mâtâp muyagime. Ibâ mam zengât den kwâkâme. ³¹ Um nângânângâziñ buñ ândime. Um lâklâk buñ ândime. A lumbenâ buñâ, buku orot buñâ ândime. ³² Kut nâi nâi yatâ opñâ tâmbetagobi. Anutugât den yatâ ziap, zo nângâm tâtâlim lañ upme. Oi zorik buñâ.

A nâmbutñâ utnetâ tânzângome. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren yatik op ândie.

2

Gâtâm âlipñâ sot bâlinâ zorat sângân minat.

¹ Zorat a, gâ dap op topkâ sapsuban? A nâmbutñandâ tosa muyagine hâuñangât den sâm gikâ sâm muyagemat. A nângâm bâlin kwatziñgâmat, zo yatigâk gâ opmat.

² Oi Anutunâ a yatâ upme, zen hâuñâ zingî dâp uap. Zo yatâ nângâmen. ³ A, gâ nâmbutñâ zengât tosa sâm muyagem yatik opmat. Gâ dap nângat? Nâ

Anutunâ hâuñâ mân nibap, yatâ sâm opmat? ⁴ Kembunâ lumbenâ patâ otgimñâ hâuñangât den kek mân sâi gâ wangât zorat nângâna yennâ opmap. Gâ umgâ melâñbangât Anutunâ lumbenâ otgimap, zo âkon opmat?

⁵ Gâ umgâ kâtikñâ. Umgâ mân melâñna tosa gâ kârâp yatâ kwâkñan kwâkñan pam zari kârâp simbap narâkñan, narâk patin, Anutunâ sâi simbap. Narâk zoren Anutu kukñangât bonñâ âsagegibap. ⁶ Anutunâ a orot mâmeninangât dâp hâuñâ ningâbap.

⁷ A nâmbutñâ kut nâi nâi âlipñâ tuume, zen sumbemân neule âsakñâ sot ândiândi kâtik muyaginam kâtigime. Zen hurat kwatziñgâm ândiândi kâtik zingâbap.

⁸ A nâmbutñâ zinnâ op, zâizâiñ opñâ den bonñâ kwâkâm kut nâi bâlinâ mem ândime, zengâren Anutu kukñangât bonñâ muyageziñgâbap. ⁹ Bâlin mâme a Yuda a sot hân nâin gok, zen aksik sâknam yâmbât muyageziñgâbap. Yuda a kândom muyageziñgâbap. Bet ko hân nâin gokñâ muyageziñgâbap. Wangât, Yuda zen Kembugât den kândom nângâwe, zorat. Hân nâin gok zen bet nângâwe.

¹⁰ Târârak ândibi, zen aksik Yuda a sot hân nâin gok zen neule âsakñâ sot lumbenâ muyageziñgâbap. Yuda a zen kândom. Hân nâin gok zen bet. Yuda a sot hân nâin gok zen âlipñâ sot bâlinâ utne hâuñâ dâbâk otziñgâbap. ¹¹ Kembunâ hâtubâtu mân otningâbap.

Anutunâ a hân nâin gokñâ zengât umziñan gurumin den pâip.

¹² A Mosegât gurumin den mân nângâm bâliņ upme, zen aksik gurumin den mân nângâm tâmbetagobi. A gurumin den nângâm ândim bâliņ upme, zen aksik Anutunâ gurumin dengât dâp hâuņangât den sâbap. ¹³ A gurumin den kindapņâ yen nângâme, zen Anutunâ zingiri târârak mân upme. Ka a nângâmņâ lum kwâtâttime, zengât târârakņâ sâm zingâbap. ¹⁴ Hân nâin gokņâ Mosegât gurumin den mân nângâwe, zen umziņangât gurumin den lum Mosegât gurumin den mân nângâwenâ gurumin denziņoot upme. ¹⁵ Yatâ utnetâ gurumin den umziņan pâip, zorat top muyagemap. Gurumin den umziņan pâip, zorâņâ um nângânângâziņâ purikgurik op tosaziņangât den sâm kwâkâziņgâmap mo lumbenâ den âlip sâmap. ¹⁶ Zo narâk patâgât singi yatâ opmap. Narâk zoren Anutunâ sâi Yesu Kristonâ umniņan kut nâi nâi ziap, zorat topņâ sâm muyagibap. Nâ singi âlipkât den sâm muyagem yatik sâman. Oi Yesu Kristo, zâk sâman dâp yâtik topziņ sâm muyagibap.

Yuda a nâmbutņâ, ziņ Kembangât den zo sâkņak mem ândiwe.

¹⁷ Gâ gikangât nâ Yuda a sâm Mosegât a op ândina gurumin denņâ koremgâ oi pam zemat. Oi itâ sâm sâk mâme opmat, “Nâ Anutugât târotâroyân ândian. Oi Anutugât den nângâman. ¹⁸ Oi gurumin den kwâkâm niwe, zo nângâm kwâtâttime.” Gikangât yatâ nângâm zâizâiņ opmat. Zi upan, zo mân upan, zo nângâm sâlâpkumat. ¹⁹ Oi gikangât itâ sâmat, “Nâ sen bâp âlipņangât mâtâbân diiziņgâbat. Oi nâttâtigân ândie, zen âlip âsakņâ ziņgâbat. ²⁰ Oi kwakmak a zo âlip kubikziņgâbat. Oi katēp umâlep den sâm kwâkâm ziņgâbat. Wangât, nâ den kâtik sot den bonņâ zorat topņâ nângâman, zorat.” ²¹ Gâ gikangât yatâ nângâm ândimatkât den nâi mäsikâgibâ. Gâ a nâmbutņâ kwâkâm ziņgâmatņâ gikâ umgâ mân kubikmat, zo wangât yatâ opmat? Gâ a nâmbutņâ kâmbu mân upi sâm dâzângomņâ gikâ kâmbu opmat. Kâmbu zo wangât opmat? ²² Ap ambin mân

birâyangâbabot dâzângom gikâ ambingâ yatik birâmat, zo ka. Gâ Yuda a opņâ itâ nângâmat, “Nen lopio gootņan arindâ Anutunâ niņgiri mân dâp upap.” Yatâ nângâm a nâmbut zen lopio mân hurat kwapigât sâm dâzângom gikâ lopio namin gâbâ kut nâi nâi kâmbu memmat, zo ka. ²³ Gâ Anutugât gurumin den nângâm zâizâiņ opmatņâ den kâtik kona a nâmbutņâ ziņâ gekņâ Anutu sâm bâliņ kwapme, zo ka. ²⁴ Zorat ko Kembangât ekabân zengât den nâi itâ kulemguwe.

“Zen bâliņ utne hân nâin gokņâ zen zingitņâ yatik Anutu sâm bâliņ kwâkņangâme.”

Kaapumgât tobatņâ umân zei bonņâ sâsân.

²⁵ Gâ sâkkan Anutugât den kâtik lum kwabâ kwatgiwe oi ko den kâtik zo luna bon upap. Den kâtik zo kona kwabâ kwatgiwe, zo yennâ uap. ²⁶ Oi zorat torenņâ ziap. A hân nâin gok nâi kwabâ mân kwâkņangâwe, zâk den kâtikņâ lugi kwabâ kwâkņangâwe, zo yatâ âlip upap. ²⁷ Oi kwabâ mân kwâkņangâne ândimņâ den kâtikât nep tuubapņâ nepņâ zâkkât topņâ sapsubap. Oi Yuda a den kâtikņâ nângâmņâ mân lume, zengât topziņ yatik sapsubap. ²⁸ Nâi zâk kwabâ kwâkņangâne gurumin den mân lumap, zâkkât dap dap sânat? Zâk Yuda a bonņâ? Buņâ. ²⁹ Sâgân den kâtikât tobat mem ândiândiņ, zo bonņâ buņâ. A nâi umņandâ bâliņâ birâm Kembangât singi ândimap, zâkkât Yuda a bonņâ sânat. Umân Kaapumņâ nep tuumap, zo bonņâ. A yatâ zorat a ziņâ buņâ, Anutunâ nângi âlip oi sâm âlip kwâkņangâbap.

3

Bâliņâniņandâ Anutugât den mân mem gei kwâpap.

¹ Yuda a nen hân nâin gok zen sot dâbâk upmen mo? Kwabâ kwatniņgâwe, zo yennâ? ² Yatâ buņâ. Yuda a, nen Anutunâ diņâ niņgip. Nen Anutunâ singi den top top dâtnângoī zorat mariņ urâwen. ³ Oi dap yatâ? Yuda a nâmbutņâ zen Anutugât den nângâm kândâtkume, zorat itâ sânat?

“Lolotziñandâ Anutuñâ sâi kâtigemap, zo koi gibap?” ⁴ Buñ kâtikñâ. Anutu zâk sâi kâtigemap. Ka a nen dinñiñâ sarâ sot bon buñ sâmen. Nengât yatâ sâsân. Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Kembu, gâ sâm kubikna a ziñ nângâne âlip upap. Gâ sâm kwâkâna a zen diñgâ mân kwâkâbi.”

⁵ Bâliñ oindâ Anutuñâ târarakñangât topñâ sâm muyagemapkât dap sânat? Itâ sânat? “Top yatâ ziapkât Anutuñâ zobâ hâuñâ ningi mân dâp upap.” Yatâ buñâ. ⁶ Zo agât den. Anutuñâ târarak mariñâ ândiap, zorat Anutuñâ a bâliñâniñangât hâuñâ ningi dâp upap. ⁷ Oi den toren ko den sarânandâ Anutugât den bonñâ tângoi kutsiñiñangât wangât nâ bâliñ mâme a sâm hâuñâ nibap?” ⁸ Oi wangât itâ mân sâmen? “Nen bâliñ oindâ Anutuñâ bonñâ muyagibap.” A nâmbutñâ ziñ nengât yatâ sâme. Sâm sâtniñan sâme. Den bâliñâ yatâ zo sâm mâtâp zo lânme zo, zen ko hâuñâ ziñi dâp upap.

A aksik gulip urâwe.

⁹ Yuda a nen a nâmbutñâ walâzingâm tobat nâi ândien mo? Yatâ buñâ. Yuda a sot hân nâin gok nen aksik bâliñangât kore upmen. ¹⁰ Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A zengâren gâbâ nâi târarakñâ mân ândiap. ¹¹ Nâiñâ itâ mân sâmap, ‘Nâ Anutugât topñâ nângâbâ.’ ¹² A zen pisuk Kembangât mâtâp birâm bâliñan âiwe. Zengâren gâbâ nâiñâ âlip mân opmap. ¹³ Gânduziñan gâbâ kuk kalâm âsagem takâmap. Nâmbâlamziñâ puriksâi sarâ den kopgâmap. Lâuziñâ mulum kâtikñâ yatâ. ¹⁴ Lâuziñan den bâliñâ sot um kâlak den piksâm ziap. ¹⁵ Kâmbangât bâbâlan op âime. ¹⁶ A tâmbetzângom âim tâmbetagome. ¹⁷ Lumbenangât mâtâp zorat kwakme. ¹⁸ Zen Anutugât kengât mân op ândime.”

¹⁹⁻²⁰ Den zo gurumin den ekabân ziap. Oi nen itâ nângâmen. Gurumin den zo a ambân aksik nengât op sâi umñan ândien. Nen dap op gurumin den lum ândim Anutu

mâtenjan târarak utnat? Gurumin den, zorân tosanin sâm muyagemap. Zo a aksik nengât topniñ sâm muyagei dap op hâuñâ sânat? A aksik nengât tosanin Anutugâren ziap.

Yesuñâ suupniñ meip, zorat nângâm pâlatân kwâkñangâm tosaninâ buñâ upap.

²¹ Mosegât gurumin denñâ mân tânnângomap. Ka narâk ziren gurumin den yen ze Anutugât mâtenjan tosa buñ utnatkât Anutuñâ mâtâp muyageip. Mâtâp zo gurumin den sot Propete zengât ekabân singiñâ kânñan sâm kulemguwe. ²² Yesu Kristo nângâm pâlatân kwâkñangindâ tosanin buñ oi ândiâniñâ mâtâp zo nengât singi uap. Zo a topñâ topñâ nengât matâp kânok. Mâtâp nâi mân ziap. ²³ Nen aksik patâ bâliñ urâwengât Anutuñâ ningiri mân dâp oip. Anutugât âsakñâ neulenjan takânatkât mân uen. ²⁴ Ka Yesu Kristo zâk sângânniñ mem suupniñ meipkât Anutuñâ sângân buñ tânnângom hâlâlu minningip. ²⁵ Zâkñâ nanñâ sângongoi gem gâi a ambân mâteziñan kune moi gilâmñandâ bâliñâniñ sangorip. Oi zen zâkkâren nângâm pâlatân kwâkñangâm ândibiñâ tosazin buñ ândibi. Bâliñâ op gawe, zorat tosazin Anutuñâ umâlipñangât pâi zeipkât Yesu mumunjan bagei Anutugât mâtenjan tosanin buñ orotñangât mâtâp muyageip. ²⁶ Yesu nângâm pâlatân kwâkñangâme, zen tosazin buñ upme. Zorat topñâ narâk ziren muyagibapkât Anutuñâ yatâ oip. Anutu, zâk hâlâlu mariñâ ândiap. Oi zorat topñâ zo muyap pâi ziap.

Nângâm pâlatân kwâkñangâmengât op tosanin buñ op ândinat.

²⁷ Oi âlip zâizâiñ utnat? Buñâ. Zâizâiñâ zo kâdanjip. Wangât kâdanjip? Nen orot mâme âlip op ândim tosa buñ uen? Buñ kâtikñâ. Nen yen nângâm pâlatân kwâkñangindâ tosanin buñ kwatningip, zorat. ²⁸ Nen itâ nângen. A nen gurumin den luluniñangât buñâ. Nângâm pâlatânangât op tosanin buñ upmen.

²⁹ Zen dap nânge? Anutu zâk Yuda a nengât Anutuyâk? Buñâ, Zâk hânñâ hânñâ nengât Anutu. ³⁰ Zâk Anutuniñ

kânok ândiapkât Yuda a sot hân nâin goknâ ârândân nângâm pâlatângât op tosanîj bun minningâmap. ³¹ Oi yatâ sâm nângâm pâlatângât op gurumin den kândanmen? Bunâ. Gurumin den zo tângumen.

4

Abaram sot Dawidi, zet Anutu nângâm pâlatân kwâkņangitâ tosazik birip.

¹ Gurumin den zorat nângâm sâkunîj Abaram, zâkkât dap sânat? ² Zikņâ orot mâmenangât op tosanâ bun oip? Zo yatâ oip sâi Anutugât mâtenjan sâknâ mem zâi pâmbap. ³ Ka Kembugât den nâi itâ ziap, “Abaramņâ Anutu nângâm pâlatân kwâkņangip, zorat opņâ Anutunâ zâkkât nângi tosanâ bun oip.”

⁴ Zorat itâ sa nângânek. Nâi zâk nep tuum sângân mei, zorân yen pindâpindân zo yatâ bunâ. Nepkât sângân uap. ⁵ Oi nâi ko ândiândi târârakņangât nep mân tuumņâ bâlinj mâme zengât tosa birâmap, Anutu, zâkkâren nângâm pâlatân kwâpap zo ko Anutunâ nângâm pâlatânangât op nângi tosanâ bun upap. ⁶ Marumņan a kutâ Dawidi, zâk yatik Anutunâ a nâi orot mâme âlip nep mân tuugi tosanâ birâbap, zâk sâm âlip kwâkņangâm itâ kulengoip, ⁷ “Kembunâ tosazîj birip sot bâlinjâzîj gulipkoip, zen sâtâre upi. ⁸ A nâi zâk Kembunâ zâkkât nângi tosanâ bun opmap, zâk sâtârenjoot upap.”

Abaramņâ nângâm pâlatânangât opņâ hân anjâ anjâ kândom otningip.

⁹ Sâtâre den zi kwabâ kwatningâwe, Yuda a nengârâk? Mo a hân nâin nâin goknâ zengât sot ârândân uap? Kembugât ekabân Abaramgât den nâi ziap. Zo sâlâpkum nângâmen. Zâk Anutunâ nângâm pâlatânangât op tosanâ birip. ¹⁰ Narâk ikâ zoren tosanâ bun minangip? Kwabâ kwatne ândeibân mo yen ândeibân tosanâ bun minangip? Zo yen ândeip, narâk zoren tosanâ bun minangip. ¹¹ Zâk kwabâ mân kwâkņangâne ândim Anutu nângâm pâlatân kwâkņangi tosanâ birip. Nângâm pâlatângât undip zo bet sâkņan pindip. Abaram zâk yatâ opņâ kwabâ mân kwâtzingâne ândim Anutu nângâm

pâlatân kwâkņangâne tosazîj bun oip, zengât kâukņazîj op ândeip. ¹² Oi kwabâ kwâtningâne ândim nângâm pâlatân kwâkņangâm ândiwen, nengât kâukņâ oip. Zâk nângâm pâlatângât mâtâp lânip. Mâtâp zorik kiunņâ kiunņâ Abaram zâk kâukņîj sâindâ dâp upap.

¹³ Anutunâ Abaram sot kiurâpnâ hân patâ singi kwâtzingip, zo gurumin den lulunangât bunâ. Nângâm pâlatânangât op tosanâ birâm yatik oip. ¹⁴ Oi singi kwatzingip, zo gurumin den lume, zengât oi sâi nângâm pâlatângât mâtâp sot Anutunâ Abaram den dukuip, zo bon bun opap. ¹⁵ Gurumin den bunâ oi sâi ko tosgât hâunangât den mân muyagebap. Gurumin denņâ tosgât hâunangât den muyagemap. Zorat a gurumin den lulunangât mâtâbân lân ândimņâ tosazîj bun mân upi. Bunâ. Kembu kukņangât bonņâ zengâren muyagibap.

¹⁶ Anutunâ sâm kâtigem kut nâi nâi singi kwatningip, zo nângâm pâlatânningât op muyagibap. Zo bon bun mân upap. Zinzîj kâtik zem zâimâmbap. Wangât, zo umâlipņangât op tânzângezânģon, zo pindi Abaramgât kiurâp nengâren bon oip. Gurumin den lume, zenâk bunâ. Abaramņâ nângâm pâlatângât mâtâp lânmen, nen aksik Abaramņâ Anutugât mâtenjan sâkunîj uap. ¹⁷ Anutunâ Abaram den nâi dukumņâ sâm kâtigeip. Den zo Kembugât ekabân kulemguwe. Zo itâ ziap,

“Nâņâ gâ a kâmutņâ kâmutņâ zengât ibâzîj upangât sâm giwan.”

Abaram zâk den zo nângâm Anutu nângâm pâlatân kwâkņangâm itâ nângip, “Anutu zâk mumunjan gâbâ mânginingâbâ sâm mânginingâbap. Oi kut nâi nâi mân ziap, zo sâi muyagibap.” Abaram zâk yatâ nângip.

Abaram nângâm pâlatânâ zâizâin zemņangip.

¹⁸ Abaram zâk a kâmut donjebep zengât ibâ upap. Den zo nângâm itâ mân sâip, “Nâ sombâ op kiunnâ bun ândiangât dap yatâ kiurâpnâ âsagibi?” Bunâ. Yatâ mân sâip. Kembugât den zorat bonņâ

âsagibapkât mambât ândeip. Den itâ sâm dukuipkât, “Kiurâpkâ donbep patâ yatâ muyagibi.” ¹⁹ Oi zâk kendonjâ 1 handeret oip. Sâknâ patkip oi Sera zâk kâpin ândim sâknâ âron oip, zo ekjâ nângâm pâlâtânjângât um zagât mân oip. ²⁰ Anutunâ singi den dukuip, zo nângi mân bon buj oip. Nângâm pâlâtângât kâtigem Anutugât nângi zari sâtâre okjângip. Zâk itâ nângâm ândeip. ²¹ “Anutunâ kut nâi muyagibapkât sâip, zorat bonjâ âlip muyagibap.” ²² Abaram zâk nângâm pâlâtân zemjângipkât Anutunâ nângi tosanâ buj oip.

²³ Anutunâ nângi tosanâ buj oip, den zo Abaram zikjângârâk mân kulengoip. Nengât ârândân kulengoip. ²⁴ Kembuniâ Yesu mumunjan gâbâ mângeip, Anutu, zâk nângâm pâlâtân kwâkjanjindâ nengât yatik nângi tosanin buj utnat. ²⁵ Anutunâ sâi Yesu kune tosaninjanjât op moip. Oi tosanin buj upapkât mumunjan gâbâ zaarip.

5

Yesunâ lumbenâ muyageipkât sâtâre utnat.

¹ Yesu Kristonâ suupniñ mem moipkât nen nângâm pâlâtânjât op tosanin buj urâwengât Yesu Kristogâren pâlâtân op Anutu sot lumben op ândimen. ² Yesunâk mâtâp mem ningipkât Anutunâ tânnânngoi ândien. Oi gâtâm zâk sot ândeindâ Anutugât imbanjanjât âsaknâ âsagei mem ândinat, zorat nângâm ândim sâtâre upmen. ³ Oi zorik bujâ. Sâknâm ândiândinjanjât sâtâre upmen. Oi itâ nângâmen. Sâknâmân ândimjâ umniñ mân loribap. ⁴ Oi yatâ ândeindâ Anutunâ ningiri âlip upap. Nen nângâm pâlâtân sot ândim Anutunâ kut nâi nâi nengât singi sâip, zorat nângâm um bâbâlan op mambât ândinat. ⁵ Nen zo yatâ ândimjâ bonjâ minat. Anutunâ Tirik Kaapumjâ umniñan pâip. Kaapum zâk den itâ sâm muyageninjamap, “Anutugât umjandâ donbep gâsuningâm tânnângomap.”

⁶ Mârum nen imbanâ buj ândiwengât târârak mân ândiwen. Oi narâknâ mâte oi Kristo zâk bâlin mâme a nengât op

moip. ⁷ Nen itâ nângâmen. A târârak nâigât hâunâ op mumunâ, zo a nengâren mân taap. A âlipjâ nâigât op mumunâ, zo ko muyagibap mo dap? ⁸ Nen bâlin op ândeindâ Anutu nen umjandâ donbep gâsuningip. Anutunâ umâlipjanjât opjâ Kristo sângongoi gem hâuninâ moip. ⁹ Zâk nengât op moipkât itâ nângâm kwâtâtimen, “Tosanin buj urâwen. Anutu kukjanjât bonjâ muyamuyagin narâknan Anutunâ tosaninjanjât hâunâ mân ningâbap.”

¹⁰ A nen mârum Anutu kâsa okjanjâm ândiwen. Oi narâk zoren nannandâ nengât op moip. Oi zorik bujâ. Nengât op moipkât diiningi nen Anutu sot buku urâwen. Oi zorik bujâ. Zâknâ walâm otningâbap. Zâk sot buku op ândeindâ nannandâ ândim bâlinan bagibemgât tânnângobap. ¹¹ Oi zorik bujâ. Kembuniâ Yesu Kristo, zâknâ lumbenâ muyagem Anutu sot târokwatningi buku buku ândien. Zorat nen Anutu sâm âlip kwâkjanjâmen.

Adamjâ mumun muyageip. Yesunâ ândiândi muyageip.

¹² Zorat itâ nângânâ. A kânok Adam, zâkkât opjâ bâlinâ hânân muyageip. Oi bâlinjanjât op mumunâ muyageip. Oi a aksik zengâren zarip. Wangât, a aksik zen bâlin urâwe, zorat zengâren arip. ¹³ Mârum Mosegât gurumin den mân muyagei bâlinandâ kâdom muyagem zeip. Oi narâk zoren Mosegât gurumin den mân muyageipkât bâlinâ yen zem gâip. Anutunâ tosazin mân sâlâpkoip. ¹⁴ Ka bet gurumin denjâ muyagei a zin tosazin ek nângâwe. Adam zâk bâlin oi mumunandâ topkwap a ândim gawe, zen a kutâ otzingâm ândim gâi Mose muyageip. Adamgât tobat mân urâwe, zengâren lanj ârip. Adam zâk mumunjanjât kâuknâ oipjâ bet nâi ândiândigât kâuknâ muyagibapkât sâsân, Yesu, zâkkât dâp oip. Ka topzik nâi nâi.

¹⁵ Anutu umâlipjanjât tânzânngozânngon, zorân den ku zorat dâp bujâ. Zorân wâlap. A aksik patânâ Adamgât den kunjanjât opjâ mom nanjâwe. Oi

Anutugât tânzângozone, zo a kânok Yesu Kristogât tânzângozone op Adamgât den ku walâmna a donbep tânnângeip. ¹⁶ Kembugâren gâbâ tânzângozone sot toren Adam den kuangât bonna, zet topzik nai nai. A kânokkât tosanâ simgât sâm kwâkwâkwâkân muyageip. Ka Kembugâren gâbâ tânzângozoneandâ tosa donbep birâm tosanin bui muyageip. ¹⁷ A kânok Adam den kuangât op mumuna muyagemna imbanâ mem a kutâ otzingip. Ka Kembugâren gâbâ tânzângozoneandâ walâm tâtalek oi a donbep nen tosanin bui orot, zo mem umninan mem gimenna a kânok Yesu Kristo, zâkkât opna ândiândiyan a kutâ op ândinat.

¹⁸ Zorat itâ. Mârum a kânok Adam, zâknâ bâlin oi a aksik simgât singi urâwen. Oi bet zo yatik a kânokna târarak ândei Yesugât singi a nen donbep tosanin bui oi ândiândi muyagiwen. ¹⁹ Akânok Adam, zâknâ bâlin oi a donbep nina bâlin mâme a ambân urâwen. Zo yatik a kânok Kristo, zâk sât lulu ândeipkât a donbep nen Anutugât mâtenan târarak op kinat. ²⁰ Adamna bâlin oi bâlina hânân muyageip. Bâlina gwâlântensâbapkât sot bâlinangât topna muyagibapkât Mosegât gurumin den muyageip. Oi bâlina muyagem zari Anutugât singi tânzângozoneandâ walâm zarip. ²¹ Den san, zo itâ. Bâlinandâ mumuna muyageip. Muyagemna a ambân a kutâ otzingâm ândim gâip, zo yatik tânzângozoneandâ a kutâ op tosa bui minningâm ândiândi kâtigân nâmbanbap. Kembunina Yesu Kristo nengât op moipkât yatâ muyagibap.

6

Yesugât mumunan târokwatningip.

¹ Bâlina hânân muyagei Kembugâren gâbâ tânzângozoneandâ walâm tâtalek oip, zorat dap sânat? “Anutugât tânzângozoneandâ lan kârâbapkât bâlin donbep op ândinat.” ² Yatâ sânat? Kutsingina lan kârâbapkât yatâ utnat? ³ Yatâ buna. Kristo sot muwen. Too

sangonningawe, narâk zoren Yesu Kristogâren târokwâwen. Nen Yesugât mumunan târokwâwen. Zo nângâme mo? Zo yatâ oi dap op bâlinan târokwap ândinat? ⁴ Zo yatâ nen too sangonningâne Kristo sot ârândân mom hanagowen yatâ uap. Oi Kristogât ibâ, Anutu, zâk imbanandâ Kristo mumunan gâbâ mângai zaarip, ândiap. Nen yatik wâgân op ândiândi unakna nai muyageningi ândinat.

⁵ Nen mumunangât tobat op târokwâwengât zaatzaatnangât, zo yatik op târokwâtnat. ⁶ Niinangât itâ nângâmen. Um sangina Yesu sot ârândân poru nagân kuwe. Zo um sâkninan bâlinangât imbanâ koi gibapkât sot bâlinangât kore mân op ândinatkât. ⁷ Nai zâk moi bâlinangât tâknâ olanbap. Oi nen yatik Kristogât mumunan târokwâwengât bâlinangât tâknâ mân saaningi ândinat.

⁸ Itâ nângâmen. Kristo sot muwenna hânân sot sumbêmân zâk sot ândinat. ⁹ Kristogât itâ nângâmen. Anutuna zâk mumunan gâbâ mem zaaripkât dum zagâtnâ mân mumbap. Mumunandâ Kristogât a kutâ dum zagâtnâ mân upap. ¹⁰ Yesu moip, zâk bâlinaningangât op sâp kânok moi âkip. Oi Anutuna Yesu mumunan gâbâ mângai zaatna Anutugât kutsingi lan kârâbapkât nep tuum ândiap. ¹¹ Oi zengât yatik. Ziinangât nângânetâ bâlinâzingangât zâk sot muwe yatâ uap. Oi Yesu Kristo, zâk sot pâlatân op zaat Anutugât arâp ândie. Yatâ nângâbi.

Bâlinangât kore mân utnat.

¹² Bâlinandâ sâkzina a kutâ upâ sai mân nângâbi. Oi sâkzinandâ âknâle bâlinangât alezingi zo yatik mân nângâbi. ¹³ Oi um sâkzina zo bâlinangât kore opapkât um sâkkât kendon ândibi. Zen mumunan gâbâ mângizingipkât um sâkzina Anutugâren pane zimban. Târarak ândibigât yatâ upi. ¹⁴ Zen Mosegât gurumin dengât mâtâbân mân ândie. Buna. Gurumin denna mân tânzângomap. Yesu Kristogât op Anutugât tânzângozone mâtâbân ândime. Zorat op ko bâlinandâ a kutâ mân otzingâbap.

Singi âlipkât nep a op ândinat.

¹⁵ Oi zi dap orot? Anutugât tânzângezângezân bageindâ gurumin dengât pâkenjâ siriksâipkât bâlinj utnat? Yatâ bunjâ. ¹⁶ Zen itâ nânge mo? A kutâ um sâkzinjâ zâkkâren pam kore oknjângâbinjâ, zâkkât kore a op nepnjâ tuubi. Bâlinjandâ a kutâzinj oi zâkkât kore a op ândim mom tâmbetagoobi. Mo Kembu zâk a kutâzinj oi sât luluj op, zâkkât kore a op ândim âlip upi. ¹⁷ Zen bâlinjângât kore op ândiwe, zo âkip. Oi zi singi âlip kwâkâm zingâwe dâp umzinj nângâmjâ lume, zorat Anutu sâm âlip kwapi. ¹⁸ Zen bâlinjân gâbâ mâkâzingâm olanjzîngi târârak ândiândinjângât kore a op ândie. ¹⁹ Um nângânângâzinj lotnjângât ayân kut nâi ziap, zoren dâpkwap den zi dâzânguan. Zen mârurnjan um sâkzinjâ pane âknjâle bâlinjâ sot bâlinjâ zorat kore oi lanj ândiwe. Oi narâk ziren um sâkzinj Kembugâren pane ândiândi târârakât kore oi um hâlâlu op ândibi.

²⁰ Zen bâlinjângât kore op ândiwe, narâk zoren târârakât kore mân ândiwe. ²¹ Oi narâk zoren wan bonjâ muyagiwe? Kut nâi nâi urâwe, zorat narâk ziren nângâne anjunoot opmap. Oi itâ nângâmen. A kut nâi nâi yatâ zo upme, zen zorat sângân mem mom tâmbetagoobi. ²² Zen ko Kembunâ bâlinjângât dumun olanj Anutugât kore a op ândie. Oi bonjâ, um hâlâlu mie. Oi bet ândiândi kâtik muyagibi. ²³ Bâlinjângât kore upme, zen bâlinjângât hâunjâ tâmbetagoagoj zo mimbi. Ka Anutu um âlipnjângât zingâzingân zo ândiândi kâtik. Oi nen Kembuninjâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwap ko ândiândi kâtik zo miwen.

7

Kaapungât mâtâp unjakjan ândinat.

¹ Bukurâpnâ, Mosegât gurumin den nângâme, zengât op san. Zen itâ nângâme? “Gurumin den lulujâ zo mumujan âkâmap.” ² Zorat ambân nâi apnjâ wâgân ândei birâbirân, zo mân taap. Gurumin denân den nâi yatâ ziap. Apnjâ moi ko ap ambin zekât sâm zikâzikân, zo âkâbap. ³ Ambân nâi, zâk apnjâ wâgân ândei birâm nâi sot ândei lanj

mâman ambân sâbi. Ka ap ambin ândeitâ apnjâ moi ko gurumin denjâ saazikip, zo ânângâtpap. Oi ambân zo a nâi mimbap, zo ko lanj mâman yatâ mân upap.

⁴ Bukurâp, zengât topzinjâ yatigâk ziap. Kristo zâk moip. Oi zen mumujan târokwap mune gurumin dengât tâknjâ ânângârip. Oi mumujan gâbâ kândom zaarip, zâkkât singi urâwe. Nen Anutu kore oknjângâm ândim kwâtâtinatkât yatâ muyageip. ⁵ Ândiândi sânginjâ ândiwen, narâk zoren gurumin denjâ bâlinjângât âknjâlegât kârâp waari sâknijan nep tuugip. Yatâ otningi tâmbetagoagojângât mâtâbân ândiwen. ⁶ Zi ko Yesu sot moindâ gurumin sânginjângât tâknjâ zo ânângârip. Oi gurumin dengât mâtâp sânginjâ mân lân, Kaapungât mâtâp unjakjâ lân Anutu kore oknjângâmen.

Bâlinjandâ kâitnângomap.

⁷ Oi zi dap sânat? Mosegât gurumin den zo bâlinjâ? Zo bunjâ. Gurumin den bunjâ sâi ko nâ bâlinjângât topnjâ mân nângâbam. Gurumin denân den nâi itâ sapsum ningâmap, “A nâigât kut nâi nâi lanj mimbat sâm mân ek âknjâliban.” ⁸ Bâlinjandâ tâmbetnobam gurumin denân mâtâp itâ muyageip. Umnâ kâitkui a nâmbutnjâ zengât kut nâi nâi lanj mimbat sâm ek âknjâlem ândiwan. Den kâtik zo mân zei sâi bâlinjâ yen zembap. ⁹ Nâ mârurnjan gurumin den mân nângâwan, narâk zoren tosanjângât topnjâ mân nângâm lanj ândia bâlinjandâ mân nogip. Ka bet gurumin den muyagenigi bâlinjandâ umnan lanj kâri topnjâ itâ nângâwan, “Um mumuj yatâ op ândian.” ¹⁰ Gurumin denjâ otnigi ândim zâibatkât sâsân, zorâjak mâburei kâmbamnâ oip. ¹¹ Bâlinjandâ gurumin denân mâtâp muyagemjâ kâitnogi gurumin denjâ nogi mowan. ¹² Oi zo itâ. Gurumin den zo âlipnjâ sot tosanjâ bunjâ. Mâbângum nâi nâi sâwe, zo tosa bunj sot târârak âlipnjâ.

¹³ Gurumin den âlipnjandâ nogi mowan? Yatâ bunjâ. Bâlinjandâ nogip. Bâlinjandâ gurumin denân mâtâp muyagem nogi mowan. Bâlinjângât topnjâ muyagibapkât bâlinjandâ nogi mowan. Bâlinjângât

nângindâ sumunña uap. Nen bâliņangât topñâ yatâ nâņgânatkât gurumin denñâ sâi mowan.

Um sâkninjan bâliņandâ nep tuumap.

¹⁴ Nen itâ nâņgâmen. Gurumin den zo Anutugâren gokñâ. Nâ ko hânân gokñâ. Bâliņandâ sâņgânnâ mei zâkkât kore op ândian. ¹⁵ Orot mâmenangât nâņga kwakmak opmap. Nâ kut ñâi upam, zo birâm mân opman. Oi kut ñâi âkon opman, zo opman. ¹⁶ Gurumin denân pâke den ziap, zorat nâņga âlip opmap. Kut ñâi âkon opman, zo opñâ gurumin den âlipñâ zorat topñâ muyageman. ¹⁷ Yatâ opman, zo ninâ umgât buñâ. Bâliņandâ um sâknan zem kâitnogi opman. ¹⁸ Nâ topnâ itâ nâņgan. Sâk sunumnangât umñan âlipñandâ mirâ kamân mân meip. Kut ñâi âlipñangât zo sâman. Ka bonñâ mân muyageman. ¹⁹ Kut ñâi âlipñâ upat sâmñâ mân opman. Nâ kut ñâi bâliñâ zo mân upat sâm zorâņak opman. ²⁰ Nâ bâliñâ mân upat sâm zorâņak opman. Zo itâgât. Zo ninak buñâ. Bâliņandâ um sâknan mirâ kamân meipkât yatâ opman.

²¹ Den san, zo itâ. Nâgâren itâ muyagemap. Kut ñâi âlip upâ sa bâliņandâ mâte otnimap. ²² Nâ umnandâ Anutugât den nâņgâm âkñâleman. ²³ Oi sâknan ko bâliņandâ ziap, zo um nâņgânâņgânâ den ziap, zâk sot kâsa opmabot. Bâliņandâ um sâknan ziap, zorâñâ kâtigem saanigi zâkkât tâk namâņangât a opman. Bâliņandâ tâmbetnobam sâknanâk ândimap.

²⁴ Yei, a umbumamburuk. Nâiñâ tânnâņgom um sâknan bâliņangât imbanñâ koi gibap? ²⁵ Anutugât sâtkât Yesu Kristonñâ tânnobap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkñangâbat.

8

Kaapumgât den lum mâtâp unjak lânñat.

Nâgâren itâ muyagemap. Nâ ninak um nâņgânâņgânandâ Anutugât gurumin den zo kore okñangâman. Sâknandâ ko bâliņangât kore okñangâman.

¹ Ka Yesu Kristo sot pâlâtân op ândimen, neņgâren bâliņangât hâuñâ sâm kwâkâkwâkân mân muyagibap. ² Nen

Yesu Kristo sot pâlâtân oindâ Kaapumñâ ândiândi muyagem niņgâmap. Kaapum zâkñâ bâliñan sot mumuñan gâbâ mâkâningip. ³ Mârum um sâņgiñniñandâ gurumin den zorat imbanñâ mem gei neņgâren kubikkubik nep tuum oseip. Zorat Anutunñâ itâ op um sâņgiñniñangât imbanñâ koi geip. Nanñâ sâņgongoi bâliñ mâme neņgât sâk yatâ opñâ neņgât bâliņangât suup meip. ⁴ Gurumin den lum târârak ândiândiñ, zorat Kembunñâ nâņgi âlip opmap. Oi um sâņgiñangât mâtâp buñ, Tirik Kaapumgât mâtâp lânñmen, nen Kaapumgât imbanñan den singi âlip zo lum ândinatkât Kristonñâ um sâņgiñangât imbanñâ koi geip.

⁵ A ândiândi sâņgiñangât mâtâp lânñme, zen um nâņgânâņgâziñ hângât kut ñâi ñâi zoren pane zemap. Kaapumgât mâtâp lânñme, zen ko um nâņgânâņgâziñ Kaapumgâren pane zemap. ⁶ Um sâņgiñangât nâņgâm ândime, zen tâmbettagobi. Ka Kaapumgât nâņgâm ândimen, nen ândiândi sot lumbenñâ muyaginat. ⁷ Um sâņgiñâ nâņgânâņgân, zorân Anutu kâsa okñangâmap. Oi Anutugât gurumin den komap. Zo dap op lubap? ⁸ Oi um sâņgiñ ândime, Kembunñâ zengât orot mâmeziñâ zorat nâņgi mân dâp opmap.

⁹ Zen ko Anutugât Kaapumñâ umziñan ziap, zo ko mâtâp sâņgiñan buñâ, Kaapum sot ândim mâtâp unjakñan uruñsâm ândime. Zen Kaapumgât mâtâbân ândime. Oi zen Kaapumgât a ambân sâsân. Nâi zâk Kristogât Kaapumñâ zâkkât umñan mân zimhap oi ko Kristogât singi mân upap. ¹⁰ Zen ko mârum umziñandâ bâliņangât mumuñ yatâ op ândiwe. Ka Kristo sot pâlâtân utne um dâpziñâ tosa buñ minzingipkât ândiândi kâtik muyagem ândie. Kristogât Kaapum umziñan ândiap. ¹¹ Zen dap nâņge? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtât mâme opmap mo buñâ? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtât mâme opmap oi ko Anutunñâ Yesu mumuñan gâbâ mângeip, zo yatik Kaapumñâ um dâpziñ mumuñan gâbâ mângizingâm ândiândi zingâm ândibap.

Kaapum sot op Anutugât nan bârarâp

utnat.

¹² Bukurâpnâ, Nen um sânġinġat kore a mân utnat. Um sânġinġandâ wan niġġamapkât hâuġâ mâkâm zâkkât mâtâbân âinat? ¹³ Zen um sânġinġat mâtâp ândibi zo ko tâmbetagobi. Ka Kaapumġat imbanâyân sâkkât den kumbi, zo ko ândim ândiândi âlip ândibi.

¹⁴ Anutugât Kaapumġâ âkom diiniġi ândimen, nen Anutugât nan bârarâp ândien. ¹⁵ Anutuġâ Kaapum niġip, zo kore arâp op kenġat utnatkât buġâ. Nen Anutugât nan bârarâp op ândinatkât niġip. Kaapumġâ um bâbâlan kwatniġi Anutu itâ sâm konsâm mâpâsimen, "Aboġ." (Yuda denan Abba sâme. Niġ denân ko Aboġ sâmen.) Nen umniġandâ itâ nâġġam kwâtâtimen, "Nen Anutugât nan bârarâp op ândien." ¹⁶ Yatâ nâġġindâ Kaapumġâ umniġan tâtat mâme op den zo yatik sâm muyageniġġamap. ¹⁷ Oi itâ nâġġâmen, "Zâkkât nan bârarâp ândienġâ Anutugât kut nâi nâi galem utnat. Nen Kristo sot ârândân galem utnat. Hânân ziren zâknâ sâknam nâġip, zo yatik sâknam kwâkġan ândinat oi ko zâk sot âsak âlipġan bagim ândinat."

A umniġ âlip oi kut nâi nâi yenġâ zo yatik âlip upap.

¹⁸ Sumbemân Anutugâren ġâbâ kut nâi nâi âsakġâ neulenoot walâwalân muyageniġġabap. Oi narâk ziren sâknam sot umbâlâ ândien, zo dâpkua mân dâp upap. Sâknam zirat nâġga yenġâ yatâ uap. Wangât, sumbemân kut nâi âsakġâ neulenoot donbep muyaginât, zorat. ¹⁹ Anutuġâ ġâsuniġġam nan bârarâp sâm âsakġâ neulenġ muyagiġapkât a sot kut nâi nâi Anutuġâ muyageniġip, nen zorat mambât ândien. ²⁰ Kut nâi nâi yenġâ hânân ziap, zo gukupitġâ yen zimbapkât sâm ziġip. Ziġâ umġat buġâ. Anutuġâ yatâ sâi muyageip. Ka zo zinziġ kâtik zimbiġât mân sâm ziġip. ²¹ Zorat kut nâi nâi yenġâ hânân zen mumuġġat dumun zo olan Anutugât nan bârarâp nen sot târokwap neule âsakġâ mimbi.

²² Nen nâġġâmen. Kut nâi nâi zo zen mârumġan ġâbâ narâk zo mâte upapkât mambât ândim sâknam nâġġam ândim gawe. ²³ Oi zenâk buġâ, nen ârândân yatik mambât ândim sâknam nâġġam ândimen. Anutugât nan bârarâp nen um sâknġ kubikġâ minniġġabapkât mambât ândimen. Nen sumbemân ġâbâ Kaapumġâ niġip. Kâdom Kaapumġâ niġip. Bet ko kut nâi nâi niġġabap. ²⁴ Nen Anutuġâ um sâknġ kubikġâ minniġġabapkât um bâbâlan op mambât ândinatkât diiniġip. Bonġâ muyagei sâi zorat mân mambâtpem. ²⁵ Bonġâ muyagiap oi ko dap yatâ zorat mambât ândinat? Bonġâ mân muyagei ikmengât umġâ nâġġam mambât ândimen. ²⁶ Kaapum zâk lolotniġġat op betniġan memap. Nen yatâ mo yatâġat ninâu sâindâ dâp upap, zo mân nâġġamengât Kaapumġâ betniġan mem, yaak mem, anâ mân sâsâġâ, den zo yatâ nenġat op Anutugâren sapsuġap. ²⁷ Anutugât Kaapumġâ nenġâren nep zo yatâ tuubapkât op sâm pindip. Oi Kaapumġâ Anutugât umġan den ziap, zo nâġġam Anutuġâ tânnâġġobapkât den dukuġap. Oi Anutu zâk um igikġâ Kaapumġat umġan den ziap, zo nâġġamap.

Anutu zâk nenġâren nep topkwâip, zo tuum ma tuum nâġġabap.

²⁸ Nen itâ nâġġâmen. Wan mo wanġâ muyageniġġamap, zo Anutuġâ kubigi tânnâġġomap. A umniġandâ Anutu ġâsum ândimen, nenġâren yatâ otningġamap. Nen zâknâ diiniġġabam nâġgi zeipkât diiniġip, nenġâren yatâ otningġamap. ²⁹ A mârum diiniġġabam nâġip, nen nanġġat tobat utnatkât sâip. Oi a donbepġâ nanġġat murâp op ândeindâ Yesuġâ âtâniġ upap. Oi nen zâkkât tobat op ândinatkât sâip. ³⁰ Anutuġâ a kânġan nâġġaniġip dâp, nen diiniġġam tosanġ buġ minniġip. Tosaniġ buġ minniġip dâp, nen âsakġâ neule zo nen niġip.

Kut nâi nâiġâ Anutugât bikġan ġâbâ mân mâkâniġġabap.

³¹ Den zorat topġâ dap dap ziap? Anutuġâ buku otningġam galem otningġam ândei kâsaniġandâ dap op

tâmbetnângobap? ³² Anutuñâ nanñâ mân anğân kârip. Nengât op sângongoi gem moip. Zorat dap nanje? Yatâ oipñâ kut nâi nâi torenñâ ningâbap mo mân ningâbap? Ningâbap.

³³ Anutuñâ buku otningâm tânnângoip, zorat a ikâ zorân Anutugât a ambân gâkârâpnâ denân nâmbanbap? Anutu zikñak tosanij buñ minningip, zorat a ikâ zorân nen tosaningât hâuñâ minatkat sâbap. ³⁴ Yesu Kristonâ nengât op moip. Oi moibâk buñâ. Zâk mumuñan gâbâ zaat Anutu âsan bongen zâi tap nengât op Anutu den dukumap.

³⁵ Kut nâi ikâ zorân Kristogât bikñan gâbâ mâkâningâbap? Sâknam mo umbâlâ, kâmbam mo pu mo kanpitâ? Kut nâi yatâ zo dap op Kristogât bikñan gâbâ mâkâningâbap. ³⁶ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, zorat dâp otningâme. Den zo itâ,

“Kembu, gâgât op sirâmñâ sirâmñâ nângome. Râma kom gaame, zengât tobat yatâ otningâme.”

³⁷ Oi kut nâi yatâ zorân mân mem lot kwatningâbap. Buñâ. Yesuñâ umñandâ gâsânângomapkât imbanñâ ningi zâkkâren kâtigem ândim walâmen. ³⁸ Zorat nâ itâ nângan. Mumuñâ mo ândiândinñâ, sumbem a mo bâliñangât a kâukñâ, narâk ziren ziap mo bet muyagibap, zorân mo kut nâi nâi imbanoot, zorân Yesu Kristo zâkkât bikñan gâbâ mânâk mâkâningâbap. ³⁹ Anutu umñandâ gâsuningapkat kut nâi ubâ gâip mo âmbibâ kopgâipñâ, kut nâi zorân mo zorân Kembuninñâ Yesu Kristo, zâkkât bikñan gâbâ mân mâkâningâbap.

9

Paulo zâk Yuda a bukurâpnâ, zengât op sâknam nângip.

¹ Nâ Kristogât a op sarâ mân sâm den bonñâ sa nângânek. Kaapumñâ umnan den ziap, zorat nângi bon uap.

² Yuda a torerâpnâ zengât op umbâlâ op sâknam nângâm ândiman. ³ Yuda a bukurâpnâ, sâk torerâpnâ, zen Kembugât singi upigât opñâ ninak Kristogât dâmân kâligen gâbâ giginangât nânga âlip bâbâlañ opap. ⁴ Zen itâ sâme, “Nen

Isirae. Anutuñâ narâpnâ gâsuningip. Oi imbanñâ âsakñâ tirâpnângoip. Anutuñâ nen sot târotâro op gurumin den sapsum ningip. Oi mâte okñangânatkât mâtâp tirâpnângoip. Oi kut nâi ningâbap, zorat singi den kânñan kesap pâron den dâtnângoip. ⁵ Nen Abaram, Isaka sot Yakobo, zengât kiurâpzinñâ.” Yuda a bukurâpnâ zen ziingât yatâ nângâm sâme. Oi nen nângen. A bâliñan gâbâ mâkâningâbapkat mârûm sâsân, Kristo, zâk a sâk mem muyageip. Zo Yuda a zengât kâmurân muyageip. Zorat a sot kut nâi nâi nengât Kembu, Anutu, zâk sâm âlip kwâkñangindâ ândim zâimâmbap. Zo perâkñak.

Singi âlip mem ândie, zen Anutugât arâp bonñâ.

⁶ Isirae a nâmbutñâ Kembugât mâtâp walâm um kâtik ândinetâ zingit nângi Anutugât den zo loreip mân sânat. Isiraegâren gâbâ muyagiwe, zengâren gâbâ nâmbutñâ zengât Isirae a bonñâ mân sâsân. ⁷ Oi yatigâk Abaramgât kiurâp torenñâ zen kiurâp bonñâ mân urâwe. Oi zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Isakagât kiurâp zenak Abaramgât singi upi.”

⁸ Den zorat topñâ itâ ziap. Sâkñâ Abaramgâren gâbâ muyagiwe, zen aksik patânñâ Anutugât nan bârarâp urâwe? Buñâ. Singi den umñan muyagiwe, zenak Abaramgât kiurâp bonñâ sâsân. ⁹ Kembuñâ singi den Abaram itâ sâm dukuip,

“Kendon nâi âki âburem ga ambingâ Sera zâkñâ nanñâ mimbap.”

¹⁰ Oi zorik buñâ, Rebekagâren yatik muyageip. Rebekañâ sâkunñâ Isaka, zâk sot ândim katep zagât kâmbokoip. ¹¹⁻¹² Oi katep zagât mân muyagem âlip mo bâliñâ zo mân oitâ Anutuñâ zekât op mamzikñâ itâ sâm dukuip,

“Âtânandâ munñangât kore a op ândibap.”

Zo ko Anutugât den kâtigibapkat nângâm zikñak mem kâsâpzâkom den zo sâip. ¹³ Katep zagât zet orot mâmezikñâ ekñâ mân sâip. Kânñan nângâzikâm yatâ

sâip. Zorat den nâi Kembangât ekabân itâ ziap,
 “Na Yakobogât otnigap. Ka Esau ko âkonngap.”

Anutu zâk ândiândiniŋgât buŋâ, um lâklâkŋgât op galem otniŋgâmap.

¹⁴ Anutuŋâ nâi kâsa okŋangâm nâi buku okŋangip, zorat dap sânat? ¹⁵ “Zo bâliŋâ.” Yatâ sânat? Buŋ kâtikŋâ. Zâkŋâ den nâi Mose itâ sâm dukuip,

“A nâi birâŋangâbâ sâm âlip birâŋangâbat. Ka a nâi tângubâ sâm âlip tângubâ. Lumbe okŋangâbâ sâm âlip okŋangâbat.”

¹⁶ Zorat a umgât mo a orot mâmegât mân sâsâŋ. Anutu um lâklâkŋgât tânzângoŋzângoŋ sânat. ¹⁷ Anutuŋâ a kutâ Parao den dukuip, zo Kembangât ekabân itâ kulemguwe,

“Nâ gâgâren imbanânâ sâm muyagia kutsiŋginâ hân dâp âibapkât sâm kwânâŋgâgiwan.”

¹⁸ Oi zorat Anutugât itâ nâŋgânat, “Zâk a nâi tângubâ sâm tângubap. A nâi um kâtik oik sâi kâtigibap.”

¹⁹ Nâ yatâ sa itâ sâm mâsikâniban? “Yatâ op ko Anutu zâk wangât a nengât nâŋgi bâliŋ uap. Anutuŋâ den nâi sâi aŋâ kwâkâbapkât dâp buŋâ.” ²⁰ Den yatâ zo sânanâ itâ mâsikâgibat, “Gâ wangandâ Anutu den dukuban. Âmaŋâ dap op âmaŋ tuutuun a itâ dukubap, ‘Gâ wangât yatâ zo muyagenigin.’ ” ²¹ Âmaŋ tuutuun a, zâk dengop mem toren a zengât âmaŋ tuubap. Oi torenŋâ mem wâu, bâu zengât tuugi nâŋgindâ bâliŋ upap?

²² Oi Anutu zâk âmaŋ kukŋangât bonŋâ zorat ŋiŋgi, zo bet kunzit birâbapkât nâŋgi ziap. Âmaŋ zo zengâren kâmbam muyagem kukŋangât bonŋâ sot imbanânâ muyagei a ambân ikpigât tuubap. Nen zorat dap sânat? ²³ Oi âmaŋ nâmbutŋâ tânzângobapkât ŋiŋgi, zen kubikziŋgâm sumbemân âsak neuleŋan tenŋâ kwatziŋgâbapkât kânŋan nâŋgi ziap. Âmaŋ zo zengâren neule âlipŋâ gom sâmbe ziŋgâbapkât diiziŋgâm ândiap. ²⁴ Yuda ayâk buŋâ. Hân nâin gokŋâ ârândân âmaŋ um lâklâkŋgât op zâkkât ŋiŋgi utnatkât

diiniŋgâmap. ²⁵ Zorat Propete Hoseagât ekabân diŋâ itâ ziap,

“Kembuŋâ itâ sap, ‘A kâmut mariziŋ mân orâwan, zen nâgât ŋiŋgi sâbat. Oi umnandâ mân gâsâzâŋgowan, zo umnandâ gâsâzâŋgobat. ²⁶ Oi a zengât nâgât arâpnâ buŋâ dâzâŋgowan, zengât itâ sâbi, ‘Zen Anutu ândiândiniŋgât nan bârarâp op ândie.’ ”

²⁷ Oi Propete Yesaianâ den kâtik sâm Isirae a zengât itâ sâip,

“Isiraegât kiurâp zen saruyân sak ziap, zo yatâ donbep muyagibi. Ka zengâren gâbâ bituktânâ Kembangât ŋiŋgi upi.”

²⁸ Kembangât itâ nâŋgâmen. Kembu zâk a zengât sâm kwâkâmŋâ kegâk hâuŋâ ziŋgâm nanŋâbap. ²⁹ Zorat Propete Yesaianâ den nâi itâ sâip,

“Sumbem kâwali a zengât Kembu, zâk mân nâŋgâniŋgi sâi ko kiurâpniŋ buŋ upe. Mirâ kamânziŋ zo Sodom sot Gomora zengât tobat yatâ upe.”

(Anutuŋâ kamân zagât zo zikiri bâliŋ oitâ sâi kârâpŋâ zikesem nanŋip.)

Yuda a ziŋ târârak utnâ sâm osiwe.

³⁰ Oi zi dap sânat? Zitâ sânat. Hân nâin gokŋâ, ziŋ târârak mân ândimŋâ tosanin buŋ utnâ sâm tosaziŋ buŋ urâwe. Kembangâren nâŋgâm pâlatân kwâkŋangâm tosaziŋ buŋ urâwe. ³¹ Yuda a zen ko Mosegât gurumin den lum târârak utnat sâweŋâ gurumin den zo lum osiwe.

³² Zen târârak mân urâwe, zo itâgât. Zen nâŋgâm pâlatânziŋ buŋâ. Zen yen ândim mâmanziŋangât târârak utnatkât sâwe. Oi mâtâbân kât zeip, zoren kinziŋ luakŋime.

³³ Kembangât ekabân diŋâ zitâ kulemgune ziap,

“Nâŋgâ. Nâ Sion bâkŋan, Yerusalem kamânân zengâren kât nâi paan. Zoren kinziŋ luakŋibi. Oi kât kâtik nâi paan. Zoren a donbep patânâ zângobap. Ka nâi zâk nâŋgâm pâlatân kwatnibapŋâ mân kwakpap.”

10

Anutuñâ Yuda a tosaŋ buŋ upigât mâtâp muyagei Yuda a doŋbep ziŋ kândâtkuwe.

¹ Bukurâpnâ, Yuda a bukurâpnâ âlip upigât umnandâ otnigi zengât op Anutugâren ninâu sâman. ² Zen Anutu kore okŋaŋgânam um bâbâlaŋ ândime. Zo ziŋgitmanŋâ san. Ka zen mâtâp mân ek nâŋgâm upme. ³ Zen Anutugâren gâbâ târârak orotŋâ mâtâp ziap, zo kwakmegât ziŋŋak târârak utnatkât nepŋâ tuume. Anutugât mâtenŋan tosa buŋ orotŋaŋgât mâtâp, zo mân ek nâŋgâm Kristo kândâtkuwe. ⁴ Nen ko itâ nâŋgen. Anâ nâŋgâm pâlatâŋgât opŋâ tosaŋ buŋ muyaginatkât Kristoŋâ gurumin dengât mâtâp dooŋgoip.

⁵ Mosenâ gurumin denân den nâi itâ kulemgoip,

“A zen gurumin den lum nâŋgâm târârak op ândiândi muyagibi.”

⁶ Nâŋgâm pâlatâŋgât tosa buŋ orotŋaŋgât den ko itâ ziap, “Gâ umgandâ itâ mân sâban, ‘Nâiŋâ sumbemân zâimŋâ Kristo diim gibap? ⁷ Mo nâiŋâ âmbi geimŋâ Kristo mumuŋâ zengâren gâbâ diim kopgâbap.’ ⁸ Yatâ buŋâ.”

Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Den zo kârebân mân ziap. Lâugan sot nâŋgânâŋgâgan ziap.”

(Zo nâŋgâm pâlatâŋgât den kwâkâm ziŋgâmen, zorat sâsân.) ⁹ Yesu, zâk Kembuŋâ. Den zo lâugan zimbap oi Anutuŋâ Yesu mumuŋan gâbâ mângeip, zorat umgandâ nâŋgi bon opmap oi ko âlip op sumbemgât ŋiŋgi upan. ¹⁰ Nen itâ nâŋgâmen, “Umŋâ Yesu nâŋgâm pâlatâŋ kwap tosaŋ buŋ utnat. Oi lâuniŋandâ Yesu Kembuniŋâ sâmŋâ sumbemgât ŋiŋgi utnat.”

¹¹ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ kulemguwe, “Nâi zâk Kembu nâŋgâm pâlatâŋ kwâkŋaŋgâbapŋâ kwakmak mân upap.”

¹² Âlip nâŋgen. Yuda a sot hân nâin gok nen kânok uen. Kembu, zâk kânok kembu otniŋgâm ândimap. Kembu zâk hâtubâtu

mân otniŋgâmap. Oi zâk konsâmen dâp, nen umgât gom sambe zo niŋgâmap.

¹³ Zorat Kembugât ekabân itâ sâsân, “Kembu konsâm ândibi, zen Kembuŋâ bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbap.”

¹⁴ Ka a zen ko zâk mân nâŋgâm pâlatâŋ kwâkŋaŋgâmŋâ dap yatâ konsâm ândibi? Oi a zen topŋâ mân nâŋgâmŋâ dap op nâŋgâm pâlatâŋ kwâkŋaŋgâbi? A nâiŋâ Anutugât ŋiŋgi den mân dâzâŋgoi ko dap topŋâ nâŋgâbi? ¹⁵ Oi Anutuŋâ a mân sâŋgonzâŋgoi dap op âi ŋiŋgi dâzâŋgobi. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“ŋiŋgi âlip sâsân a, zengât kinziŋ kwamitŋâ nâŋgâm ko nâŋgâne âlip upap.”

Anutuŋâ Yuda a sâm osiziŋgiŋ.

¹⁶ ŋiŋgi âlip zo Yuda a nâmbutŋandâ nâŋgâm mân luwe. Zorat Propete Yesaianâ itâ sâip,

“Kembu, ŋiŋgi den sâindâ mân nâŋgâme.”

¹⁷ Zorat op itâ nâŋgâbi. Nâŋgâm pâlatâŋ, zo den ŋiŋgi sâsâŋaŋgât bonŋâ. Oi den ŋiŋgi âragumen, zo Kristogât ŋiŋgi âlip den.

¹⁸ Itâ sâm mâsikâziŋgan. Zen ŋiŋgi âlip den zo nâŋgâwe mo buŋâ? Zen nâŋgâwe. Den nâi itâ ziap,

“Kembugât denŋâ hân dâp âim nâŋgiŋ. Oi diŋandâ hân muruk toren toren âim nâŋgiŋ.”

¹⁹ Dum mâsikâziŋgâm san. Isirae a zen dâŋ nâŋgâm kwâtâtiwe mo buŋâ? Kâdom Mosenâ den nâi itâ kulemgoi nâŋgâwe,

“Kembuŋâ itâ sap, ‘A yenŋâ, hân nâin gokŋâ kâmut nâi diiziŋga Isirae zen nâŋgâne bâliŋ oi um kâlak otziŋgâbi. A kwakmak kâmut zo diiziŋga zen ek kuk upi.’ ”

²⁰ Bet Propete Yesaianâ kengât buŋ den yâmbât itâ sâip,

“Kembuŋâ itâ sap, ‘Mân kârunim ândiwenâ muyaginiwe. Topnâ mân sâm kârum ândiwe, zen mâte otziŋgâwan.’ ”

²¹ Ka Isirae a zengât Kembuŋâ den nâi itâ sâi kulemguwe,

“Nâ a kâmut zâizâiŋ sot den kukuŋ zi, zen hârâŋsâm narâk kârep ândinetâ

nâgâren gabigât kwâbâlap tuum ândiwan.”

11

Isirae a nâmbutjandâ um kâtik utnetâ Anutuñâ nâmbutjik gâsuzingip.

¹ Oi zi den nâi mäsikâzingan. Anutuñâ Isirae arâpnâ birâzingip? Bunâ. Yatâ mân oip. Nâ Isirae a, Abaramgât kiun, Benyamingât kâmurân goknâ. ²⁻³ Anutuñâ kânjan nângâningip, nen mân birâningip. Zen Propete Eliagât den singi nâi Kembugât ekabân ziap, zo sâlâpkume mo bunâ? Propete Elia, zâk Isirae a zengât tosazingât den sâm Anutu itâ sâm dukuip, “Kembu, zen Propete arâpkâ zângom nanje. Gâgât singi sâm nalem pâpannâ zo kom kândanâwe. Oi zi nâ ninik ândia nonam se.” ⁴ Propete Elianâ yatâ sâi Anutuñâ den dap mâburem pindip? Zo itâ, “Nâ a 7 tausen yatâ angân kârâzinga lopio kutnâ Baali, zâkkâren mân âi pindiñsâwe.”

⁵ Oi narâk zi yatigâk Anutuñâ um lâklâkñangât opnâ Isirae zengâren gâbâ a bituktâ mem sâlâpzângoi arâpnâ op ândie. ⁶ Zen orot mamezingât bunâ. Ziknâ um lâklâkñangât op gâsuzingâm tânzângoip. Yatâ mân oi sâi tânzângozângonjângât bonnâ mân âsagebap.

⁷ Oi dap dap? Isirae a kut nâi zo muyaginat sâwe, zo mân muyagiwe. Anutu ziknak nângâm gâsum sâlâpzângoip, zenjak kut zo muyagiwe. A nâmbutnâ umzin kâtigeip. ⁸ Zorat op Kembugât ekabân itâ kulemgune ziap,

“Anutu zâk umzin mem gulipkoip. Sinzin kwâtepkui. Kindapzin mem doonjoip. Yatâ otzingi ândiwenjak ândim ge.”

⁹ A kutâ Dawidinâ itâ sâm kulemgoip, “Zen Kembugât den sâtnak lum sii nalem nime, ka umzinandâ Kembu kândâtkume. Zorat op ko zen sii nalem ninetâ kâsazin ganetâ parâtâk pambi. Hânân gei zângoi hâuñâ takâzingâbap. ¹⁰ Gâ sinzinâ kwâtepkuna kwakpi. Oi kândâtzin mem namunna kâringonj ândibi.”

Oliwa nagan bâranñâ nâi mem ga târokwâip.

¹¹ Oi den nâi mäsikâzingan. Isirae a zen kârân kinzin luaknem hânân gei tâmbetagowe? Yatâ bunâ. Zen kubikkubik kândâtkune a hân nâin goknâ zengât singi oip. Oi hân nâin goknâ zen nângâne Isirae a zinâ zingit umbâlâ upi. ¹² Isirae a zen Kembugât den kândâtkune a hân nâin goknâ zen nângâm lum âlip urâwe. Yatâ utne Isirae a kâmut zen bet umzin melân Kembu sot pâlâtânj utne bonnâ donbep walâwalân muyagezingâbap.

¹³ Hân nâi goknâ zen den zi dâzângua nângâne. Nâ hân nâin goknâ zengât Aposolo ândimannâ nepnâ tuum kwâtâteman. ¹⁴ Oi nâ yatâ op ândim Isirae a torerâpnâ alezinga nâmbutjandâ umzin melân âlip upi. Hân nâin gok zen singi âlipkât bonnâ muyagine Isirae a nâmbutnâ zin ek nângâm zo yatik minâ sâm umzin melânbi. ¹⁵ Anutuñâ Isirae a birâzingi hân nâin goknâ zen Anutu sot buku ue. Oi bet Anutuñâ Isirae a dum gâsuzingip ko mumunjan gâbâ zaatzaatnâ yatâ upi. ¹⁶ Kâdom Kembugât singi pâpannâ oi ko du ombenan âsagine zo yatik zâkkât singiyak pâpannâ. Oi nak topñandâ hâlâlu zei nak bâranñâ sot bonnâ zet yatik hâlâlu zimbabot.

¹⁷ Oi Anutuñâ kamân Oliwa nagan bâranñâ nâmbutnâ mânângât birâm zorat gebâgân ulinnâ barin gâbâ gâ târokwatgigip. Oi Oliwa ândânâ kelâk toonandâ tângogip. ¹⁸ Gâ bâranñâ sânginâ zengât nângâna gigin oi sâkkâ mân mem zâiban. Yatâ opapkât itâ nângâ. Gânâ ândânâ mân tângum nalem pindâmat. Zâknâ tângom nalem gimap.

¹⁹ Nâ yatâ dâgoga zorat toren itâ sâban? “Anutuñâ nâ târokwatnibapkât bâran sânginâ mânângâtzingâm birâzingip.”

²⁰ Den zo bonnâ. Zo singi âlip birâm ândiwegât mânângât birâzingip. Gâ ko nângâm pâlâtângangât op zâk zengât kinkin gebâgân kinzat. Zorat gâ sâkkâ mân mem zâim diim gem ândiban. ²¹ Anutuñâ Oliwa bâranñâ sânginâ zâizâinâ, zo mânângât birip. Oi zo yatik gâ zâizâin op ândina mânângât birâgibap. ²² Zorat

gâ Anutu um lâklâkñangât op tângogip sot um kâtik urâwe, zen hâuñâ zingip. Zorat mân nelâm gobap. Um kârâpñangât bonñâ, zo singi âlip kândâtkuwe, zengâren muyagemap. Oi um lâklâkñangât bonñâ gâgâren muyagiap. Oi gâ zâk sot pâlâtân op ândina bonñâ âlip zemgibap. Yatâ mân upan zo ko mânângâtñâ birâgibap. ²³ Oi bâranñâ sângiñâ zen um kâtikziñâ birâne Anutuñâ dum zagâtñâ târokwatziñgâbâ sâm âlip upap. ²⁴ Oi barin gâbâ Oliwa nak bâranñâ kamângât Oliwa nagân târokwâkwatñâ, zo mân orotñâ. Ka Kembunâ barin gâbâ Oliwa bâranñâ mingimñâ kamângât Oliwa nagân târokwatgigip. Kamân Oliwa zikñâ bâranñâ mânângârip, zo târokwatziñgâbâ sâm mân kwakpap. Zo kegâk târokwatziñgâbap.

Anutuñâ a topñâ topñâ tânzângobapkât nângâmmap.

²⁵ Bukurâpnâ, zen kwakñâ ziinñâ nângânângâyân singi âlibân bagim nângâm gulipkubegât den tikñâ zi sapsum ziñgâbâ. Isirae a nâmbutñâ zen um kâtik op ândine hân nâin gokñâ zen singi âlipkât bagine tenngâziñ mârûmñan sâip, zo dâpñan op nanngâbap. ²⁶ Bagine Isirae a kâmut bagim âlip op nanngâbi. Kembugât ekabân diñâ itâ kulemgune ziap.

“Sion bâkñan, Yerusalem kamânân gâbâ kubikkubikniñâ muyagem Isir-aegât kiurâp zengâren bâliñâ ziap, zo gâbarei âibap. ²⁷ Yatâ oi nâ bâliñâziñ sanjonñâ zen sot târotâro upat.”

²⁸ Hân nâin gokñâ, zen singi âlibân bâgibigât Yuda a ziñ narâk ziren Anutugât kâsa yatâ op ândie. Ka Anutuñâ Yuda a sâkurâpziñ mem sâlâpziñgoipkât Anutugât umñandâ zengâren patâ oi ândie. ²⁹ Anutu zâk buku orotñangât den sot di-izingâziñgânangât sâi den zo mân loribap.

³⁰ Hân nâin gok, zen mârûmñan um kâtik op ândiwe. Bet, nârâk zi Isirae a zen um kâtik utne ko hân nâin gokñâ zen Anutuñâ tânzânguap. ³¹ Zo yatik Yuda a zen um kâtik op ândimñâ birânetâ ko Anutuñâ tânzângobap. ³² Anutu zâk a aksik patâ bet

tânzângobapkât op nângâmñâ nângâziñgi bâliñandâ saaziñgi den ku a op ândie.

Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkñangânat.

³³ Opon, Anutu zâk singi âlipkât gom sambe tâtalek zemñangap. Zâkkât nângânangân, zo dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Zâkñâ walâningâm nângap. Den sâm kwâkâmmap, zorat dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Nep tuutuunangât mâtâp, zo dap yatâ nângâm nanngânat?

³⁴ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Kembugât umñan den ziap, zo a nengâren gâbâ nâinñâ mân nângâm kwâtâtimap. Zâkñâ den nâi sâi ko dap op bekñan mem sânat? ³⁵ Nâinñâ Kembunâ kut nâi pindip, zorat tosanñâ zei ma ko mâkâbap?”

³⁶ Zâkñâ a sot kut nâi nâi aksik patâ muygeningip. Zâkñâ imbanñâ ningi ândimen. Oi zâkkât singi op ândimen. Zâk mariniñâ sot kembu patâniñâ ândiap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkñangindâ târokwâi zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

12

Um sâkniñâ Anutugâren pâindâ zimnap.

¹ Bukurâpnâ, Anutuñâ umâlipñangât op tânnânngoipkât kindap pâron den dâzângua nângânek. Mârûmñan sii nalem mo zuu bâu Kembugât singi sâm om pâmarâwe, zo yatik zen um sâkziñ Anutugâren panetâ zei egi âlip nâi upap. Yatâ utnetâ dâp upap. Zen yatâ op Anutu kore bonñâ okñangâm ândibi. ² Oi ândi mâmanziñandâ um kâtik zengât tobat yatâ mân upap. Zen um nângânangâziñ Anutugâren pane zei kubikziñgi tobat nâi upi. Zen yatâ utne Anutu diñangât dâp mâtâp âlipñâ sot târârakñâ zo ek nângâbi.

Nep sâm ningip, zo yatik tuum ândinat.

³ Kembunâ tânnogipkât nâ den sa zen aksik nângânek. Gâ Kembugât singi ândiat. Ka gâ gikangât nângâna zâizâiñ mân upap. Anutuñâ nepkât imbanñâ gigip, zorarâk nângâm tuum ândiban. ⁴ Itâ nângâmen. Sâk bonniñâ kânok. Ka kore orotñâ donbepñâ nep top topñâ tuume. ⁵ Oi torenñâ Kristogât kâmurân yatigâk târokwâindâ bonniñâ kânok uap. Kristo

zâk kâukniñâ upap. Oi nen kin bik op ândim tânagomen. ⁶ Singi âlipkât imbanjâ top topnâ ningip, zo tânnângom ningip dâp zem ariap. Oi zo wâratkum nepnâ tuunat. Zorat a nâi, zâk Kembangât den sâm muyag-ibapkât imbanjâ zemñangap oi ko nângâm pâlâtânâ tâkñangap dâp Kembangât den sâbap. ⁷ Nâi zâk kore orotñangât nep tuubapkât imbanjâ zemñangap oi ko nep zo tuum ândibap. Oi nâi zâk den kwâkâm zingâ nep tuubapkât imbanjâ zemñangap oi ko zo yatik tuubap. ⁸ Um bâbâlan kwatzingâzingân den sâmâp, zâk zorat imbanjâ zemñangâbabân sâbap. Nâi zâk kât sikum zingâzingânangât imbanjâ zemñangap, zâk umñâ diim gem umâlip op tuubap. Nâi zâk a sâtnâ ândibapkât sâm pindâpindân, zâk zo kâtigem tuum ândibap. Nâi zâk tânzângobapkât imbanjâ zemñangap, zâk umbâbâlanjâk upap.

Lumbenjangât den.

⁹ Buku orot zo sâkñandik mân upi. Umñâ gâsâyagom upi. Orot mame bâlinjâ, zorat âkon op ândibi. Oi orot mame âlipnâ, zorik upi. ¹⁰ Zen buku bonnâ op ândibi. Oi tânagonam walâgilâ op kâtigibi. Bukurâpñangât nângâna mân gigin upap. ¹¹ Zo um bâbâ lolot bunjâ. Kâtigem ândibi. Kaapungât op umzinjâ zaatpap. Yatâ op um bâbâlan op Kembu kore okñangâbi.

¹² Kembunâ sumbengât singi kwatzingip, zorat sâtâre op ândibi. Sâknam muyagezingi zorat sâm âkon mân upi. Um bâbâlan op âsâbân ninâu sâm ândibi.

¹³ Kembangât kâmurân gokñâ nâmbutñâ zen kut nâi nâi kârum ândine betziñan mimbi. A lombanjâ zengâren gane kian kubik zâmbanbi.

¹⁴ Kâsazij sâm bâlinj kwatzingâne zengoot mäsop den sâm dâzângobi. Lâuziñan gâbâ sâit den bunjâ, mäsop denâk gibap.

¹⁵ A nâmbutñandâ sâtâre utne zen yatik târokwatzingâm upi. Umbâlâ op isene zen yatik târokwatzingâm isebi.

¹⁶ Umzinj mâpotne kânogâk zei ândibi. Ziinangât nângane zâizâiñ mân upap. Nângânangâzingânangât nângâne zâizâiñ mân upap. Oi zen a giginjâ buku otzingâbi.

¹⁷ Nâi zâk kut bâlinj otgigi hâuñâ mân okñangâban. A zinj mân orotñâ otzingâne buku otzingâbi. Zen yatâ op ândim a zinj zengât nângâne âlip nâi upapkât nângâmñik upi, ¹⁸ Zen a pisuk patâ zen sot lumbenjâ op ândibigât kâtigibi. A zinj kâsa otzingâne lumbenjâ den sâm dâzângobi. ¹⁹ Bukurâpnâ, a zinj kut nâi mân orotñâ otzingâne hâuñâ mân otzingâbi. Hâukâu mân upi. Tosa zo Kembangât kukñangât singi pane zimnap. Zorat Kembangât ek-abân den nâi itâ ziap,

“Kembunâ itâ sap, ‘Tosa mäkâmâkân, zo nâgât nep. Hâuñâ zingâzingân, zo ninak zingâbat.’ Kembu zâk yatâ sap.”

²⁰ Zen ko itâ upi. Kâsagâ nalemgât moi nalem pindâban. Toogât nângi too pindâban. Gâ yatâ otnandâ kârâp kâukñâ kwâkñan pâna simnap yatâ upap.

²¹ Bâlinjandâ mân mem gei kwatgibap. Bunjâ. Gâ âlip op bâlinjâ mem gei kwâpan.

13

Hân a kutâ, zengât den.

¹ A aksik patâ, zen hân a kutâ sot a sâtnâ zengât den lum ândibi. A kutâ nep, zo Anutugâren gokñâ. Hân a kuta sot a sâtnâ zen Anutugât sâtkât ândie. ² Zorat nâi zâk a kutâ zengât den birâm Anutugât den yatik birâbap. Oi den birâbi, zen yatik hâuñâ mimbi. ³ Orot mameziñ âlipnâ zen a kutâ zengât kengât mân upme. Bâlinjâ upme, zen ko a kutâ zengât kengât upme. Zorat gâ kengât bunjâ ândibâ sâm ândi mämangâ kubikñâ âlipnâ op ândiban. Gâ yatâ otna a kutânâ gâgât nângâgigi âlip upap. ⁴ Hân a kutâ, zen Anutugât kore a. Zinjâ gâlem otginetâ âlip ândibangât sâm zingip. Zen kâmbam hâuñâ lanj mân gâ gobi. A kutâ zen Anutugât kore a. Bâlinj mame zengâren nep tuum hâuñâ zingâbi. Zorat gâ bâlinj upan zo ko kengât upan. ⁵ A kutâ zengât dinziñâ lum kwâtâtibi. Zo Anutu zâkkât kengârâk bunjâ. A kutâ dinziñ lulunangât nângindâ mâtâp âlip nâi opmap. Zorat op ko mâtâp zo lân ândinat. ⁶ Anutunâ galem a sot a kutâ nep sâm zingip, zen nep zo tumegât op kât

zenġâren pame. ⁷ Zen kut nâi nâi sâsân dâp otziġâbi. Kât sikumġât sâsân, zo kât ziġâbi. Kore otziġâbigât sâsân, zen kore otziġâbi. Hurat kwatziġâbigât sâsân, zen hurat kwatziġâbi. Dinziġ lubigât sâsân, zen dinziġâ lubi.

Kembuġât den lum buku op tânagonat.

⁸ Kut nâi yenġanġât tosa mâkâne âkâbap. Buku oranġâm ândibigât sâm ziġip, zorat buku orot zo mân birâne geibap. Nâi zâk a toren buku otziġâm ândimap, zâk gurumin den lum ândimap sâsân. ⁹ Gurumin denân den itâ ziap, “Ap ambin zet mân birâyânġâm âbânanġâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. A nâigât kut nâi laġ mân mimban.” Zo sot den kâtik nâmbutnâ mâpotnâ kâuknâ itâ sâsân, “Gikanġât otgimap, zo yatik a torennâ zenġât otgibap.” ¹⁰ Buku op ândibapnâ a nâi bâlinâ mân onanġâbap. Zorat nâi zâk buku otziġâm ândibapnâ gurumin den lum nanġâbap sâsân.

Nen târârâġâk ândinat.

¹¹ Zen narâk zirat topnâ nânġâm ândie. Umanân gâbâ zaatpigât narâk mâte uap. Mârum sinġi âlip topkwap nânġâwen, narâk zoren sumbemân zâinatkkât narâk kârep zeip. Zi ko narâk pânkânok uap. ¹² Mârum hanġâbâmap, zorat nâtâtikkât orot mâme bâlinâ zo birâm âsaknanġât hâmbâ âmbum kâsaniġ Satan, zâkkât kâmut zen sot agom kinat. ¹³ Sirâmġât sinġi op nâtâtikkât orot mâme bâlinâ zo birâm târârak ândinat. Too kâtik nem umgulip orot sot laġ ândiândiġ sot um kâlâk sot kuk sârek zo mân upi. ¹⁴ Kembu Yesu Kristo, zâk sot pâlâtân op ândibi. Oi um sâkziġan âkġâlê bâlinâ muyagem bâlinan diiziġâbâ sâi mân nânġâm kândâtkubi.

14

Sinġi âlip donbep mo bituk zemningap, nen ârândânġ Kembuġât sinġi ândinat.

¹ Sinġi âlibân bâbâ lolot ândime, zen buku otziġâbi. Den topnanġât sânetâ zen sot den sârek mân âragum um kânok ândibi. ² A nâmbutnâ ziġâ nânġâ

kwâkâ buġâ nalem top top nime. Oi a nâmbutnândâ nalem nâmbutnâ mân nime. Zen zuu bâu sunum mân nime. ³ Nâi zâk nalem top top nemapnâ bukuġâ nalem toren mân nemap, zâkkât nânġi giginâ mân upap. Oi nâi zâk nalem nâmbutnâ mân nemapnâ bukuġâ nalem top top nemap, zâkkât nânġi mân bâlin upap. Wangât, zen Anutugât ayâk, zorat. ⁴ Zorat itâ sa nânġânek. Gâ wangandâ a nâigât kore a den dukunandâ dâp upap? Kore a zâk kâtigibap mo loribap, zo patânanġât mâtenan upap. Oi zâk mân loribap. Patânâ Anutu, zâknâ tângoġi kâtigem kinbap.

⁵ Oi sirâmġât zo yatik a nâmbutnândâ itâ nânġâme, “Sirâm kânok, zo Kembuġât sinġi.” Yatâ nânġâm kendon tapme. A nâmbutnâ, ziġ ko sirâmġât itâ sâme, “Sirâm zo tirik buġâ. Sirâm aksik zen dâbâk.” Zorat nâ itâ sa nânġânek. Sirâm nâinâ mo nâinâ, yatâ mo yatâ upâ sâm, nânġâm kâtigem ândiban. Ka bukugoot den sârek mân âragubabot. ⁶ Nâi zâk sirâm kânokkât nânġi zâizâin oi kendon tâpmap, zo Kembuġât op opmap. Oi a nâi zâk nalem top top nemap, zo Kembuġât op nemap. Zâk Anutugâren sâiwap sâmġâ nemap. Oi a nâi zâk nalem toren mân nemap, zâk Kembuġât op opmap. Zâk Kembuġâren sâiwap sâm dukumap.

⁷ Âlip nânġen. Nenġâren gâbâ nâinâ dap yatâ Kembu sot bukurâp, zenġât mân nânġânânġâ op ziknanġârâk nânġâm ândibap? Oi dap op ziknanġârâk nânġâm mumbap? Nen Anutugât sinġi op ândimen sot mumen. ⁸ Ândiândi, zo Kembuġât op ândimen. Mumu, zo Kembuġât op mumen. Zorat ândinat mo munat, zo Kembuġât sinġi op utnat. ⁹ Zorat op Kristonâ mumunâ sot gwâlâ ârândânġ kembu otniġâbâpkât momġâ mumunan gâbâ zaarip.

¹⁰ Kristo zâk Kembu patânin ândiap. Zorat den nâi mâsikâziġa dâtnonek, “Gâ wangandâ bukuganġât den sâm kwâkâban? Mo gâ wangandâ bukuganġât nânġâna gigin upap?” Nen aksik patâ Kembuġât mâtenan kirindâ nenġât den

sâm kwâkâbap. ¹¹ Kembugât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap,

“Kembunâ itâ sap, ‘Nâ ândim kwâtâtemangâ a aksik patâ kinnâ topnan gam siminziŋ lim kwap pindiŋsânibi. Oi aksik patâ zen lâuziŋandâ sâm âlip kwatnibi.’”

¹² Zorat nen nângen. Nâran nen aksik patânâ Anutugâren pindiŋsâm topniŋ sânatkât sâm niŋgip. ¹³ Zorat op ko nen buku zengât den hâuŋâ mân sâm kwâkânat. Buŋâ. Nen itâ utnat. Nen buku nâmbutnâ umgulip kwatziŋgindâ Kembugât mâtâp walâbegât op nângâmnik ândinat. ¹⁴ Nâ Kambu Yesu sot pâlâtân op ândimannâ itâ nângâm kwâtâtian. Nalem nâi mo nâi neindâ sumun upap, zo mân ziap. Ka nâi zâk nalem laŋ nem sumunkubat sâm laŋ nimbap, zâk perâknak um sumun upap. ¹⁵ Oi itâ nângen. Gâ nalem nâi nena bukugandâ geknâ nângi mân dâp upap zo ko bukugoot buku mân op ândiban. Buŋâ. Gâ yatâ op bukugâ tâmbetkuban yatâ upap. Bukugâ âlip upapkât Kristonâ zâkkât op moip. Gâ zorat nângâm bukugâ nalemgât op mân tâmbetkuban. ¹⁶ Zen kut nâi orotnangât nângâne âlip oi zo op ândibi. Ka a nâmbutnandâ sâm bâliŋ kwatziŋgâbegât galem orangâm ândibi.

¹⁷ Anutugât um topnan ândiândiŋ, zo dap yatâ? Zo sii nalem nemnik ândiândiŋ? Buŋâ. Um hâlâlu sot um lumbenâ sot Tirik Kaapumgâren gâbâ gâi sâtâre op ândiândiŋ, zorânâ bonnâ. ¹⁸ A zen yatâ zo ândim Kristo kore oknangânetâ Anutunâ zingiri âlip upap. Oi a ziŋâ zengât nângâne dâp upap. ¹⁹ Oi zorat nen um kânok op tânagom ândinatkat kâtiginat. ²⁰ Gâ nalemgât opnâ Anutugât nep mân tâmbetkuban. Sii nalem aksik zo âlipnik. Ka nâi zâk nemnâ nâmbut tâmbetzângobapkât nep tuubap, yatâ nângâm nei bâliŋ upap. ²¹ Gâ bukugâ kâsa oknangâbatkât zâkkât op nalem, waiŋ too mo wan wan zo birâna dâp upap. ²² Gâ kut yatâ zo orotnangât um salek ziap, zo Anutu mâtenan mem ândina gikanâk zimbap. Zorat nâi zâk nalem nemap mo kut nâi nâi opmap, zorat um zâgât mân

upap. Sâtârenoot upap. ²³ Nâi zâk um zâgât op nalem nei bâliŋ upap. Zâk nângâ kwâkâ op laŋ nei bâliŋ upap. Wangât, zâk nângâm pâlâtân kwâknan mân uap, zorat. Kut nâi zo mo zo nângâm pâlâtân kwâknan mân oindâ tosanoot upap.

15

Yesugât tobat op niŋ nângânângâyân mân ândinat.

¹ Kâtigem kin bâbâ lolot zo âkom diiziŋgânat. Oi nen niŋnangârâk nângânângâyân mân ândinat. ² Nen bukurâpniŋ zengât nângâm ândim âlip upi sot singi âlibân kâtigibigât betziŋan minat. ³ Kristo zâk yatik ziknangât nângânângâ mân ândeip. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Kambu, gâ sâm bâliŋ kwatgiwe. Zengât sâm bâliŋâ zo nâgâren zariap.”

⁴ Mârumnan den sâm Kembugât ekabân kulemguwe, zo nen singi âlip top nângânatkât urâwe. Den zorân mem kâtiknan kwatniŋgi kut nâi singi kwatniŋgip, zorat um bâbâlaŋ op nângânângâ ândinatkat kulemguwe.

⁵ Zengât op Kembugâren itâ sâm ninâu sâmân, “Mem kâtiknan kwatniŋgâmap, um bâbâlaŋ orotnangât mariŋâ, zâknâ diiziŋgi Yesu Kristogât op um kânok op ândibi. ⁶ Oi umziŋ sot lâuziŋ mindui Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu mâpâsem sâm âlip kwâknangâbi.” Zen yatâ upigât Kembugâren ninâu sâmân.

Umŋâ gâsâyagom ândibi.

⁷ Zorat op Anutu sâm âlip kwâknangâbigât Kristonâ umnandâ gâsuziŋgip. Oi zen yatigâk umŋâ gâsâyagom ândibi. ⁸ Nâ itâgât dâzânguan. Anutunâ sâkurâpniŋâ kut nâi nâi ziŋgâbapkât singi den dâzângoip, zo bon upapkât Kristo zâk Yuda a nengât kore a op ândeip. ⁹ Oi Anutunâ hân nâin gok zen tânzângoi sâm âlip kwâknangâbigât yatâ oip. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “O Kambu, nâ hân nâin gok zengâren sâm âlip kwatgim kep mimbat.”

¹⁰ Oi den nâi itâ ziap, “Hân nâin goknâ, zen Anutugât kâmut zen sot sâtâre upi.”

¹¹ Oi den nâi itâ ziap,
 “Hân nâin gok, zen aksik Kambu sâmbâlip
 kwâknangâbi. A hânâ hânâ, zen
 zâk sâmbâlip kwâknangâbi.”

¹² Oi Propete Yesaianâ den nâi itâ kulem-
 goip,

“Nak tâtopnan kâmnâ, Yesegât kiun, zo
 takâm, zâk a hânâ hânâ zengât
 kambu patâ op kambu otzingâbap.
 Oi hân nâin goknâ zen zâkkâren
 nângâm pâlatân kwâknangâbi.”

¹³ Nâ zengât op ninau sâmbâ itâ
 sâman. “Nângâm pâlatângât marijâ,
 Anutu, zâknâ diizingi nângâm pâlatân
 kwâknangâm lummbenâ op sâtâre
 kwâknân ândibi. Yatâ op ândine Tirik
 Kaapumjâ imbanâ zingî bet muyagibap,
 zorat nângâm um bâbâlan op ândibi.”
 Zengât nângâm yatâ ninâu sâman.

Paulo nepjangât den.

¹⁴ Bukurâpnâ, zengât nânga âlip
 uap. Zen âlip ândim singi âlipkât topnâ
 nângâm. Oi singi âlip ziinak âragunâ
 sâmbâmbâ kwakpi. ¹⁵ Oi nâ Anutunâ
 nep sâmbâ nigipkât den nâmbutnâ kengât
 buj dâzângom kulemgum zingan. Zen
 singi âlip nelânzângobapkât kulemgum
 zingan. ¹⁶ Yesu Kristo, zâknâ nâ um
 kâtik singi âlip dâzângobatkât kore a
 nâbarip. Kembangât tirik namâ gâlem a
 zing Kambu kore oknangâm. Oi nâ zo
 yatik Kambu kore oknangâm singi âlip
 a um kâtik dâzângoman. Nâ Anutugât
 singi âlip nep tuuga Tirik Kaapumjâ
 um hâlâlu kwatzingi Kembangât singi op
 ândibi. ¹⁷ Nâ Yesu Kristo sot pâlatân op
 Anutu kore oknangâm nep zo tuuman,
 zorat nângâm sâtâre opman. ¹⁸ Nep zo
 ninak mân tuubam yatâ. Yesu Kristonâ
 mam otnigi a hân nâin goknâ zen singi
 âlip nângâm lubigât lâunandâ sot bitnandâ
 nep tuuwan. Yesu Kristonâ mân mam
 otnigi nep tuuwan sâi ko dap yatâ sâmbâ
 sâtâre sâbam? ¹⁹ Nâ Tirik Kaapumgâren
 gâbâ imbanâ mem Yerusalem kamânân
 gâbâ topkwap kulem sot sen mârât tuum
 âim Kristogât singi âlip pisuk, zo a hân
 dâp dâzângom aria Ilurikon hânân âi âkip.
²⁰ Oi a nâmbut zing tuuwayân tuubangât

Kristogât kut singi mân arip, zoren
 unaknan âibatkat otnigip. ²¹ Kembangât
 ekabân den kulem nâi itâ ziap, zorat dâp
 opman,

“Kembangât den singinâ mân dâzângowe,
 zen zo nângâbi. Oi singinâ mân
 nângawe, zen topnâ nângâbi.”

*Paulo zâk Roma kamân walâm Sipe-
 hânân âibam sâip.*

²² Nâ yatâgât Roma kamânân goknâ
 zengâren gâbam narâk dâp kwakman.

²³ Ândim gâwan, zo zengâren gâbat sâmbâ
 umnandâ nângâm ândiwan. Zi ko hân
 torengen zi nep tuuman, zo âkap. ²⁴ Zorat
 Sipe hânân âibam zengâren gâbatkat
 nângan. Ga zen sot tâtat mame op ko
 umâlip op a nâmbutnandâ zengâren gâbâ
 betnan sâne Sipe hânân âinat.

²⁵ Kâdom nârâk ziren ko Anutugât
 singi a kât betzingan mimbam Yerusalem
 kamânân âibaman. ²⁶ Makedonia sot Grik
 hânân Kembangât kâmut zing Yerusalem
 kamânân Kembangât singi a nâmbutnâ
 kanpitâ ândie, zen kât betzingan minam
 sâmbâ kâtigiwe. ²⁷ Zen um bâlâlan op
 kât mindunetâ dâp oip. Wangât, hân
 nâin goknâ zen Yuda a zengâren gâbâ
 singi âlip miwe, zorat tosa zengâren ziap.
 Oi tosa zo mâkâbigât sâkkât kut nâi nâi
 zingâne dâp upap. ²⁸ Den zo bon oi ninak
 mem âim Yerusalem kamânân zingâmjâ
 âburem Roma kamân mâirâp zengâren
 gâbat. Zengâren ga tapnâ Sipe hânân
 âibat. ²⁹ Nâ it nângan. Nâ zengâren gâbam
 bet bâsan mân gâbat. Kristogâren gâbâ
 mâsop den yâmbâtjâ mem ga zingâbat.

*Paulo zâkkât op ninâu sâbigât
 kulemgum zingip.*

³⁰ Bukurâpnâ, nâ Kambuninâ Yesu
 Kristo, zâkkât op sot Kaapumjâ buku
 orotnangât den umninan pâmapkât
 kindap pâron den dâzângobâ. Zen
 nâgât op Anutugâren donbep ninâu sâbi.
³¹ Betnan mine Yudaia hânân Yuda a
 bitzingan gâbâ mâkânibap. Oi Yerusalem
 kamânân Kembangât singi a kut zo zinga
 umâlep upi. ³² Zorânâ bet Anutunâ
 nângi umâlibân zengâren gam zen sot tap
 umnâ sânduksâbap. ³³ Um lumbe marijâ,

Anutu, zâk aksik patâ zen sot ândibap. Zo perâknjak.

16

Paulo zâk Roma kamânân buku zengât nângâm ândeip.

¹ Ambân bukuniñâ Poiibe, zen zâkkât topñâ mân nânge, zorat nâ zâkkât itâ sa nângânek. Zâk Kenkerei kamânân kâmut betziñan mem ândimap. Zorat zâk zengâren gâi buku okñangâbi. ² Zen Kembugât singi ândienñâ Kembugât op buku op bekñan mimbi. Zen yatâ utne dâp upap. Ambân zo zâk wan mo wangât okñangi nângânangâbi. Ambân zâk nâ sot nâmbutñâ donbep kore otniñgâm ândeip.

³ Oi Pirisila sot Akwila, Yesu Kristo nepñangât berân mâme a ambân, zet betnan miwet. Zet itâ dâzâkonek. Nângânangânâ zekâren ziap. ⁴ Zet nâgât op sâkzikñangât kengât mân urâwet. Zorat nâyâk buñâ, kamân dâp Kembugât singi a zen sot zekât op umâlip nângâm ândien. ⁵ Zekât mirin Yesugât kâmut mindume, a ambân zen zo sâm sâtâre otziñgan.

Bukunâ Epaeneto, zâk Asia hân murukñan kâdom op Kristogât a oip. Zâk dukunek. Nâ zâkkât op nângâmñik ândian.

⁶ Maria zâk yatik sâtâre okñangñan. Zâk zengâren nep donbep patâ tuugip.

⁷ Yuda a bukuzatnâ Androniko sot Yunia tâk namin ârândân nâmbarâwe, zekât nângâman. Zet zo dâzâkonek. Zet a kot patâ, Aposolo a zengât kâmurân ândiwet. Nâ mârum Kristo buñ ândiwanân zet Kristogât a urâwet.

⁸ Bukunâ Ampiliato, zâkkât nânga âlip opmap. Kembugât op zâkkât nângâman.

⁹ Urbano, Kristogât nebân berân mianğawet sot bukunâ Sitaki, zet sâmbâlip kwatzikan. Zo dâzâkonek,

¹⁰ Apele, Kristogât a bonñâ sot Aristobulo zâkkât kâmut zo, zengât sâmbâlip kwatziñgan.

¹¹ Yuda a bukunâ Herodion sot Nakiso zâkkât kâmurân gok nâmbutñâ Kristogât singi ândie, zengâren umnâ kinzap.

¹² Ambân zagât Tiripaina sot Tiriposa Kembugât op nep patâ tuuwet sot Peasi

zâk Kembugât op nep yatik tuugip. Zen sâmbâlip kwatziñgan.

¹³ Kembugât a âlipñâ Rupu sot mamñâ, zekâren umnâ kinzap. Rupu mamñâ zâkñâ mam otnigip.

¹⁴ Asinçkiritto, Philegon, Hemesi, Patroba, Herema sot bukurâpziñ sâmbâlip kwatziñgan.

¹⁵ Pilogo sot ambân Yulia, Nereo sot ponñâ Olimpa sot Kembugât singi a ambân zen sot ândime, zengât âksik nânga âlip uap.

¹⁶ Kembugât op ziññâ mindumñâ luyangâm ândibi. Kristogât kâmut kamân dâp ândie, zen Roma zengât op nângâm ândime.

Kembugât den sâsân a sarâ, zengât girem sâip.

¹⁷ Bukurâp, zengâren kâsâp ziap, zorân singi âlip kwâkâm ziñgawe, zo gulipkunam ue. A kâsâp muyagime, zengât galem orangâm ândibi. ¹⁸ A yatâ zo, zen sot pâlâtân mân upi. A yatâ zo, zen Kembu Kristogât kore a buñâ. Zen tep kâmbiziñangât kore op ândime. Oi den kelâk sâmbâmbân nângânangâziñ giginñâ nâmbutñâ kâitzangom um gulip kwatziñgâme. ¹⁹ Zen ko Kembugât sât lume, zorat singi sâne kamân dâp âim nançip. Oi nâ zorat umâlip opñâ itâ upigât dâzangobâ. Kut nâi nâi âlipñâ, zo ko nângâm kwâtâtem mem ândibi. Oi kut nâi nâi bâlinñâ, zo kândâtkom birâbigât otnigap.

²⁰ Narâk mân kârep oi lumben marinñâ, Anutu, zâkñâ sâi Satan mem ge kinziñandâ lân kwândâlibi.

Kembu Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzângozângonandâ zengâren zimzap.

Buku den sot mâsop den.

²¹ Berân mâmenâ Timoteo sot Yuda bukurâpnâ Lukio sot Yason sot Sosipate, zen zengât nângânangâ ândime.

²² Teatio, nânñâ den zi Paulogât lâunjan gâbâ mem ekap ziren kulemguan. Oi nâ zo yatik Kembugât mâtenjan zengât nângâman.

²³ Gaio zâkñâ nâ sot Kembugât kâmut zi galem otniñgâmapñâ zo yatik zengât

nângap. Erasto, kamân zirât kât galem a sot bukuniñâ ñai Kwato, zet yatik zeñgât nângabot.

²⁴ (Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzângoñandâ zeñgâren zim-bap.)

²⁵⁻²⁶ Anutu zâkkât singi âlip sâmman sot Yesu Kristogât den sâm muyageman, zorat dâp nângâm pâlatânziñ tânzângobapkât imbanâ zemñângap, Anutu, zâk sâm sâtâre okñangânat. Anutu zâk ândeipñak ândiap. Oi ândim zâibap. Anutugât diñâ tik zem gâip. Narâk ziren ko zâkkât sâtkât yatâ sâm muyagime. Zo a hân dâp ziñâ nângâm lubigât kânñan Kembugât ekabân sâm muyagem parâwe.

²⁷ Oi Anutu kânok zâk nângânângânâ patâ ândimap, zâk sâm âlip kwâkñangâm ândinat. Yesu Kristogât opñâ nen sâtâre okñangindâ sâtâre patâ zo âsagem zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

Zo yatik.

Korinti a zengât ekap kânok Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

¹⁻² Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo a Paulo, nâ sot bukuniñâ Sostene, net Korinti kamânân Anutugât kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum pet. Yesu Kristonâ gâsuzingâm zâkkât singi hâlâlu ândibigât sâip. Yatâ otzingi kamân dâp Yesugât kâmut, zen Kembu Yesugât kutñâ konsâm mâpâsem ândime, zen sot kânok urâwe. ³ Ibâniñâ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe sot tânzângoziñgoñ zengâren zimbar.

Korinti zengâren den singi âlipñâ muyagem zeip.

⁴ Zen Yesu Kristo sot pâlâtân utne Anutu zâk tânzângoip. Zorat op ko narâk dâp nâ zengât op Anutu sâiwap sâmb duku-man. ⁵ Zen Kristo sot pâlâtân utne singi âlip sâsânâ sot nângânângâ topñâ topñâ zingâm nanjip. ⁶ Zingâmñâ Kristogât sâmb âsak denñâ umziñan ândânâ gâsuip. ⁷ Oi Kaapumñâ imbanâ zingip nep top top tuume. Zen Kembuniñ Yesu Kristo âburem gâbapkat um bâbâlan op mambât ândime. ⁸ Zâknâ Kembuniñâ Yesu Kristo gâbabân mâtenan tosazîñ buñ hâlâlu kin-bigât mem kâtikñan kwatzingi ândinetâ narâkziñ âkâbap. ⁹ Anutu zâk nanñâ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwapigât diizingipñâ dumñâ den nâi mân sâbap.

Korinti a, ziñâ kâsâpagowe.

¹⁰ Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ Yesu Kristo kutñangât op girem den sa nângânek. Zen den top top sâmbñâ mân kâsâpagobi. Kâsâpagom kâmut zagât upi, zo buñâ. Um nângânângâziñ mâpotne kânok oi ândibi. ¹¹ Bukurâpnâ, osetziñan den kâsâp muyagem ziap. Koloï zâkkât arâpnâ, zengâren gâbâ nâmbutñâ ziñ yatâ sâne nângâwan. ¹² Den itâgât san. Zengâren gâbâ nâiñâ itâ sâmap,

“Nâ Paulogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Apologât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Na Peterogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Kristogât a.” ¹³ Bâi, dap dap? Kristo pâuksâip mo dap? Paulo nâiñâ zengât op poru nagân muwan? Mo Paulo nâgât korân too sanjonzingâwe? ¹⁴ Kabik ninak too mân sanjonzingâwan. Krispo sot Gaio zerâk too sanjonzikâwan. ¹⁵ Zen itâ sâbegât, “Zâkkât kutñandâ longiñningi too sanjonningâwe.” Yatâ buñâ. Yatâ mân nângâbi. ¹⁶ Zi nâi nânga. Setepano arâpnâ too sanjonzingâwan. Nâmbutñâ ko mân nângan. ¹⁷ Kristonâ a too sanjonzingâbatkât mân sâmb nigip. Den singi âlipñâ dâzângom ândibatkat sâmb nigip. Oi Yesu poru nagân moip, zorat den imbanâ buñ opapkat a nâmbutñâ den kelâkñoorâk sâmb yatâ sâmb kubikñâ mân sâman. Nâ singi âlip den zo bonñik sâman.

A um kâtik ziñ Yesugât den singi nângâne yen opmap.

¹⁸ A tâmbetagoagonangât mâtâbân ândie, zen Yesu poru nagân moip, zorat nângâne yen opmap. Oi nen kubikkubik mâtâp ândimennâ ko nângindâ Anutugâren gâbâ imbanâñootñâ opmap. Singi âlip, zo sâmb kubik mân sâman. ¹⁹ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembunâ itâ sap, ‘Nâi sa a nângânângâziñoot zen kwakpi. Nângânângâziñoot, zengât nângânângâ zo doongubat.’”

²⁰ Zen dap nânge? A nângânângâñoot, zo ikâ? A nâi den nângâm simbitkum sâmap, zo ikâ? A narâk zirat topñâ nângâmap, zo ikâ? Nâ sa nângânek. Anutunâ hân a zengât nângânângâziñ egi yennâ oip.

²¹ A zen ziñâ nângânângâyân Anutugât topñâ iknam kwagâwe. Wangât, zen yatâ upigât Anutunâ kânñan nângâm kubigi zeip, zorat. Den singi âlipñâ dâzângomen. Um kâtik a, zen zorat nângâne yen opmap. Ka Aposolo a, nen den zorat nângindâ bon opmap. Oi nen den singi zo sâindâ a nâmbutñâ ziñâ nângâm Kembugât singi upme. Zo Anutunâ kânñan nângi zeipkat yatâ âsagemap. ²² Yuda a um kâtik ândime, zen kulem top top iknam sâmb.

Grik a, zen ko hân a zengât nângânângâ den zo nângânângâm kâtigime. ²³ Nen ko Yesu poru nagân kuwe, zorat den sâindâ Yuda a ziŋ nângâne kwakmak opmap. Oi Grik a sot hân nâin goknâ, ziŋâ den zo nângâne den yennâ opmap. ²⁴ Ka a nâmbutnâ Kembunâ gâsuningip, Yuda a sot hân nâin gok ârândân, nen Kristogât nângâm itâ sâmen, “Anutugât imbanâ sot nângânângânâ zemnângap.” ²⁵ Um kâtik a, zen Anutugât nângânângâ den nângâne yen opmap. Ka Anutugât nângânângâ, zorân a zengât nângânângâ wâlap. Oi a zen Anutugât den nângâne lolot uap. Ka Anutugât den, zorânâ ko a zengât imbanâ wâlap.

A zâizâin ziŋâ ko bituk, a giginâ ziŋâ ko donbep Kembangât singi upme.

²⁶ Bukurâpnâ, A ikâ zorân Anutunâ diiningip? Zo ek nângâne. Osetniŋan a nângânângâziŋ patâ donbep bunâ. A kutâ donbep bunâ. ²⁷ A mâteziŋan a giginâ ândimen, nen Anutunâ diiningâm a nângânângâziŋoot zo anjun kwatziŋgâmap. A um kâtik ândime, zen nângânângâziŋangât nângâne anjun upapkât yatâ oip. A zengât mâteziŋan a giginâ sot lolot ândimen, nen Anutunâ diiningâm nâ a imbanâziŋoot anjun kwatziŋgâmap. ²⁸ A mâteziŋan bâbâ lolot ândimen sot a yennâ ândimen, nen Anutunâ diiningâm. Oi a zâizâin upme, zengât imbanâziŋ koi yen upme. ²⁹ Zo hân a nen Anutugât mâtenan sâk mâme upemgât yatâ opmap. ³⁰ Korinti a zen Yesu Kristo sot pâlâtân utnetâ Anutunâ ândiândi unaknâ ziŋip. Anutunâ kembuniŋâ Yesu Kristo kwânângip, zo nen nângânângâ sot tosanin gulipkukun a sot um salek muyageniŋgânângân sot nen nângât suupniŋâ mimiŋâ a kwânângip. ³¹ Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nâi zâk sâtâre den sâbâ sâm Kembunâ oip, zorat sâbap.”

2

Paulo zâk sâm kubikkubik den mân sâmâip.

¹ Bukurâpnâ, nâ zengâren gamnâ Anutugât den sapsun dâzângowan. Zo sâm kubikkubik den sot a zengât nângânângâ den mân dâzângowan. ² Nâ itâ nângâm kâtigem zengâren gâwan. Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât denâk sapsun ziŋgâbat. ³ Oi nâ zen sot tap imbanâ bun, kenngât op ândiwan. ⁴ Oi singi âlip sâsân, zo nângânângâ patâ sâm kubiknâ mân sâwan. Bunâ. Kaapum nâ tânnogi singi âlip sa imbanâ muyageziŋgi igâwe. ⁵ Den sâwan, zo a zengât nângânângâ patâ den yatâ bunâ. Zen a zengât nângânângâ den zorat nângâne bon opapkât yatâ orâwan. Anutugât imbanâ zengâren muyagei ek nâ nângâne bon upapkât yatâ orâwan. Zen Kembangâren nângâm pâlâtân kwâknanngâbigât yatâ orâwen.

Anutunâ nângânângâ bonnâ niŋgâmap.

⁶ A Anutunâ kubikziŋgi nângânângâziŋoot ândime, zen Kembangât nângânângâ den bonnâ dâzângomen. Ka den dâzângomen, zo um kâtik a zengât mo hân a kutâ zengât nângânângâ yennâ bunâ. Hângât a kutâ nângânângâziŋangât bonnâ mân muyagem mârûm bun utname. ⁷ Nen ko den Anutugât nângânângâyân tik zem gâip, zo sâm muyagimen. Den zo nângâm nâ sumbengât singi neule âsaknâ minatkat Anutunâ mârûm nâ, hân mân muyageibân den zo sâm kâtân oip. ⁸ Hân a kutâ, zen aksik den zo mân nângâwe. Zen den zo nângâm sâi ko Kembu, âsaknâ mariŋâ poruyân mân kumbe. ⁹ Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap, “Anutu umziŋandâ gâsume, zengât singi Anutunâ kut nâi nâi kubigip. Kut nâi nâi zo a sennâ mân igiknâ sot kindap nâ mân nângânângân sot a umziŋan zo mân nângâwe.”

A Kaapum sot ândim singi âlip nângâne bon upap.

¹⁰ Nen ko Anutunâ sâi Kaapum nâ den Anutugât um nâ ziap, zo sapsun niŋip. Kaapum zâk den Anutugât um nâ tik zemap, zo aksik nângâmap. ¹¹ A nâinâ bukunangât nângânângâ zo dap yatin nângâbap? Um mariŋandik zo nângâbap.

Zo yatik a nâinâ Anutugât nângânângâ zo mân nângâmap. Anutugât Kaapumjâ ziknik zo nângâmap. ¹² Oi Kaapum miwen, zo hânân gâbâ bujâ. Anutu, ziknan gâbâ Kaapum zo miwen. Anutunâ kut nâi nâi nenngât singi sâip, zo nângânatkât Kaapumjâ ningip. ¹³ Anutunâ Kaapumjâ ningip. Zorat den Anutugât umnan ziap, zo sâmen. Zo a zengât nângânângâyân mân sâmen. Bujâ. Kaapumjâ den umninan pâi sâmen. Kaapumjâ den umninan pâi sâindâ Kaapum sot ândime, zen dininâ zo nângâme.

¹⁴ Ka a um kâtik ândime, Kaapumziñ bujâ ândime, zen Kaapumgât den sot imbanâ, zo umzinan mân mem ândie. A yatâ zo, ziñ den zorat nângâne yen opmap. Zen dap yatâ nângâbe? Den zo Kaapumziñoot ziinik nângâme. ¹⁵ A Kaapum sot ândime, zen kut nâi nâi zorat topnâ nângâm sâlâpkume. Oi a Kaapumziñâ bujâ ândime, zen kut nâi nâi zorat topnâ sot a Kaapum sot ândimen, nenngât topnâ mân nângâme. ¹⁶ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembugât umnan den ziap, zo nâinâ nângipjâ âlip den nâi dukubap? Yatâ Bujâ.”

Nen ko Kaapumjâ Kristogât nângânângâ den zo ningi mem ândimen. Mem ândimnâ kut nâi nâi zorat topnâ nângâm kubikmen.

3

Korinti a ziñ singi âlibân katep zengât holi yatâ op ândiwe.

¹ Bukurâpnâ, nâ zengâren gam a kaapumziñoot, zo dabângen dâzângobam? A kaapumziñ bujâ, zo dâzângobam. Zen singi âlibân katep mâik yatâ ândie ² Katep mâik zen nalem kâtik mân nem namâk nime. Zen nalem kâtik dap op nimbe? Oi narâk ziren Korinti a zen katep mâik yatâ singi âlipkât nalem kâtik nimbigât dâp mân ue. ³ Zen um kâtik. A kaapumziñ bujâ yatâ op ândie. Zengâren den sârek sot kâsâp sot um kâlak muyagei a kaapumziñ bujâ yatâ op ândie. ⁴ Zen itâ sâme, “Nâ Paulogât a.” Nâmbutnâ ziñ sâme, “Nâ Apologât a.” A yatâ sâme, zen um sânginangât mâtâbân ândime.

⁵ Apolo, zâk nâi? Paulo, nâ nâi? Net kore anâ Kembugât den dâzângoitâ nângâm pâlâtân kwâknanngâwe. Kembunâ nep diñ sâm nikip yatigâk tuuwet. ⁶ Den sumbunâ nâi sa nângânek. Nâ nep kârâm kâmirâwan. Apolo zâk nep galem op hibuk pitip. Kembunâ ko mäsop mei bonnâ muyageip. ⁷ Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitip, nekât bonnâ mân sâbi. Mäsop mei bonnâ muyagemap, Anutu, zâkkârâk sâbi. ⁸ Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitâmap, nepnik kânok. Oi zorat sângânâ mia zâk yatik mimbap. ⁹ Net Anutugât berân mâme a. Zen ko Anutugât sin kâlam yatâ. Zen Anutugât namâ.

Kârâpnâ nepkât topnâ sâm muyagibap.

¹⁰ Zen Anutugât namâ yatâ oi Anutunâ nep sâm nigip dâp nâ mirâ tuutuun a op kunkun kâtik pa giarip. Oi a nâmbutnâ ziñ kunkun kwâknan târokwap tuume. A yatâ zorân nângâmnik tuubi. ¹¹ Kunkun giarip, kinzap, zorat kutnâ Yesu Kristo. Zo sâmbum pam nâi pâi geibap, zorat dâp mân taap. ¹² Oi kunkun zorat kwâknan a nâinâ goide kât mo siliwa mo kât nâi âlipnâ, sângân patâ mo nak, ogep mo um târokwap tuubap zo ko mirâ tuutuunâ zorat topnâ muyagibap. ¹³ Narâk patin zorat topnâ muyagibap. Narâk zoren kârâp patâ âbângum simbap. Oi kârâp zorân sem nep ziknik ziknik tuuwe, zorat top sâm muyagibap. ¹⁴ Kârâpnâ a nâigât nep tuutuun zo mân sei sângân mimbap. ¹⁵ Ka a nâigât nep tuutuun, zo kârâpnâ sei sângân bujâ upap. Oi ziknâ ko mân tâmbetkubap. Kârâbân gâbâ mäkâm gâbap yatâ upap.

A mân sâm âlip kwatziñgâbi.

¹⁶ Nen Anutugât tirik namâ. Anutugât Kaapumjâ umninan tâtat mâme opmap. Zo nânge mo bujâ? ¹⁷ A nâi, zâk Anutugât namâ kiom tuubap zo ko Anutunâ a zo yatik kiom minangâbap. Anutugât tirik namâ, zo hâlâlu sâsân. Oi namâ zo, zen.

¹⁸ Zen umziñ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ nâi zâk hân a zengât nângânângâ zorat nângi zâibapkât op girem uan. A zo yatâ, zorân nângânângâ zo birâm hân a mâteziñan kwakmak yatâ oi âlip upap. Zâk nângânângâ yennâ zo biri Anutunâ

zâkkât nângi nângânângâ bonņoot upap.
¹⁹ Hân a zengât nângânângâ zorat Anutunâ nângi bon buņ opmap. Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A nângânângâziņangât nângâne zâizâiņ opmap, zen Anutugât arâpnâ kâitzâņgonam orot mâme upme. Ka Anutunâ topziņ nângi bâliņ oi kâbakņezingâmap.”

²⁰ Oi den nâi itâ ziap;

“Kembu zâk a nângânângâziņ patâ zengât den nângi yen, bon buņ opmap.”

²¹ Zorat zen hân a neņgât nângânângâ mo imbanâ zorat nângâm um zâizâiņ mân upi. Nâ Paulogât a mo nâ Peterogât a sâme, zen ziņangât nângâne zâizâiņ oi yatâ mân upi. Zi den zorat torenņâ sa nângâne. Kut nâi nâi aksik zo zengât singi. ²² Paulo sot Apolo, Petero, nen zengât singi. Oi hânân kut nâi nâi mu-munâ sot ândiândiņâ, zo zengât singi. Itârâņ ziap sot gâtâm muyagibap aksik, zo zengât singi. ²³ Zen ko Kristogât singi ândie. Oi Kristo zâk Anutugât singi. Zorat zen Kristo sot Kembangât singi ândie, zorârâk sâtâre upi. A zengât nângâne zâizâiņ mân upap.

4

Kembunâ nep a zengât topziņ sâm muyagibap.

¹ Zen neņgât itâ nângâbi. Kristogât nep a sot Anutugât den tik zem gâip, zorat galem a. ² Oi galem a nen dân galem op ândinatkât sâsân. Zorat op ko yatâ op ândeindâ dâp upap. ³ Oi zi ni-nangât sâbâ. A minduminduyân nâiņâ nâgât den sâme oi ko zorat nânga yenņâ opmap. Oi ninak topnâ âlip mân sâman. ⁴ Nâ ninangât nângâm tosanâ mân nângan, zorat nâ tosanâ buņ ândian mân sâbat. Topnâ sâbap, zo Kembu kânokņâ ândiap. Zâkņâ tosa ek nângâmap. ⁵ Zen ko ayâk, zorat topnâ muyagibigât kek mân sâbi. Kembu zikņak gamņâ kut nâi nâi tik ziap, zo mem kâkņan pâmbap. Oi umniņan kut nâi nâi tik ziap, zo aksik âsagem nanğâbap. Oi Anutunâ a aksik holiziņ

ekmap, zâkņâ a ziņgiri holiziņ âlip oi ko sâm âlip kwatziņğâbap.

Korinti a zen zâizâiņ urâwe.

⁶ Bukurâpnâ, zen Kembangât den mân walâbi. Ziņâ hân a nen mem zâi kwap, mem gei kwap mân otniņgabi. Zâizâiņ man upi. Nâ den san, zo Apolo sot nâ, niikņan kwap san. Zen nekât topnik ek nângâm kwâkâbigât san. Net Anutugât berân mâme ayâk. ⁷ Zâizâiņ upme, zengât sâbâ. Gâ a nâiņâ a patâ upan sâm, sâm gigip? Nângânângâ den zemgigap, zo gikak muyagein mo nâiņâ mem gigip? ⁸ Nâiņâ gigip oi ko wangât gikâ sâkkâ mem zâi pâmat? Zen zâizâiņ op ziņangât itâ nângâme? “Umgât gom sambe neņgâren piksâm ziap. Nen mârûm sikumniņoot urâwen.” Oi zen itâ sâme, “Nen Paulo bunâ a kutâ op ândien.” Zen topziņâ yatâ nângâme? Perâkņak, zen a kutâ op sâi ko diiniņgâne zengâren târokwap a kutâ upem. Zo yatâ âsagei sâi ko umâlep opam. Zen ziņangât nângâne zâizâiņ opmap. Ka nâ ko zâizâiņ mân opman. ⁹ Aposolo neņgât itâ nângan. Aposolo a nen giginâ ândien. Anutunâ sâi Aposolo a nen kâmbamgât singi yatâ op ândien. A aksik patâ, sumbem a sot hân a zengât mâteziņan a ziņ nângom kut nâi nâi otniņgâne niņgitme. ¹⁰ Nen Kristogât opņâ a kwakmak yatâ urâwen. Zen ko Kristogâren târokwap nângânângâziņ patâ yatâ urâwe? Nen lolotņâ. Zen ko kâtikņâ? Um kâtik a ziņ zen sâm âlip kwatziņğâme? Nen ko sâm bâliņ kwatniņğâme.

¹¹ Nen too nalemgât mom ândiwenņâ ândim gen. Hâmbâ alâkņâ mem ândimen. A ziņ nângom moliniņğâme. Mirâ buņ ândiwenņâ ândim gen. ¹² Betņâ sâknam nep tuumen. A zen sâm bâliņ kwatniņğâne nen den âlipņâ dâzâņgomen. Lan otniņğânetâ nen hâuņâ mân otziņğâmen. ¹³ Sâm bâliņ kwatniņğânetâ nen buku orotņangât den dâzâņgomen. Nen a donņep zengâren gâbâ iisak alâ gwapgwap yatâ otniņğâne ândiwenņâ ândim gen.

Paulo zâk singi âlibân Korinti a zengât ibâziņ oip.

¹⁴ Zen aņun upigât den zi mân kulemgum ziņgan. Nan bârarâpņâ girem den dâzângobam ekap zi kulemgum ziņgan. ¹⁵ Kristogât berân mâme a kâmut zengâren ândie. Ka singi âlibân ibâ donbep buņâ. Nâ kândom Yesu Kristogât den singi âlip dâzângom nâ kânok ibâziņ orâwan. ¹⁶ Zorat nâgât mâtâp zo lân ândibigât kindap pâron den dâzângua nângânek. ¹⁷ Zen nâgât mâtâp lân ândibigât Timoteo sângongua zengâren gaap. Timoteo zâk Kembu sot pâlâtân opņâ ninâ nannâ âlip yatâ op ândei umnâ zâkkâren kinmap. Zâk sângungua zengâren gam nâ Kristo sot pâlâtân op orot mâmenangât singi den, zorat sapsun ziņgi nângâbi. Yesugât kâmut kamân dâp ândie, zen nâgât mâtâp zo yatik lân ândibigât dâzângoman.

¹⁸ Korinti zengâren a nâmbutņandâ zâizâiņ op nâgât itâ sâme, “Paulo zâk mân gâbap.” ¹⁹ Nâ ko Kembuņâ nângânigi narâk mân kârep oi kek gâbat. Zengâren gamņâ a zâizâiņ op den sâme, zengât topziņ ikpat. Dinziņâ zorat mân sâm imbanâziņangât topņâ ikpat. ²⁰ Anutugât um topņan ândiândiņ, zo denân mo denâk buņâ. Zo Kembugât imbanâņan kâtigem ândiândiņ. ²¹ Oi mâsikâziņga zen sânek. Nâ kâmbam mem gâbatkât se? Mo buku opņâ lumbeņâ op gâbatkât se?

5

Korinti zengâren bâliņâ muyagem zeip.

¹ Zengât singi den itâ sâme nângâman. Zengâren laņ mâman nâi ândiap. Oi laņ mâman bâliņâ zo a um kâtik zengâren mân muyagemap. A nâiņâ ibâņangât ambinņoot ândimap, zorat san. ² Zo yatâ muyagem zeī zen dap op zorat mân nângânangâ op tok zâizâiņ op ândie? Zo mân orotņâ. Zen zorat umbâlâ opņâ aņâ bâliņâ oip, zo osetziņan mân tâpapkât molinetâ ari dâp upap.

³ Nâ sâknâ ko kârebân ândian. Umnâ ko zen sot tapņâ yatâ, a bâliņâ oip zo, zâkkât den itâ sâm kwâkâwan. ⁴ Zen Kembu Yesugât korân mindunetâ umnâ zen sot tâi Kembu Yesugât imbanâņan kâtiginat. ⁵ A zo um dâpņâ kubikkubik opņâ Kembu gâbâbân âlip upapkât Sataņgât bikņan

pâindâ um sâkņangât âkņâle bâliņâ zorâņ tâmbetkubap.

Kut nâi nâi kâlakņâ zo birâm samņâ mem ândibi.

⁶ Bâliņâ yatâ zo osetziņan zeī mân nângânangâ op zâizâiņ utne nânga mân dâp uap. Zuu usiņandâ naleman giari une kâlak op nanğâmap. Zo nânge. ⁷ Zorat kâlak zo birâm kubik pam om nimbi. Kristo zâk zengât kâlakziņâ betziņan meip, zorat kâlak buņ ândibi. Mârum Yuda a ziņ Pasowa kendon tâtnam râma nâi kuwe. Oi zo yatik nenğât Pasowa râma kuwe, zo Kristo. ⁸ Nen kâlak birâm tâtnatkât moip. Zorat um kâlak sot bâliņâ zorat kâlakņâ birâm kut nâi nâi salek sot târârakņâ zo mem ândinat.

⁹ Nâ mârūm ekap nâi itâ kulemgum ziņgâwan. Zen laņ mâman a ambân zen sot naleman kânok niniņ sot tâtat mâme mân upi. ¹⁰ Den parâwan, zo um kâtik zengât mân sâwan. Um kâtik a zen laņ ândime. A zengât kut nâi nâi âkņâle op kâmbu upme. A lopio hurat kwap ândime. A um kâtik yatâ zo birâziņgâbigât mân sâwan. Zen a yatâ zo dap yatâ zâmbam nanğâbi. Zen hân birâm sumbemân zâim zâmbanbi, zorik. ¹¹ Nâ itâ zorat kulemgum ziņgâwan. Nâiņâ Yesugât kâmurân ândim bâliņ mem ândiap, mo a nâigât kut nâi nâi âkņâle op laņ memap mo den bâliņ sâm ândimap, mo lopio hurat kwâpmap, mo too kâtik nem um gulip opmap, mo kâmbu opmap. Kembugât kâmurân a bâliņâ zo yatâ mem ândie, zen zot tâtat mâme mân upi. Oi naleman ârândân mân nimbi. ¹² Yesugât kâmut âkņan ândie, zengât den mân sâm kubikziņgâbat. A Yesugât kâmurân ândie, zengât tosağât den sâm kubikziņgânetâ dâp upap. ¹³ A âkņan ândie, zengât tosağât den hâuņâ zo Anutunâ sâbap. Zen ko bâliņ mâme a zo zengât osetziņan gâbâ diim âi âkņan pambi. Zâk osetziņan mân ândibap.

6

Den muyagei ziņak mân sâm kwâkâwe.

¹ Zengâren gokņandâ nâiņâ bukuņangât kuk den mem ândibap, oi den zo Yesugât kâmut a sâtnâ zengâren mân sâm um kâtik

a patâ zâkkâren sâbap? Zen zorat dap nânge? Zo âlipnâ orotnâ? ² Yesugât kâmut a nen nâran a um kâtik zengât den sâk kwâkânât. Zo nânge? Oi zi Yesugât kâmurân gok zengâren den mâik nâi muyagei ziiñak mindumindu op sâk mân kwâkâbi mo? ³ Nâran nen sumbem a zengât den sâk kwâkânâm mân kwaknat. Zo nânge? ⁴ Hânân narâk ziren den muyagei âlip sâk kwâkânât. Zorat wangât kut nâi yenñangât den muyagei a um kâtikziñ zengâren mem âinetâ sâk kwâkâme. ⁵ Zen den zo nângâm anjun upigât dâzânguan. Zen dap nânge? Zengâren a nângânângânoot nâi mân ândiap? Zengâren den nâi muyagei zâkkâren mem âine sâk kubikpap. ⁶ Nângânângânâ zo yatâ ziap. Zen ko yatâ mân upme. Bunâ. Yesugât kâmurân goknâ nâinâ buku nâi sot den muyagei a um kâtik zengâren mem âine sâk kwâkâme.

⁷ Zengâren den âsagemap, zorân sinji âlipkât kâwali koi gemap. Mâtâp nâi, zorat sa nângânek. A nâinâ kulem bâlinâ otgigi denân mân pam tosanâ birâñangâna yen zimbap. Tosa muyagei um kâtik a zengâren mân pâmban. Nâ zorat nânga mâtâp âlip nâi uap. Zen wangât yatâ mân upme. ⁸ Zen ziiñak bâlinâ op bukurâpziñangât kut nâi nâi betziñan mime. Zo nâin goknâ bunâ, Yesugât kâmurân gok. Bukurâpziñ zen sot ârândân upme.

⁹⁻¹⁰ Den zi nângâm biranbi. Bâlin mâme a ambân zen Anutugât um topñan mân ândibi. Zen umziñ mân kâitkunek. Lañ mâman a sot kware suña mem ândiandin. Ambân mem birâ sot bâlin upme, Kâmbu orot sot sikumgât âkñâlîme, Too kâtik nem um gulip upme, A den bâlin sâme sot kâmbam ku. A yatâ zorân Anutugât um topñan mân bagibi. ¹¹ Oi zengâren gâbâ a nâmbutnâ ziñ yatâ op ândiwe. Ka zen Kembunâ umziñ sanjorip. Kembunâ um hâlâlu minziñgip sot tosa buñ minziñgip. Zo Kembu Yesu Kristogât kot mem ândie sot Anutuniñangât Kaapum sot ândie, zorat yatâ otziñgip.

Bâlinangât girem den.

¹² A nâmbutnâ ziñ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotnik ziap.” Ka nânâ sa nângânek. Kut nâi nâi nâmbut orotnâ zorânâ mân betniñan memap. Kut nâi nâi, zo orotnik ziap, Ka zobâ nâinâ kembu otnibâ sâi zâkkât kore mân upat. ¹³ Nalem, zo tep kâmbogât sinji. Oi tep kâmbu, zo nalemgât sinji. Bet Anutunâ sâi nalem sot tep kâmbu zo ârândân buñ upabot. Sâkniñ zo mâtâp ambân zen sot ândiandin mo ambân nâmbutnâ zen sot lañ ândiandinangât sinji bunâ. Zo Kembugât sinji. Kembu zâk sâkkât mariñâ op ândiap. ¹⁴ Anutunâ Kembu Yesu mu-muñan gâbâ mângei zaarip. Zo yatik imbanâñandâ mângginiñgâbap.

¹⁵ Nângâm biranbi. Kembugât kâmut nen Kristogât sâk bonñâ op ândien. Kristo zâk kâukniñ ândiap. Oi nen kiñ bikñâ yatâ op ândien. Oi zen dap nânge? Kristo sot pâlâtân op ândien, nengâren gâbâ nâinâ âi mâtâp ambân sot pâlâtân op ândei dâp upap? Buñ kâtiknâ. ¹⁶ Zen itâ nângâm biranbi. “A nâinâ ambân lañ mâman nâi sot pâlâtân oitâ zet sâk kânok upabot.” Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Zet zagâtñâ kânok op ândibabot.”

¹⁷ Nen âlip nânge. Nâi zâk Kembu sot pâlâtân oi um dâpziñkâ kânok upabot. ¹⁸ Zen lañ mâman ambân zo kândâtzângobi. A nâinâ bâlinâ nâmbutnâ upap, zorân sâkñâ mân tâmbetkubap. Ka nâi zâk zik ambin birâm nâi sot ândibap, zâk zikñâ sâkñâ tâmbetagogap. ¹⁹ Zen zitâ nângâme? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtat mâme opmap. Zorat sâkziñ zo Tirik Kaapumgât namâ. Zâk zengât um sâkziñan ândibapkât Anutunâ sângongoi geip. Zen sâkziñangât mariñâ bunâ. ²⁰ Kembunâ mârum sângânziñ mei zâkkât sinji urâwe, ândie. Zorat zen sâkziñâ târârak galem op ândine a nâmbutnâ ziñ ziiñgitiñâ Anutu sâk âlip kwâkñangâbi.

7

Ap ambin zengât den.

¹ Zen ekap kulemgum nim mâsikâniwe, zorat hâunâ sa nângânek. Nâ itâ nângan. A nâinâ ambân mân mem yen ândei sâi

ko âlip opap. ² Ka bâliņangât māsīmāsikâ gâi bâliņ upegât aņâ ambân mem zâk sot pâlâtâņ op ândibap. ³ Oi agât sâkņâ ambin mân angân kârâņangâbap. Oi ambân zâk yatik sâkņâ aņņâ mân angân kârâņangâbap. ⁴ Ambân zâk sâkņangât mariņâ zikņik mân ândiap. Zo aņņangât singi. Oi aņņâ zo yatik sâkņangât mariņâ zikņik mân ândiap. Zo ambinņangât singi. ⁵ Zorat ap ambin zen sâkziņ mân angân kârâyangâbi. Yen ninâu sâm ândim den saam yatâ utne dâp upap. Sataņgât māsīmāsikâyân loribegât narâk pânkânogâk yatâ ândibi. ⁶ A ambân mianğâbigât op san, zo sâm kâtigemņâ mân san. ⁷ Anutuņâ imbaņâ nigi ambân mân mem yen ândian. Nâ ândian, yatik ândibigât otnigap. Ka Anutuņâ imbaņâ nâi zikņik zikņik niņgâmap. Nen dâbâk buņâ, nâi itâ, nâi yatâ. Zorat a ambân âlip mianğâbigât san.

⁸ A ambân sigan sot malâ, zengât itâ san. Zen nâ yatâ op yen ândine âlip upap. ⁹ Ka zen umziņan âkņâleziņandâ diizingi bâliņan bagim tâmbetagobegât op mianğâm ândibi.

¹⁰ Ap ambin zengât den sa nâņgânek. Den zi nâgât buņâ. Kembugât den. Zengâren gâbâ ambân nâiņâ aņņâ mân birâbap. ¹¹ Oi ambinņandâ aņņâ mârûm birip oi ko a buņâ, yen ândibap mo dum aņņoot mianğâm ândibabot. Oi yatik a nâiņâ ambinņâ mân birâbap.

¹² Nâmbutņâ zengât den zi sa nâņgânek. Kembugât den buņâ. Zi ninâ den uap. Kembugât kâmurân a nâi âmbinņâ um kâtik ândibap, oi ambân zorâņ zâk sot ândibat sâi mân birâbap. ¹³ Mo Yesugât kâmurân gokņâ ambân nâi zâkkât aņņâ um kâtik ândibap, oi a zorâņ zâk sot ândibat sâi mân birâbap. ¹⁴ A um kâtik zo ambinņâ Kembugât singi, zâkkât mäsop zorâņ zâkkâren arip. Oi um kâtik ambân zo aņņâ Kembugât singi, zâkkât mäsop zorâņ zâkkâren arip. Oi yatigâk murârâpziņ Kembugât singi op ândibi. Zo buņ sâi um kâtik ândibe. ¹⁵ Um kâtik a mo ambân nâiņâ birâbam sâi mân angân kârâņangâbi. Zorat pâke mân ziap. Anutuņâ lumbeņan ândibigât diizingip.

¹⁶ Ambân, gâ apkâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buņâ? Zo nâņgat?

A, gâ ambingâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buņâ? Zo nâņgat?

¹⁷ Zen zikņik zikņik kinkin zoren mo zoren kine Kembuņâ ândiândi muyageziņgip sot nep sâm ziņgip, zo yatik singi âlibân ândibi. Nâ den zo Yesugât kâmut kamân dâp dâzâņgomân.

¹⁸ Zengâren nâi zâk kwabâ kwâkņangâne ândei Kembuņâ diiņangip, zâk mân birâbap. Oi a nâi zâk kwabâ mân kwâkņangâne ândei Kembuņâ diiņangip, zâk kwabâ kwâkņangâbigât mân sâbap.

¹⁹ Kwabâ kwatziņgâwe mo kwabâ mân kwatziņgâwe, zorat nâņgâne bon mân upap. Anutugât den luluņ, zorâņ bonņâ uap.

²⁰ Nâi zâk kinkinņâ zoren mo zoren kiri Kembuņâ diigip, kinkinņanâk zo kinbap. ²¹ Gâ kore mâman a ândina Kembuņâ diigigipkât nâņgâm kwâkâ mân upan. Olanğinâ sâne mân kwâkâban.

²² Nâi zâk kore a op ândei Kembuņâ bâliņangât tâgân gâbâ olanğangi Kembugât a bonņâ op ândibap. Nâi zâk a bonņâ ândei Kembuņâ gâsui Kristogât kore a op ândibap. ²³ Kembu zâk sâņgânziņ meipkât zâkkât kore a op ândie. Zorat a nâiņâ kembu otziņgâbâ sâi mân nâņgâbi.

²⁴ Bukurâpnâ, nâi zâk kinņâ singi âlip nâņgip, tengâ zorenâk narâk ziren kinņâ Anutu sot pâlâtâņ upap.

A ambân sigan, zengât den.

²⁵ A ambân sigan, zengât den sa nâņgânek. Zi Kembugât den buņâ. Kembuņâ tânnogi singi âlip mem ândimanņâ ninâ nâņgânâņgâyân den zi dâzâņgua nâņgânek. ²⁶ Narâk zi mâte uap, zoren sâknam patâ muyagibapkât a nâi zâk ambân buņ ândibat sâm âlip upap.

²⁷ Ka ambân mein oi ko mân birâban. Ambân mân sâm giwe oi ko ambângât mân sâban.

²⁸ Gâ ambân mimbâ sâm mena mân bâliņ upap. Oi ambân sigan nâiņâ a nâi mei mân bâliņ upap. Ka mianğâbi, zen sâkkât nep tuum sâknam nâņgâbi. Nâ zorat nâņgâm itâ san. Zen yen sigan ândine âlip upap.

²⁹ Bukurâpnâ den zi sa nâņgânek. Yesu takâbapkât narâk pânkânok uap. Zorat

a ambirâpziņoot ândimenjâ ândinetâ ambirâpziņ buņ yatâ upap. ³⁰ Oi umbâlâ op isem ândimenjâ ândine umbâlâ buņ yatâ upap. Oi sâtâre op ândimenjâ ândine sâtâre buņ yatâ upap. Oi kut nâi nâi kwâlâmenjâ ândine sikum buņ yatâ upap. ³¹ Oi kut nâi nâi angâgwanğâ upmenjâ ândinetâ yen ândime yatâ upap. Hângât kulem zi ek nângâme, zo buņ upap. Yesu takâbapkat narâk pânkânok uap, zorat den zo san.

³² Zen hânân ândim kut nâi yenņangât mân nângâm kwâkâm ândibigât san. A, ambân buņandâ Kembangât denâk nângâm ândimap. Kembuņâ zâkkât nângi âlip upapkât nângâmap. ³³ Ka a ambinņootnâ ko sâkkât kut nâi nâi zorat nângâmap. Oi ambinņandâ zâkkât nângi âlip upapkât nângâmap. ³⁴ A yatâ zo sâkkat kut nâi nâi sot Kembangât nepkât nângâm um zagât opmap. Ambân sigân zen Kembangât nepkârâk nângâme. Oi um sâkziņâ Kembangât singi upapkât nângâme. Oi ambân a sotnâ sâkkât kut nâi nâi zorat nângâm ândibap. Apņandâ zâkkât nângi âlip upapkât nângâbap. Ambân zo yatâ zorâņ sâkkât kut nâi nâi sot Kembangât nepkât nângâm um zagât opmap. ³⁵ Zen âlipnâ ândim kwâtâtibigât den zi dâzâņguan. Mâtâp pâke kwatziņgâm mân san. Um nângânângâziņ zo Kembangâren pane zei ândibigât otnigi yatâ san.

³⁶ Oi a nâi zâk bâratnâ a mimiņangât dâp oi angân kârâbâ sâm upap. Oi bet nângi mân dâp oi ayân pâmbâ sâm pâi mân bâliņ upap. ³⁷ Nâi zâk umņandâ itâ nângâbap, “Bâratnâ yen ândibap.” Yatâ sâm um zagât mân upap. Yatâ sâm kâtigei dâp upap. ³⁸ Zorat itâ sa nângânek. Nâi zâk bâratnâ ayân pâi âlip upap. Ka a nâi zâk sâi bâratnâ yen ândei âlip nâi upap.

Malâ zengât den.

³⁹ Ambân nâi zâk apņâ ândei mân birâm ândibap. Apņâ moi ko a nâi mimbâ sâm âlip mimbap. A zo Kembangât a ândiap oi ko âlip mianğâbabot. ⁴⁰ Ka ambân zorâņ apņâ buņ yen ândibat sâm yen ândibap. Zorat nânga âlip upap. Zo yatâ nângan. Oi den zo ninâ umğârâk buņâ. Anutugât Kaapumņâ nângânângânâ zo nigi san.

8

Lopiogât singi nalem, zorat den.

¹ Lopiogât singi sii nalem, zorat sâbâ. Korinti a zen itâ nângâme, “Nen aksik top nângânângâniņoot ândien.” Ka nâ itâ sa nângânek. Top nângânângâ zorâņ zâizâiņ muyagemap. Oi zen mân zâizâiņ upigât otnigap. Buku op ândiâniņ zo ko berân mianğâm âlip ândibi. ² Nâi zâk buku orot mân op ândimnâ Anutugât topnâ nângâm kwâtâtian sâmap, zâkkât itâ sânat, “Zâk mân nângâm kwâtâtiap. Nângânângâ bonņâ mân zemņangap. ³ Nâi zâk umņandâ Anutu gâsubap, zâk Anutunâ buku okņangâbap.”

⁴ Lopiogât singi sii nalem, zorat itâ nângâmen, “Lopio zâk bonņâ buņâ. Zâk wâgân mân ândiap. ⁵ Anutu zâk kânoknâ bonņâ ândiap.” Nen yatâ nângâmen. Ka a um kâtik zen itâ sâme, “Hânân sot sumbemân lopio sot kembu donņep ziap.” ⁶ Nen ko itâ nângen, “Anutu Ibâniņ, zâk kânok ândiap. Zâkkâren gâbâ kut nâi nâi muyagem nanğip. Oi nen zâkkât singi ândien. Oi Kembu kânok, Yesu Kristo. Anutunâ sâi Yesu Kristo, zâk nen sot kut nâi nâi aksik muyageniņgip. Oi zâknâ galem otniņgi ândien.”

⁷ Kembangât kâmurân a nâmbutnâ zen topnâ yatâ zo mân nângâm ândie. Zen mârumņan gâbâ lopio hurat kwap ândim gawe. Zen singi âlibân bâbâ lolot ândime. Zen lopio zorat nângâne bon oi um kâtik, ziņ nalem lopiogât singi sâne zo nemņâ umziņ sumunkomap. ⁸ Nâ den sa nângânek. Anutu zâk nalemgât opņâ nângi mân zâizâiņ uap. Nen sii nalem birindâ neņgât mân nângi geibap. Mo nalem neindâ mân nângâniņgi zâibap. Buņâ. Nalem, zo yenņâ. ⁹ Zengâren gâbâ nâmbutnâ ziņâ nalemgât topnâ nângâm nalem nem tatne bukurâpziņ singi âlip bituktâ zemziņgap, zen ziņgitnâ bâliņ upegât galem orangâm ândibi. A lolot yatâ zo lopiogât singi nalem nemņâ umziņ sumunkomap. ¹⁰ Gâ lopio zâk bon buņ sâm lopio namin zâim nalem nem tâtna bukugâ nâi lotnâ, um oset a ga gekņâ niapkât nimbâ sâm zo yatik nemņâ umņâ

sumunkumbap. ¹¹ Bukugâ singi âlip bituktâ zemñangap, zâk Kristo gilâmñandâ sângân meip. Zâk gâgât kâtikkangât lorebapkât girem uan. ¹² Zen lopiogât singi nalem nemñâ bukurâpziñ um oset ândime, zen umziñ mem tâmbetkune um gulip upi, zo ko yatik Kristo tâmbetkubi yatâ upap. ¹³ Zorat nâ sii nalem nimbam bukunâ lolot zo tâmbetkubatkât nângâm kwâkâ op sii nalem birâm yen ândibat. Zo yatik op ândimâmbat.

9

Paulo zâk nepñangât den sâip.

¹ Korinti a zen nâgât dap nânge? Nâ Aposolo bunâ? Nâ yatâ mo yatâ upatkât otnigi saanine dumunân ândian? Nâ Kembunijâ Yesu Kristo mân egâwan? Korinti a zen ziiñak topnâ nângâm biranñbi. Nepñangât bonñâ Kembugât mäsobân muyageip, zorat ko zen singi nângâ a ambân urâwe, zo. ² Kamân nâin gok nâmbutñâ zen nâgât Aposolo mân sâme motñâi. Zen ko topnâ âlip nânge. Nâ perâkñak zengât Aposolo op ândiman. Nâ Aposolo nepñangât bonñâ Kembugât mäsobân zen Kembugât a ambân urâwe.

³ A ninâ topnangât sâme, zen den itâ mâburem ziñgan. ⁴ Zengâren gâbâ nâmbutñâ zen nen nepniñangât sângân zengâren gâbâ too nalem mân minatkat sâme. Zen wangât yatâ sâme? Aposolo nâmbutñâ zen mâtâbân âim gane too nalem ziñgâme. ⁵ Aposolo nâmbutñâ sot Petero sot Kembugât murâpñâ, zen ambirâpziñoot kamân toren âim gane nalem mot ziñgâne aposolo nep tuume. Oi nâmbutñâ nen yatâ mân utnatkat sâwe. ⁶ Nâ sot Banaba, net betñâ nep tuum ândim kat muyagem sâkkât kut nâi nâi sângân mem ândiratkât se. Net yatik op ândim mân birâratkat se. ⁷ Den nâi mäsikâzinga sânek. Kâwali a nâinâ zikñâ nalem sot kut nâi nâi muyagemap? A nâinâ nep kârâm kâmiri bonñâ muyagei mân mem nimbap? Mo nâinâ noniñ makau nepñâ tuumñâ zengât nam mân mâsan nimbap?

⁸ Den zi a den san? Bunâ. Kembugât gurumin den ekabân den yatik ziap.

⁹ Mosenâ Kembugâren gâbâ den mem itâ kulemgoi ziap,

“Wâugâ zuu zigi mem ko goka mân pindâna mân dâp upap.”

¹⁰ Oi dap nânge? Den zo Anutuñâ wâu zengârâk nângâm sâip? Mo nengât nângâm sâip? Den zo a nengât op sâip. Nâi zâk nepñâ kârâm kâmitmap, zâk bonñâ oi nimbatkât nângâm nep zo tuumap. Oi yatigâk nâi zâk nebân hibuk pitâbap, zâk bonñâ muyagei nimbatkât nângâm tuubap. Anutu zâk yatâ nângi ziap.

¹¹ Nen zengâren umgât nep tuumñâ zengâren gâbâ sâkkât kut nâi nâi minatkat nângâne yâmbâremap? ¹² A nâmbutñâ ziñ zengâren gâbâ nalem sikum minetâ nen zengâren nep topkwap tuuwennâ mân minatkat se?

Nâ itâ sa nângânek. Nen Kristogât singi âlip lañ kâri pâke pambemgât zengâren gâbâ nalem sikum mimiñâ sâsân, zo birâm betñâ sâknam nep tuum nalem mot muyagem nem ândiwen.

Paulo zâk nep tuum Korinti zengâren gâbâ sângânñâ mân meip, zorat sâtâre oip.

¹³ Kembugât singi nalem uunâ a tirik namin nep tuum ândime, zen namin nalem mem nime. Oi Anutugât singi nalem kut nâi nâi pâpanñâ, zoren tuume, zen zoren gâbâ nalem nâmbutñâ mem nem ândime. ¹⁴ Kembu zâk singi âlip sâsân a, nen yatik singi âlip sâindâ betniñan mimbigât sâip.

¹⁵ Nâ ko mâtâp zo mân lânman. Kât sikum mân meman. Oi zen yatik ot-nibigât ekap zi mân kulemgum ziñgan. Nâ zengâren gâbâ kat mot mân meman, zorat sâtâre opman. Oi nâ itâ nângâm kâtigian. Nâ yatik op ândim ma ko mumbat. A nâinâ kat nigi ko nâ dap yatâ zâizâiñ op sâtâre den dum sâbat? Zorat kat mot zengâren mân mimbap. ¹⁶ Nâ singi âlip den dâzângom ândiwan, zorat dap yatâ zâizâiñ den sâbat? Nep zo Anutuñâ kwâknan pâip. Den singi âlip zo mân dâzângobat oi ko, yei, Kembunâ dap otnibap? ¹⁷ Nep zo ninâ umgât tuuwan sâi ko sângân membam. Ninâ umgât mân tuumangât zâizâiñ mân upat. ¹⁸ Zâizâiñ opman, zorat topñâ itâ. Nâ singi âlip mem ândiman, zo a dâzângom

ândim zengâren gâbâ sângân mân meman. Nâ zorat sâtâre opman. Oi singi âlip sâman, zo sângânâ sâkkât kut nâi nâi mimban sânetâ birâman.

Paulo zâk a top top zengât kore a oip.

¹⁹ Nâ a aksik zengât dumunân mân ândiwan. Kore mâman mân ândiwanâ laj kore otzingâm ândian. A donbep zîj singi âlip nângâm Kembugât singi upigât yatâ op ândian. ²⁰ Yuda a zen sot ândim Yuda zengât orot mâmegât tenjâyân ândiwan. Zo Yuda a zîj Kembugât singi upigât yatâ orâwan. Mosegât gurumin den zo lum kore upme, zen sot ândimnâ gurumin dengât kore a yatâ orâwan. Ninâ gurumin dengât kore a bujandâ a kore upme, zen Kembugât singi upigât orâwan. ²¹ Um kâtik a, Kembugât den mân nângâme, zen sot ândim zîj ândime, zo yatâ orâwan. Um kâtik a, zen Kembugât singi upigât yatâ orâwan. Nâ Anutugât mâtenjan gurumin den mân nângâm ândim buj. Nâ Yesu Kristogât den kâtik, zo mem ândiman. ²² A singi âlip bituktâ zemzingap, zen sot ândim orot mâmezîj yatâ op ândiwan. Zen Anutugât singi âlip nângâm Kembugât singi upigât yatâ orâwan. A top topnâ zengâren ândim zengât holiyâk mem ândiman. Zo nâmbutnâ zîj Anutugât singi upigât yatâ op ândiwan. ²³ Zo yen bujâ. Singi âlip laj kârâm âibapkât yatâ opman. Oi singi âlip bonjâ zo nâgâren sot zengâren âsagibapkât yatâ op ândiman.

Sârârâk kârâm kâtigem âi kikerân takâm neule muyaginat.

²⁴ Zen itâ nângâme mo? Dâp orotnangât sombemân a katep zen aksik sârârâk kârâbi. Ka neule mimiñ, zo ko a kânokjak kâtigem âi mimbap. Oi zen yatik sumbemân neule mimbîgât kâtigibi. ²⁵ Katep zen imbanâzîjngât dâp op kendon ândime. Zen neule yennâ, zinzîj kâtik buj, zorat yatâ upme. Nen ko sumbemân neule zinzîj kâtik, zorat yatâ utnat. ²⁶ Nâ ninak sârârâk kârâman, zo kiket zo ekjâ târâragâk âiman. Nâ kâlâunâ yennan mân lum pâman. ²⁷ A singi âlipnâ dâzângom ândia Anutunâ nâgât nângi mân dâp oi kâbakjenigi ginjâ opamgât

sâknangât âknâle zo mem gei kwap kubikjâ sâknangât a kutâ op ândiman.

10

Isirae a zengâren kut nâi nâi muyageip, zorân giremniñ uap.

¹ Bukurâpnâ, nâ Isirae a sâkurâpnîj kut nâi nâi urâwe, zorat sa nângânek. Zen aksik Mose sot unumunum ombenjan âim saru nirem nâmbut âiwe. ² Zen aksik Mosegât kâmut upigât unumunum ombenjan âim saru nirewe. Too zorân too sanjonzingip yatâ oip. ³ Oi Anutunâ nalem muyagem zîjgi zen aksik niwe. ⁴ Oi too Anutunâ muyagem zîjgi, zo zen aksik niwe. Too zo Anutugât kârân gâbâ gei niwe. Oi kât zorat kutnâ Kristo. Kristo zâk hân kabânan too zîjgi, zorat dâp galem otzingâm ândeip. ⁵ Ka zengâren gâbâ donbep patâ Anutunâ zîjgiri mân dâp oi mirâ kamân kâtikjan kâbakjezîjgi mom nanjâwe. ⁶ Zengâren kut nâi nâi muyageip, zorân giremniñ uap. Zen bâliñ urâwe, zo nen yatik upemgât. ⁷ Mosegât kâmurân gâbâ nâmbutnâ zen lopiogât kore mâman urâwe. Korinti a zen ko yatâ mân upi. Mosegât a gakârâpnâ, zen Kembugât nelâmzângoi lopio sobim sâtâre urâwe. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “A zen ge tap sii nalem nemnâ zaat kep kom kirâwe.”

⁸ Oi Mosegât kâmurân gâbâ nâmbutnâ zen laj op ândiwe. Nen a ambân laj ândiândîj zo yatâ mân utnat. Zen bâliñ urâwegât sirâm kânogân 23 tausen yatâ zo zîj muwe. ⁹ Nen ko Kembugât mâtenjan bâliñ mân utnat. Zâizâiñ mân utnat. Zengâren gâbâ nâmbutnandâ zâizâiñ utne Anutunâ sâi mulumnâ zîjgi muwe. ¹⁰ Oi nen Kembugâren âkon den mân sânat. Zo zengâren gâbâ nâmbutnandâ âkon den sâm Kembu sâm bâliñ kwâknangâne tâmbet tâmbet marîjandâ tâmbetzângoip.

¹¹ Zengâren kut nâi nâi âsageip, zorân giremniñ uap. Hângât narâknâ âkâbâ sâi narâk patâ mâte oi ândien, nenngât den zi sâm giremniñ kulemguwe. ¹² Zorat Korinti a zengât girem den nâi dâzângua nângânek. Nâi zâk ziknangât nângi zâizâiñ op itâ sâmâp, “Nâ a kâtiknâ.” Yatâ sâbap

zo ko lorebapkât galem oranjâm ândibap. ¹³ Zengâren mâsimâsikâ âsagem gâip, zo a donbepziñangât dâp muyagemap. Oi Anutunâ sâi kâtigemap, zâk mâsimâsikâyân mem bâbâlân koi imbanâziñangât dâp mân walâbap. Oi mâsimâsikâ gâbap dâp mâtâp nâi tirâpzanngoi âlip kâtigem kinbi.

Kembugât nalem nem Satangât nalem niniñ, zo mân taap.

¹⁴ Zorat opnâ bukurâpnâ, zen lopio sot lopiogât singi sii nalem, zo kândâtkom ândibi. ¹⁵ Zen nângânângâziñoot ândime, zorat den zi sa ziñak nângâm iknek. ¹⁶ Wain hâkobân zeip, zorat sâiwap sâmnâ nemnâ Kristo gilâmñangât op târotâro upmen. Nalem namun nemnâ Kristogât sunum sot târotâro upmen. Zo nângâm biranbi. ¹⁷ Nalem kânok zo nemnâ a donbep nen kâmut kânok upmen. Kristo sot pâlatân op kâmut kânok upmen.

¹⁸ Zen Isirae a ziñ upme, zo nângânek. Kembugât tirik namin Kembugât singi nalem uunâ a ândime, zen nep zo tuum ândim Kembu sot târotâro upme. Oi zen kâmut kânok op Anutugât singi nalem pâpanñan nep tuum zobâ nalem nâmbutnâ mem nem ândime. ¹⁹ Den san, zorat topnâ dap yatâ? Lopiogât sii nalem niniñâ, zorat nângâne bon upapkât san mo? Mo lopio zikñangât nângâne bon upapkât san? ²⁰ Yatâ bunâ. Den san, zorat topnâ itâ. Um kâtik a, zen ko lopiogât sii nalem ume, zo Anutugât singi bunâ. Zo Satang sot wâke, zengât singi uap. Oi nâ Korinti a zengât itâ san. Zen Satang sot wâke zen sot târotâro mân upi. ²¹ Kembugât hâkobân gâbâ too nem wâke zengât hâkobân gâbâ too niniñâ, zo mân taap. Oi Kembugât nalem nemnâ wâke zengât nalem niniñâ, zo mân taap. ²² Kembu zâk kuk otniñgâbapkât yatâ utnat? Mo dap nânge? Nengât imbanandâ zâk wâlap? Yatâ bunâ.

Nâi zâk zikñangât nângi zari ândei mân dâp upap.

²³ A ziñ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotnik ziap.” Ka nâ itâ sa nângânek. Kut nâi nâi nâmbutnâ oindâ zorânâ mân betniñan mimbap. ²⁴ Nâi zâk zikñangât

mân nângâm bukunangât nângâbap zo ko âlip upap.

²⁵ Angâgwangâ minduminduyân zuu bâu sângân minâ sâm âlip mimbi. Um oset mân upi. Zi lopiogât singi sâm mân mâsikâziñgâbi. ²⁶ Wangât, Kembuniñâ zâk hân sot kut nâi nâi piksâm ziap, zorat mariñâ ândiap, zorat.

²⁷ A um kâtik nâiñâ buku otziñgâm mirânan zâinâ sâi zâibi. Oi sii nalem ziñgi zorat topnâ mân mâsikâm nimbi.

²⁸ Ka nem tatnetâ bukuziñâ nâiñâ ga dâzangobap, “Bâu zi lopiogât singi sâsânan goknâ.” Yatâ sâbap oi ko mân nimbi. Zo sâm muyagem zingâbap, a zâkkât op nângâm birâbi. ²⁹ Zo nine umziñ sumun opapkât bunâ. Nalem zo ninetâ sâi ko bukuziñâ niegât nimbâ sâm nem um sumun opapkât. Nâ yatâ sa zengâren gâbâ nâiñâ itâ sâbap? “Ninâ umnâ nângâm kwâka mân zei upâ sa bukunâ nâiñâ pâke pambap? ³⁰ Nâ Anutugâren sâiwap sâm nia wangât bukunâ nâiñâ nângâm bâliñ kwatnibap?”

³¹ Nâ zorat itâ sa nângânek. Zen sii nalem ninam mo kut zo mo zo utnam a ziñ zingitnâ Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât nângâmnik upi. ³² Zen Yuda a sot Grik a sot Anutugât kâmut zengât mâteziñan tosaziñ bun ândine âlip upap. ³³ Nâ yatigâk a top topnâ zen niknetâ dâp upapkât nângâm ândiman. Nâ ninañgât nângâm bunâ. A donbep, zengât nângâm opman. Zen Kembugât singi âlip nângâm âlip upigât nep tuuman.

11

¹ Nâ Kristogât mâtâp lânman. Zen zo yatik orot mâmenâ ek nângâm wâratkum ândibi.

A ambân topniñâ.

² Zen kut nâi nâi orâwan sot den dâzangowan, zorat nângâm lum upme. Zorat nânga âlip opmap. ³ Oi zi den nâi sa nângânek. Kristo zâk agât kâuknâ. Anâ ambângât kâuknâ. Oi Anutu zâk Kristogât kâuknâ. ⁴ Minduminduyân a nâi zâk kâuk pâkenâ tâi ninâu sâbap mo Anutugât den sâm muyagibap. Yatâ oi kembu patânâ anjun upap. ⁵ Minduminduyân ambân nâi

zâk kâuk pâke buŋ ândim ninâu sâbap mo Anutugât den sâm muyagibap. Zâk yatik oi opŋâ anjun upap. Ambân yatâ zo, zâk ambân laŋ ândiândiŋ kâukziŋ sâmot mim-iŋâ, zen yatâ anjun upap. ⁶ Ambân nâi kâuk pâke mân pam ândei kâukŋâ mânânŋât nanŋâne anjun oi dâp upap. Ka ambân zo yatâ okŋanŋâbigât anjun opŋâ kâuk pâke pam ândibap. ⁷ Minduminduyân a zâk kâuk pâke mân pam ândibap. A, zâk neule âsakŋâ mariŋâ, Anutu, zâkkât holi tobat sot wikin yatâ. Ambân ko, zâk agât wikin.

⁸ A, zâk ambânŋâren gâbâ mân muyageip. Ambânŋâ agâren gâbâ muyageip. ⁹ A, zâk ambânŋât opŋâ mân muyageip. Buŋâ. Ambân, zâk agât opŋâ muyageip. ¹⁰ Ambân, zâk agât ombeŋan ândiapkât kâuk kâpim ândibap. Yen ândei sumbem a ziŋ iknetâ bâliŋ opapkât sâsân.

A sot ambân, nen ârândân Kembugât mâtenan kinat.

¹¹ A, zâk zikŋik Kembugât mâtenan mân kinbap. Ambân, zâk zikŋik Kembugât mâtenan mân kinbap. ¹² A ambân ârândân kinbapot. Ambân, zâk agâren gâbâ muyageip. Zo yatik a nen ambân zenŋâren gâbâ âsagimen. Nen sot kut nâi nâi zo Anutugâren gâbik gawen.

¹³ Zen ziŋak nânŋâm iknek. Minduminduyân ambân nâi kâuk pâke buŋ ândim Anutugâren ninâu sâi dâp upap mo buŋâ? ¹⁴ Oi a nâi zâk kâuk sâmotŋâ kârep mem ândei ikne dâp upap mo buŋâ? Zorat topŋâ mârum siŋi âlip mân mem ândiwe, zen zoren nânŋâm ândiwe. ¹⁵ Oi ambân nâi kâuk sâmot ilimbam tâi ikne âlip opmap. Anutuŋâ kâuk sâmot ilimbam ziŋgâmap, zo kâuk pâkeziŋ. Kâuk sâmot ilimbamŋâ zo zâkkât neulenâ. ¹⁶ Nâi zâk den zi birâbâ sâm itâ nânŋâbap. Zo birâbirân, zo nen sot Anutugât kâmut nâmbutŋâ nen mân upmen.

Korinti a zen nalem nem gulipmalip urâwe.

¹⁷ Zen mindumŋâ kut nâi ziŋ upme, zorat nânŋa mân dâp oi girem dâzânŋuan. Zen âlip mân opŋâ bâliŋ op ândime. ¹⁸ Yesugât kâmut zen mindunetâ kâsâp muyagemap. Zen ziŋak kâmutŋâ

kâmutŋâ sâm kâsâpagome. Yatâ sâm dâtnone nânŋa perâkŋak yatâ uap. ¹⁹ Oi kâsâp zo yen buŋâ. Zenŋâren gâbâ nâmbutŋandâ den siŋi âlip mem kâtigie, zenŋât topziŋ muyagibapkât âsagiap. ²⁰ Ka zen nalem ninam mindumŋâ Kembugât nalem kâtik nem gulipmalip upme. ²¹ Nalem mem gamŋâ ziŋâ kâsâpkum zikŋik zikŋik nime. Nâi zâk tepŋanŋât opmap. Nâi zâk âkon buŋ nemap. Nâi zâk too waiŋ donbep nemŋâ um gulip opmap. ²² Wangât yatâ upme? Ziŋ mirâ kârum ko yatâ upme? Zen nalem too ninâ sâm mirâziŋan nimbe. Zen wangât Anutugât kâmut zenŋât nânŋâne gigin oi a kanpitâ sot nalem buŋ ândime, zen anjun kwatziŋgâme? Zorat wan den dâzânŋobâ? Nâ sâm âlip kwatziŋgâbat? Buŋâ. Nâ zirat mân sâm âlip kwatziŋgâbat.

Kembugât nalem niniŋ, zorat den.

²³ Nâ Kembugâren gâbâ den mewan, zo ziŋgâwan. Zo itâ. Kembu Yesu zâk Yudanâ tirâpzânŋoi gâsuwe, zo mân âsageip, narâk zoren Yesu zâk arâpŋâ sot tap nalem meip. ²⁴ Nalem nâi memŋâ sâiwap sâm namuŋ itâ sâip, “Zi sunumnâ. Zi zenŋât siŋi san. Nâgât nânŋâm nalem zi itâ nem ândibi.” ²⁵ Nalem ninetâ Yesuŋâ waiŋ too hâkop memŋâ itâ sâip, “Hâkop ziren târotâro irakŋanŋât gilâmnâ taap. Gilâmnandâ narâk ziren târotâro irakŋâ âsageziŋgâbap. Nimbi dâp nâgât nânŋâm yatik nem ândibi.” ²⁶ Zen nalem sot too zo nimbi dâp Kembu moip, zorat siŋi sâm muyagem ândine âburibap.

²⁷ Zorat nâi zâk mân orotŋâ opŋâ Kembugât nalem sot too, zo nimbap, zo nem gulipkum tosa mimbap. ²⁸ Zorat nalem sot too zo ninâ sâm umziŋanŋât topŋâ ek nânŋâmŋâ Anutugâren sâm muyagemŋâ nimbi. ²⁹ Nâi zâk Kembugât sunum egi yenŋâ oi nimbap, zâk hâuŋâ mimbap. ³⁰ Zen zo yatâ gulip upmegât nâmbutŋâ lolot sot nâmbutŋâ sisi mâsek sot nâmbutŋâ mârum muwe. ³¹ Niŋak um topniŋ ek nânŋâm kubigindâ sâi ko Kembuŋâ hâuŋâ mân niŋgâbap. ³² Ka gulip okŋanŋindâ Kembuŋâ hâuŋâ niŋgâm kubikniŋgâmap. Um kâtik,

zen sot tâmbetagobemgât op zo yatâ kubikningâmap.

³³ Bukurâpnâ, zen nalem ninam mindum tatnetâ aksik gam nanngânetâ ko topwkap nimbi. ³⁴ Nâi zâk tepnangât oknangi ziknâ mirin nalem nimbap. Zen mindum Kembugât nalem kâtik nem gulipkune hâuñâ muyagezingâbapkât yatâ upi.

Den nâmbutnâ zo ninak gam dâzângobat.

12

Kaapumñâ nenngâren nep tuumap.

¹ Bukurâpnâ, Nen nep top top tuunat, zorat Kaapumñâ imbanñâ ningâmap. Zorat kwakpegât dâzângua nânngânek. ² Zen mârurnan um kâtik ândine a zinj diizingâne lopio diñ buñ, zâkkâren pâlatân op ândiwe. Zen lopiogât kembuniñâ sâm kin topnan ândim gulipmalip op ândiwe. ³ Zorat torenñâ nâi itâ sâm dâzângua nânngânek. Nâi zâk Anutugât Kaapumñâ mam oknangi dap op itâ sâbap? “Yesu, gâ sâm bâlin kwatgigan.” Oi nâi zâk Tirik Kaapumñâ mam mân oknangi dap op itâ sâbap? “Yesu, zâk Kembu patâ.”

⁴ Anutugât umâlepnanngât op sâi Kaapumñâ imbanñâ ningi nep top top tuumen. Kaapum, zâk kânok. ⁵ Kore orotnâ top top ziap, zo donbep. Nep marinñâ, zo Kembu kânok. ⁶ Singi âlipkât mâtâp topnâ topnâ ziap. Imbanñâ marinñâ Anutu kânok. Zâk imbanñâ muyagem ningâmap. ⁷ Kembugât kâmurân nen ârândân âlip ândinatkât Kaapum zâk a kânok kânok imbanñâ muyagem ningâmap. Nâi zâk Kaapumñâ mam oknangi kut nâi nâi âsagemap, zorat topnanngât den nânngâm sâmap. ⁸ Nâi zâk Kaapumñâ mam oknangi den nânngânangâ zo sâmap. Nep zagât, zo marinñâ Kaapum kânok. ⁹ Nâi zâk Kaapumñak mam oknangi nânngâm pâlatân patâ op ândimap. Nâi zâk Kaapumñak mam oknangi a sisi mâsek kubikzingâmap. ¹⁰ Oi nâi zâk sen mârât kulem tuubapkât imbanñâ pindâmap. Nâi zâk Anutugâren gâbâ den mem sapsubapkât imbanñâ pindâmap. Nâi zâk Kaapumñâ imbanñâ pindi den sot kut nâi

nâi zorat topnâ nânngâm kubik sapsuamap. Zâk itâ sâmap, “Zo Kembugât Kaapumân gok.” Mo itâ sâmap, “Zo wâke sot Satan, zengâren gok. Zo bâlinñâ.” Nâi zâk singi âlip den gându unaknan sâbapkât imbanñâ pindâmap. A nâi den gându unak zo nânngâm a dinniñan melânjbapkât imbanñâ pindâmap. ¹¹ Nep top top zo Kaapumñak tuumap. Kaapum zâk ziknak nânngâm nep zo mo zo a marinñâ dâp kâsâpkum ningâmap.

Sâknin ko kânok, kore mâman donbep.

¹² A nen sâkninandâ kânok, ka sâkkât kore mâman, zo donbep. Oi zen donbepnâ mâpotnetâ sâk kânok uap. Oi Kristogât kâmut nen zo yatik. ¹³ Kaapum kânoknak tooyân mâpotningi kâmut kânogâk urâwen. Yuda a sot hân nâi gok, Kore a sot a kutâ, nen aksik Kaapum kânok zorigâk miwen. Kaapumñâ umniñan piksâm zimbapkât miwen.

¹⁴ Oi sâkkât kore, zo kânok buñâ. Zo donbep. ¹⁵ Oi ki zâk dap op itâ sâbap? “Nâ bet buñâ. Nâ sâkkât torenñâ mân uan.” Den yatâ sâmñâ dap op sâk birâm ziknik ândibap. ¹⁶ Mo kindap zâk dap op itâ sâbap? “Nâ sen buñâ. Nâ sâkkât torenñâ mân uan.” Yatâ sâmñâ dap op sâk birâm ziknik ândibap. ¹⁷ Sâgân sinniñâ zei sâi ko sâknâ kindap kârubap. Mo sâgân kindabâk zine sâi sângân kârubap. ¹⁸ Anutu zâknâ yatâ nangi zeipkât sâkkât kore nep top top sâm zingip. ¹⁹ Sâkkât kore mâman zen nepzin kânok oi sâi sâk zâk bâlin opnâ buñ opap. ²⁰ Zi ko kore mâman donbep, ka sâk ko kânok.

²¹ Senñâ dap op bet itâ dukubap? “Nâ gâ bujik âlip ândibat.” Mo kâuknâ dap op ki itâ dâzâkobap? “Nâ zet buñâ âlip ândibat.” ²² Yatâ mân ziap. Sâkninangât torerâpnâ lolotnâ zen buñ utne sâi âlip mân ândibem. ²³ Oi sâkninangât torerâpnâ giginñâ zinñâ galem otzingâmen. Oi sâkninangât torerâpnâ mân igiknâ zo ekap zângoindâ âlipnâ yatâ ândime. ²⁴ Sâknin torerâpnâ muyap zime, zo yatâ neule mân pam ândimen. Oi Anutunñâ sâk muyagem torerâp nâmbutnâ giginñâ zen nep patâ sâm zingip. ²⁵ Zo sâkninangât torerâp kâsa mân op kore orangâm ândibigât yatâ

oip. ²⁶ Zorat torenjâ nâinjâ sâknam nângi nâmbutjâ, zen ârândân nângâbi. Mo nâinjâ sâtâre oi nâmbutjâ zen yatik sâtâre op nanjâbi.

Nep a topjâ topjâ ândie.

²⁷ Zen aksik patâ mâpotne Kristogât kâmut ue. Nep top top tuume, zo ko zen kâmut kânok ue. Zen Kristogât sâk bonjâ yatâ ue. Kristo zâk kâukziñ ândiap. Oi zikjik zikjik sâkñangât kore mâman ue. ²⁸ Oi Anutu zâk kâmut gakârâpnâ, nengâren a itâ nâmbarip. Aposolo gâsum sâlâpnângoip. Ombejan Anutugâren gâbâ den mem sâsân a. Ombejan den singi âlip kwâkâm zingâzingân a. A sisi mâsek kubikzingâzingân, berân mâme a sot a sâtjâ, oi a den gându mârâtjan sâsân. Zo yatâ nâmbarip. ²⁹ Nen Aposoloyâk nâmbarip? Mo nen aksik Propete a mo kwâkâm zingâzingân a nâmbarip? Nen aksik sen mârât tuutuunangât imbanjâ ningip? Zo yatâ bujâ. ³⁰ Nen aksik patâ sisi mâsek kubikkubikñangât imbanjâ ningip? Mo den gându unakjan sânatkât imbanjâ ningip sot den zo nângâm melâjnatkât imbanjâ ningip? Yatâ bujâ. ³¹ Zorat itâ sa nângânek. Zen Kaapungât imbanjan Yesugât kâmut mem kâtikjan kwatzingânam op nep tuubi. Nep top top zorat san. Zi ko nep zo tuubigât nâjâ mâtâp âlipjâ nâi, zorat dâzângua nângânek.

13

Umnijandâ mân gâsâyagom nep âlip tuugindâ mân dâp upap.

¹ Nâ Kaapum imbanjan a gânduyân mo sumbem a zengât gânduyân Kembugât den sâbam ua umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzângobap zo ko sa lâmun kâmam yatâ den kwamitjik opap. ² Nâ Propete op ândim kut nâi nâi âsagemap, zorat topjâ nângâbam sot singi âlipkât topjâ nângâm kwâtâtebam oi bakjâ sa âbângubapkât zorat nângâm pâlâtân imbanjâ zemnigi sâi ko umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzângobap, zo ko nâ a yennâ opam. ³ Oi kut nâi nâinjâ zemnigap, zo a kanpitâ zingâm nanjâm

sâknâ bira kârâpkât singi opap, oi umnandâ bukurâpnâ mân gâsuzingâbap zo ko nâ a yennâ op nanjâbat. Kut nâi nâi zo ua sâi zorânâ âlipjan mân kwatnibap.

Buku opjâ mâtâp âlipjâ lâjnat.

⁴ Nâi zâk umjandâ bukurâpnâ gâsuzingâmapjâ lumbejâ ândibap. Bukurâpnâ, zen kuk mân otzingâbap. Zâk sâk mâme mo zâizâinj mân upap. ⁵ Kut nâi mân orotjâ zo mân upap. A zo zikjâ kutjâ mân mem zaatpap. Um kâlak bujâ. A zengât tosa mân mem ândibap. ⁶ Bâlijandâ laj kâri umbâlâ upap. Oi den bonjandâ laj kâri zorat umâlep upap. ⁷ A umjandâ bukurâpnâ gâsâzângomap, zâknâ bukurâp zengât nângi zâizâinj opmap. Oi bukurâpnâ zinj kulem bâlijâ okñangâne mân lorebap. Oi sâknam sot kut nâi nâi bâlijâ zo zâkkâren muyagei mân lorem kâtigem kinbap. Anutunâ gâtâm tânnângobap, zorat umâlip op mambât ândibap.

Buku orotjâ, zorân mân buj upap.

⁸ Umnâ buku orotjâ, zo mân buj upap. Ka Kembugât den sâsân, zo buj upap. Oi den gându nâin nâin sâsân, zo buj upap. Den topjâ nângânângân, zo buj upap. ⁹ Zo itâgât. Hânân zi ândien, zorat op ko torenjik nângâmen. Zorat op ko den sâmen, zo torenjik opmap. ¹⁰ Gâtâm hângât narâknâ âkâbabân bonjâ muyagei orot mâmeniñ kwakjâ, zo buj op nanjâbat. ¹¹ Nâ katep ândiwanân katep den sâwan. Oi katep um yatâ nângâm ândiwan. Bet ko lâmbatjâ a opjâ katep nângânângân, zo birâwan. ¹² Narâk ziren kut nâi nâi ikmen, zo tooyân egindâ gâutgâut opmap, zo yatâ. Gâtâm ko bonjâ ek nângânat. Narâk ziren torenjik nângan. Gâtâm bonjâ ek nângâbat. Anutunâ nek nângâmap, zo yatâ ek nângâbat.

¹³ Zinzinj kâtik zimbi, zo nângâm pâlâtân, um bâbâlan op mambât ândiândinj sot umjâ gâsâyagom buku orotjâ, zen karâmbut. Buku orotjâ, zo patâzinjâ uap.

14

Anutugât den sâm muyamuyagiņ, zorâņâ nep patâ.

¹ Zen umziņandâ gâsâyagom ândibigât kâtigibi. Kaapumņâ nep top top niņgâmap, zo tuunam kâtigibi. Anutugât den sâsâņ nep, zorat nâņgâne zâizâiņ upap. ² Nâi zâk den gându uņakņan sâmap, zo a mân dâzâņgom Anutu dukumap. Zâk Kaapumņâ mam okņangi den gându uņakņan sâi a zen kwakme. ³ Ka nâiņâ a denân Kembangât den sâm muyagemapņâ a kâtigibigât betziņan mimbat. Zen um bâbâlâņ upigât dâzâņgomap. ⁴ Nâi zâk den gându uņakņan sâmapņâ zik umņâ Kambu sot pâlâtân op kâtigibapkât sâmap. Ka nâi zâk a kâmut zengât mâtezîņan Kembangât den muyap sâm muyagemapņâ kâmut ziņ siņgi âlibân kâtigibigât sâmap. ⁵ Zen aksik patâ den gându uņakņan sâne nâņga âlip upap. Ka Anutugât den a denân muyap sâm muyagine nâņga âlip nâi upap. A nâi zâk Kembangât den muyabâk sâm muyagemap, zâk den gându uņakņan sâmap, zo walâbat. A nâi minduminduyân den gându uņakņan sâmņâ melâņ a denân dâzâņgoi âlip upap. Zâk yatâ opņâ Kembangât den muyap dâzâņgomap, zo yatâ upap. Yesugât kâmut zen Kembangât den nâņgâm âlip upigât otnigi yatâ san. ⁶ Bukurâp, nâ zengâren gam den gându unakņan den sâm dâzâņgom dap op betziņan mimbat. Nâ Anutugâren gâbâ den nâi mân mem ga muyap dâzâņgobat, zo dap op betziņan mimbat? Nâ nâņgânâņgâ den mo sâm kwâkâziņgâziņgân den mo Kembangât den nâi mân mem ga dâzâņgobat, zo dap op betziņan mimbat?

Kembangât den ekapņoot mân sâbi.

⁷ Kut nâi yenņâ kâmam sot uluwet zo kune diņâ muyap mân sâi dap op nâņgâbi. ⁸ Mo lâmun waatne kwamitņâ muyap mân sâi dap opņâ kâmbamgât kut nâi kubikņâ âi pâiziņgâbi? ⁹ Oi zen yatik gându uņakņan den ekapkum sâne a nâmbutņâ dap op nâņgâbi? Dinziņâ zo yenņan âibap. ¹⁰ Hân dâp a den gându top top zem ariap. Mâirâp ziņak dinziņâ zo nâņgâme.

¹¹ A nâiņâ den gându nâi sâi nâņga kwakmak upap. Den zorat mariņandâ nâgât nâņgi kamân nâi gok upap. Oi nâ yatik zâkkât nâņga zâk kamân nâiņ gokņâ upap.

¹² Oi zengâren topņâ yatik ziap. Kaapumgât imbaņâ zengâren muyagibapkât nâņgâm sâme. Zo âlipņâ. Ka nâ itâ sa nâņgânek. Zen Kaapumgâren gâbâ imbaņâ mem Yesugât kâmut mem kâtikņan kwatziņgâbigât otziņgi ândibi.

¹³ Zorat den gându uņakņan den sâbapkât imbaņâ zemņâņgap, zâk den zorat topņâ nâņgâm mâburibapkât imbaņâ zorat Kembangâren ninâu sâi bekņan mimbat. ¹⁴ Nâ den gându uņakņan ninâu sâbat, zo ko um dâpnandâ upap. Oi nâņgânâņgânâ zo mân nâņgâm kubiksa yen zimbap. ¹⁵ Zorat nâ dap upat? Itâ upat. Nâ um dâpnandâ ninâu sâbat sot nâņgânâņgânandâ nâņgâm lâunandâ ninâu sâm sapsuga âlip upap. Um dâpnandâ kep mimbat sot nâņgânâņgânandâ nâņgâm simbitkum kep mimbat. ¹⁶ Gâ um dâpkandâ den gându uņakņanâk Kembangâren sâiwap sâna a kândâtņan gokņâ diņgâ mân nâņgâmņâ dap op perâkņak sâbat? ¹⁷ Gâ sâtâre den bonņâ zo sâban. Oi a zorâņ kwagi dap dap yatâ oi zorâņâ tângubap? ¹⁸ Zen den gându uņakņan sâne nâ walâziņgâm sâman. Zorat Anutu sâiwap sâm dukuman. ¹⁹ Ka nâ itâ sa nâņgânek. Den gându uņakņan sâsâņangât nâņga bon oi sâi minduminduyân den gându uņakņan den kârep patâ sâbâ sâm sâbam. Nâ zorat nâņga giap. Ka Kembangâren den memņâ minduminduyân muyap sâm muyagiņ, zorat nâņga zariap.

Kembangât den âragunam katep tobat mân upi.

²⁰ Bukurâpnâ, den nâņgâm kubikkubikņangât nâņgânâņgâziņandâ katep yatâ mân upi. Nâņgânâņgâziņandâ lâmbatlâmbatņâ zengât dâp upap. Bâliņâ nâņgâbi, zo ko umziņandâ katep mâik yatâ upap. ²¹ Mârumņan Yuda a ziņ um kâtik ândine Kambuņâ den nâi itâ sâip. Zen zo Kembangât gurumin den ekabân kulemgune ziap,

“Kembu zâk itâ sap, ‘Nâ hân nâin goknâ sângonzângua kâmut zi zengâren gam den gându nâin nâin nâgât den dâzângone laŋ mân nângâbi.’”

²² Oi zorat torenjâ sâbâ. Gându unaknan den sâsân, zo top lâkulâku nâi uap. Oi zo Yesugât kâmut zengât sinji mân uap. Zo um kâtik zengât sinji. Oi Anutugâren gâbâ den mem muyapnâ sâm muyamuyagin, zo top lâkulâku nâi uap. Zo a um kâtik zengât sinji bunâ. Zo Yesugât kâmut zengât sinji.

²³ Yesugât kâmut zen aksik mindum aksik gându unaknan den sâne sâi a yennâ, a um kâtik zâk zingitnâ sâbe, “Um gulip otzingap.” ²⁴⁻²⁵ Um kâtik zin zingitnâ sâi zorat nângâne Kembugât top lâkulâku nâi mân opap. Yesugât kâmut mindumnâ Anutugât den muyap sâm muyagem tatne a yennâ, um kâtik nâi zengâren gam den sâbi, zo nângâbap zo ko aksik umnangât topnâ sâm muyagine den zo umnan giari umnâ melânbap. Oi umnan kut nâi nâi tik zemap, zo muyagei umnâ melâni hânân gei pindijsâm zem Anutu mâpâsem itâ sâbap, “Anutu zâk perâknak zen sot ândiap.”

Bet bâsan mân mindubi.

²⁶ Bukurâp, zorat dap dap? Zen mindunâ sâm um bet bâsan mân gabi. Nâi zâk sâtâre kep nâi mem gâbap. Nâi zâk kwâkâm zingâzingân den mem gâbap. Nâi zâk Anutugât den unaknâ. Nâi zâk den gându unaknan sâbâ sâm sâbap. Nâi zâk den gându unaknâ zorat top sâsân sâbâ sâm sâbap. Zo Kembugât den laŋ kârâbapkât upi. ²⁷ Den gându unaknan den sâna sâm donbepnâ bunâ, zagât mo karâmbutnâ sâbi. Donbepnâ mân walâm sâbi. Oi ziknik ziknik sâne a kânoknâ mâburem topnâ sâbap. ²⁸ Ka mâbumâbure a nâi mân tâi ko minduminduyan den gându unaknan mân sâbi. Nâi zâk sâbâ sâm zâk ziknik Anutugâren sâbap. ²⁹ Anutugât den muyap sâsân, zo a zagâtnâ mo karâmbutnâ sâbi. Oi nâmbutnâ zen den zo nângâm sâlâpkum sâbi. ³⁰ Nâi zâk tâi Kaapumnâ umnan den pâi sâbam oi a den kândom sâbap,

zo birâbap. ³¹ Anutugât den sâm muyamuyagin zo utnâ sâm upi. A nâinon sâm nângâm ge tâi a nâigoot sâm dâzângobap. Sâm mânângât dâzângobi, zorân âlip upap. Oi sâne a nâmbutnâ zin nângâm umzin bâbâlan upap. ³² Anutugât den sâsân a zen Kaapumgât den sânam otzingi sâbi. Mân sânam otzingi birâbi. ³³ Anutu zâk gulipmalipkât Anutunâ bunâ. Zâk lumbenân orotnangât Anutu. Anutu kânok, diŋâ kânok. A kânoknak pâtârânâk sâbap. Ambân zen minduminduyan den hirijsâm tapi.

³⁴ Yesugât kâmut kamân dâp zen mindum ambân zen hirijsâm tapme. Korinti zen zo yatik utne dâp upap. Ambân zen yatâ opnâ giginâ ândibigât nengât orotnâ yatâ ziap. Oi zo yatik Kembugât gurumin denân ziap. ³⁵ Ambân zen den nâi mâsikâm nângânam mirâzinan âi arâpzin mâsikâzingâbi. Ambân nâinâ minduminduyan den sâi anunnoot upap. ³⁶ Korinti a zen zâizâin upme, zengât sa nângâne. Zen dap nânge? Anutugât den nâ zengâren topkwap muyageip, mo zen ziinik nângâwe?

³⁷ Zengâren gâbâ nâinâ ziknangât nângi Propete mo a Kaapunnoot upap zo ko den kulemgum zingan, zo Kembugât sâtkât kulemguan, yatâ nângâbap. ³⁸ Nâi zâk den zi nângi bon mân upap, zo zâkkât nângindâ Anutugât den sâsân a mân upap. ³⁹ Zorat bukurâpnâ itâ sa nângâne. Zen Anutugât den muyap sapsusun, zorat kâtigibi. Den gându unaknan sâsân, zorat pâke mân kwapi. ⁴⁰ Minduminduzinan gulipmalip mân op, orotnigâk utnetâ a nâmbutnâ zin zingitnetâ dâp upap.

15

Yesu zâk mumunan gâbâ zaatnâ arâpnâ zengâren muyagezingip.

¹⁻² Bukurâpnâ, sinji âlip den dâzângua nângâwe. Oi zo mem ândime. Sinji âlip kwâkâm zingâwan, zo yatik mem ândie oi ko âlip kubikzingâbap. Mo dap nânge? Sinji âlip dâŋ mân mem ândinetâ umzinan bonnâ mân âsagezingâbap?

³ Zen singi âlip nângâm ândibigât dâzângua nângânek. Singi âlip nângâwan, zo dâzângowan. Zorat kâuknâ itâ sâmbâ dâzângowan. Kembu Yesu, zâk den singi Kembugât ekabân ziap, zorat dâp opnâ bâlijanğât suup mem moip. ⁴ Oi Kembugât ekabân den ziap, zorat dâp Yesu hangoitâ zeî sirâm karâmbunjan Anutunâ mângei zaarip. ⁵ Zaatnâ Peterogâren muyageip. Zobâ arâpnâ nâmbutnâ zengâren muyageip. ⁶ Oi Yesugât kâmut tengânâ 5 tausen walip, zo mindum tatne muyagei igâwe. Zengâren gâbâ donbepnâ tok gwâlâ ândie. Oi nâmbutnâ muwe. ⁷ Oi Yakobogâren muyageip. Oi Aposolo aksik zengâren muyageizingi igâwe.

⁸ Paulo nâ zengât tengâyân mân ândiwan. Iraborâk gâsum sâlâpnogi nep a orâwan. Nâ bet, katep mân kubikanğâm âsageip yatâ nâ lan nâgâren muyagei egâwan. Aposolo zinjâ kot ninetâ mân dâp uap. ⁹ Nâ Aposolo nâmbutnâ zengât ombezingan. Nâ Anutugât a ambân kâmut zângom gâwan, zorat Aposolo kot ninetâ mân dâp uap. ¹⁰ Nâ Aposolo orâwan, zo Anutunâ um lâklâk otnim tânnogi Aposolo op ândian. Oi zâknjak tânnogi zorânâ nâgâren bon buñ mân oip. Buñâ. Aposolo nâmbutnâ zen nep tuune walâzingâm sâknâm nep tuum kâtigewan. Oi zo Anutunâ tânnogip, zorânâ mem kâtiknan kwatnigi singi âlipkât nep tuum kâtigeman. ¹¹ Nâ orâwan sot zinj urâwe, zorat mân sâbat. Yesu moip sot zaarip, zorat singi sâmbâ den singi âlip sâmbâ muyagimen. Oi Korinti a zen yatik mem ândie.

Yesu zâk mumunjan gâbâ zaaripkât za-atnat.

¹² Yesu mumunjan gâbâ zaarip. Den yatâ sâmbâ dâzângoindâ wangât zengâren gâbâ nâmbutnandâ mumunjan gâbâ za-atnaat, zo mân ziap sâmbâ? ¹³ Mumunjan gâbâ zaatnaat, zo kwâimbâmñâ Yesu mumunjan gâbâ zaarip, zo kwâimbâbi. ¹⁴ Oi Kristo mumunjan gâbâ mân zaarip sâmbâ ko den sâmbâ, zo bon buñ opap. Oi nângâm pâlatânzingi zo yatik bon buñ opap. ¹⁵ Oi zorik buñâ. Nen Anutugât itâ sâmbâ, “Zâknâ Kristo mumunjan gâbâ

mângei zaarip.” Oi mumunjan gâbâ za-atnaat mân zeî sâmbâ ko Anutunâ Kristo mân mângei zaarip opap. Zorat den sâmbâ, zo Anutugât den târârak mân sâmbâ sâmbem. ¹⁶ A mumunjan gâbâ zaatnaatnâ mân zeî sâmbâ ko Kristo mumunjan gâbâ mân zaarip opap. ¹⁷ Kristo mân zaari sâmbâ nângâm pâlatânzingi yennâ opap. Oi tosazinj tok zemzingâbap. ¹⁸ Oi Kristo nângâm pâlatân kwap muwe, zen tâmbetagowe yatâ opap. ¹⁹ Nen hânân narâk ziren Kristo nângâm pâlatân kwâknangâmen, zorat bonñâ mârumbem sot sumbembân mân mimbem sâmbâ ko umbâlâ patâ muyagebap.

Mumunjan gâbâ zaatnaat, zo tengâyâk zaatnat.

²⁰ Kristo, zâk perâknjak mumunjan gâbâ zaarip. Zâk a mumunjan kâdom otzingâm zaat ândiap. ²¹ Zo itâgât. A nâinjâ mumunjan topkwapningip. Zo yatik a nâinjâ mumunjan gâbâ zaatnaat, zo topkwapningip. ²² Nen aksik Adamgât kiurâp opnâ munat. Zo yatik Kristo sot târotâroninj ziapkât zaat nangânat. ²³ Oi tengânâ sâmbâ ziap, zo yatik zaatnat. Kâdom Kristo mumunjan gâbâ zaarip. Oi Kristo âburem takâbap, narâk zoren zâkkât singi a nen zaatnat.

²⁴ Âkââkân narâknjan Kristo zâk a kutâ sot zâizâinj sot imbanâzingoot aksik mem gei kwatzingâm kembu nepnâ zo Anutugât biknan pâi narâknâ âkâbap. ²⁵ Kembu Yesu, zâk kembu nep tuum kâsarâpnâ kin gobetnan kâbaknezingâm nangâm nepnâ tuum nangâbap. ²⁶ Kâsanâ boinjâ tâmbetkubap, zo mumunjan. Mumunjan zo buñ upap. ²⁷ Anutunâ a sot kut nâi nâi aksik Kristogât giginâ zâmbarip. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Anutunâ a sot kut nâi nâi aksik mem gei kinangât gobetnan kwatzingi mân walâbe yatâ.”

Den zo nângindâ Anutunâ nângi Kristogât ombenan giginâ upapkât mân sâmbâ. ²⁸ Nanñâ zâk a sot kut nâi nâi nen mem gei kwatningâmñâ Anutu Ibânangât ombenan op ândibap. Yatâ oi ko Anutu ziknak a sot kut nâi nâi nengât kembu patâning op ândibap.

Mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko bâlîñ upem.

²⁹ Korinti a zengâren a nâmbutñandâ a mumuñâ zengât op too sanjonme. Zo mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi dap dabân yatâ upe? ³⁰ Oi nen ko wangât sâknam kwâkñan ândiwennâ ândim gen? ³¹ Bukurâpnâ, Zen Kembuniñâ Yesu Kristo sot pâlatân op ândie, zorat sâtâre op itâ san. Nâ sirâm dâp mumuñandâ mâte ot-nigi ândian. ³² Den sumbuñâ sa nângânek. Nâ Epeso kamânân zi bâu ulin zen sot agowan. Ka mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko wan bonñâ membam? Den zo sumbuñâ san. Mumuñan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko itâ sa dâp opap, “Mukan munat. Zorat mân nângânâñgâ op itârân sii nalem om nem sâtâre utnâ.” Nâ sa nângânek. Zen yatâ mân nângâbi.

³³ Zen umziñ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ a nâi a lan ândiândiñâ zengâren pâlatân upap zo ko orot mâme âlipñâ zo gulipkubap. ³⁴ Zen umziñ kubikñâ ândiândi bâlîñâ birâbi. Zengâren gâbâ a nâmbutñandâ Anutu kândâtkume. Zo nângâm anjun upigât dâzânguan.

Zaatzaat top top zaatnat.

³⁵ Nâmbutñandâ itâ sâbi? “A mumuñâ zen dap op zaatpi? Sâkziñ tobat dap op muyagibi?” ³⁶ Korinti a zen kwakmak a. Zen nebân kut nâi kendâme, zo yen mân zaatmap. Keetñâ zo pane kâmnâ âlip taki keetñâ zo alâgem buñ opmap. ³⁷ Zen keetñâ kendâme, zo nâi. Bonñâ ko nâi. Keetjik kendâme. Segon mo kut nâi kendâne kâmnâ sot bonñâ bet takâmap. ³⁸ Oi Anutu zâk nângâm kwâtâtemñâ sâm pindip, bonñâ yatik takâmap. Keet dâpñan bonñâ tobat nâi nâi âsagemap. ³⁹ Zo yatik sâkkât topñâ kânok mân ziap. A nengât sunum, zo nâi. Bâu zuu zengât sunum, zo nâi. Saru zuu zengât sunum, zo nâi. ⁴⁰ Oi sumbem a, zen sâkziñ tobat nâi. Hân a, nen sâkniñ tobat nâi. Sumbem a zengât neule, zo nâi. A nengât neule, zo nâi. ⁴¹ Mirâsiñ, zâk âsakñâ tobatñâ nâi. Kâin, zâk âsakñâ tobatñâ nâi. Sângelak, zen âsakziñ tobatñâ nâi. Oi sângelak âsakziñ

tobatñâ kânok buñâ. Tobatziñ nâi nâi zem ariap.

⁴² Mumuñan gâbâ zaatzaat, zorat topñâ yatâ. Hân sâk, zo hangubi, zâk buñ upapkât singi. Zaatpap, zorân mân buñ upap. ⁴³ Hân sâk hangume, zo bon buñâ. Zo yennâ. Zaatpap, zo bonñâ sot âsakñâ neulenoot. Hân sâk hangume, zo lolotñâ. Zaatpap, zo imbanâñoot. ⁴⁴ Hangugunandâ hân sâk sot. Zaatza-atñandâ sumbem sâk sot. Hân sâk ziap, yatik sumbem sâk ziap.

A sanjiñâ Adam sot a unakñâ Kristo.

⁴⁵ Kembugât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap,

“A kândom muyageip, Adam, zâk um dâpñoot op zaat ândeip. A bet muyageip, zâk ko Kaapum sot ândiândi mariñâ op ândiap.”

⁴⁶ Sumbemân gâbâ gok, zâk kândom hânân ge mân ândiap. Hânân gokñâ zorânâ kândom hânân ândeip. Sumbemân gok, zâk bet ge ândeip. ⁴⁷ A kândom muyageip, zâk Anutuñâ hânñâ tuugip, zorat hân a oip. A bet muyageip, zâk sumbemân gokñâ. ⁴⁸ Anutuñâ hân memñâ Adam tuugip. Zâkkât kiurâpnâ nen yatik hânân gokñâ muyageniñgâniñgân. Sumbemân gokñâ a ândiap, yatik sumbemgât singi op ândinat. ⁴⁹ Nen hânân gokñâ tobat urâwen, zo yatik sumbemân gokñâ, zâkkât tobat minat.

Yesuñâ taki sumbem sâk minat.

⁵⁰ Bukurâpnâ, den nâi zitâ sa nângânek. Hân sâk zirânâ Anutu um topñan, sumbemân mân zâi ândibap. Alâalâgiñ zo ziñziñ kâtikñâ mân zimbap.

⁵¹ Nângânek. Den nâi tik zeip, zo sapsun ziñgâbâ. Nen mân mom nanjindâ Kembu Yesuñâ taki tobatniñ nâi op hâukwâtnat. ⁵² Lâmun diñ sâi kegâk, sinniñâ kwilitikpamen yatâ, tobat nâi utnat. Lâmun diñ sâi mumuñandâ zaatñâ ândiândi kâtik ândibigât sâkziñ hâukwapi. Oi gwâlâ ândinatñâ hâukwap tobat nâi utnat. ⁵³ Sâkñâ lolot, zinzin kâtik buñ, zi ândiândi kâtik hâmbâ yatâ gwagori geibap. Mumuñangât singiñâ ândiândi

kâtik gwagori geibap. ⁵⁴ Yatâ âsagei ko den itâ kulemgune ziap, zo kâtigibap,

“Kembunâ mumunangât imbanâ koi geip.

⁵⁵ ‘O mumu, gâ imbanâgâ ikâ? Mumu, gâ nângobangât imbanâgâ ikâ taap?’ ”

⁵⁶ Mumunandâ nângobapkât bâlinandâ imbanâ pindâmap. Oi Kembugât gurumin dennâ bâlinâ imbanâ pindi gwâlantenâmap. ⁵⁷ Ka mumunandâ mân kembu otningâm ândibapkât Anutu sâtâre oknangânat. Anutunâ Yesu Kristo sângongoi gem tânnângoi ândiândi kâtik muyagien. Zorat sâm âlip kwâknangânat.

⁵⁸ Zorat op ko bukurâp, zen kâtigem kinbi. Âsâbân Kembugât nep tuum kâtigibi. Itâ nângâm tuubi, “Kembugât opnâ nep tuugindâ bon buñ mân upap.”

16

Yerusalem zengât singi kât mindubigât sâip.

¹ Kembugât singi a zengât kât mindunam Galata hânân a kâmutnâ kâmutnâ dâzângowan. Zo yatik upi. ² Kendon dâp kât tatzingap dâp mirin panetâ tâpap. Yatâ op ândine nâ zengâren ga kâtkât diñâ mân sâm kârubi. ³ Nâ zengâren ga a nângâzingâne âlip oi zo ekap zingâm sângonzângua kât zo mem Yerusalem kamânân âibi. ⁴ Mo nânga âlip oi ninoot ârândân âinat.

Paulo zâk Korinti zengâren âibam narâknâ zingip.

⁵ Nâ Makedonia hânân âi walâm zengâren gâbat. Makedonia hânân narâk kârep mân ândibat. Yen walâbat. ⁶ Korinti zengâren gam tâtat mâme upat motnâi. Zen sot ândia map narâknâ âkâbap. Oi zingâ mâtâpkât betnan mine zoren mo zoren âibat. ⁷ Nâ narâk ziren yen ga zingit zâmban âibatkat mân otnigap. Zorat Kembunâ nângi âlip oi zengâren gam mâik nâi tâpatkat san. ⁸ Nâ narâk ziren Epeso kamânân ândia Pentekos kendon âkâbap. ⁹ Ziren Kembunâ mâtâp patâ mem pâi nep patâ muyagei ziap. Oi singi âlipkat a kâsa donbep ândie.

¹⁰⁻¹¹ Timoteo zâk zengâren gâi buku oknangâne kengât mân op ândibap. Nâ Kembugât nep tuuman, yatik tuumap. Zorat zâkkât nângâne mân gibap. Mulin galemgum sângongune um lumbe op nâgâren gâbap. Nâ zâk sot buku nâmbutnâ zen ârândân gâbigât mambât ândian.

¹² Bukuniñâ Apolo, zâk bukurâp nâmbutnâ, zen sot zengâren gâbâpkât dukum sângongua mân bâbâlan oip. Narâk ziren buñâ, narâk nâin mâtâp muyagemnâ zengâren gâbap.

Kembugât den sâsân a hurat kwatzingâbi.

¹³ Zen galem orangâm singi âlip mem kâtigibi. Kengâtzin buñâ kâtigem ândibi.

¹⁴ Kut nâi nâi upme, zo umzingandâ gâsâyagom upi.

¹⁵ Oi bukurâpnâ, den nâi sa nângânek. Zen Setepano sot kâmut gakârâpnâ, zengât nângâme. Zen Grik hânân kâdom Kembugât singi urâwe. Oi zen Kembugât singi a kore otzingâm ândime. ¹⁶ A zo sot a nâmbutnâ zin yatik nep tuume, zen zingit hurat kwatzingâbi.

¹⁷ Setepano, Potunato sot Akaiko, zen nâgâren gane umnâ âlip oip. Korinti zen kârebân ândine zen gebâkzingan nâgâren gam umâlep kwatniwe. ¹⁸ Nâ sot Korinti a zen ârândân umâlep kwatningâwe. Zorat zen a yatâ zo zengât nângâne âlip upap.

¹⁹ Asia hânân Yesugât kâmutnâ kâmutnâ zen Korinti a zengât nângâm ândie. Akwila sot ambinñâ Pisisila sot zekât mirin mindume, zen Kembugât opnâ sâm sâtâre otzingâme. ²⁰ Bukurâpnâ nâmbutnâ, zen yatik sâtâre otzingâme. Zen buku muyageyangâm luyangâm upi

²¹ Paulo, nâ den zi sa bukunâ nâinâ lâunan gâbâ mem ekabân kulemgum ândim gâi zi nâ ninak bitnandâ simbup mem den muruknâ zi kulemguan.

²² Nâi zâk Kembugât âkonzigi simgât singi upap.

Kembuniñâ Yesu gâ gâban. ²³ Kembu Yesugâren gâbâ tânzângozângon zorân zengâren zimbap. ²⁴ Nâ Yesu Kristogât op umnandâ gâsâzângomap.

Zo yatik.

Korinti a zengât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâtâre den.

¹ Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan, nâ Paulo sot bukuzin Timoteo, net Korinti kamânân Anutugât kâmut sot Grik hânân Kembangât singi a ândie, zengât ekap zi kulemgum zinget.

² Anutu Ibâniñâ sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoziñgonj sot um lumbe zengâren zimbar.

³ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâniñâ Anutu sâmbâlip kwâkñangânat. Zâk tânzângoziñgonj sot um diim giginâ mariñâ ândiap. Sâknam umbâlâ upmen dâp mem sândukñan kwatningâmap.

⁴ Anutunâ sândukñan kwatningâmap, zo yatik bukurâpniñâ sâknam ândine sândukñan kwatningânatkât opmap.

⁵ Kristo sot pâlâtân oindâ Kristo sâknam nângip, zo yatik sâknam kwâkñan ândimen. Oi nen zâk sot pâlâtân oindâ Anutunâ mem sândukñan kwatningâmap.

⁶ Nengâren sâknam muyagemap, zo zengâren um sânduk sot kubikkubik muyagibatkât nengâren muyagiap. Um sândukñâ zo tânzângoi sâknam nengâren muyagemap, zo yatik zengâren muyagei kâtigem ândine umniñ sânduksâbap. ⁷ Nen zengât nângâm itâ sâmen, “Zen nen sot sâknam ândime, zo yatik nen sot um sânduk nângâbi.”

Kembunâ Paulo sot bukurâpñâ mumunjan gâbâ mâkâzingip.

⁸ Bukurâpnâ, nen Asia hânân sâknam nângâm ândim gawen. Zen zorat kwakpegât sa nângânek. Zoren kut nâi nâi yâmbâtñâ kwâkñan zari ândiândiniñâ buñ upap nângâwen. ⁹ Nen mumunjan singi uen sâmbâ nângâwen. Oi yen mân muyageip. Niin imbanâniñangât nângindâ yen oi Anutunâ a mumunjan gâbâ mângizingâmap, zâk kânok nângâm

pâlâtân kwâkñangânatkât zo yatâ muyageningip. ¹⁰ Oi zâk mumunjan gâbâ mâkâningipñâ yatik mâkâningâbap. Zâkkât itâ nângâmen, “Sâknam muyageningi mâkâningâbap.” ¹¹ Korinti a zen ko ninâunâ betniñan minetâ Anutunâ mâkâningi zen sot a nâmbutñâ aksik patâ zorat zâkkâren sâiwap sâne âlip upap.

Paulo zâk um târârak ândeip.

¹² Nen niinjanngât nângindâ âlip opmap, zo itâgât. Nen mân kâitzângomen. Nen um salek ândeindâ umniñandâ hân a yenñâ, zengât nângânangâ mâtâp, zo mân nângâm ândiwen. Buñâ. Anutunâ tânnângoi âlipñâ ândiwen. Zo a torenñâ zengât mâteziñanâk buñâ, Korinti a zengâren yatik ândimñâ kâtigiwen.

¹³⁻¹⁴ Yesu gâbap, narâk zoren zen nengât op sâtâre upigât sot nengoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum zingen. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

Paulonâ sarâ mân sâmbâip.

¹⁵ Kâdom nen buku op ândinat sâmbâ nângâm nâ zengâren gam umâlep kwatningâbatkât sâwan. ¹⁶ Oi ga zingitñâ Makedonia hânân âibatatkât sâwan. Oi zoren ândim puriksâm Korinti a zengâren dum gam umâlep kwatninga zingâ sângonnone Yudaia hânân âibatatkât nângâwan.

¹⁷ Korinti a zengâren gâbat sâmbâ mân gâwan. Zorat nâgât dap nânge? Nâ um zagât op den yatâ sâwan? Nâ um kâtik a yatâ op um zagât opñâ zengâren gâbat sâmbâ birâm mân gâwan? Nâ yatâ buñâ. Nâ mem birâbirâ mân opman.

¹⁸ Ibâniñ Anutu, zâknâ sâi kâtikkâtigin ândiapkât den sâindâ dap op bon buñ upap? ¹⁹ Anutugât nannâ Yesu Kristo, zâkkât den singi nâ sot Siliwano sot Timoteo, niñâ dâzângowen. Zo bonñâ sot nâmbutñâ yenñâ mân oip. Buñâ. Yesugât den bonñigâk. Yesunâ den sâi kâtigemap. ²⁰ Anutunâ den sâmbâ kâtigeip, zorat bonñâ Yesugâren ziap. Zorat op

Yesugât perâknak sâm Anutu sâm âlip kwâknangâmen. ²¹ Anutunâ sai nen sot zen ârândân Yesu sot pâlatân op kâtigimen. Anutu zâk ziknak gâsum sâlâpnânngoip. ²² Oi zâknak târotâronangât undip Kaapumjâ umniñan pâip. Oi Kaapumjâ umniñan ândim Kembunâ tânnangobapkât den umniñan sâm muyagemap.

²³ Zengâren gâbat sâmjâ mân gâwan, zorat sa nângânek. Nâ Korinti kamânân ga den nep zingâm umbâlâ kwatzingâbatkât mân gâwan. Den zo Anutunâ nângi perâknak san. ²⁴ Ninâ zengât a kutâ utnatkât mân sâmen. Zengâren umâlep muyagibapkât berân mianngâm nep tu-umen. Zen nângâm pâlatânân kâtigem kinze, zo nângan.

2

Paulonjâ Korinti kamânân mân âbureip, zorat den.

¹ Umnandâ itâ nângâwan, “Zen umbâlâ upegât zengâren dum zagâtñâ mân gâbat.” ² Nâ itâ nângâwan, “Nânâ den sa umbâlâ utne waniñ zinj umâlep kwatnibi?” ³ Nâ zengâren ga umâlep kwatnibigât otnigip. Ka zengâren ga umbâlâ kwatnibegât um girem den kulemgum kwatzingâwan. Umnandâ itâ nângâwan, “Umnan sâtâre muyagei zengâren zo yatik sâtâre muyagibap.” ⁴ Ka umnâ bâliñ oi isemjâ ekap zo kulemgum zingâwan. Sâknam sot umbâlâ kwatzingâbatkât bunâ. Umnâ zengâren kinmap, zorat topñâ tirâpzângobatkât orâwan.

A nâiñâ bâliñ oip, zorat den.

⁵ A nâi bâliñ op umbâlâ muyageip, zorat ninâ umbâlâ orâwangât mân san. Korinti a nâmbutñâ zen umbâlâ muyagiwe. Oi umbâlâ zo pisuk kwâkziñan zarip. ⁶ A donbepñâ a zo kubiknangâwe, zorat nânga âkap. ⁷ A zo umbâlâ ândim tâmbetagogapkât tosanâ birâm um diim gibapkât den dukubi. ⁸ Buku oknangâbigât san. ⁹ Nâ mâsikâm topziñ ikpatkât ekap kulemgum zingâwan. Zen dinnâ lubi mo mân lubi sâm kulemgum zingâwan. ¹⁰ Itâ sa nângânek. A nâi

zâk nâgâren bâliñ mân oip. Nâ dap dabân yatâ tosanâ birâbat? Zâk tosanâ bunâ. Ka zen a nâigât tosa birâne nângoot yatigâk birâbat. Zen âlip upigât nâ Yesugât nep a op Kristogât mâtenjan tosa zo biran. ¹¹ Satanjâ kâitnângom tâmbetnângobapkât yatâ upmen. Zâkkât orot mâmenjâ, zorat mân kwakmen. Âlip nângen.

Singi âlip, zo wârân âlipñâ yatâ.

¹² Nâ Taroa kamânân gam Kristogât singi âlip sâbatkât umnâ bâbalañ oip. Kembunâ nep zo muyagem nigi, zo tubat sâm kubiknangâwan. ¹³ Ka bukunâ Tito zâk Korinti a zengâren gâbâ mân kek âbureipkât umnâ âbamgwâbam oi ungeunje orâwan. Yatâ op a zâmbamjâ Makedonia hânân âiwan.

¹⁴ Opon, Kristo sot pâlatân op kâtigem ândim Yesugât singi âlip, zo a dâzângom nângindâ a donbep nângâne zâkkât itomñandâ a hânñâ hânñâ zengâren lañ kârâm âimap. Zorat sâtâre patâ Kembugâren oknangânat. ¹⁵ Nen Kristogât itomñâ âlip yatâ upmen. Anutunâ zo nângâmap. Oi a Kembugât singi ândie sot a simgât singi ândie, zen ârândân nângâbi. ¹⁶ Simgât singi, zen singi âlip zo kândâtkom itom zo nângâne mumunangât kârokñâ yatâ oi birâme. Oi a ândiândinangât singi, zen itomñâ âlipñâ zo nângâne ândiândigât wârân yatâ oi ândime.

Yesugât singi sâsânjâ, zo nep zâizâiñ sot nep yâmbâtñâ. Nen niñ imbanan nep zo tuugindâ yâmbâtñâ upap. Ka Kembugât Kaapumjâ betniñan mei nep zo tuugindâ bâbalañ upap. ¹⁷ Nen a nâmbutñâ zinjâ upme, yatâ mân upmen. A donbepñâ zen anğagwangâ a yatâ op kât minam Anutugât den sâme. Nen ko um târârak ândim Anutugât sâtkât Anutu mâtenjan Kristogât den singi târârak sâmen.

3

Korinti a zen ekap Paulonjâ kulemgoi, zo yatâ.

¹ Zen nengât dap nânge. Zen nengât dum zagâtñâ itâ se? “Zâizâiñ op den se.” A nâmbutñâ upme, zo yatâ op zengâren

gam topniñangât ekap tirâpžân gonatkât se? Mo zen topniñangât ekap kulemgune ñai pindânatkât se? ² Yatâ mân utnat. Topniñangât ekap, zo zen. Niñâ Korinti zengâren nep tuugindâ bonñâ âsagei a zen ek nângâme. Nep zorat bonñâ topniñangâm map. Den Korinti a zengât umziñangâm kulemgunen, zo a aksik ziñ ek sâlâpkum nângâme. ³ Nen umniñandâ saaziñgâm zengâren nep tuugindâ Kristogât ekap yatâ urâwe. Topñâ muyap ziap. Ekap zo simbupñâ mân kulemgunen. Zo Anutu ândiândi mariñâ, zâkkât Kaapumñâ kulengoip. Kârân mân kulengoip. A umñangâm kulengoip.

⁴ Kristogât op Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm zengât yatâ nângâmen. ⁵ Singi âlip nep, zo zâizâiñ. Niñak nep itâ zo mân tuubem yatâ. Zorat niñak itâ mân sânat, “Niñ imbanâyân tuugen.” Buñâ. Anutuñâ tânnângoi tuumen. ⁶ Kembugât nep a ândimen, zo itâgât. Anutuñâ târotâro unakñangât nep a mem kubikningip. Târotâro unakñâ, zo sângiñâ simbupñâ kulengoip, zo yatâ buñâ, Kaapumgât nep. Gurumin den Mosenâ mârûmñangâm kulengoip, zorân nângomap. Ka Kaapumñâ ândiândi muyagem niñangâm.

⁷ Târotâro sângiñâ, zo kârân kulengoip. Zo âsakñoot muyagei Mosenâ meip. Zorat Mose si sângânñâ âsakñoot oi Isirae a, ziñâ dap op ek nângâbe? Oi âsakñâ zo zinziñ kâtik buñâ. ⁸ Târotâro unakñangât âsakñâ zorân sângiñâ wâlap. Târotâro unakñâ zorat mariñâ Tirik Kaapum. ⁹ Târotâro sângiñandâ tosanin sapsumap, zo âsakñâ giginâ. Ka târotâro unakñâ, zorânâ târârakñâ muyageniñangâm. Oi zorat âsakñandâ walâm ba zariap. ¹⁰ Târotâro sângiñangât âsakñâ zo âsagei unakñangât âsakñandâ âsagem kwâtepkoi buñ uap. ¹¹ Zinziñ kâtik buñ, zo mârûm âsakñoot âsageip. Oi zinziñ kâtikñâ, zorat âsakñandâ walâmñâ patâ uap.

Um ekapniñ zo Kembuñâ olanmap.

¹² Târotâro unakñangât âsakñâ zo zinziñ kâtik zem zâimâmbap sâm um bâbâlan op singi âlip kenngât buñ sâmen. ¹³ Mose

yatâ mân upmen. Mosenâ târotâro sângiñangât den zo Kembugâren gâbâ memñâ Sinai bâkñangâm gâbâ gem a ziñâ âsakñâ zinziñ kâtik buñâ, zo mân ikpigât si sângân kwâtepkoi. ¹⁴ Isirae a zen um kâtik urâwegât târotâro sângiñâ ekapñoot sâlâpkum topñâ mân nângâm ândim gawe. Oi ekap zo um kâtik zengât umziñangâm tok ziap. Kristo kânokñâ ekap zo olanbap. Kristonâ ekap zo olan nângânangâziñ pârônñâ Kembugât den zorat topñâ âlip nângâbi. ¹⁵ Perâkñak, Isirae a zen um kâtik op mârûmñangâm gâbâ Mosegât den sâlâpkum gawe. Oi umziñangâm ekapñoot ziap. ¹⁶ Kembugât ekabân Mosenâ oip, zorat den ñai itâ ziap,

“Kembu mâte okñangâbâ sâm si sângânñâ kwâtepkoi, zo mem pam Kembu mâte okñangâmâip.”

Zorat itâ nângâmen. A ñai Kembugâren mâte oi Kembuñâ a zorat um nângânangânâ mâtâp mimbap. ¹⁷ Kembu san, zo Kaapumgât op san. Oi Kembugât Kaapum a ñaigâren tâi dumun buñ ândibap. ¹⁸ Oi Kembugât singi a, nen aksik si sângânñangâm ekap buñ ziapkât Kembugât âsakñâ ek nângâmen. Kembugât holi tobat yatâ utnatkât kubikningâm ândiap. Kubikningâm âsakñâ ka âsakñâ niñangâm zâibap. Kembuñâ nep zo nengâren tuumap. Oi Kembu san, zo Kaapumgât op san.

4

Singi âlip zo ekapñâ buñ.

¹ Kembu zâk tânnângom Kristo âsakñangât den singi âlip zo sânatkât sâm ningip. Nep yatâ zo sâm ningipkât umniñandâ mân lorimen. ² Kut ñai ñai anunñoot, mân orotñâ, zo kândâtkumen. Den sarâ mân sâmen. Anutugât den mân gulipkumen. Buñâ. Nen Anutugât mâtenan den bonñâ sâmen. Nen yatâ oindâ a nâmbutñâ ziñâ topniñâ ek nângâme. ³ Den singi sâmen, zo ekapñoot uap oi ko tâmbetagoangânñâ singi zengât umziñangâm ekapñoot opmap. ⁴ A nângâm pâlâtânziñ buñâ zen hân zirat a kutâ, Satanñâ umziñangâm doonñoi dap yatâ Kristo âsakñangât den singi âlip zo

nângâbe. Nen itâ nângâmen. Kristo zâk Anutugât holi tobat yatâ ândiap. ⁵ Den dâzângomen, zo niinj singi bunâ. Yesu Kristo zâk Kembuniâ ândiap sâmen. Oi nen Yesugât opnâ zengât kore mâman a op ândien. Nen zo yatâ dâzângomen. ⁶ Mârumnjan hân nâtâtik zei Anutuñâ sâi âsaknandâ âsageip. Oi yatigâk umniñan âsaknâ pâip. Oi Kristogât si sângânñan Anutugât âsaknâ zei ikmen.

Paulo zâk mâsimâsikâyân mân loreip.

⁷ Imbanâ zi niñan buñ, Anutugâren ziap. Zorat topnâ âsagibapkât umgât gom sambe âsaknâñoot zo âmañ hânñâ tuutuun nengâren pâip. ⁸ Oi nen sâknam top top kwâkñan ândim mân lorimen. Gin mandu yatâ ândim mân nângâm kwâkâ upmen. ⁹ Nen itâ nângâmen, “A zen nângom sâknam niñgâne Anutuñâ mân birâniñgap. A ziñ nângom mem nâi nâi otniñgâne mân mumen.” ¹⁰ Yatâ opnâ sâkniñan Yesugât mumunâ, zo yatâ muyagei ândimen. Oi Yesugât ândiândiñ, zo yatik sâkniñan muyagibapkât zo yatâ âsagiap. ¹¹ Nen gwâlâ ândeindâ Yesugât opnâ a ziñ gwâlâ nângom hannângonam sâme. Yesu ândiândiñgât imbanâ zo sâkniñan muyagibapkât yatâ otniñgâme. ¹² Oi itâ ziap. Korinti a zengâren Yesu ândiândiñgât imbanandâ nep tuugi bonñâ âsagibapkât nen mumunangât singi yatâ op ândim nep tuum ândimen.

Paulo zâk Kembu sot pâlatân op nepkât âkon mân oip.

¹³ Nen singi âlipkât nep tuum sâknam nângâm sândânden kârâm tuum ândimen. Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nâ Kembu nângâm pâlatân kwâkñangâm den sâman.”

Oi nen den kulem zorat dâp Kaapumñâ aleniñgi Kembu nângâm pâlatân kwâkñangâm den sâmen. ¹⁴ Nen itâ nângâm kwâtâtimen. Kembunâ Yesu mângēip, zâk zo yatik Yesu sot mânginiñgâm Korinti a zen sot ârândân zikñâ kin topñan nâmbari ândinat. ¹⁵ Nen zo zengât sâm nep yatâ upmen. Kembangât den lañ kârâm ari a donbepñâ nângâm Anutu sâtâre okñangâne zorânâ târokwâi

târokwâi zem zâibap. Yatâ utne Anutugât kutsiñgiñandâ patâ op sambâlem lañ kârâbap.

Hânân sâknam, zorân giginâ.

¹⁶ Hânân sâknam kwâkñan ândim umniñ mân lorimen. Bunâ. Nen itâ nângâmen. Nen hânân zi ândim imbanâniñ diim gei sâkniñ loremap. Umniñ ko Kembunâ sirâmñâ sirâmñâ tângui kâwaliñoot kinmap. Kubigi unakñâ opmap. ¹⁷ Hânân sâknamniñâ zo narâk kârep bunâ. Sâknam zo kubikniñgi bet hânñâ âlipñâ, yâmbâtñâ sot zinzin kâtikñâ, âsakñoot, zo zemniñgâbap. ¹⁸ Kut nâi nâi muyap, zoren umniñâ mân pâmen. Kut nâi nâi tik ziap, zoren umniñâ pâindâ muyageniñgâbap. Kut nâi nâi ikmen, zen zinzin kâtik bunâ. Kut nâi nâi mân igikñâ, zorân zinzin kâtikñâ uap.

5

Silepniñ kândanâ Kembunâ mirâ kâtikñâ muyagem niñgâbap.

¹ Nen itâ nângâmen. Nen hân sâkniñ mem ândimen, zi silep yatâ dândunñsâi birânat. Oi Anutuñâ mirâ kâtikñâ sumbemân muyagem niñgâbap. Mirâ zo betñâ mân tuutuunâ. Zinzin kâtik nâi zo muyagem kinzap. ² Oi nen sumbemân mirâ zo minatkât âkñâle opnâ zorat nângânângâyâk ândien. ³ Um dâpniñangât sâk pâkenâ buñ opapkât nângâmen. Sumbemân sâk unakñâ minatkât nângâm ândimen. ⁴ Hân sâkniñoot ândim nângâm kwâkâ upmen. Hân sâkniñ zi buñ upapkât mân otniñgâmap. Bunâ. Sâk unakñâ haukwatnatkât otniñgâmap. Sâkniñ mumunâ zi tâi ândiândigât sâk unak haukwatnat sâmen. ⁵ Nen yatâ utnatkât Anutuñâ kubikniñgap. Zâk târotârogât undip Kaapumñâ niñgip.

Nen hânân kwande yatâ ândimen.

⁶ Nen zorat op nângâm ândimen. Oi itâ nângâmen. Nen hân sâkniñan zi ândim Kembu sot mân ândimen. ⁷ Narâk ziren umñâ nângâm pâlatân kwap ândimen. Bonñâ mân ek nângâmen. ⁸ Oi lañ nângâm bâbâlañ kwap ândimen. Hân sâkñâ hân kwande ândiândiñ, zo birâm

Kembu sot ândiândiņ, zorat âknâlimen. ⁹ Hân kwande ândiândiņ mo zâk sot ândinat zo ko itâ nângâm ândimen. Kembuņâ ningiri âlip upapkât târârak ândinat. ¹⁰ Itâ nângâmen, “Kembu Kristo zâk den sâm kwâkâkwâkâņ târârân tâi nen pisuk patâ mâtenjan kirindâ hâuņangât den sâm mâkâningâbap. Âlipņâ mo bâliņâ zorat hâuņâ zikņik zikņik ningâbap. Hân sâgân ândim kut nâi nâi upmen, zorat dâp hâuņâ ningâbap.” Zo yatâ nângâm orot mâmenin kubikņâ târârak ândinat. ¹¹ Oi Kembangât kengât op ândeindâ a orot mâmeziņ kubik Kembu sot buku upigât dâzângomen.

Anutuņâ umniņâ ek topniņ nângâmap. Oi Korinti a zen yatik umziņandâ topniņ nângâbigât otningap. ¹² Nen itâ mân nângâmen. Nen niin kutniņâ mem zaatnat. Oi ziņâ nângâningâne a âlip upap. Yatâ buņâ. A dinnâ mân lum zâizâiņ upme, zengât mâteziņan Korinti a, zen nengât singi sâm aņun mân upigât den zi sâm kulemgum ziņgen. Zâizâiņ a yatâ zorâņ a topziņ mân nângâm sâtnak sâme. Zen nengât dum zagâtņâ itâ se? “Sâk mâpâmâpâse den sâme.” Zen ko topniņ âlip nânge. ¹³ A ziņ topniņ mân nângâm ningiri um gulip op ândimen yatâ oi ko Anutu nepņangât op um gulip upmen. Mo a ziņ nengât nângâne umniņ târârak ziap yatâ oi zengât op upmen.

¹⁴ Nen itâ nângâmen. Kânokņâ aksik nengât hâuniņâ moip. Zo nângâmņâ itâ nângâm kwâtâtimen. Kristo umņandâ donbep gâsânângom ândeipņak ândiap. Oi zo yatâ nângâmņâ dabân yatâ kwâimbâņangâm kândâtkunat? Zo yatâ utnatkât dâp buņâ. Kristo, zâk nengât hâuniņ moipkât nen aksik muwen yatâ uap. ¹⁵ Aksik nengât hâuniņ moip, zorat topņâ itâ. Ândiândi ândinat, zo niinangât opņâ buņâ. Hâuniņâ momņâ zaarip, zâkkât op ândinat.

¹⁶ Zorat narâk ziren a laņ mân zingitņâ umņâ birâzingâzingân, zo mân utnat. Mârum Kristo zâkkât sâk tobat ekņâ topņâ mân nângâm sâtnak sâwen. Narâk ziren ko yatâ mân utnat. A nâigât topņâ mân nângâmņâ sâtnak mân sânat. ¹⁷ Nen itâ

nângen. A nâi Kristo sot pâlatân opmap, zâk a uņakņâ opmap. Kut nâi nâi sângiņâ zo buņ oi Anutuņâ uņakņâ muyageip. ¹⁸ Kut nâi zo Anutuņâ sâi muyageip. Zâkņâ sâi Kristoņâ diiningi nen Anutu sot buku urâwen. Oi nen nep tuugindâ a nâmbutņâ zen Anutu sot buku upigât nep zo sâm ningip. ¹⁹ Nep zorat diņâ dâzângomen, zo itâ. Anutuņâ Kristo sot ândimņâ a zâk sot buku utnatkât mâtâp muyageip. Oi tosanin birip. A zen Anutu sot buku upigât dâzângom ândinatkât nep diņ zo sâm ningip. ²⁰ Zorat nen Kristogât den sâsâņ a op Anutugâren gâbâ den mem a itâ dâzângomen, “Zen Kristogât opņâ Anutu sot buku upi.” ²¹ Nengât opņâ Anutuņâ sâi Kristoņâ bâliņâniņ mem tosaņoot oip. Itârân nen zâk sot pâlatân opņâ Anutu târârak ândimap, zo yatâ utnatkât yatâ oip.

6

Paulo zâk Anutugât a ândim nepņâ tuugi bon âsageip.

¹ Nen Anutugât berân mâme a ândimņâ itâ dâzângomen. Anutugâren gâbâ tânzângozângon zo zengâren bon buņ opapkât umziņ galem orangâm ândibi. ² Anutuņâ itâ sâi Kembangât ekabân kulemguwe,

“Narâk parâwan, zoren nângâgiwan. Bâliņan gâbâ mâkâzingâzingân narâkņan bekan mewan.”

Nângânek. Narâk pâip zo zi sot bâliņan gâbâ mâkâzingâzingân narâkņâ zi.

³ A ziņ nen sot nepniņ sâm bâliņ kwatningâbegât Kembangât mâtâbân bagibegât pâke mân pamen. A pisuk ziņâ Kembangât singi upigât otningâmap. ⁴ Nen Anutugât kore a ândimen. Zorat topņâ muyagibapkât itâ upmen. Sâknam kwâkņan ândim mân lorimen. Kiom minningâne sâsâlim ândimen. ⁵ Kâmbamņâ nângone sâsâlim ândimen. Tâk namin nâmbane tapmen. Kâsa osetziņan ândimen. Nepkât sâknam zo nângâm sâtkum ândimen. Um wâgân ândimen. Nalem buņ ândimen. ⁶ Tosa buņ ândimen. Nângânângâniņoot ândimen. Um sânduk ândimen. A buku otzingâmen. Tirik Kaapum sot ândimen. A buku otzingâzingân bonņâ ândimen.

⁷ Den bonnâ sâmen. Anutugât imbanan ândimen. Târarak ândiândiñangât kâlâu bongen mem yangâgen sâiwa mem kinmen. ⁸ Sâmb âlip sot anun oserân ândimen. A nâmbutñandâ nengât nângâne sarâ opmap. Ka nen sarâ a buñâ. A bonnâ. ⁹ A zinj nengât nângâne gei kutsinginiñoot ândimen. Zen nengât mumuñangât singi ândie sâne nen gwâlâ ândimen. Zinj nângone mân mumen. ¹⁰ Zen nengât nângâne umbâlâ a opmap. Ka nen sâtâre a ândimen. Zen nengât nângâne a kanpitâ opmap. Ka nen a nâmbutñâ kut nâi nâi betziñan mimen. Zen nengât nângâne yenñâ opmap. Ka umgât gom sambe patâ zemniñgap.

Paulo zâk Korinti a zengât umñâ kirip.

¹¹ O Korinti a, umniñâ zengârâk kiri lâuniñ bâbâlan uap. ¹² Umniñandâ sipapzângowen. Zen ko umziñ doonjune zengâren buku orotñâ zo bituktâ ziap. ¹³ Oi nâ nan bârarâpnâ itâ dâzângobâ. Zen umziñangât mâtâp mem pane patâ op zimbat.

Bâliñâ sot âlipñâ, zet buku buku mân upabot.

¹⁴ A um kâtik zen nakziñ lune mân betziñan mimbi. Târarak sot gângonâ, zet dap op buku buku upabot? Mo âsâknâ sot nâtâtik, zet dap op târotâro upabot? ¹⁵ Kristo sot Satan, zet dap op um kânok upabot? Yesugât kâmut sot um kâtik a, zen dap op um kânok upi? ¹⁶ Mo Anutugât namâ sot lopioğât namâ, zet dap op târoyagobabot? Nânge. Anutugât ândiândiñangât namâ, zo nen. Kembugât singi a nen lopio mâtâsime, zengâren mân târokwatziñgânât. Zorat Anutuñâ itâ sâi Kembugât ekabân kulemguwe,

“Nâ osetziñan sot umziñan tâtat mâme upat. Oi nâ Anutuziñâ op ândia zen arâpnâ op ândibi. ¹⁷ Zorat um kâtik zen sot pâlâtân mân ândibi. Zen umziñ sumun opapkât galem orañgâm upi. Yatâ utne nâ gâsuziñgâm galem otziñgâbat. ¹⁸ Oi nâ zengât ibâ ua zen nan bârarâpnâ op ândibi.’ Kembu, imbanâ mariñandâ den yatâ sap.”

7

Paulo zâk Korinti a umziñ mân angân kârâbigât dâzângoip.

¹ Bukurâpnâ, Anutuñâ yatâ sâmb, sâmb kâtigeipkât kut nâi nâiñâ umniñ sumunkomap, zo sanjon kubikñâ târâkakkât mâtâbân ândinat. Oi Anutu hurat kwâkñangâm um salek ândinat. ² Korinti a, zen umziñandâ mân angân kârâniñgâbi. Nen zengâren kut nâi nâi bâliñ, zo mân urâwen. Oi kut nâi nâiziñâ mân tâmbetkuwen. Oi kut nâi nâiziñâ mân kâmbu miwen. ³ Nâ den sâmb bâliñ kwatziñgâm mân san. Nâ mârûm itâ sâmb dâzângowan. Umniñandâ kâpizângomen. Zen sot munat mo ândinatkkât nângâmen. ⁴ Umnandâ itâ nângan. Zen âlipñâ upi. Nâ zengât op sâtâre den sâman. Nâ yatâ nângâm umnâ diim giap. Sâknâm kwâkñan ândim sâtâre muyageman.

Paulo zâk Korinti zengât singi nângâm umñâ âlip oip.

⁵ Makedonia hânân gamñâ Korinti a zengât umniñ giremâk oi nângâm kwâkâm ândiwen. Oi dabân sâk sânduk ândibem? Zoren sâkniñangât singi kâmbam sot sâknâm. Umniñangât kengât. Kut nâi yatâ zo muyageniñgâwe. ⁶ Ka mandu betziñan memap, Anutu, zâknâ Tito sângongoi Korinti a zengâren gâbâ âburem gâi umniñ diim geip. ⁷ Oi âbureip, zorarâk buñâ. Zinjâ umâlip den dukuwe, zo mem gâi nângâm zâk sot umniñâ âlip oip. Zen nâgât den nângâm a bâliñâ oip, zorat umbâlâ op ândiwe sot nâgât opñâ nepziñ tângune zaatmap. Zorat singi dâtnogi nângâm umâlep patâ orâwan.

Korinti a zinj umbâlâ mâik nâi nângâmñâ âlip urâwe.

⁸ Nâ mârûm ekap kulemgum zingâm umbâlâ muyageziñgâwan, zorat umnâ mân bâliap. (Ekap kulemguman, zorat perâkñak umbâlâ nângâwan.) Zi ko nângan. Narâk pânkânok umbâlâ muyageziñgâwan. ⁹ Umâlip nângan, zo umbâlâ urâwe, zorat buñâ. Zen umbâlâ op umziñ melâñgâwe, zorat umnâ âlip uap. Zen umbâlâ bâbâlan nângâmñâ umziñ kubikanji âlip upigât Anutuñâ nângâziñgi

âlip oip. Dinniñandâ zengâren âi mân bâlin oip. ¹⁰ Wangât, umbâlâ bâbâlan zorân agât umziñ melâñi anâ âlip upme, zorat. Umbâlâ yatâ zo muyagibapnâ bet nâñgi mân bâlin upap. Umbâlâ bâlinâ ko zorânâ um kâtik a muyageziñgi tâmbetagobi.

¹¹ Nângânek. Umbâlâ nângâwe, zorân zengâren bonnâ muyageip. Umziñ bâlin oi um kârâp muyagiwe. Zorat topnâ itâ. Top lâku sot tosa hâuñangât kenngât opnâ kubikangâwe. Nen zengât nângindâ âlip upapkât a zo kubikangâwe. Kut nâi zo yatâ muyageip, zo bâlinâ kwâimbâkwâimbân zo zengâren mân ziap, zorat topnâ muyageip.

¹² Mârum ekap kulemgum ziñgâwan, zo a bâlinâ oip, zâkkât bunâ. Mo bâlinâ okñangâwe, zâkkât op bunâ. Den dâzângoindâ Anutu mâtenan sât luluziñangât topnâ muyagibapkât ekap zo kulemgum ziñgâwan. ¹³ Oi zen yatâ op umniñ diim giwe.

Korinti a ambân ziñ Tito umâlep kwâkñangâwe.

Oi umniñ sânduksâip, zorik bunâ. Zen Tito umâlep kwâkñangâne âburei nen donbepnâ nângâm sâtâre urâwen. Zen yatâ opnâ Tito umnâ diim giwe. ¹⁴ Nâ mârumñan sâm bâbâlan kwatziñgâm Tito itâ sâm dukuwan. Oi den zo bon bun mân oip. Zengât op den sâwen, zo bonnâ op nañgip. Zo yatik Tito zengât sâm âlip den dukuwan, zo bonnâ oip. ¹⁵ Tito zâk zengâren gâi sâk kâik urâwe. Yatâ opnâ hurat kwâkñangâm sâtnâ lum buku okñangâwe. Zâk zorat nângâm umñandâ zengârenâk kinmap. ¹⁶ Nâ ko zengât opnâ um girem mân op ândibat, zorat umnâ âlip uap.

8

Makedonia hânân Yesugât kâmut ziñ kât minduwe.

¹ Bukurâpnâ, Makedonia hânân kâmutnâ kâmutnâ Anutuñâ tânzângoi bukuziñ betziñan miwe, zorat siñgi dâzângonâ. ² Zen sâknam sot mâsimâsikâyân ândim sâtâre op ândiwe. Kut nâi nâi donbep mân ândim kanpitâ ândimñâ lañ

bukurâpziñ betziñan minam kât donbep minduwe. ³ Nâ zengât nângan. Zen tâtziñgip dâp parâwe. Zen ziñjik um bâbâlanâk urâwe. ⁴ Niñâ mân sâindâ ziñjak Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziñan mimbîgât sâm kâtigem dâtnowe. ⁵ Oi kut nâi nâi bâbâlan upi sâindâ zen walâm unânâk itâ urâwe. Kâdom umziñâ Kembugâren pane kiri nen aksik Anutugât opnâ umziñâ nenngâren pane kirip.

Yerusalem kamânân umâlep muyageziñgâwe.

⁶ Yatâ utnetâ Titonâ Korinti a zengâren ga kât mindumindu nep tuum toren birip, zo tuum nañgâbapkât sâm pindien. ⁷ Oi nângâm pâlatân sot siñgi âlip den sâsân sot den top nângânângân sot nepkât kâtigime sot buku otniñgâme. Kut nâi nâi zorat bonnâ muyagiwegât yatik bukurâpziñ kamân nâin ândie, zengât siñgi kât mindunam um bâbâlan op tuubi.

⁸ Den mâtâpnâ mân ziñgan. Yesugât kâmut nâmbutnâ zen um bâbâlan op kât minduwe. Korinti a zengâren buku orotnâ zo dap dap ziap, zorat topnâ âsagibapkât san. ⁹ Zen ko Kembuniñâ Yesu Kristo zâkkât topnâ nângâme. Zâk gom sambe mariñâ ândim nenngât op zo birâm kanpitâ oip. Kanpitâ oip, zo nen gom sambe patâ utnatkât yatâ oip.

¹⁰ Oi zi ninâ den dâzângobâ. Zo lune âlip upap. Zen kendon ombenân kât mindunam bâbâlan op topkwarâwe. ¹¹ Oi zi târokwap op nañgâne bâbâlan urâwe, zorat bonnâ muyagibap. Kut nâi nâi zemziñgap, zorat dâp pane muyagibap. ¹² Um bâbâlan op panetâ Anutuñâ zengât nâñgi âlip upap. Pambi zo itâ. Nâi zâk patâ tâkñangâbap, zâk zo yatik pâmbap. Mâik nâi tâkñangâbap, zâk zo yatik pâmbap. Zen yatâ upi zo ko Kembunâ nâñgi âlip upap.

¹³ Zen kâtziñ aksik pam nañgâbîgât mân san. Zâk zenâk tânzângobîgât mân san. Zâk zen mo ziñjâ ârândânjak gom sambe muyagibîgât san. ¹⁴ Korinti zengât sikumñâ narâk ziren Yudaia zengât pu molei kut nâi nâi ârândânjak zimbapkât san. Oi narâk nâin Yudaia zengât gom

sambenâ Korinti a betziñan mei yatigâk ârândânâk dâp kânok upi. ¹⁵ Zorat Kেমbugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Donbep patâ sânduwe, zorânâ sambe mân muyagiwe. Bituk sânduwe, zorân pu mân urâwe.”

Tito sot bukuzatnâ buku otzingâbigât den.

¹⁶ Umnandâ Korinti a zengât gâsâzânggomap zo yatik Titonâ umñandâ gâsâzânggomap. Anutunâ sâi yatâ âsagiap. Zo yatâ Tito zâkkâren muyagiapkât sâtâre utnat. ¹⁷ Nen sâindâ nângip, zorik bunâ. Zikñak umñandâ bâbâlan oi zengâren gâbam sap. ¹⁸ Yesugât kâmurân goknâ bukuniñâ nâi, zâk ârândân sângonzâkoindâ gabot. A zo Yesugât kâmutnâ kâmutnâ, zengâren singi âlip nep tuumap. Zorat zâkkât nângâne âlip opmap. Zâk sot Tito ârândân sângonzâkoindâ gabot. ¹⁹ Yesugât a kâmutnâ kâmutnâ, zinjâ a zo betniñan mimbapkât gâsum sâlâpkuwe. A zinj Anutu sâi âlip kwâkñangâbigât Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziñan minam kât mindumindu nep zi tuum ândien. Umnij zengâren kinzap, zorat nep zi tuumen.

²⁰ Sâi gulip muyagebapkât kât patâ zo a mâteziñan dâñ galem upmen. ²¹ Nen yatâ oindâ Kembunak ningiri âlip upapkât bunâ. A zinj ârândân nengât nângâne âlip upapkât sâmen.

²² Nen a zagât zet sot bukuniñâ nâi sângonzângoindâ ge. A zo narâk nâmbutñan mâsikâm egindâ kâtigeip. Narâk ziren zengât op nepnâ tuugi âlip op walâm kâtigiap.

²³ Zen Titogât topnâ nânge. Zâk betnan mei ârândân nep tuum kore otzingâmet. Bukuzatniñâ zekât nângâne. Zet kâmut zinjâ sângonzâkowe. Zet nep tuugitâ Anutu sâi âlip kwâkñangâne.

²⁴ Nen Korinti a zen sâi bâbâlan kwatzingâmen. Den zo bonñoot upapkât a zo ganetâ buku otzingâne Yesugât kâmut kamân toren toren ândie, zinj zo ek nângâbi.

9

Kât kânñan pam bet kubikpigât dâzângeip.

¹ Kেমbugât singi a Yudaia hânân ândie, zen buku otzingâm kât zingâbi, zorat âlip nânge. Zorat wangât op donbep kulemgum zingâbat? ² Korinti kamânân gok sot Grik hânân gok Yesugât kâmut ândie, zen kendon ombenân bâbâlan op kât mindunam urâwe. Zorat singi Make-donia a dâzângua donbepnâ zengât singi nângâm umzinj bâbâlan oip. ³ Nâ Korinti a zen sâi bâbâlan kwatzingâwan, zo yen opapkât bukurâpnâ sângonzângua Korinti a zengâren gane kât zo mindune âkâbap. ⁴ Ninak bet Makedonia a nâmbutnâ zen sot ga kât pâpanñangât kwakne dinnâ giginâ oi nâ sot Korinti a ambân zen ârândân añun upem. ⁵ Zorat a sângonzângua kâdom op ge. Ga takâne umâlepkât kât pambigât dâtnowe, zo pane tâpap. Kât pâpan, zo a sâtñangât bunâ. Kât zo umâlepkât Kেমbugât singi sâi pambi.

Umâlebân kut nâi pâpan, zo Anutunâ nângi âlip opmap.

⁶ Den sumbunâ nâi sa nângâne. Nâi zâk nebân kut nâi arikñâ bituk pâmbap, zâk zo yatik bâbâlanâk mem nimbap. Oi nâi zâk nepñan kut nâi yâmbât kârâm kâmitpap, zâk zo yatik yâmbâtnik mem nimbap. ⁷ Zorat itâ upi. Nâi zâk nângâbap dâp yatik kât pâmbap. A sâtât mân pâmbap. Kât zo zikñâ um bâbâlanñangât op pâmbap. A yatâ zo zengât Anutunâ nângâzingi âlip upap. ⁸ Anutu zâk imbanâ marinândâ imbanâñangât mâsop minzingi gom sambe muyagezingi ziinâ mem nemnâ a zingâzingânñangât op mân kwakpi. ⁹ Zorat Kেমbugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Anâ sikumñâ kâsâpkum a kanpitâ zingâmap zâkkât orot mâmenâ âlipnâ zo âkââkânâ bun zem zâibap.”

¹⁰ Anutunâ arikñâ muyagem zingj kârâm kâmitme sot bonñâ muyagem zingj nime. Zinjâ kârâm kâmitpigât arikñâ muyagem zingâm mâsop mei um bâbâlan op a nâmbutnâ zingâbigât gom sambe

muyagem zingâbap. ¹¹ Yatâ âsagei gom sambeziñoot opñâ Kembangât singi a Yudaia hânân ândie, zengât singi sâm kât nengâren pane Yerusalem kamânân mem âinat. Zen yatâ utnetâ Kembangât kâmut Yudaia hânân ândie, ziñ zorat Anutugâren sâiwap sâm mîpâsibi. ¹² Ziñâ Kembangât a kâmut yatâ otzingânetâ pu zo molibap, zorarâk buñâ. Zorânâ sâiwap sâm mîpâsibi, zorat gom sambe muyagei Anutugâren âi subap. ¹³ Zen Kristogât singi âlip nângâm lum ândim umâlepziñangât op kât zo mindum panetâ Yerusalem kamânân Kembangât kâmut sot a nâmbutñâ Korinti a zen buku târotâro kânok op Anutu sâm âlip kwâkñangâbi. Oi zengât itâ sâbi, “Korinti a zen singi âlip lunat sâwenâ lum buku otniwe.” ¹⁴ Oi Korinti a zengâren Anutu nepñangât bonñâ donbep muyagiapkât umñâ sipapzangom zengât op Anutugâren ninâu sâbi. ¹⁵ Opon, Anutunâ imbanâ tânnangoi. Nen zorat nângindâ walâwalan uap. Nen waniñangât op yatâ otningap? Zorat mîpâsem sâiwap sâna.

10

Hângât kut nâi nâi, zorân nep bonñâ mân uap.

¹ Zi Paulo nânâ, Kristo um sândukñâ op ândeip, yatik um sânduk sot um giginâ op itâ dâzângua nângânek. Zengâren gâbâ nâmbutñandâ nâgât itâ sâme, “Paulonâ zi nen sot ândim lumbenâ den dâtnangoi. Ka kârebân âi tap kenğât buñ den kâtikñâ kweraniñ sâm kulemgum kwatningâmap.” ² Zengât sa nângânek. Bukurâp, zengâren ga ândim den kâtik dâzangom kubikzingâbatkât mân otnigap. Zengâren gâbâ a nâmbutñandâ nenğât itâ sâme, “Paulo zâk hângât kut nâi nâi, zorat nângâm ândimap. Oi hângât imbanâ mem nep tuumap.” Nâgât yatâ sâme. A zo zen den kâtik dâzangom kubikzingâbatkât umnâ bâbâlan uap. ³ Nen hânân ândiândiniñ zo perâkñak ândimen. Oi hânân ândim kâwali op ândiândiñ zo sâkkât mâtâp ziap. Zo yatâ mân ândimen. ⁴ Kâwali opñâ ândiândi nep tuumen, zo hânân gokñâ buñâ. Zo Anutugât imbanâ

kâtikñâ zorânâ kâsa zengât paset kâtikñâ zo kândanmen. Anutugât imbanan kâtigem a um kâtik zengât den bâlinâ sot sarâ zo koi gemap. ⁵ Oi zâizâiñ denñâ Anutugât den walâmap, zo kom kâbakñimen. Kristogât sât luluñ zorik zimbapkât nângânangâ top topñâ saam pamen. ⁶ Zen sât lulugât bâbâlan utne a nâmbutñâ zen den birâbirâziñangât zangom kubikzingânatkât mambât ândimen.

A nâiñâ Paulogât sâi giginâ oip.

⁷ Mâteziñan muyap ziap, zo iknek. Zen wangât sâkkât kut nâi zorarâk nângâne bonñâ opmap? Zengâren gâbâ a nâiñâ zikñangât itâ nângâbap? Zâk zikñik Kristogât a bonñâ ândiap. Zâk itâ nângâbap. Nen yatik Kristogât a ândien. ⁸ Kembunâ nep tuunatkât gâsum sâlâpnangoi, zo zen tâmbet zangonatkât buñâ. Zengâren nep tuugindâ kâtigibigât sâip. Nâ nep nigip, zorat nânga zâizâiñ oi zâizâiñ den sâwan. Zorat sâm anun mân upat.

⁹ Nâ ekap kulemgum zingâman, zorat nângâne kenğât den mân upap. ¹⁰ Nâmbutñandâ nâgât itâ sâme, “Ekabân den yâmbâtñâ sot kâtikñâ kulemgum ningâmap. Ka mâte otningap, zo kakbak. Oi den sâsânâ, zo giginâ sâmap.” Nâgât yatâ sâme. ¹¹ A yatâ zo, ziñâ itâ nângâbi. Nen kârebân ândim den kulemgum zingâmen, den zorat bonñâ osetziñan ga ândim muyagezingâbat.

Nepkât sâk mâme mân upi.

¹² A sâk mâme ândime, zengâren nen yatâ zorân dap op târokwap sâk mâme utnat? A yatâ zorân nenğât nepkât mân nângâm ziñangârâk nângâne zâizâiñ oi sâk mâme op den lan sâme. A nângânangâziñ buñandâ yatâ upme.

¹³ Nen ko Anutunâ nep sâm ningip, dangon zo mân walâm Korinti a zengâren gâwan. Zorat nângâmñâ sâm bâbâlan den sâm zâizâiñ den donbep mân sâmen. Walâm den lan mân sâmen. ¹⁴ Nen nepniñangât târokwap mân sâmen. Nep dangonniñâ zo perâkñak zengâren ziap. Nen kâdom zengâren gam Kristogât singi âlip dâzangowen. ¹⁵ A nâmbut zengât nebân âi lan kin sâk mâme den mân

sâmen. Zengât ita nângâmen. Nângâm pâlâtânziñâ lañ kârâm ari nepniñangât bonñâ sambâlem lañ kârâm âibap. Zo perâkñak nângâm ândimen. ¹⁶ Zen yatâ utnetâ a kândâtziñan ândime zo, zengâren singi âlip nep tuum âinat. Ka a nâigât nepkât galem op zâizâin den zo mân sânat. ¹⁷ Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Nâi zâk zâizâin den sâbâ sâm Kembunâ oip, zorat sâbap.”

¹⁸ Nâi zâk zikñangât nângi zâizâin oi Anutunâ zâkkât nângi gibap. Ka a nâi Anutunâ egi âlip oi hurat kwâkñangâbap.

11

Singi âlip mârâtñâ nâi mân ziap.

¹ Nâ um gulip den mâik nâi dâzângua lañ nângâbi. Den zo sa nângânek. ² Nâ zengât op kâuk birâman. Oi kâuk birâm den sâman, zo Anutugâren gok. A nâinâ bârâtñâ sigan ayân sâbap, zo yatâ zen Kristo sot mâpotzingâwan. Nâi sot mân mâpotzingâwan. ³ Zi ko mulumñâ Ewa kâitkoi bâlin oip, zo yatâ zen a nâmbutñandâ kâitzângone umziñ gulip oi Kristo mâik nâi birâbegât umnâ girem oi san. ⁴ A nâinâ zengâren gam Kristogât top singiñâ dâzângomen, zo birâm nâi dâzângomap. Oi zen zâkkât den nângâm Kaapum miwe, zo bunâ, uñakñâ nâi mine singi âlip nengâren gâbâ miwe, zo bunâ, singi nâi dâzângomap. Dâzângoi zo mân birâm yen nângâne dâp opmap.

⁵ Nâ itâ sa nângânek. Nâ ninangât nânga Aposolo nâmbutñâ zâizâin upme, zengât ombeziñan mân op ândian. Zen ziinangât itâ nângâme, “Nen Aposolo a bonñâ zâizâin ândien.” Ka zen aposolo sarâ a ândie. ⁶ Korinti a nâmbutñâ, ziñâ nâgât itâ sâme. Den sâm kubik sâsân âlip, zo nâgâren mân ziap. Ka nâ itâ sa nângânek. Nângânângâ patâ, zo nângâman. Oi zorat topñâ sapsum dâzângom nanğâwen.

Singi âlip nep a sarâñâ.

⁷ Zen patâ upigât nâ kanpitâ ândim Anutugât singi âlip sângân bun dâzângowan. Zorat dap nânge? Zo bâlin orâwan?

⁸ Yesugât kâmut nâmbutñâ zengâren gâbâ

zo perâkñak kât mem Korinti a zengâren kore otzingâm nep tuuwan. ⁹ Nâ Korinti a zen sot ândim kut nâi kârûm zengâren gâbâ kut nâi mân mewan. Bunâ. Bukurâpnâ ziñâ Makedonia hânân gâbâ gam betnan miwe. Oi Korinti a zengâren yen ândia kut nâi mân niwe. Oi ziren du sâbâ. Nâ zengâren ga ândim kut nâi nibigât mân san. ¹⁰ Kristogât den bonñâ zo nâgâren ziap, zo perâkñak. Oi yatik Grik hânân gok nâi mân mem ga nibi. Nâ zo yatâ sâm kâtigian. Nâ sâtâre den zo mân birâbat. ¹¹ Dap nânge? Umnandâ mân gâsuziñgi san? Yatâ bunâ. Umnandâ gâsuziñgap, zo Anutunâ nângap.

¹² Oi opman, zo op ândibat. Oi zo yen bunâ. A nâmbutñâ Paulogât dâp nep tuumen sâm umziñ mem zâibegât yatâ op ândibat. ¹³ A yatâ zo, zen aposolo sarâñâ. Nep a bonñâ bunâ ândim Kristogât Aposolo bonñâ nengât tobat yatâ upme. ¹⁴ Oi Korinti a ziñ zorat nângâne mârâtñâ mân upap. Satan zikñâ sumbem a imbanâ âsakñâziñoot, zengât tobat yatâ opmap. ¹⁵ Oi zorat a gakârâpnâ zen yatigâk târâkñangât kore ândimen, nengât tobat ândinetâ nângindâ mârâtñâ mân upap. Nen itâ nângen. Satangât a gakârâpnâ zo, zen nepziñangât dâp hâuñâ mimbi.

¹⁶ San, zo dum sâbâ. Nâgât nângâne um gulip a mân upap. Oi lañ dâtnonâ sâm dâtnonek. Yatâ nângânimñâ lañ dinnâ nângâbi. Nâ sâknâ mem zâi pam zâizâin den sâbat. ¹⁷ Nâ um gulip den zi Kembangât sâtkât mân sâbat. Yatâ upatkât Kembunâ mân sâm nigip. Ka lañ kwakmak a yatâ opñâ zâizâin den zi sâbat. ¹⁸ Korinti zengâren a donbepñâ sâkkât kut nâi nâi zorat zâizâin den sâme. Nâ yatik sâbat. ¹⁹ Oi top nângânângâ zen nâmbutñandâ kwakmak den dâzângone nângâne dâp opmap. ²⁰ Oi a zo, ziñ kore a gâsuziñgâne yatik nângâne dâp opmap. Mo kut nâi nâiziñâ betziñan mimbi mo kâitzângobi mo zâizâin op pâlomziñan zângobi, zo zen nângâne dâp op nanğâbap. ²¹ Nen ko a lolotñandâ zo dap yatâ otzingâbem. Zo anun op san,

A nâmbutñâ ziñ wan mo wangât zâizâin

upi, zo nâ yatik upâ sâm âlip upat. Nâ kwakmak a yatâ op den zo lan san. ²² A nâmbutnâ zo, zen ziiŋanġât itâ sâme, “Nen Yuda a.” Yatâ sâme. Oi nâ zo yatik. Ziiŋanġât Isirae a sâme. Nâ yatik Isirae a. Zen nen Abaramġât kiurâp sâme. Nâ yatik. ²³ Zen nen Kristogât kore a sâme. Nâ lan um gulip den sâbâ. Nâ Kristogât nep a tobat nâi. Nâ nepkât sâknam nâŋġaman, zo tobat nâi. Oi tâk namin tâpman, zorâŋ walâziŋgap. Oi kâmbam nome, zo yatik. Oi tâmbetnonam utne opman, zo yatik. ²⁴ Yuda a um kâtik ziŋâ sâp bâtnâmbut tâkŋâ lâpitnine tenġâziŋ 39 oip. ²⁵ Sâp karâmbut kâmbamŋâ nowe. Nâi ko kâtnâ nowe. Sâp karâmbut wanġâyân âi âbânġoi saruyân geiwan. Oi sirâm nâtik nâi wanġâ bâlei saruyân op ândiwan.

²⁶ Mirâ mâtâp sindâweyân âim gam ândiwan. Too uurubân âim gam ândiwan. Kâsa osetziŋan âim gam ândia nonam urâwe. Yuda a osetziŋan ândia nonam urâwe. Um kâtik osetziŋan ândia nonam urâwe. Kamân patin ândia nonam urâwe. Mirâ kamân kâtikŋan sâknamân ândiwan. Saru kwâkŋan kenġât op ândiwan. Buku sarâ zengât oserân ândim sâknam ândiwan. ²⁷ Yatâ ândim nep sâknam tuum ândiwan. Oi nâtigân uman wâġân ândiwan. Tepkât mom hutuk ândiwan. Too nalem buŋâ. Pateŋ opŋâ hâmbâ mot buŋ. Mirâ namânâ buŋ ândiwan. ²⁸ Oi zorik buŋâ. Sirâmŋâ sirâmŋâ Yesugât kâmut, zengât nâŋġam kwâkâ op ândiwan. ²⁹ Dabân Yesugât kâmurân zengâren gokŋâ nâiŋâ bâbâ lolot ândei nâŋġam tâtâlim ândibam? Dabân Yesugât kâmurân gâbâ nâi bâliŋ oi nâŋġam tâtâlim ândibam? ³⁰ Oi nâ wannanġât sa zâibap? Bâbâ lolotnanġât sa dâp upap. ³¹ Kembu Yesu, zâkkât Ibâ Anutu, zâkkât mâtenġan den perâkŋak san, zo nâŋgap. Zâk sâm âlip kwâkŋanġâm zâinat.

³² Damasiko kamânân a kutâ, kutŋâ Arereta, zâkkât a sâtnândâ tâk namin nâbanbam kâwali a kamânġât mâtâbân zâmbari gâsuninam tarâwe. ³³ Ka kamân zoren bukurâpnâ, ziŋ irin ginim kamânġât poŋ kâtikŋâ âkŋan nâbane gei zem zaat âiwan.

12

Paulonġa kut nâi sen pup ek nanġip.

¹ Sâk mâme den sâindâ mân dâp upap. Oi lan sâbâ. Kembunġa umanân tirâpnogip sot den dâtnogip, zorat den sinġi sâbâ. Zo den sumbunġa sâbâ. Muyapŋâ mân sâbâ. ² Nâ, Kristogât a nâi, zâkkât itâ nânġan. A zo, zâk Kembunġa mem zari sumbem tenġa karâmbut, zoren zâi ândeip. Kendon patâ kiin kimembut zorâŋ ombenġan zâi ândeip. Zo sâk sot mo um dâpnoot zarip, zo mân nânġan. Zo Anutunġa nânġap. ³⁻⁴ A zo Kembunġa kamân âlipŋâ, Paradisi, zoren pâi ândim anġa mân nânġanânġan sot anġa mân sâsânġa, zo nânġip. Nâ a zo ekman. Zâk hân sâk sot oip mo hân sâk zo birâm oip, zo mân nânġan. Zo Anutunġa nânġap. ⁵ A zo zâkkât op sâtâre den sâbat. Ninanġât sa mân dâp upap. Ka sâbâ sâm bâbâ lolotnanġât op sâbat. ⁶ Sâtâre den sa sâi sâm gulip a mân opam. Zen nâġât nânġâne zâizâiŋ opapkât mân upat. Kut nâi nâi ua ek nânġâme, zorik zimban.

Paulo zâk sâknam nâŋġam ândeip.

⁷ Kembunġa kut nâi sen mârât tirâpnogip, zorat umnâ zâizâiŋ opapkât sâknam nâi kwâknan pâip. Zo Sataŋġât kore a nâi. Zâk umnâ zâizâiŋ opapkât sâknam nim ândimap. ⁸ Sâknam zo birânibapkât sâp karâmbut Kembu dukuwan. ⁹ Ka Kembunġa den itâ sâm dâtnogip, “Nâ tângobat. Imbanânâ zorâŋ dâpkan upap. Nâġât imbanġa zorâŋ lolotkâ zo tângoî kâtigiban.” Zâk yatâ sâm dâtnogip. Zorat bâbâ lolotnâ zorat nânġa zari sâtârenġoot upap. Zo yatâ op ândia Kristogât imbanġa nâġaren zeî kâtigibat. ¹⁰ Kristogât op bâbâ lolot upat mo kâmbam nibap mo sâknamân ândibat mo sâm bâliŋ kwatninetâ ândibat mo mem nâi nâi otnine ândibat. Nâ bâbâ lolot ândia Kembunġa tânnogi kâtigeman, zorat umâlip nânġaman.

Paulonġa Aposolo nepnanġât top muyageip.

¹¹ Zi kwakmak den san, zo ziiŋâ nâ yatâ sâbatkât kâtigine den zo san. Ziŋâ sâm âlip kwatnine dâp opap. Ka zen yatâ mân upme. Zen nâ a yen ândiman sâme. Nâ ko itâ sa nânġânek. A zen

ziinangât itâ nângâme, “Nen Aposolo a zâizâin ândien.” Nâ a yatâ zo zengât ombeziñan mân ândiman. ¹² Nâ Korinti a zengâren nep bâbâlanjâk tuum gâwan. Tu-uga kut nâi nâi sen mârât muyagei zorânâ Aposolo nepnangât topnâ sâm muyageip. ¹³ Korinti a zen nâgât dap nânge? Zen nâgât itâ sâme? “Yesugât kâmut dâp dâbâk mân otningâmap.” Korinti a zen dap otzingâwangât nângâne bâlin uap? Nâ kut nâi nâiziñâ mân betziñan mewan. Kât zengâren mân mewan, zorarâktâ nângâne bâlin oip? Yatâ oi ko zorat op tosanâ birâbi.

Paulo zâk Korinti a zengât umñâ kirip.

¹⁴ Nâ sâp zagât zengâren gâwan. Oi dum gâbam otnigap. Gamñâ orâwan, zo yatigâk sâkkât nâlem mot, zo nibigât mân sâbat. Nâ kât sikumziñangât buñâ, ziinangât otnimap. Katep mâik ziñâ ibâ mamziñ galem otzingâbi, zo mân taap. Ibâ mam ziñâ katep mâik galem otzingâne dâp upap. ¹⁵ Nâ um dâpziñ âlip upapkât, kât sikumâk buñâ, kore otzingâm ândim ândiândinâ buñ upapkât nânge âlip uap. Nâgât umnâ zengâren donbep kinzapkât zengât umziñandâ nâgâren mâik nâi kinbap?

¹⁶ A nâmbutñandâ nâgât itâ sâme, “Kut nâi nâi muyap mân mem neip. Ka tigâk kâitnângom kut nâi nâi mem neip.” ¹⁷ Zorat zen sânek. Nâ ârâpnâ sângonzângua zengâren ga kut nâi miwe? ¹⁸ Tito zot bukuñâ nâi sângonzâkua zengâren gawet. Tito zâk gamñâ zengâren kut nâi betziñan meip? Mo kâitzângom um gulip kwatzingâwe? Zen nekât dap nânge? Zâk sot nâ, net tobat kânok sot mâtâp kânok ândiet.

A nâmbut umziñ melânbigât girem dâzângoip.

¹⁹ Den sâm gamen, zo nângâne sâk mâme den uap? Yatâ buñâ. Nen Kristo sot ândim Anutugât mâtenan den sâmen. Bukurâp, den zo nâi mo nâigât buñâ. Zen aleziñindâ kâtigibigât dâzângomen.

²⁰ Nâ zengâren ga ziñgitsa mân dâp opapkât sot zen nâ nikne mân dâp opapkât girem uan. Zengâren kâsa,

um kâlak, kuk, senân kwâten, sarân sâsân, den uman pâpan, zâizâin, kâmbu, gulipmalip, yatâ zo zeï muyagebamgât umnâ girem uap. ²¹ Nâ zengâren gam a nâmbutñandâ um sumun, lanj mâman, kut nâi lanj orot zo opnâ umziñ mân melânme. Oi yatâ op ândine zengâren ga Anutunandâ mem gei kwatnigi a yatâ zo zengât isem umbâlâ opamgât nângâm kwâkâ uan.

13

Tosagât op den sâsân muyagibap.

¹ Zi Korinti zengâren du ga sap karâmbut upap. Den nâi sa nângânek. A kânokñâ a nâigât tosa sâbap zo ko denân mân pambi. Ka a zagât mo karâmbutñâ a nâigât tosa sânetâ denân pam kubikñangâbi. ² A mârum bâlin urâwe sot nâmbutñâ sâp zagât zengâren gâwanân girem dâzângowan, zengât yatik kârebân tap den zi san. Zen bâlinâ mem ândine dum zagâtñâ zengâren gam mân birâziñgâbat. ³ Nâgât umnan den pâi sâman, zâk Kristo. Zâkkât kâwalinâ muyagei iknat sâmegât ikpi. Kristo zâk zengâren nepñâ âkon buñâ imbanânoot tuumap. ⁴ Mârum perâkñak lorei poruyân kuwe. Zi ko Anutugât imbanânoot zaat ândiap. Yesunâ hânân lotñâ sot lumbenâ ândeip, zo yatik ândimen. Ka nen Kristo sot pâlatân oindâ Anutugât imbanandâ mem kâtikñan kwatningi zengâren ga nep tuum kubikzingânat.

Girem den.

⁵ Zen nângâm pâlatânziñoot ândime mo buñâ, Zorat umziñ mâsikâm zorat topnâ ikpi. Mo Yesu Kristonâ umziñan ândimap, zo mân nânge? Yatâ upme oi ko sâkñak Kembugât a ândie sânat. ⁶ Nen ko sâkñak Kembugât a mân ândimen. Zen zo yatâ mân nângâniñgâbigât nângâmen. ⁷ Anutunâ galem otziñgi zen bâlin mân upigât Anutugâren ninâu sâm ândimen. Nen niñgitne Kembugât a bonñâ utnat mo buñâ, zorat mân sâmen. Zen Kembugât den lum târârak upi, zorarâk sâmen. ⁸ Nen yatâ zorân dabân den bonñâ kâsa miñangânat? Nen lunat, zorik taap.

⁹ Nen imbanjâ kârum ândeindâ zen imbanjâziŋoot upi? Zo yatâ âsagei ko âlip upap. Umziŋ lâmbari âlip upigât Kembugâren ninâu sâmen. ¹⁰ Nâ zenġâren ga den nep tuubamgât kârebân tapŋâ giren den zi kulemgum ziŋgan. Zen den zo nâŋgâm umziŋ kubikpi. Nâ zenġâren ga nep tuubat. Kembugât imbanjâ nigip, zorânjâ tâmbetzâŋgobatkât buŋâ. Nâ tânzâŋgobatkât imbanjâ nigip.

Den murukŋâ.

¹¹ Bukurâpnâ, den sâm kwâkâmŋâ den itâ sâbâ. Kelikmelik tapi. Oi girem den zo nâŋgâm umziŋ sot ândi mâmanziŋ kubikaŋgâm ândibi. Zen um kânok op um lumbe ândibi. Anutu, zâk buku sot um lumbe mariŋâ. Zâk zen sot ândibap.

¹² Zen buku op luyaŋgâm ândibi.

¹³ Kembugât siŋgi a ambân nâmbutŋandâ ziŋ Korinti a zenġât nâŋgâme.

¹⁴ Kembu Yesu Kristogâren gâbâ tânzâŋgozâŋgon sot Anutugâren gâbâ buku orot, zo zen sot tâpap. Oi Tirik Kaapumŋâ betziŋan mei zâk sot ândim zâimambi. Zo perâkŋak.

Zo yatik.

Galata a zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Paulonâ ziknangât topnâ sâm muyagezingip.

¹ Nâ Paulo Aposolo a orâwan. A zing Aposolo ot mân sâm niwe. Yesu Kristo sot Anutu Ibânâ, zâk mumunjan gâbâ mängeip, ziknâ nep zo sâm niwet. ² Nâ sot bukurâpnâ nâ sot ândime, nen ak-sik Galata hânân ândime, zengât topzin nângâm ekap zi kulemgum zingen.

³ Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, ziknâ tânzângom um lumbenâ muyagem zingâbabot. ⁴ Yesu zâk Ibâninangât sâtkât nen ândiândi bâlinâ zi ândimenân gâbâ mâkâningâbap sot tosanin bun upapkât ândiândinâ mân angân kârip. ⁵ Zorat narâknâ narâknâ Anutu sâm âlip kwâknangindâ zimbat. Perâknak.

Nâi zâk singi âlip sâm gulipkum nâi sâbap, zâk simgât singi upap.

⁶ Anutu zâk zen Kristo sot pâlâtân utnetâ tânzângoi ândibigât diizingip. Diizingi zâk sot ândine mân kârep oi zâk kândâtkom singi âlip nâi zorat kindap kwap ândime. Zorat nângâm pârâkpan. ⁷ Zorat itâ sa nângânek. Singi âlip top nâi bonjoot zo mân ziap. Bunâ. Ka a nâmbutnandâ Yesu Kristogât den singi âlip zo tâmbetkunam op um gulip kwatzingâme. ⁸ Singi âlip dâzângowen, zo zinzi kâtik. Zorat nen mo sumbem a nâinâ singi âlip dâzângowen, zo birâm nâi dâzângonatkat sâm sâi ko tâmbetagonatkât singi upem. ⁹ Den mârûm sen, zo dum sâbâ. A nâinâ singi âlip kwâkâm zingâwen, zo birâm nâi dâzângobap, zâk tâmbetagobap. Oi nâ zorat nânga dâp upap.

¹⁰ Oi dap dap? Den san zi a zingâ nâgât nângâne âlip upapkât san? Mo Anutu zâk nâgât nângi âlip upapkât san. Nâ a zen nâgât nângâne âlip upapkât nep tuuman sâi ko Kembu Kristogât kore a mân opam.

Paulo ziknâ topnangât den.

¹¹ Bukurâpnâ, nâ den nâi dâzângua nângânek. Den singi âlip dâzângowan, zo ayân gâbâ bunâ. ¹² A zo zingâ mân dâtnowe. Zo zingâ mân kwâkâm niwe. Yesu Kristo ziknak sâm muyagenigip.

¹³ Nâ mârûmjan Yuda a zengât den kâtik Mosenâ sapsum zingip, zo lum ândiwan. Zo nânge. Yatâ ândim Yesugât kâmut imbanâ zângom tâmbetzângom ândiwan. ¹⁴ Oi sâkurâpninangât den gei kombapkât sâm kâtigem tâlarâpnâ nâmbutnâ walâzingâm kâtigem ândiwan. ¹⁵ Ka Anutu zâk mârûm mamnâ kâmbonjan gâbâ zâkkât singi upatkât nângi zeip. Yatâ nângi zeipkât tânnobam diinigip. ¹⁶ Nannangât den singi hân nâin goknâ zengâren âim dâzângobatkât nannangât topnâ sâm muyagenigip. Yatâ otnigi a zen sot den den mân orâwan. ¹⁷ Oi Aposolo a kândom muyagem Yerusalem kamânân ândiwe, zen sot singi âlipnangât den mân âraguwen. Zengâren mân âiwan. Arabia hânân âi ândim Damasiko kamânân âburem gâwan.

Paulonâ Yerusalem kamânân zâi ândeip.

¹⁸ Ândia kendon patâ karâmbut âki Petero ikpat sâm Yerusalem kamânân zâim sirâm kiin bâtnâmbut zâk sot ândiwan. ¹⁹ Zâk sot Kembugât munjâ Yakobo zikirâwan. Aposolo a nâmbutnâ mân zingirâwan. ²⁰ (Den kulemguan, zi sarâ bunâ. Anutu mâtenjan perâknak sâm kulemguan.) ²¹ Yatâ opnâ Siria sot Kilikia hânân âi ândiwan. ²² Oi Kristogât kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen si sângânnâ mân nigâwe. ²³ Zen nâgât singiyâk itâ nângâwe, “Anâ nângom moliningip, zâk singi âlip tâmbetkumâipnâ singi âlip a dâzângom ândimap.” ²⁴ Yatâ nângâm nâgât op Anutu sâm âlip kwâknangâwe.

2

Paulonâ Yerusalem kamânân zâim Aposolo a nâmbutnâ zingirip.

¹ Oi kendon patâ kiin kimembut âki Yerusalem kamânân dum zâibam Banaba sot Tito diizika ârândân zâiwen. ² Oi zo yen bunâ. Kembunâ den sapsum

nigi lum zâiwan. Yesugât kâmurân a zengât a sâtnâ sâme, zengâren âim singi âlip hân nâin goknâ dâzângoman, zorat sapsun zingâwan. Nâ singi âlip sâmbândiwan, zorat a sâtnâ neburâpnâ zen sapsun zinga nângânetâ âkâbapkât ziinik tatne den zo dâzângowan. ³ Tito zâk nâ sot ândeip. Zâk Yuda a bunâ, Grik a oi a sâtnâ zinjâ kwabâ kwâknangâbigât mân sâwe. ⁴ Ka a sarânjandâ kâmurân bagimnâ Yesu Kristo sot pâlâtân op dumun bun ândeindâ tigân ningitnâ Mosegât gurumin den, zorânâ saaningi ândinatkat Tito kwabâ kwâknangâbigât sâwe. ⁵ A zo, zinj mem ge kwatningânam sâne mân loriwen. Bun kâtiknâ. Singi âlip mân tâmbetkune Galata a, zengâren hâlâluyâk op zimbapkât mân nângâzingâwen.

Aposolo a nâmbutnâ zinj Paulo nepnangât nângâne dâp oip.

⁶ (Oi a, zengât a sâtnâ sâme, zen mârûm dap mo dap op ândiwe, nâ zorat nânga tobat nâi mân uap. Anutu zâk hâtubâtu mân opmap.) A sâtnâ zo, zinjâ den unâknâ mân târokwatniwe. ⁷ Bunâ. Itâ nângâwe. Anutunâ Petero Yuda a zengâren singi âlip dâzângobapkât nep diñ sâmbindip, yatigâk nâ hân nâin goknâ zengâren den singi âlip dâzângobatkât nep diñ sâmbinigip. ⁸ (Oi Petero mam oknangi nepnâ tuugi bon oip, zâk ziknâ yatik mam otnigi nep tuuga bon oip.) ⁹ Oi Kembunâ nep tânnogip, zo eknâ Yakobo sot Petero sot Yohane, zen Yesugât kâmut zengât patâ ândiwenâ nâ sot Banaba buku otnikâm bitnik kuwe. Oi net hân nâin goknâ zengâren den singi âlip nep tuugitâ zinjâ Yuda a zengâren tuunat sâwe. ¹⁰ Oi kanpitâ a ambân kut nâi nâi zingânam zorarâk dâtnowe. Oi nâ zorat den mârûmnan sâmbinikâtiwan.

¹¹ Oi Peteronâ Antiokia kamânân gam bâlin oi eknâ a ambân mâteziñan kin den yâmbâtnâ dukuwan. Wangât, zâk bâlinâ oip, zorat op ko. ¹² Zâk hân nâin goknâ zen sot nalem ârândân niwe. Yatâ nem ândei Yuda a, Jakobogât arâpnâ zen gawe. A zo, zinj Mosegât den lum ândim hân nâin gok, zen sot nalem mân nemarâwe. A zo, zen gane Peteronâ zingitnâ kengât opnâ a

hân nâin gok birâzingâmñâ Yuda a zen sot nalem neip. ¹³ Nâin âi tapâ tapâ oi Yuda a nâmbutnâ, zinjâ târokwâknangâne Banaba zâk yatik zengâren târokwâip. ¹⁴ Oi singi âlipkât mâtâp walâm utne a ambân zengât mâteziñan Petero itâ dukuwan, “Gâ Yuda a op hân nâin goknâ zengât tobat opmatnâ dap op hân nâin goknâ zinjâ Yuda a nengât tobat upigât sâmat?”

¹⁵ Yuda a nen hân nâin goknâ zen yatâ mân muyagiwen. Nen Yuda a. ¹⁶ Ka nen itâ nângâmen. Anâ Mosegât gurumin denâk lune Anutunâ zingiri tosazinj bun mân upap. Ka anâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâme, zen Anutunâ zingiri tosazinj bun upap. Zorat op ko nen Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâmen. Nen itâ nângen. Gurumin denâk lum tosaninj bun orot, zo mân taap. A zinjâ gurumin den lum ândine Anutugât mâtenan tosazinjoot kinbi. ¹⁷ Oi nen Kristo sot pâlâtân opnâ tosaninj bun upapkât sâmenñâ bâlinâ upmen, zorat dap sânat? Itâ sânat? “Kristonâ betniñan mei bâlin upmen.” Yatâ mân sânat. Bun kâtiknâ. Yatâ mân ziap.

¹⁸ Nen gurumin sânginjâ lulunangât mâtâp birâmñâ zoren puriksâm ândinat. Zorânâ topniñâ itâ sapsubap. Nen den kuku ândiwen. ¹⁹ Gurumin den sânginjâ lubatkât nângâm lum osim ândia nogi mowan. Anutu sot pâlâtân op ândibatkât gurumin denñâ nogi mowan. ²⁰ Nâ Kristo sot poru nagân none mowan. Oi ândiândinâ zi ândian, zo ninâ bunâ. Kristonâ umnan ândiap. Oi sâk sot ândiândinj ândiman, zo Anutugât nannâ nângâm pâlâtân kwâknangâm ândiman. Zâknâ umñandâ gâsânogi ândiândinjâ nâgât op bun oip. ²¹ Anutugât tânzângozângonangât den singi âlip zo mân tâmbetkuman. A nen gurumin den lugindâ Anutunâ ningiri tosaninj bun opabân Kristo zâk yen moip opap.

3

Gurumin dengât mâtâp lâñawe.

¹ O Galata a, zen nângânângâziñ bunâ. Dap dap op um gulip kwatziñge? Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât singi

muyap sâm muyegezingâwen. ² Nâ den nâi mâsikâzingâ dâtonek. Tirik Kaapum miwe, zo dap op miwe? Mosegât den kâtik lumnâ miwe? ³ Nângânângâziñ bun? Kaapum sot pâlâtân urâwenâ zo birâm mâtâp sânjinan bagie? ⁴ Zen Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkñangânetâ Kembangât imbanâ muyagei igâwe. Kut nâi nâi zo ek nângâne yenñâ uap? Kaapumñâ zengâren nep tuugi bon mân âsagiap? ⁵ Zen sânek. Anutu zâk Kaapum zingâmñâ sâi sen mârât zengâren âsagemap, zo gurumin den luluzingâgât mo nângâm pâlâtânzingâgât otzingap?

Abaramgât mâtâp lâñnat.

⁶ Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Abaram zâk yatik Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm Kembangât den nângi bon oi Anutuñâ tosanâ bunâ sâip.” ⁷ Zorat itâ nângânek. A Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimen, nen Abaramgât kiurâp bonñâ ândien. ⁸ A hân nâin gokñâ zen Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâne tosazij bun upapkât sâip. Zorat mâruman nângâmñâ singi âlip den Abaram itâ sâm dukuip, “Gâgât mâsop zorân a hânñâ hânñâ zengâren âibap.”

⁹ Abaramñâ Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangip. Oi a Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimen, nen Abaramgât mâsobân bagimen.

Nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiengât ândiândi minat.

¹⁰ A zen Mosegât den kâtikñâ lum tosanij bun ândim sumbemân zâinatkat sâme, zen tâmbetagoangoñgât singi upi. Wangât, Kembangât ekabân gurumin sinjinañgât kulemguwe, ziap, zorat, “Nâinñâ gurumin den ekabân den zem âriap, nâmbutñâ zo lum ândim den nâi birâbap, zâk um dâpñâ tâmbetagobap.”

¹¹ Gurumin den lum ândim Anutugât mâtenan tosanij bun orot, zo mân ziap. Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Nâi zâk nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimap, zâk Anutugât mâtenan

tosanâ bun opñâ ândiândi kâtik muyagem ândibap.”

¹² Gurumin denân ko nângâm pâlâtân gât mân sâwe. Den nâi itâ sâwe, “Nâi zâk gurumin den lum kwâtâtibapñâ ândiândi muyagibap.”

Yesu zâk nengât opñâ sâknamân kirip.

¹³ Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A nagân zângom kwânângâzingâbi, zen bâlinañgât singi.”

Oi Kristo zâk yatik nengât opñâ bâlinañdâ kwâkñan zarip. Bâlinan gâbâ mâkâningâbapkât suupniñâ meip. ¹⁴ Oi zorat hân nâin nâin gokñâ, zen Yesu Kristo sot pâlâtân op Abaramgât mâsobân bagibi. Oi nen Kaapum nengât singi sâip, zo nângâm pâlâtân sot op minatkat yatâ âsageip.

Singi âlipkât bet sâwât, zorat den.

¹⁵ Bukurâpnâ, a niinan dâpkwap sâbâ. A nâinñâ mumbamñâ bet boi zo kâsâpkum zingâbap. Zorat kwâkñan a nâinñâ komñâ den nâi mân sâbap. ¹⁶ Anutuñâ Abaram den kânñan dukuip, zo Abaram sot kiunñâ zekât singi sâip. Kiurâp donbep zengât mân sâip. Kânokkât sâip, zâk Kristo. ¹⁷ Nâ itâgât op san. Anutu, zâk mâruman Abaram sot târotârogât den sâip. Oi bet kendon patâ 430 yatâ âki gurumin den Mosegâren gâip. Gurumin den bet gâip, zorân den kâdom sâsân, zo mân kom gulipkoip. Târotâro den kâdom muyageip, zo kâtigem ziap. ¹⁸ Anutuñâ Mose gurumin den dukuip, zo tosanij bun oi sumbemân zâizâinañgât mâtâp muyagei sâi târotâro den zo bun opap. Ka Anutuñâ singi âlipkât bet sâwât den, zo umâlepñangât op Abaram kânñan sâm pindip.

¹⁹ Gurumin den Mosenâ sâm muyageip, zo wangât sâsânâ? Zo bâlinañzinañ zo mem kabâñan pâmbapkât Kembunâ sâkurâpniñ sâm zingip. Zo zinziñ kâtik zimbapkât bunâ. Abaramgât kiunñâ Anutuñâ mâruman zâkkât den kânñan sâip, zâk muyagei siriksâbapkât sâsânâ. Gurumin den zo sumbem anâ Anutugâren gâbâ mem Mose bikñan parâwe.

²⁰ Mindumindu a Mose zâk kânokkât buñâ, toren toren zengât. Zâknâ minduzingâm kirip. Ka Anutuñâ den Abaram kândom dukuip, zo zikñak dukuip.

Gurumin denñâ a umziñ mân melânbpap.

²¹ Dap dap sânat? Gurumin denñâ Anutuñâ den Abaram kândom dukuip, zo wâlap? Yatâ buñâ. Gurumin denñâ a umziñ mân melânbpap. Zo yatâ orotñâ sâi ko gurumin dengât op a tosaziñ buñ orot, zo muyagebap. ²² Bâlinandâ a aksik patâ saaniñgi ândimen. Topniñâ zo yatâ Kembugât ekabân ziap. Oi zorat Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwapñâ Anutuñâ Abaram den dukuip, zorat bonñâ âlip minat.

Mârum dumunân ândiwen.

²³ Yuda a nen mârum nângâm pâlâtânñiñ buñ ândeindâ gurumin denñâ saaniñgi dumunân ândeindâ nângâm pâlâtânğât den âlipñâ, zo âsageip. ²⁴ Oi zorat gurumin denñâ galem otniñgâm Kristogâren nâmbarip. Zo Kristogâren nângâm pâlâtân kwâknangâm tosanñiñ buñ upapkât yatâ oip. ²⁵ Nenğât nângâm pâlâtânñiñğât mâtâp muyagei zoren lânindâ gurumin dengât dumun zo ânângârip.

²⁶ Oi zen Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâwegât Anutugât nan bârarâp op ândie. ²⁷ Zen too sanğonziñgâne Kristogâren târokwarâwe, zen aksik Kristo sot pâlâtân op ândie. ²⁸ Oi zorat Yuda a sot hân nâin gok, a zâizâin sot giginâ, a sot ambân, a kâsâpkum nen niñjik niñjik zo mân sâbi. Zen aksik Kristo sot pâlâtân opñâ kâmut kânok urâwe. ²⁹ Zen Kristogât sinği urâwenâ Abaramğât kiurâp bonñâ op ândie. Oi zorat Anutuñâ mârum Abaram sinği den bonñâ dukuip, zorat bonñâ mem ândibi.

4

Anutugât nan bârarâp urâwen.

¹ Itâ sa nângâne. Katep mâik nâi ibânâ moi bet boi zo zâkkât sinği oi dân mân galem upap. Zo kanpitâ yatâ ândibap. ² Oi zâkkât torerâpñandâ zâkkât bet sâwât zo galemğum ândine lâmbatñâ ibânandâ narâk sâip, zo oi galem upap. ³ Kristogât sinği a ândien, nenğaren zo yatik ziap.

Mârumñan umniñan katep yatâ oi hângât kut nâi nâi zorat kore op ândiwen. ⁴ Oi bet narâknâ sâsânâ zo mâte oi Anutuñâ nanñâ sângongoi ambân sigan nâigâren gem gâi kâmbonñâ opñâ meip. Zâknâ âsagemñâ Moseğât gurumin den lum kore op ândeip. ⁵ Zo ko nen gurumin dengât dumunân gâbâ olañningâbapkât yatâ oip. Nen Anutugât nan bârarâp utnatkât yatâ oip.

⁶ Oi nen Anutugât nan bârarâpñâ uengât Anutu nanñangât Kaapumñâ umniñan sângongui gei Anutu itâ sâm konsâmap, “Aboñ, Ibânâ âlipñâ.” ⁷ Zorat nen kore a buñâ, narâpñâ ândimen. Oi nanñâ ândimñâ Anutu umâlepñangât bet sâwât mariñâ op ândinat.

Kut nâi nâi bon buñ kândâtkuwe, zo mân mâte utnat,

⁸ Zen mârumñan Anutu mân nângânğâm ândim lopio sot kut nâi nâi yenñâ, zengât kore op ândiwe. ⁹ Narâk ziren ko Anutuñâ zingit buku otziñgi zengoot zâk ekñâ topñâ nânge. Yatâ opñâ wangât sâkurâpziñangât pat sinği mem ândiwe, zo dum mâte otziñgânâ kore otziñgânâ ue. ¹⁰ Zen kendon top top zorat nângâne bonñâ oi tapme. ¹¹ Zorat nepnandâ zengâren tuuga bon buñ opapkât nângâm kwâkâ opman.

Galata a ziñ Paulo birânangânâ urâwe.

¹² Bukurâpnâ, nâ dâzângua nângâne. Nâ zengât tobat yatâ orâwan. Zorat ko zengoot nâgât tobat yatâ upi. Zen sot ândia bâlinâ mân otniwe. ¹³ Zen nângâme. Nâ mârum kamân nâin âibam ua mâsek otnigi birâm zen sot tap den sinği âlipñâ dâzângom ândiwan. ¹⁴ Nâ mâsek patâ op ândia zen âkonñâ buñ on galem otniwe. Oi mân nikne bâlin oip. Buñâ. Zen niknetâ Anutugât sumbem a yatâ orâwan. Opon, niknetâ Yesu Kristo yatâ ua galem otniwe. ¹⁵ Oi narâk zoren sâtâre urâwe, zo dap op buñ uap? Zen mârum sinziñ keetñâ sâmbum nâ ninam urâwe. Zo yatâ tânnonam urâwe. Zo perâknâk nângâmñâ san. ¹⁶ Narâk ziren ko dap dap yatâ den bonñâ dâzângua niknetâ kâsaziñ yatâ uan?

¹⁷ A nâmbutjandâ den kelâkjoot sâme. Ziñâ zen kândâtnom zengât a upigât yatâ sâme. Zen den kelâk sâsânâ zo âlipjângât buñâ. ¹⁸ Kut nâi âlipjângât den kelâk sâsânâ, zorân âlipjânâ. Zo zengâren ga ândiayâk buñâ, zâmbamjânâ aria utne âlip upap. ¹⁹ Murarâpnâ, nâ zengât op sâknam op tâpman. Oi zorik nângâm Kristogât tobat zengâren muyagibapkât sâknam zo nângâm zâibat. ²⁰ Nâ zengât nângâmjânâ zengâren gamjânâ den dâzângobatkât otnigap. Nâ zengât op nângâm kwâkâ uan.

Sera sot Haga nanzatzikjânâ topzikjânâ, zikjik zikjik.

²¹ Den nâi mâsikâzinga dâtonek. Gurumin dengât kore utnat sâme, zen zorat ekap sâlâpkum nângâme mo buñâ. ²² Zoren itâ kulenguwe. Abaramgât nanzatjânâ âsagiwet. Nâigât kutjânâ Ismael. Zâk kore ambân zâkkâren gâbâ âsageip. Nâi ko kutjânâ Isaka. Zâk zikjânâ âmbinjandâ meip. ²³ Oi kore ambânjânâ meip, zo ko yennâ muyageip. Ambinjandâ meip, zo Anutunâ den kânjan sâip, zo kâtigei âsageip. ²⁴ Oi den zorat torenjânâ itâ ziap. Ambân zagât zo singi âlip târotâro zagât, zorat dâp urâwet. Anutunâ Sinai bâkjan târotâro nâigât den Mose dukuip. Târotâro zorat arâpnâ zen kore a ambân urâwe, zorat dâp Haganâ oip. ²⁵ Haga zâk Sinai bakjânâ Arabia hânân taap, zorat dâpkwap san. Oi Yerusalem mâirâp sot Sinai bakjânâ, zen dâpziñ kânok ue. Zen kore a ambânâk ue. Zen Mosegât gurumin den zo kore kwap ândime. ²⁶ Oi Yerusalem kamân unakjânâ u sumbemân taap, zâk Sera yatâ kore buñ. Oi kamân zorânâ mamniñ uap. Yesugât kâmut ândimen, nen Yerusalem unakjânâ sumbemân taap, zorat kâmut. ²⁷ Kembangât ekabân Yerusalem kamân sânginjânâ sot unakjânâ marirâp, zengât den nâi itâ ziap, “Ambân kâpin, katep mân miminjânâ, gâ umâlep nângâ. Katep âsaâsaginjangât sâknam mân nângâmat, gâ sâtâre ot. Ambân apjânâ buñâ, zâk katep donbep minzingap. Ambân apjoot, zâk murarâ bituk minzingap.”

²⁸ Bukurâpnâ, Anutunâ den kânjan sâip, zorat bonjânâ nen nan bârarâp urâwen. Oi zorat dâp Isaka âsageip. ²⁹ Mârum katep yennan âsageip, Ismael, zâknâ nâi Kaapumgât sâtkât âsageip, Isaka, zâk kâsa minjangip. Narâk ziren zo yatik ziap. Mosegât gurumin den kore ândime, ziñ Kristogât kâmut nen kâsa otningâme. ³⁰ Oi Kembangât ekabân den dap yatâ ziap? Den nâi itâ ziap, “Kore ambân sot nanjânâ molizikâna âibabot. Kore ambângât nanjandâ bet boi zi mân galem upap. Zikjânâ ambinjangât nanjandâ bet boi zo galem upap.” ³¹ Bukurâpnâ, Kristogât a nen kore ambângât kiun buñ. Nen ambinjangât kiurâp uen. Zorat op ko Anutugât nan bârarâp op ândien.

5

Olanjingipkât dumunân mân zâinat.

¹ Nen dumun buñ ândinatkat Kris-tonjânâ olanjingip. Zorat a nâmbutjandâ saaningânâm sâne mân nângânat.

² Nâ Paulo itâ dâzângua nângânek. A nâmbutjandâ itâ sâme, “Anutugât mâtenjan tosaziñ buñ upigât Mosegât den lum ândibi.” Yatâ sâne nângâzingâne kwabâ kwatzingâne ko Kristogât nep zo zengâren bon buñ upap. Wangât, zen singi âlipkât mâtâp birâwe upap, zorat. ³ Dum dâzângua nângânek. Nâi zâk kwabâ kwâknangâbi, zâk gurumin den pisuk lum kwâtâtem ândibapkât sâsân. Ka zâk dap yatâ lum kwâtâtibap? ⁴ Den kâtik lum ândim tosanij buñ utnat sâme, zen Kristo sot târotâro urâwe, zo mânangâtse. Oi Anutugâren gâbâ tânzângozângonjandâ, zo zengâren bon buñ uap. ⁵ Nen ko Kaapumjânâ diiningi Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâm um bâbâlan op Anutu mâtenjan tosanij buñ kinatkât mambât ândimen. ⁶ Nen Yesu Kristo sot pâlâtân opjânâ itâ nângâmen, “Kwabâ zângozângonj sot daanjoot ândiândij, zo bon buñâ uap. Kembangâren nângâm pâlâtân kwâknangâm ândiândij sot buku orotjânâ, zorân bonjânâ uabot.”

Sâm gulip a, zengât den.

⁷ Zen singi âlipkât mâtâp topkwap âlip lânâwe. Zoren âinetâ ko nâinâ pâke pâi den bonngât mâtâp walâwe? Wannâ um gulip kwatzingi mâtâp zo bire? ⁸ Anutuñâ diizingipñâ zen yatâ upigât mân sâip. ⁹ Bâu usinandâ âbângum sirogân giari aksik kâlak op nangâbap. ¹⁰ Nâ itâ nângan. Kembunâ diizingi nângânângâziñâ nâgât yatâ upap. Oi anâ um gulip kwatzingâmap, zâk Kembangâren gâbâ hâuñâ mimbap.

¹¹ Bukurâpnâ, nâ zen kwabâ kwatzingâbigât dâzângoman sâi dap op kâsa otnibe. Nâ yatâ dâzângoman sâi ko poru nakkât singi zo nângâne mân bâlin opap. ¹² A um gulip kwatzingânam kwabâ kwatzingâbigât sâme, zengât itâ nângâman. Zen ziin sâkziñ kârianngânetâ sâi dâp opap.

Dumunnij buñ ândim lan gulip mân utnat.

¹³ Bukurâpnâ, zen dumun buñ ândibigât Anutuñâ diizingip. Oi nen dumun buñ ândien sâm um sâkkât âknâle bâlinâ zo mân lum ândibi. Umziñandâ gâsâyagom kore orangâm ândibi. ¹⁴ Den kâtikngât kombânâ, zo itâ, “Gâ gikangât otgimap, zo yatik a torenñâ zengât otgigi betziñan mem ândiban.” ¹⁵ Zen ko sâtzinandâ ziangâm agom buñ upegât girem dâzânguan.

Lan gulip ândiândiñ, zorat bonñâ sot Kaapum wâratkum ândiândiñ, zorat bonñâ.

¹⁶ Sa nângânek. Zen Kaapum wâratkum zâkkât imbanan kâtigem ândibi. Oi um sâkkât âknâle, zo mân upi. ¹⁷ Um sâkkât âknâlenâ Kaapum komap. Oi zet zo kâsa kâsa oitâ zen kut nâi utnam upme, zo mân bâbâlan opmap. ¹⁸ Zen Kaapum wâratkune diizingi Mosegât den kâtikngandâ mân saazingâbap.

¹⁹ Um sâkkât âknâle nep tik mân ziap. Zo itâ muyagemap. Lan ândiândiñ, bukuñngât ambân lan mimiñ, anunziñ buñ lan orot. ²⁰ Lopio hurat kwâkwat, kware sunâ, kâsa kâsa, sârek den, um kâlak den, kuk sunguruk, a zikngât nângi zâizâin, um kâsâp op kâsâpagoagon. ²¹ A nâigât kut nâi nâi âknâle op lan

mimiñ, too kâtik nem um gulip orotñâ, sii nalem nemjik ândiândiñ sot kut nâi nâi nâmbutñâ. Zorat mârûm dâzângowan, oi zi dum dâzânguan. Anâ bâlinâ zo upiñâ Anutugât um topnan mân ândibi.

²² Ka Kaapumñâ umziñan ândei wâratkum ândime, zo zengâren bonñâ itâ muyagemap. Umñâ gâsâzângomâp, sâtâre, um lumbe, um sânduk, buku op ândiândiñ, den lulun, ²³ Um diigi gei ândiândiñ, umñâ kendon ândiândiñâ. Kaapum den wâratkum ândine bonñâ zo zengâren muyagem zimmap. Gurumin denân kut nâi nâi âlipñâ zo mân utnatkât den nâi mân ziap. ²⁴ Oi a ambân Yesu Kristogât singi ândime, zen ândiândi sângiñâ sot um sâkkât âknâle bâlinâ zo buñ upapkât poru nagân kune kinzap.

²⁵ Kaapumñâ ândiândi niñgi ândimengât Kaapumgât holi wâratkum zâkkât imbanan kâtigem ândinat. ²⁶ Sâknâ zâizâin mân utnat. A torenñâ mân mem gei kwatzingânat. A nâigât kut nâi nâi lan âknâle mân utnat.

6

¹ Bukurâpnâ, a nâinâ tosa muyagei zen Kaapum wâratkum ândime, zen um sânduk okngâm sâm kubikngâbi. Oi gikâ mâsimâsikâyân loribatkat gasâgâ kârâm ândiban. ² Kut nâi nâi yâmbâtñâ zo berân miangâbi. Zo yatâ op Kristogât den kâtik zo lum ândibi. ³ Nâi zâk kut nâi bonñâ zo mân opñâ zikngât nângi zâizâin opmap, a yatâ zo umñâ kâitkuap sâsân. ⁴ Zorat zâk zikngât ândi mâmanñâ ek nângâm kubikpap. Yatâ opñâ a torenñâ mân mem ge kwatzingâbap. ⁵ Nepkât yâmbât kâsâpkukun zo a mariñâ dâp lum kinbi.

⁶ Den singi âlip kwâkâm zingâme, a zo ziñ betziñan mem kut nâi nâi kâsâpkum zingâbi.

Nâran orot mâmeniñngât bonñâ minat.

⁷ Gâ um gulip mân upan. Dap yatâ op Anutu kâitkuban? Anâ Anutu kâit kunatkât dâp buñâ. Anâ kut nâi nâi kârâm kâmitnat, zorat bonñâ yatik minat. ⁸ Nâi zâk um sâkkât âknâle bâlinâ, zorat nepñâ tuubap, zâk yatik um sâkkât âknâle bâlinâ,

zorat bonñâ tâmbetagoagon muyagibap. Ka ñâi zâk Kaapumgât nep tuubap, zâk yatik Kaapumgât bonñâ ândiândi kâtikñâ muyagibap. ⁹ Kut ñâi ñâi âlipñâ tuum ma ko âkon mân utnat. Nen mân lorem nep yatâ tuunarân bet sumbemân nep zorat bonñâ muyaginat. ¹⁰ Zorat itâ sa nângânek. Mâtâp muyagei a eluñ patâ kut ñâi ñâi âlipñâ otziñgânat. Den siñgi âlip zo lum Yesugât kâmut zo kut ñâi ñâi mem zâi pam otziñgânat.

Girem sot mâsop den.

¹¹ Zen kulem zi iknek. Den nâmbutñâ zo yen sa bukunâ ñâi kulemguap. Ka âkââkân zi Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziñgan. ¹² A nâmbutñandâ zen kwabâyagobigât sâme. A zo, zen sâkñandik den siñgi âlip ziap. Zen Kristo poru nagân sâknam nângâm moip, zorat den siñgi sâme a ziñ sâknam ziñgâbegât yatâ upme. ¹³ A zo, zen zâizâiñ op zenğât a patâ utnatkât mâtâp urâwe. A kwabâ agowe, zen den kâtik mân lum kwâtâtime.

¹⁴ Nâ ko kut ñâi ñâi yenñangât bunâ, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâk nenğât op poru nagân sâknam nângâm moip, zorarâk nângâm sâtâre op ândiman. Yesu zâk nenğât op poru nagân moip, zorat opñâ hângât kut ñâi ñâi eksa yenñâ opmap. Oi hân a um kâtik ândime, zen kândâtnom mân nângânângâ upme.

¹⁵ Kwabâ agom ândiândiñ mo yen ândiândiñ, zorân bon bunâ. Yesu sot pâlâtân op ândiândi uñakñâ, zorân bonñâ.

¹⁶ A den zi lum ândime, zen Anutugâren gâbâ um lumbenâ sot tânzân gozân goñâ zimhap. Anutugât kâmut zenğâren zimhap.

¹⁷ Bet aña sâknam mân nibigât otnigap. Wangât, nâ Yesu Kristogât op sâknam nep tuum gâwan. Oi a ziñ nonetâ gut dârâbut sâknan donbep ziap, zorat.

¹⁸ Bukurâpnâ, Kembuniñâ Yesu Kristogâren gâbâ um lumbenâ umziñan zem zimhap. Zo perâkñak.

Zo yatik.

Epeso zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

¹ Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwannâ Epeso kamânân Yesu Kristogât kâmut nângâm pâlâtân kwâknangâm kâtigem ândime, zengât ekap zi kulemgum zingip.

² Ibâniñ Anutu sot Kembuniñ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozângoñ sot um lumbe zengâren zimbar.

Anutunâ mâruman sumbengât singi kwatningip.

³ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâ Anutu, zâknâ sumbemân gâbâ singi âlipkât mâsop topnâ topnâ Kristogât opnâ ningip. Zorat nen sâm âlip kwâknangânat. ⁴ Zâk mâruman hân mân muyageibân nen zâkkât mâtenan um hâlâlu sot tosanin buñ kinatkât Kristogât singi kwatningip. ⁵ Zâknâ umnâ gâsânangomnâ kânñan nângi zeipkât Yesu Kristogât opnâ nan bârarâp utnatkât sâm kâtigem ningip. ⁶ Ziknâ nannangât opnâ tânzângozângoñâ sângân buñ ningipkât sâm sâtâre oknangânat.

Yesugât gilâmñandâ sângânnin meip.

⁷ Nannâ Yesu, zâkkât gilâmñandâ sângânnin meipkât tosanin gulipkukun muyageip. Anutugâren gâbâ tânzângozângoñ, zorat nângindâ imbanâ opmap. ⁸ Zâknâ imbanâ patâ tânnânngoip. Tânnânngom nângânângâ bonnâ sot top nângânângânâ ningip. ⁹ Oi ziknik den kânñan nângi âlip oi itâ mem kwânângip. Zo itâ sâm muyageip. Den zo mâruman ekapnoot zeip. Den zo itâ, ¹⁰ “Narâknâ nângâwan, zo gâtâm mâte oi Kristonâ a sot kut nâi nâi hânân sot sumbemân zo mâpotzingâmñâ kâukzin sot patâzinâ upap.”

¹¹ Anutunâ kut nâi nâi aksik umñangârâk sâm kâtigem muyageizingâmap, zâimâmbap.

zâk mâruman ningit nângâm Kristogât opnâ nen zâkkât a ambân gakârâpnâ utnatkât sâip. Oi nen singi âlipkât bonnâ minatkât sâip. ¹² Zorat op kâdom Kristogâren nângâm pâlâtân kwâknangâm ândimen, nen Anutu sâm sâtâre oknangâm ândinat.

¹³ Zen yatigâk zâk sot pâlâtân urâwe. Zen den bonnâ nângâne zorânâ kubikzingi Yesugâren nângâm pâlâtân kwâknangâne Anutunâ undipnâ Tirik Kaapum zingip. Anutunâ Tirik Kaapum ningâbapkât mâruman sâm kâtigeip. ¹⁴ Sumbemân zarindâ kut nâi nâi ningâbap, zorat undipniñâ Kaapum ningip. Anutu kut-singingânât sâtâre patâ muyagibapkât zâkkât arâpnâ nengâren Kaapumñâ kubikkubik nep zo tuum nangâbap.

Singi âlip zengâren zimbapkât Paulonâ ninâu sâip.

¹⁵ Zen Kembu Yesu nângâm pâlâtân kwâknangâm Kembugât singi a buku otzingâme, zorat den singi nângâwan. ¹⁶ Zorat nâ zengât op narâk dâp nângâmñâ Kembugâren sâiwap sâm, sâm âlip kwâknangâman. ¹⁷ Kembunâ gâsuzingipkât yatâ opman. Oi narâk dâp zengât op ninâu itâ sâm dukuman.

Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Anutu, Ibâ, âsaknâ neule marinâ, zâknâ Kaapum zingî zorânâ nângânângâ zingâm Kembugât topnâ sâm muyagei nângâm biranbi. ¹⁸ Oi umzin ânângâri Kembunâ gâsuzingâm sumbengât singi kwatzingip, zorat nângâm, nângâm kwâtâtibi. Oi Kembugât arâpnâ zen sumbemân kut nâi nâi âsaknâ neulenoot zingâbap, zorat nângâne bon upap. ¹⁹ Oi nângâm pâlâtânningoot, nengâren imbanâ patâ zorânâ nep tuumap, zorat topnâ nângâbi. ²⁰ Imbanâ zorat bonnâ igâwe. Zorânâ Kristo mumunân gâbâ mângim diim sumbemân zâim Anutugât âsanñâ bongen pâip. ²¹ Oi a kutâ sot sumbem a, a top top imbanâzingoot zengât a kâukzinâ pâipkât hânân sot sumbemân kotsingî ziap, zorânâ koi giap. Narâk zirenâk buñâ. Zo yatâ zem

²² Anutuñâ a sot kut ñâi ñâi aksik Kristogât ombenjan zâmbamñâ kâukziñ up-apkât sâm kâmut gakârâp nenñât kembuniñ kwânâñgip. ²³ Zâkkât kâmut zo kin bikñâ oindâ giningâm nenñât kâukniñ op ândiap. A sot kut ñâi ñâi dâpniñanâk niñgi meindâ dâp op âimap.

2

Mârumñan lan gulip ândiwen.

¹ Zen mârum bâlin top top opñâ um mumuñâ op ândiwe. Ka Kristonñâ mumuñan gâbâ mângiziñgi ândie. ² Mârum zen hân a zengât mâtâp lân ândim âi wâke zengât a kutâ, Satan, zâkkât sât lum ândiwe. Narâk ziren zâknâ sinji âlip den ku a mam otziñgi ândie. ³ Nen mârum zengât tobat yatâ op ândim sâkkât sot um nângânângâninangât den lum ândim a nâmbut yatâ Anutugât kukñangât bonñâ muyaginatkât sinji op ândiwen.

Anutuñâ mânginingâmñâ sumbengât sinji sâip.

⁴ Yatâ op ândiwen. Ka Anutu zâk umñâ gâsum birañningipkât buku otningip. ⁵ Bâlinâniñangât op um mumuñâ op ândiwen, nen Kristo sot mânginingip. (Zen nânge. Umâlepñangât op kubikningip.) ⁶ Zâk Yesu Kristo sot mânginingâm zâk sot ârândân a kuta tâtarân tâtnatkât sumbemân nâmbarip. ⁷ Itâ muyagibapkât oip. Tânzângoziñangât gom sambe, zo Yesu Kristo umâlepñangât op mâtâlâknem niñgâbap. ⁸ Zen nânge. Zâk tânzângomñâ nângâm pâlatânziñangât op kubikziñgi. Zo ziñangât bunâ. Anutu umâlipñangât op sângân bun yatâ otziñgi. ⁹ Nep ñâi tuuwegât yatâ otziñgâbap, zo bunâ. Zorat a ñâinñâ sâknâ mem zari mân dâp upap. ¹⁰ Nen Anutugât bikñan gok. Zâk Yesu Kristogâren muyageniñgi. Oi mâtâp âlipñangât nep tuum ândinatkât Anutuñâ sâm niñgi. Mâtâp zo mârum kubigipkât zoren lân ândinat.

Barin gokñandâ kamânân gawe.

¹¹ Mârumñan um kâtik ândiwe, zorat nângâm ândibi. Zen Yuda a bunâ, kamân ñâin gokñâ. Oi Yuda a ziñâ kwabâ kwarangâmñâ ândiwenñâ kwabâ ulin sâm

dâzângomarâwe. ¹² Narâk zoren Kristo bun ândiwe. Oi Isirae a zen Anutugât kâmut ândine zen kwande ândiwe. Isirae a zen Anutu sot târotâro opñâ zâkkât sinji den mem ândine, zen Anutu kârum bet bâsan ândiwe. ¹³ Narâk ziren ko zen barin ândiwenñâ Yesu Kristogâren târokwap Kristo gilâmñangât op kamânân ândie.

Yesuñâ kâsa koi gei um kânok urâwen.

¹⁴ Yesu zikñak lumbenâniñ ândimap. Zâk a nakñâ zagât osetniñan kâsa op pâke kâtik zeip, zo kândanñâ Isirae a sot hân ñâin ñâin gok minduniñgi kâmut kânok urâwen. ¹⁵ Zâknâ Yuda nenñât pâke den zeip, zo tâmbetnângobapkât imbanñâ zemñangip, zo koi geip. Oi a kâmut zagât nekât kinkin gebagân kâmut unakñâ kânok zâk zikñak muyagem kin lumbenñâ muyageip. ¹⁶ Zâk poru nagân moibân a nakñâ zagât zo bonñâ kânokgâk mâtotniñgâm Anutu sot buku utnatkât kâsa koi geip. ¹⁷ Oi zâk gamñâ barin ândiwe sot kamânân ândiwen, nen lumbenangât sinji den dâtnângoi nângâwen. ¹⁸ Oi nen aksik zâk sot pâlatân urâwengât Kaapum kânok mem Ibâ mâte okñangâmen.

A nen Kembugât namâ yatâ utnat.

¹⁹ Zorat op narâk ziren zen kwande mân ândie. Zen Kembugât sinji a nâmbutñâ zen sot Anutugât kamân mariñ op Anutugât kâmut opñâ zâkkât namâ op ândie. ²⁰ Namâ zorat tandâ Aposolo sot Propete. Ziñâ laniñgâne ândien. Ka Yesu Kristo ko kunkunniñ uap. ²¹ Zâkkâren anñâ anñâ târokwaîndâ Kembugât hâlâlu namâ muyagem zâimap. ²² Kaapumñâ Epeso kamânân ândie, zen yatik târokwatziñgi Anutugât namâ ue.

3

Kembuñâ den tikñâ zeip, zo Paulo sâm muyagem pindip.

¹ Zorat opñâ Paulo nâ Yesu Kristogât tâk namâ a op ândian. Nâ hân ñâin gok zengâren sinji âlip nep tuum ândimangât tâk namîn nâbane ândian. ² Zen nâgât sinji nângâwe. Anutu tânzângoziñangât op zengâren sinji âlip nep tuubatkât sâm niñgi. ³ Sâm nimñâ

tik den sâm muyagem nigip. Den zorat pânkânok kulemguan. ⁴ Kristogât den tiknâ zeip, zo ek nângâman. Zen den zi sâlâpkumnâ nâgât yatâ nângâbi. ⁵ Den tik zeip, zo a mârum ândiwe, zengâren mân sâm muyageip. Narâk ziren ko tirik Aposolo sot Propete nenngâren Kaapumnâ sâm muyageip. ⁶ Den tik zeip, zo itâ. A hân nâin nâin goknâ, zen singi âlip nângâm nâ lum Yuda a nen sot kâmut kânok op Yesu Kristogât op singi den zorat bonnâ ârândân minat.

⁷ Oi singi âlip zorat kore a ândibatkât Anutunâ umâlepnanngât imbanâ patâ nigip.

Den tiknanngât bonnâ Yesunâ muyageip.

⁸ Nâ Kembugât singi a nâmbutnâ ombeziñan a giginâ op ândiman. Ka lan Kristogâren umgât gom sambe mân igiknâ ziap, zorat den a hân nâin goknâ sâm muyagem zingâbatkât Kembunâ sâm nigip. ⁹ Anutunâ a sot kut nâi nâi muyageningipnâ den tik pâi zeip, zo narâknâ narâknâ mân sâm muyagem ândeip. Ka narâk ziren Anutunâ zo sâm muyagemnâ den zorat bonnâ sâm muyagem zen sot a nâmbutnâ aksik patâ dâzângobatkât sâip. ¹⁰ Narâk ziren Anutunâ kâmut gakârâpnâ nenngâren nângânângânâ bonnâ mâbâlaknei kulem top topnâ muyagei sumbem a sot a imbanâziñoot sumbemân ândie, zen ek nanngâbi.

¹¹ Anutu zâk mârum hân mân muyageibân den sâm kâtigeip, zorat bonnâ Kembuninâ Yesu Kristo sângongoi gem muyageip. ¹² Oi zâknâ mâtâp mem ningi nângâm pâlatân kwap kenngât bun Anutu mâte oknanngâmen. ¹³ Zorat nâ itâ dâzângua nângânek. Nâ zengât op sâknam kwâknâ ândia umziñ mân yâmbâribap. Bunâ. Zen zorat nângânetâ âlip upap.

Paulo zâk Epeso a zengât op ninâu sâip.

¹⁴⁻¹⁵ Zorat op ko sumbemân sot hânân a kâmut ândien, niinâ Ibâ bonnâ, zâkkâren pindiñsâm zengât op ninâu itâ sâman. ¹⁶ Anutu zâk sâi Kaapumnâ umgât gom sambe imbanâ muyagem zingâ umziñ lâmbat kâtigibap. ¹⁷ Oi Kristo nângâm

pâlâtân kwâknângânê umziñan tâtat mâme upap. Nak ândânandâ hânân gei kinmap, zen zo yatâ buku orotnâ, zo gâsum kâtigem kinbi. ¹⁸ Oi zen Kembugât singi a nâmbutnâ zen sot ârândân Kristo zâk umnâ gâsâzângomap, zorat toren toren mâpot nângâm kwâtâtibi. ¹⁹ Oi Kristo umnâ gâsâzângomap, zorânâ a nângânângâziñ walâmap, zo lan nângâm biranbi. Oi Anutugâren umgât gom sambe piksâm ziap, zorânâ zengâren âi piksâbap. Nâ zengât op yatâ ninâu sâman.

Sâtâre den.

²⁰ Imbanâñoot nenngâren nep tuumap, zâk Anutu. Kut nâi nâi zorat nângâm ninâu sâmen, zorigâk bunâ. Kut nâi nâi walâwalân upapkât kâwali tâknângap. Zorân ninâu sot nângânângâninâ walâmap. ²¹ Zâkkât op Yesu Kristogâren sot kâmurân sâtârenâ narâknâ narâknâ zem zâimâmbap. Perâknâk.

4

Kaapumnâ minduninngi kâmut kânok urâwen.

¹ Nâ Kembugât nep tuum ândia gâsunim tâk namin nâbanetâ tap ekap zi kulemgum zingân. Zorat zen itâ nângânek. Kembunâ gâsâzângomnâ târârak ândibigât sâm zingip, zorat dâbâk ândibi. ² Giginâ sot um sânduk ândim buku orangâm hâunngât den mân sâbi. ³ Oi Kaapum zâk lumbenngât tâknâ mâpotzingâm saazingip, zo mânângâtpegât galem orangâm ândibi. ⁴ Zen kâmut kânok. Kaapum kânok. Sumbem kânokkât singi, zorat singi kwatzingâm diizingip. ⁵ Kembu kânok. Nângâm pâlatân kânok. Too sanjon kânok. ⁶ Anutu zâk Ibânin kânok. Zâk aksik patâ walâningâm kembuninâ op ândiap. Oi um dâp imbanâ ningâm um dâp tâtat mâme opmap.

Kembunâ singi âlip nepkât a top top nâmbarip.

⁷ Kristo zâk nep sâm ningip dâp imbanâ ningâmap. ⁸ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ kulemguwe, ziap, “Zâk u sumbemân zarip, narâk zoren tâk namâ a donbep diizingâm zarip. Oi

a umgât gom sambe sot imbañâ
zingip.”

⁹ Yesu zâk u zarip, zo yen mân sâwe. Zâk hânân sot âmbi hân ombenân geip. Zâk hânân geibân gâbâ âburem zarip. ¹⁰ Zâk geip, zâkñagâk sumbemñâ sumbemñâ walâm zarip. Zâk sumbem sot hân piksâm ândibapkât zarip. ¹¹ Oi zâkñagâk a nep sot imbanâ zingip, zo itâ. A nâmbutñâ Aposologât nep sâm zingip. Nâmbutñâ Propete zâmbarip. A nâmbutñâ singi âlip mem hân nâin âiâinangât sâip. Nâmbutñâ kâmut zengât galem a. Nâmbutñâ singi âlip kwâkâm zingâ a. ¹² Zo zâkkât singi a gakârâpñâ mem kubikzingâm ândinatât sâip. Kore nep zo tuugindâ Kristogât ken bet sot bonñâ lâmbatpapkât a yatâ zo nâmbarip.

Singi âlibân mân lorinat.

¹³ Zo yatâ op singi âlip topnâ sot Anutu nanņangât topnâ nângâm kwâtâtem um kânok utnat. Singi âlibân ândim lâmbatnatkât sâip. Lâmbatnâ Kristogât tobat yatâ op ândinat. ¹⁴ Nen katep maik yatâ mân op ândinat. Wangât, Sarâ a ziņ um gulip kwatningânam upme, zorat. Sarâziņandâ pibâ yatâ mân mem kâbakņeniņgi kâtigem kinat. ¹⁵ Itâ op ândinat. Nen umniņandâ a gâsâzâņgom den bonņigâk dâzâņgonat. Yatâ op ândeindâ mâtâp zo mo zo tirâpnâņgoi zoren ândim kâukniņ Kristo, zâkkâren târokwap kin lâmbatnat. ¹⁶ Zâkkâren târokwâindâ sânamniņandâ sipapagoi sâkniņ kânok opmap. Oi torerâpnâ opnâ imbaņâ zemningap sot nep sâm niņgip dâp nep tuumņâ umņâ gâsâyagom sâk kânok lâmbatnat.

Kwakmak mân ândinat.

¹⁷ Kembugât op tâk namin nâbarâwe, nâ den nâi dâzângobâ. Um kâtik a, zen nângânângâziņ kut nâi nâi yenņan pane zemap. Zen ko zengât tobat yatâ mân upi. ¹⁸ Um kâtik a, zengât um nângânângâziņ nâtâtik oip. Um kâtik op Anutugât ândiândi kândâtkum ândiwe. ¹⁹ Oi um nângânângâziņ buņ sii nalem laņ nemnâ âknâle sot bâliņ top top âkon buņ upme.

²⁰ Epeso a, zen ândiândi yatâ ândibigât mân kwâkâm zingâwen. Kristogât topnâ sârn dâzângom ândiwen. ²¹ Den topnâ kwâkâm zingâwen oi ko Yesugâren den bon ziap, zo nângâwe. ²² Zen ândiândi sânginjâ kândâtkum umzinâ sânginjâ âknjale sarâ zoren tâmbetkume, zo lândim pambi. ²³ Oi Kaapum nângânjângâne umzin mângei unaknâ upi. ²⁴ Oi ândiândi unaknâ mem ândibi, zo Anutugât tobat yatâ opnâ târârak sot hâlâlu muyageip.

Bâlină top top birânat.

25 Zorat zen sarâ birâm den bonjigâk
sâm âragubi. Nen buku kânok ândien,
zorat op yatâ utnat. 26 Kugân bâlinj
mân upan. Kuk den mân mem ândina
mirâsinj geibap. 27 Satangât tirek mân
kwâpan. 28 Mârum kâmbu opmarâwe,
zen birâm betnâ nep tuum kât nalem
muyagemnâ a kanpitâ âlip tânzângobi.
29 Den bâlinjâ lâuzinjan gâbâ mân gibap.
Den âlipnjigâk tânagom sânetâ zorânâ a
tânzângom umzinj kelikpap.

³⁰ Anutugât Tirik Kaapumñâ umbâlâ opapkât diñâ mân birâbi. Anutugât tirik Kaapum, zo zengâren undip pâip, ziap. Gâsuzingâbapkât narâknâ mâte oi Anutunâ zo eknâ gâsuzingâbap. ³¹ Kâsa den, um kâlak, umân pâpan den, den sârek, kuk den sot kut nâi nâi sumunñâ zo zengât osetziñan mân zimbap. ³² Zen buku opñâ âlip orangâm tosa birâm ândibi. Anutu zâk yatik Kristogât op tosaziñ birip.

5

Bâliṇâ kândâtkom ândinat.

¹ Zen nan bârarâpnâ op ândie, zorat Anutuñâ opmap, yatik op ândibi. ² Oi buku op umziñâ gâsâyagom ândibi. Kristo zâk yatik buku otniñgâm neñgât opñâ ândiândiñâ birip. Zo Anutuñâ egi âlip yatâ oip. Kembugât singi nalem une sei nâñgi âlip opmâip, zo yatâ.

³ Lanj māmān sot kut n̄ai bālin̄a, m̄an orotn̄a sot a n̄aigāt kut n̄ai n̄ai zorat ākn̄ale op lanj mimiñ, zorat tātālek den zo m̄an s̄abi. ⁴ Den anjun̄oot, den lanj s̄asān̄a den ḡan yat̄a s̄aroken zo s̄ane bālin̄ upap. S̄aiwap den sot s̄am ālip den s̄ane d̄ap upap.

⁵ Zen itâ nângânek. Laŋ mâman a, den sumunŋâ sâme. A nâmbut zengât kut nâi nâi âkŋâle op laŋ mime. A yatâ zo, zen Kristo, Anutu umzik topŋan tâtatŋâ zo kârubi. A nâmbutŋâ zengât kut nâi nâi zorat âkŋâle op laŋ upme, zen a ziŋ lopio hurat kwapme yatâ Anutu kândâtkom umziŋ hângât kut nâi nâi zoren pane zemap.

Tik kut nâi nâi anunŋoot mân utnat.

⁶ Kâitzângom sarâ den dâzângone nângâne bonŋâ mân upap. Bâliŋâ top top zorat Anutu kukŋangât bonŋâ zo den ku a zengâren muyagibap. ⁷⁻⁸ Zoren zen mân betziŋan mimbi. Zen mârumŋan nâtâtik sot ândiwe. Zi ko Kembugâren gam âsakŋâ op ândie. Zorat âsakŋangât kiurâp op zâkkât tobat op ândibi. ⁹ Âsakŋangât bonŋâ muyagemap, zo itâ. Umâlip ândiândi sot târârâk ândiândi sot perâkŋak den sâsân. ¹⁰ Kut zo mo zo utnam Kembunâ nângi âlip upap mo bunâ, zen zorat nângâm sâlâpkum ikpi.

¹¹ Nâmbutŋâ nâtâtikkât kut nâi nâi utne mân betziŋan mimbi. Bunâ. Bâliŋâziŋâ sâk kâkŋan kwatziŋgâbi. ¹² Um kâtik zen kut nâi nâi tik upme, zo ekap ziren mân sâk muyagian. Zo sâk muyagia sâi ko anunŋoot opap. ¹³ Kut nâi yatâ, zo sâk kâkŋan pâindâ âsakŋandâ zeri zorat topŋâ muyagibap. Oi kut nâi muyapŋâ ziap, zorân âsakŋoot upap. ¹⁴ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Uman zematŋâ zaat. Mumunŋan gâbâ zaat. Kristonâ âsakŋâ muyagem gibap.”

Um kâtik op nepkât narâk mân tâmbetkumat.

¹⁵ Zorat op ko zen ândiândiziŋangât galem op ândibi. Oi mân nângâm nângâm yatâ bunâ. Um nângânângâziŋoot ândibi. ¹⁶ Narâk ziren bâliŋandâ laŋ kârâm ziapkât narâk nâmbut mân birâm nep kâtigem tuubi. ¹⁷ Zorat um nângânângâziŋ bunâ yatâ mân ândibi. Nep zo mo zo utnam Kembunâ nângi âlip upap mo bunâ, zorat nângâm sâlâpkum ikpi.

¹⁸ Oi too kâtik nem um gulip orotŋâ, zo mân upi. Zo tâmbetagoagonangât nep. Kaapum ko nângânangâne umziŋan

piksâi ândibi. ¹⁹ Kaapumŋâ mem bâbâlan kwatziŋgi mâpâmâpâse kep mem um angâgwanŋâ upi. Oi umziŋandâ Kembugât kepŋâ mem sâk sâtâre okŋangâbi. ²⁰ Oi Kembuniŋâ Yesu Kristogât opŋâ narâk dâp Anutu Ibâ kut nâi nâigât sâiwap sâk, sâk âlip kwâkŋangâbi.

²¹ Zen Kristo hurat kwâkŋangâm umŋâ âwe kwarangâm ândibi.

A ambân zengât den.

²² Ambân zen Kembugât sât lulu ândie, yatik abârâpziŋ zengât op ândibi. ²³ Apŋandâ ambinŋangât kâukŋâ uap. Zo yatik Kristo, zâk zengât kâukziŋ uap. A ambân gakârâpŋâ zen kiŋ bikŋâ ândie. Oi zâk kiŋ bikŋangât kubikkubik uap. ²⁴ Oi kâmutŋâ Kristogât sât lumap, zo yatik ambân zen narâk dâp abârâpziŋangât den lum ândibi.

²⁵ Kristo zâk umŋâ kâmut gâsuningâm buku otniŋip. A ziŋ zo yatik umziŋ âmbirâpziŋ gâsuziŋgâm buku otziŋgâbi. Kristo zâk kâmutŋâ buku otniŋgâm nengât suup meip. ²⁶ Zâkŋâ kâmut diŋâ sot too sanŋonningâm kubikniŋgi salek op Anutu mâtenŋan hâlâlu kinatkât yatâ oip. ²⁷ Oi kâmutŋâ sanŋon kubikniŋgi hâlâlu sot tosanŋi bun sot neulenŋoot mâtenŋan nâmbanbapkât sâk pindip. ²⁸ Oi a zen ziŋ sâkziŋ galem upme, yatiŋgâk âmbirâpziŋ galem otziŋgâbi. Nâi zâk ambinŋâ dâŋ galem upap, zo zikŋâ sâk yatik galem orangâbap. ²⁹ A zikŋâ sâkŋâ mân kâsa okŋangâmap. Bunâ. On galem orangâm ândimap. Kristonâ kâmutŋâ otniŋgâmap, zo yatâ. ³⁰ Kristo zâk kâukniŋâ ândiap. Oi nen kiŋ bikŋâ, sâkŋangât torerâp ândiengât yatâ galem otniŋgâm ândimap. ³¹ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Zorat a nâiŋâ ibâ mamŋâ zâpam ambinŋangâren âi pâlatân oi zet um sâk kânok op ândibabot.”

³² Den zo den sumbunâ. Den zorat topŋâ itâ nângan. Kristo sot kâmut, zengât op sâip. ³³ Oi den zorat topŋâ nâi itâ. Ap ambin, zengât op sâip. A aksik zen sâkziŋ buku otziŋgâme, zo yatik âmbirâpziŋâ buku otziŋgâm ândibi. Oi ambân zen abârâpziŋ hurat kwatziŋgâm ândibi.

6

Ibâ mam sot katep, zengât den.

¹ Katep zen Kembugât op ibâ mam zengât den lubi. Zorânâ mâtâp âlipnâ.
² “Gâ ibâ mamgâ hurat kwatzikâm dinzik luban.” Den kâuknâ zo Mosegât den kâtik ekabân ziap. Oi den nâi itâ târokwap sâsânâ, ³ “Yatâ op hânân narâk kârep ândim kwâtâtiban.”

⁴ Ibâ zen nan bârarâpzin um kâlak muyagibegât kut nâi kârâpnoot lan mân otzingâbi. Kembugât den dâzângom kubikzingâm galem otzingâne lâmbatpi.

A patâ sot kore a, zengât den.

⁵ Kore a zen hân a patârâpzin hurat kwatzingâm umzin kânok zei Kristo kore oknângânat yatâ upap sâm zo yatik patârâpzin bimbi kwatzingâm zengât sâtzin lum ândibi. ⁶ Hân a patârâpzinâ mâte pirik otzingâne zingitne âlip upapkât bujâ. Nen Kristogât kore a sâm Anutunâ mâtâp sâm zingip, zo lânbi. ⁷ Zen itâ nângâbi, “Nen a zengârâk kore bujâ.” Yatâ nângâm Kembugât nângâm nepzin âkon buj tuubi. ⁸ Zen nângâme. Nâi zâk kore a mo a patâ ândim kut nâi nâi âlipnâ op ândibap, zâk Kembunâ hâunâ yatik pindâbap.

⁹ Oi a patâ zen kore arâpzin yatik galem otzingâm ândibi. Oi mân zângom zingitsâbi. Kârâpnoot mân otzingâbi. Kore a sot a patâ, zengât patâzinâ sumbemân kembu patâ op ândiap. Zâk hâtubâtu mân otningâbap, zo nângâm ândibi.

Kâsa mân igiknâ ândime.

¹⁰ Sâm kwâkâm sâbâ. Kembugâren târokwatne imbanânâ zengâren zei zo mem kâtigem ândibi. ¹¹ Oi Anutugâren gâbâ kâmbamgât hâmbâ timbâ mot mem ândine Satangât kâwali arâpnandâ kâitzângonam gane kâtigem kinbi. ¹² Zen nângâme. Kâsarâpnin, zo hân a bujâ. Zen a mân igiknâ. Zen Satan sot wâke gakârâpnâ. Zen bâlin op ândime. Nâtâtikkât nep a, a kutâ sot a imbanâzinoot. Nen zen sot kâsa upmen. ¹³ Zorat nen Anutugâren gâbâ hâmbâ timbâ mot mem kâmbam narâk, narâk

bâlinan kâtigem kirindâ kâsarâpnin zin osiningâm birâm âibi.

Kâwaligât kut nâi nâi mem ândinat.

¹⁴ Nen itâ kinat. Den bonjandâ inzutnin oi mem lap ândinat. Târârak ândiândinandâ hâmbânin oi akum ândinat. ¹⁵ Lumbenângât singi âlip mem kinat. Zorânâ kipâke gine giari lân kâtigem kinbi. ¹⁶ Oi mamnâ patâ ko nângâm pâlâtânâ dugumnin oi mem kirindâ kâsa, bâlinâ marijângât lingip kâlâunâ zo gâi kom kâbakjibap. ¹⁷ Oi pindok kâtik kutnâ kubikkubik, zo kâukninan akumat. Oi Kaapumgâren gâbâ sâu patâ, Anutugât den, zo mem kinat. ¹⁸ Narâk dâp Kaapum wâratkum Kembugâren ninâu sâm mâpâsem ândinat. Oi lan gulip mân ândim, âkon buj galem orangâm ândinat. Oi kamân dâp Kembugât singi a zengât op ninâu sâm ândinat.

¹⁹ Oi zen nâgât op ninâu sâm ândine Kembunâ lâunâ mem bâbâlanjoi singi âlipkât den tik zeip, zo sâm muyagibat. ²⁰ Na zorat singi sâsân a ândiangât tâk namin nâbane zeman. Zen nâgât op ninâu sâne kengât buj singi âlip sâm muyagia dâp upap.

Den muruknâ.

²¹ Tâk namin dap dap yatâ ândiman, zen zorat kwakpegât Tikiko, zâknâ zengâren gamnâ zorat den singi otzingâbap. Tikiko, zâk bukunin âlipnâ, Kembugât kore a sât lulunoot. ²² Zâknâ nengât den singi otzingâm umâlep kwatzingâbapkât sângongua gaap.

²³ Bukurâpnâ, Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, ziknâ zen lumbe muyagezingâm nângâm pâlâtânzin mem kâtigei buku orangâm ândibi.

²⁴ A umzinandâ Kembu Yesu Kristo gâsum lum kâpim ândimambi, zengâren tânzângozângon zimnap.

Zo yatik.

Pilipi zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

¹ Yesu Kristogât kore a Paulo sot Timoteo, net Pilipi kamânân Yesu Kristogât singi a sot galem a sot a sâtnâ, zengât ekap zi kulemgum pet.

² Ibânij Anutu sot Kembunij Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozañgoñ sot um lumbenâ zengâren zimbap.

Paulo zâk tâk namin tap Pilipi a ambân zengât op Kembugâren ninâu sâip.

³ Nâ zengât nângâman dâp Anutu sâiwap sâm dukuman. ⁴⁻⁵ Zen singi âlip nângâmñâ nen sot pâlatân urâwen. Oi narâk zoren gâbâ ârândân nep tuum gawen. Nâ zorat ninâu sâman dâp, zengât umâlep op Kembugâren sâiwap sâm ninâu sâman. ⁶ Oi itâ nângâm kâtigian. Anutunâ nep âlip zengâren topkwâipñâ tuum âim ândei Yesu Kristo taki bonñâ muyagibap. ⁷ Nâ zengât yatâ nângâman. Zo topñâ itâgât. Nâ zoren singi âlipkât op den nebân tap sot tâk namin ândia zen aksik tânnowe. Oi nâ zorat umnandâ zen saazingâmap. ⁸ Yesu Kristonâ tânnogi umnandâ saazingâmap, zo perâknak dâzângua Anutunâ nângi bon uap.

⁹ Oi buku orotziñandâ sot um nângânângâziñ kubikañgâm lâmbari kut nâi nâi bâlinâ sot âlipñâ zo târârak ek nângâm kubikpigât ninâu sâman. ¹⁰ Oi zen kut nâi bonñâ ek nângâm Kristo gâbapkât um salek sot tosa bun bâbâlan op mambât ândibi. ¹¹ Oi Yesu Kristonâ tânzângoi ândiândi târârakât bonñâ muyagine Anutugât sâtâre sot sâm âlip muyagibap.

Nâmbutñandâ pabâtgwabât op singi âlip sâwe.

¹² Bukurâpnâ, zen kwakpegât dâzângobâ. Ziren kut nâi nâi muyagenigip, zorân singi âlip lan kârâbapkât muyageip. ¹³ Nâ Kristogât opñâ tâk namâ a orâwan. Tâk namâ zorat singi orâwan, den zorân

a kâukñâ sot kâwali a sot a torenñâ ziren ândie, zengât kindapziñan giarip. ¹⁴ Oi tâk namin yatâ ândim kâtigiangât bukurâpnâ donbep mârûm kenğât urâwe, zen zo birâm Kembugâren nângâm pâlatân kwap Anutugât den kenğât bun sâme.

¹⁵ A nâmbutñâ zen um kâlak otnim sâknâm ninam Kristogât den zo um kâlagân sâme. A nâmbutñandâ ko umâlep otnim sâme. ¹⁶ Umâlep otnim sâme, zen nâ singi âlip galem op tâk namin zeman, zorat umziñandâ gâsânogi sâme. ¹⁷ Nâmbutñandâ ko zâizâiñ op kâsa otnim Kristogât kot sâne lan kârâmap. Zo tâk namâ kwâknan um sâknâm muyageninam upme. ¹⁸ Oi yatâ mo yatâ, sâm gulipkum sâbi mo perâknak sâbi, zorat wangât donbep sânat. Kristogât den lan kârâm âibap, zorarâk sâtâre opman.

Paulo zâk mumunâ sot ândiândiñâ, zorat ârândân okjañgip.

¹⁹ Oi itâ sâm umâlip nângâm ândibat. Zen nâgât op ninâu sâne Yesu Kristogât Kaapumñâ betnan mei olañnine ândibat. ²⁰ Nâ itâ upatkât otnigi ândian. Nâ narâk ziren kenğât sot añun sâsâli mân upat. Umnâ zâkkâren pam kore okjañgâm ândibat. Op gâwan, zo yatâ op ândibat. Nâ wâgân ândibat mo mumbarân a ziñâ nikne âlip oi Kristo sâm âlip kwâknangâbi. ²¹ Nâgât ândiândiñ, zo Kristo. Nâ mumbat mo ândibat? Nâi mo nâigât ârândân ot-nigap. Mumbatñâ kut nâi âlipñâ mimbat. Hângât kâbâ yâmbât zo birâm sumbemân kut nâi âlip zo mimbat. Zorat nânga sâtârenjoot uap. ²² Ka hânân târokwap ândibat zo ko hânân nep tuuga bonñâ muyagibap. Zorat nâ um zagât uan. Nâi mo nâigât bâbâlan upâ. ²³ Nâi mo nâigât ârândân otnigap. Hân zi birâm Kristo muyagem zâk sot ândibatkât âknâlian. Zâk sot ândibat, zorat nânga sâtârenjoot uap. ²⁴ Ka zen mandu upegât hânân târokwap ândia âlip upap. ²⁵ Oi zorat itâ nângan. Nâ mân mom zen sot ândibat. Nâ betziñan mem ândia nângâm pâlatânziñ gwâlântensâi sâtâre op ândibi. ²⁶ Zengâren

gamñâ ândia nâgât op Yesu Kristo sâmbâlip kwâkñangâm ândim zâibi.

Tânagom ândiândiñ nep tuunat.

²⁷ Zen umziñ mindum ândibi. Oi saagua op Kristogât singi âlip zo târârak mem kinbi. Zen Kristogât a gakârâpnâ ândie, zorat yatâ op ândine dâp upap. Zen um kânok opñâ tânagom kin singi âlipkât ândiândi nep tuune ga zingitpat mo kârebân ândim singiziniñ nânga âlip upap. ²⁸ Tânagom kin kâsarâpziñâ zengât kengât mân op ândibi. Zen yatâ utne Anutuñâ zâk kâsaziñ birâziñgâm zen gâsâzângobap, zorat topñâ muyagei ek nângâbi. ²⁹ Anutuñâ zen Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâbigât sâip. Oi zorik buñâ. Zâkkât opñâ sâknâm nângâm kore okñangâbigât nângâziñgip. ³⁰ Nâ mârumbâknâm nep topkwap tuum ândia nigâwe. Oi irak zi yatik sâknâm kwâkñan tuuga singinâ nângâme. Oi zen yatik sâknâm kwâkñan singi âlip nep tuum ândim kâtigibi.

2

Um Kânok op buku utnat.

¹⁻² Zengâren gâbâ Kristogât opñâ umziñ tânagom sot Kaapum sot op târotâro sot buku orot zo yatâ ziap? Um bâbâlan orot zo yatâ ziap? Mo zen Kristo sot pâlâtân utnetâ umziñ saamñâ kâtikñan kwapmap? Zo yatâ ziap oi ko um nângânângâziñ mâpotpi. Oi umziñ kânok oi zorarâk nângâm ândibi. Zen yatâ utnetâ sâtâre kwâkñan ândibat. ³ Zen zâizâiñ op sâk mameyân mân upi. Gâ gikâ umgâ mem gemñâ bukugangât nângâna zâibap. ⁴ Gâ gikangât kut nâi âlip upapkât buñâ, bukurâpkâ zengât kut nâi âlip upapkât ârândân nângâban.

Yesuñâ mâtâp lâñip, zo yatik lâñnat.

⁵ Yesu Kristogât nângânângâ zeip, zo yatik zengâren zimbat. ⁶ Zâk Anutuyâk op ândeipñâ Anutu tobat ândian sâmbâ mân angân kârip. ⁷ Zâkñâ kut nâi zo kwâkâm pam kore a zengât tobat op a tobat yatâ muyageip. ⁸ Oi tobatñâ ikne a tobat yatâ oip. Zâk a giginâ op

ândim sât luluj mâtâpnâ lân ândimñâ moip. Mumuñâ mâte oi poru nagân mumbapkât mân angân kârip. ⁹ Yatâ oipkât Anutuñâ mem zâi a zâizâiñâ patâ kwânângip. Kwânângâmñâ kut singinâ lân kârâm a zengât kotsingî, zo mâpot mem kinbapkât sâmbâ pindip. ¹⁰ Oi sumbemân sot hânân sot hân ombenân ândime, nen aksik patâ Yesugât kot nângâm hânân gei pindiñsânat. ¹¹ Oi lâuniñandâ itâ sânat, “Yesu Kristo, zâkñâ Kambu patâniñâ ândiap.” Yatâ sâmbâ Anutu Ibâ sâmbâlip kwâkñangânat.

Âlip utnatkât kâtiginat.

¹² Bukurâpnâ, zen âsâbân sâtnâ lume. Zen sot ândiayâk buñâ, kârebân ândia zo yatik otnime. Zo yatâ op kubikkubikziñangât bonñâ muyaginam zikñik zikñik kâtigibi. Zorat umziñ kengât op sânam kwâtkwât op kâtigibi. ¹³ Wangât, Anutu zikñak umziñan nep tuugi um bâbâlan op sâtnâ lubigât imbanâ zingâmap, zorat. ¹⁴ Zen kut nâi nâi upme, zo âkon sâmbâ sot um zagârân mâsimâsikâ mân upi. ¹⁵ Zen yatâ opñâ Anutugât nan bârarâp tosa buñ sot um salek op ândibi. A gângonâ narâk ziren ândie, zengât osetziñan âsakñâ yatâ op ândibi. ¹⁶ Âsak yatâ op ândiândigât den ziñ mem ândim a ambân dâzângobi. Yatâ utne Kristo takâtakân narâkñan itâ sâmbâ zengât sâtâre upat, “Sâknâm nângâm nep tuuwan, zorat bonñâ muyagiapkât sâtâre upat.” ¹⁷ Zen nângâm pâlâtânziñâ Anutugât singi sâmbâ pane ziap. Nâ zo yatik sâknâ zâkkât singi sâmbâ mumbat, zorat umâlep sâtâre opñâ zen sot umâlep nângâbat. ¹⁸ Oi zen yatik sâtâre op nâgât umâlep nângâbi.

Timoteogât den.

¹⁹ Kambu Yesuñâ nângi dâp oi Timoteo kek sângongua zengâren gâbapkât san. Oi zengâren gâbâ den singi mem âburem ga zengât singi den dâtnogi umnâ diim gibap. ²⁰ A yatâ zo nâi mân ândie. Zâk perâkñak zengât nângâmñâ umñandâ tânzângobap. ²¹ Nâmbutñâ zen ziñangât nângâm Yesu Kristogât nep zo dâñ mân

tuume. ²² Timoteo ândiândinangât topnâ âlip nânge. Nanjandâ ibânâ beknjan memap, zo yatik nâ singi âlip nebân betnan memap. ²³ Oi nâ ninan yatâ mo yatâ muyagibat, zo nângâmñâ zâk sângongua gâbap. ²⁴ Oi Kembunâ nângânigi ninak zengâren kek gâbat.

Epaporidito, zâkkât den.

²⁵ Nâ kut nâi kârum ândia zen Epaporidito sângongune ga tânnogip. Zâk bukunâ op betnan memap sot kâwali a bukunâ ândimap. Zâk mâburem zingâbam san. ²⁶ Oi zâk mâsek op zei zen singinâ nângâwe. Zâkkât nângâm kwâkâ upegât umñâ zengâren tâi nângâm ândiap. Zâk zengâren gam zingitpapkât okñangap. ²⁷ Zâk mâsek donbep op mumbam oip. Oi Anutunâ tângum beknjan meip. Oi zorik bunâ. Nâgâren umbâlâ muyagebapkât beknjan meip. ²⁸ Zen ekñâ umâlip upigât sot nâ yatik nângâm kwâkâ mân ândibatkât zâk mân angân kârâm sângongua gâbap. ²⁹ Zorat zengâren gâi zen umâlip nângânangâm Kembugât op buku okñangâbi. Zen a yatâ zo hurat kwatzingâbi. ³⁰ Zâk Kristogât nepkât mumbam op zeip. Zengât hâuñâ kore otnibapkât sâkñâ mân angân kârip.

3

Singi âlip kukun a zo zengât galem ut-nat.

¹ Bukurâpnâ, den nâi sâbâ. Kembugât opñâ umâlibân ândibi. Den zo mârum sâm dâzângowan. Dum zorigâk kulemgum zingâbam nângâm mân kwaksan. Wangât, zorânâ tânzângobap, zorat.

² Zen wâu ulin zengât galem ândibi. Zen bâlinangât nep tuume. Sâkzinâ mânangâtme, a yatâ zo zengât galem orangâm ândibi. ³ Zo zen kwabâ kwarangâm nen Kembugât a sâme. Zo yennâ. Nen ko Anutugât a bonñâ ândimen. Kaapumñâ otningi Kembu kore okñangâmen. Oi Yesu Kristo sot pâlâtân upmen. Oi nângâm pâlâtânñinâ zo sâkkât zoren mân pamen. ⁴ Nâ sâkkâren târokwapâ sâm âlip opam. A nâmbutñâ zen sâkkâren târokwapme. Nâ yatâ upâ

sâm walâzingâbam. ⁵ Zorat topnâ sâm muyagibâ. Nâ muyagem sirâm nâmburân zagât zia karâmbunân kwabânowe. Nâ Isirae a kâmurân gokñâ, Benyamingât kiunâ. Nâ Yuda a, Yuda zengâren gâbâ âsagiwan. Nâ Parisaio a op Mosegât gurumin den lum ândiwan. ⁶ Kâtiknangât op Kembugât kâmut, zengât kâsa orâwan. Kembugât gurumin den zo perâknjak lum kwâtâtewan. Oi târârak mâtâp lân ândiwan.

Paulonâ Kristogât op kut nâi nâi birip.

⁷ Oi nâ mârum kut nâi nâi mem ândim nânga bon oip. Bet ko Kristogât opñâ nânga yennâ oip. ⁸ Perâknjak, nâ Kembunâ Yesu Kristo, zâkkât topnâ ek nânga bon oi kut nâi nâi mârum orâwan sot nâmbutñâ pisuk patâ, zorat nânga yennâ uap. Nâ Kristo sot pâlâtân upat sâm kut nâi nâi sânginâ eksa iisâk yatâ oi birâwan. ⁹ Nâ gurumin den lum târârak upatkât bunâ. Kristogâren nângâm pâlâtân kwap tosanâ bun ândiândin, zorat otnigap. Nângâm pâlâtân zo Anutugâren gok. Zâknâ nângi tosanâ bun upapkât san. ¹⁰ Nâ Kristo sot pâlâtân ua zaatzaatñangât imbanâ nâgâren muyagei zâk sâknâm nângip, yatik nângâbat. Yatâ opñâ moip, zorat holi muyagibat. ¹¹ Yatâ op âim mumunân gâbâ zaatpat, zorat otnigap.

Kâtigem âim kikerân âi gâsunat.

¹² Nâ ninangât itâ mân san, “Paulo nâ sârârâk kârâm mârum kikerân ga gâsuan.” Bunâ. Ka Yesu Kristonâ nâ gâsunigipkât kiket gâsubam sârârâk kârâm âiman. ¹³ Bukurâp, kiket muyagem gâsuan, ninangât nânga yatâ mân uap. Zitâ opman. Kut nâi birâwan, zo kândâtkoman. Oi kut nâi mâtenan kinzap, zo mimbatkât kâtigeman. ¹⁴ Oi Anutunâ Yesu Kristogât op diinigi sumbemân âibatkat op kiket âi gâsubat.

¹⁵ A um nângânangânin lâmbarip, nen aksik zo yatâ nângâm ândinat. Oi a nâmbutñandâ kut nâigât nângâne mâtâp nâi opmap oi ko Anutunâ mâtâp âlip tirâpzanngoi ek nângâbi. ¹⁶ Mâtâp lân gawen, zorik lân âinâ.

Nen sumbem kamângât bonñâ ândinatkat niñgi.

¹⁷ Bukurâp, nâ mâtâbân kândom otzinga zen yatik mâtâp zirenâk molinim lânbi. A nâmbutñâ yatik ândim kândom otzingame, zengâren sinziñ ek ândibi. ¹⁸ A donbep zengât dâzângom gâwan. Zi isem umbâlâ op dum dâzângobâ. Zen Kristo poru nagân kukunâ, zâk kâsa miñangame. ¹⁹ A zo, ziñ tâmbetagoagonangât singi ue. Zen tep kâmbozinandâ kembu otzingâmap. Oi anunñoot zorân umâlip kwatzingâmap. Hângât kut nâi nâi, zorarâk nângâm ândime. ²⁰ Nen ko sumbem kamângât bonñâ. Oi zoren gâbâ nenngât kubikkubik a, Kembu Yesu Kristo, zâknâ ga gâsânângobapkât mambât ândimen. ²¹ Zâk a sot kut nâi nâi mem gemñâ zikñâ ombeñan nâmbanbapkât imbanâ zemñangap. Zâkkât imbanâ zorânâ sâkniñ giginâ melâni zik sâk yatâ neule âsakñoot upap.

4

Paulogât berân mâme a, zengât den.

¹ Bukurâpnâ, nâ ga zingitpatkât nângan. Umnâ zengâren kinzap. Nâ zengât sâtâre opman. Zen Kembu sot pâlâtân op kâtigem ândibi.

² Eudodia sot Sintike, ambân zagât zo zet Kembangât op um kânok op ândibabot. ³ Oi betnan memmat, gâ ambân zagât zo betzikñan mimban. Zet sot Kelemento sot buku nâmbutñâ, zen singi âlipkât nep tânnone tuuwen. Kutziñâ ândiândi kâtikkât ekabân ziap.

Sâm bâbâlan den.

⁴ Zen Kembangât op umâlip nângâm sâm âlip kwâkñangâm ândibi. Nâ dum sâbâ. Zen sâtâre op ândibi. ⁵ Zen um lumbenâ sot um lâklâk ândine a ziñ zingit nângâbi. Kembu takâtakâñangât narâk mâte otningap. ⁶ Kut nâi nâi zorat mân nângâm kwâkâ upi. Umziñan den topñâ topñâ zei Anutu dukubi. Oi sâiwap sâm dukubi. ⁷ Oi Anutugâren gâbâ um lumbenâ, zo a nângânângâniñ walâmap. Yesu Kristogât op um lumbenâ zorânâ nenngâren kwâlâlâksâm zimnap.

⁸ Oi bukurâp, den nâi sâbâ. Kut nâi nâi bonñâ sot hurat kwâkwat, kut nâi nâi târârakñâ sot salekñâ, kut nâi nâi tobat âlip sot hikpârâkñoot, kut nâi op kwâtâkwâtâtiñ sot umâlip muyagime. Kut nâi nâi zo aksik nângâm ândibi.

⁹ Nâ den dâzângom tirâpžângua ek nângâwe, zorik op ândine Anutu, lumbenâ mariñandâ zen sot ândibap.

Paulo yatâ mo yatâ ândei âlip oip.

¹⁰ Zen betnan miegât Kembangâren umâlip patâ nângan. Zen mârûm nâgât nângâm betnan minam mâtâpkât kwagâwe, zo nângan. ¹¹ Nâ kut nâi kârûm mân san. Nâ kut nâi nâi kârûmñâ yen ândian, zorat nânga mân bâliñ opmap. ¹² Nâ gigin op ândiândiñ mo gom sambe zemnigi ândiândiñ, zo yatâ âlip ândibam. Tepkât op ândiândiñ mo gomsambe kwâkñan ândiândiñ mo puyân ândiândiñ, zorat topñâ aksik nângâman. Zo yatâ mo yatâ ândia âlip opmap. ¹³ Yesu Kristonâ imbanâ nigi kâtigeman, zâkkât op yatâ mo yatâ zo ândia âlip opmap.

¹⁴ Nâ sâknâmân ândia zen betnan miwe, zorat nânga âlip uap.

Paulo kut nâi nâi pindâwe.

¹⁵ Pilipi kamânân gok a ambân, zen nânge. Nâ singi âlip nep topkwap Make-donia hân birâwan, narâk zoren Yesugât kâmut nâmbut zen yen ândine zen ziiñik nâ sot târotâro op betnan miwe. ¹⁶ Oi Tesalonike kamânân ândia sâkkât kut nâi nâi zo sâp zagât nim tânnowe. ¹⁷ Nâ kât sikum nibigât mân san. Singi âlip bonñâ zengâren muyagibapkât san. Oi bonñâ zo zengâren lanj kârâbap. ¹⁸ Ziñâ nâ kut nâi muyagem niwe, zorat sâiwap dâzângobâ. Nine gom sambe op ândian. Epaporiditonâ zengâren gâbâ kut nâi zo mem ga nigi gom sambe op ândian. Ziñâ nâ kut nâi otniwe, zorat nânga Kembu okñangâwe yatâ uap. ¹⁹ Oi Kembunâ zorat nângi âlip uap. Oi Anutu, zâk gom sambe muyagemapñâ Yesu Kristogât op kut nâi nâi donbep zingit kut nâi mân kârûm ândibi. ²⁰ Oi Anutu Ibâniñâ, zâkkâren sâm âlip zinzin zem zâimâmbap. Perâkñak.

Den murukhâ.

²¹ Yesu Kristogât opñâ nângâziñgan.
Zo Yesugât siñgi a dâzângom nañgâbi.
Bukurâp nâ sot ândime, zen nângâziñge.

²² Kembugât siñgi a Roma a kutâ Sis-
agât kiñ top ândie sot Kembugât siñgi a
nâmbutñâ, zen aksik nângâziñge.

²³ Kambu Yesu Kristogâren gâbâ
tânzângozângoñandâ um dâpziñan zim-
bap. Perâkñak.

Zo yatik.

Kolosai zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâiwap den.

¹⁻² Bukurâpniknâ, Kembugât singi a Kolosai kamânân Kristo sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum zinget. Paulo nâ Anutugât sâtkât op Yesu Kristogât op Aposolo orâwan. Nâ sot Timoteo, net zengât ekap zi kulemgum zinget. Anutu Ibâniñangâren gâbâ tânzângoziñgoñ sot um lumbe zengâren zem zimbap.

Kolosai zengât op sâiwap sâmarâwet.

³ Ninâu sâmet dâp net Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu, zâkkâren zengât op sâiwap sâm ninâu sâmet. ⁴ Zen Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâwe sot Kembugât singi a kamân nâmbutñan gâbâ gane buku otzingâme, zorat sâiwap sâmet. ⁵ Sumbemân ândiândi kâtik zengât singi pâipkât zo minam um bâbâlan op mambât ândime. ⁶ Anutugât tânzângoziñgoñangât den, den bonñâ, zo zengâren gâi nângâne zengâren bonñoot oip. Zo yatik singi âlip zo hân dâp muyagem lan kârâm âim bon opmap.

⁷ Bukuniñâ âlipñâ Epapara, Kristogât kore a op ândim den sâmap. Zo yatik opmap, zâknâ singi âlip dâzângozi nângâwe. ⁸ Oi Kaapumñâ umziñ kubigi umziñâ gâsâyagom ândie. Epapara zâk zorat singiñâ dâtnâkoip. Zâk zengât op nep tuumap.

Kolosai zengât op ninâu sâwet.

⁹ Oi net zengât den singi zo nângâm zo-bik topkwap zengât op ninâu sâm gamet. Anutunâ sâi Kaapumñâ den topñâ sot nângânangâ zingî Anutugât den nângâm kwâtâtibigât ninâu sâmet. ¹⁰ Kembunâ yatâ otzingi Kembugât a târârak ândine zingiri dâp upap. Oi âlipñangât nep top top, zo tuum bonñâ muyagibi. Oi Anutugât topñâ nângâm biranbi. ¹¹ Anutu zâk imbanâ mariñâ. Zâk imbanâ âsakñoot zorân kâtikñan kwatziñgi kâtigem ândine

kwâkziñan kut nâi nâi yâmbât zari mân lorem kin um bâbâlanâk op sâiwap sâm dukubi. ¹² Oi Ibâniñ u âsakñan ândiap, zâknâ ândiândi kâtikkât singi kwatniñgip. Zo Kembugât singi a nengât singi upapkât sâi ziap. Zen zorat nângâm um bâbâlanâk op sâiwap sâm dukubigât ninâu sâmet. ¹³ Anutu zâk nâtâtik mariñangât bikñan gâbâ mâkâniñgâm nanñangât kin topñan nâmbarip. ¹⁴ Nanñâ zâk tosaniniñgât sângânñâ pam bâliñan gâbâ mâkâniñgip.

¹⁵ Anutu Ibâ, zâk mân igikñâ. Ka nanñâ Anutugât holiñâ sot topñâ muyageip. Mârum hân kwâkñan kut nâi nâi mân muyagei nanñâ kâdom muyageipkât kâukniñ ândiepnâk ândiap. ¹⁶ Anutunâ sâi nanñandâ a top topñâ sot kut nâi nâi sumbemân sot hânân zo muyageniñgip. Igikñâ sot mân igikñâ. Sumbem a âlipñâ imbanâziñoot sot Satañ sot sumbem arâpnâ bâliñâ imbanâziñoot. A kutâ sot zâizâiñ zo aksik patâ nanñangât imbanandâ muyageziñgip. Oi zo zâkkât singi muyageziñgip. ¹⁷ Mârumñan a sot kut nâi nâi mân muyagei ze nanñâ kâdom muyageip. Oi zâk zobâ ândim gâip. Nanñâ zâk a sot kut nâi nâi zorat galem a sâtnâ op ândiap. A sot kut nâi nâi zo zâkkât bikñan zem gâmap. ¹⁸ Kin bitniñangât kâukñâ ândiap, zo yatik Yesugât kâmut ândien, nen Yesugât kin bikñâ ândeindâ zâk kâukniñâ ândiap. Zâk ândiândi niñgi zâkkât kâmurân ândien. Nanñâ zâk mârumñan gâbâ kâdom op mumuñan gâbâ zaarip. Zâk a sot kut nâi nâi aksik zorat kâukñâ upapkât mumuñan gâbâ kâdom otningâm zaarip.

Yesunâ nen Anutu sot buku utnatkât diiniñgip.

¹⁹ Anutunâ zikñâ imbanâ sot ândiândiñâ sot holiñâ nanñangâren dâbâk zimbapkât nângi dâp oip. ²⁰ Oi a sot kut nâi nâi hânân sot sumbemân Anutu kâsa okñangâm ândiwen, nen Anutu sot buku utnatkât nanñâ sâm pindi poru nagân moi gilâmñandâ lumbenâ muyageniñgip.

²¹ Kolosai a ambân zen mârum Anutu kâsa okñangâm ândiwe. Zen Anutu kândâtkum ândiwe. Nângânangâziñ bâliñ

oi lan gulip ândim bâlinâ top top op ândiwe. ²² Ka Kristonâ um salek kwatzingi Anutu sot buku op zâkkât mâtenan hâlâlû sot tosa buñ ândibigât a yatâ opnâ poru nagân moip. ²³ Zorat zen Yesugâren nângâm pâlâtân kwâknangâm kâtigem kinbi. Den sinji âlip muyagem zingip, zo gulip opapkât mân loribi. Sinji âlip zorat bonnâ minam um bâbâlanâk op mambât ândibi. Zen yatâ utnetâ Yesunâ diizingi Anutugât mâtenan anjun buñ kinbi.

Sinji âlip a hân dâp zengâren lanj kârâm ariap.

Sinji âlip zo zen Epaparanâ dâzângoip. Oi zenâk buñâ. Sinji âlip zo a kamân dâp dâzângom arindâ nângawe. Paulo nâ nep zorat kore a orâwan. Oi nâ Kolosai zengât op sâknâm kwâknan ândiman.

²⁴ Kristonâ a kâmutnâ nengât kâukniñ ândiap. Oi nen ombenân kin biknâ yatâ ândien. Oi Kristo zâk kâmut patâ nengât op sâknâm nângip. Sâknâm torennâ nâi nângânângân ziap, zo kwâknan zâibapkât sâip. Zorat nâ umâlip op zengât op sâknâm kwâknan ândiman.

²⁵ Anutunâ nep sâm nigi zâkkât kâmut zengâren kore op ândiwan. Kore otzingâm ândibat sot a hân nâin goknâ sinji âlip dâzângom nangâbatkât sâm nigip.

²⁶ Sinji âlip den zo narâknâ narâknâ ekapnoot zei mân nângâm ândim gawe. Ka narâk ziren Anutu ziknak zâkkât sinji a nen sâm muyageningip. ²⁷ Oi den mârûm tik zeip, zo a hânâ hânâ muyagezingâbapkât Anutunâ nângi âlip oip. Den zo bonnoot sot âsaknoot. Oi den zorat topnâ itâ. Kristogât Kaa-punnâ umzingan ândiapkât sumbemân zâim neule âsaknoot ândibigât mambât ândie. ²⁸ Nen a ambân Kristogât topnâ sâm muyagezingâmen. Oi girem den dâzângomen. A pisuk patâ zen Kristo sot pâlâtân op mem kâtigem nângânângâzin yâmbârem gwâlantenâbapkât yatâ upmen. ²⁹ Zen Kristo sot pâlâtân op kâtigem upigât Kristonâ imbanâ nigi kâtigem sâknâm nep tuuman.

2

¹ Kolosai zengât op kâtigem sâknâm nep tuuman, zorat dâzângua nângânek. Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie sot Laodikea kâmanân ândie, zengât op ninâu nebân kâtigem tuuman. A nigawe sot a mân nigawe ârândân. Zengât op nebân sâknâm patâ nângâman. ² Zen Anutugât den tiknâ zeip, zorat topnâ nângâm kwâtâtibigât nep tuuman. Zen nângâm kwâtâtem umzingandâ gâsâyagoi um bâbâlan op kengât buñ ândibi. ³ Yesu Kristogâren den nângânângâ sot top nângânângân mamnâ ziap. Oi zâk nângânângâ ningi den bonnangât topnâ nângâmen. ⁴ A nâmbutnâ zin um gulip kwatzingâbegât yatâ san.

⁵ Nâ zengât nângâm ândiman. Nâ sâknandâ zen sot mân ândiman. Kârebân ândiman zo ko umnandâ ko zen sot ândiandâ Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâm târoyagom ândine zingitnâ umnâ âlip uap. ⁶ Zen Kristo sot pâlâtân urawe, zo yatik zâk sot pâlâtân op ândibi. ⁷ Den bonnâ mem ândim zâkkâren pâlâtân op kinbi. Zen yatâ opnâ topnâ nângâm kwâtâtibi. Mâtâp tirâpzângowe, zo lân kâtigem sâiwap sâm ândine zâkkâren zâibap.

Kristo sot pâlâtân op ândim umgât gom sambe mân kârunat.

⁸ A zinâ zo zengât arâpzinâ upigât den kelâknoot dâzângom um gulip kwatzingâbegât umzin galem orangâm ândibi. Den zo ayân gâbâ nângânângâ den, sarâ, yenñâ. Den zo sâkurâpzinangât den pat yatâ. Den yatâ zo Kristogâren gâbâ mân muyageip.

⁹ Kristogât sâknan Anutugât holinâ sot ândiândin sot imbanâ piksâm zei ândimap.

¹⁰ Kristo zâk a kutâ zâizâin sot kembu patâ otningâm ândiap. Sumbem a âlipnâ sot bâlinâ sot wâke top topnâ imbanâzinoot, zen ombenân ândie. Oi zâkkât sinji a nen zâk sot pâlâtân oindâ ândiândi nengâren piksâm sambâlem ziap, zorat zen umgât kut nâi nâi zorat mân kârume.

¹¹ Zen Kristo sot pâlâtân utne umzingan bâlinâ zeip, zo sanjorip. Zen sâgân kwabâyagowe, zorat buñâ. Zen ândiândi

sânginjâ sâmbum pam Kristogâren pâlâtân urâwe. ¹² Tooyân sanjonzingâwe, zorânâ Yesugât mumuñan târokwatzingip. Oi Anutu zâk imbanangât Kristo mumuñan gâbâ mânggeip. Imbanâ zo yatik nângâm pâlâtân kwapme, zengâren zari Yesugât zaatzaatñan târokwatzingip.

¹³ Zen mârum bâlinâ op um mumuñâ ândine Anutuñâ tosazij birâmñâ Kristo sot mânggizingi ândie. ¹⁴ Oi tosazingât den ekabân zeip, zo moloñâ poru nagân mândi buñ oip. ¹⁵ Yatâ opñâ Satan sot wâke zâizâij sot imbanâziñoot timbâ kâmbamzij mem kom sâmbum a ambân mâteziñan topzij sâmbuyageip. Zâk poru nagân yatâ oip.

A zij um gulip kwatningâbegât gasâniñ kârâm ândinat.

¹⁶ A zij nalem nâmbutñâ birâm ândibigât mo Yuda zengât kendon patâ mo mâik tâtatñangât, zorat den sâkziñan sâne mân nângâbi. ¹⁷ Wangât, kendon zo bonñâ buñâ. Bonñâ bet muyagibap. Zorat bet muyagibap, zorat dâp zorân kâdom gâip. Bonñâ ko Kristogâren ziap. Oi zen zâk sot pâlâtân upme. ¹⁸ A nâmbutñandâ sâkkât âkñâle bâlinâ pâke kwâtnam sâkkât kendon ândim sumbem a mâtâsibigât sâme. A yatâ zo, zij kut nâi nâi uman ekñâ zorat nângâne bon opmap. A yatâ zo, zen sâkzij lanj mem zâi pam den bon buñ, zo dâzângom ândime. Nângânângâziñâ zo ko ayân gâbâ âsageip. A zo, zen Kristo sot pâlâtân mân upme. ¹⁹ Kristo zâk kâukniñâ. Nen kin bikñâ yatâ. Oi kâukñan gâbâ sânamñandâ pâuksâm gem bonñâ mem kâtikñan kwap saaningâmap. Oi Kristo zâk um dâpkât nalem ningâm tânnângoi lâmbatnatkât imbanâ zemñangap. Anutu zâk yatâ nângâm kubigi ziap.

Kâsâp den a umân muygeip, zo mân nângânât.

²⁰ Zen Kristo mumuñan târokwapñâ hângât den kândâtkuwe. Oi ândiândi sânginjâ kândâtkomñâ dabân hângât a yennâ yatâ ândim agât den lume? ²¹ A zij den itâ sâne lume, “Zi mân gâsuban. Zi mân nimban. Zi mân mimban.” ²² Kut nâi nâi zo buñ opmap, zo mân tâmbetgobap.

Zorat opñâ wangât mân nimbi, mân mimbi sâme? Den yatâ zo Anutugât den buñâ. Den zo a zij umziñan nângâm sâmbuyageip. Zorat a zij den yatâ zo sâne mân nângâbi. ²³ A yatâ zorân den nângânângâ tobat upme. Ka den sâme, zo bonñâ buñâ. Zo top nângânângânangât den buñâ. Zen sâkkât âkñâle zorat pâke kwâtnam sâkkât kendon ândime. Sâkzij mem geinam sâne den zorân den bonñâ yatâ opmap. Ka yatâ zorân bon buñâ. Zorânâ sâkkât âkñâle pâke mân kwâp.

3

Sumbemân zâim ândiândiñ, zorat nângânât.

¹ Kristo zâk mumuñan gâbâ zaatñâ sumbemân zâi ândiap. Oi zen Kristo zaatzaatñan târokwarâwe. Zorat urâ Anutugât âsanñâ bongen Kristonâ den nângâm ândiap, zorarâk nângâm ândibi. ² Hânân den sâmbuyageip, zorat buñâ. Sumbemân den âlipñâ nângâm ândie, zorat nângâm ândibi. ³ Zen Kristo mumuñan târokwarâwegât a mumuñâ yatâ hân a zengât den bâlinâ zo mân nângâm ândibi. Wangât, ândiândiñ zo Kristo sot Anutugâren tik ziap, zorat. ⁴ Oi Kristo zâk ândiândiñ mâriniñandâ taki zen yatigâk zâk sot ârândân âsakñâ neulenñan muyagem ândibi. Zen zorat op nângâm ândibigât san.

Um sânginjâ lândim pânat.

⁵ Zen sâkkât âkñâle bâlinâ zorat kendon ândim kut nâi nâi itâ zo birâbi. Lanj mâman, kut nâi nâi mân orotñâ sot sâkkât âkñâle bâlinâ. A nâigât kut nâi nâi zorat âkñâle mân upi. (A nâigât kut nâi nâingât âkñâle orot, zo Anutu kândâtkum umzij nâigâren pâpanñâ yatâ.) ⁶ Um kâtik a zij bâlinâ zo aksik upmegât Anutuñâ hâuñâ zingâbap. Oi Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie, zen mârum kut nâi bâlinâ top top zo op ândiwe.

⁷⁻⁸ Narâk zi ko kut nâi nâi bâlinâ zi aksik birâbi. Kuk sot den sârek, um kâlak, mem ge kwâkwat den sot den bâlinâ. ⁹ Sarâ mân sâbi. Um sânginjâ sot orot mâme gângonñâ zo lândim pegât zo aksik birâbi.

¹⁰ Oi um unaknâ zo Anutugâren gâbâ mem ândibi. Um unak Anutunâ muyageip, zo kubigi nângânângâ sot opnâ ziknâ holi yatâ muyagem ândiap. Zen Anutugât topnâ nângâm kwâtâtem ândibigât yatâ oip. ¹¹ Zorat kâsâp ândiândiñ zo âkip. Yuda a sot Grik a, kwabâ kwarangâwe sot mân kwabâ kwarangâwe, saru a mo barâ a, kore a sot a patâ zo aksik patâ Kristonâ mâpotningâmñâ kâukniñâ ândiap. Oi nen aksik zâkkât ombeñan dâp kânok ândien.

Nen Kristo sot pâlatân urâwengât sinji âlip lum ândinat.

¹² Anutunâ umñandâ gâsuzingâm buku otzingâm gâsum sâlâpzângoip. Zorat zen itâ upi. Um lâklâk op buku upi. Zen umziñ giginâ oi um sânduk ândibi. Sinji âlip lum ândim âkon mân upi. ¹³ A ziñ bâliñ otzingâne zorat hâuñâ mân otzingâbi. Osetziñan tosa nâi muyagei birâm kândâtkum ândibi. Kembunâ tosaziñ birip. Zen yatik bukurâpziñangât tosaziñ birâbi. ¹⁴ Oi kut nâi nâi zo opnâ walâm umziñandâ gâsâyagom ândiândiñ, zo mem kâtigem ândine zorânâ mâpotzingi um kânok upi. ¹⁵ Oi Kristo sot pâlatân op ândine zâkkâren gâbâ um lumbe zorânâ umziñan nep tuubap. Zen lumbe opnâ um kânok op ândibigât Anutunâ diizingip. Oi zâkkâren sâiwap sâm ândibigât nângip. ¹⁶ Kristogât den osetziñan lañ kârâbapkât kâtigibi. Oi nângânângâ den top topnâ kwâkâyangâm galem orangâm ândibi. Yatâ utnetâ Kaapumñâ mem bâbâlan kwatziñgi mâpâmâpâse kep sângiñâ sot sinji âlipkât kep mimbi. Umziñandâ Anutugâren sâiwap sâm, sâm âlip kwâkâyangâm mimbi. ¹⁷ Zen Kristogât kâmut gakârâpñâ ândie, zorat nângâm den mo nep utnam dâñâk upi. Zen zo yatâ utne âlip oi Kembu Yesugât kutsiñgiñâ lañ kârâbap. Zen yatâ op ândibigât Kristonâ imbanâ zingâbap. Zorat Anutu Ibâniñ sâiwap sâm dukubi.

¹⁸ Zen Yesu Kristo sot pâlatân urâwenjâ ândiegât itâ op ândibi. Ambân zen abarâpziñangât ombeziñan ândim sâtziñ lum ândibi. ¹⁹ A zen âmbirâpziñ buku otzingâm ândibi. Ambirâpziñ kârâpñoot mân otzingâbi.

²⁰ Katep zen ibâ mamârâpziñ den nâi mo nâigât sânetâ lubi. Zen yatâ utnetâ Kembuziñandâ nângi âlip upap. ²¹ Ibâ mam zen nan bârarâpziñ zingit um kâlak upegât kubikzingânam kut nâi kârâpñoot walâwalân mân otzingâbi.

²² Kore a sot nep a, zen patârâpziñ zengât sâtziñ lubi. Zo a ziñ zingitne âlip upapkât bunâ. Kembu hurat kwâkângâm utne dâp upap. ²³ Nep aksik zo a patâ zengârâk opnâ bunâ. Kembangât op bâbâlanâk tuubi. ²⁴ Zen itâ nângâbi. Zen hânân Kembu Kristo zâkkât kore a op ândie. Oi nepkât sângânñâ sumbemân ziap, zo Kembangâren gâbâ mimbi. ²⁵ Ka nâi zâk bâliñangât nep tuugi zo yatik hâuñâ yâmbâtñâ mimbap. Kembunâ kore a sot a patâ dâbâk otzingâmap. Zâk hâtubâtu mân otniñgâmap.

4

¹ A patâ zengât den sa nângânek. Patâziñâ Kembu zâk sumbemân ândiap, zorat zen zâkkât nângâm kore a gakârâpziñ kut nâi nâi târâragâk dâpziñan galem otzingâbi.

Ninâu sâsâñangât den.

² Kolosai a, zen âsâbân ninâu sâm ândibi. Oi um wâgân ândim sâiwap sâm ninâu sâm ândibi. ³ Oi nenngât op ninâu sâne Anutunâ sinji âlip sânatkât mâtâp muyageniñgi Kristogât den mârûm tik zeip, zo sâm muyaginat. Nâ den zo dâzângom ândiwangât um kâtik, ziñ kâsa otnim gâsânom tâk namin nâbane ândian. ⁴ Zorat Kolosai a zen nâgât op ninâu sâbi. Ninâuñâ betnan mine bâbâlan op Kembangât den zo sâm muyagia dâp upap.

⁵ Kolosai a, zen um kâtik a, kândâtñan gok, zen sot kândiñgâm gulip ândiândiñ mân op kut nâi nâi nângâmñik upi. Kembangât den dâzângonam ândibi. ⁶ Dinziñâ kubikne sii semen yatâ naam oi dâzângobi. Zen yatâ opnâ a den melân dâzângonam mân kwakpi.

Tikiko sot Onesimo

⁷ Nâgât den sinji zo Tikikonâ otzingâbap. Zâk Kembangât nebân bukunâ oi umnandâ gâsumap. Berân

mâmeninjâ sot Kembangât kore a sât lulunoot. ⁸ Zâk zengâren gam den singi otzingâbapkât sângongua gaap. Um bâbâlan kwatzingâbapkât op zengâren gaap. ⁹ Oi bukuniñâ Onesimo, Kembangât sât lulun a zengâren gokñâ, zâk ârândân sângongua gamñâ kut nâi nâi ziren âsagiap, zorat den singi dâzângom nangâbabot.

¹⁰ Bukunâ Aristako nâ sot tâk namin ândiap, zâk sot Banabagât nepânâ Mareko sot Yusito, kutñâ nâi Yosua, zingâ nângâzinge. (Marekogât den mâruman dâzângowan. Zâk zengâren gâi buku okñangâbi.) ¹¹ Aristako, Mareko sot Yusito, a karâmbut zo, zingâ Yuda a zengâren gâbâ muyagiwe. Zingâ Anutu um topñan ândiandinâ muyagibapkât nep betnan mime. Yuda a nâmbutñâ Yesu sot pâlâtân urâwe, zengâren gâbâ nâi mân betnan mime.

¹² Oi Kolosai zengât kamânân gokñâ a nâi, Epapara, Kristogât kore a, zâkkât nângânângân Kolosai a zengâren ziap. Oi zen Yesu Kristo sot pâlâtân op Anutugât dinangât topñâ nângâm kwâtâtem lum ândibigât âsâbân ninâu sâm kâtigemap. ¹³ Zâkkât topñâ nângâmangât itâ dâzângobâ. Zâkñâ zengât opñâ sot Laodikea kamânân gok sot Hierapoli kamânân gokñâ Kembangât singi a ambân kâmut ândie, zengât op ninâu nep, sâknam nep patâ tuumap.

¹⁴ Dema sot mâsek kubikkubik a bukuniñâ Luka, zet nângâzingabot.

¹⁵ Oi Laodikea kamânân bukuniñâ a kâmut sot Nimbasi sot kâmut zâkkât mirin mindume, zengât nângâm sâtâre opman. Den zo sapsun zingâbi.

¹⁶ Ekap zi a ambân sâlâpkum nângâm nangâne ko Laodikea kamânân kâmut ândie, zengâren pane ari sâlâpkubi. Oi Laodikea zengât ekap nâi kulemguan, zo yatik zen zingâne sâlâpkubi.

¹⁷ Arikipo, zâk itâ dukubi, “Nep Kembangât gigip, zo mulunâk tuum biranban.”

¹⁸ Den nâmbutñâ zo yen sa bukunâ nâinjâ kulemgup. Ka zi ko Paulo nâ ninâ bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi

kulemgum paan. Nâ tâk namin ândian, zorat nâgât op ninâu sâbi. Anutugâren gâbâ tânzângozângonjâ zengâren zem sambâlem zimbap.

Zo yatik.

Tesalonike a zengât ekap kânok Paulonâ kulemgum zingip.

Paulonâ zengât op Anutugâren sâiwap sâip.

¹ Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum zingen. Zen Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo zet sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemguen. Tânzângozângoj sot um lumberjâ zengâren zimhap.

² Nen âsâbân zengât op Anutugâren sâiwap sâam dukumen. Ninâu sâmen dâp zengât nângâm ândimen. ³ Zen nângâm pâlâtânzîngân op Kembu kore oknângâm. Zen umzîngandâ Anutu gâsum pâlâtân kwap nep tuume. Kembunîjâ Yesu gâbapkât um bâbâlan op mambât ândie. Zen yatâ upme. Zorat nângâm Ibânîjâ Anutu zâkkâren ninâu sâmen. ⁴ Bukurâpnâ, nen itâ nângen. Anutunâ umnâ gâsum sâlâpzângoi gâsum sâlâpzângoip.

⁵ Yatâ otzîngipkât den singi âlip mem ga dâzângoindâ den yennâ mân oip. Zo imbanânjoot sot Kaapum sot oip. Den zo nângâm umzîngan giarip. Nen zen sot ândim kut nâi nâi urâwen, zorat topnâ ek nângâwe. Zengât op yatâ op ândiwen, zo nânge.

⁶ Nengât orot mâme ek nângâwenjâ yatik op ândiwe. Oi Kembu zik orot mâme zo eknâ yatik moliwe. Zen singi âlip nângâm mem ândiwe. Singi âlip sâknâm kwâknan mem ândine Tirik Kaapumnâ mem bâbâlan kwatzîngi sâtâre op nângâwe. ⁷ Zen Kembedgâren nângâm pâlâtân kwâknângâm Makedonia sot Grik hânân singizîj nângâm yatik urâwe.

Tesalonike a zengât den singi kamân dâp arip.

⁸ Zengâren gâbâ Kembedgât den lan kârâm âi Makedonia sot Grik hânân muyageip. Oi zorik bunâ. Zen Anutu

nângâm pâlâtân kwarâwe, zorat den singi kamân dâp ari nângâm ninâ mân dâzânngowen. ⁹ Zen zîngak nen zengâren ga nep tuugindâ bonnâ muyageip, zorat den singi dâtnângome. Oi zen lopio yennâ, anâ tuutuun, zo kândâtkom Anutu, ândiândi marîjâ bonnâ mâte oknângâm arâpnâ urâwe. ¹⁰ Oi nannâ Yesu mumunjan gâbâ mângeip, zâk gâtâm sumbemân gâbâ gâbap. Oi narâk patin Anutu kuknângât bonnâ zo sâi nengâren mân âsâgibap. Zen zâk gâbapkât um bâbâlan op mambât ândime. Nen zengâren nep tuugindâ bonnâ muyageip, zorat singi zîngak nângâm nâ zo yatâ sâam dâtnowe.

2

Paulo zâk Kembunâ egi âlip upap, zorat sâip.

¹ Bukurâpnâ, zengâren ga nep tuugindâ bon bun mân oip, zo zîngak nânge. ² Mârum Pilipi kamânân nângom mem nâi nâi otningâwe, zo nânge. Yatâ otningâm Anutunâ betnîjan mei kengât bun zengâren gam ândiwen. Oi a donbep kâsa otningâm lan Anutugât den singi zo sapsam zîngâwen. ³ Um bâbâlan den sâmen, zo nângâm gulipkum mân sâmen. Den sarâ mân sâmen. ⁴ Zorat op Anutunâ ningiri âlip opmap. Den singi âlip sânatkât sâam ningip, zorat dâp sâmen. A zîj ningitne âlip upapkât bunâ. Anutunâ nengât nângi âlip upapkât sâmen. Anutu zâk umninangât top ekmap. ⁵ Zen nengât topnîj nângâm. Nen mân kâitzânngomen. Mân elakzânngomen. Oi zengâren kât sikumgât âknâle mân urâwen. Zo Anutunâ nângi ko san.

⁶ A kutâ otzîngânakât mân sâwen. Kristogât Aposolo op ândim kut nâi nâigât sâindâ dâp upap. Zo nângâm nâ zen mo kamân nâmbutnâ zen a kutâ otzîngânat mân sâwen. ⁷ Bunâ. Ambân nâinâ murârâpnâ on galem otzîngâmap, zo yatâ nen zengâren ândim galem otzîngâwen. ⁸ Nengât âknâle zengâren zeipkât Anutugât singi âlip dâzânngonatkat zorik bunâ. Nen kore otzîngâm ândinam urâwen. Umnîjâ zengâren kirip, zorat.

⁹ Bukurâpniñâ, sâknam nep tuum ândiwen, zo nânge. Zengâren gâbâ kut nâi nâi zo mân minam nâtik sirâm nep kârâpñoot tuum ândiwen. Kanpitâ mân kwatziñgânatkât zengâren nep tuum ândiwen. Zo yatâ op Anutugât den singi âlipnâ dâzângowen, zo nângâme. Oi Anutu zâk yatik topniñ nângap. ¹⁰ Nen um salek sot târâraknâ, tosa buñ ândim Kembugât kâmut op ândie, zengâren nep tuuwen. ¹¹ Nâi itâ nângâme. Ibânandâ murarânâ den dukumap, zo yatik niinâ den dâzângowen. Um bâbâlan den sot girem den dâzângowen. ¹² Anutuñâ zâkkât um topñan sot âsakñan ândibi sâm diiziñgâmap. Oi zen zâkkât a bonñâ op, zâkkât tobat op ândibigât den yatâ zo dâzângowen.

Kembugât den lunetâ kâsa otziñgâwe.

¹³ Nen Anutugât den dâzângoindâ nângâne a den mân oip. Zo âlip nângâwe. Zo Anutugât den. Zen den zo nângâm mem umziñan pane nep tuumap. Oi zorat nen âsâbân Anutugâren sâiwap sâmen.

¹⁴ Bukurâpnâ, zen Anutugât kâmut Yudaia hânân Yesu Kristogâren pâlatân urâwe, zen sot tobat kânok urâwe. Zen Yuda a ziñâ kâsa otziñgâm sâknam ziñgâwe, zo yatik zengâren kamârâpziñandâ zângom sâknam ziñgâwe. ¹⁵ Yuda a zen Propete sot Yesu Kristo zângone muwe. Oi nen yatik nângom moliniñgâbi. Zen Anutuñâ zingiri mân dâp uap. Zen a kâmutnâ kâmutnâ kâsa otniñgâme. ¹⁶ A hân nâin goknâ den singi âlip nângâbe sâm pake kwatziñgâme. Hân nâin goknâ zen Kembugât singi a upigât âkonziñgâp. Tosaziñâ târokwap utne patâ oi tosaziñgât op Anutugât kuk zo zengâren âsageziñgâp.

Paulo zâk zengât op umñâ sisiwalon oip.

¹⁷ Bukurâp, nen zâmbam gam narâk zi mandu yatâ op ândiwen. Sâkniñandâ ziren mâik nâi ândien. Umniñâ ko zen sot tap ziñgitnatkât otniñgâp. ¹⁸ Oi zo ga ziñgitnatkât sâwen. Oi Paulo, nâ narâk nâin nâin gâbam ua Satanñâ mâtâp pake kwap gâip. ¹⁹ Kambu Yesuñâ gâi ko nen

mâtenjan kin wan mo wangât sâtâre ut-natkât nângen. Nen zengâren gam nep tu-ugindâ bonñâ âsageip, zorat sâtâre utnat. ²⁰ Zengât op sâtâre sot umâlip upmen.

3

Paulonñâ Timoteo sângongui arip.

¹ Net zengât nângâm kwâkâ op net nikjik Aten kamânân tâtat sâwet. ² Oi net Timoteo sângongoitâ zengâren gâip. Zâk bukuniñâ Anutugât nep a ândim Kristogât singi âlip sâmap. Zâknâ zengâren gam nângâm pâlatânziñ mem kâtikñan kwâpam gaap. ³ Zen sâknamân ândimñâ loribegât yatâ urâwen. Zen nânge. Singi âlip zo sânduknâ ândim nângânatkât mân sâm niñgip. ⁴ Nen zen sot ândim den kânñan itâ dâzângowen, “Nen sâknam nângâm ândinat.” Den sâwen, zo yatik âsageip, zo nânge. ⁵ Sarâ mariñandâ kâitzângoi nep zengâren tuuwen, zo bon buñ opapkât umnâ girem oi ândiandâ mân dâp oi a zo sângungua gaap. Singi âlip dâñ mem ândie mo mân mem ândie, zorat ek nângâbapkât gâip.

Timoteo zâk âburem gâip.

⁶ Narâk ziren ko Timoteo zâk âburem gam nângâm pâlatân sot buku orotziñgât den singi dâtnângoip. Oi zen nenñât donbep umâlip nângâme. Oi nen ziñgitnat sâmen. Zengoot yatik nen niñgitnatkât sâme. ⁷ Bukurâpniñâ, nen ziren sâknam kwâkñan ândim zengât nângâm kwâkâ op umniñ gwârâ oip. Nen yata ândimñâ nângâm pâlatânziñgât singi nângâm umniñ diim gei ândien. ⁸ Zen yatâ op Kambu sot pâlatân op kâtigem ândine umniñ diim gei ândinat.

Kembugât den zengâren zimbapkât Paulonñâ ninâu sâip.

⁹ Zengât op Anutu mâtenjan umâlip patâ nângâmen. Oi Anutu sâiwap patâ dukoindâ dâp upap. ¹⁰ Nen zengâren ga ziñgitnâ Kembugât den nâmbutnâ tânzângomñâ târokwap ziñgânatkât âsâbân ninâu kâtiknâ sâmen. Nângâm pâlatânziñâ nâiyân pâton opapkât gwârâ uan. ¹¹ Oi Zorat Anutu Ibâniñâ sot Kembuniñâ Yesu zikñak diiniñgi zengâren

gânat. ¹² Zengâren ko Kembunâ tânzângoi buku op ândime, zo târokwap op zâine gwâlântensâi ziinâ sot a nâmbutnâ zen buku upi. Nen yatik zengât upmen. ¹³ Oi Anutunâ tânzângoi umzin mân loribap. Oi Kembuninâ Yesu, zâk sot singi a târâraknâ, zen sot gâi zen Anutu Ibâniñangât mâtenan um salek, tosazin buñ kinbi.

4

Um sumun buñ, um salek ândibi.

¹ Bukurâpnâ, Kambu Yesu sot pâlâtân op den nâi sa nângânek. Zen ândi mâmanzin kubik ândine zingiri âlip upap, zorat dâzângowen. Oi zen yatik op ândime. Zo yatik târokwap op zâibi.

² Nen Kambu Yesugât sâtkât den dâzângowen, zorat mân kwakme. ³ Anutunâ itâ sâmap, “Bâlinâ birâm um salek ândibi.” Oi zorat sa nângânek. Zen lan mâman a ambân, zengât mâtâp mân lânbi. ⁴ Zen nâi ziknik ziknik Anutugâren târârak ândim ziknâ ambinnik mem galem upap. ⁵ Um kâtik a zen Anutu mân nângânangâm âknâleziñangârâk ambân lan minzingâm birâzingâme. Zen zo yatâ mân upi. ⁶ Nâi zâk dangon walâm bukuñangâren kâmbu oi Anutunâ zorat hâuñâ pindâbap. Den girem zo mârûmñan sâmbuyagem dâzângowen. ⁷ Nen um sumun ândinatkât buñâ, um salek ândinatkât Anutunâ diiningip. ⁸ Zorat nâi zâk den zo birâbap zo ko agât den buñâ, Anutugât den zo birâbap. Anutunâ Tirik Kaapum umzinan pâmap, zo birâbap.

Um kânok op ândim nep tuunat.

⁹ Kambu ziknak buku upigât den umzinan pâmap. Zorat zen buku upigât den donbep mân sâmbuyagem. ¹⁰ Oi zen Makedonia hân dâp Yesugât kâmut zen buku op ândime. Zen yatik op târokwap ândine gwâlântensâbapkat dâzângowen. ¹¹ Oi den itâ sâmbuyagem, “A ambân âkon op yen tap den lan sâlâpkume, zen yatâ mân upi. Zen ziinangât nângâne giginâ oi bitzinandâ nepzinâ tuum kâtigem ândibi.” ¹² Zen bitzinandâ nepzin tuum kâtigem ândim

sambe kwâknan ândim mân kwakpi. Oi um kâtik a zinâ orot mâmezin zo ekñâ hurat kwatzingâbi.

Yesu gâbapkât den.

¹³ Bukurâpnâ, zen muwe zengât a um kâtik zinâ isem umbâlâ upme, zo yatâ upegât dâzângonâ. ¹⁴ Nen, Yesu mom mumunân gâbâ zaarip, den zo nângâm itâ nângânat, “Yesu mom zaarip, zorat Anutunâ zâkkât kâmut op muwe, zo mângizingâm diizingâm zâibap.” ¹⁵ Oi nâi zi Kembugât den dâzângonâ. Hânân wâgân ândeindâ Kembunâ gâbap, narâk zoren ninâ a muwe, zo mân kâdom otzingâm zâinat. ¹⁶ Narâk zoren Anutugât lâmun kwamit sot Kembugât den kwamit sot sumbem a patâgât den kwamit âsagei Kembunâ sumbemân gâbâ gem gâbap. Gem gâi Yesu sot pâlâtân op muwe, zen kâdom op zaatpi. ¹⁷ Zaatnetâ bet wâgân ândinatnâ nen minduningâm zengâren târokwatningâm unumunumân diiningâm zari sumbem kabânan Kambu sot kândiangânat. Oi Kambu sot ândim zâimânat. ¹⁸ Zen den zo sâmbuyagem nângâm umzin diim gei ândibi.

5

Kembugât narâk kek mâte upap.

¹ Bukurâpnâ, narâknangât den zo wangât donbep kulemgum zingânat? ² Ziinâk itâ nângâme, “Mân nângâm ândine kâsâzin nâtigân game yatik Kembugât narâk patâ zo mân nângindâ âsagibap.” ³ Oi a zen âlip lumbenân ândinat sâne narâk zorenâk tâmbetagoagon zo muyagezingâbap. Ambân kâmbonoot nâi, zâk katep âsaâsagin narâknâ mân nângi âsagibap, zo yatâ âsagibap. A aksik zengâren zo yatâ muyagibap. ⁴ Zen ko nâtâtigân mân ândime. Zorat zen narâk zo âsagibabân kâsa zinâ game yatâ gâi mân kwakmak upi. ⁵ Zen âsaknâ sot maagât kâmut op ândie. Zen nâtik sot nâtâtikkât kâmut buñâ.

Narâk mân nângengât um gwâlâ op nebân ândinat.

⁶ Zorat a nâmbutnâ zin uman zine zen zo yatik mân zimbi. Nen galem

orangâm um wâgân ândinat. Um gulip mân utnat. ⁷ Uman zânze, zen nâtik uman zime. Too kâtik nem um gulip upme, zen yatik nâtigân too nem bâliņ top top muyagime. ⁸ Nen ko sirâmgât sinġi op ândienġâ umniņ galem op ândinat. Oi nângâm pâlâtân sot buku orotġâ, zorân kâmbamgât hâmbâniņ upap. Oi kubikġâ diiniņgâmap, zorat nângânat. Zorânâ kâmbamgât irâmarâkniġâ oi akum ândinat.

⁹ Zo itâgât. Anutuġâ nenġât kukġaġât sinġi mân sâip. Kembuniġâ Yesu Kristoġâ kubikniņġi zâkkât sinġi utnatkât sâmap. ¹⁰ Zâkġâ nenġât op moip. Zorat nen momġâ mo gwâlâ ândim zâk sot pâlâtân utnatkât yatâ oip. ¹¹ Zorat zen sinġi âlip mem kâtigem ândibigât dâzâġgone âragwârâgu op ândibi. Zen zo upme, zo yatik op ândibi.

A sâtġâ hurat kwatziņgâm a nâmbut tânzâġgobi.

¹² Bukurâpnâ, nen den kâtikġâ nâi dâzâġgonâ. Zengâren sâknam nep tuume sot Kembangât kâmurân patâziņ op ândime, zen hurat kwatziņgâbi. Zen den dâzâġgome, zo zengât sâtziņ lubi. ¹³ Zen nepziġaġât op buku otziņgâm nâġgâziņgâne zâibap. Oi zen um lumbe op ândibi.

¹⁴ Bukurâp, nâ kindap pâron den dâzâġgua nâġgânek. A konam ândime, zen girem dâzâġgobi. Sinġi âlibân lorem ândie, zo tânzâġgobi. Oi bâbâ lolot ândime, zen yatik tânzâġgobi. Zo yatâ a otziņgâm ândim um taan mân nâġgâbi.

¹⁵ Bâliņ otziņgâne hâuġâ mâkâbegât galem orangâm ândibi. Ziġâ sot a nâmbutġâ zen kut nâi nâi âlipġik orangâm ândibi. ¹⁶ Sâtâre op ândibi. ¹⁷ Âsâbân ninâu sâm ândibi. Mân birâbi. ¹⁸ Kut nâi nâi zengâren âsagei sâiwap sâbi. Zo Yesu Kristogât op sâbigât Anutuġâ sâm ziņgap.

¹⁹ Tirik Kaapumgât kârâp zo mân lâmunġi. Kaapumgât den mân kwâkâbi. ²⁰ Anutugât den zo sapsune nâġgâne yenġâ mân upap. ²¹ Den zo nâġgâm kâsâpkubi. Âlipġâ oi mem ândibi. ²² Bâliġâ top topġâ zo birâbi.

Mâsop den.

²³ Lumbenâ mariġâ, Anutu, zikġak sanġonziņgâm kubikziņġi um salek op nanġâbi. Oi kaapum sot um dâpziņ sot sâkziņ hâlâlu zei Kembu Yesu Kristo, zâkkât takâtakâġan tosaziņ buġ kinbi. ²⁴ Gâsuziņġipġâ sâi kâtigemap, zâk zorat nep tuum nanġâbap.

²⁵ Bukurâp, zen nenġât op ninâu sâbi.

²⁶ Yesugât kâmut zen Kembangât op buku buku op luyanġâbi.

²⁷ Nâ Kembangât mâtenġan dâzâġgobâ. Zen ekap zi Yesugât kâmut aksik sâlâpkum ziņgâne nâġgâbi.

²⁸ Kembuniġâ Yesu Kristo, zâkġâ tânzâġgoi um lumbe zengâren zimbap. Zo yatik.

Tesalonike a zengât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop sot sâiwap den.

¹ Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum zingen. Ibânin Anutu sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum zingen.

² Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, zikñâ tânzângoitâ um lumbe zengâren zimbap.

³ Nen zengât op narâk dâp Anutugâren sâiwap sâmen. Yatâ oindâ nângâm pâlâtânziñâ zo gwâlântensâmap. Oi buku orotñâ, zorân zengâren sambâlem zemap. Oi zorat Anutugâren sâiwap sâindâ dâp upap. ⁴ Oi um kâtik a, zen sâknâm zingânetâ sâknâmân ândim nângâm pâlâtânziñ mân lorei kâtigem ândime. Nen zengât nângindâ âlip opmap. Oi zorat den singi kamân dâp Anutugât kâmut gakârâp dâzângomen.

Kembu zâk hâuñangât den târârak sâm kwâkâbap.

⁵ Zen sâkziñan muyagezingâmap, zorat itâ sâbi, “Anutunâ den hâuñâ sâsân narâkñan kut ñâi patâ otningâbap, zorat dâp zi muyagiap.” Wangât, Anutunâ zengât nângi dâp oi um topñan bagim ândibigât sâknâm kwâkñan ândie, zorat. ⁶ Oi gâtâm Anutunâ nângâm kubigi târârak ziap, zo yatâ otzingâbap. Sâknâm zingâme, zen hâuñâ yatik sâknâm zingâbap. ⁷ Narâk ziren Tesalonike a ambân, zen sâknâm nângâme. Ka bet ko zen nen sot yatik sândukñan ândinat. Zo itâ muyagibap. Kembu Yesu, zâk sumbem a kâmut patâ imbanâziñoot, zen sot sumbemân gâbâ gem gâi muyagibap. Narâk zoren yatâ otningâbap. ⁸ Zâk kârâp mem gem a Anutu mân nângânangâme sot Kembu Yesugât singi âlip nângâm birâme, zen hâuñâ zingâbap. ⁹ A yatâ zo, zen Anutu mâtenjan gâbâ

kâbakñezingâne sâknâmân geim Anutu imbanangât âsakñâ mân ek ñâtâtigân ândim zâimambi. ¹⁰ Oi narâk zoren kâmut gakârâpñâ nengâren âsakñâ muyagibap. Oi a ambân zâkkâren nângâm pâlâtân kwarâwe, zen aksik zâkkât nângâne imbanâ oi mâpâsibi. Zen den sâm muyagem dâzângowen, zo nângâm kwâtâtiwegât yatâ upi.

Zen âlipziñ upigât Paulonâ ninâu sâip.

¹¹ Zorat zengât op narâk dâp itâ ninâu sâmen. Anutuninâ zâk gâsuzingip dâp kubikzingi ândibigât tânzângobap. Oi imbanâñandâ tânzângom kut ñâi ñâi âlipñâ nângâm, nângâm pâlâtângât nep bonñâ muyagibi. ¹² Yatâ utnetâ Kembuniñâ Yesu Kristo, kot zorat âsakñâ zengâren âsagibap. Oi zengoot zâk sot pâlâtân op âsakñoot upi. Zo Anutuninâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zikñâ tânzângoitâ yatâ âsagezingâbap.

2

A nâmbutñâ ziñâ den singi âlip birâne Yesu gâbap.

¹ O bukurâpnâ, Kembuniñâ Yesu Kristo gâi mindum kândianğânatkât den dâzângua nângânek. ² A nâmbutñâ, zen Kembugât narâk mârûm gaap sâm Kaapungâren sâm mândâbi. Zo a lâuziñandik sâm târokwapi mo ekap nengâren gaap sâm mândâbi. Zo um gulip kwatzingânam yatâ sâbi. Yatâ sânetâ kwakmak sot kengât mân upi. ³ Sarâ den yatâ mo yatâ sâm um gulip kwatzingâbegât galem orangâm ândibi. Kembugât narâkñâ mâte upâ sâi a donbep patânâ singi âlip birâbi. Oi Anutugât den kukun a imbanoot, zâkñâ muyagibap. A zo simân tâmbetagobapkât singi. ⁴ Zâkñâ zâizâin op Anutu sot kut ñâi ñâi anâ mâpâsime, zo kâsa otzingâbap. Oi Anutugât tirik namin zâi tâtatñan tap zikñangât sâbap, “Nâ Anutu.”

⁵ Nâ mârûm zengâren ga ândim zorat dâzângowan, zo nânge. ⁶ Narâk ziren pâke ziap, zo nânge. Pâke zo bun oi zâkkât narâkñâ zo muyagibap. ⁷⁻⁸ Narâk ziren ko bâlinandâ tik nep tuumap. Oi mâtâp pâke

kwap zo siriksâi Anutugât den kukun a, zo âsagibap.

Sarâ imbanâ muyagibap.

⁹ A zo Satanjâ mam oknanğâm imbanâ pindi kulem sot sen mârât sarâ topnâ topnâ tuubap. ¹⁰ Oi a nâmbutnâ den bon nânğâm âlip orot zo birâm tâmbetagoanğânğât singi upme, zen bâlinandâ mem um gulip kwatziğgâbap. ¹¹ A zen yatâ upmegât Anutunâ sâi sarâ mamnâ muyagei sarâ denân pâlatân op mem ândibi. ¹² Zo yen bunâ. Den bonnâ zo birâmnâ kut nâi nâi bâlinâ zorat âknâlîme. A zo zen hâunâ ziğgâbapkât yatâ muyagibap. Anutugât den kukun a zo âsagei Kembu Yesugât lâunân gâbâ Kaapumnâ gamnâ tâmbetkubap. Yesu takâbap, narâk zoren gam tâmbetkubap.

Kembugât den sot ninâu mân birâbi.

¹³ Bukurâpnî, zen Kembunâ mârûm buku otziğgâm gâsuziğip. Kaapumnâ um salek kwatziği den bonnâ mem ândim zâkkât singi upigât sâip. Zorat âsâbân zengât op Anutugâren sâiwap sâmen. ¹⁴ Zen yatâ upigât sâi den singi âlip dâzânğoinđâ nânğâm Kembunîâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsaknâ upigât di-iziğip. ¹⁵ Zorat bukurâp, zen kâtiğemnâ den dâzânğowen sot ekabân kulemgum ziğgâwen, zo mem kâtiğem ândibi.

¹⁶ Kembunîâ Yesu Kristo zot Anutu Ibânîâ, zâknâ umnâ gâsunîğâm umâlepnanğât op umâlep zinziğ kâtik muyagem niğip. Oi bonnâ biken minat, zorat nânğâm um bâbâlan op mambât ândinatkat sâip. ¹⁷ Oi zâknâ umziğ diim gem tânzânğoi nep âlip sot den âlip mem kâtiğem kinbi.

3

A ziğ Paulo bekjan mem ninâuñâ tângubigât sâip.

¹ O bukurâp, den nâi itâ ziap, zo nânğânek. Nengât op ninâu sâne Kembugât den lağ kârâm âibap. Oi zengâren kâtiğem bon oip, zo yatik a zengâren op âibap. ² Anutunâ galem otningi bâlin mâme a ziğ mân nânğobigât ninâu sâbi. A

donbep zen Kembu mân nânğâm pâlatân kwâknânğame, zorat.

³ Ka Kembu zâk sâi kâtiğemap, zâknâ galem otziğâm tânzânğoi bâlin mariñandâ mân tâmbetzânğobap. ⁴ Zen den dâzânğoinđâ nânğâm lum ândimenâ ândibi. Nen Kembugât op zengât um zâgât mân upmen. ⁵ Kembunâ umziğâ diigi Anutu umñandâ gâsâzânğomap, zo nânğâm Kristonâ kâtiğem ândeip, zo yatik kâtiğem ândibi. Zen yatâ upigât ninâu sâmen.

Konam a, zengât den.

⁶ Bukurâp, Kembunîâ Yesu Kristo, zâkkât sâtkât dâzânğoinđâ nânğânek. Os-etziñan gâbâ buku nâmbutnâ nepziğ tuum ândibigât dâzânğowen. Den zo mân lum ândime. Zen konam a zo yatâ, zen sot mân ândibi. ⁷ Nen mâtâp topkwap lâñâwen, zo yatik moliniğgâbigât mân kwakse. Nen zen sot tapnâ konam a mân urâwen. ⁸ Nen zengâren gâbâ nalem sânğân bun mân nem ândiwen. Bunâ. Kanpitâ mân kwatziğânâ yatâ urâwen. Nalem sot sikumgât betnâ muyaginatkat sirâm nâtik nep tuum ândiwen. ⁹ Oi yatâ utnatkat Kembunâ mân sâm niğip. Nep a nepnâ tuumnâ sânğâm mimbap, zorânâ bâbâlan. Ka nen zengâren yatâ mân urâwen. Zen niğitnâ yatâ upigât yatâ urâwen. ¹⁰ Nen zen sot tap itâ dâzânğowen, “Nâi zâk konam ândibap zo ko nalem mân pindâne nimbap.”

¹¹ Oi zi zengâren gâbâ den singi itâ gâi nânğâwen, “A nâmbutñandâ nep birâm konam ândime. Zen nep mân tuum yen âim ga takâtakâ op den lağ sâlâpkume.”

¹² A yatâ zo, zen Kembu Yesu Kristogât sâtkât girem den itâ dâzânğoinđâ nânğâbi. Zen urunğâm nepziğ tuune bon oi ziñan gâbâ mem nem ândibi.

¹³ Bukurâp, zen ko âlipnanğât nep tuum ândim âkon mân upi. ¹⁴ Ekabân den zi kulemgum ziğen, zo a nâinâ biri topnâ sâm muyagem birâne ziknik ândim ağun upap. ¹⁵ Kâsa upigât mân san. Bukunîâ sâm buku oknanğâm den girem dukubi.

¹⁶ Kambu zâk lumbegât mariṇandâ lumbe muyageziṇgi narâk dâp, dâp op zim-bap. Oi Kambuṇâ zen sot ândibap.

¹⁷ Den nâmbutṇâ zo yen sa bukunâ ṇâiṇâ kulemgup. Ka âkââkâṇan zi ko Paulo ninak bitnandâ simbup mem ke-likmelik den zi kulemgum ziṇgan. Ekup kulemguman dâp yatâ opman.

¹⁸ Kambuṇiṇâ Yesu Kristo, zâkṇâ tânzâṇgoi um lumbe zeṇgâren zem zim-bap.

Zo yatik.

Timoteogât ekap kânok Paulonâ kulemgum pindip.

Mâsop den.

¹ Nâ Paulo, Yesu Kristogât Aposolo. Anutu kubikkubikniñâ sot Yesu Kristo gâbapkât mambât ândimen, zet Aposolo nep sâni niwet.

² Timoteo, gâ Yesugât singi âlip dâgoga nângâm nannâ ninâ yatâ oin. Gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozañgoñ, buku orotñâ sot um lumbe gâgâren zem zimbap.

Sâm gulip a, zengât den.

³ Nâ Makedonia hânân âibam op den dâgowan, zo yatâ upan. Epeso kamânân târokwap ândim a nâmbutñâ, ziñâ den singi âlip sâni gulipkume, zen kwâkâzingâna birâbi. ⁴ Zen den pat yennâ sâni a tengânâ tengânâ ândim gawe, zo zengât singi sâni kwâkâyangâme. Anutu kubikkubikkât dennâ, zo nângâne yennâ opmap. Zen kut nâni nâni zo birâm ândibigât dâzângoban.

⁵ Singi âlip sânen, zorat bonñâ itâ muyagei dâp upap. Um salek sot um kânok sot nângâm pâlatânziñoot ândim umziñandâ gâsâyagobi. ⁶ A nâmbutñandâ mâtâp zo birâm âi gulip ândim den bon buñ sâni âragum mem ândie. ⁷ Oi ziñangât itâ sâni, “Nen Mosegât gurumin den zorat kwâkâm zingâzingân a utnat.” Yatâ sâniñâ dinziñâ sot gurumin den zorat topñâ mân nângâm lañ sâni.

Gurumin den zo bâlin mame a zengât sâsânâ.

⁸ Kembugât gurumin den Mosenâ sâip, zorat itâ nângâmen. Zo den âlipñâ. Zo sâlâpkum nângâm ândim ândiândiniñ ku-bikangâm ândeindâ dâp upap. ⁹ Zorat topñâ itâ ziap. Gurumin den zo a târârakñâ zengât singi buñâ. A itâ zo zengât singi. Den ku a, a hurat mân kwâkwat, bâlin mame a, um sumun a, a

zen Anutu kândâtkom hângât orot mame zorat nângâne zâizâniñ opmap. Ibâ mam tâmbetzângozañgoñ, kâmbam ku. ¹⁰ Lañ maman a, anandik ayân bâlin mame. Anâ katep diim âim angân kârâmñâ katepkât torerâpñâ zengât kât sângân nine ko katep zo zingâbat sâni. Sarâ sâsân a, Kembugât mâtenan sarâ sâni kâtigime. Kut nâni nâni Kembugât den bonñâ kâsa minangâmap. Kut nâni nâni yatâ upme, zengât op Kembugât gurumin den ziap. ¹¹ Kembuñâ zâkkât den bonñâ sapsum zingâm ândibatkât sam nigip. Zorat Anutu sâni âlip kwâkñangâmen, zâkkât singi âlip neule âsakñoot zo a dâzângoman.

Yesuñâ Paulo tosañâ birâm nep diñ sâni pindip.

¹² Imbanâ nim mem kâtikñan nâbarip, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâk sâniwap sâni dukuman. Zâkñâ nângânigi dâp oi nep diñ sâni nigip. ¹³ Nâ mâruman zâk sâni bâlin kwâkñangâm arâpñâ zângom kâsa minzingâwan. Nâ nângâm pâlatânñâ buñâ. Kembugât topñâ mân nângâm lân orâwangât um lâklâk otnim tânnom nep zo sâni nigip. ¹⁴ Kembuniñangâren gâbâ tânzângozañgoñandâ nâgâren piksâi Kristo Yesu sot nângâm pâlatân opñâ um kânok orâwan.

¹⁵ Yesu Kristo zâk bâlin mame a kubikningâbam hânân geip. Den zo bonñâ. Den zo a pisuk patâ ziñâ nângâm simbitkubigât âsageip. Oi bâlin mame a zengât patâziñâ, zo nâ. Nâ mâruman yatâ op ândiwan. ¹⁶ Nâ bâlin op ka op ândia mân birâniñ. Buñâ. Yesu Kristo zâk âlip tânnogip. Zorat topñâ itâ. Tânzângozañgoñ, zo nâgâren pâi a zen zo eknâ nângâm pâlatân kwâkñangâm ândiândi kâtikñan bagibigât otnigip. ¹⁷ Ândim gawe sot ândim zâinat, zorat a kutâ mân mumuñâ sot mân igikñâ, Anutu kânok, zâkkât kutsingñâ zo âsak neulenoot zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

Paulonâ Timoteo singi âlipkât kâwali nep tuubapkât sâip.

¹⁸ Nannâ Timoteo, mâruman a sâtnâ zen gâgât op Kaapumgâren gâbâ den sâni muyagiwe, zorat dâgobâ. Gâ den

zo nângâm kâwali nep tuum kâtigem ândiban. ¹⁹ Oi nângâm pâlatângâ kâtigem zei umgâ galem otna salekkom zimbap. A nâmbutnâ zinjâ um salek ândiândij birâmñâ nângâm pâlatângij lorei gulipkuwe. ²⁰ Zo zengâren gâbâ nâi Heme-naio sot nâi Alesande. A zagât zo Yesugât kâmurân gâbâ Satangât bikñan zâparâwan. Oi Satangât sâknam ziki den bâliñzikñâ zo birâbabotkât zâparâwan.

2

Ninâugât den.

¹ Den nâmbutnâ dâzângobâ. Kândom ninâugât den sâbâ. Ninâu sot sâiwap den zorân ziiñâ sot a nâmbutnâ zengât op Anutugâren ninâu sâmbâ. ² A kutâ sot galem a ârândân tânzângom zengât op ninâu sâbi. Oi galemnângone târârak ândim lumberñâ op sândukñan ândinat. ³ Zorân âlip upap. Kubikkubikniñâ Anutu, zâknâ zorat nângi dâp upap. ⁴ Zâknâ a aksik patâ den bonñâ nângâm sumbe-mgât singi upigât nângâmap. ⁵ Anutu kânokñak ândiap. Oi Anutu sot a oset-niñan a kânokniñâ ândiap, Yesu Kristo. Zâknâ a pisuk patâ nen sumbe-mgât singi utnatkât mâtâp kubigi ziap. ⁶ Zâknâ ândiândiñâ birâm aksik patâ nengât supniñ meip. Zorat den singi sâsân narâk mâte oi sâne lan kârâm ariap. ⁷ Zorat singi sâsân sot Aposolo ândibatkat gâsum sâlâpnogip. Oi hân nâin nâin gokñâ den bonñâ sot nângâm pâlatângât topñâ kwâkâm zingâbatkât sâmbâ nigip. (Den zo sarâ buñâ, bonñâ san.)

A ambân zengât den.

⁸ A zengât san. Zen kamân dâp um kâlak sot sarâ birâm um salek zei Anutugâren ninâu sâbi.

⁹ Zi ambân zengât san. Zen sâk pake mem ândim urukmeruk ândine zorân neuleziñ upap. Oi neule top top sângân zâizâiñ mân pam ândibi. ¹⁰ Ambân Kembugât singi ândinat sâmenñâ orot mâme âlipñâ utne dâp upap. ¹¹ Ambân zen giginâ ândim kindap kwatne a zen Kembugât den sâne nângâbi. ¹² Ambânñâ a Kembugât den kwâkâm zingâbap mo a walâzingâm

den nâi sâbap, zorat nânga dâpñâ mân uap. Zâk yen uruñsâm ândibap.

¹³ Adam zâk kândom muyageip, Ewa zâk bet. ¹⁴ Oi sarâ mariñandâ Adam mân kâitkoip. Ambân kâitkoi bâliñ oip. ¹⁵ Ambân, zâk katep mimiñangârâk ândibap, zo ko nângâm pâlatân sot buku orot sot um salek sot gigin op ândibap. Ambân zen yatâ op ândine Anutunâ gâsâzângobap.

3

Yesugât kâmurân a satñâ ândie, zengât den.

¹ Nâi zâk Yesugât kâmurân a sâtñâ ândibatkat sâbap, zâk nep âlipñangât okñangap sâsânñâ. Den zo perâknak. ² A zâk târârak ândimñâ ambân kânok sot pâlatân ândimap. A yatâ zo a sâtñâ kwânângâban. Oi umñangât kendon-agom ândibap. Mân op gulipkum, orotñik opmap. A lomba buku otzingâm kwâkâm zingâzingân nep zo târârak tuubap. ³ Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam mân kumbap. A lumberñâ op ândibap. Kât sikumgât âknâle mân upap. ⁴ Ambâ murarâp dâñ galem otzingâbap. Murarâp girem den dâzângoi sât lulu op ândibi. ⁵ Nâi zâk ambâ murarâp dâñ mân galem otzingâmap, zâk dap op Anutugât kâmut galem otzingâbap? ⁶ Oi a nâi um kâtik ândeipñâ iraborâk Yesugât kâmurân târokwaip, zâk a sâtñâ mân kwânângâbi. A yatâ zo, zâk zâizâiñ oi Satangât kâitkui kek birâbap. ⁷ A kândâtñan ândie, zinjâ a nâigât nângâne dâp upap, a zorân a sâtñâ ândibap. Zinj sâmbâliñ kwâknangâne Satangât ârâmbâgân gâsubapkat san.

Yesugât kâmut zorat galem a, zengât den.

⁸ Galem a zen yatik hâlâlu ândibi. Lâu purikgurik mân sâmbâ ândibi. Wain too donbep mân nimbi. Kât sikumgât âknâle mân upi. ⁹ Den singi âlip zem gâip, zo um salegân pane zimbap. ¹⁰ Zen kânñan mâsikâzingâm Yesugât kâmurân nep tuune âlip oi Yesugât kâmurân galem nep zo sâmbâ zingâbi. ¹¹ Ambân Yesugât kâmut zengâren nep tuume, zen yatigâk hâlâlu

ândibi. Uman pâpan mo sârân sâsâ den, den zo mân sâbi. Umziņangât kendon ândim den sânetâ bonņâ upap. ¹² Galem a nâi, zâk ambân kânok mem zâk sot pâlâtân ândibap. Zâk murarâpņâ sot kut nâi nâi gakânâ dâņ galemziņ upap. ¹³ Galem a nâi, zâk nepņâ tuugi âlip oi a ambân ziņ sâm âlip kwâkņangâbi. Oi zâk Yesu Kristo sot pâlâtân opņâ kenġât buņ nepņâ kâwaliņoot tuubap.

Sinġi âlip zorat den kombânâ.

¹⁴ Nâ gâgâren kek gâbat sâm den zi kulemgum gigan. ¹⁵ Nâ kut nâi nâiņâ saanigi kârep oi Anutugât kâmut zenġât oserân nepkât mân kwakpangât den zi kulemgum gigan. Ândiândi mariņâ, Kembu Anutu, zâkkât kâmut nen zâkkât namâ op ândim, zâkkât den bonņâ sot kombânâ mem ândien. ¹⁶ Sinġi âlipniņangât topņâ yâmbâtņâ tik pam zeip, zo Anutuņâ sâm muyageip. Zo âlipņâ sot sâtâreņoot. Den zo itâ.

“Yesu zâk sâk sot âsageip. Kaapumņâ topņâ sâm muyageip. Sumbem a ziņâ igâwe. Hânņâ hânņâ a zenġâren sinġiņâ sâm muyagiwe. Hân dâp a zen nâņġâm pâlâtân kwarâwe. Neule âsakņan mem zarip.”

4

Sataņņâ a umziņ mem gulipkoi sinġi âlip kumbi.

¹ Kaapum zâk kânņan itâ sâm muyagemap. Gâtâm narâk patâ mâte upâ sâi a nâmbutņandâ sinġi âlip birâm um gulip op Sataņ sot wâke, zen sot pâlâtân op zenġât den nâņġâbi. ² Zo ko sarâ aņâ umziņâ heban oipkât a kâitzâņgom itâ dâzâņgobi, ³ “Ambân mân memņâ sigan ândibi sot nalem nâmbut mân nem kendon ândibi.” Nen ko den bonņâ itâ nâņġâmen. Anutuņâ nalem top top pam naņġip. Oi nen zâkkâren nâņġâm pâlâtân kwapņâ nalem zorat sâiwap sâm ninatkât sâip. ⁴ Anutugâren gâbâ kut nâi nâi muyageip, zo âlipņigâk. Oi sâiwap sâm mem nem ândimen oi ko zorat kwâkâkwâkânâ mân

ziap. ⁵ Anutugât denņâ sot ninâuņandâ nalem zo mäsop mem hâlâlu pâip.

Um bâbâlaņân nep tuunat.

⁶ Yesugât kâmut den zo dâzâņgoban zo ko Yesu Kristogât kore a sât lulu ândiban. Oi nâņġâm pâlâtân den sot sinġi âlip topņâ nâņġâm lum gâin, zorân umgan zem tângogi ândiban. ⁷ Oi gâ den pat sot ambân sombâ den lâlâlulu sâme, zo birâban. Gâ Kembugât mâtâbân târârak ândim umġa kubikaņġâm ândiban. ⁸ Sâkniņâ kubikaņġâm ândiândi, zo bâbâlaņ sot yenņâ yatâ. Kâ Kembugâren nâņġâm umniņ kubikaņġâm ândiândiņ, zorân bonņâ. Zorân hânân sot sumbemân ândiândi muyageniņġabapkât sâsâņâ. ⁹ Den zo bonņâ. A aksik nâņġâm naņġânat. ¹⁰ Oi nep zorat bonņâ minatkât sâknam nep tuum ândimen. Oi Anutu, ândiândi mariņâ, zâkkât nâņġânâņġâyân upmen. Zâkņâ a hân dâp nen kubikniņġabapkât imbaņâ zemņangi ândiap. A nâņġâm pâlâtânniņoot, zâkņâ perâkņak neņġât kubikkubikniņ op galemniņ opmap.

Timoteo ândi mâmanņangât den.

¹¹ Den san, zi aksik dâzâņgoban. Kut nâi nâi zo nâņġâm upigât girem dâzâņgoban. ¹² Gâ a sigan op ândiatkât a ziņ gâgât nâņġâne ġiġiņâ mân upap. Gâ diņġâ sot ândi mâmangâ sot buku orotkâ, nâņġâm pâlâtân sot um salek ândim Yesugât kâmut zenġât mâteziņan ândim mâtâp âlipņâ lân tirâpzâņgona gekņâ yatik upi. ¹³ Nâ gâbatkât mambât ândim sinġi âlip sâlâpkum ziņġâm dâzâņgom ândiban. ¹⁴ A sâtņâ zen Kaapumġâren gâbâ gâgât den sâm muyagem bitziņâ kâukan pam mäsop mingiwe. Mäsop zo gulip opapkât mân loriban. Kâtigem nep tuuban. ¹⁵ Gâ zorat nâņġâ kwâkâ op nepkâ imbaņâ tuuna bonņâ muyagei ek nâņġâbi. ¹⁶ Gâ um sâkkâ galem op sinġi âlip sâsâņ nep sâm ġiġip, zo ârândân galem upan. Gâ nep zo âsâbân tuum ândiban. Yatâ upan zo ko diņġâ nâņġâme sot ġikâ ârândân ândiândi âlipņan âibi.

5

Sâm kubikkubik den.

¹ A sombâ nâi dukubam den kârâpñoot mân dukuban. Ibânâ sâmb mulunâk dukuban. A katep âtâ murâpnâ sâmb den dâpziñanâk dâzângoban. ² Ambân sombâ yatigâk mamârâpnâ sâmb diim gem den dâzângoban. Ambân sâk wâgân sot sigan, zen ponârâpnâ sâmb sâkkâ galem op târârok kin den dâzângoban.

Ambân malâ, zengât den.

³ Ambân malâ sombâ, zengât den tânguban. Ambân malâ sombâ kanpitâ, zengât op san. ⁴ Malâ nâi nan bârarâp sot bagirâp ândibi oi ko ziñâ Kembangât den mem kin âse âlarâpziñ galem otziñgâbi. Oi ombenjan kut nâi nâi ziñgâwe, zorat tosa zo ziñâ mâkâbi. Anutuñâ zorat nângi dâp upap. ⁵ Ambân malâ sombâ zâk zikñik ândim Anutugâren nângâm pâlatân kwap wâratkubap. Oi âsâbân kut nâi nâigât kwakñâ zorat zâkkâren ninâu sâbap. Ambân malâ yatâ zo, zengât op san. ⁶ Ka ambân malâ sâk wâgân ândime, zengât girem den itâ sâban, “Zen lañ ândibi zo ko mumuñangât singi op ândibi.” ⁷ Ambân malâ den so dâzângom kâtigena tosa buñ ândibi. ⁸ A mo ambân nâi, zâk torerâpnâ mo ibâ mam, ambân murarâp, zo dâñ mân galem otziñgâbap, zo ko zâk singi âlip birâm um kâtik uap sânat. Wangât, zâk um kâtik a nâmbutñâ walâziñgâm bâliñâ oip, zorat.

Malâ topziñ nângâbi.

⁹ Malâ nâi zâk kendonñâ 60 ândeip. Oi a kânok sot pâlatân op ândeip, zo yatâ zo kutñâ malâ zengât ekabân pane zimbap. Malâ nâi nan bârarâp buñ sot torerâp buñ, zâk Yesugât kâmut ziñâ on galem upigât kutñâ kulemgum galem upi. ¹⁰ Oi ambân zo sât lulu nep tuugip mo buñâ, zorat topñâ nângâbangât sâmb mâsikâziñgâban. Nan bârarâp minziñgâm dâñ galem otziñgip mo buñâ? Zâknâ lomba a ambân buku otziñgip mo buñâ? Yesugât singi a on galem otziñgip mo buñâ? A sâknam nângâne betziñan meip mo buñâ? Nep âlip top top zo tuugip mo buñâ? Nep top top zo tuugi ikne âlip oi topñâ ekabân kulemgubi.

¹¹ Malâ sâk wâgân zen kutziñâ malâ zengât ekabân panâ sâne kwâkâziñgâban. Zen yatâ zorâñ lañ ândiândiñangât otziñgi a minam Kristo kândâtkubi. ¹² Oi mârumb Kembangât nep tuubigât den sâwe, zo lonjiñne tosañoot opmap. ¹³ Oi zorik buñâ. Nepkât mân nângâm mirâ lâkñan nem obândime. Oi zorik buñâ. Den bon buñ sot den bâliñâ lañ sâme. ¹⁴ Zorat nâ itâ san. Malâ sâk wâgân ziñ a dum mem murarâ minziñgâm mirâ umñan ândie, zen on galem otziñgâbi. Yatâ op ândine kâsa ziñ sâmb bâliñ kwatniñgânam den kârumb birâbi. ¹⁵ Malâ nâmbutñandâ mârumb mâtâp âlipñâ birâm Satangât mâtâbân âiwe, zorat nâ yatâ san. ¹⁶ Yesugât kâmurân ambân nâi zâkkât toren malâ nâi ândibap zo ko zâk on galem upap. Yesugât kâmut zen ambân malâ zo mân galemgubi. Torerâp ândie, ziñâ galem upi. Ka malâ nâi torerâpziñ buñâ zo ko kâmut ziñ galem otziñgâbi.

Galem a, zengât den.

¹⁷ Galem a, ziñâ Kembangât nep kâtigem tuune âlip oi kut nâi mem zâi pam otziñgâbi. Singi âlip sâme sot kwâkâm ziñgâme, a zo yatâ otziñgâbi. ¹⁸ Galem a ziñ nepkât sângân mimbi, zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Wâugandâ zuu zigi mem ko kembi mân pindâna mân dâp upap.”

Oi den nâi itâ,

“Nep a zâk nepkât sângân mei dâp upap.”

¹⁹ A kânokñâ galem a nâi denân pambâ sâi mân nângâbi. A zagât mo karâmbut ziñâ den sâsâñangât sâne nepñâ tuuban. ²⁰ Galem a nâiñâ bâliñ op mân biri a kâmut zengât mâteziñan den sâmb kubikñangâna nâmbutñâ ziñâ ekñâ kenngât upi.

²¹ Nâ Anutu sot Yesu Kristo sot sumbem arâpnâ zengât mâteziñan itâ sâmb kâtigian. Den dâgogan, zi dâñâk galem otna nâi mân gibap. Oi umgangârâk a ambân lañ mân otziñgâban. Hâtubâtu mân otziñgâban. ²² Gâ a nepkât mâsop kâukziñan bikâ kek mân pâmban. Zâk zengât tosañâ gâgâren zâibapkât yatâ upan. Um sâkkâ galem otna salekkom zimbap.

Mâsekât den sot bâliñangât den.

²³ Gâ umgan mâsek âsâban muyagemap, zorat tooyak mân nimban. Wainj too mâik nâi nena âlip upap.

²⁴ Narâk ziren a nâmbutnâ bâlinâ utne sinninândâ ikmen. Eknâ hâuñâ mimiñangât sinji sâmen. A nâmbutnâ ko bâlinâzinâ tik ziap. Zo bekñan muyagei hâuñâ mimbi. ²⁵ Orot mâme âlip zo yatik muyagemap. Tik ziap, zo yatik mân zimbat. Zo bet muyagem nanğabap.

6

Kore mâman a, zengât den.

¹ Kore mâman ândime, zen patârâpzinâ hurat kwatziñgâm dinziñ lubi. Anutugât den sot kutnâ sâmbâlin kwapegât yatâ upi. ² Kore a nâmbutnâ patârâpzinâ Kembugât sinji ândime, zen mân mem gei kwatziñgâbi. Zen Kembugât opñâ buku kânok uen sâmbâlin mân mem gei kwatziñgâbi. Patârâpziñ zen Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâne buku otziñgâm, zorat opñâ um bâbâlanân kore otziñgâne dâp upap. Gâ den zi dâzângona nângâm yatik op ândibi.

Kât sikum lañ mân mimban.

³ A nâi, zâk sâmbâlin den nâi sâmbâlin Yesu Kristo, zâkkât den âlipñâ birâm nâi sâmbâlin, zâkkât itâ sâmbâlin, ⁴ “Zâk um gulip op sâmbâlin mem zâmbâlin den bon mân nângâm den yennâ lañ sap.” Den zorat bonñâ itâ. Den sâmbâlin, um kâlak, sâmbâlin kwâkwat, den sâmbâlin sâmbâlin. ⁵ Oi den sâmbâlin kwâkwâkñan muyagemap. A zo umziñ gulip oi nângânangâziñ buñ oi kât sikum muyageniñgâbap sâmbâlin Kembugât kâmbârân ândie.

⁶ Kembu sot pâlâtân oindâ tânnângoi nângindâ umniñ âkâbap. ⁷ Nen itâ nângâm. Nen muyagem hânân bet bâsan gawen. Oi zo yatik momñâ bet bâsan âinat. ⁸ Zorat hânân zi nalem sot sâk pâke zemniñ nângindâ âki ândinat.

⁹ Kât sikum patâ minatkat sâmbâlin, zen sarâ marinangât ârâmbâgân zâmbâlin. Oi kut nâi yennâ sot bâlinâ top topñangât âkñale muyagem zorat nângânâ sâmbâlin tâmbetagobi.

¹⁰ Kât sikumgât âkñalenâ bâlinâ top top zorat topñâ uap. Oi a nâmbutnâ zorat

opñâ sinji âlip kândâtkom zoren bagim umbâlâ muyagiwe.

Ândiândi kâtikñangât kâtigibi.

¹¹ Anutugât sinji a, gâ kut nâi nâi zo birâban. Gâ âlip opñâ târarak ândiândiñ sot sinji âlip sot nângâm pâlâtân sot buku orot, kâtiginiñ sot lâlon kwatziñgâziñgânangât kâtigiban. ¹² Oi gâ nângâm pâlâtangât nep âlip tuuban. Tuum âmbândi kâtikñâ gâsuban. Gâ zorat op diigigip. Gikak yatâ upangât a donjep mâteziñ sâmbâlin kâtigena nângâwe.

¹³ Anutunâ kut nâi nâi ândiândi muyageziñgâm, zâkkât mâteñ sot Yesu Kristo a kutâ Pontio Pilato mâteñ sâmbâlin kâtigip, zekât mâtezikñan itâ sâmbâlin kâtigem dâgobâ. ¹⁴ Gâ den kâtik sâmbâlin gigip, zo mem târarak kinna Kembuniñ Yesu Kristo gâbap. ¹⁵ Zorat narâknâ mâte oi imbanâ marinâ, a kutâ sot a zâmbâlin aksik zengât Kembu patâziñ, Anutu, zâknâ hanji mori Kembuniñ Yesu takâbap. ¹⁶ Anutu zâk ziknik mumunâ buñâ. Zâk âsâknâ umñan ândiap. Gootñan mân âmbemgât dâp. Anâ mân igâwe. Zâk mân ikpempgât dâp. Sâmbâlin âlip sot Kembu nepñâ memñâ âmbâlin zâmbâmbap. Perâkñak.

Kombânâ zinziñ kâtik muyaginat.

¹⁷ A kât sikum patâ zemziñgâp, zen girem dâzângona sâmbâlin mân mem zâmbâlin. Kut nâi nâi buñ orot, zorat nângâne zorân kombânziñ oi zoren mân kâtigibi. Anutunâ gom sambe muyageniñgi mem nem sâmbâlin op âmbâlin, zorat nen zâkkâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm âmbâlin. ¹⁸ Oi sâmbâlin ziñgânâ âlipñangât nep tuum umâlepkat op kut nâi nâiñ kâsâpkum a kanpitâ ziñgâm âmbâlin. Oi sinji âlipkat bonñâ muyagibi. ¹⁹ Yatâ opñâ kombânziñ nâi zinziñ kâtik memñâ âmbâlin mimbi. Âmbâlin zo bonñâ.

Timoteogât girem den

²⁰ O Timoteo, gâ Kembugât den gigip, zo dâmbâlin galemum mem âmbâlin. Oi a nâmbutnâ nen nângânangâniñoot sâmbâlin den yennâ mo bon buñ zo sâmbâlin nângâm kubik birâban. ²¹ A nâmbutnâ den

zoren mândâm nâṅgâm pâlatâṅgât mâtâp
birâwe.

Anutugâren gâbâ tânzâṅgozâṅgoṇ zo
zeṅgâren zimbap.

Zo yatik.

Timoteogât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum pindip.

Mâsop den.

¹ Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu kris-tonâ ândiândi muyageip, zorat den sa lan kârâbapkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan.

² Timoteo, gâ Yesugât singi âlip dâgoga nângâm ninâ nannâ yatâ oin, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozângon, buku orotñâ sot um lum-beñâ gâgâren zimbap.

Timoteo nângâm pâlâtân bonñâ zemñangip.

³ Ibâ âserâpnâ zen hâlâlu ândim Anutu kore okñangâm gane kiunziñâ nânâ yatik opmanñâ sâiwap dukumñâ nâtik sirâm ninâu sâm gâman. Gâgât nângâm ninâu sâman. ⁴ Gâ nâgât umbâlâ oin, zorat âsâbân nângâman. Oi gâ gekñâ umâlip patâ nângâbatkât otnimap. ⁵ Oi nângâm pâlâtân bonñâ zemgigap, zorat nângâman. Mamgâ Eunike sot âlagâ Loisi, zet Kambu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwet. Oi gâ zo yatik nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiat, zo nângan.

Kâtigem singi âlip nep tuuban.

⁶ Oi nâ zorat nângâm itâ dâgobâ. Nânâ bitnandâ kâukkan pa Anutunâ imbanñâ gigip, zo ona sei kârâpnoot upap. ⁷ Itâ nângâban. Kaapum Anutunâ ningip, zo kengât mân utnatkât ningip. Kaapum zo imbanñâ sot buku orot zorat marinñâ. Nen um sâk zorat kendon ândinatkât Kaapum ningip.

⁸ Zorat gâ Kembuninangât den singi sâm muyagibam anun mân upan. Oi tâk namin nâbane ândian, nâgât den singi sâbam anun mân upan. Anutunâ imbanñâ gibap dâp, nâ yatik, singi âlipkât op sâknâm kwâkñan ândiban. ⁹ Anutu zâknâ kubikningâm hâlâlu ândinatkât diiningip. Zo âlip urâwen zorat bunñâ. Zikñak nângi

zeip sot um lâklâkñangât op yatâ otningip. Zo mârûm hân mân muyageibân Yesu Kristogât op singi kwatningip. ¹⁰ Oi zorat bonñâ narâk ziren muyageip. Kubikkubikniñâ Yesu Kristo gei muyageip. Zâknâ mumunangât imbanñâ koi gei ko ândiândin zinzin kâtik muyageningap.

¹¹ Oi nâ zorat singi sâsân sot Aposolo nep tuubatkât sâm nigip. ¹² Nâ zorat sâknâm kwâkñan ândiman. Ka anun mân opman. Nâ nângâm pâlâtân kwap zâkkât um zagât mân opman. Nâ itâ nângâman. Imbanñâpnootñâ singi âlip nep sâm nigip, zâknâ dâñ galem otnigi Yesu takâtakñangât narâk mâte upap.

¹³ Den bonñâ zorat mâtâp tirâpgowan, zorik moliban. Zo Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâm umgâ gâsui yatâ upan. ¹⁴ Tirik Kaapumñâ umniñan ândimap, zâknâ mam otgigi den bonñâ gigip, zo galem otna zemgibap.

Onesiporo, zâkkât den.

¹⁵ Asia hânân aksik birânim âiwe. Oi osetziñan Pigelo sot Hemogene, zet ârândân. ¹⁶ Onesiporonâ tâk namâ a nâgât mân anun op umâlep kwatnim ândeip. Zorat Kembunâ Onesiporogât kâmut gakânâ tânzângobap. ¹⁷ Zâk Roma kamânân takâmñâ um bâbâlanjâk kârûnim muyagenigip. ¹⁸ Zorat Kembunâ nângâm narâk patin um lâklâkñangât okñangâbap. Zâk Epeso kamânân kore orotñâ imbanñâ tuum ândeip, zo gikak nângat.

2

Kembugât kâwali nep tuuban.

¹ Nannâ, gâ Yesu Kristo sot pâlâtân ândina tângogi ândim kâtigiban. ² A donbep patâ zengât mâteziñan den dâgom ândiwan, zo Kembugât singi a sât lulunoot nâmbutñâ dâzângom ândiban. Oi a zo, zen kâwaliziñoot a nâmbutñâ dâzângom ândibi.

³ Gâ, nâ yatik, Yesu Kristogât kâwali a kâtik op ândim zâkkât op sâknâm nângâm mân âkongibap. ⁴ Nâi zâk kâwali nep tuubapñâ dap op sâkkât nep top top zorat umñâ pâi zimbap? Zo kâwali a osetziñan pâip, zâk egi dâp oi zorik upapkât sâbap.

⁵ Katep zinj kut nâi minam sârârâk kârâme. Zengâren gâbâ nâinâ mâtâp birâm nâin gâbâ âibap, zo sângân mân mimbap. ⁶ Nâi zâk nep kârâm kâmit sâknam upapnâ nalem bonnâ kâdom mem nei dâp upap. ⁷ Den sumbunâ dâgogan, zo nângâm kwâtâtiban. Kembu zâk sâi umgâ pâronsâi topnâ nângâm kwâtâtiban.

Mân loriban.

⁸ Gâ Yesu Kristogât nângâm nângâm ândiban. Zâk Dawidigât kiunnâ mumunjan gâbâ wâgân op zaarip. Zâkkât singi âlip yatâ sâman. ⁹ Singi âlipkât op sâknam nângâman. Oi um kâtik zinj nâgât nângâne bâlin mâme ua yatâ kin bitnâ saaninetâ taan. Ka Kembugât singi âlip den, zo dap op saane yen tâpâp? ¹⁰ Nâ Anutugât singi a zengât op sâknam patâ nângâm tâpman. Zen Yesu Kristo sot pâlâtân utne kubikzingi neule âsaknâ zinzinj kâtik mimbigât yatâ opman.

¹¹ Den itâ ziap, zo bonnâ,
“Nen zâkkât mumunjan târokwarâwen. Zorat op nen zâk sot ârândân zaat ândinat. ¹² Nen zâk sot sâknam nângâm kâtiginat zo ko zâk sot a kutâ tâtarân tâtnat. Nen zâk kwâimbânangindâ sâi ko zâkoot yatik nen kwâimbânangâbap. ¹³ Nen den sâwen, zo mân lunat zo ko zâkkât dennâ bon upap. Nâi sâmnâ nâi sâsânâ, zo zâkkâren mân ziap.”

Singi âlipkât sâm gulip.

¹⁴ Gâ den zo sâm Anutugât mâtenjan sâm dâzângom ândina den yennâ mân sâm âragubi. Sârek den mân âragubi. Zen den yennâ, bon bunâ, zo âragum ândibi zo ko den zorânâ zen tâmbetzângobi.

¹⁵ Anutunâ gâgât nângi dâp upapkât nep kâtigem tuum ândiban. Oi den bonnâ tântân sâm ândiban zo ko Anutugât mâtenjan anun mân upan. ¹⁶ Den yennâ sâne mân betzinan mimban. Zen yatâ op ândim um gulip op singi âlip birâbi. ¹⁷ Sarâ den ârâgume, zo use kâtik yatâ op lanj kârâbap. A yatâ zo zengâren gâbâ nâi Hemenaiot sot nâi Pileto. ¹⁸ Zet den bon birâm itâ sabot, “Mumunjan gâbâ zaatzaat, zorat topnâ itâ. Yesunâ mumunjan

gâbâ zaat ândiândi unjaknâ mârûm muyageningip. Narâk patin sâk unjaknâ mân minat.” Zet yatâ sâmnâ a nâmbutnâ zengât nângâm pâlâtânzinj mem gulipkuabot.

Anutugât kunkun sot hâkop bonnâ.

¹⁹ Anutunâ kât tandâ pâi giarip, zo kâtigem kinzap. Zorat den kulem nâi itâ ziap,

“Kembunâ singi arâpnâ zingit nângâmap.”

Oi den nâi itâ ziap,

“Kembugât singi a ândien sâme, zen aksik bâlinâ kândâtkubigât sâip.”

²⁰ A kutâgât namâ patin hâkop top top goide kât sot siliwa kât tuutuun, zorik bunâ. Nak sot hânâ tuutuun, zo ziap. Hâkop nâmbutnan kut nâi sângân patâ zorân geibap. Nâmbutnâ ko kut nâi nâi yennandâ geibap. ²¹ Hâkop nâi zâk kut nâi bâlinâ bun, umnâ salek op neulenoot upap oi hâkop sângân patâ. Oi namâ marijandâ egi hâlâlu zei nep âlipnâ pindâbap. Den sumbunâ zi a nengât op san. Umninj salekkoi hâlâlu ândinat san.

Kembugât a ândinat.

²² A sigan kut nâi nâi bâlinâ ek âknâlîme, zo birâban. Oi umzinj salek opnâ Kembu sâm mâpâsime, zen sot âlip orotnangât sot nângâm pâlâtân sot um lumbenâgât kâtigiban. ²³ Den yennâ sot sârek den zo birâban. Gâ âlip nângat. Den yatâ sâne kâsâp sot um kâlak muyagemap. ²⁴ Oi Kembugât kore anâ den sârek op mân kwâkâyangâbi. Ziinjâ a aksik buku otzingâm singi âlip târârak kwâkâzingâbi. Oi a zinj bâlin otzingânetâ zorat hânâ mân otzingâbi. ²⁵ Oi Kembugât den birâme, a zo mulunâk dâzângobi. Anutu zâk ziknak mem gei kwatzingi umzinj melân den bonnâ nângâbi sâm mulun dâzângobi. ²⁶ Oi umzinj pâronsâi Satangât ârâmbâgân zângoip, zoren gâbâ mâkâzingâbap. Zen Satangât den lum ândiwenâ umzinj pâronsâi kândâtkubi.

3

Singi âlip gulipkukun a, zengât den.

¹ Gâ itâ nângâban. Narâk patâ mâte upâ sâi bâlinandâ lanj kârâm kâbâ yâmbât

mem zaa kwap mem ge kwap imbanjoot ningâbi. ² A itâ zo, zinj ândibi. Ziinjângât nângâne zâizâinj, kâtkât âknâle, den kârâpnjoot sâsân, sâk mâme den, ibâ mam zekât den birâbirâ, sum nâne a, anjâ Anutu hurat mân kwâknjângâme. ³ Lumbe den mân sâsân, tosa mem ândiândi, sârân sâsân, nem gulipkukun, a zinnâ, kut nâi nâi âlipnâ âkon upi. ⁴ Kâsa zengâren tirâpzângoangon, lanj orot, zâizâinj upme. Sâkkât âknâle mem ândim Anutugât âknâle mân nângâbi. ⁵ Sâknandik singi âlip nângâbi. Ka singi âlipkât imbanjâ mân zemzingâbap. A zo yatâ ândine zingit kândâtzângoban.

⁶ Narâk ziren a nâmbutnâ zo yatâ ândie. Zen tik ândim ambân nângânângâzinj lolot zengât mirin zâim um gulip kwatzingâme. Oi ambân zo tosa top top muyagemnâ umbâlâ upme sot âknâle top top otzingi lanj âim game. Anjâ ambân zo yatâ zorânj zengât upigât sâm lolot otzingâme. ⁷ Ambân zo yatâ, zorânjâ narâk dâp den zorat topnâ kârum mân nângâm kwâkâme. ⁸⁻⁹ Mârumnjan Yane sot Yambere zet Mose kâsa oknjângâwet. Yatigâk a san, zen den bonjâ kâsa oknjângâme. A zo, zen nângânângâzinj bâlinjâ sot nângâm pâlatânzinj bunjâ. Dap dabân bâlinjandâ lanj kârâbap? A yatâ zo, zen sarâzingângât topnâ muyagei ek nângâbi. Wangât, kut nâi nâi zinj upme, zo topzinj sâm muyagei a aksiknâ ek nângâm kândâtzângobi, zorat. Yane sot Yambere, a zagât zekâren muyageip yatâ.

Paulo sâknan sâknam donjebep muyagenanjâ

¹⁰ Gâ nâ sot ândim gâin. Kut nâi nâi orâwan, zo ek nângâm ândein. Singi âlip sâman sot nep tuuman, ândiândinâ, nângâm pâlatânjâ, buku orotnâ, kâtigem ândiândinâ zo ek nângâm ândein. ¹¹ None sâknam nângâwan. Antiokia kamânân, Ikonionj sot Listera kamânân none sâknam donjebep nângâwan. Yatâ otninetâ Kem-bunjâ bitziñan gâbâ mâkânigip. ¹² A nâmbutnâ Yesu Kristo sot pâlatânj op târârak ândibi, zen pisuk patâ yatik zângone sâknam nângâbi. Zo perâknak. ¹³ Narâk ziren bâlinj mâme a sot sarâ a zinj

bâlinj upme. Bet ko walâm sarâ sot bâlinjâ zorânj tuune lanj kârâbap. Umzinjâ gulip oi a nâmbut um gulip kwatzingâbi.

Kembugât ekap sâlâpkum nângâm ândibi.

¹⁴ Gâ ko den kwâkâm giwen, zo sot pâlatânj op ândiban. Den zo nâigâren mein, zorat mân kwaksat. Nâ den singi zo giwan. Oi gâ topnâ nângâmat, zo ka. ¹⁵ Oi gâ katepkan gâbâ tirik ekap sâlâpkum nângâm gâingât zorânj umgâ kubigi Yesu Kristo nângâm pâlatânj kwap sumbemgât singi op ândiban. Gâ zo yatâ ândibangât Kembugât ekap sâlâpkum ândina imbanjâ gibap. ¹⁶ Den tirik ekabân ziap, zo pisuk Anutugât Kaapumgâren gâbâ muyageip. Oi den zo sâlâpkum nângindâ singi âlipkât topnâ kwâkâm ningâmap. Oi zorânj topniñ sâm muyagem umniñ melânj târârakât tengâyân ândinat. Târârak mâtâp tirâpnângomap. ¹⁷ Yatâ op di-iningi Anutugât arâp op kut nâi nâi âlip orotnjângât nep top top zo âlip tuum ândinat.

4

Târârak ândim singi âlip nep tuunâ.

¹ Nâ Anutugât mâtenjan sot Yesu Kristo, zâk kembu imbanjânjootnâ gamnâ a gwâlâ sot mumunâ dinninâ sâm kwâkâbap, zekât mâteziknjan sâm kâtigem dâgoga nângâ. ² Gâ den singi âlip sâban. Oi a zorat otzingâbap mo bunjâ, zorat kâtigem sâban. Oi a um girem den sot kâwat den kwâkâzingâm nep mulunân âkonjâ bunj tuuban. ³ Narâk nâi mâte oi singi âlip den zo a nâmbutnâ nângâne pat palanj oi birâbi. Zo birâmjâ den nâi nângânatkât kindapzinj hetâmkwapi. Kwâkâm zingâzingânj a muyagezingâbi. Umzinj dâp oi yatik, zorik muyagezingâne kwâkâzingâbi. ⁴ Den bon zo birâm den pat yennâ zoren âi pâlatânj upi. ⁵ Gâ ko narâk dâp sâknam kwâkan zari kândâtkom kâtigiban. Oi singi âlip sâsân nep tuum ândiban. Nep sâm gigip, zo tuum biranjban.

Paulogât narâknâ pânkânok oip.

⁶ Kembangat singi rama kom uwe, na yatâ otnibigat narâk mâte uap. ⁷ Nâ Anutugât ândiândi nep kâtigem tuum ga âkap. Sero kabânan katep zinj sârârâk kârâme yatâ nâ mârûm sârârâk kârâm kâtigem kikerân tâkan. Nâ nangâm pâlatânâ galemgua mân loreip. ⁸ Narâk ziren târaraknangât sangân mimbatkât mambât pâi ziap. Gâtâm narâk patin Kembu, top likuliku a târaraknâ, zâknâ sangân nibap. Oi nâyâk bunâ. Yesugât takâtakânangât âknâlîme, zen ârândân zingâbap.

A nambutjandâ Paulo pam âiwe.

⁹ Gâ kek nâgâren gâbangât kâtigiban. ¹⁰ Dema zâk hângât kut nâi nâi zorat âknâlî op nâbam Tesalonike kamânân arip. Kereske zâk Galatia hânân arip. Oi Tito zâk Dalimatia hânân arip. ¹¹ Zi Luka sot niknik ândiet. Gâ Mareko muyagena ârândân gâbabot. Zâk nep âlip betnan mimbap. ¹² Tikiko zâk sangongua Epeso kamânân arip.

¹³ Gâ gâbamnâ mâtâpkât hâmbâ Taroa kamânân, Kapo zâkkât mirin parâwan, zo mem gâban. Oi ekap topnâ sot ilumnâ zo aksik mem gâban. Ilumnâ mân birâban.

¹⁴ Lingip kâlâu mot kâtnâ tuutuun a, Alesande, zâk bâlin donbep otnigip. Zorat Kembunâ hâunâ pindâbap. ¹⁵ Zâknâ din-ninâ donbep koip. Zorat gâ zâkkât kenngât upan.

¹⁶ Denân nâbane tarâwan, narâk zoren buku nâinâ den mân betnan meip. Bunâ. Zen aksik birâniwe. Zorat tosa mân zemzingâbapkat nângan. ¹⁷ Kembunâ ko betnan mei singi âlip um kâtik a, hân nâin goknâ zengâren sa tânnogi sâm nangâwan. Oi zâknâ zuu kâtik Laiongât lâunân gâbâ mâkânigip. ¹⁸ Kembu zâk bâlinâ top top zoren gâbâ mâkânim sumbêmân Kembangât kin topnan nâbanbap. Zâkkâren imbanâ âsaknâ zem zâimâmbap. Zo perâknak.

¹⁹ Nâ Pirisila sot apnâ Akwila sot Onesiporo zâkkât kâmut zorat nangâzingan. Zo dâzângoban. ²⁰ Erasto zâk Korinti kamânân ândiap. Oi Toropimo zâk mâsek oi Milete kamânân parâwan. ²¹ Gâ map narâknâ mân oi kek gâbangât kâtigiban.

Eubulunâ nangâgigap. Pulej sot Lino, Kalaudia sot buku nambutjâ, zen yatik nangâgige.

²² Kembunâ um dâpkâ galem op ândibap. Kembangâren gâbâ tânzângozângon zorân zengâren zimban. Zo yatik.

Titogât ekap Paulonâ kulemgum pindip.

Sâm muyamuyage den sot mâsop den.

¹ Paulo nâ Anutugât kore a sot Yesu Kristogât Aposolo orâwan. Zâknâ gâsunimnâ zorat nep diñ sâp nigip. A ambân Anutugât singi sâp, zen den bonnâ nângâm, nângâm pâlâtân kwâknangâbi sot diñâ lubigât nep zo sâp nigip. ² Oi ândiândi kâtikkât singi den, zo bonnâ. Anutuñâ sarâ mân sâmap. Zâknâ mâruman hân mân muyageibân itâ sâp, “Ândiândi kâtik zengât singi sâp kâtigian, zorat mambât ândibi.” ³ Narâk mâte oi diñâ zo sâp muyagemnâ Anutu kubikkubikziñandâ nânâ sâp muyagibatkat nep diñ sâp nigip.

⁴ Nâ sot singi âlip mem ândiet, Tito, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lâklâk sot um lumbe zo gâgâren zimbap.

Galem a sot a sâtnâ, zengât den.

⁵ Nep torennâ ziap, zo tuum nangâbangât op Keret hânân gâbarâwan. Oi dâgowan yatik Yesugât kâmut kamân dâp galem a gâsum sâlâpzanngoban. ⁶ A nâi, zâk tosa buñâ, ambân kânok sot pâlâtân op ândibap. Oi nan bârarâp zen den singi âlip mem ândibi. Nan bârarâpnâ gulipkukun sot zâizâiñ buñ ândibi. A yatâ zo nebân zâmbanban. ⁷ A sâtnâ nâi, zâk Anutugât nep a ândimâpnâ tosa buñ ândibap. Zâk zâizâiñ mân upap. Kuk lañ mân upap. Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam kukunangât âknâle mân upap. Kât sikumgât âknâle mân upap. ⁸ Zâk a buku otzingâm kut nâi nâi âlipnangât âknâle nângâmap. Sâkkât âknâle mân nângâbap. A târâraknâ. A hurat kwatzingâmap. Sâkkât kendon ândibap. ⁹ Den bonnâ sâp dâzângowan, zo dâpnan mem ândibap. Oi zorânâ imbanâ pindi den bonnâ âlipnâ a kwâkâm zingâm ândibap. Oi Kembangât den ku a, zengât den mem ge kwâpâp.

Den ku a sot sarâ a.

¹⁰ A donbep zen zâizâiñ op ândime. Zen den yennâ sot sarâ sâp a um gulip kwatzingâme. Yuda a kâmurân gâbâ a nâmbutnâ umziñ patâ Mosegât den singi sânginân ari sâknandik Yesugât singi nângâme, zen zo yatâ op ândime. ¹¹ A zo kât sikumgât opnâ den sarâ sâp a nâmbutnâ ambân murârâpziñoot zo um gulip kwatzingâme. A yatâ zo, zengât lâuziñ doongunat. ¹² Keret a zengât den sâsân a nâinâ itâ sâp,

“Keret a zen sarâ sâp. Zen a konam op nalem nemjik ândime. Zuu bâlin yatâ kut nâi nâi lañ nime.”

¹³ Den zo nânga bon uap. Zorat ko den kâtik dâzângona singi âlip târârak mem kâtigem kinbi. ¹⁴ Zen Yuda a zengât den yennâ sot den ku a zengât den zo mân nângâbigât girem dâzângoban.

¹⁵ A um salek ândimenâ kut nâi nâigât nângâne salek opmap. Ka a nângâm pâlâtânziñ buñ, zen nângânângâziñ sot umziñ sumunkoi kut nâi nâigât nângâne mân salekkomâp. Wangât, umziñ sumunkoi, zorat. ¹⁶ Zen itâ sâp, “Nen Anutugât topnâ nângâmen.” Sâtnak yatâ sâp orot mâmeziniñ kwâimbâmap. Zen bâlin mâp a. Den kukun a. Anutuñâ zingiri tepbâurep opmap. Den ku a zo, ziñ âlipnangât nep mân tuume.

2

A ambân patâ, zengât den.

¹ Gâ ko den âlipnâ ziap, zorat dâp dâzângom ândiban. ² Oi sânanâ a patâ ziniñ kendonbandon sot hâlâlu ândibi. Umziñ bimbi kwapi. Nângâm pâlâtân sot buku orot zo mem kâtigem kinbi.

³ Oi ambân patâ zo, zen yatigâk dâzângona singi âlip nângâm sarân mâp sot den umân pâpan mân sâpnâ too kâtik lañ mân nem ândiândi âlip zo wâratkum ândibi. ⁴ Oi ambân sâk wâgân dâzângone ap murârâpziñ galem otzingâm biranbi.

⁵ Oi anun op lañ mân ândibi. Kendonbandon op mirin kut nâi nâi kubiknâ abârâpziñ sâziñ lûbi. A kândâtnan ândie zo, ziniñ zingitnâ Anutu sâp bâlin kwapegât yatâ op ândibi.

A sigan sot kore a zengât den.

⁶ A sigan yatik sâna kendonagom ândibi.

⁷ Oi gikak kut nâi nâi âlipnâ zo op mâtâp tirâpzângona eknâ yatik upi. Sâknâk mân tuuban. Kembedugât den zo târârak wâratkum bonnik zo a ambân dâzângom ândiban. ⁸ Den âlipnâ târâraknâ sâna kâsa zen nângâm nâ anun op Yesugât kâmut nen den mân sâm bâlin kwatningâbi.

⁹ Kore a dâzângona patârâpziñ zengât den lum kore âlip otzingâne sâtâre upi. Oi patâ zengât sâtziñan mân sâbi. ¹⁰ Oi kâmbu mân op ândim kut nâi nâiziñ yen ek galem upi. Yatâ opnâ Anutu kubikkubikniñ diñangât neule âlip upi.

Sanjon kubikningipkât ândiândi âlipnâ ândinat.

¹¹ A hân dâp âlip utnatkât Anutugâren gâbâ tânzângozângonâ, zo muyageip.

¹² Zorânâ betniñan mem kubikningi um kâtik zengât ândiândi sot sâkkât âknâle bâlinâ zo birâm ziren kendonbandon ândim Anutu ziknâ yatâ târâraknâ op ândinat. ¹³ Yatâ ândim Anutu patâ sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsaknâ muyagei ândiândi âlipniñ âinatkat um bâbâlan op nângâm ândinat.

¹⁴ Zâknâ nengât suupniñ mem bâlinan gâbâ mâkâningip. Oi zâkkât arâpnâ opnâ âlipnangât nep tuum âdinatkât sanjon kubikningip. ¹⁵ Gâ den zo dâzângom kubikzingâm kâtigiban. A ziñ gâgât nângâne giginâ mân upap.

3

Tirik Kaapumgâren gâbâ a unaknâ âsagiwen.

¹ Gâ a ambân Yesugât kâmurân ândie, zen dâzângona a kutâ sot zâizâiñ hurat kwatzingâm dinziñ lubi. Oi nep âlip top topnâ ziap, zo bâbâlan op tuubi. ² Oi sâm bâlin kwâkwat sot den sârek mân sâbi. Buñ kâtiknâ. Zen lumbeñ ândim a pisuk umâlep kwatzingâbi.

³ Nen mârumñan um gulip op den kom ândiwen nâ âknâle top top, zorat kore op kuk sot um kâlâk muyagem um kâsa op ândiwen. Nen yatâ op ândeindâ a ziñ nengât âknâle mân op ândiwe.

⁴ Ka Anutuñâ umñandâ gâsânângomnâ kubikningip. ⁵ Nen târârak ândim nep âlipnâ nâi tuuwengât buñâ. Um lâklâknangât op too sanjonningâm sâi Tirik Kaapumñâ ândiândi unaknâ ningip. ⁶ Zâk kubikkubikniñâ Yesu Kristogât opnâ Kaapumningip. Zo bituktâ mân ningip. ⁷ Zo nen Anutugât mâtenan tosanin buñ kinñâ ândiândi kâtikkât singi utnatkât yatâ otningip. Um lâklâknangât op yatâ otningip. Den zo perâknâk.

Den bon buñ, zo birâbi.

⁸ Gâ itâ dâzângom kâtigem ândiban. “Anutu nângâm pâlatân kwapmenâ âlipnangât nep tuum kâtigibi. Nep âlipnâ zo tuune a betziñan mimbap. Yatâ op ândine âlip upap.

⁹ A zen den yen âragume, zo kândâtkubi. Sâkurâpziñ kutziñangât den sot den sâm kwâkâyangâme sot den kâtikkât den sârek zo birâbi. Den top top zo yen, bon buñâ.”

¹⁰ A nâi den sâi kâsâpagome, zo sâp kânok mo zagât dukuna mân nângi birângangâna ziknik ândibap. ¹¹ Gâ nângat. A yatâ zo bâlinangât nep tuumap. Orot mâmenandâ tosanâ sâm muyagemap.

Den muruknâ.

¹² Nâ Atemis mo Tikiko sângongua gâgâren gâi Nikopoli kamânân ga muyageniban. Nâ kamân zoren map narâknan ândibat san.

¹³ Apolo sot gurumin den nângânangâ a Zena, zet sângonzâkona hân nâin âibabot. Mâtâpkât nalem zikâna mân kwakpabot.

¹⁴ Kâmut gakârâpniñâ zen âlipnangât nep tuum umziñ upap. Oi a nâmbutnâ pu utne betziñan mine nepziñâ zo bon upap.

¹⁵ A nâ sot ândime, zen aksik gâ nângâgige. Gâgâren a buku otningâme, zorat sot den dâzângoban.

Kembedugâren gâbâ tânzângozângon, zorân zengâren zimbap.

Zo yatik.

Pilemongât ekap Paulonâ kulemgum pindip.

Sâm muyage den sot mâsop den.

¹ Nâ Paulo Yesu Kristogât opnâ tâk namin ândian. Nâ sot bukuniñâ Timoteo, net Pilemon nep betnikñan memmat, gâgât ekap zi kulemgum giget. ² Oi ambân bukunikñâ Apia sot kâwali anikñâ Arikipo sot Yesugât kâmut Pilemon gâgât mirin mindume, zengât ârândân pet.

³ Ibânin Anutu sot Kambu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozângon sot um lumbe zo zengâren zimbat.

Paulo zâk Pilemongât op Anutu mâpâseip.

⁴ Nâ ninâu sâbam gâgât nângâm Anutugâren sâiwap sâman. ⁵ Gâ Kambu Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâm Kembangât singi a zengâren umgâ kinmap. Oi zengât nângâm ândimat. Nâ zorat singi nângâm Anutugâren sâiwap sâman. ⁶ Oi nângâm pâlâtângâ nen sot kânok uap. Kut nâi nâi âlipnâ Kristogâren gâbâ muyagem gâip, zo nângâbangât ninâu sâman.

⁷ Bukunâ, gâ Kembangât singi a buku otzingâm umâlep kwatzingâmat, zorat umnâ âlip oi sâtâre patâ orâwan.

Kore a Onesimo, zâkkât den.

⁸ Gâ a buku otzingâmatkât itâ dâgobâ. Gâ kut nâi upangât Kristogât opnâ sâbâ sâm âlip sa nângâm upan. ⁹ Ka buku orotñangât itâ dâgobâ. Nâ Paulo, a sombâ, Yesu Kristogât op tâk namin ândian. ¹⁰ Nâ katepnâ nâi Onesimo tâk namin ta ga muyagenigip, zâkkât dâgobâ. ¹¹ Mârum zâk gâ sot ândim mân bekan mem ândeip. Narâk zoren ândiândinâ mân dâp oip. Narâk ziren ko zâk Kembangât a opnâ gâgât sot nâgât ârândân ândei dâp uap.

¹² A zo sângongua gâgâren gaap. Zo nâgât kâmbiamnâ, zo sângongua gâgâren gaap. ¹³ Nâ singi âlipkât op tâk namin ta zâknâ gâ gebâkkan betnan mem ândibapkât sâwan. ¹⁴ Oi gâ mân nângâna nâ yatâ upatkât nânga mân dâp oi

mâburem gigan. Gâ gikak nângâm nibâ sâm niban.

¹⁵ Zâk birâgigi gikik mâik nâi ândeip, zo topnâ itâgât motnâi. Âburem ga gâ sot ândim zâibap. ¹⁶ Zâk kore ayâk bunâ. Yesu sot pâlâtân op buku otgibam gaap. Nâgâren yatâ op ândeip. Gâgâren ko walâmñâ otgibap. Zo itâgât sâkñandik gâgâren ândeip. Zi ko Kembangât a opnâ gâgât a bonnâ uap. ¹⁷ Gâ nâgât nângâne bugugâ oi ko zâk diina gâi nângâna Paulo upap. ¹⁸ Zâknâ kut nâigâ gulipkoip? Gâgât tosa nâi zâkkâren ziap, zo nâgât singi sâban. ¹⁹ Paulo ninak den zi kulemgum gigan. Perâkñak, Nâ hâuñâ melân gibat. Ninâ tosa gâgâren patik ziap, zorat wangât sâbat? Gâ nâgâren a unakñâ âsagein, zorat san. ²⁰ Bukunâ, gâ Kembangât opnâ kut nâi zo bâbâlanâk nibangât otnigap. Kristogât opnâ umâlep kwatniban.

Den murukñâ.

²¹ Sât lulu a ândiat, zorat nângâm den zi kulemgum gigan. Oi itâ nângan. Den dâgogan, zo sot walâm târokwap tuuban.

²² Zen nâgât op ninâu sâne Kambuñâ nângâmñâ sâi zengâren gâbatkât nângan. Zorat nâgât singi kian kubikpan.

²³ A bukunâ Epapara, zâk Yesu Kristogât opnâ nâ sot tâk namin ândiap. Zâk zengât nângap. ²⁴ Oi nep betnan mimiñ a, Mareko sot Aristako sot Dema sot Luka, zen yatik gâgât nânge.

²⁵ Kambu Yesu Kristo, zâkkât tânzângozângon, zorân umziñan zimbat.

Zo yatik.

Hebiraio a zengât ekap.

Yesu zâk Anutugât topnâ sâmbuyagem ningip.

¹ Anutu zâk mâruman Propete ziknâ topnâ dâzângoi zinâ sâkurâpnî den holiñâ top topnâ dâzângom gawe. ² Bet narâk muruknâ ândien zi sâi nanñandâ diñâ dâtnângoip. Mâruman Anutunâ sâi nanñâ hân sot kut nâi nâi aksik muyageip. Zorat nanñâ zâk a sot kut nâi nâi zorat marinâ upapkât sâmbindip. ³ Anutunâ sâi nanñangâren zik holi tobat âsaknâ muyagem ziapkât ândiândiñangât dâp ândimap. Oi imbanâ diñandâ kut nâi nâi hânân sot sumbemân zo tângoi zemap. Zâknâ bâlinâniñâ sanjon kubiknâ sumbemân zâimnâ Anutu kâwali boriborinoot taap, zâkkât âsan bongen zâi ândiap. ⁴ Zâk sumbem a walâzingâm ândiap. Zâk kot patâ memnâ kutnâ sumbem a zengât walâzingip, ândiap.

Sumbem a zen giginâ. Nanñâ zâk zâizâin.

⁵ Nanñâ zâk zâizâin ândiap. Sumbem a zen ombenân ândie. Sumbem a zengât mâsikâzingâm sâbâ. Anutunâ sumbem a nâi zitâ dukuip?

“Gâ nannâ. Nâ itârân gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

Mo sumbem a nâigât itâ sâip?

“Nânâ zâkkât ibâ op ândibat. Zâknâ nannâ op ândibap.”

Bunâ. Anutunâ sumbem a nâigât den yatâ zo mân sâip. ⁶ Ka Anutunâ nanñâ kânok sângongui hânân gâi Anutunâ zâkkât den itâ sâip,

“Sumbem a zen nannâ mâtâsibi.”

⁷ Anutunâ sumbem arâpnâ zengât itâ sâip,

“Nânâ sa sumbem arâpnâ pibâ upme. Oi sa ko kore arâpnâ kârâp bâlam upme.”

⁸ Ka nanñangât itâ sâip,

“Anutu, gâ a kutâ op ândim zâimâmban. Nepkâ sot imbanâgâ zo zinzin kâtik zimbat. A kutâ tângâ zo mem

târârak ândim a ambân kembu otzingâm ândiban. ⁹ Târâraknangât otgimap. Bâlinâ âkon opmat, zorat Anutu, gâgât Anutu sâtâregât kelâk sangongigip. Zo bukurâpkâ sangonzingip, zengât dâp bun, walâzingip.”

¹⁰ Anutunâ nanñangât den nâi itâ sâip, “Kembu, gâ topkwâkwatnân hân muyagein. Oi sumbemnâ sumbemnâ muyagein. ¹¹ Hân sumbem, zet bun upabot. Gâ ko ândim zâimâmban. Hân sumbem, zet hâmbâ yatâ sânginâ upabot. ¹² Hâmbâ yatâ sânginâ oitâ mem kâpizikâban. Kâpizikâmñâ unaknâ muyagezikâban. Gâ ko ândimat yatik ândim zâiban. Gâgât narâk zo mân âkâbap.”

¹³ Anutunâ sumbem a nâi zitâ dukoip? “Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduzinga kingangât kombân upi.”

¹⁴ Sumbem a nâi den yatâ mân dukoip. Sumbem a zen Kembugât kore a ândie. Zen Tirik Kaapum yatâ betniñan mimbigât sâsân. Anutunâ sumbem a sangonzângoi a sumbemgât singi ândien, nenngâren gam betniñan mime.

2

Kubikkubik den mân birânat.

¹ Zorat nen den singi âlip nângâwen, zo tâpâkum lorem birâbemgât nângâm kâtiginat. ² Anutunâ sâi sumbem arâpnâ diñâ sâkurâpnî dâzângowe. Oi den sâwe, zo âsagemnâ kâtik op zeip. Oi den zo birâmarâwe, zo hâunoot opmâip. ³ Narâk ziren ko Kembu ziknak kubikkubiknangât den sâmbuyageip. Oi kindapzinandâ nângâwe, zen den zo dâtnângone kâtigeip. Zorat dap dabân den kubikningâbapkât imbanâ zemñangap, zo birindâ hâunâ bun upap? ⁴ Anutu ziknâ imbanâ sen pup sot sen mârât muyagem den zo tângoip. Sâi Tirik Kaapumñâ nângip dâp imbanâ kâsâpkum ningip.

Yesu zâk narâk pânkânok sumbem a ombeziñan ândeip.

⁵ Narâk bet muyagibap, zorat sâna. Narâk zoren Anutuñâ a nâi kembuniñâ patâ kwânângâbap. Sumbem a patâ op ândibigât mân sâip. ⁶ Agât op sâip. Kembugât a nâiñâ zorat den sâm muyageip. Den zo itâ,

“Anutu, gâ wangât a zengât op nângâmat? Agât kiurâp wangât ek galem otzingâmat? ⁷ Zen narâk pânkânok sumbem a zengât giginâ ândibigât sâm zingin. Gâ a nâmbutñâ zengât mâteziñan imbanâ zingâna hurat kwatzingâme. ⁸ Gâ kut nâi nâi aksik bitziñan zâmbarin. Zorat zen mâirâp op ândibi.”

Anutu zâk kut nâi nâi a bitziñan zâmbarip, zo mân kâsâpkum pisuk pirâzingip. Narâk ziren ko kut nâi nâi aksik patâ a nengât bitniñan pâip, zo mân âsagei iksen. ⁹ Yesu ko a kembu op ândei iksen. Zâk narâk mâik nâi sumbem a zengât ombeziñan ândim sâknâm nângâm moip. Sâknâm nângâm moipkât neule âsakñâ sot kot patâ miap. Anutu zâk tânnângobapkât sâi Yesuñâ a pisuk nengât op mumuñangât sâknâm patâ nângip.

Yesu zâk nengât murâpnâ sâbam nângi mân kwakmak oip.

¹⁰ Kut nâi nâi zo zâknâ muyageip sot galem opmap. Zâk nan bârarâp donbep sumbem âsakñan diiningâm zâibapkât nângâm ândeip. Oi kubikkubikniñangât a patâ, Yesu, zâk sâknâm nângâm moipkât kubikkubik a bonñâ ândibapkât Ibânâ nângi âlip oip. Nângi dâp oip. ¹¹ Oi a um hâlâlu kwatzingâmap, Yesu, zâk sot um hâlâlu kwatzingi ândie, zen ârândân Ibâziñ kânok. Zorat zikñâ murâpnâ sâbat sâm nângi mân kwakmak oip. ¹² Zorat diñâ itâ ziap,

“Anutu, gâgât kutsingigâ murâpnâ sâm muyageizingâbat. Kembugât kâmut osetziñan kep mem sâm sâtâre otgi-bat.”

¹³ Oi den nâi itâ ziap,

“Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândibat.”

Oi den nâi itâ ziap,

“Zi nâ sot Anutuñâ katep nigip, nen ârândân ândien.”

Yesu zâk nengât tobat oipkât âlip betniñan mimbap.

¹⁴ Oi katep nen sip kelâkniñoorâk ândiengât Yesu zâk zorik meip. Zo zikñâ mumuñandâ mumuñâ mariñâ, Satañgât imbanâ koi geip. ¹⁵ A zo, ziñ munat sâm kengât op ândine Sataññâ tâknâ saazingi narâk dâp mumuñangât kengât op tâpmarâwe, zen olañzingâbam yatâ oip. ¹⁶ Yesu zâknâ sumbem a betziñan mimbam mân geip. Zâk Abaramgât kiurâpnâ nen betniñan mimbam geip. ¹⁷ Oi zorat murâpnâ nen sot dâp kânok upapkât Anutuñâ zâk sâm pindip. Zâk yatâ opñâ a patâ op Anutu mâtenan kore okñangâm a ambân tânnângom niñangât bâlinâ sanjonbapkât sâm pindi yatâ oip. ¹⁸ Yesu zâk zikñak sâknâm nângâm mâsimâsikâyân bageipkât a mâsimâsikâ muyageningi âlip betniñan mimbap.

3

Yesu zâk patâ. Mose zâk ombenjan.

¹ Zorat op ko Kembugât singiyân a bukurâpnâ sumbengât singi ârândân diiningip, zen Yesugât nângâm ândibi. Yesu zâk Aposolo op Anutu kore okñangâm ândimap. Ândei niñâ nângâm pâlâtân kwâkñangindâ zâknâ patâniñâ op ândiap. ² Anutuñâ gâsum sâlâpkoi sât luluñ ândeip. Mose zâk Anutugât a ambân gakârâpnâ osetziñan sât lulu ândeip. Oi Yesu zâk zo yatik ândeip.

³ Mirâ tuumap, zâkkât kotñâ mirâgât singi walâmap dâp yatik Yesugât kut-singinâ Mosegât wâlap. ⁴ (Mirâ mot zo anñâ tuutuunñâ. Ka kut nâi nâi muya-muyaginñâ, zo mariñ Anutu kânok.) ⁵ Mose zâk Anutugât a ambân gakârâpnâ zengât osetziñan ândim kore a op sât luluñ nep tuum ândeip. Zâk bet den sâi muyagibapkât op kore op ândeip. ⁶ Kristo ko nanñandâ Anutu a ambân gakârâpnâ nengât kâukniñâ ândiap. Zâk Ibânangât sât luluñ ândiap. Oi nen sumbengât singi kwatniñgip, zorat nângâm um bâbâlan op âinatkat mambât ândinat oi ko zâkkât a ambân gakârâpnâ bonñâ op ândinat.

Isirae a um kâtik urâwe, zo yatâ mân utnat.

⁷⁻⁸ Zorat Tirik Kaapumñâ Kembangât den itâ sâip. Zo nengât singi sâip,

“Zen itârân Anutugât diñâ nangâm mâruman sâkurâpziñâ um kâtik urâwe, zo yatik mân upi. Sâkurâpziñâ mirâ kamân kâtikñan ândine mâsimâsikân muyagei um kâlagân lan urâwe. ⁹ Sâkurâpziñ hân zoren kut nâi nâi orâwan, zo kendon 40 umñan ek ândiwe. Eknâ umziñ mân âburei lan zâizâin otnim mâsikâniwe. ¹⁰ Oi nâ zorat nânga bâlin oi zengât itâ sâwan, ‘Zen umziñandâ gulip op gâmap. Zen nâgât mâtâp mân lânme.’ ¹¹ Yatâ op ândine kuk otzingâm itâ sâwan, ‘Zen nâgât ândim nânga kamânân mânâk bagibi.’ ”

¹² Bukurâpnâ, zengâren gâbâ nâi zâk um kâtik op um sumun op Anutu kândâtkobapkât galem orangâm ândibi.

¹³ Itârân Kembangât diñâ nangâmñâ mân birâbi sâip. Itârân sâip, zo narâk zirat op sâip. Zorat sirâmñâ sirâmñâ umziñandâ kâitzângobapkât den sâm galem orangâm ândibi. Bâlinangât mâsimâsikân zengâren gâbâ a nâi okñangi um gulip otzingâbapkât op sâip.

Isirae a zengât singi nangâm kengât utnat.

¹⁴ Nen Kristo nangâm pâlâtân kwâkñangâm kâtigem ândinat. Oi top-kwap nangâm pâlâtân kwarâwen, zo âsâbân mem ândimñâ kikerân âi takâm Kristo sot bonñâ minat. ¹⁵ Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zen itârân Anutugât diñâ nangâm zâizâin op um kâtik urâwe, zo yatik mân upi.”

¹⁶ A ikâ ziñâ diñâ nangâm tâtâlim um kâlak muyagiwe? Zo nâin gokñandâ bunâ. Mosenâ kâdom otzingi Aigita hânân gâbâ diizingip, a zo aksik ziñâ. ¹⁷ Mo a ikâ zengât Anutunâ nângi sumunkoi kendon 40 âkip? Zo bâlinâ op ândim mirâ kamân kâtikñan mom nangâwe, zengât op yatâ oip. ¹⁸ Oi ikâ ziñâ zengât itâ sâm kâtigeip, “Nâgât ândim nânga kamânân

mân âibi?” Diñâ birâm ândiwe zo, zengât op sâip. ¹⁹ Zorat itâ nangâmen. Zen mân nangâm pâlâtân kwarâwe, zorat ândim nânga kamânân mân âiwe.

4

Ândim nânga kamânân takânatkât sâm ningip.

¹ Ândim nânga kamânñan âinat sâsânâ. Singi den zo mân gulipkoi bun oip. Zorat nengâren gâbâ nâinâ mâtâbân gulip opapkât um girem utnat. ² Singi âlip den sâkurâpniñâ dâzângowe, zo yatik nen dâtnângowe. Ka sâkurâpniñâ zen den zo nangâm umziñan mân pane zeipkât zengâren bon bun oip.

³ Singi âlip nangâm umniñan pamen, nen ko ândim nânga kamânân bagimen. Anutunâ sâkurâpniñangât itâ sâip,

“Nâ kuk otzingâm itâ sâm kâtigiwan, ‘Zen nâgât ândim nânga kamânân mân bagibi. Zen nâ sot ândim nânga mân upi.’ ”

⁴ Anutu zâk narâk zoren yatâ sâip. Ka mâruman hân mot muyageip, narâk zoren Anutunâ nepñâ tuum kwâkâm kendon tap nangip. Anutunâ sirâm nâmburân kânok umñan a sot kut nâi muyageizingip. Sirâm nâmburân zagât, zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Anutu, zâk kut nâi nâi muyagem nangâm sirâm nâmburân zagât, zoren kendon tap nangip.”

⁵ Oi bet Isirae a mirâ kamân kâtikñan um kâtik ândine Anutunâ den nâi u ziap, zo yatik zengât op itâ sâip,

“Zen nâgât ândim nânga kamânân mân bagibi.”

⁶ Mârûm ândiwe, zen singi âlip nangâm diñâ birâm mân bagiwe. Ka a nâmbutñandâ ândim nangâyân bagibigât mâtâp ziap. ⁷ Wangât, bet narâk nâin Anutunâ narâknâ du sâip. A kutâ Dawidigât lâuyan den san, zo pâi itâ sâip, “Zen itârân diñâ nangâme oi ko um kâtik mân ândibi.”

⁸ Zorat op ko Yosua zâk mârûm ândim nânga kamân bonñâ muyagem zingî sâi bet Anutunâ narâkñangât dum mân

sâbap. ⁹ Zorat itâ nângâbi, “Anutu hân mot muyagem nanngâmñâ kendon tap nanqip, zo yatik Anutugât a ambân nenngât ândim nângâ kendon nâi tok ziap. ¹⁰ Anutu zâk nep tuum nanngâm ândim nângip, zo yatik a ninâ Anutugât ândim nângâyân baginatñâ nep birâm ândim nângânat.”

Anutu dinngât topñâ.

¹¹ Oi ninan gâbâ nâinâ lorem Isirae a mârûm mâtâp bâlin lânâwe, zorik lânbpakât ândim nângâ kamânân âinatkat kâtiginat.

¹² Anutugât den, zo ândiândinâ sot imbanjoot. Oi sâu nâi umñâ kândâtñâ sâtjoot zorat dâp walâm sât kâtik zo nem giari umninâ sot um dâpninâ zo nem mânângâtmap. Oi um nângânângâninâ sot umñâ nângâm kubikkubik zorat topñâ muyagibapakât sâsân. ¹³ Kut nâi nâi, zo aksik muyagemap. Nâinâ Anutugât mâtenan tik mân zemap. Zâkkâren kut nâi nâi muyap sot ekap buj zemap.

Patâninâ Yesu um bâbâlan op mâte okjangânat.

¹⁴ Anutugât tirik namâ galem a patâ nâi ândiningap. Anutugât nanñâ Yesu. Zâk sumbem walâm zâi ândiap. Zâk zo yatâ ândiapkat Kembu patâninâ sâm nângâm pâlatân kwâkjangâm ândinat. ¹⁵ Oi tirik namâ galem a patâninâ zâk loreindâ nângâninngâm mân nângânângâ mân opmap. Nenngâren mâsimâsikâ muyagemap, zo yatik mârûm zâkkâren mâsimâsikâ top top muyageip. Oi zâk bâlinâ mân oip. ¹⁶ Zorat nen um bâbâlan op zâkkâren arindâ tânnângomâmbap. Oi kut nâi zo mo zo mâte otningi zâkkâren arindâ umâlipjangât op tânnângobat.

5

Yesu zâk sâknam nep tuugipkat Anutunâ tirik namâ galem a patâ kwânângip.

¹ Hânân nenngâren Anutugât tirik namâ galem a gâsum sâlâpzângoip zo, zen a zengât opñâ Anutu mâtenan muyagem a zengât tosgât bâu mot Kembugât singi sâm kom umbigât zâmbarip. ² Tirik namâ galem a yatâ zo, zâk zikñak a lotñâ ândiapkat kwakmak a sot gulip ândiândin

zo âlip mulun kwatzingâbap. ³ Topñâ yatâgât a zengât tosa sot zikñâ tosa ârândân Kembugât singi nalem umbapakât sâsân.

⁴ Nep zâizâin zo a nâi zik umgât mân tuubap. A nâi Anutunâ gâsum sâlâpkum nep din sâm pindip, a zo zâkñak tuubap. Anutunâ Aaron yatâ gâsum sâlâpkuip.

⁵ Oi Kristo zâk zo yatik zik umgât nângi zari tirik namâ galem a patâ mân oip. Zo Anutunâ gâsum sâlâpkumñâ itâ sâm nep din sâm pindip,

“Gâ nannâ. Nâ irak zi gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

⁶ Oi den itâ sâip,

“Gâ Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâiban.”

⁷ Yesu zâk hânân ândeip, narâk zoren umbâlâ patâ op isemñâ mumujan gâbâ makâbpakât imbanâ zemjangip, Anutu Ibâ, zâkkâren ninâu sâip. Oi Yesu zâk Anutu hurat kwâkjangipkat Anutunâ nângânangip. ⁸ Yesu zâk nannâ ândeip oi lan sâknam nep tuum âim sat lulu topñâ nângip. ⁹ Kut nâi nâi op nanqipñâ sât lulu a ambân zen kubikzingi ândiândi kâtik ândim zâimambi. ¹⁰ Zâk tirik namâ galem a patâ oip. Melkasidek, zâk mârûmnan Kembugât singi nalem om kore okjangâm ândeip. Yesu zâkkât dâp ândibapakât Anutunâ sâm pindip.

Katep zengât nângânângâ yatâ mân ândibi.

¹¹ Zorat den donbep ziap. Oi zen kin-dapzin kâmbâk ândiegât dâzângobat, zorat nânga yâmbâriap. ¹² Zen narâk kârep singi âlip nângâm gawe. Zorat op ko zen singi âlibân lâmbatñâ a nâmbutñâ kwâkâm zingâne dâp opap. Ka zen singi âlibân mân lâmbatse. Zen yatâ zo singi âlipkat den mâtenâ kwâkâm zingâbigât dâp ue. Zen nalem kâtikjangât dâp bujâ. Zen nam nânegârâk ândie. ¹³ Nam nime, zen katep sânat. Yatâ zorânâ dap op den bonñâ zorat topñâ sâlâpkum nângâbi. ¹⁴ Nalem kâtikñâ zo lâmbarâwe zengât singi. Um nângânângâzin muyagei âlipñâ sot bâlinâ nângâm kâsâpkume, zengât singi.

6

Anutu birâñangâm um melânjmelân, zo mân taap.

¹ Zorat nen Kristogât den mâtenjâ zo birindâ zeî den yâmbâtñjâ zo târokwap sânat. Kembangât den top kwâkwatñjâ zo birânat. Zo itâ. Um melânjmelân sot ândiândi sânginjâ bon buñ zo birâbirân sot Anutu nâñgâm pâlâtân kwâkwat. ² Yesugât korân yatâ mo yatâ too sanjonzingâzingân sot bet kâugân pâpan sot mumunjan gâbâ zaatzaat sot narâk patin hâunâ minat, zorat den. ³ Anutunjâ nâñgâningi den nâmbutñjâ târokwatnâ.

⁴ A singi âlip den mem umziñ pâi âsakñan âsagemap sot sumbemân gâbâ umgât gom sambe zorat den nâñgâm âkñâliwe sot Tirik Kaapum sot urâwe. ⁵ Oi Anutugât den zorat nâñgâne âlip oi narâk patâgât imbanjâ zo nâñgâm âkñâliwe. ⁶ A yatâ zo singi âlip kândâtkom Anutugât nanñjâ du poruyân kumbe yatâ upap. Zen yatâ utne a nâmbutñjâ ziñjâ Yesugât nâñgâm bâliñ kwapme. A yatâ zo dap op umziñ melân singi âlibân ga gibi?

⁷ Zorat den sumbunjâ nâi sa nâñgânek. Hân nâi mapñjâ âsâbân gâi hân sânduksâi a kârâm kâmitme zengât nalem muyagemap. ⁸ Ka hân zorenâk hibuk bâliñjik muyagemap, zo bon bunangât Anutunjâ sâm bâliñ koi kârâpnjâ simbap.

Kwik târârak kinkinjangât diñjâ.

⁹ Bukurâpnâ, nâ den yatâ san, zo tâmbetagobigât bunjâ. Zen singi âlibân kubikkubik op âlip upigât yatâ nâñgâm san. ¹⁰ Anutu zâk gulip orot bunjâ. Zen zâkkât opñjâ arâpnjâ betziñan mem buku otzingâwe. Oi upme, zorat dap yatâ nelâmkubap? Bunjâ. ¹¹ Zen itâ upigât otnigap. Zen aksik patâ singi âlibân kâtigem sumbemân âibigât um bâbâlan op mambât ândine narâk âkâbap. ¹² Oi mân lorem singi âlip a nâñgâm pâlâtân sot kâtigem ândim kut nâi nâi nengât singi sâip, zo galem upme, zo zengât mâtâp lânbi.

Sumbengât singi kwatningipkât mân kenjât utnat.

¹³ Anutunjâ Abaram singi den dukum patâ nâigât mâtenjan sâm kâtigibat sâm kârurnjâ zikñan kwap sâm kâtigeip. ¹⁴ Oi itâ sâip, “Nâ perâkñak mäsop mingiga kiurâpkâ lanj kârâm ândibi.” ¹⁵ Oi Abaram zâk den zorat bonñjâ muyagibapkât mambât âkonñjâ bunjâ ândim bon muyageip.

¹⁶ Anjâ a patâ nâi zâkkât mâtenjan sâm kâtigem sâne sâm kwâkâkwâkân orot zo mân muyagibap. ¹⁷ Zorat Anutu zâk a singi kwatziñgi um zagât upegât umjandâ kâtigei sâip. Zorat topñjâ muyagei singi den zorât kwâkñan sâm kâtik den sâm târokwâip. ¹⁸ Anutu zâk sarâ bunjâ. Den zagât singi den sot sâm kâtik den zo kwânâñgâzikâm nengâren tâmbetagoagonangât sâi zâkkâren âiwen. Oi nengât singi kut nâi sâip, zo kâtigem minatkat yatâ oip. ¹⁹ Singi kwatningâwe, zorat bonjandâ ândiândiniñangât ândâniñ kâtikñjâ, zo muyap bunjâ. Oi ândâniñ zorânjâ tirik namîn sângum umjan tik pane ziap, zoren âi gâsum kâtigemap. ²⁰ Sângumjan zo Yesunjâ kâdom otningâm bageip. Zâk Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a op ândimapñjâ yatâ oip.

7

Melkasidekât topñjâ

¹ Melkasidek zâk Salem kamân zengât a kutâ. Anutu u patâ, zâkkât tirik namâ galem a op ândeip. Abaramñjâ a kutâ kâsarâpnjâ zângomñjâ âburem gâi Melkasidekñjâ mâtâbân muyagem mäsop minangip. ² Oi Abaramñjâ sikum meip, zo kâsâpkum bâzagârân gâbâ Melkasidek kânok pindip. Melkasidek zâkkât kutñjâ niñ denân itâ, “Târârakñjâ a kutâ.” Salem a kutâ, zo niñ denân itâ, “Lumbenjâ a kutâ.” ³ Melkasidek zâk ibâ mam zekât kutzikñjâ Kembangât ekabân mân ziap, zorat topñjâ mân nâñgâmen. Zâk sâkurâp kutziñjâ ekabân mân ziap. Zâk âsaâsagiñ narâk ekabân mân ziap sot mumbapkât narâk ekabân mân ziap. Zâk Anutu nanñjâ zâkkât dâp upapkât sâsânj. Zorat narâk dâp tirik namâ galem a op ândeip.

Melkisodek zâk tirik namâ galem a nâmbutnâ ândiwe, zo walâzingip.

⁴ Zi nângânek. Melkisodek zâk a zâizâin nâi. Zâknâ sâkunniñâ Abaram walip, zorat Abaram zâk sikum âlipnâ zo kâsâpkum bâzagârân gâbâ ma kânok zo pindip. ⁵ Bet Mose ândeip, zoren gâbâ Lewigât kiurâp nâmbutnâ zen tirik namâ galem upigât sâsânâ. Zen Abaramgât kiurâp nâmbutnâ torerâpziñâ zengâren gâbâ sikum kut nâi nâi bâzagârân gâbâ ma kânok mem ândiwe. Zen zo yatâ upigât den nâi Mosegât gurumin den ekabân ziap. ⁶ Ka Melkisodek zâk zengât kâmurân gâbâ mân muyageip. Zâk mârumñan ândeip. Oi zâk Abaramgâren gâbâ bâzagârân gâbâ kânok meip. Anutunâ Abaram sinji den kwâkñangip. Abaram zâk a patâ oip. Melkisodek ko zâk a zâizâin nâi op Abaram mâsop miñangip. ⁷ Zorat itâ nângânek, “A zâizâinandâ giginâ mâsop memap.” Den zo bonñâ. Zo nâinâ dap op kwâimbâbap? Zorat op ko itâ nângâmen. Melkisodeknâ Abaram walâm ândeip. ⁸ Narâk zi tirik namâ a buñ orotñandâ sikum bâzagârân gâbâ ma kânok mîme. Ka narâk zoren ko Melkisodek zâk ândiândi kâtik ândibapkât sâsân, zâknâ sikum Abaramgâren meip. Lewi mân âsageip, narâk zoren sâkunñâ Abaramñâ sikum kâsâpkum Melkisodek pindip. ⁹ Zorat op ko nâ zorat nânga itâ uap. Lewi, zâk bâzagârân gâbâ ma kânok memapñâ sâkunñâ Abaram zâk sot Melkisodek sikum zo pindip. ¹⁰ Sâkunñâ Abaram mâtâbân gâi Melkisodek zâk sot kândiñgâwet, narâk zoren Lewi zâk mân muyageip. Zorat itâ nângânat. Lewi zâk sâkunñangâren gok, zorat op sikum kâsâpkum bâzagârân gâbâ ma kânok Melkisodek pindip yatâ uap.

Tirik namâ galem a Lewigât kâmut, zengât nep zo mân dâp oip.

¹¹ Lewigât kiurâp, Aarongât kâmut, zin tirik namâ galem upigât Mosenâ gurumin den ekabân sâm zinji. Lewigât kiurâpñâ zengâren tirik namâ galem urâwe, zo âlip oi sâi wangât bet tirik namâ galem a nâi Melkisodek yatâ muyagebap? ¹² Oi tirik namâ galem a kâmut sânginjâ zo

siriksâi a uñakñandâ galem upap. Yatâ oi sânginjangât den kâtik zo siriksâi uñakñâ nâi muyagibap. ¹³ Anutunâ a nâi Melkisodek yatâ upapkât sâip. Zâk Lewigât kâmurân mân muyageip. Zâk nâin gokñâ. Mârum zâkkât kâmut zo, zengâren gâbâ nâinâ tirik namin nep mân tuubigât sâip. ¹⁴ Kembuniñâ Yesu, zâk Yudagat kiurâp zengâren gâbâ muyageip, zo nângen. Oi kâmut zo, zen tirik namâ galem upigât Mosenâ den mân sâip.

¹⁵ Oi zorat topñâ itâ muyagiap. Tirik namâ galem a nâi Melkisodek, zâkkât dâp muyagibapkât sâsân. ¹⁶ A zo ândiândi kâtikât imbanñan tirik namâ galem op ândeipñâ ândiap. Zo sâkunziñangât den kâtik zeip, zorat dâbân buñâ. ¹⁷ Oi zâkkât den Kembunâ itâ sâm muyagei Kembugât ekabân ziap,

“Gâ Melkisodek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâimâmban.”

Yesu zâk târotâro bonñangât nakñâ.

¹⁸ Gurumin den sânginjâ mârum zeip, zo lolot sot bon buñâ oipkât birâbirân. ¹⁹ (Den kâtik zorânâ kut nâi mân kubikñangip.) Oi zorat hâunâ Kembunâ mâtâp âlipnâ muyagei zorân diiniñgi Anutu âlip mâte okñangâmen. ²⁰ Uñakñâ muyageip, zo sâm kâtik den buñ mân muyageip. ²¹ Sânginjâ, zen sâm kâtik den buñâ tirik namâ galem a urâwe. Uñakñâ zi ko den kâtik kwâkñan namâ galem a op ândeip. Zâkkât den kâtik Kembugât ekabân itâ kulemgune ziap, “Kembunâ den sâm kâtigeip, zo mân birâbap. Zâk itâ sâip, ‘Gâ tirik namâ galem a op ândim zâimâmban, kâtikñâ.’”

²² Yatâ opñâ topñâ itâ nângânat. Yesunâ târotâro bonñâ muyageip.

²³ Tirik namâ galem a sânginjâ, zen ko donbep, zinziñ kâtik buñâ. Zen ândim momarâwe. ²⁴ Uñakñâ, zâk ko ândiândi kâtik ândibapkât tirik namâ galem nep zo tuugipkât zem zâimâmbap. ²⁵ Zorat narâk dâp a Anutu mâte okñangânam Yesugâren gâindâ âlip betniñan mem tânnângomap. Zâk ândiândi kâtik ândiapkât âsâbân zengât op Anutugâren ninâu sâmap.

Yesu zâk tirik namâ galem a bonjâ.

²⁶ Tirik namâ galem a patâ, zâk hâlâlu sot tosa buñ, saleknâ, bâlin mâme a zen yatâ mân op ândiândin. Oi zâim hân sot sumbem walâm patâ op ândiap. Yatâ zorân nenjât op Anutu mâtenjan kin ândei dâp uap. ²⁷ Zâk tirik namâ galem a sânginjâ yatâ buñâ. Sânginjâ, zen sirâmñâ sirâmñâ ziinâ bâlinanjât opñâ Kembugât singi nalem omarâwe. Omñâ bet a ambân zenjât op omarâwe. Kristo ko nenjât op sâp kânok Kembugât singi sâm ândiândinâ pâi âkip. ²⁸ Mosegât den kâtik ekabân a yenñâ, umzin lolotñâ, zen tirik namâ galem a patâ ândibigât den ziap. Bet ko Anutunâ nanñâ tirik namâ galem a patâ op târârak sot hâlâlu op ândim zâimâmbapkât gâsum sâlâpkum sâm kâtigeip.

8

Yesu zâk u sumbemân tirik namin nep tuumap.

¹ Den zorat keetñâ itâ. Tirik namâ galem a patâniñâ ândiap. Zâk u sumbemân, imbanâ mariñâ, zâkkât âsan bongen zarip. ² Zâk hâlâlu namâ bonjâ zorat galem a pata ândiap. Namâ zo anjâ buñâ, Kembu zikñak muyageip.

³ Hânân tirik namâ galem a patâ zen Kembugât sii nalem umbigât sâm zingip. Zorat tirik namâ galem a patâniñâ Yesu, zâk dâp op Kembugât singi kut nâi pâmbapkât sâsân. ⁴ (Hânân den kâtik ziap, zorat dâp Kembugât singi nalem uun ândie.) Oi Yesu zâk hânân ândim sâi namâ galem a patâ mân ândibap. ⁵ Hânân a zen nepzinâ tirik namâ yenñâ sot dâp zoren upme. Bonjâ ko sumbemân taap. Mose, zâk hâmbâ silep tuubam oi Kembunâ itâ sâm dukuip, “Nângat. Dâp bâkñan tirâpgowan, zo yatigâk silep mot zo tuuban.”

Târotâro unakñangât den.

⁶ Kristonâ târotâro bonjâ muyageip, zorân sânginjâ wâlap. Zo yatigâk tirik namin nep tuumap, zorân sânginjâ wâlap. Târotâro unakñan kut nâi nâi Anutunâ nenjât singi sâip, zorân sânginjâ wâlap.

⁷ Mârum târotâro sânginjâ zeip, zorân bon oi sâi bet nâi muyagibapkât dinâ mân âsagebap. ⁸ Anutu zâk a zenjât nânji mân dâp oi itâ sâip,

“Gâtâm narâk nâin Isirae a kâmut sot Yuda a kâmut, zen sot târotâro unakñâ nâi muyagibat. ⁹ Mârum sâkurâpzinâ Aigita hânân gâbâ di-izingâm gam bitzinjan gâsum zen sot târotâro orâwan. Târotâro unakñâ ko târotâro sânginjâ zo yatâ buñâ. Mârumñan târotâro zo mân lune nâ kândâtzângowan.”

¹⁰ Oi Kembunâ itâ târokwap sâip.

“Bet Isirae a zen sot târotâro upat, zo ko itâ. Nâ den kâtiknâ umzinjan pa geibap. Oi umzin kâligen kulemgua zimbap. Oi nâ zenjât Anutu ândibat. Oi zen kâmut gakârâpnâ ândibi. ¹¹ Oi a nâinâ a bukuñâ mo torenñâ itâ mân sâm kwâkâm pindâbap, ‘Hâiyop, gâ Kembugât topñâ nângâ.’ Buñâ. Zen giginâ sot zâizâin pisuk topnâ nângâm kwâtâtibi. ¹² Itâgât topnâ nângâm kwâtâtibi. Nâ tosazin birâbat. Bâlinâzinanjât dum mân nângâbat.”

¹³ Oi Kembu zâk târotâro unakñangât den sâmñâ mârum zeip, zorat sânginjâ sâm birip. Oi kut nâi sânginjâ upam uap, zo mân zimbapkât sâsân.

9

Mârum Kembu mâte okñangâwe, zo yenñâ.

¹ Târotâro sânginjan Kembu mâte okñangâbigât mâtâp zeip. Oi zorat Kembugât hâmbâ silepñâ hânân zeip.

² Silep zo itâ tuuwe. Umñâ nâi mâteyâk hâlâlu namâ sâwe. Zoren kârâp sisin zo krip. Oi zoren tâtatñâ nâi tâip. Zorat kwâkñan Kembugât singi nalem hâlâlu sâsân, zo tâip. ³ Umñâ nâi sângumñâ kom mânângâtne zeip. Zo hâlâlu kâtikñâ sâne zeip. ⁴ Zoren kâbak hitom âlip uunâ goide kâtnâ tuutuun, zo tâip. Oi târotârogât ombonâ nakñâ tuutuun, zo sâkñan goidenâ kâpine tâip. Oi Aaronjât tân kâm takâm âiyagip, zo sot âman goide

kâtñâ tuutuun, zorat umñan nalem kutñâ Mana, zo zeip. Oi târotârogât gurumîn den kârân kulengoip, zo zeip. Kut ñai ñai zo omboñ umñan ziwe. ⁵ Omboñ kwâkñan sumbem a dâpñâ zagât abâtzikñandâ omboñ kwâkñan pam kirâwet. Osetzikñan tosazij bun upapkât namâ galem aña bâu gilâm lokimarâwe. Ziren kut ñai ñai zorat den kârep mân sâbat.

⁶ Kut ñai ñai zo kubikne zei namâ umñâ mâteyâk zoren tirik namâ galem a zen âsâbân zâim nepzij tuumarâwe. ⁷ Ka namâ umñâ ñai zoren tirik namâ galem a patâ zâk zikñik kendon patâ ñaigât umñan sâp kânok zâimâip. Oi gilâm bun mân âimâip. Bâu gilâm sorâk âim zikñâ sot a ambân zengât tosgât lokimâip. Mân nângâm tosa muyagiwe, zo bun upapkât yatâ opmâip. ⁸ Zorat topñâ Tirik Kaa-pumñâ itâ tirâpnânguap. Tirik namâ galem a zij umñâ mâteyâk zoren zâim nep tuum ândiwe. Narâk zoren umñâ ñai hâlâlu kâtik sâme, zorat bagibaginâgât mâtâp mân âsageip. ⁹ (Den san zi den sumbunâ. Narâk zi topñâ nângâbigât san.) Hâmbâ silebân nalem sot zuu uunâ, zorân dap op a zij Anutu mâte okñangâwe, zengât umzij salekkobap? ¹⁰ Zo sâkkârâk den kâtik. Nalem sot toogât sot sâk sanjon zorat den zeip, zo yatâ. Zo zinzij kâtik mân sâsânâ. Bonñâ muyagei zo birâbirân.

Kristo zâk tirik namâ nep bonñâ tuugip.

¹¹ Kristonâ ko kut ñai ñai bonñâ muyagibap sâsânâ. Zorat zâkñâ tirik namâ galem a patâ muyageip. Oi hâmbâ silep tobat ñai, bonñâ, betñâ mân tuutuun, hânân mân ziap, zoren bageip. ¹² Zâk nonij makau zengât gilâm sot bunâ. Zikñâ gilâmñâ hâlâlu namin sâp kânok bagei gilâmñandâ sângânij meip. Sângânij meipkât zâkkât singi urâwengât zâkkât singi op zâimânat. ¹³ Nonij makau zengât gilâm, zorân a sâkzij salekkubapkât aam sâkzijan pane hâlâlu minzijgi Kambu mâte okñangâmarâwe. Makau kârâbân sem simbup oip, zorat kâunâ zorân sâkzijan sanjori Kambu mâte okñangâmarâwe. ¹⁴ Kaapumñâ ândeiñâ ândiap sot ândibap, zâk Kristo mam okñangi zâkñâ um

sâkñâ salek op Anutugât singi sâm ândiândiñâ biri gilâmñâ geip. Oi Kristonâ gilâmñandâ umnij sanjorip. Nen orot mâmenij gukupitñandâ tuugindâ umnij sumunkoip, zo Kristonâ sanjori salekkoip. Gilâmñâ umnij sanjori Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât kore mâman a ambân urâwen.

Kristogât gilâmñandâ kut ñai ñai sângân meip.

¹⁵ Zorat Kristo zâk târotâro unakñangât nakñâ oip. Târotâro sângijnan ândim tosa muyagiwe, zo bun upapkât moip. Oi zorat zâkkât singi a zen bet sâwât, ândiândi kâtik zengât singi sâip, zo âlip mimbi.

¹⁶ Bet sâwâtkât mâtâp itâ ziap. Mariñandâ moi ko galem upme. ¹⁷ Wâgân ândei bet sâwât den sâsân zo yen zimhap. Moi ko den zorat bonñâ muyagibap. ¹⁸ Zorat târotâro sângijnâ zo gilâm bun mân muyageip. ¹⁹ Mose zâk den kâtigân den top top minduminduyân a dâzângom nângâm makau sot nonij gilâm too sot mâpotñâ râma sâmotñandâ zoren saam zorânâ gilâmân kwândenâ Kembugât ekap sot a ambân aksik patâ kwititapkoip. ²⁰ Zâkñâ itâ dâzângoip, “Anutunâ târotâronâ sâm kâtigem zijgip, zorat gilâm zi.” ²¹ Yatigâk hâmbâ silep sot âman mot gilâmñâ kwititapkoi sanjonzijgip. ²² Zorat den kâtikñan sâsânangât kut ñai ñai âksik sanjon nângânangân sot gilâm bun, zorân tosa guligulipkun mân ziap.

Kristo zâk sângânij mei dâp oip.

²³ Sumbemân kut ñai ñai bonñâ ziap. Oi zorat dâp hânân gilâm yennandâ kut ñai ñai sanjonbapkât sâsânâ. Uren bonñâ ko Yesu zikñâ sângânñâ patâ sanjonbapkât mâtâpñâ muyageip. ²⁴ Zorat opñâ Kristo zâk tirik namâ hânân, betñâ tuutuun, u bonñâ zorat dâp, zoren mân bageip. Zâk u sumbemân tirik namâ bonñâ, zoren bageip. Oi zoren Anutu mâtenjan ândim nijangât op nep tuumap.

²⁵ Tirik namâ galem a zen kendon dâp nonij makau kom gilâm mem zâime. Kristo zâk zo yatâ mân oip. Zâkñâ sâp kânok um sâkñâ zo Kembugât singi sâm zâi pâip. ²⁶ Kristo zâk tirik namâ

galem a nâmbutnâ zo yatâ opmâip sâi hân muyageibân gâbâ sâknâm nângâm gâbap. Zâk yatâ mân opnâ narâk muruknân zi suupniñ mem tosanin gulipkubapkât muyageip. ²⁷ Anâ kânok munatkât sâmbâ ningip. Oi zorat kwâknân dinninâ sâmbâ kwâkâbapkât sâsânâ. ²⁸ Oi Kristo zâk yatik a donbep nengât tosanâ kwâknân zari sâp kânok moipnâ dum ga bâlinâ sanjonbap, zo bunâ. Zâk gâbapkât um bâbâlan op mambât ândimen, nen miningâbapkât gâbap.

10

Mosegât den kâtik zo bonnangât dâpnâ.

¹ Den kâtik Mosenâ sâmbâ muyageip, zo bonnâ bet muyagibap, zorat mân sâip. Bunâ. Zorat dâp hânân muyageip, zorat op sâip. Zo bonnâ bunâ. Zorat op ko tirik namâ galem a, zen den kâtik zo lum kendonnâ kendonnâ Kembangât singi nalem om ka om gane ma Anutu mâte oknangâm. Zen âlip mân um hâlâlu minzingâmap. ² Yatâ oi sâi Kembangât singi kut nâi nâi uunâ, zo bun opap. Zoren Anutu mâte oknangâm, zengât tosa bun oi sâi tosaziningât nângâ kwâkâ dum mân upe. ³ Kembangât singi uunâ, zo kendonnâ kendonnâ muyagei tosaziningât nângâm. ⁴ Nonin makau gilâmnâ, zoran dap op tosazin gulipkubap? Zo bunâ.

⁵ Zorat Kristonâ hânân gibam Ibâgâren den itâ sâip,

“Kut nâi nâi gâgât singi ume, zorat mân otgimap. Sâk ko muyagem nigat.

⁶ A zin umzin mân kubikangâm zuu kâmbâk, zo kâmbuknâ uunâ sot bâlinangât tosa bun upapkât kut nâi utnetâ gâ zorat nângân mân dâp uap. ⁷ Zo nângâm itâ sâwan, ‘O Anutu, sâtkâ lubam gewan. Kembangât ekabân nâgât den kulemguwe, zorat dâp muyagenibap.’”

⁸ Den itâ sâip, zo ziap, “Kembu, gâgât singi nalem uunâ sot zuu kâmbâk bâlinangât tosa bun upapkât pâpan, zorat mân otgimap. Zorat âkongimap.” ⁹ Oi den nâi itâ târokwap sâip. “O Anutu, gâgât

den lubam gewan.” Yatâ sâmbâ kut nâi sânginâ kâbaknem unaknâ nâi kwânângip. ¹⁰ Zorat Anutugât dengât opnâ Yesu Kristo sâknandâ suupniñ mei um salek urâwen. Zo sâp kânok oip, zorat zinzin kâtiknâ ziap.

Yesu zâk nengât suup meip.

¹¹ Tirik namâ galem a, zen sirâmnâ sirâmnâ nepzin tuum Kembangât singi nalem om ka om op ândime. Oi zo tosa âlip mân gulipkumap. ¹² Kristonâ bâlinangât suup sâp kânok mei âki u Anutugât âsan bongen zarip, ândiap. ¹³ Oi zâk zoren kâsarâpnâ kinangât kombân upigât mambât ândiap. ¹⁴ Um hâlâlu orotnangât mâtâp ândimen, nengât umnin sâp kânok memnâ kubikkubikningât nep tuum nangip. ¹⁵ Oi Tirik Kaapumnâ den sapsum ningâmap. Den itâ sâi ziap,

¹⁶ “Kembunâ den sap, zo itâ, ‘Nâ dinnâ kâtiknâ umzinan pa geibap. Oi umzinan kulemgua zimbap.’”

¹⁷ Oi den nâi itâ târokwaip, “Nâ tosazin birâbat. Bâlinâzingât dum mân nângâbat.”

¹⁸ Tosazin bun oi zorat Kembangât singi nonin makau kom uunâ zo bun upap.

Sarânâ bun Anutu mâte oknangânat.

¹⁹ Bukurâp, Yesu zâk gilâmnandâ mâtâp mem ningipkât nen hâlâlu namin zâinam umnin bâbâlan uap. Yesugât op tirik namâ umnâ nâi, hâlâlu kâtik sâmbâ, zoren âlip baginat. ²⁰ Yesu zâk zorat mâtâp unak, zo muyageningip. Zâk ziknak ândiândin unaknâ muyagem ningip. Zâk sângum kom mânâmânangât zo walâm umnâ nâi, zorat hâlâlu kâtik sâmbâ, zoren bageip.

²¹ Zâknâ Anutugât tirik namâ bonnâ zorat galem a ândiap. ²² Zorat nen nângâm pâlatân kwâknangâm um hâlâlu sot um bâbâlan op mâte oknangânat. Zo umninâ tosanâ sumunkoip, zo gilâmnandâ sanjori salekkoi sâkninâ too saleknâ sanjori mâte oknangânat. ²³ Oi sâi kâtikâtiginandâ kut nâi singi kwatningipkât singi den zorik mem ândim kâtiginat. ²⁴ Oi galem orangâm buku orot nep sot nep âlipkât esapagom kin nep tuunat. ²⁵ Oi a nâmbutnâ singi âlipkât minduminduyan mân game, nen yatâ mân op zâimânat.

Narâk patâ mâte otningap. Zo yatâ nângâm kâtigemjâ tânagom kinat.

Bâlinangât nângâm bâbâlanj orot, zorat den.

²⁶ Nen den bonnjandâ umniñan âsagei bâlinjâ bâbâlanjâk oindâ zorat nâinjâ suup mei gulipkubap? Bunjâ. Yatâ mân ziap. ²⁷ Zo ko zo yatâ oindâ sâi ko hâuñjâ yâmbâtñjâ sot kârâp patâ zorâñj mambâtningâm zembap. Kârâp zorâñjâ Kembangât singi a kâsarâpziñj zo zingesiabap. ²⁸ A nâinjâ Mosegât gurumin den zo nângâm kumbap, zo ko a zagât mo karâmbut, ziñjâ tosanjâ sâm muyagine a ambân ziñjâ a zo tosanangât kune mumbap. Zo yatâ upme. Mân birâbigât sâsâñj. ²⁹ Oi a nâi, zâk Anutugât nannjâ mem ge kwâkwat okñangâbap, zâk hâuñjâ mimbap. Târotâro unjakñangât gilâm zorat nâñgi yennjâ opmap, zâk hâuñjâ patâ mimbap. Oi nâi zâk buku orot marinjâ, Kembangât Kaapum sâm bâlinj kwâpâp, zâk hâuñjâ walâwalâñj mimbap sâmen.

³⁰ Anutugât topñjâ nângâmen. Zâknjâ den mâtâp nâi itâ sâi ziap,

“Tosagât hâuñjâ zingâziñgân, zo nâgât nep. Hâuñjâ mâkâmâkân, zo nânjâ upat.”

Oi Kembangât den nâi itâ ziap,
“Kembu nâ arâpnangât den sâm kwâkâbat.”

³¹ Zorat itâ nângânâ, “Anutu ândiândiñj, zâkkât bikñan âiâiñj, zo yâmbâtñjâ.”

Singi âlip mem birâ mân utnat.

³² Zen mârum kut nâi opmarâwe, zo nângâbi. Narâk zoren singi âlip gâi umziñjâ hanjâi sâknâm kwâkñan ândim sâknâm nep tuum kâtigiwe. ³³ Narâk nâin nâmbutñjâ zen a mâteziñjan diizingâm mem nâi nâi otzingâm sâknâm zingâm sâm bâlinj kwatziñgâwe. Oi zengâren gâbâ nâmbutñjâ zen bukurâpziñjâ yatâ otzingâne sâknâm ârândân nângâwe. ³⁴ Zen bukurâpziñjâ tâk namin zâine zengât op umbâlâ urâwe. Oi kât sikum betziñjan mine sikum bonnjâ zinziñjâ kâtik zo nengât singi sumbemân pâi ziap sâm, nângâne âlip oip.

³⁵ Oi um bâbâlanj op kâtigem ândim zâkkâren sângân patâ mimbi. ³⁶ Zorat zen kâtigem Anutugât den lum ândim, Anutu zâk kut nâi singi kwatziñgip, zorat bonnjâ mimbi. ³⁷ Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zorat narâknjâ pâñkânok ziap. zo âki gâbâpkât sâsâñjâ, zo mân tap nângâm kek gâbap.”

³⁸ Oi den nâi itâ ziap,

“A âlipnandâ nângâm pâlatângât op ândiândi mimbi. Ka a zen loribi oi ko zengât nânga mân dâp upap.”

³⁹ Nen ko lorem tâmbetagoagonan âiâiñj, zorat singi bunjâ. Nen nângâm pâlatân kwâkñangindâ um dâpnin hâlâlu zimbap, zorat singi.

11

Nângâm pâlatângât den.

¹ Kut nâi singi kwatningip, zorat nângâm um bâbâlanj op mambât ândiândiñj, zorâñjâ nângâm pâlatân uap. Kut nâi nâi mân igikñjâ umñjâ angân kârâm mem ândiândiñj, zorâñjâ nângâm pâlatân uap. ² Kembangât singi a sâñgiñjâ, zen nângâm pâlatânziñjoot ândine Anutunjâ zingiri âlip oip. ³ Hân sumbem zo Anutugât sâtkât muyageip. Zo nângâm pâlatân sot ândim nângâm kwâtâtimen. Kut nâi nâi igikñjâ, zo mân igikñan gâbâ muyageip.

Abe sot Enoko sot Noa, zengât den.

⁴ Abenjâ Kembu nângâm pâlatân kwâkñangâm ândim Anutugât singi râma kom oi sei Anutunjâ egi âlip oip. Âtânjâ Kain ko nalem Kembangât singi om pâi Anutunjâ birip. Abe zâk nângâm pâlatânangât Anutunjâ egi a âlipñjâ oi nalem zâkkât singi oip, zo mem Abegât a târârakñjâ sâip. Abe zâk nângâm pâlatânziñjoot ândeipkât nânga mumunandâ mâtâp âlipñjâ tirâpnângoi ziap.

⁵ Henok zâk Kembu nângâm pâlatân kwâkñangâm ândeip. Zorat mumunân mân âibâpkât Anutunjâ gwâlâ mem zari a ziñj kârûwe. Oi mân mem zarip, narâk zoren Anutunjâ Henokât topñjâ itâ sâm muyageip, “Henok eksa âlip uap.” ⁶ Mân nângâm pâlatân kwâkñangâm ândeindâ

Anutuñâ ningiri âlip orot, zo mân taap. Nâi zâk Anutu mâte okñangâbap, zâk kândom itâ nangâbap, “Anutu ândiap. Oi Anutu mâte okñangâm konsâm ândibi, zen bonñâ muyagem zingâbap.”

⁷ Noa zâk Kembu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât kut nâi bet âsagibap, zorat Anutuñâ den kânñan dukuip. Dukui Noanâ hurat kwâkñangâm zikñâ sot ambâ murarâpnâ gwâlâ ândibigât wangâ tuugip. Yatâ oi a nâmbutñâ, bâlin mame a zengât topzin muyageip. Oi Kembu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât tosa buñ orot, zorat bonñâ meip.

Abaram.

⁸ Abaram zâk Kembu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât hânñâ birâm nâi galem upapkât dinâ muyagei lugip. Oi hân zorat mo zorat sâip, zo mân nangâm sât lulu op lum arip. ⁹ Kembu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât hân sinji kwâkñangip, zoren âimñâ kwande ândeip. Zoren ândim hambâ silebân tâtat mame oip. Hân zo Isaka sot Yakobo, zekât ârandân sinji kwatzikip. Oi zet zo yatik urâwet.

¹⁰ Abaram zâk kamân nâi zinziñ kâtikñâ Anutuñâ muyageip, zorat nangânangâyâk ândeip. ¹¹ Sera, zâk zo yatik Kembu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândimñâ ambân sombâ ândim imbanâ muyagem kâmbonâ oip. Kiungât sinji kwâkñangip, zâkkât dinangât nângi bon oip. ¹² Zorat a sombâ op imbanâ buñ oi zâkkâren gâbâ kiun donbep muyagiwe. Kiurâp zo sumbemân sângelak tap arie, tengâzin zorat dâp oip. Oi saru sâtnan sak ziap, zo anâ mân sâlâsâlâpkun, zorat dâp muyagiwe.

¹³ A zo, zinâ Kembu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândim mom nangâwe. Kut nâi nâi sinji kwatzingip, zorat bonñâ mân memñâ âkñan ândi zeikñâ mâtâsem ândiwe. Yatâ opñâ topzinâ itâ nangâwe, “Nen hânân yen kwande ândien.” ¹⁴ Den yatâ sâm hân kâuk nâi muyaginam nangâm ândiwe. ¹⁵ Oi ziinâ mirâ kamân kândâtkuwe, zorat nangâ kwâkâ mân urâwe. Zorat otzingi sâi âburinâ sâm âlip âburibe. ¹⁶ Zen mirâ kamân nâigât

âkñâle urâwe. Mirâ kamân âlipñâ nâi sumbemân ziap, zorat âkñâliwe. Yatâ urâwe, zorat op Anutuñâ, zâk zengât Anutu, zâkkât yatâ sâindâ nângi mân bâlin opmap. Wangât Anutu, zâk zikñak kamân patâ nâi muyagem zengât sinji sâip, zorat.

Isaka sot Yakobo.

¹⁷ Abaram zâk Anutuñâ mâtiki nangâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât nanñâ Isaka Kembugât sinji sâm kumbam oip. Abaram zâk sinji den memñâ nan kânok zo buñ upapkât Anutugât sâtnâ lugip. ¹⁸ Anutuñâ mârûm Abaram itâ sâm dukuip, “Isakagâren gâbâ kiurâpkâ âsagem lan kârâm ândibi.” ¹⁹ Abaramñâ itâ sâm nanñâ kumbam oip, “Anutu zâk a mumunân gâbâ mângizingâbapkât imbanâ zemñangap.” Yatâ sâipkât nanñâ mumunân gâbâ yatâ mâtûrem pindip.

²⁰ Isaka zâk Anutu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândimñâ imbanâ mem Yakobo sot Esau mâtâp minzikâm kut nâi bet muyagibap, zorat den kânñan dâzâkoip. ²¹ Yakobo zâk yatik Kembu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât mumbam op Yosepe nanzatñâ mâtâp minzikip. Zâk tânnâ gâsum pindisâm tap Anutu mâtâsemñâ mâtâp minzikip. ²² Yosepe zâk Kembu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât mumbapkât narâkñâ mâte oi Isirae a zen bet Aigita hân birâm âibi, zorat nangâmñâ sinjitñâ mem âibigât den kânñan dâzângoip.

Mose sot Yosua.

²³ Mose muyagei ibâ mamñâ zet Kembu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândiwetkât egitâ âlip oi a kutâgât den zorat mân kengât op kân karâmbut katêp tik pâitâ zeip.

²⁴ Mose zâk lâmbatñâ Kembu nangâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât a kutâ Parao bâratñangât nanñangâren sinji sânat sâne kwâkâzingip. ²⁵ Zâk Anutugât a ambân gakârâp zen sot umbâlâ sot sâknam nangâbapkât sâlâpagoip. Zâk Aigitâ a osetzinân ândim narâk pânkânok um sâkkât âkñâle bâlinâ zo lum sâtâre upapkât nângi mân dâp oip. ²⁶ Oi Aigitâ hânân gâbâ kât sikum zorat nângi

gigiñ oip. Oi Kembuñâ a bâliñan gâbâ mâkâningâbapkât sâsân, zâk yatik sâknam nângâm ândibapkât nângi bon oip. Zo gâtâm sângân mimbapkât yatâ nângâm oip.

²⁷ Zâk Kambu nângâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât a kutâ kukñâ zorat kenğât mân op Aigita hân birip. Oi Anutu mân igikñâ, zo sennâ ekñâ yatâ zâkkâren pâlatân oip. ²⁸ Mose zâk Kambu nângâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât sâi sumbem a kâwaliñoot zâk mân zângobapkât Pasowa kendonân râma kom gaam gilâmñandâ mirâ hângiyân sanğorâwe. Sumbem a kâwaliñoot zorân murarâpziñ, kâdom kêtep, zo tâmbetzângobam ga ekñâ walâziñgip.

²⁹ Oi Isirae a zen Kambu nângâm pâlatân kwâkñangâm ândiwegât saru kuriñan mâtâp âsagei lân âiwe. Aigitâ a ziñ yatâ utnâ sâne saruñâ gwâkâziñgip.

³⁰ Isirae a zen Kambu nângâm pâlatân kwâkñangâm ândiwegât Yeriko kamânân pañ patâ kirip, zo haamgum âinetâ sirâm nâmburân zagât âki amuñ gei giligâlsâip. ³¹ Mâtâp ambân Rahaba, zâk Kembedâren nângâm pâlatân kwâkñangâm ândeipkât Isirae a hân ek mânânğârâwet, zet buku otzikip. Yatâ oipkât den kwâkâ a zen sot mân kuwe.

Kembedâ a nâmbutñâ, zengât den.

³² Den kêrep mân târokwap sâbat. Gideon, Barak, Simson, Yepita, Dawidi sot Samue sot Propete a nâmbutñâ zengât den sâm arindâ sâi kêrep opap. ³³ Zen aksik Kambu nângâm pâlatân kwâkñangâm ândiwegât a kâmut patâ mem ge kwatziñgawe. Kubikkubik nep tuum birañawe. Kut nâi nâi singi kwatziñgip, zorat bonñâ miwe. Zuu kâtik Laion lâuziñ doonjuwe. ³⁴ Kârâp kâligen zâmbane Anutuñâ mem sândukñan kwatziñgip. Anâ sâuñâ kârâziñgânâ sâne kâtigem ândiwe. Lolot ândiwenâ imbanâ mem ândiwe. Kâmbamân a kâwaliziñoot ândiwe. Hân torengen kâsaziñ zângom moliziñgâm ândiwe. ³⁵ Ambân nâmbut zengât narâpziñâ mumuñan gâbâ zatne galem otziñgawe. A nâmbutñâ a

ziñ sâknam kwatziñgâm mem nâi nâi otziñgawe. Oi singi âlip birâne mân zângonat sâne ândiândi kâtikñan zaatpigât nângâm den zo birawe.

³⁶ A nâmbutñâ a ziñ den bâliñ top top sâm dâzângom lapitziñgawe. Oi nâmbutñâ kin bitziñ saam tâk namin zâmbarawe. ³⁷ Nâmbutñâ kâtñâ zângowe. Nâmbutñâ nak gaanâ gaaziñgawe. Nâmbutñâ kâmbamñâ zângom gânduziñ mânânğârawe. Nâmbutñâ kanpitâ ândim noniñ râma sâkñâ akum ândiwe. Mandu yatâ op sâknam kwâkñan ândiwe. ³⁸ Hân a nâmbutñâ ândiwe, zengât dâp mân ândiwe. Zen a âlipñâ. Zen mirâ kamân kâtikñan sot barâ kâtikñan ândiwe. Kât kiyân sot hân mâtâpñan ândiwe.

³⁹ Zo zen aksik Anutu nângâm pâlatân kwâkñangâwegât Anutuñâ ziñgiri âlip oip. Oi kut nâi singi kwatziñgip, zorat bonñâ mân muyagiwe. ⁴⁰ Topñâ itâgât. Anutu zâk nengâren kut nâi zâizâiñ pâmbapkât nângi zeip. Zorat nen buñan ândiândi âlip ândibigât mân nângâziñgip.

12

Yesu zâk kâdom otniñgipkât zâk wâratkum kâtiginat.

¹ A sângiñâ kâmut patâ yatâ zorân haamnângom niñgit tegât kut nâi yâmbât sot bâliñangât tâkñâ kâpinângomap, zo mânângât birânat. Oi mâtâp tirâpnângowe, zorik âkonñâ buñ sârârâk kârâm âim kikerân takânat. ² Oi Yesu, nângâm pâlatângât mariñâ sot bon muyamuyage, zâkkâren sen kwap ândinat. Zâk sâtâre muyagibapkât sâsânâ, zorat nângâm poru nagân sâknam nângâm moip. Oi zorat anun kwâkñan zari nângi yenñâ oip. Yatâ opñâ Anutu, imbanâ mariñâ, zâkkât âsan bongen zarip, ândiap. ³ Bâliñ mâme zen kâsa okñangâm mem nâi nâi okñangâne nângâm tâtâlim kâtigeip. Zen ko umziñ loribegât zâkkât nângâmñâ âkonñâ buñ kâtigibi.

Anutuñâ kubikniñgâmap, zorat den.

⁴ Zen bâliñandâ lotñan kwatziñgâbâ sâi kâtigem um sâkziñ kubikangâm kinkin, zo

yatâ op ândiwe. Ka bâliṇandâ kâtigem
tâmbetzângobat sâi ko dap upi?

⁵ Anutuñâ narâpnâ zângonsâm itâ sâip. Den zo nelâmzânguap? Den zo itâ sâip, “Nannâ, Kembuñâ kubikgigi nângâna mân giginâ upap. Kubikgigi umgâ mân loribap. ⁶ Anutu zâk a umñâ gâsuzingâm zengât narâpnâ sâmap, zen zângom kubikzingâmap.”

⁷ Zorat op ko Kembunâ kubikzingâbam
sâi mân kengât upi. Anutu zâk zingiri
nan bârarâp utne yatâ otzingâmap.
Zengâren ibârâpziñandâ yatik narâpzin
kubikzingâme. ⁸ Anutuñâ zen ku-
bikzingâmap. Mân kubikzingi sâi ko lanân
gâbâ âsagiwe sâbem. ⁹ Oi nâi sâbâ. Hânân
ibârâpniñ zen nângom kubikningâne
dinziñâ lum hurat kwatzingâmen. Oi
sumbem mariñâ, um dâpniñangât Ibâ,
zâk yatik hurat kwâkñangâm ândeindâ dâp
upap. Yatâ op ândim, ândim kwâtâtinat.
¹⁰ Hânân ibârâpniñ ziñ narâk pânkânok
âkñâleziñâ dâp nângom kubikningâme.
Sumbem Ibâniñandâ ko âlip op ândinatkât
kubikningâmap. Zikñâ hâlâlu ândiândiyân
târokwatnatkât opmap. ¹¹ Kubikkubik
muyagibap dâp, zo nângindâ umâlip mân
oi sâknam nângâmen. Oi bet ko kubikku-
bigân ândim kâtigimen, nengâren bonñâ
muyagemap. Kubikkubikkât bonñâ zo
târârak ândiândin sot um lumbenâ.

Kâwali muyagem tânagobi.

¹² Zorat zen bitziñâ lolot sot pabutzin bâliñâ zo kubikñâ kâtigibi. ¹³ Oi kinziñ lârbigât mâtâp zo kubikñâ zengâren pabutzin bâliñâ zo âlip oi lâñ âlip upi.

¹⁴ Zen a aksik patâ zen sot lumbe ândiândinğât nep tuubi. Oi um hâlâlu op ândibigât kâtigibi. Um sumun sot ândim Kembu igiknâ, zo mân ziap. ¹⁵ Zengâren gâbâ nâinâ Anutugât tânzânğozânğon, zo walâbapkât galem oranjâm ândibi. Oi osetziñan um kâlak dengât kârâpñandâ zinjesebapkât galem oranjâm ândibi. ¹⁶ Oi zengâren gâbâ nâinâ Esaugât mâtâbân lân lân ândiândin sot a hurat mân kwâkwat mân upap. Esau zâk nalem kânok zorarâk op kâdom âsaâsaginğât bet sâwât zo birip. ¹⁷ Zen zâkkât nânğâme.

Zâk bet mäsop mimbâ sâi angân kârip.
Kut nâi oip, zorat isem umbâlâ op um
melânmelânngânqât mâtâp mân muyageip.

*Nen Sinai bakηâ buηâ, Sion bakηâ mâte
urâwen.*

18 Narâk ziren zen baknâ nâi gâsum mäsâsuatme. Kârâpnoot, zoren mân âiwe. Oi nâtâtiknâ, sasa sot pibâ zorat umnjan mân bagiwe. 19 Oi lâmun dinâ patâ sot den kwamit patâ zo mân nângâwe. Mârum ko sâkurâpziñâ mirâ kamân kâtiknjan ândim den zo hirînsâbapkât ninâu sâwe. 20 Den itâ muyageip, zorat nângâne imbanâ oip, “A mo zuu nâinâ baknâ zo lânji kâtñâ kune mumbap.” 21 Kut nâi zo sânnâm kwâtkwâtñoot muyagei Mosenâ sâip, “Nâ kengât op sânnâmnâ sâmbuap.”

22 Mârum yatâ âsageip. Narâk zi ko zen baknâ yatâ zoren bunâ. Zen Sion baknâ, Anutu ândiândin, zâkkât kamân patin sumbemân, Yerusalem kamân unaknan ga giwe. Oi sumbem a donbep, a mân sâlapzângezângeon sot sâtâre mindumindu patâ. 23 Anutugât narâpnâ kutzin sumbemân kulemgoi ziap, zen mâte otzingâwe. Oi a aksik patâ nengât den sâm kwâkâkwâkân a patâ, Anutu sot a hâlâlû minzingip, zengât um dâpzinâ, zengâren târokwarâwe. 24 Oi Yesu târotâro unaknangât naknâ, zâkkâren gamnâ gilâm sangonsangon mâte urâwen. Gilâm zorân Abegât gilâmnâ tosa sâm muyageip, zo yatâ bunâ. Yesugât gilâm zorânâ sangoningâbapkât geip.

Anutuŋâ hân sot sumbem mângizikâbap.

25 Zen den dâzângobap, zo zâk kândâtkubegât galem oranjâm ândibi. Mârumñan hânân ge Sinai bâkñan gâbâ sâkurâpziñâ den dâzângoi birâne hâuñâ muyageziñip. Zi sumbemân ândim den dâtnângomap, zâk kândâtkom dap yatâ hâuñâ buñ ândinat? 26 Anutuñâ Sinai bâkñan den sâi diñandâ hân mângep. Oi zi ko du âsagibapkât sâm kâtigeip. Anutuñâ itâ sâip,

“Nâ narâk nâin dum hân mângimnâ
sumbem ârândân mângibat.”

²⁷ Dum mângibat sâip, zo ko kut nâi
nâi muyageip, zo mângei bun upapkât

nângâm sâip. Buñ oi zinzin kâtik zo muyagem yen zimbi.

²⁸ Nen Anutugât um topñan ândinatkat singi kwatningip, zo zinzin kâtikñâ. Zo minat, zorat Anutu sâtâre okñangânat. Oi pindiñsâm hurat kwâkñangâm kenğat op mâpâsinat. ²⁹ Wangât, Anutuniñâ, zâk kârâp patâ yatâ, zorat op ko. Kârâpñâ kut ñai ñai bâliñâ sem nanğabap, zorat san.

13

Um den.

¹ Buku orangâm ândime, zo zen mân birâne gibap. ² A hân ñain gâbâ gane zingit mân nângânângâ mân upi. Mârumñan a ganetâ buku otzingânâ sâm topzin mân nângâm sumbem a buku otzingâwe.

³ Bukurâpzin tâk namin zâmbarâwe, zengât nângâm, nângâne ârândân ândien yatâ upap. Oi zen sâk sot ândiegât bukurâpzin a zin zângone sâknam kwâkñan ândime, zengât nângâm ândibi.

⁴ Ap ambin ândiandin, zorat nângâne bon oi mân mem bâliñ kwapi. Oi itâ nângâm ândibi. Lan ândim târotâro mânângât ândime, zen Anutuñâ hâuñâ zingâbap.

⁵ Umziñandâ kât sikumgât âkñâle mân upap. Oi kut ñai ñai tatgigap, zorat mân sâm mem ândiban. Kembu zâk itâ sâip, “Nâ mân birâgibat. Oi gek mân nângânângâ mân upat.” ⁶ Zorat nen um bâbâlânjâk itâ sânat,

“Kembu zâk betnan memap. Zorat a zin kâsa otnim yatâ mô yatâ otninâ sâne mân kenğat upat.”

Singi âlip kwâkâm ningâwe, zo mem ândim Yesu molinat.

⁷ A sâtñâ gakâzin Anutugât den dâzângom ândiwe, zengât nângâm ândibi. Zen mâtâp âlip lân ândim muwe. Mâtâp zorik ekñâ molizingâm Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândinat.

⁸ Yesu Kristo, zâk ândeipñâ ândiap, zo yatik ândim zâimâmbap, kâtikñâ.

⁹ A zin den unakñâ top top dâzângone zorânâ umzin mân gulipkubap. Umziñan Anutugâren gâbâ tânzângozângonandâ tângui kâtigem kiri âlip upap. Kut ñai ñai nininandâ mân mem tângubap.

Anâ mâtâp zo lânğawe, zen bonñâ mân muyagiwe. ¹⁰ Nengâren Kembugât singi nalem pâpanñâ taap. Zo hâmbâ silep galem upme, zin nimbigât mân sâsânâ. ¹¹ Zen nângâme. Zuu kom gaamñâ gilâmzin tirik namâ galem a patânâ bâliñangât tosagât namin mem zari bonñâ kamân kândâtñan mem gei kârâbân ume. ¹² Zo yatik Yesu zâk gilâmñandâ a um hâlâlu miningâbapkât kamân kândâtñan kune moip. ¹³ Zorat nen yatik kamân kândâtñan zâkkâren giarindâ zâkkât op yatik bâliñ otningâbi. ¹⁴ Itâ nângâm utnat. “Kamân zinzin kâtikñâ ziren mân taap. Nen kamân kâtikñan, zinzin kâtik zimnap, zorat nângâm mambât ândien.” ¹⁵ Zorat nen Yesu sot pâlâtân opñâ târotâroniñangât opñâ Anutu mâpâseindâ zorân tâbaniñ upap. Zâk hurat kwâkñangâm ândim lâuniñandâ sâm sâtâre okñangânat. Kutñâ sâm bâbâlân kwâkñangânat.

Ninâu sâm betniñan mimbi.

¹⁶ Orot mâme âlipñâ utnam gulip mân upi. Anutu zâk zorat nângi zâkkât singi kut ñai ñai pame, zo yatâ utne bonñâ upap.

¹⁷ A sâtñâ gakârâpzin, zengât sâtzin lubi. Zen um dâpzin galem upmenâ nepziñangât topñâ Anutu mâtenan sâm muyagibi. Zorat nepzin umâlibân tuune dâp upap. Umbâlâyân tuune zengâren kut ñai âlipñâ mân upap.

¹⁸ Zen nengât op ninâu sâm ândibi. Nen umniñan tosa kârum ândimen. Kut ñai ñai utnam oindâ târârâk upapkât otningâmap. ¹⁹ Ninâuñâ betnan mine Kembuñâ melânñigi zengâren kek gâbatkât dâzânguan.

²⁰ Lumbenangât mariñâ, Anutu, zâk râma galem a patâ Kembuniñ Yesu târotâro zinzin kâtik zorat gilâmğât mumuñan gâbâ mângei zarip. ²¹ Anutu zâk imbanâ sot kâwali zingâmñâ mem bâbâlân kwatzingi dinâ lum nepñâ tuum kwâtâtibi. Oi zikñak nângi dâp opmap, zo Yesu Kristogât opñâ zengâren muyagibap. Zâkkâren sâm âlip kâtikñâ zem zâimâmbap, zo perâkñak.

²² Bukurâp, den kêrep ñâi mân kulemgum zîngan. Oi zen den girem zo nângâne mân bâlîñâ upapkât sâm zîngan.

²³ Oi nâ dâzângua nângânek. Bukuniñâ Timoteo, zâk tâk namin gâbâ olañâwe. Oi zâk kek gâbap oi ko zâk sot gârat.

²⁴ A sâtñâ gakârâpziñ sot Kembedgât sinji a ambân aksik nângâzîngan. Italia hânân ândie, zen yatik nângâzînge.

²⁵ Kembedgâren gâbâ tânzângozângonñâ aksik zenğâren zimbap.

Zo yatik.

Ekap Yakobonâ kulemgoip.

Mâsimâsikâgât bonnâ.

¹ Nâ Yakobo, Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekât kore anâ. Kembugât a kâmut gakârâp sinjururun op âi ândie, zen sâm sâtâre otzingâm ekap zi kulemguan.

² Bukurâpnâ, zengâren mâsimâsikâ top top muyagei nângâne sâtârenoot upap. ³ Zen itâ nângâbi. Zen mâsimâsikâyân ândine zengâren kâtigigin, zo muyagibap. ⁴ Oi kâtigigin, zo zengâren bonnâ muyagem kâtigibap. Oi muyagei zen umgât sikum Anutugât den mân kârum tosazin bun op hâlâlu ândibi.

Nângânângâ kârum Kembugâren ninâu sânat.

⁵ Zengâren gâbâ nâinâ nângânângâ kârum Anutugâren ninâu sâi pindâbap. Anutu zâk a sâm bâliñ den zo mân dâtnângom um bâbâlanngârâk nângânângâ âlipnâ ningâmap. ⁶ Zorat a um zagât opnâ bunâ, Kembu nângâm pâlâtân kwâkngngâm ninâu sâbi. Ka a um zagât upap, zo pibâ gâi saru âbângum âim gâmap, zo yatâ upap. ⁷⁻⁸ A yatâ zo Kembugâren ninâugât hâunâ mimbatkât sâi mân pindâbap. Um zagât op gulip ândimap, yatâ zorân mân pindâbap.

Sikumzin zâizâin zorân bonnâ bunâ.

⁹ A zin a kanpitâ zâkkât nângâne giginâ opmap. Ka Anutunâ a zo a bonnâ kwânângi sâtâre patâ upap. ¹⁰ Oi yatigâk a zin a sikumoot zâkkât nângâne zâizâin opmap. Ka Anutunâ a yatâ zo zâkkât sikumoot zorat nângi giginâ opmap. Pâlinpâlin neule bâlonâ kek âmbârângâm gemap, zo yatik a sot sikumnâ kek bun opmap. ¹¹ Mirâsin takâmñâ hibuk bâlonâ egi âkâm gem neulenâ bun opmap. Zo yatik sikum a nepzinâ tânâmñan birâm neule yatâ op bun upi.

¹² Nâi zâk mâsimâsikâyân kâtigibap, zâkkât nânga sâtârenoot uap. Zâk kâtigem umñâ oi ândei Kembunâ sângânñâ pindi

ândiândi kâtik ândibap. Zo umzinâ zâkkâren kinzap, zengât sinji sâip.

Mâsimâsikâgât den.

¹³ A nâi, zâk bâliñngât mâsimâsikâgât itâ mân sâbap, “Anutunâ bâliñngât mâsikânigap.” Bâliñngât mâsimâsikâ, zo Anutugâren mân ziap. Zâknâ a nâi bâliñngât mân mâsikâbap. ¹⁴ Mâsimâsikâ zo itâ muyagemap. Nâi zâk zikñak âkñâlenandâ diimap. ¹⁵ Oi âkñâlenâ kâambo kwap katep mimbap, kutñâ bâliñâ. Bâliñandâ lâmbatñâ sâk sot um ârândân mumun op simgât sinji upabot.

¹⁶ Bukurâpnâ, um gulip upegât gasâzin kâram ândibi. Bâliñâ, zo hânân gâbâ âsagemap. Âlipnâ, zo sumbemân gâbâ âsagemap. ¹⁷ Kut nâi nâi âlipnâ top top, zo uren gâbâ âsakñâ Ibâ kânok, zâkkâren gâbâ gemap. Zâkkâren, kâin yatâ, kwâtepmâtep mân ziap. ¹⁸ Anutunâ nângâm sâlâpkuipkât den bonnandâ nan bârarâp muyageningip. Oi zâkkât arâp zengât tenngâyân kâdom op kinatkât yatâ otningip.

Den nângânângân zorânâ bunâ, lulunâ zorân bonnâ.

¹⁹ Bukurâpnâ, zen nângânek. Anâ den nângânatkât bâbâlan utnat. Den sâsân sot kuk den sâsân, zorat yâmbârinat. ²⁰ A kuk orotñâ, zo Anutugât târârak mâtâp zo wâlap. ²¹ Zorat zen um sumun sot gângonâ zo birâm mulunân ândim sinji âlip den umzinan pâip, zo buku op mem ândibi. Zorânâ um dâpzin kubikpapkât imbanâ zemñangap.

²² Zen den kindapñak mân nângâbi. Bunâ. Nângâm lubi. Nâi zâk kindapñak nângâbap zo ko umñâ kâitkum simgât sinji upap. ²³ Nâi zâk den nângâm mân lubap, zâk anâ si sângânzin niningurân ikme, zo yatâ upap. ²⁴ Zen si sângânzin ekñâ birâm âim tobatzin nelâmzângomap. ²⁵ Nâi zâk Kembugât gurumin den bonnâ nângâm lum kâtigem ândibapñâ bonnâ ek âkñâlem op ândibap.

Sinji âlibân ândiândigât den.

²⁶ Nâi zâk sinji âlibân ândiman sâm lâu sâput mân galemngumap, zo ko umñâ

kâitkumap. A yatâ zorân singi âlibân ândiândin zo yennâ upap. ²⁷ Malâ mandu umbâlâ op ândine zingit on galem otzingâbi. Oi hânân bâlinâ ziap, zo umzin sumunkombapkât kândâtkubi. Zen yatâ op ândinetâ Anutuñâ zingiri âlip oi itâ sâbap, “Singi âlip mem ândie.”

2

Sikumziñoot sot kanpitâ zo dâbâk otzingâbi.

¹ Bukurâp, zen âsakñâ mariñâ, Kembunin Yesu Kristo, zâkkâren nângâm pâlatân kwâkñangâmenâ a zâizâin giginâ kut nâi nâi hâtubâtu mân otzingâbi. ² Nâ itâgât san. Yesugât a kâmut mindumin-duzin a nâi, lomba a, kamân nâin gokñâ zâk hâmbâ neulenoot sângân zâizâin gâi a nâi, lomba a, kamân nâin gokñâ hâmbânâ alâkñâ pam kândâtñan gâbap. ³ Oi zen a hâmbâ neulenoot zo ekñâ itâ sâm dukubi, “Gâ zi ga. Tâtat âlipñâ mâteyân zi ge tat.” Yatâ sâm a kanpitâ itâ dukubi, “Gâ ândi kin mo kian ginñan ge tat.” ⁴ Zen a zengât holizinâ mân nângâm yatâ upme. Zen zo yatâ osetzin hâtubâtu otzingâme. Yatâ op Kembugât mâtâp gulipkume.

⁵ Bukurâpnâ, den sa nângânek. Anutuñâ a dap yatâ zo gâsum sâlâpzângoip? Hânân a kanpitâ ândime, zen nângâm pâlatân umgât gom sambe opñâ Anutu um topñan ândibigât gâsum sâlâpzângoip. Zo a umzinandâ zâkkâren kinmap, zengât singi sâip. ⁶ Oi zen ko a kanpitâ sinzin ginñandâ zingitme. A ikâ zin denân zâmbanme? A sikumzin patâ zorân kâsa otzingâm denân zâmbanme. ⁷ Oi a sikumziñoot zin Yesugât kutsinzi âlip kwâkñin zarip, zo sâm bâlin kwapme.

Den nâi lum nâi birâbirân, zo mân dâp uap.

⁸ Gikangât opmat, yatik bukugangât upan. Den kâtik kombân zo yatâ Kembugât ekabân kulemgune ziap. Zo lune perâkñak âlip upap. ⁹ Ka a sât hâtubâtu otzingâbi zo ko bâlin utne gurumin den zorânâ topzin sâm muyagibap. ¹⁰ Nâi zâk gurumin den nâmbutñâ lumñâ nâi birâbap, zo den ku a upap. ¹¹ Zorat sâbâ.

A nâigât ambân, zâk sot mân ândiban sâip, zâkñagâk gâ kâmbam mân kumban sâip. Oi gâ a nâigât ambân sot mân ândimñâ a kâmbam kumban zo ko gâ den ku a upan. ¹²⁻¹³ A nâi um lâklâk buñ otzingâmap, zâk gâtâm Anutuñâ yatigâk um lâklâk buñ okñangâbap. Ka a um lâklâk op buku otzingâbap, zâkkât topñâ Anutuñâ sâm muyagei Kembugât mâtenan kengât buñ kinbap. Zorat gurumin den zorân topnin sâm muyagibap. Zo nângâm kwâtâtemñâ um lâklâk op târarak op ândibi.

Nângâm pâlatân bon buñ sot gukupitñâ.

¹⁴ Bukurâpnâ, a nâi nâ nângâm pâlatân sot ândian sâbap, oi buku mân otzingâbap, zâk nângâm pâlatân zo dap op tâmbet agoagonan gâbâ mâkâbap? ¹⁵⁻¹⁶ A mo ambân nâinâ hâmbâ, sâk pâke mo nalem kârum ândei kâmut zengâren gâbâ nâinâ mân bekñan memñâ itâ dukubap. “Gâ âlip âi ândiban. Gâ pateñ opatkât sâkkâ kâpiban. Gâ nalem nem âkon upan.” Nâi zâk lâunandik yatâ sâm dap op bekñan mimbap? ¹⁷ Zorat a nâi nângâm pâlatân sot ândian sâm buku mân otzingâbap, zâkkât nângâm pâlatân zo mumuñâ sânat.

¹⁸ Mo a nâinâ itâ sâbap? Gâ nângâm pâlatân zemgigap. Nâ ko buku orotñâ zemnigap. Nângâm pâlatân buku orotñâ buñâ, zo tirâpnona ikpâ. Oi nâ buku orotñangât nep tuum nângâm pâlatânngât bonñâ tirâpgobat. ¹⁹ Anutu kânok ândiap, den zo nângâm kwâtâtemat. Gâ zo yatâ nângâm kwâtâtem sumbengât singi uan sâmat. Ka zitâ sâ nângâ. Wâke zinâ zo yatâ nângâm Anutugât kengât op sânamzin sâmbumap. ²⁰ Gâ a um kwamen, nângâm pâlatân sot buku orot buñâ. Nângâm pâlatân zo yennâ.

Abaram sot Rahaba zet nângâm pâlatân op bonñâ muyagiwet.

²¹ Nângâm pâlatân bonñâ zorat sa nângâ. Sâkunñâ Abaram, zâkkât nanñâ Kembugât singi sâm kumbat sâi Anutuñâ nângi tosanâ buñ oip. Zo orot mâmenangât yatâ oip. ²² Oi itâ nângâ. Abaramgât nângâm pâlatân zo orot mâmenandâ bekñan meip. Oi nângâm

pâlâtânâ târokwaî patâ oip. ²³ Oi zorat Abaramgât den kulem nâi itâ ziap, “Abaram zâk Anutugât diñâ nângi bon oipkât Anutuñâ zâkkât nângi târârak oip.”

Oi zorat Abaramgât itâ sâwe, “Zâk Anutugât buku kânok.” ²⁴ Iknek. Anutu zâk a nâi nângâm pâlâtânñangârâk egi tosanâ buñ mân upap. Egi buku orotñangât nep mâpot tuugi tosanâ buñ upap.

²⁵ Oi yatik narâk nâin Anutuñâ Kanaan hân zo Isirae zengât singi sâi lan mâman ambân Rahaba, zâknâ Anutugât den nângi bon oi Isirae a zagât hân ek mânângârâwet, zet zâkkâren gâitâ buku otzikâm tik mâtâp zâpari âiwet. Rahaba zâk buku orotñangât nep tuugipkât Anutuñâ nângi tosanâ buñ oip. ²⁶ Zorat itâ ziap. Sâk zâk kaapumñâ buñ op mumuñâ muyagemap, zo yatigâk buku orotñâ buñ oi nângâm pâlâtânâ zo mumuñâ opmap.

3

Nâmbâlamniñ galem utnat.

¹⁻² Bukurâpnâ, nen aksik patâ sâm tâpâkumen, zorat zengâren gâbâ donbepñâ um bâbâlan kwâkâzingâzingân nep tuunat mân sâbi. Nângânek. Den sâm kwâkâkwâkân narâkñan Kembuñâ kwâkâzingâzingân a nen den bâlinâ sâm ândimen, zorat hâuñâ yâmbâtñâ niñgâbap. Nen aksik patâ âsâbân sâm tâpâkumen. A nâinâ den bâlin mân sâbap, zâkkât a âlip, târârak sâsân. Yatâ zorân um sâkñangât âlip upapkât nep tuubap. ³ Bâu patâ biosi zen dinninâ lubigât lâuziñan tâk kâtik pamen. Zo pam kwâkñan tap mem purikgurik tuugindâ âime. ⁴ Wangâgât yatik nângâme. Zen patâ oi pibâ kâtikñandâ kom alei âime. Oi mâbugwâbure tuutuunâ mâiktârâ zo mem mâburine mâtâp âiainâ dâp âimap. ⁵ Oi a nâmbâlam zo yatik mâiktârâ, zo kut nâi nâi yâmbâtñâ op zâimap.

Nânge. Kârâp zâk mâiktârâ. Yatâ zorân hibugân pâindâ sem nanğamap. ⁶ Nâmbâlamziñ zo kârâp yatâ. Zâknâ sâk toren walâzingâm bâlinangât mam op nep tuumapñâ um sâkniñ sumunkomap. Oi

ândiândiniñâ oi semap. Zikñâ ko sim kârâbân gâbâ kârâp sâugi semap. ⁷ Zuu top top saruin sot hânân sot nii, mulum, zo anâ mem sândukñan kwatzingâmen. ⁸ Nâmbâlam ko a nâinâ dap op mem sândukñan kwâpap? Zâk âkonñâ buñâ, purikgurik op bâlinâ memap. Mulum kâtik, kwaru yatâ. ⁹ Nâmbâlamniñandâ Kembu Ibâniñ sâm âlip kwapmen. Oi nâmbâlamniñandik a Anutugât holi tobat sâmbâlin kwatzingâmen. Lâu zobik den âlip sot bâlinâ gemap.

¹⁰ Bukurâpnâ, yatâ zorân mân dâp uap.

¹¹ Dabân yatâ too sinñan zobigâk naamñâ sot kâlakñâ mâpot gem gâbabot?

¹² Bukurâp, koserân dap yatâ kolin muyagibap? Mo samân dap yatâ zâlâli muyagibap? Mo saruñâ samñâ upap?

Nângânângâ uren gok sot âmbiren gok.

¹³ Zengâren gâbâ nângânângâ a mo nângâm upme, zo ândie? Zâk lumbenâ ândim orot mâme âlip muyagem ândei nângânângânangât topñâ muyagei a ikpi.

¹⁴ Oi zengât umziñan um kâlak sot um zâizâin zeî sâkziñ mem zâim den bon nângen sâne sarâ upap. ¹⁵ Nângânângâ mâtâp zo ubâ gâip mân sâsân. Buñâ. Nângânângâ zo hânân gokñâ. Ayân gok. Satañgâren gok. ¹⁶ Kâsa kâsa, um kâlak sot zâizâin zimbap, zo yatik kâsâp sot sumunñâ zo zem zâibap.

¹⁷ Nângânângâ uren gokñâ, zorânâ ko mâtâp âlip itâ muyagemap. Um salek, lumbenâ, sât lulu, buku orot sot singi âlipkât bonñâ nâmbutñâ. Um zagât mo sarâ ândiândin buñâ. ¹⁸ Lumbenangât nep tuume, zen arikñâ kâmitne târârakñangât bonñâ muyagezingâmap.

4

Sâknam nep tuum bon mân muya-muyagin.

¹ Zengâren kâsa sot kâmbam zemap, zo top wangât? Sâkkât âknâle zemap, zorân kâmbamgât nep tuumap. ² Zen um sâkkât âknâle op kut nâi mân mime. Kâmbam kom kâsa op kut nâi mân mime. Zen ninâu buñ ândime, zorat. ³ Oi zen kut nâigât ninâu sâmbâim ma ko mân

mime, zo ko umziñan den bâliñâ zeî ninâu sâme. Zen itâ nângâme, “Kut nâi zo muya-geñiñgi kâtigem um sâkñiñgât âkñâle zorat bonñâ muyaginat.”

Umniñandâ nâin nâin mân nângânat.

⁴ Haai, târotâro mânâmânângât zen. Hânân kut nâi nâi ziap, zorat siñgi ândibannâ Anutu kândât kuban. Zo nânge mo buñâ? Zorat nâi zâk hânân kut nâi nâi ziap, zo buku okñangâbapñâ Anutu kâsa okñangâbap. ⁵ Mo den kulem nâi ziap, zo nângâne yen opmap? Den zo itâ, “Umniñan Kaapum pâip, zo zâkkât siñgiyâk ândibap kâtigemap.”

⁶ Den kulem nâi ko itâ ziap, “Tânñangonângon, zo donbep niñgâmap.” Zorat den nâi itâ ziap, “Anutu zâk a zâizâiñ zengât tân kwâkâmap. Ka a ziñangât nângâne gemap, zo ko tânzân gozân goñ zo ziñgâmap.”

⁷ Zorat Anutu um topñan gigin op ândibi. Oi Satañ kâsa minñangâne birâziñgâm âibap. ⁸ Zen Anutu mâte okñangâne zâkoot zen mâte otziñgâbap. Bâliñ mâme a ambân, zen bâliñâziñâ sanjon birânek. Âi kom ga kom upme, zen umziñ sangone salek oik. ⁹ Zen topziñ nângâm biraññâ isem umbâlâ upi. Girânziñâ zo melân umbâlâ upi. Oi sâtâzeziñ zo melân girâp ise bi. ¹⁰ Kembugât mâtenñan umziñ diim ge ândine zâkñâ mem zaatziñgâbap.

Kembu mân walâm ândinat.

¹¹⁻¹² Bukurâpnâ. Gurumin den mariñâ sot sâm kwâkâkwâkân a kânok ândiap. Zâk zângobap mo kubikziñgâm birâziñgâbap, zorat imbanñâ zemñangap. Zen ko sâm bâliñ mân upi. Nâi zâk bukuñâ sâm bâliñ kwap hâuñangât den sâbap, zâkñâ gurumin den sâm bâliñ kwap kândanbap. Gâ gurumin den sâm bâliñ kwap kândanban zo ko sât luluj a mân op, sâm kwâkâkwâkân a upan. Gurumin den mariñâ sot sâm kwâkâkwâkân a kânok ândiap. Zâk zângobap mo kubikziñgâm birâziñgâbap, zorat imbanñâ zemñangap. Gâ wangandâ bukugangât den hâuñâ sâban? Zo Kembugât nep.

Kembuñâ nângâniñgi kut nâi utnat.

¹³⁻¹⁶ Bâi, itâ nângânek. Zen itâ sâme, “Itârân mo mukan kamân zoren âi kut nâi nâi angâgwanğâ op kât sikum mem ândeindâ kendon zi âki âburinat.” Zen zâizâiñ den sâm sâkziñ mem zâime. Zâizâiñ den zo bâliñâ. Mukan zo mo zo muyagibap, zo zen mân nânge. Mo ândiândiziñâ zo dap yatâ? Zo kaapum yatâ. Zo mâik nâi muyagem zorânak buñ upap. Zorat itâ sânetâ dâp upap, “Kembuñâ nângâniñgi wâgân ândim yatâ mo yatâ utnat.” ¹⁷ Nâi zâk mâtâp âlipñâ zo ekñâ lan birâbap zo ko tosa muyagibap.

5

A kât sikumgât âkñâle upme, zengât den.

¹ Kât sikum a zen sâknam muyageziñgâbap, zorat kânñan isem umbâlâ utnek. ² Irâ sikumziñ alâgem buñ upap. Oi pet hâmbâziñ mem ândime, zo hângât siñgi. ³ Narâk pânkânok oi zen sikum motziñ minduwe, zo birâbi. Goide kât sot kâtziñâ zo bâliñ opñâ hân oi zorânâ topziñâ sapsubap. Kârâpñâ yatâ zingesei sâknam nângâbi. ⁴ Nângânek. A nepziñ hibuk urine kâitzângom nep sângân diim gei zingâwe. Oi kâlamziñan bon mimiñ nep tuuwe, zen yatik otziñgâne isene sumbem kâwali a zengât Kembu kindapñan giarip. ⁵ Sikum a ziñ hânân sâknam kâbâ yâmbât buñ ândim âkñâliwe. Nen bâu nalem zingindâ nem lâmbatne zângom om nimen. Zen zo yatâ sii nalem patâ nem ândimñâ kâmbamgât siñgi op narâk patin bâu yatâ zângom tâmbetzângobi. ⁶ Sikum a ziñ a târârak diñâ sâm kwâkâm lan kâmbamân parâwe. Zâk sâkñangât hâuñâ mân sâip.

Sâknam kwâkñan ândim Kembu patâniñ gâbap kât mambât ândinat.

⁷ Bukurâpnâ, zen Kembu gâbap kât mambât âkon buñ ândibi. Nânge. Nep mariñâ nâiñâ nep kârâm kâmit nalem bonñâ âsagibap kât mambât ândimap. Oi maa sot map dâbâk oitâ bonñâ lâmbatpapakât nângâm ândimap. ⁸ Oi Kembugât narâkñâ pânkânok uapkât zen

âkon buñâ mambât ândim umziñ tângune kâtigibap.

⁹ Bukurâp, zen a torenñâ mân sâm bâliñ kwatziñgâbi. Kuk den mân dâzângobi. Patânâ gam hâuñâ ziñgâbapkât. Nângânek. Patâniñâ zâk hângi kândâtñan ga kinzap.

¹⁰ Bukurâpnâ, Propete Kembangât sâtkât den sâwenâ sâknam kwâkñan ândim kâtigiwe. Zengât mâtâp zo lânbi. ¹¹ Nânge. Sâknam kwâkñan kâtigem ândiwe, zengât nângindâ âlip uap. Hiobe zâk sâknam kwâkñan ândim mân loreip. Zâkkât den siñgi nânge. Oi Kembuñâ um nângâm bet kut nâi nâi âlipñâ pindip, zo nânge. Kembangât tânzângozângonj sot buku orotñâ patâ ziap.

Sâm kâtik den.

¹² Bukurâpnâ, den nâi zi sa nângânek. Zen sumbemân mândâm den sâm kâtigime. Zen hânân kwap den sâm kâtigime mo kut nâi nâiyân kwap den sâm kâtigime. Zo mân upi. Zen dinziñâ perâkñakkât bonñâ perâkñagâk âsagibap. Mo buñâ sâne buñ upap. Zo tosa muyagibegât yatâ upi.

Mâsek zine kut nâi upi.

¹³ Zengâren gâbâ a nâiñâ sâknamân ândibap, zâk Anutugâren ninâu sâbap. Nâi zâk sâtâre op ândibap, zâk mâtâmâtâpâse kep mimbap. ¹⁴ Zengâren a nâi mâsek upap, zâkñâ Yesugât kâmut a sâtñâ sâi gam zâkkât op ninâu sâbi. Oi Kembangât kot sâm kelâk too sanjonñangâbi. ¹⁵ Zen nângâm pâlâtânân ninâu sâsân, zorân mâsekñâ kubikpap. Kembuñâ a zo tângoi âlipñâ upap. Tosanâ oip, zo gulipkubap. ¹⁶ Zorat zen âlip upigât bâliñâziñâ sapsun ninâuñâ tânagobi. A târârak nâi ninâu sâi imbanjoot upap. ¹⁷ Propete Elia, zâk a nen yatâ. Zâk map mân gibapkât kâtigem ninâu sâip. Ninâu sâi kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok zorat umñan map mân gem zeip. ¹⁸ Oi bet dum ninâu sâi sumbemân gâbâ map gei hânân kut nâi nâi kâmñâ takip.

Gulip orotñâ zo diiziñgâne gabi.

¹⁹⁻²⁰ Bukurâp, zengâren gâbâ nâi zâk den bonñâ zorât mâtâp, zo birâm walâm

ari buku nâiñâ diigi âburem gâbap, zo ko zâk itâ nângâbap, “Nâi zâk bukuñâ mâtâp bâliñan gâbâ diimñâ Anutugâren pâi Anutunâ a zorat tosa donjap gulipkubap. Oi a zo um dâpñâ mumunangât siñgi oibân gâbâ mâkâbap.”

Zo yatik.

Ekap kânok Peteronâ kulemguip.

Mâsop den.

¹ Petero, nâ Yesu Kristo zâkkât Aposolo ândiannâ Anutuñâ a diizingip, Ponto, Galata, Kapadosia, Asia sot Bitinia hânân osetboset ândie, zengât ekap zi kulemguan. ² Anutu Ibânâ nângi zeipkât gâsum sâlâpzângoip, zen Kaapumñâ um hâlâlu kwatzingâbap sot Yesu Kristogât diñâ lunetâ zâknâ zengât op moipkât um salek kwatzingâbapkât diizingip. Zengâren um lumbenâ sot tânzângozângoñ patâ op sambâlem zim-bap.

Sumbemân kut nâi âlip zorat sâtâre ut-nat.

³ Nen Anutu, Kembuniñâ Yesu Kristo zâkkât Ibâ, zâk sâmb âlip kwâknangânat. Zâknâ Yesu Kristo mumunân gâbâ mânggeipkât tânnângom um bâbâlan op ândiândi bonñangât nângâm nângâm ândinatkât mânginingip. ⁴ Oi sumbemân nengât singi kut nâi zinziñ kâtik, buñ orot buñâ, zo pâi nengât mambâtningâm ziap. Zo minatkât yatâ otningip. ⁵ Anutu zâk imbanâñootñâ galem otningip nângâm pâlâtân kwâknangâm ândeindâ gâtâm narâk âki kubikkubikkât bonñâ muyag-ibap.

⁶ Zen zorat sâtâre op ândie. Narâk pânkânok ziren Anutuñâ sâi sâknâm sot kâbâ yâmbât top top sot umbâlâ kwâknân ândine zorânâ mâsikâzingâbap. ⁷ Zorat den nâi sâbâ. Goide kât zo yenñâ, kârâbân pane sei topñâ muyagime. Zengâren yatik topziñ âsagibapkât sâknâm sot kâbâ yâmbât âsagezingâmap. Nângâm pâlâtânziñ bonñâ mo buñâ, zorat topñâ muyagibapkât âsagime. Zen nângâm pâlâtânziñ zo bonñâ, zorat sâknâm kwâknân ândine Yesu Kristo gâbabân zengât sâtâre sot sâmb âlip zo muyagibap. ⁸ Zen Yesugât holi tobat mân igâwenâ umziñ zâkkâren kinmap. Oi narâk ziren sinziñ mân

igâwenâ nângâm pâlâtân kwâknangâm ândie. Oi zorat sâtâre patâ, zo anâ mân nângânangân, zo nângânangâme. ⁹ Nângâm pâlâtânziñangât bonñâ, um dâpziñ sumbemân zâizâiñ, zorat mâte otzingapkât sâtâre ue.

Propete zen den kânñan sâwe, zo bon muyageip.

¹⁰ Propete ziñ Anutugâren gâbâ tânzângozângoñâ zi dap dap muyagibap sâmb zorat topñâ mâsikâm ândim gawe. Oi a narâk ziren ândien, nengâren tânzângozângoñ zo muyagibapkât den kânñan sâwe. ¹¹ Propete ziñ itâ sâwe, “A bâliñan gâbâ mâkâningâbapkât sâsân, Kristo, zâk âsagem sâknâm nângâmñâ ko neule âsâknân zâi mem ândibap.” Kaapumñâ den zo umziñan pâi zen narâk ikâ zoren mo dap yatin Kristo zo yatâ muyagibap sâmb, nângâm ândim gawe. ¹² Oi den sâwe, zorat bonñâ ziñan buñâ, nengâren muyagibapkât sâsân, zo sâmb muyagiwe. Oi narâk ziren den zorat bonñâ muyageip. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ sângongui sumbemân gâbâ gem Kembugât singi a mam otzingi singi âlip dâzângowe. Singi âlip zo den bonñâ. Oi sumbem a ziñâ den zorat topñâ iknatkât nângâm ândiwe.

Ândiândi sângiñâ zo kândâtkubi.

¹³ Zorat zen um nângânangâziñ kubik um kendon ândibi. Oi Yesu Kristonâ muyagemñâ tânzângebap, zorat nângâm nângâm um bâbâlan op mambât ândibi. ¹⁴ Ândiândi sângiñâ sot lan gulip ândiândiñ mem ândiwe, zo narâk ziren mân mem ândibi. Buñâ. Anutugât diñâ lum ândibi. ¹⁵ Um hâlâlu mariñandâ diizingipkât zen zâk yatâ târârak op ândibi. ¹⁶ Kembugât den nâi itâ kulemgune ziap, “Nâ târârak ândiangât zen târâragâk ândibi.”

Yesu Kristogât gilâmñandâ sângânin meip.

¹⁷ Zen Ibânin sâmb mâpâsime, Anutu zâk hâtubâtu mân opmap. Ândiândiniñangât tobatniñâ nângâm dinniñ sâmb kwâkâbap. Zorat zen kwande ândim hurat kwâknangâm

ândibi. ¹⁸ Zen itâ âlip nângâme. Nen sâkurâpnîjâ zengât mâtâp lân ândeindâ kut nâi yennâ, goide kât yatâ, zorân mân sângânîj meip. Bunâ. ¹⁹ Kristogât gilâmñandâ sângânîj meip. Zâk râma gwamñâ sâkñâ âlipñâ zo yatâ op ândeip. ²⁰ Anutu zâk mârûmñan hân kombânâ mân muyageibân nep zo nanñâ sâm pindip. Nânñangât muyamuyagiñ ko bet narâk murukñan zi nengât op muyageip. ²¹ Zâkñâ nen Anutugâren târokwatniñgip. Anutuñâ mumuñan gâbâ mângim neule âsakñâ giñangi giarip. Zorat nen Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândien.

Den singi âlipñandâ mânginiñgip.

²² Zen den bonñâ lunetâ um dâpziñ salekkoip. Oi buku bonñâ upigât yatâ muyageip. Zorat umñâ gâsâyagom ândibi. Umziñ nep zoren pane buku orot âsagem kâtigibap. ²³ Zen âsaâsagiñ unjakñâ. Buñ orotñan bunâ, mân buñ orotñâ. Anutugât den ândiândiñ sot zinziñ kâtik, zobâ muyagiwe. ²⁴ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “A zen hibuk yatâ. Oi neuleziñ zo hibuk neule bâlonñâ yatâ. Hibuk neule zo âmbârângâm gemap. ²⁵ Anutugât den ko zo zinziñ kâtik. Zo zem zâimâmbap.”

Singi âlip den dâzângowe, zo ko zi.

2

Nen Yesugâren pâlâtân op kâtiginat.

¹ Zen bâliñâ sot sarâ sot kâsâp, umân pâpan, mem ge kwâkwat den zo birâm nanğâbi. ² Birâmñâ katêp mâik namgât otziñgâmap, zo yatik zen um dâpziñangât nalem, Anutugât den, zorat yatik otziñgâbap. Zo nemñâ singi âlibân lâmbat kâtigem kinbi. ³ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Kembunâ tânzângoi nângâm âkñâle urâwe, zorat op zâkkât den nângâmñâ lunam upi.

⁴ Kembuniñâ Yesugât den nâi itâ ziap. Zâk mirâ kunkunñâ ândiândiñ. Anâ ek birâne Anutuñâ zâkkât nângi zari mem sâlâpkoip. ⁵ Zorat zen hâmba ândiândiñ op zâkkâren târokwap kin zâimñâ Kaapungât

namâ upi. Oi Kembugât tirik namâ galem a yatâ umziñâ Kembugâren pane zeî kore okñangâbi. Zo Yesu Kristogât op nângi âlip upap. ⁶ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Nângâ. Nâ Sion bâkñan, Yerusalem kamânân kunkun nâi kwânângan. Kunkun zo gâsum sâlâpkuwan, zo sângân patâ. Anâ zâkkâren nângâm pâlâtân kwapi zo ko mân kwakpi.”

⁷ Oi zen zâk nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândime. Zen zâkkât nângâne bonñâ uap. Ka a nâmbutñâ nângâm pâlâtânziñ bunâ, zengât itâ sâip, “Mirâ tuutuun a kunkun ek âkon op birâwe, zorân kunkun zinziñ kâtik op kinzap.”

⁸ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “A zen kunkun zoren kom tâmbetagobi.”

A singi âlip birâmñâ zoren kumbigât sâsân zo, zen yatâ upme.

Nen Anutugât kâmut urâwen.

⁹ Zen ko Anutugât kâmut gakânâ sot tirik namâ galem a gakânâ sot târârak a ambârâpnâ. Yatâ zo zen ko nâtâtigân gâbâ diiziñgâm ga âsakñan zâmbarip. Kut nâi nâi âlipñâ opmap, zorat singi den sâne lan kârâbapkât gâsuziñgip. ¹⁰ Zen mârûmñan zâkkât a mân urâwe. Narâk ziren ko Anutugât a kâmut ândie. Mârûmñan kwakmak ândiwe. Zi ko tânzângoi ândie.

Bâliñâ kândâtkom ândinat.

¹¹ Bukurâpnâ, nâ dâzângua nângâne. Zen hânân kwande sot lomba ândimeñâ um sâkziñangât âkñâle bâliñâ zo kândâtkubi. ¹² Wangât, um sâkziñangât âkñâle bâliñâ zo um dâpziñangât kâsa yatâ uap, zorat. Yatâ ândimñâ um kâtik osetziñan târârak ândibi. Yatâ ândine um kâtik a ziñâ zengât lan bâliñ mâme sâmñâ topziñ ek nângâmñâ Anutuñâ takâbabân orot mâme nepziñangât Anutu sâm âlip kwâkñangâbi.

A kutâ zengât den lunat.

¹³⁻¹⁴ Kembugât op a kutâ sot a sâtnâ top top zengât sâtziñ lubi. A kutâ patâ ândiap, zâkkât sot hângât galem a zâmbarip, zengât den kâtik ârândân lubi. Ziñâ bâliñ mâme a hâuñâ ziñgâbigât sot a

âlipnâ ândie, zen sâm âlip kwatzingâbigât sâm zingip. ¹⁵ Zen ko nep âlip zi tuumnâ a um kâtik sâm gulip muyagime, zengât den mem gei pambigât Anutuñâ sâm zingap. ¹⁶ Zen olanzingipkât dumun buñ ândie. Oi ândiândi zorânâ bâlinâ mân ekap kubap. ¹⁷ Târârak ândim Anutu kore oknangâbi. ¹⁸ Zen a aksik zengât nângâne giginâ mân upap. Bukurâpziñ umziñandâ gasâzângoi ândibi. Anutu hurat kwâknangâm ândibi. A kutâ patâgât sât lum ândibi.

Kore a, zengât den.

¹⁹ Kore a, zen patârâpziñ hurat kwatzingâm sâtziñ lum ândibi. A patâ âlipnâ sot sânduk ândiândiñ, zenâk buñâ. Kârâpnâ ândiândiñ, zen ârândân sâtziñ lum ândibi. ²⁰ Zen Kembedgât nângâm âlip utnetâ lañ sâknâm zingâne âkon den mân sâm ândine ko Anutuñâ zengât nângi âlip upap. ²¹ Ka zen tosa muyagine lapitzingâne Anutuñâ dap yatâ nângi âlip nâi upap? Zen târârak ândim kâmbam zingî hâuñangât den mân sâm ândine Anutuñâ zengât nângi âlipnâ upap.

Yesugât mâtâbân lân âinat.

²² Zen yatâ upigât sâm zingip. Wangât, Kristo zâk yatik zengât op sâknâm nângâm kândom otzingip. Oi zen mâtâp zo ekñâ yatik lân âibi. ²³ Yesu zâk bâlinâ mân oip. Sarâ lâunân gâbâ mân gâip. ²⁴ Zâk sâm bâlin kwâknangâne hâuñâ mân sâip. Sâknâm pindâne hâuñangât den mân dâzângoip. Buñâ. Den sâm kwâkâkwâkân nep bonñâ tuumap, Anutu, zâkkâren nângâm pâlâtân kwâknangâm ândeip. ²⁵ Nengât bâlinandâ zâkkât sâknâ kwâknân zari poru nâgân mem zâi moip. Nen bâlinâ birâm ândiândi târârak ândinatkat yatâ oip. Zâkkât useñâ zorân zengât use zo gulipkoi sopei âlipziñ urâwe. Zen râmâ yatâ lañ gulip ândiwe. Narâk zi ko um dâpziñangât galem a, Yesu, zâknâ diizingi zâkkâren ga ândie.

3

A ambân zengât den.

¹⁻² Ambân zengât yatik sâbâ. Zen abârâpziñ zengât giginâ ândibi. Oi

abârâpziñ nâmbutñâ zen Kembedgât den kom ândine zen den mân dâzângomñâ diim gem ândine abârâpziñ zengât orot mâme âlip zo ekñâ umziñ melânbi. ³ Ambân zen sâkkât neule kâukziñ mem kubik kwâlâk sângân zâizâiñ gânduziñan pame sot hâmbâ neule âlip mem ândime, zorat nângâne yenñâ upap. ⁴ Neule bonñâ zo itâ. Umziñan tik zem muyagemap, zo neule zinzî kâtik muyagei Anutuñâ nângi zâizâiñ upap. Um lumbe sot um sânduk ândiândiñ, zorat san. ⁵ Kembedgât singi ambân mârûmñan ândiwe, zen neule zo mem ândiwe. Oi Anutugâren nângâm pâlâtân kwâknangâm ândim abârâpziñ sâtziñ lumarâwe. ⁶ Seranâ Abaramgât den zo lum ândeip. Oi patânâ sâm ândeip. Oi zen kut nâi nâi âlipnâ opñâ kenñâ buñ ândim Seragât bârarâp op ândibi.

⁷ A zengât yatik sâbâ. Ambân zen imbanâziñ giginâ. Zorat op ambirâpziñ zen nângâmnik kut zo otzingâm ândibi. Oi ândiândi kâtikât ârândân ândibigât sâip. Zorât a ziñ ambirâpziñ gâlem otzingâm ândibi. Yatâ op ândine ninâuziñâ pânsâsân buñ, hâlâluyâk zâibap.

⁸ Oi mâpot sâbâ. Zen aksik patâ umziñ diim gei um kânok op um sândugân ândibi. A torenñâ, zengât bukurâpniñâ sâm umziñandâ gâsâyagom lumbenâ op um nângânângâyân ândibi. ⁹ A ziñ kut nâi bâlinâ otzingâne hâuñâ bâlinik mân otzingâbi. A ziñ sâm bâlin kwatzingâneta hâuñâ sâm bâlin den mân dâzângobi. Buñâ. Zen sâm âlip kwatzingâbi. Anutuñâ mâsop minzingâbam diizingipkât a mâsop minzingâbi.

¹⁰ Zorat Kembedgât ekabân den nâi itâ zaip,

“Nâi zâk ândiândigât âknâlemap sot narâk âlip muyagibapkat nângâmmap, zâk lâunâ galem oi den bâlinâ mân takâbap. Oi lâunân gâbâ sarâ den mân gâbap. ¹¹ Bâlin top top zo kândâtkom kut nâi nâi âlipnik upap. Oi lumbenâ mâtâp kârûm muyagem nepñâ tuubap. ¹² Kembedgât a târârak zen zingiri âlip opmap. Konsâm mâtâpâsime, zorat kindapkwap tâpmap. Bâlin

mâme zen ko Kembunâ zingitnâ kâsa otzingâm ândimap.”

Sâknamgât den.

¹³ Zen ko kut nâi âlipnangât nângâm nep tuum kâtigem ândine anâ dap dabân tâmbetzângobi? ¹⁴ Bâlin mâme a nâmbutnâ zîng kâsa otzingâne sânam kwâtkwât mân upi. Orot mâme âlipnangât sâknam kwâknan zâibi zo ko Anutunâ zengât nângi âlip upap. Kâmbam zângonam utne sânamziing mân sâmbubap. Kenngât mân upi. ¹⁵ Umziing mem kubikne Kristonâ ko kembuziing ândibap. Oi nângânângâziingandâ Këmbugâren nângâm ândime, zorat mäsikâzingâne um bâbâlan op topnâ sapsubi. ¹⁶ Oi den zo mulunângen sâmnâ umziing bâlinâ nâi mân muyagei sâbi. Hurunângen sâne âlip upap. Yatâ utne Kristo sot pâlatân op ândim kut nâi nâi upme, zorat sâmbâlin kwatziingâme, a zo zen sarâziingât top muyagei ek anjun upi. ¹⁷ Kristogât singi a zen kut nâi nâi âlip op ândine Anutunâ nângi âlip oi kâmbam sot tâk namin zâmbanbi, zorat nânga âlip uap. Ka bâlin utne sâknam zingâbi, a zo zengât nânga giap.

¹⁸ Kristo zâk târârak op ândimnâ a nâmbutnâ zengât bâlinâziingân opnâ sâp kânok moi âkip. Târâraknandâ gângonâ nenngât op yatâ oip. Nen Anutugâren nâmbanbapkât sâk sot ândeip, zo kune moip. Ka Kaapum sot ândei ko mângei zaarip.

Noa ândei ândiwe, zengât den.

¹⁹ Yesunâ Kaapum sot ândimnâ um dâpziing tâk namin zeip, zengâren âim singi âlip dâzângoip. ²⁰ Zen mârurnan Noa zâk wangâ tuum ândei Anutunâ um lumbenâ otzingâm, a zo, zen diing lubigât mambâtzingâm ândei diing birâwe. Oi a ambân bituktâ, nâmburân karâmbut yatâ, zenak wangâyân zâine toonâ mân gwâkâzingi ândiwe. ²¹ Too uurup taki Noa sot a ambân gakânâ wangâyân zâim hâlâlu ândiwe. Oi too uurup patâ zorat dâpnâ toonâ too sanngonzingâme yatâ. Too zo sâkziing gwapwap zo mân sanngobapkât upmen. Bunâ. Yesunâ mumunân gâbâ zaripkât opnâ zen Anutu mâtenan

hâlâlu sot tosanâ bun kinbigât too sanngonzingâmen. ²² Yesu zâk sumbemân Anutugât âsan bongen zâi ândiap. Zoren ândei sumbem a zâizâing sot imbanâziingoot aksik patâ zen zâkkât giginâ ândie.

4

Yesunâ sâknam nângip, yatik nângâmjâ bâlinâ birânat.

¹ Kristo zâk sâknam nângip. Zen zo yatik upigât Kristogât nângânângâ yatâ upi. Oi itâ nângâbi, “Nâi zâk sâknam nângâmjâ bâlinâ kândâtkubap. ² Oi sâk sot ândiândiing narâk ziap, zoren sâkkât âknâle bâlinâ zo mân lumnâ Anutugât denâk lum ândibap.” ³ Mârurnan itâ op ândiwe. Lan ândiândiing, âknâle bâlinâ, too kâtik nem um gulip orot, nalem nemjik ândiândiing, lopio sarâ kore oknangâwe. Zen kut nâi nâi zo um kâtik a zen sot op gawe. ⁴ Oi narâk ziren um kâtik a zen sot lan gulip mân ândimegât nângâne nâi oi sâmbâlin kwatziingâme. ⁵ Nâran ko ândiândiing sot mumunâ, nenngât den sâmb kwâkâbapkât sâsânâ, Anutu, zâkkât mâtenan pindiing sâmb kin topziing sâmb muyagibi. ⁶ Oi topnâ itâgât. Yesunâ a mumunâ singi âlip dâzângoip, zen mârurnan hânân sâk sot ândim mumunangât singi ândiwe. Ka Yesunâ moip, narâk zoren singi âlip dâzângoi um dâpziing sumbemân zâim ândiândi kâtik ândibigât mâtâp âsageip.

Narâk pânkânok uapkât buku op berân miangânat.

⁷ Hânân kut nâi nâigât narâknâ âkâbam uap, zorat zen um hâlâlu sot um wâgân kin ninâugât bâbâlan upi. ⁸ Oi umziingandâ gâsâyagom ândibi. Umziing zo nep zoren pane zeip kâtigibi. Yatâ op ândine tosa birâbirân zengâren âsagibap. ⁹ Zen âkonâ bunâ, buku orangâm ândibi. ¹⁰ Anutunâ zen singi âlipkât imbanâ top top zen zingip, zo anâ anâ zemzingap. Zo mulun mem ândim tânagom ândibi. ¹¹ Nâi zâk singi âlipkât minduminduyân den sâbap, zâk Këmbugât den zorik sâbap. Nâi zâk bukurâpnâ kore otzingâbapkât sâmb pindip, zâk nep zo tuum ândibap. Zo Anutunâ imbanâ pindi tuubap. Zen yatâ utne

Yesu Kristonâ tânzângoi ândimegât a zen Anutu mâpâsem sâmb âlip kwâkñangâbi. Zâkkâren neule âsakñâ sot imbanâ zeipñâ zem zâimâmbap. Perâkñak.

Yesugât op sâknam nângâmñâ umâlep muyaginât.

¹² Bukurâpnâ, zengâren sâknam kârâpnoot muyagem ziap, zorat op mân pârâk pambi. Sâknam zo zen mâsikâzingâbapkât âsagiap. ¹³ Kristo sâknam nângip, zen yatik nângâm ândie. Oi bet zâkñâ neule âsakñoot muyagei zâk sot sâtâre patâ upi. ¹⁴ Zen Kristogât a op ândiegât sâmb bâlin kwatzingâne nângâne âlip upap. Wangât, neule âsakñâ mariñâ, Anutugât Kaapumñâ, zâk zen sot ge ândiap, zorat. ¹⁵ Zengâren gâbâ a nâinñâ den ku mo kâmbu mo a ku mo zâizâin op sâi ko zorat hâuñâ sâknam mem anjun upap. ¹⁶ Ka zengâren gâbâ nâi zâk Kristogât a op târârak ândiapkât kâmbam mo tâk namîn pane zorat nângi anjunoot mân upap. Bunâ. Zâk Kristo sâknam nângip yatik sâknam nângap, zorat Anutu sâtâre okñangâbap. ¹⁷ Nângâne. Anutunâ top lâkulâku nep zo arâpnâ nengâren topkwap tubapkât narâkñâ mâte uap. Nep zo nengâren topkwap tuum âimñâ singi âlip birâme, zengâren tuum dap otzingâbap? ¹⁸ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Hâuñangât den sâsân narâkñan a târârak zing sumbemân bagibaginâ, zo yâmbâtñâ oi ko bâlin mâme sot singi âlip birâme, zen dap upi?”

¹⁹ Zorat Anutunâ nângi âlip oi sâknam kwâkñan zâibi, zen âlip orotñangât nep tuum ândim Kembunâ tânzângobapkât um bâbâlan op mambât ândibi. Wangât, Kembugât den zo kâtigemap, zorat.

5

A sâtñâ ândiândigât den.

¹ Zengâren galem a ândie, zen nâ galem a bukuzinândâ den dâzângobâ. Kristonâ sâknam nângip, zo sinnâ bonñandâ egâwan. Oi ândimñâ zâk sot neule âsakñâ mimbat, zorat op ko nâ den zi dâzângua nângâne. ² Galem a zen Anutugât râma

kâmut zi galem otzingâbigât sâmb zingip. Zo um yâmbât bunâ, um bâbâlanâk galem otzingâbi. Nep yatâ zo tuum kât sikum mimiñangât bunâ, nep zorat umzin kiri tuubi. ³ Oi a kembu otzingâm bunâ. Zinâ râma kâdom otzingâm mâtâp âlipñâ zo tirâpzângobi. ⁴ Yatâ op ândine ko gâtâm râma galem a patânâ gam sângân neulenoot, zinzin kâtik zo zingip mem ândibi.

⁵ A sâk wâgân ândime, zen yatik dâzângobâ. Zen a patâ zengât giginâ ândibi. Oi zen aksik patâ nepkât sângum, kutñâ um giginâ, zo lapñâ kore orângâm ândibi. Zen nânge. Kembugât ekabân den nâi itâ ziap. “Anutu zâk a zâizâin kâbakñezingâmap. Ka a um giginâ ândime, zen tânzângomap.” ⁶ Zorat op ko zen um gigin op ândim Anutu imbanâ mariñâ, zâkkâren pindiñsâm ândibi. Yatâ utne nângi narâk mâte oi zâkñâ tânzângobap. ⁷ Kut nâi nâigât nângâ kwâkâ upme, zo Anutugât bikñan pam birâbi. Zâk umñâ zengâren kinzap. Zâkñâ on galem otzingâmap. Zorat nângâ kwâkâ mân op ândibi.

Um wâgân ândibi.

⁸ Zen um kendon ândim gasâzin kârâm ândibi. Kâsazin Satan, zâk zuu kâtik Laion yatâ op nâi mo nâi zibâ sâmb âi takâm, ga takâm obândimap. ⁹ Oi zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm kâtigem kin, Satan zâk kânzâratñangâne âibap. Oi itâ nângâbi. Bukurâpzin hân dâp zengâren yatik sâknam sot mâsimâsikâ muyagem ziap. ¹⁰ Oi Anutu, tânzângozângon mariñâ, zâk neule âsakñâ zinzin kâtik zo zemñangap, zâkñâ zen Kristo sot pâlâtân op ândiegât neule âsakñan bagibigât diizingipñâ sâi narâk pânkânok sâknam nângânetâ ko melân kubikzingâmñâ mem kâtikñan kwatzingâbap. ¹¹ Yatâ mo yatâ tuubapkât imbanâ zo zâkkâren zeipñâ zem zâimâmbap, kâtikñâ. Zo perâkñak.

Den murukñâ.

¹² Nâ den zo Siliwano dukua ekabân kulemgum zingap. Nâ zâkkât nânga buku bonñâ uap. Zen um bâbâlan op singi âlip mem kâtigem ândibigât den

pâŋkânok zi dâzâŋguan. Itâ nâŋgâm ândibi. Singi âlip nâŋgâm ândiwe, zo Anu-tuŋâ tânzâŋgozâŋgoŋaŋgât den bonŋâ. Zorat zen zorat umŋan bagim kâtigem kinbi.

¹³ Kembuŋâ gâsuziŋgip, yatik Babilon kamânân ândie, zeŋgâren kâmutŋâ gâsuziŋgi ândie. Oi zo ziŋ zeŋgât nâŋge. Oi nannâ Mareko zâk ârândân. ¹⁴ Zen buku buku op luyangâbi.

Kristogât singi ândie, zeŋgâren um lumbe zimbap.

Zo yatik.

Ekap zagât Peteronjâ kulemguip.

Mâsop den.

¹ Simonj Petero, Yesu Kristogât kore a sot Aposolo, nânjâ nen sot târârak marinjâ, Anutu sot kubikkubikniñjâ Yesu Kristo, zekâren nângâm pâlâtân kwatzikâm ândibigât diizingip, zengât ekap zi kulemgum zingan. ² Zen Anutu sot kembuniñjâ Yesu, zet sot pâlâtân op ândiegât um lumbenjâ sot tânzângozângonj walâwalânj zengâren zem zâibap.

Singi âlipkât bon muyagem âibi.

³ Yesu zâk imbanjandâ nen um hâlâlu sot târârak ândinatkat imbanjâ ningi ândien. Zo nen Anutugât tobat yatâ ândinat sot zâk sot neule âsakñan ândinatkat diiningâm zâkkât topñjâ muyageningi zâk sot pâlâtânj urâwen. ⁴ Zâk yatâ op umgât gom sambe patâ ningâbap, zorat singi sâip. Den zi nângindâ zorat bonjâ niñjan muyagei hânân âkñâlegât tâmbetagoagonj ziap, zo kândâtkom Anutu sot pâlâtânj op holî tobat kânok utnatkat sâip.

⁵ Zorat zen nângâm pâlâtânj kwâkñangâm ândie, zen kâtigine târârak ândiândizinj muyagibap. Târârak ândiândizinjandâ top nângânângâzinj muyagibap. ⁶ Nângânângâzinjandâ um kendon muyagibap. Um kendonjâ kâtikkâtiginjâ muyagibap. Kâtikkâtigizinjandâ singi âlip sot ninâugât bâbâlanj orotñjâ muyagibap. ⁷ Singi âlip sot ninâugât bâbâlanj upmenjâ buku op ândiândinj muyagibap. Buku op ândiândinjandâ tânagoagonj muyagibap.

⁸ Kut nâi zo aksik zengâren muyagem zei Kembuniñjâ Yesu Kristo sot pâlâtânj op ândim nep tuune bon buñ mân upap. ⁹ Ka nâi zâk kut nâi zo buñ ândibap, zâkkât itâ sâsânj. Zâk sinj bâpsâsânj sot um kâtik. Mârumñan sanjon kubigip, zo nelâmkoi ândiap. ¹⁰ Bukurâp, zen Kembunjâ gâsum sâlâpzângoip, zorat kâtigem Kembu sot pâlâtânj ândibi. Zo zengâren bon upapkat

kâtigibi. Zen yatâ op ândimñjâ mân lorem birâbi. ¹¹ Kâtigem op ândine kubikkubikniñjâ, Kembu Yesu Kristo, zâkñjâ diizingi sumbengât kinj topñjan bagim ândim zâimambi.

Petero zâk mumbapkât kânñan nângip.

¹² Zen den zo aksik kwâkâm zingâwe, zo nângan. Oi zen den bonjâ nângâmñjâ mem kâtigem ândie, zo nângâm lanj den zorik dâzângom ândibat. ¹³⁻¹⁵ Nâ hân sâk birâbatkat narâkñjâ itâ nângan. Zo mân kêrep uap. Den zo Kembuniñjâ Yesu Kristonjâ sapsun nigip. Oi nâ birâzinga den zo nângâm ândim zâibigât ekap zi zingan. Nâ itâ nângan. Nâ zi sâk sot ândim den zo dâzângom ândia dâp upap.

Peteronjâ Kembugât neule âsakñjâ egip.

¹⁶ Den singi dâzângowen, zo bonjâ. Zo den pat mo singi yennjâ a niñ nângânângâyân gâbâ mân dâzângowen. Nen Kembugât neule âsakñjâ sot imbanjâ igâwen. Zo yatâ ekñjâ imbanjâ sot takâtakânjâ zorat den singi dâzângowen.

¹⁷ Nen Yesu sot bâkñan tâindâ sumbemân gâbâ neule âsakñjâ zâkkâren gâi Anutu Ibânjâ sâm âlip den dukuip. Oi Yesugât itâ sâip, “Zi nannâ. Umnandâ zâkkârenâk kinmap. Zâkkât nânga âlip nâi uap.”

¹⁸ Nen zâk sot ârândânj tirik bâkñan zarindâ den zo sumbemân gâbâ gâi nângâwen. ¹⁹ Oi zorat nen Propete a zengât den nângindâ bon opmap.

Den zo kârâp âsakñjâ nâtâtigân âsagemap yatâ. Zen zoren ek ândine amirâ hansâbap. Oi umzinjan sângelak patâ, Yesu, zâkkât âsakñandâ maa yatâ âsagibap. ²⁰ Den patâ zi sa nângânek. Propete a, zinj kut nâi nâi gâtâm âsagibap, zorat sâm Kembugât ekabân kânñan kulemguwe. Zorat topñjâ anjâ zikñjâ umgât mân sâbap. ²¹ Den zo a zinjâ umzinjanjârâk mân sâwe. Bunjâ. Tirik Kaapumñjâ den zo Anutugâren gâbâ mem umzinjan pâi den zo sâwe. Zorat anjâ zik umgât den zorat topñjâ mân sâbap. Tirik Kaapumñjâ den zorat topñjâ sapsunangi âlip sâbap.

2

Singi âlip ku a, zengât den.

¹ Mârumņan Isirae a zengâren propete a sarâņâ nâmbutņâ zo muyagem ândiwe. Oi narâk ziren zengâren yatik kwâkâm ziņgâ a sarâņâ muyagibi. Zen siņgi âlipkât sâmb gulip tigâk muyagei zengâren kâsâp muyagibap. Oi a yatâ zo Kembuņâ tosaziņgât op mom sângânziņ meip, zâk kwâimbâņgâbi. Yatâ utne tâmbetagoagon muyageziņgâbap. ² Oi zen laņ mâman ândiândiņ nep tuune a donbep ziņ ziņgit wâratzâņgobi. Yatâ utnetâ ko den bon mâtâp zo sâmb bâliņ kwapi. ³ Zen kât sikumgât âkņâle opņâ den sarâ sâmb kut nâi nâi zo laņ betziņan mimbi. Ka zen ko itâ nâņgâbi, “Mârumņan gâbâ zengât hâuņgât sâbam ândim gâip. Oi tâmbetzâņgobapkât sâsâņ, zo tâmbetzâņgobapkât mambâtziņgâm ândiap.”

A mârumņan hâuņâ ziņgip, zorat den.

⁴ Anutugât nâņgâmen. Zâk sumbem a nâmbutņâ bâliņ utne mân birâziņgip. Buņâ. Simân kâbakņezingī nâtâtigân tâk namin geiwe. Zoren den hâuņâ sâsâņgât narâkņâ mambât ândie.

⁵ Anutu zâk mârumņan bâliņ mâme a mân birâziņgip. Noaņâ ândiândi târârakât mâtâp zorat a ambân dâzâņgomâip. Zâk sot a ambân nâmburân zagât zen waņgâyân zâim gwâlâ ândiwe. Oi bâliņ mâme a zengâren too uurup patâņâ takâm gwâkâziņgip.

⁶ Narâk nâin Sodom sot Gomora kamân yatik buņ upabotkât sâi kârâp zikesei buņ urâwet. Zo bâliņ mâme a bet muyagem ândibi, zengât girem sâmb yatâ oip. ⁷ Ka a târârakņâ, Loti, zâk bâliņ mâme a ziņ laņ gulip ândine zorat nâņgi mân dâp oi Kembuņâ kâmut zobâ gâsuip. ⁸ (Loti zâk a târârakņandâ osetziņan ândei zen bâliņ top top utne sirâmņâ sirâmņâ ek nâņgâm umņâ bâliņ oi ândeip.) ⁹ Zorat itâ sâbâ. Kembuņâ a târârakņâ mâsimâsikâyân loribegât op tânzâņgomap. Oi bâliņ mâme a zen hâuņgât narâgân sâknam ziņgâbapkât tâk namin zâmbanmap. ¹⁰ A umziņ bâliņgât kinmap, zen laņ mâman opņâ Kembu sot sumbem a zâizâiņâ sâmb bâliņ kwatziņgâme. Kembuņâ a yatâ zo

tâk namâ kâtikņan zâmbanbap. A yatâ zorâņ keņgât buņâ den kwâkziņan sâmb sumbem a âsakņâ sot imbaņâziņoot zen sâmb bâliņ kwatziņgâme. ¹¹ Yatâ upme. Ka sumbem a zen imbaņâ sot kâwali top nâi zemziņgapņâ Kembugât mâtenņan mân sâmb bâliņ kwatziņgâme.

¹² Ka laņ mâman a zo, ziņâ um nâņgânâņgâziņ buņ, zuu zâņgom nime, zo yatâ. Kut nâi nâigât topņâ kârûm den laņ sâme. Zen zuu yatâ zâņgobap. ¹³ A zo bâliņâziņgât sângân mimbi. Zen aņun buņ sirâmân kamân sombemân sâkkât âkņâle lum bâliņâ upme. Zen âkon buņ sii nalem sot kep kâmam zorat sâtâre upme. Zen osetziņan ândim um gulip kwatziņgânâmb yatâ upme. Ziņ osetziņan mân orotņâ op sii nalem nine zorat nâņga aņunņoot uap. ¹⁴ A zo, zen sinziņâ laņ ek nâņgâm âkņâle upme. Oi bâliņâ âkonņâ buņ upme. A lotņâ zen kut nâi yatâ zorat mem um gulip kwatziņgâme. Kât sikumgât âkņâle op umziņ oip. A zo, zen simgât siņgi. ¹⁵ Zen mâtâp târârak zo kândâtkom a sâņgiņâ, Bileam Berorogât nanņâ, zâkkât mâtâp bâliņâ zo lâņme. Bileam zâk bâliņgât sângân mimbatkât laņ oip. ¹⁶ Zâk bâliņgât op siņan geip. Oi dongi diņ buņandâ a den yatâ sâmb Propete a Bileam zâk den kârâpņoot dukuip.

¹⁷ Bâliņ mâme a zo, zen too kârâksâsâņ yatâ. Oi pibâņâ saru kom kâbakņei âim gâmap, zo yatâ. A yatâ zo, ziņ nâtâtikkât siņgi upigât sâsâņ. ¹⁸ A zo, zen zâizâiņ den sâme. Oi a nâmbutņâ bâliņgât mâtâp birâm âlipņgât mâtâp âinam utne kâitzâņgom laņ ândiândiņâ mâtâbân di-iziņgâne âine bâliņgât nep ârândâņ tu-ume. Ziņâ a itâ sâmb dâzâņgome, ¹⁹ “Zen yatâ opņâ dumun buņ ândim kwâtâtibi.” Zo ziņâ bâliņgât dumunân zem sarâ yatâ sâme. Nen ko itâ nâņgen. A nâiņâ wan mo wangât kore upap, zâk zorat dumunân zimbap.

Mâtâp sâņgiņan puriksâm sâi ko tosa mimbe.

²⁰ Nâņge. Siņgi âlip buņâ, zengât baņet kândâtkom Kembu Yesu Kristo mâte okņangâm zâk sot pâlâtâņ urâwenâ

puriksâm mâtâp sânginjan âinetâ bâlinj kâtiknâ upap. ²¹ A yatâ zo Kembangât târarak mâtâp mân ek lânne sâi bâlinj bituk opap. Zen târarak mâtâp zo lânâwenâ den kâtiknâ kwâkâm zingâne zo birâm mâtâp sânginjan âine bâlinj kâtiknâ upap. ²² A yatâ zo, zengât den sumbunâ itâ sâme. Zo bon opmap, “Wâunâ mogatnâ zorik âburem dum nemap. Bâu zâk banjerân sanjon dum zagâtñâ sanjomap.”

3

Kembangât den zo yenñâ mân upap.

¹ Bukurâpnâ, zengât ekap zi kulemgua sâp zagât uap. Nâ umzinj mângia Kembangât den nângâm kwâtâtibigât kulemgum zingân. ² Kembangât singi a Propete, zen mâruman den sâwe, zorat nângibigât otnigap. Oi Aposolo gakârâpnâ nen kubikkubikniñâ, Kembu Yesu, zâkkât den kâtik dâzângowen, zorat ârândân nângâm kwâtâtibigât otnigap.

³ Kânjan itâ nângâm kâtigibi. Hângât narâk âkâbâ sâi den ku a muyagem bâlinjangât nep tuum ândim itâ sâbi, ⁴ “Kembu gâbap sâme, zorat bonñâ ikâ? Sâkurâpnin ândim muwe sot kut nâi nâi hân muyageibân gâbâ zem gaap, zo ka.” ⁵ Zen topñâ itâ nângâm tâtâlim den zo sâme. Anutunâ sâi sumbem zâk mâruman nâi âsageip. Oi hân, zâk yatik. Zo Anutu dijangât tooyân gâbâ muyagem too sot zeip. ⁶ Oi bet toonandik a sot kut nâi nâi gwâkâzingâm nangip. ⁷ Oi hân sot sumbem zi ziahot, zo Anutugât denñâ saaziki kârâpkât singi op ziahot. Hâunâ mimiñ narâk mâte oi bâlinj mâme a tâmbetagobigât mambât ziahot.

Kembu zâk nenñât op narâk mem kârep pâmap.

⁸ Bukurâpnâ, kut nâi zirât mân kwakpi. Kembu zâk sirâm kânokkât nângi narâk kârep patâ yatâ opmap. Oi narâk karep patâ zorat nângi sirâm kânok yatâ opmap. ⁹ A nâmbutñâ zen Kembangât itâ sâme, “Kembu zâk den sâip, zo bonñâ muyagibapkât kwakñâ narâk mem kârep kwâpmap.” Zen ko nângâne yatâ mân

upap. Bunâ. A nâmbutñâ tâmbetagobegât Kembangât zengât mambât ândimap. Zâk a pisuk patâ umzinj melânâ zâkkâren mâte okjangâbigât nângâmap.

Hân sot sumbem narâkzik âkâbap.

¹⁰ Kembangât narâk zo kâsa takâme yatâ muyagibap. Muyagei sumbem kwamit patâ op bun upap. Oi kut nâi igikñâ zo aksik kârâp sem nangâbap. Oi hân sot hân kwâkñan kut nâi nâi muyageip, zo kârâpnak simbap. ¹¹ Kut nâi nâi zi bun op nangâbap, zorat zen um hâlâlu sot târarak ândim singi âlip mem ândibi. ¹² Yatâ op Anutugât narâk mambât ândibi. Oi narâk zo kek âsagibapkât nep tuum ândibi. Oi narâk zo mâte oi sumbem zo kârâp simbap. Oi kut nâi nâi igikñâ zo kârâp bâlamân zingese too yatâ opñâ bun upi. ¹³ Nen ko sumbem unakñâ sot hân unakñâ muyagibapkât sâip, zorat mambât ândimen. Zoren târarak ândiândinj dâp op zimbap.

Den murukñâ sot mâsop den.

¹⁴ Bukurâp, zen kut nâi yatâ zorat mambât ândim Anutu mâtenjan um hâlâlu sot tosa bun ândibigât umñâ hâbam op lumbenâ ândine zingiri dâp upap. ¹⁵ Oi Kembangânñâ narâk mem kârepñan pâi itâ sâbi, “Kubikningâbam yatâ uap.”

Bukuniñâ, Kembangât Tirik Kaapumñâ Paulo um bâbâlanj kwâkñangi nângânangâ zo wâratkum den zo kulemgum zingip. ¹⁶ Zâk ekap kulemgumap dâp den zo sapsam zingâmap. Ekapñan den nâmbutñâ ziap, zo den muyap bunâ. Oi den yatâ zo a kwakmak sot lolot zo, zinâ sâmulipkume. Oi zâkkât ekap zorik bunâ. Kembangât ekap nâmbutñâ zo yatik opñâ tâmbetagome.

¹⁷ Bukurâpnâ, den girem kânjan dâzânguan. A lanj ândiândinñâ zengât sâmulipñâ umzinjan giari loribegât gasâzinj kârâm ândibi. ¹⁸ Oi kubikkubikniñâ, Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzângoazângoñan sot top nângânangân kâtigem kinbi. Zâkkâren neule âsakñâ zemñangap. Oi yatik zemñangâm zâibap. Zo perâknak.

Zo yatik.

Ekap kânok Yohanenâ kulemgoip.

Ândiândigât den sâm muyageip.

¹ Topkwap mâruman gâbâ zem gâip, oi kindapniñâ nângâwen sot sinniñandâ igâwen. Ek nângâm kwâtâtemñâ bitniñandâ gâsuwen, zo ândiândigât den sât. ² Ândiândi mariñâ zo muyagei igâwengât ândiândi kâtikñangât singi den dâzângomen. Ândiândi kâtikñâ zo Anutu Ibâgâren zem gamñâ nenğâren gâip. ³ Zorat kut nâi nâi ek nângâwen, zorik zen dâzângomen. Zen sot nen sot Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo kâmut kânok utnatkât sâmen. ⁴ Yatâ muyagei sâtâre kwâkñan ândinat kât ekap zi kulemgum ziñgan.

Âsakñan ândiândiñ.

⁵ Den singi Yesugâren gâbâ nângâwen, zo dâzângomen. Zo itâ. Anutu, zâk âsakñâ. Nâtâtik zâkkâren mân ziap. ⁶ Nen nâtâtigân ândim Anutu sot pâlâtân urâwen sâindâ sâi ko sarâ opap. Oi den bonñâ mân mem ândibem. ⁷ Anutu zâk zik âsakñan ândiap, zo yatik nen âsakñan ândinat zo ko kâmut kânok opñâ nanñâ Yesu Kristo, zâkkât gilâmñandâ sanğonniñgi umniñ salek upap. Yatâ oi tosaninñâ zo aksik gulipkubap.

⁸ Nen bâliñâ mân upmen sânat, zo ko umniñ kâitkunat. Oi den bonñâ nenğât umniñan mân zimnap. ⁹ Ka nen bâliñâniñâ sapsunat, zo ko sâi bon opmap, Anutu, târârak mariñandâ tosanin birâm umniñ sanğori salek op kwâtâtinat. ¹⁰ Nen bâliñâ mân upmen, yatâ sâm sâi ko Anutugâren sarâ a ândimen yatâ opap. Yatâ oindâ sâi ko zâkkât den umniñan mân zembap.

2

Kristonñâ tânnângobap.

¹ Nan bârarâpnâ Yesugât kâmut op ândie, zen bâliñ upegât den zi kulemgum ziñgan. Nenğâren gâbâ nâiñâ bâliñâ

upap, zo ko Ibâgâren berân mâme a, Yesu Kristo, zâk târârakñâ mariñâ ândiap, zâkkât nângâbap. Zâk betniñan mem Ibâñâ dukui tosanin birâbap. ² Yesu Kristo zâk bâliñâniñangât suupniñ meip. Oi nenğârâk bunâ, hân dâp ândie aksik, zenğât supziñ meip.

³ Nen itâ nângen. Nen Anutugât diñâ lum ândim zâk sot pâlâtân utnat. ⁴ A nâi, zâk Anutugât diñâ mân lumñâ itâ sâbap, “Nâ Anutu sot pâlâtân opman.” Zâk sarâ a. A yatâ zorat umñan den bonñâ mân zemap. ⁵ Nâi zâk Anutugât den nângâm lubap, zâk perâkñak umñâ Anutugâren kinbap. Nen yatik Anutugât den nângâm lum ândimñâ itâ nângânat, “Irak ziren Anutu sot pâlâtân op ândien.” ⁶ Nâi zâk Anutu sot pâlâtân op ândian sâbap, zo ko Yesu ândeip, zorat dâp wâratkum ândeip upap.

Buku buku opñâ âsakñan ândinat.

⁷ Bukurâpnâ, nâ den unakñâ nâi mân kulemgum ziñgan. Den zo mâruman gâbâ nângâm gawe, zorik. ⁸ Oi den kulemgum, zo den unakñâ oi Yesugâren sot zenğâren ârândân bon uap. Zo topñâ itâgât. Nâtâtik bun oi âsakñâ bonñâ muyagem ziap.

⁹ Oi a nâi, zâk bukuñâ kâsa okñangâmopñâ âsakñan ândian sâbap, zâk tok nâtâtigân ândiap. ¹⁰ Oi nâi zâk bukuñâ umñandâ gâsubap, zo ko âsakñan ândimap. A zo bâliñan mân tâmbetagobap. ¹¹ Ka a nâi, zâk bukuñâ kâsa okñangâbap, zo ko nâtâtigân ândim nâtâtikkât mâtâp âibap. Nâtâtigân âi sinñâ egi nâtiksâi mâtâp mân ek kwâtâtibap.

Patâ sot mâik zen aksik den nângâbi.

¹² A ambân katep, zen Yesuñâ zenğât suupziñ meip, zorat op tosanin gulipkumapkât den zi kulemgum ziñgan.

¹³ Ibârâp, zen mâruman gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtân op ândiegât den zi kulemgum ziñgan.

A sigan, zen bâliñâ mariñâ kâsa okñangâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum ziñgan.

A ambân katep, zen Ibâgâren pâlâtân urâwegât den zi kulemgum ziñgan.

¹⁴ Ibârâp, zen mârumņan gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtân urâwegât zeņgât den zi kulemgum ziņgan.

A sigan, zen kâtigine Anutugât den umziņan ziap. Zen bâliņâ mariņâ kâsa okņanğâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum ziņgan.

Umniņâ hângât kut nâi nâiyân mân zim-bap.

¹⁵ Umziņ hânân mo hângât kut nâi nâiyân mân pane zim-bap. Nâi zâk umņâ hângât kut nâi nâiyân pâi zim-bap, zo ko umņandâ Anutu Ibâ mân gâsubap.

¹⁶ Nâņge. Hânân kut nâi nâi bâliņâ ziap, zo itâ. Sâkkât âkņâle, senņâ ekņâ âkņâle, sot umņâ zâizâiņ. Zo Ibâgâren gâbâ buņâ. Zo hânân gokņâ. ¹⁷ Hân zâk âkņâleņoot zo buņ upap. Ka nâi zâk Ibâgât den nâņgâm lubap, zâk tâmbânâ ândim zâimâmbap.

Kristogât kâsa muyagibap.

¹⁸ Nan bârarâpnâ, narâk pânkânok uap. Kristogât kâsa kâwaliņoot gâbapkât sâsân, zo nâņge. Oi narâk ziren kâsarâpnâ donbep muyagem gam ândie. Narâk pânkânok uap, zo nâņge. ¹⁹ A zo, zen osetniņan âsagiwe. Oi neņgât buku zo mân ândie. Zen neņgât buku ândim sâi nen mân birâniņgâbe. Zen birâniņgâwe, zorat topņâ itâ. Zen neņgât buku buņâ.

²⁰ Zen ko tirik a Yesuņâ Kaapumņâ ziņgipkât nâņgânâņgâziņoot ândie. ²¹ Zen den bonņâ mân nâņgâme sâm ekap zi mân kulemgum ziņgan. Buņâ. Zen den bonņâ nâņgâmegât opņâ den zi kulemgum ziņgan. Den sarâ, zo den bon mariņanğâren gâbâ mân gâmap.

²² Yesugât kâsa, zo nâi? Yesu, zâk a bâliņan gâbâ mâkâniņgâbap mârum sâsân, Kristo, zo buņâ. A nâiņâ yatâ sâi zâk sarâ a sâbi. Nâi zâk Ibâ sot nanņâ kwâimbâzikâbap, zâk Kristogât kâsa. ²³ Nâi zâk nanņâ kwâimbâbap, zâk Ibâ birâņanğâbap. Ka nâi zâk Yesu zâk bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârum sâsân sâbap, zâk Ibâ sot pâlâtân upap.

²⁴ Mârumņan gâbâ Kembugât den nâņgâm ândim gawe, zo nâņgâne umziņan zei nâņgâm ândibi. Zen yatâ op ândim nanņâ sot Ibâņâ, zet sot pâlâtân op

ândibi. ²⁵ Yesuņâ kut nâi niņgâbapkât sâm kâtigeip, zo ândiândi kâtikņâ.

Kaapumņâ sanğonniņgi Yesugâren sâtârem kinat.

²⁶ A ziņ um gulip kwatziņgâbegât ekap zi kulemgum ziņgan. ²⁷ Zeņgât itâ san. Kaapum ziņgip, zo zeņgâren ziap, zorat wangât a nâiņâ den dâzânğobap? Kaapum ziņgip, zâkņâ kut nâi nâigât den dâzânğomap. Den topņâ dâzânğomap. Zâkkât den zo sarâ buņâ, zo bonņâ. Oi zen Kristo sot pâlâtân op ândibigât dâzânğoi, zo yatâ upi.

²⁸ Nan bârarâpnâ, zen Kristo sot pâlâtân op ândibi. Yatâ op ândine zâk âsagem gâi keņgât sot aņun mân op mâtenan âi kinbi.

²⁹ Anutu zâk târârak ândimap. Zen zâkkât yatâ nâņgâme. Zorat a nâi, zâk târârak ândei ekņâ sâbi, “Zâk Anutugâren gâbâ muyageip.”

3

Anutugât nan bârarâp ândien, zorat topņâ.

¹ Nâņgâne. Ibâniņandâ neņgât umņâ donbep kinzap. Kiri neņgât nan bârarâpnâ sâmap. Oi nen yatâ zo ândien. A um kâtik, zen mân buku otningâme, zorat topņâ itâ. Zen Anutu mân buku okņanğâme.

² Bukurâpnâ, nen narâk ziren Anutugât nan bârarâp ândien. Oi biken dap muyaginâ? Zo mân nâņgen. Ka itâ nâņgâm kwâtâtien, “Kembuniņâ takâm gâi tobatņâ ekņâ yatik utnat.” ³ Nâi zâk zo yatâ nâņgâm um bâbâlaņ op ândi mâmanņâ kubikņâ târârak ândibap. Zâk Kembu târârak ândimap, zo yatik ândibap.

Bâliņ op Satangât orot.

⁴ Nâi zâk bâliņ memap, zâk gurumin den komap. Gurumin den kukuņâ, zo bâliņâ bonņâ uap. ⁵ Yesugât itâ nâņgâme, “Zâk bâliņâ maatibam geip. Oi zâk bâliņâ mân oip.” ⁶ Oi nâi zâk Yesugâren pâlâtân op ândimapņâ bâliņ mân opmap. Ka nâi zâk bâliņ opmap, zâk zo Yesu mân ek nâņgâmap.

⁷ Nan bârarâpnâ, nâiņâ um gulip kwatziņgâbâ sâi mân nâņgâbi. Nâi zâk

târârak mâtâbân âibap, zâk târârak a. Yesu târârak ândimap, zo yatâ ândibap. ⁸ Ka a nâi, zâk bâliņ opmap, zâk Sataņgât a. Sataņ zâk topņan gâbâ bâliņâ tuum ândim gâip. Yatik ândiap. Oi Anutugât nanņâ zâk Sataņgât nep kândanbam geip.

Anutugât nan bârarâp ândim bâliņ mân orot.

⁹ Anutuņâ kâmut gakârâpņâ ândiândigât kâwali ziņip, zorat zen dap dabân yatâ bâliņâ mem ândibi? Zen Anutugâren gâbâ gokņâ, zorat bâliņâ mân upme.

¹⁰ Anutugât nan bârarâp sot Sataņgât nan bârarâp, zengât topziņâ itâ muyagei iknat. Nâi zâk ândiândi târârak mân ândibap, zâk Anutugâren gâbâ gokņâ buņâ. Oi nâi zâk bukuņâ kâsa okņangâbap, zâkkât yatâ Sataņgâren gokņâ sâsâņ.

¹¹ Kembugât den mârumņan gâbâ nângâm gawen, zo itâ, “Umziņandâ gâsâyagom ândibi.” ¹² Adamgât nanņâ Kain, zâkkât mâtâp mân lânrat. Zâk bâliņ mariņangâren gâbâ gokņâ, zorat munņâ koi moip. Zo itâgât. Zikņâ ândiândiņâ, zo bâliņâ. Munņangât ândiândiņâ, zo âlipņâ. Zorat op ko koi moip.

Yesuņâ buku otniņipkât buku oranġanat.

¹³ Bukurâpnâ, um kâtik ziņâ kâsa otziņgâne nângâne nâi mân upap. ¹⁴ Nen bukurâpniņ buku otziņgâm ândiengât niinangât itâ nângâmen. Mumuņan gâbâ ândiândiyân bagiwen. Nâi zâk bukuņâ buku mân okņangâbap, zâk tok mumuņan ândibap. ¹⁵ Oi nâi zâk bukuņâ kâsa okņangâbap, zâk kâmbam ku a yatâ, a kuktâ. Zen itâ nângâme, “Kâmbam ku a zengât umziņan ândiândi kâtik mân muyagem ziap.” ¹⁶ Yesu zâk neņgât op ândiândiņ biri buku orotņangât topņâ ikxen. Oi nen yatigâk bukurâpniņ zengât op ândiândiņ birindâ dâp upap. ¹⁷ Ka a nâi hângât sikum zemņangi bukuņâ wan mo wangât kwakpap oi ekņâ mân nângânangâbap, zâk dap yatâ umņandâ Anutugâren kinbap? Zo buņâ.

¹⁸ Nan bârarâpnâ, buku orotņâ, zo den mo sâtnak mân sâsâņ. Betņâ sot umņâ utnat. ¹⁹ Yatâ oindâ den bonņangât

kâmurân ândien, zorat topņâ muyagei nângânat. Oi Anutu mâtenan umniņâ kengât buņ ândinat. Anutu mâtenan umniņâ kengât opapkât itâ nângânat.

²⁰ Umniņandâ kengât oi itâ sânat, “Anutu zâk umniņangât dâp buņâ. Zâk tobat nâi ândim kut nâi nâi aksik zo nângâm nângâmap.” Zorat nen kengât kândâtkum zâkkâren nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândinat. ²¹ Bukurâpnâ, umniņandâ kengât mân oi Anutu mâtenan umâlip ândinat. ²² Oi diņâ lumņâ zâkkât mâtenan kut nâi nâi oindâ egi âlip opmapkât zâkkâren wan mo wangât sâindâ niņgâmap. ²³ Zâkkât gurumin den itâ ziap, “Nanņâ Yesu Kristo nângâm pâlâtâņ kwapņâ umziņandâ gâsâyagom ândibi.” Nen yatâ utnatkât Yesuņâ sâm niņip.

²⁴ A zen Anutugât den lume, zen zâk sot pâlâtâņ op ândime. Zâkoot zen sot pâlâtâņ opmap. Anutu zâkņâ Kaapumņâ niņip, zorâņ sapsun niņi nângâmņâ itâ nângen, “Anutu zâk nen sot ândimap.”

4

Tirik Kaapum sot wâke, zengât den.

¹ Bukurâpnâ, a den sâme, zo yen mân nângâbi. Den zorat topņâ nângâm sâlâpkum ikpi. Den zo Sataņgâren gokņâ mo Anutugâren gokņâ, zo nângâm ândibi. Wangât, propete a sarâņâ donbep muyagem ândie, zorat. ² Den Anutugât Kaapumân gokņâ, zen itâ ikpi. A nâi, zâk itâ sâbap, “Yesu zâk a bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât sâsâņ, Kristo, zo zâk hânân muyageip.” Den zo yatâ sâi ko Anutugâren gâbâ âsageip. ³ Oi a nâiņâ Yesugât itâ sâbap, “A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârum sâsâņ zo, zâk buņâ. Zâk a yenņâ op hânân muyageip.” Den zo yatâ sâbap, zo ko den zo Anutugâren gokņâ buņâ. Den zo Kristogât kâsaņâ yatâ opap. Kâsa zâkkât itâ nângâme. Kâsa zâkkât imbanâ hânân muyagibapkât sâsâņ, zo mârum zi muyagiap.

⁴ Nan bârarâpnâ, zen Anutugâren gokņâ, zorat ziņâ propete sarâņâ zen sot agom kâtigemņâ kâsa otziņgawe. Oi

zenġât umziġan ândiap, zorâġâ propete a sarâ zenġât umziġan ândiap, zo walâmap. ⁵ Propete sarâġâ zen hânân gokġâ, zorat hânġât den sâne um kâtik a ziġâ nânġâme. ⁶ Nen ko Anutugâren gokġâ. A Anutugât den nânġâme, zen dinnijâ nânġâbi. Ka ġâi zâk Anutugâren gok buġandâ dinnijâ mân nânġâbap. Den bon mariġâ, Kembuġât Kaapumġâ sot Satan arâpġâ, zenġât topziġ yatâ âsagei iknat.

Anutuġâ buku otniġġip, zorat topġâ.

⁷ Bukurâpġâ, nen umniġandâ ġâsâyagom ândinat. Buku orotġâ, zorat topġâ Anutu. ġâi zâk bukurâpġâ buku otziġġâmap, zâk Anutugâren ġâbâ muyageip sot Anutu sot pâlatân opmap. ⁸ ġâi zâk bukurâpġâ mân buku otziġġâmap, zâk Anutu mân ek nânġâmap. Buku orotġânġât topġâ Anutu. Anutu umġandâ ġâsânânġom buku otniġġâmap. ⁹ Anutuġâ nanġâ kânok ândiândi muyageniġġâbapkât sânġongoi hânân ġem ġâip. Anutu umġandâ ġâsânânġom yatâ otniġġip. ¹⁰ Buku orotġânġât topġâ itâ ziap. Nen Anutu mân buku okġânġâwen. Zâkġâ buku otniġġâm nanġâ sânġongui ġemġâ bâliġânijânġât suupġâ mem moip. Zorat nen Anutu mâtenġan um salek kinat.

Anutuġâ buku otniġġâmap yatik nenġoot buku otziġġânat.

¹¹ Bukurâpġâ, Anutuġâ buku otniġġipkât nenġoot yatik umġâ buku buku orânġânat. Nen yatâ oindâ dâp upap. ¹² A sinniġandâ Anutu mân iġâwen. Um buku orânġâm ândinat oi ko Anutu zâk nen sot pâlatân oi buku orotġâ bonġâ nenġâren muyagem kwâtâtibap. ¹³ Zâk Kaapumġâ niġġip, zorat itâ nânġen. Zâk nen sot pâlatân opmap. Nen zâk sot pâlatân upmen.

¹⁴ Ibâ zâk nanġâ hân dâp a nen kubikniġġâbapkât sânġongoi ġeip. Oi nen sinniġandâ iġâwengât den zo sâm muyagem dâzânġomen. ¹⁵ Oi a ġâiġâ, Yesu zâk Anutugât nanġâ sâbap, zâk Anutu sot pâlatân upap. Oi Anutuġâ zâk sot pâlatân upap. ¹⁶ Zo yatâ oi itâ nânġen, “Anutu umġandâ ġâsânânġomap.” Zo ek nânġâm kwâtâtien.

Anutu zâk buku orot zorat mariġâ. ġâi zâk buku upapġâ Anutu sot pâlatân upap. Oi Anutuġâ zâk sot pâlatân upap.

Buku op kenġât mân utnat.

¹⁷ Biken den sâm kwâkâkwâkân narâkġan kenġât buġ kinatkât Anutuġâ buku otniġġip. Oi Yesuġâ buku otniġġâm ândimap, zo yatik hânân zi buku orânġâm ândinat. ¹⁸ Kenġât sot buku, zet buku buku buġâ. Buku bonġandâ kenġât molibap. Kenġât, zo tosaġât hâunġâ zo nânġâm upme. ġâi zâk kenġât mem ândibap, zâkkâren buku mân muyagiap sâsânġ.

¹⁹ Nen ko Anutuġâ kândom buku otniġġipkât buku op ândimen. ²⁰ ġâi zâk Anutu buku okġânġâmân sâm bukuġâ kâsa okġânġâbap, zâk sarâ a. Nânġânek. ġâi zâk bukuġâ senġâ iġikġâ buku mân okġânġâmġâ dap op Anutu mân iġikġâ, zo buku okġânġâbap? ²¹ Yesuġât den itâ ziap, “Anġâ Anutu buku okġânġâmġâ bukuġâ buku okġânġi dâp upap.”

5

Anutu sot pâlatân op ândinat.

¹ A ġâiġâ, Yesu zâk a bâliġan ġâbâ mâkâniġġâbapkât mârum sâsânġ zo, sâm nânġâm pâlatân kwâkġânġâbap, zâkkât Anutugât nanġâ sâsânġ. Oi ġâi zâk Ibâ muyamuyagiġ buku okġânġâbapġâ Ibâġât kiurâp yatik buku otziġġâbap. ² Nen Anutugât nan bârarâp buku otziġġâmen? Buku otziġġâmen, zo ko Anutu buku okġânġâm, zâkkât den lugindâ, zorâġâ topniġ sapsubap. ³ Anutu buku yen mân okġânġânat. Diġâ lum buku okġânġânat. Anutugât den zo yâmbâtġâ buġâ. ⁴ Anutugâren ġâbâ muyagiwen, nen um kâtik a zenġât orot mâme walâziġġâmen. Itâ opġâ walâziġġâmen. Nen Kembuġâren nânġâm pâlatân kwâkġânġâm ândim hânġât imbanġâ zo kom birâm walânat. ⁵ ġâiġâ kâtiġem kin hânġât âkâk ġâlâk zo koi ġibap? A ġâi zâk, Yesu zâk Anutugât nanġâ sâm, nânġâm pâlatân kwâkġânġâbap. A zorânġ bonġâ upap.

⁶ Yesu Kristo zâk sumbemân gâbâ hânân geip. Hânân ândim toin giari Yohanejâ sanjonjagip. Oi a zij poru nagân kune gilâmjâ gem gâip. Tooyâk bujâ. Too sot gilâm ârândân. ⁷ Oi Kaapumjâ Yesugât topjâ sâm muyagemap. Oi Kaapum zâk den bonjagât marijâ. Sarâ mân sâmmap. ⁸ Karâmbut zijâ tânagom kin topjâ sâm muyagime, zen Kaapum sot too sot gilâm. Karâmbut zen zâkkât den kânok sâme. ⁹ A zij tânagom den sâne nângindâ bonjâ opmap. Oi Anutu jâ den nâi tângoi walâmap. Anutu jâ den nâi sâi bonjâ opmap. Anutugât tân den zo nanjagât den zo sâi muyageip. ¹⁰ Nâi zâk Anutu nanjâ nângâm pâlatân kwâkjanjâgâbap, zâk Anutugât den bonjâ nângâmmap. Nâi zâk Anutugât den mân nângâbap, zâk Anutugât sarâ a sâbap. A yatâ zorân Anutu jâ nanjagât den tângoip, zo nângi bon buj upap. ¹¹ Oi Anutu nanjagât den tângoip, zo itâ muyageip. Anutu zâk ândiândi kâtik muyagem ningip. Ândiândi kâtik zo nenjât singi sâi nanjandâ galem oi ziap. ¹² Nâi zâk nanjoot pâlatân upap, zo ândiândi kâtik mimbap. Ka nâi zâk nanjâ sot pâlatân mân upapjâ ândiândi kâtik mân muyagibap.

Ninâu sot bâlijangât den.

¹³ Zen ândiândi kâtik miwe, zorat nângâbigât ekap zi kulemgum zijgan. Zen nanjagâren nângâm pâlatân kwatne ândiândi kâtik zemzingap. ¹⁴ Nen itâ sâm Anutu umâlep nângânjagâmen. Nen wan mo wangât zikjak nângi ziap, zorat ninâu sâindâ nângânjagâbap. ¹⁵ Zorat opjâ wan mo wangât ninâu sâindâ nângânjagâbap. Zorat nângâm itâ nângânat. Kut nâi nâi zo nenjât singi sap.

¹⁶ Nâi zâk bukunandâ bâlij oi ikpap, (Bâlijâ zo simgât singi mân muyagibap.) zo ekjâ zâkkât opjâ ninâu sâi ândibap. Bâlijâ nâmbutjâ opjâ simgât singi mân upi. Bâlijâ yatâ zorat san. Oi bâlijâ nâi opjâ simgât singi orotjâ, zo ziap. Yatâ zorat ninâu sâbigât mân san. ¹⁷ Ândiândi bâlijâ top top zo bâlijik. Oi bâlijâ torenjâ zo simgât singi mân uap.

¹⁸ Nen itâ nângâmen. A mo ambân Anutugâren gâbâ muyageipjâ bâlijâ mân opmap. Anutugât nanjandâ galem oi bâlijâ marijandâ mân tâmbetkubap.

¹⁹ Nen Anutugâren gâbâ muyagiwen. Oi hân dâp a zie, zen ko bâlij marijagât bikjan ândie. Zo yatâ nângâmen.

²⁰ Anutugât nanjâ, zâk gemjâ um nângânjagâ muyagem ningipkât den bonjâ marijâ nângâm pâlatân kwâkjanjagâmen. Oi den bon marijâ sot nanjâ Yesu Kristo, zet sot pâlatân op ândimen. Zâk jâ Anutu bonjâ sot ândiândi kâtik marijâ.

²¹ Nan bârarâpnâ, zen Bem lopio kândâtzângom ândibi.
Zo yatik.

Ekap zagât Yohaneñâ kulengoip.

Ândiândigât den sâm muyageip.

¹ Yesugât kâmurân gâbâ a sâtñâ, nâ ambân Kembu Anutuñâ gâsum sâlâpgogip, gâ sot nan bârarâpkâ, zengât ekap zi kulemgum zingân. Nâ umnâ gâsâzângomap. Oi nâñak buñâ, den bonñâ nângâme, zen yatik otzingâme. ² Kembugât den bonñâ umniñan ziap. Oi nengâren yatik zem zâibap. Zorat op buku op ândinat. ³ Anutu Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe nengâren sambâlem zimbap. Zet tânnângoitâ zekât den bonñâ sot buku buku zo nengâren sambâlem zimbap.

Umñâ buku orot, zorat den.

⁴ Nan bârarâpkâ nâmbutñâ zen Anutu Ibâgât den bon zo lum mem ândie. Nâ zorat singi nângâmñâ sâtâre patâ orâwan. ⁵ Oi zi ambân sâtñâ, gâ den bonñâ ñai dâgoga nângâ. Den uñakñâ buñâ. Mârumñan gâbâ zem gâip, den zorik dâgobâ. Zen buku orangâm ândibi. ⁶ Oi buku orotñangât topñâ itâ. Nen umniñandâ Anutugâren ari zâkkât den kâtik mem ândinat. Anutugât gurumin den mârumñan gâbâ zei nângâm gawe, zo mem ândim buku orangâm ândibi.

Sarâ a, zengât den.

⁷ Nângat. Sarâ a donbep muyagem ândie. Zen Yesu Kristo zâk hân sâk sot muyageip, den zo kwâimbâme. A yatâ zo ko sarâ a sot Kristogât kâsa sâsâñ. ⁸ Nen zengâren nep tuugindâ bonñâ muyageip, zo gulip opapkât galem orangâm ândibi. Yatâ ândim ma ko sângân patâ mimbi. ⁹ Ka ñai zâk Kristogât den mân mem ândim birâbap, zâk Anutu sot pâlâtân mân upap. Ka ñai zâk Kristogât den nângâm mem ândibapñâ Ibâ sot nanñâ, zet sot pâlâtân upap. ¹⁰ Ka ñai zâk Kristogât den mân mem ândibapñâ zengâren gâi mirâ angân kârâm buku mân okñangâbi. Zâk mân lum mânganbi. ¹¹ Nâi zâk a yatâ

zo buku okñangâbap, zâk bâliñangât nep tângubap.

Den murukñâ.

¹² Den nâmbut donbep ziap. Oi sim-bupñâ ekabân kwânângâbatkât mân otnigap. Nâ zengâren kek gandâ den lâuyân âragunatkât san. Oi umâlep patâ utnat.

¹³ Gatkâ Kembuñâ gâsum sâlâpkoi, zâkkât nan bârarâp zingâ nângâgime Zo yatik.

Ekap karâmbun Yohanenâ kulemguip.

Umâlep den.

¹ Yesugât kâmurân gâbâ a sâtnâ nâ, bukunâ Gaio, gâgât ekap zi kulemguan. Nâ gâgât perâknak otnimap.

² Bukunâ, umgâ Kembangâren pâna âlip op ziap, zo yatik sâkkâ âlip oi ândibangât ninâu sâman. ³ Gâ den bonnâ mem lumat. Bukurâpkâ nâmbutnâ zen ga den singi zo dâtnone nângâm umnâ âlip uap. ⁴ Nan bârarâpnâ zen den bonnangât mâtâp lânme. Den zo yatâ nângâm umâlep patâ nâi nângâman.

Kembangâ nep a hurat kwatziŋgâban.

⁵ Bukunâ, gâ buku otziŋgâmat. Oi kamân goorânâk bunâ, kârebân gâbâ gane buku otziŋgâmat. Zo âlip opmat. ⁶ A zen ziren Yesugât kâmut minduminduyân orot mâmegangât sâmbâlip kwatgiwe. A gâgâren ganetâ Anutu kutnangât opnâ buku otziŋgâm nâ zâmbana âine âlip upap. ⁷ Zen kutnangât op Anutugât nebân âi ândie. Zen um kâtik zengâren ândim kât sikum mân mimegât betziŋan meindâ dâp upap. ⁸ Yatâ buku otziŋgâm betziŋan meindâ den bonnangât nep ârândân tuu-nat.

Diotrepe zâk a buku mân otziŋgip.

⁹ Nâ Yesugât kâmut zengât ekap nâi kulemguwan. Oi Diotrepe zâk ziknangât a sâtnâ ândibat sâmnâ dinnâ birâmap. ¹⁰ Zorat opnâ nâ zengâren gamnâ ândi mâmannangât topnâ sâmbâlip muiyagibat. Zâk nenngât sarâ sâmbâlip bân kwat-niŋgâmap. Oi zorigâk bunâ. Bukurâpnâ nâmbutnâ zengâren ganetâ zâk mân buku otziŋgâm nâ nâmbutnandâ buku otziŋgâne mân upigât sâmbâlip kâmurân gâbâ moliziŋgi sâknangât singi upme.

Demeterio zâkkât nângâne âlip oip.

¹¹ Bukunâ, gâ a ziŋâ kut nâi bânâ utnetâ zengât mâtâp mân lânban. Nâi zâk kut nâi nâi âlipnâ opmap, zâk Anutugâren goknâ. Ka nâi zâk kut nâi nâi bânâ

opmap, zâk Anutu mân ek nângâmap sâsân.

¹² Demeterio zâkkât topnâ a aksik patâ ziŋ sâmbâlip muiyagibe. Zâk a âlipnâ op ândiap. Zâk Kembangâ den bonnâ mem ândimap. Orot mâmenandâ topnâ sapsumap. Oi nen yatik zâkkât sâmbâlip kwâknangâmen. Oi den bonnâ sâmen, zo âlip nângâmat.

Den muruknâ.

¹³ Den donbep ziap. Oi simbupnâ kulemgubatkât mân otnigap. ¹⁴ Nâ gâgâren kek gâbatkât san. Gandâ den sâmbâlip âragurat.

¹⁵ Um lumbe gâgâren zimbap. Bukuniŋâ zen nângâgige. Nâ yatigâk bukurâpnâ gâgâren ândie, zen nângâziŋgan. Zorat dâzângoban.

Zo yatik.

Ekap Yudanâ kulengoip.

Mâsop den.

¹ Nâ Yuda, Yesu Kristogât kore a, Yakobogât munjâ. Anutu Ibânâ umjâ a ambân gâsâzângom diizingi Yesu Kristonjâ galem otzingâmap, zengât ekap zi kulemguan. ² Zengâren buku sot um lumbe sot tânagoagonjâ muyagem zimbap.

Sarâ a, zengât den.

³ Bukurâpnâ, Nen ârândân singi âlip umjan bagim ândien. Singi âlip den zorat kulemgum zingâbatkât otnigi ândiwan. Ka zi girem den nâi kulemgum zingan. Zen den singi âlipjâ birâbegât opjâ ekap zi kulemgum zingan. Singi âlip zo mem kâtigem ândim zâinatkat Anutugât singi a sâm ningip. Zo gulip opapkât den zi kulemgumjâ zingan. ⁴ A nâmbutjâ zen osetzian tik bagiwe. Mârumjan zengât topzin itâ sâm kulemguwe, “A yatâ zo, zen tâmbetagoagonjan bagibi.” A zo, zen um kâtik op Anutugât den singi âlip zo târârak mân sâm kut nâi nâi bâlinjâ lanj op patâinjâ Yesu Kristo kwâimbânjangame.

⁵ Anutugât dijâ birâme, zen hâunjâ zingâmap. Zo âlip nânge. Oi zorat sa nângânek. Kembu zâk Isirae a Aigita hânân gâbâ mâkâzingip. Oi zengâren gâbâ nâmbutjandâ zâkkât dijâ birâwe, zo ko tâmbetzângoip. ⁶ Oi sumbem a nâmbutjâ zen nep dijâ birâm mirâ kamânzinjâ birâwe. Yatâ utnetâ ko Anutu zâknâ zen tâk kâtikjandâ saazingâm nâtâtigân zâmbari narâk dâp zem zâimambi. Anutunjâ sâi zen narâk patin hâunjâ mimbigât mambât zie. ⁷ Oi Sodom sot Gomora sot kamân nâmbutjâ zem arip, zen yatigâk bâlinjâ lanj opjâ kut nâi nâi mân orotjâ muyagine kârâp tâmbânan zâmbari gei ândie. Nen zo ekjâ yatâ mân utnatkat oip.

Kembugât den ku a, zengât den.

⁸ Oi bâlinjâ mame a osetzian bagim ândie, zen umanân nângâm yatigâk kut nâi nâi bâlinjâ zo upme. Oi sâkzinandâ bâlinjâ muyagime. Oi zen a patâ mân hurat kwatzingâm sumbem a âsakjâzinoot zo

sâm bâlinjâ kwatzingâme. ⁹ Bâlinjâ mame a zin a imbanâzinoot lanj sâm bâlinjâ kwatzingâme. Ka sumbem a zengât patâ Mikai, zâknâ yatâ mân oip. Zâk Mose kâmbârânjângât Satanjâ sot sârek âragumjâ Satanjâ den bâlinjâ dukubatkât nângi mân dâp oi itâ dukuip, “Kembunâ hâunjâ gibap.” ¹⁰ Ka bâlinjâ mame a zi, zen kut nâi nâi topjâ mân nângâm lanj sâm bâlinjâ kwatzingâme. Zen zuu yatâ nângânângâzinjâ bunj lanj op tâmbetagoime. ¹¹ Yei, Zen gâtâm dap upi? Zen Kaingât mâtâp lânme. Oi kât sikumgât opjâ Propete Bileamgât mâtâp bâlinjâ lânme. Oi Kora zâk zâizâinjânjângât op tâmbetagoip, zen yatigâk zâizâinjâzianjângât op tâmbetagoime.

¹² A nâmbutjâ zuu bâugât op singi âlip minduminduyân takâme. A zo, zen anunzinjâ bunandâ yatâ upme. Yesugât sii nalem ninam mindune a zo osetzian tapjâ anun bunj lanj nime. Zen ziinjangât nângâne zari upme. A zo, zin sasa yatâ. Pibânâ sasa mem âim gâi sâbâyân bunj opmap. Zen âup sasa barâ kwâknjan memap yatâ, bon bunj. A zo, zen nak keet kwânâkwânângân narâknjan keet bunj kinetâ kârâm sâmbum birâbirânjâ yatâ. Topzin zo yatâ. ¹³ A zo yatâ, zo sarunâ kom lum âim gâmap. Kut nâi nâi bâlinjâ kom gâbârem lum âim gâmap yatâ. Zen sângelak gulip âim gâmap yatâ. A zo, zen nâtâtigân âi ândim âimambigât singi sâip.

Henokjâ den kubikkubik narâk, zorat den sâip.

¹⁴ Adamgât kiurâp âsagem gane nâmburân zagât oi Henok muyageip. Oi Henok zâk a yatâ zo zengât itâ sâip, “Iknek. Kembu zâk tirik arâpnâ donbep patâ zen sot gâbâmap. A aksik zengât topzin sâm muyagei um kâtik a bâlinjâzianjângât topjâ sâm muyagem zingâbap. ¹⁵ Bâlinjâ mame a zen den bâlinjâ top top sâm Anutu sâm bâlinjâ kwâknjangâwe, zorat hâunjâ zingâbap. ¹⁶ A yatâ zo, zen kut nâi nâi âsagei nângâne bâlinjik oi Anutu sâm bâlinjâ kwâknjangâme. Âknâlezianjângârâk kut nâi nâi nângâme, zorat mâtâp lânme. Oi zen ziinjangât

nângâne zâizâiņ oi kutziņâ lum zaatme. Oi ziņâ a nâmbutņâ zeņgâren kut ņâi ņâi minam kelâk pame.

Girem den.

¹⁷ Buku âlip gakârâpnâ, zen Kembuniņ Yesu Kristogât Aposolo ziņâ den kândom sâwe, zo nâņgâm ândibi. ¹⁸ Zen itâ dâzâņgom ândiwe, “Narâk pâņkânok oi Anutugât den kukuņ a zo, ziņâ bâliņâziņaņgât nep tuum ândim ziņaņgât nâņgâne zâibap.” ¹⁹ A yatâ zo, ziņâ a kâsâpzâņgobi. Zen hâņgât âkņâle zorat nâņgânâņgâ ândibi. Oi zen Tirik Kaapum buņ.

²⁰ Bukurâpnâ, zen ko Tirik Kaapumgâren gâbâ nâņgâm pâlâtâņ bonņâ zorâņ mam otziņgi kâtigem ândibi. Oi Tirik Kaapum wâratkum ninâu sâm ândibi. ²¹ Yatâ utne Anutuņâ umņandâ gâsâzâņgoi zâk sot pâlâtâņ op ândibi. Oi Kembuniņâ Yesu Kristo lumbeņâ muyagei ândiândi kâtik muyagibigât mambât ândibi. ²² Oi a nâmbutņâ Kembedgât den minâ birânâ mem ândime, zo tânzâņgone mem kâtigibi. ²³ Oi a nâmbutņâ sim kârâbân geinam utne zeņgât umbâlâ op gâsum mâkâziņgâbi. Oi zeņgât bâliņâ zo zeņgâren âibapkât keņgât op galem oraņgâm ândibi.

Den murukņâ.

²⁴⁻²⁵ Galem otziņgi mân tâmbetagon ândine zâkkât âsakņan zâmbari um salek op sâtâre op kinbigât imbaņâ zemņâņgap, Anutu kânok sot Kembuniņâ Yesu Kristo, zâk kubikkubikniņâ ândiapņâ âsakņâ neule sot imbaņâ mârumņan gâbâ zem gâip sot zemņâņgap, oi zem zâibap. Zo perâkņak.

Zo yatik.

Yohaneņā den tikņā zo sām muyageip.

Sām muyage den.

¹ Narāk māt kārēp oi kut nāi nāi muyag-ibap sāsāņ, zo Yesuņā kore arāpņā sām muyagem dātņāngobapkāt Anutuņā Yesu dukuip. Yesu zāk sumbem aņā nāi sāņgongoi mem gem Yohane nāgāren gam dātņom tirāpnogip. ² Oi Yohane nāņā Anutugāt den sot Yesu Kristogāt topņā ek nāņgāwan, zo sot kut nāi nāi nāmbutņā egāwan, zo sām muyagiwan.

³ Oi den kārņan āsageip, zi nāi zāk a mātēziņan sālāpkum zingābap, zikņā sot den sālāpkoi nāņgām mem āndibi, zengāt nāņga sātāreņoot uap. Wangāt, kut nāi nāi ekap ziren kulemguan, zi āsagibapkāt narākņā pāņkānok uap, zorat.

Kāmūt nāmburān zagāt, zengāt māsop den.

⁴⁻⁵ Yohane nā Asia hānān Kristogāt kāmūt nāmburān zagāt āndie, zengāt ekap zi kulemguan.

Anutu zāk āndeipņā āndiap sot gābap, zākkāren gābā sot Kaapum imbaņā nāmburān zagāt zākkāren tākņāņgāmāp, zākkāren gābā sot Yesu Kristo zākkāren gābā um lumbeņā sot tānzāņgozāņgoņ zengāren zimbat.

Yesu Kristo zāk sāi bonņā opmāp, zākņā kāndom otņiņgām mumuņan gābā zariņ. Oi hān dāp a kutā, zengāt Kambu patā op āndiap. Zākņā umņandā gāsuniņgi gilāmņandā tosaninā gulipkoip. ⁶ Zākņā nen um topņan nāmban Ibāņā Anutu kore okņāņgām āndinatatkāt gāsūm sālāpnāņgoi kāmūt gakārāpņā urāwen. Zākkāren neule āsakņā sot imbaņā zemņāņgapņā zem zāimāmbap. Zākņā kambu otņiņgām āndim zāimāmbap. Zo perākņak.

⁷ Nāņgānek. Zāk unumunum kwākņan gāi a aksik patāņā sinziņandā ikpi. Oi a sum pāroņ parāwe, zen ārāndāņ ikpi. Oi hān dāp a kāmūtņā kāmūtņā, ziņā zākkāt umbālā op iseibi. Den zo perākņak.

⁸ Kambu Anutu, zāk itā sap, “Nāņak kāndom sot bet. Nā āndiwanņā āndian. Oi nā gābat. Nā imbaņā mariņā.”

Yohane Patimo tāunānān tāk namin tap sen pup egip.

⁹ Nā zengāt buku Yohane. Nen ārāndāņ Yesu sot pālātāņ āndimņā sāknam āndim kātigem Anutu um topņan āndimen. Nā Anutugāt den sot Yesugāt siņgi sām muyagewan, zorat Patimo tāunānān tāk namin nābanetā tarāwan. ¹⁰ Oi tap nāņgā kendon oi Tirik Kaapumņā umnan mātāp meip. Oi kāndātņan den patā lāmūn yatā muyagei itā nāņgāwan. ¹¹ “Kut nāi nāi ikpan, zo ekabān kulemgumņā Yesugāt kāmūt nāmburān zagāt āndie, zengāren pāna āibap. Kāmūt zo kamānzinā itā, Epeso, Simirina, Peagamōņ, Tiatira, Sarde, Piladelpia sot Laodikea kamān.”

Yohaneņā Yesugāt holi tobat egip.

¹² Oi nā a den dātņogip, zo ikpam puriksāwan. Puriksām itā egāwan. Kārāp āsakņā nāmburān zagāt goide kātņā tuutuun egāwan. ¹³ Kārāp āsakņā osetziņan nāi kiri egāwan. Zāk tobatņā a yatā. Hāmbāņā kārēp gei kirip. Oi dimāņan māpāņ goide kātņā tuutuun zo zeip. ¹⁴ Kāuk sāmōtņā zo kāukāu, kāu pula yatā. Siņā tobatņā kārāp bālam semap yatā. ¹⁵ Kiņā ko āin kāt kātikņā kārāpņā sem kuriņkomap yatā. Oi diņā too sāmbon kwamit yatā. ¹⁶ Oi bik bongen sāņgelak nāmburān zāgāt mem kirip. Lāuņan gābā sāu patā nāi sātņā toren toren ga kirip. Oi si sāņgāņā mirāsiņ takā zeri āsagemap, zo yatā āsagem zeip.

Yesuņā Yohane lumbeņā den dukuip.

¹⁷ Nā tobatņā yatā ekņā kiņ topņan gem mumuņ yatā op zewan. Ziandā bik bonņandā kwāknan pam itā sām dātņogip, “Gā māt kengāt ot. Nā kāndom sot bet. ¹⁸ Oi āndiāndi mārīņā, nā. Nā momņā zaarāwanņā āndim zāimāmbat. Oi mumuņā sot sim mātāp doodoonņūņ, zo nāņā mem āndian. ¹⁹ Kut nāi nāi eksat, zo sot kut nāi zo itārāņ muyagibap sot bet muyagibap, zorat siņgi ārāndāņ kulemguban. ²⁰ Oi bitnā bongen sāņgelak

nâmburân zagât sot âsaknâ nâmburân zâgât goide kâtnâ tuutuun, zo aksik ek nângat, zorat topnâ dâgoga nângâ. Sângelak nâmburân zagât, zo Yesugât kâmut nâmburân zagât zengât galem a. Oi kârâp âsaknâ nâmburân zagât, zo kâmut nâmburân zagât.”

2

Buku orotjandâ mân buj upap.

¹ “Epeso kamânân a kâmut zîñâ galem a, zîñangât den itâ kulemgu, ‘Sângelak nâmburân zagât bik bongen mem kinñâ kârâp âsaknâ nâmburân zagât goide kâtnâ tuutuun zorat osetzîñan âim gâmap, zâknâ gâgât den itâ sap, ² “Zen narâk dâp âkon buj nepzîñâ tuum kâtigime, zo sot orot mâmezîñâ zorat den singi gâi nângan. Zen bâliñ mâme a zengât âkonzîngâmap. Oi zorat a nâmbutñâ zen nen Aposolo sâme, sarâzîñangât topnâ muyagiwe. ³ Epeso a zen nâgât op kâtigem âkon mân upme. Oi zen mân lorime, zo ek nângâm ândian.

⁴ Oi nâ itâ zorat zengât nânga bâliñ opmap. Zen mârumñan umzîñandâ gâsânowe, zo yatik narâk ziren mân ziap. Zo birâwe. ⁵ Mârum op ândiwe, zo nângâm umzîñâ melânbi. Oi ândiwe yatigâk dum op ândibi. Zen umzîñ mân melânne zengâren gam kârâp âsaknâzîñâ, zo lum pâmbat.

⁶ Nâi ko kut nâi âlipñâ utne nânga âlip opmap. Mem gulip kwâkwat a, Nikolau, zâkkât arâpñâ kut nâi utne ekñâ âkon upme. Zo nâ yatik âkonimap.

⁷ Kaapumñâ Yesugât kâmut den dâzânguap, zo kindapzîñootñâ nângâm kwâtâtibi. Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbemân Anutugât kâlam kutñâ Paradisi, zoren ândiândi nakkât bonñâ zemap, zo pinda nimbat.” ’ ’ ”

Kembugât den mem ândim mumuñâ.

⁸ Yatâ sâmñâ itâ sâip, “Simirina kamânân a ambân kâmut zîñâ galem a, zîñangât den itâ kulemgu, ‘Bet sot kâdom, momñâ zaaripñâ gâgât den itâ sap. ⁹ “Zen sâknâm kwâkñan hânân a giginâ ândime, zo nângan. (Oi zen umgât gom sambe imbanâ zemzîngap.) Oi Yuda

a nâmbutñandâ den bâliñ dâzângome, zo yatik nângan. Oi a zo, zen Yuda a bonñâ buñâ. Zen Satañgât kâmurân gokñâ.

¹⁰ Zen sâknâm dum nângâbi, zorat mân kengât upi. Nângânek. Satañ zâk mâsimâsikâyân zâmbanbap. Zengâren a nâmbutñâ tâk namin zâmbanbap. Oi zengâren sâknâm patâ sirâm bâzagât yatâ zimbap. Oi zîñâ Kembugât den mem kâtigem ândine zângone munetâ zorat sângânñâ zîngâbat.

¹¹ Kaapumñâ Yesugât kâmut den dâzânguap, zo kindapzîñootñâ nângâm kwâtâtibi. Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem walâbap, zo ko mumuñâ zagât, sim, zorân mân tâmbetkubap.” ’ ’ ”

Bâliñangât mâtâp mân lânbi.

¹² Yatâ sâmñâ itâ sâip, “Peagamon kamânân kâmut zengât galem a, zîñangât den itâ kulemgu, ‘Sâu sâtnâ toren toren mem ândimapñâ gâgât itâ sap, ¹³ “Zen kamân ândie, zo âlip nângan. Zoren Sataññâ nep kâtikñâ tuumap. Zen kutsînginâ târârak mem ândime. Oi den sâwan, zo lume. Um kâtik zîñâ kore anâ Antipa kuwe, narâk zoren nâgât den mem ândim mân loriwe.

¹⁴ Oi nâ zengât nânga mâik nâi bâliñ uap. Zengât kamânân a nâmbutñâ ândie, zen Bileamgât mâtâp lânme. Propete Bileam, zâk a kutâ Balakñâ Isirae a kâitzângoi bâliñ upigât dukuip. Oi zen lopiogât singi nalem nem kâmbu konda sot piuriyâunzabân bagiwe. ¹⁵ Oi zengât kâmurân a nâmbutñâ zen mem gulip kwâkwat a Nikolau, zâkkât arâpñâ zengât mâtâp lân yatik urâwe. ¹⁶ Zorat zen umzîñ melânbi. Zen yatâ mân utne nâ zengâren kek gamñâ a yatâ zo kâsa otzîngâm lâunangât sâunandâ kârâzîngâbat.

¹⁷ Kaapumñâ Yesugât kâmut den dâzânguap, zo kindapzîñootñâ nângâm kwâtâtibi. Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbemgât nalem kutñâ Mana, tik zeip, zo pindâbat. Oi kât kâukâu nâi pindâbat. Kât zoren kot unakñâ nâi zei mârîñandâ zikñik ek nângâbat.” ’ ’ ”

Isebegât mâtâp mân lânbi.

¹⁸ Yatâ sâmĵâ itâ sâip, “Tiatira kamânân kâmut zengât galem a, ziĵangât den itâ kulemgu, ‘Anutu nanĵâ sinĵâ tobat kârâp bâlam yatâ. Oi kinĵâ kât âin kârâpnĵâ sei kurinĵkomap, zo yatâ, zâknĵâ gâgât itâ sap,
¹⁹ “Nâ orot mâmezijnĵâ nânĵan. Zen a buku otziĵgâme. Zen nânĵâm pâlatân kwatnim nepkât kâtigime, zorat topĵâ ek nânĵan. Mârum nep tuum loriwe. Ka narâk zi ko nep tuum kâtigie, zo nânĵan.

²⁰ Oi nâ itâgât op zengât nânĵa mâik nâi bâlinĵ uap. Zen ambân nâi ambân kutâ Iseba mârum ândeip, zo yatâ zengâren ândei mân nânĵânângâ urâwe. Zâk sarâ ambân. Zâk nâ Propete ambân sâm arâpnâ den dâzângoi laĵ mâman op lopiogât sinĵi sâm nalem nemarâwe. ²¹ Zâknĵâ umĵâ melânĵbapkât mambât ândiwan. Kâ zâk umĵâ mân melânĵâ bâlinĵâ mân birâmap.

²² Nânĵânek. Zorat sa sisi mâsek okĵanĵi zimhap. Oi a zâk sot laĵ ândime, zen umziĵ mân melânĵne ârândân sâknâm ziĵgâbat. ²³ Oi ambân zorat nan bârarâpnĵâ zo zângua mom nanĵâbi. Yatâ ua kamân dâp Kembugât kâmut zen nâgât itâ nânĵâbi. Nânĵâ um nânĵânângâziĵ ek nânĵâman. Oi nâ aksik patâ ândi mâmanziĵangât topĵâ ekĵâ hâuĵâ melân ziĵgâbat. Nâgât yatâ nânĵâbi.

²⁴ Tiatira kamânân a nâmbutĵâ zen sarâ den zo birâme. Zen Satangât den mân nânĵâme. Zengât den sa nânĵânek. ²⁵ Kut nâi nâi mem ândie, zo dâĵ mem ândine gâbat. Nep nâi yâmbâtĵâ kwâkziĵan mân paan.

²⁶ Nâi zâk Satanĵ sot agom kâtigem nâgât orot mâme zo op ândim zari narâk âki nânĵâ imbanĵâ pinda a hân nânĵin nânĵin gokĵâ zengât a sâtĵâ upap. ²⁷ Zâk tân kâtikĵâ zo bikĵan mem a kutâziĵ upap. Oi âmaĵ kunzirindâ âbângumap, zo yatâ zângobap. Nâ Ibânandâ imbanĵâ nigip, zo yatik zâk pindâbat. ²⁸ Oi sângelak patâ zâkkât haĵsâbâ sâi tâkap sâme, zo pindâbat.

²⁹ Kaapumĵâ Yesugât kâmut den dâzânguap, zo kindapziĵootĵâ nânĵâm kwâtâtibi.” ’ ’ ”

3

Um mumuĵâ mân ândibi.

¹ Yatâ samĵâ itâ sâip, “Sarde kamânân kâmut zengât galem a, ziĵangât den itâ kulemgu, ‘Anutugât Kaapum imbanĵâ nâmburân zagât zâkkâren tâkĵangap sot sângelak nâmburân zagât zo mem ândiap, zâknĵâ gâgât itâ sap, “Nâ orot mâmegangât top nânĵan. A ziĵitnetâ wâĵân ândie yatâ uap. Umziĵâ ko mumuĵâ ziap. ² Zorat zen zaatĵâ zengâren a torenĵâ munam ue, zo umziĵâ kom mângibi. Nânĵânek. Anutu mâtenĵan orot mâmezijnĵâ eksa mân dâp uap. ³ Zen umziĵ melân den dâzângowan, zo dâĵ mem ândibi. Yatâ mân utne kâsa ziĵ game yatâ nâ zengâren gâbat. Oi zorat narâknĵâ mân nânĵâbi.

⁴ Zengâren a nâmbutĵâ ândie, zen hâmbâziĵ banĵerân mân sanĵonme. Zen bâlinĵ mân upme. Oi a yatâ zorân hâmbâ kâukâu mem ândim nâ sot tâtat mâme upi. Zen yatâ upigât nânĵâziĵga dâp uap.

⁵ Nâi zâk Satanĵ sot agom kâtigem walâm ândei hâmbâ kâukâu pinda mem ândibap. Oi kutĵâ ândiândigât ekabân ziap, zo mân gulipkubat. Buĵâ. Nâ kutĵâ Ibânangât mâtenĵan sot sumbem arâpnĵâ, zengât mâteziĵan sâm muyagibat.

⁶ Kaapumĵâ Yesugât kâmut den dâzânguap, zo kindapziĵootĵâ nânĵâm kwâtâtibi.” ’ ’ ”

Kembugât den mem târârakĵâ op ândibi.

⁷ Yatâ sâmĵâ itâ sâip. “Piladelpia kamânân kâmut zengât galem a, ziĵangât den itâ kulemgu, ‘Dawidi zâk Yerusalem kamân mariĵâ ândeip, zo yatik Kem-buĵâ Yerusalem unĵakĵangât mariĵâ ândiap. Zâknĵâ hânĵi mem pâi nânĵâ mân doongubap. Oi zâknĵâ mâtâp zo doongoi nânĵâ mân mem pâmbap. Tirik a sot sâi bon opmap, zâknĵâ gâgât itâ sap. ⁸ “Nâ orot mâmezijnangât topĵâ nânĵan. Nânĵânek. Nâ mâteziĵan mâtâp mem parâwan, zo a nânĵâ doongubapkât imbanĵâ mân tâkĵangap. Zen imbanĵâziĵ bituktâ zemziĵangap, zo nânĵan. Oi dinnâ lum mem ândim kutsiĵinâ mân birâwe.

⁹ Nânĵânek. Satangât kâmurân gokĵâ a nâmbutĵâ, zen Yuda a bonĵâ buĵâ. Zen sarâ a ândime. Zen otziĵga gâgâren gam umziĵ topĵan pindiĵsâm itâ nânĵâbi,

‘Nâ umnandâ gâsuzingâm ândiman.’ Zo nângâm biranbi.

¹⁰ Zen âkon buŋ nâgât denân mem kâtigem ândiwe, zo ko sa sâknam narâk a hân dâp topziŋ muyagibapkât âsagibap, zo zengâren mân âsagibap. ¹¹ Nâ kek gâbat. Zorat kut nâi nâi mem ândie, zo dâŋ mem ândine a nâiŋâ ândiândiziŋaŋgât hauŋâ zo mân betziŋan mimbap.

¹² Nâi zâk Sataŋ sot agom kâtigem ândibap, zâk Anutugât tirik namin hambo yatâ kwânânga zoren kinkin kâtik kinmâmbap. Oi zâkkâren Anutunangât kutŋâ kulemgubat. Oi Anutugât kamân, Yerusalem kamân uŋakŋâ Anutugâren gâbâ sumbemân gokŋâ zo gibap, zorat kutŋâ kulemgubat. Oi ninâ kutnâ uŋakŋâ zo zâkkâren kulemgubat.

¹³ Kaapumŋâ Yesugât kâmut den dâzânguap, zo kindapziŋootŋâ nângâm kwâtâtibi.” , ”

Mân lorebi.

¹⁴ Yatâ sâmŋâ itâ sâip, “Laodikea kamânân kâmut zengât galem a, ziŋaŋgât den itâ kulemgu, ‘Den bon mariŋâ sot sapsusuŋâ bonŋâ sot sâi kâtikkâtigiŋ, Anutugâren gâbâ kut nâi nâi muyageip, zorat topŋâ ândiap, zâkŋâ gâgât itâ sap, ¹⁵ “Nâ orot mâmeziziŋaŋgât topŋâ nângan. Nâgât âkŋâle mân nângâme. Pateŋâ sot kârâpŋâ oset ândime. Zen um oset ândime, zo nângan. Zen pateŋ mo kârâpŋâ upigât otnigap. ¹⁶ Kârâp sot pateŋ osetzikŋan ândimegât too bâliŋâ yatâ lâunan gâbâ mogatziŋga gibi.

¹⁷ Zen ziŋaŋgât topŋâ mân nângâm laŋ itâ sâme, ‘Nen gom sambe zem-ningap. Nen kut nâi nâi donbep miwen, zorat kut nâi nâigât mân kârûnat.’ Zo sarâ. Zen topziŋâ mân kârûm laŋ yatâ sâme. Nâ ziŋgitsa zen a gigiŋâ, kanpitâ, laŋ ândim sinziŋ bâpsâsâŋ sot sâk bârak ândime. ¹⁸ Zorat dâzângua nângânek. Zen nâgâren gâbâ kune sâŋgân memŋâ sikumziŋoot upi. Oi hâmbâ kâukâu kwâlâm sâkziŋ kwâtepkune aŋunziŋ buŋ upap. Oi sinziŋaŋgât kelâk kwâlâm sinziŋ saŋgonŋâ sinziŋâ âlip ikpi.

¹⁹ Nângânek. A ambân nâ umnandâ gâsâzângoman, zo zângom kubikziŋgâman. Zorat zen umziŋ melânâ um wâgân op kâtigem ândibi.

²⁰ Nângânek. Nâ umgât mâtâp hâŋgi âkŋan kin kom kinzan. Oi nâi zâk dinnâ nângâm hâŋgi mem pâi zâkkât mirin zâi tap nalem ârândân nindat.

²¹ Nâi zâk Sataŋ sot agom kâtigem walâm ândibap, zâk nâ sot a kutâ tâtarân tâtat. Nâ yatigâk Sataŋ sot agom kâtigem walâm ândiwangât Ibânandâ zâk sot tâtarân tâpatkât diinigip.

²² Kaapumŋâ Yesugât kâmut den dâzânguap, zo kindapziŋootŋâ nângâm kwâtâtibi.” , ”

4

Yohanenâ Anutugât neule tâtatŋâ egip.

¹ Nâ kut nâi nâi zo ek nânga sumbem pâronŋsâi egâwan. Oi den kwamit patâ lâmun yatâ âsagei nângâwan, zo sumbemân gâbâ dum muyagemŋâ itâ dâtnogip, “Gâ ziren kopgâna kut nâi nâi muyagibap, zorat tirâpgoga eknan.” ² Yatâ sâi Kaapumŋâ mem hâbamŋan kwatnigi sumbemân neule tâtatŋâ nâi tâi kwâkŋan nâiŋâ tâi egâwan. ³ Oi zo tâip, zâkkât tobatŋâ kât kutŋâ Yaspa sot Konelian, kât kulem âlipŋâ, kuriŋâ yatâ. Oi tâtatŋâ toren toren mulum mogat yatâ kât kutŋâ Emerali, kât kulem âlip zoren kirip, holiŋâ gwâlâ. ⁴ Oi neule tâtatŋâ 24 zorân haamgum tarâwe. Tâtatŋâ zorat kwâkŋan a patâ 24 tarâwe. Zen hâmbâziŋ kâukâu pamŋâ tarâwe. Oi kâukziŋan pindokziŋ pulimâtamŋâ tuutuun zo pam tarâwe. ⁵ Oi neule tâtatŋâ patâ zobâ hânpân sot kaŋkundundun âsagem zeip. Oi tâtat sâŋgânŋan kârâp âsakŋâ nâmburân zagât sem tâip. Zo Anutugât kaapum imbanâ nâmburân zagât tâkŋaŋgap, zorat kârâp. ⁶ Oi tâtatŋâ sâŋgânŋan saru nâi belonoot yatâ zeip.

Oi tâtatŋâ toren toren zuu patâ âlipŋâ kimembut tarâwe. Oi zo zen umziŋen kândâtziŋen sinziŋ donbep. ⁷ Zuu âlip kimembut zengâren gâbâ zuu nâi, zuu kâtik Laiongât tobat. Nâi ko bâu makau yatâ. Nâi zâk si sâŋgânŋâ a yatâ. Nâi

zâk nii utak yatâ. ⁸ Oi zuu kimembut zen abâtziñâ nâmburân kânok. Oi zuu zo umziñan kândâtziñan sinziñ donbep. Oi ñâtik sirâm kep itâ mime,

“Tirik, hâlâlu, hâlâlu, hâlâlu. Kembu Anutu, imbanjâ mariñâ, Zâk hâlâlu op ândiap. Zâk ândeipñâ ândiap. Oi dum gâbap.”

⁹ Oi zuu kimembut ziñâ Kembu, ândiândi mariñâ, zâk sâiwap sâm, sâm âlip kwâkñangâm kutñâ mem zaatme. ¹⁰ Zo yatâ utnetâ a 24 tâtat âlipñan tapme, zen ândiândi mârîñâ zâkkât um topñan pindiñsâm sâm âlip kwâkñangâm neule pindokziñ zo um topñan pam itâ sâm mâtâsime,

¹¹ “Kembuniñâ Anutu, gâ kut ñâi ñâi aksik muyageziñgin. Gâ sâna kut kin kin zo muyageip, ziap. Zorat neule âsakñâ sot sâm âlip den sot imbanjâ, zo gâñâ galem otna dâp upap.”

5

Yohanenjâ ekap ñâi sâbânjâ om doongudoongun zo egip.

¹ Oi neule tâtatñâ patin tâpmap, Kembu, zâk bik bongen ekap mem tâi egâwan. Ekap zo umñan kândâtñan kulemgum gonkune zeip. Oi sâbâ nâmburân zagât zorân pane gâsum kâtigeip. ² Oi sumbem a patâ kâwaliñoot tâi egâwan. Zâk den kâtikñâ itâ sâip, “Ñâi târârak ândimñâ ekap sâbânjâ zo mem moloñi dâp upap?”

³ Yatâ sâi sumbemân sot hânân sot hân ombeñan gâbâ ñâiñâ ekap zo moloñ sâlâpkubap mân muyagiwe. ⁴ Ñâiñâ âlipñâ yatâ ândim ekap zo moloñ sâlâpkubapât dâp mân muyagiwe. Zorat umnâ bâlei isewan. ⁵ Yatâ ua ko a patâ zengâren gâbâ ñâiñâ itâ sâm dâtnogip, “Mân ise. Nângâ. Yudagât kiurâp zengâren gâbâ a ñâi zuu kâtik laioñ yatâ ñâi muyageip. Zâk Dawidigât kâmnâ. Zâkñâ Anutugât kâsa zen sot agom kâtigem walâziñgip. Zâkñâ ekap sâbânjoot nâmburân zagât zo âlip moloñbap.”

Yohanenjâ Râma egip.

⁶ Oi na eksandâ tâtatñan zo zuu âlipñâ kimembut sot a patâ 24, zengât osetziñan râma gwamñâ ñâi kune kiri yatâ egâwan. Kâukñan goonjâ nâmburân zagât, sinjâ nâmburân zagât. Oi sinjâ nâmburân zagât, zo Anutugât kaapum. Oi Anutugât kaapum imbanjâ nâmburân zagât tâkñangap. Zâk hân dâp sângonzân goi âi ândie. ⁷ Oi Râma zâk âi neule tâtatñan tâip, Kembu, zâkkât bik bongen ekap zo meip.

⁸ Ekap zo mei zuu kimembut sot a patâ 24, zen Râmagât um topñan âi ziwe. Zen kâmam wâlönziñoot sot hâkop goide kâtñâ tuutuun, zo ârândânj mem gei ziwe. Hâkop umñan gâbâ hitom âlipñâ âsagem gâip. Hitom âlip, zo Anutugât tirik a zengât ninâu. ⁹ Oi zen kep unakñâ ñâi itâ miwe, “Gâ gonetâ gilâmgandâ hân dâp a kâmutñâ kâmutñâ, den gându ñâi ñâi suupziñ mena Anutugât singi urâwe. Zorat gâ ekap mem sâbânjâ zo moloñna dâp upap. ¹⁰ Gâ minduziñgâna Anutugât um topñan tirik a kâmut urâwe. Oi zen hânân Anutu kore okñangâm a ambân zengât a kutâ yatâ op ândibi.”

Sumbemân sâtâre patâ muyageip.

¹¹ Oi nâ sinnandâ eksa sumbem a donbep patâ mân sâlâpzân gozân goñ, kâmutñâ kâmutñâ neule tâtatñâ patâ zo haamgum kin sâtâre op kirâwe. Oi zuu âlipñâ kimembut sot a patâ zen osetziñan kin betziñan mine kep itâ miwe,

¹² “Râma kuwe, zâk imbanjâ sot sikum, gom sambe, nângânângâ sot kâwali, kot patâ sot sâm âlip den zo galem oi dâp upap.”

¹³ Oi sumbemân sot hânân sot hân ombeñan sot saruyân ândiwe, ziñâ itâ sâne nângâwan, “Neule tâtatñan taap, zâk sot Râma ârândânj sâm bâbâlanj sot kot patâ sot imbanjâ zemzikapñâ zem zâibap.” ¹⁴ Oi zuu kimembut, ziñâ itâ sâwe, “Perâkñak.” Sâne a patâ ziñâ Kembugât um topñan gei zem den sâm mâtâsiwe.

6

Bâu patâ biosi kimembut, zengât den.

¹ Oi nâ sinnandâ itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbânjoot nâmburân zagât zeip,

zo mem sâbâ nâi mem moloŋip. Moloŋi ko zuu kimembut zengâren gâbâ nâiŋâ den patâ, sumbem kwamit yatâ den sam sâip, “Gâ zi ga.” ² Sâi zoren bâu patâ biosi kâukâu nâi gâi egâwan. Kwâkŋan a nâi tâip, zâk timbânoot. Oi a kutâ neule pindok âlip pindâne kâwali op kâmbamân zângom kâwâliziŋ mem ge kwâpam arip.

³ Oi Râmaŋâ ekap sâbâ zagât moloŋi zuu nâiŋâ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” ⁴ Sâi bâu patâ biosi kuriŋâ nâi gâi egâwan. A kwâkŋan tâip, zâk hânân lumbenâ buŋ oi a kâsa kâsa upigât Kembuŋâ imbaŋâ pindip. Oi Kembuŋâ a zo sâu patâ pindip.

⁵ Oi Râma zâk ekap sâbânâ karâmbuŋ moloŋi zuu karâmbuŋandâ sâip, “Gâ zi ga.” Oi nâ sinnandâ eksa bâu patâ biosi sumun nâi gâip. A kwâkŋan tâip, zâk nalemgât yâmbâtŋaŋgât dâpŋâ mem tâip. ⁶ Oi zuu âlip kimembut osetziŋan gâbâ den nâi itâ âsagei nâŋgâwan, “Sibit keet hâkop zagât, sâŋgânŋâ bâzagât. Oi segoŋ kin zagât, sâŋgânŋâ bâzagât. Oliwa nak sot waiŋ nak zo mân tâmbetkune bonŋâ muyagibap.”

⁷ Oi Râmaŋâ ekap sâbâ kimembuŋ moloŋi zuu kimembuŋâ zorân den sâm sâip, “Gâ zi ga.” ⁸ Sâi sinnandâ eksandâ bâu patâ biosi kâu nâi gâip. Oi a kwâkŋan tâip, zâkkât kutŋâ Mumuŋ. Oi nâi kândâtŋan gâip, zâkkât kutŋâ Sim. Oi hânân danŋon kimembuŋaŋgâren gâbâ karâmbut zo yen zei nâi zoren kâmbam sot pu, mâsek sot zuu kâtikŋandâ a ambân tâmbetzângom nanŋâbigât imbaŋâ zekâren zikip.

A sinŋi âlipkât op zângowe, zengât den.

⁹ Râmaŋâ ekap sâbânâ bâtnâmbuŋ moloŋip. Oi a Anutugât den mem ândine zângowe sot Yesugât sinŋi sâm muyagem ândine zângowe, zengât um dâpziŋ Anutugât sinŋi pâpanŋâ zorat topŋan zine ziŋgirâwan. ¹⁰ Zen den kâtik sâm itâ sâwe, “O kutâniŋâ patâ, hâlâlu op ândiat. Sâna bon opmap. Kembuniŋâ, gâ wangât narâk mem kârep pam gilâmniŋaŋgât tosa a hânân ândie, zengât hâuŋâ mân mâkâm ziŋgat?” ¹¹ Yatâ sâne hâmbâ kâukâu ziŋgâm itâ dâzângowe,

“Kore a bukurâpziŋ nâmbutŋâ zângonetâ tenŋâziŋâ dâpŋan upapkât umziŋ diim gei mambât mâik nâi ândibi.”

Narâk patin kut nâi nâi muyagibap, zorat den.

¹² Oi itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbâ nâmburân kânok moloŋi wârîŋ patâ meip. Oi mirâsiŋ sumunkom âmaŋ sâkŋâ yatâ oip. Oi kâin patâ op kuririŋ kârâm tobatŋâ gilâm yatâ oip. ¹³ Oi sâŋgelak zen pibaŋâ nak ilumŋâ kwâmbârâŋgi hânân gemap, zo yatâ hânân giwe. ¹⁴ Oi mundo kwapme yatâ sumbem kâpiangâm buŋ oip. Oi bakŋâ hânân sot saruyân, zo âbângum aleyangâm âiwe. ¹⁵⁻¹⁶ Kut nâi nâi yatâ zo muyagei hân dâp a kutâ sot a sâtŋâ sot kâwali a sot sikum a sot zâizâiŋ, gigiŋ, zen aksik hân kât mâtâpŋan âi tik pam bakŋâ sot sim, zengât itâ sâwe, “Ge kwâratnâŋgonek. Ge kwâratnâŋgonetâ neule tâtatŋan tâpmap, zâk mân niŋgitpap. Oi Râmagât kuk nâŋgap, zorat bonŋâ zo mân gâi iknat. ¹⁷ Kukzikŋaŋgât narâkŋâ oi a nâi mâtezikŋan kâtigem mân kinbap.”

7

Isirae a kâmut Kembugât sinŋi urâwe.

¹ Oi nâ sumbem a kimembut ziŋgirâwan. Zen hân muruk toren toren kirâwe. Oi pibâ toren toren gâbâ gâmap, zo gâsum kirâwe. Pibâ nâi hânân mo saruyân mo nagân mân gâbapkât yatâ urâwe. ² Oi mirâsiŋ takâtakâŋan gâbâ sumbem a nâiŋâ gâi egâwan. Oi ândiândi mariŋâ, Anutu, zâkkât sâtkât undip pâpan nâi mem ândeip. Zâkŋâ sumbem a kimembut saruyân sot hânân kut nâi nâi tâmbetkubigât sinŋi ândiwe, zen zângonsâm itâ dâzângoip, ³ “Zen hân mo saru mo nak kek mân tâmbetzângobi. Nen Anutugât undip zi kore arâpŋâ zengât mâteziŋan pânat.”

⁴ Yatâ sâi a mâteziŋan undipŋoot zengât tenŋâ itâ sâne nâŋgâwan, “Isirae a kâmut kâmutŋâ, zengâren gâbâ l44 tausen mâteziŋan undip zo parâwe. ⁵⁻⁷ Yuda kâmurân gâbâ l2 tausen zengât mâteziŋan undip parâwe. Reubengât kâmurân gâbâ

12 tausen. Gadegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Aseregât kâmurân gâbâ 12 tausen. Naptaligât kâmurân gâbâ 12 tausen. Manasegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Simeongât kâmurân gâbâ 12 tausen. Lewigât kâmurân gâbâ 12 tausen. Isasagât kâmurân gâbâ 12 tausen. ⁸ Sebulongât kâmurân gâbâ 12 tausen. Yosepegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Benyamingât kâmurân gâbâ 12 tausen. A yatâ zo mâteziŋan undip parâwe.”

A kâmut donbepŋâ Anutu mâtenjan kirâwe.

⁹ Kut nâi nâi zo ek nanġâm nâi egâwan. Hân dâp zorat sâkziŋ tobat top top sot den top top, kâmut patâ patâ nâi, a nâiŋâ tenġâziŋâ mân sâlâpkubap yatâ, zen tâtatŋan tâpmap sot râma, zekât umzik topŋan kine ziŋgirâwan. Oi hâmbâziŋ kâukâuyâk. Zen gâlâŋgât sot lâkom iinŋâ bitziŋan mem kin den kâtik sâm itâ sâwe, ¹⁰ “Neule tâtatŋan taap, Anutu sot Râma, zet kubikkubikniŋâ.”

¹¹ Oi sumbem a aksik ziŋ neule tâtatŋâ sot a patâ sot zuu âlipŋâ kimembut haamzâŋgom kirâwe, zen umziŋ topŋan ge zem Anutu mâpâsem itâ sâwe. ¹² “Perâkŋak sot sâm âlip sot neule âsakŋâ, sâiwap, imbanâ, nânġânânġâ, kot patâ, zo Anutuniŋâ zâkkâren ziapŋak zem zâibap. Zo perâkŋak.”

Sâknam kwâkŋan ândiwe, zengât den.

¹³ Oi a patâ zengâren gâbâ nâiŋâ mâsikânim sâip, “Dap nânġat? Hâmbâziŋ kâukâu zo, zen waniŋ gâbâ ga kinze?”

¹⁴ Mâsikânigi den itâ sâm mâburem dukuwan, “Patâ, nâ mân nânġan. Gâ nânġat.” Sa dâtnogip, “Zen sâknam patin gâbâ takâm gawe. Oi hâmbâziŋ Râma gilâmŋandâ sanġone kâukoip. ¹⁵ Zorat zen Anutu um topŋan ândim nâtik sirâm zâkkât namin kore okŋanġâm ândime. Oi neule tâtatŋan tâpmap, Kembu, zâk zen sot tap galem otziŋgâbap. ¹⁶ Oi bet zen nalem mo toogât mân mumbi. Maanâ mân zânġobap. Sâknam mân muyageziŋgâbap. ¹⁷ Râma tâtatŋan tâpmap, zâkŋâ diiziŋgi ândiândi too sinŋan âim ândibi. Oi

si sâŋġânziŋan sinziŋ toon zo Anutuŋâ sanġori isem umbâlâ mân op ândibi.”

8

Sumbem a nâmburân zagât lâmun ziŋgâwe.

¹ Râma zâk ekap sâbâ nâmburân zagât zo moloŋi sumbem hiriŋsâm mâik nâi zeip. ² Zo âki sumbem a nâmburân zâgât Anutugât um topŋan kinme, zen ziŋġitsa lâmun nâmburân zagât ziŋgâwe.

³ Oi sumbem a nâiŋâ hâkop nâi goide kâtŋâ tuutuunġâ, zo mem gamŋâ Kembugât sinġi nalem pâpanŋan zoren âi kiri kut nâi wârân âlip donbep zo pindip. Oi zâk zo mem Anutugât sinġi nalem pâpanŋâ zorat kârâpŋan pâi sem wârânŋâ zarip. Anutugât sinġi a zengât ninâu sot mâpot kârâbân pâi sem wârânŋâ zarip. Zo tâtatŋâ gootŋan kirip. ⁴ Wârân âlip bikŋan kirip, zorat kâbakŋâ zo Anutugât sinġi a zengât ninâu bekŋan mem Anutu mâtenjan zarip. ⁵ Sumbem a zo yatâ opŋâ Kembugât sinġi nalem pâpanŋan gâbâ kârâp mem hâkobân pam hânân lokei giarip. Lokei giari sumbem kârâm kwamit patâ oi hânpan sot wâriŋ patâ muyageip.

Sumbem a kimembut lâmun waatnetâ hânân wesâk top top muyageip.

⁶ Oi sumbem a nâmburân zagât lâmun mem kirâwe, zen waatnam kubikaŋgâwe.

⁷ Oi sumbem a kânok zâk lâmunŋâ waari kât paten sot kârâp sot gilâm mâpotŋâ hânân gem gâip. Oi hân danġon karâmbut zeip, zorat torengen kârâp seip. Zoren nak sot hibuk mot zo aksik sem nanġip.

⁸ Sumbem a zagâtŋâ lâmunŋâ waari kut nâi bak patâ yatâ zo sem âbânġum saruyân giarip. ⁹ Giari saru danġon karâmbut zeip, zorat torengen zo gilâm oip. Oi saru zuunġâ zoren mom nanġâwe. Oi wanġâ tarâwe, zo âbânġum nanġâwe.

¹⁰ Sumbem a karâmbunġâ lâmunŋâ waari sâŋġelak patâ nâi sumbemân gâbâ kârâp bâlam yatâ gem too patâ sot too sinŋâ nâmbutŋâ zoren giarip. ¹¹ Sâŋġelak zorat kutŋâ kâlâk kâtikŋâ. Zorat hânân too zeip, zo danġon karâmbut zeip, zorat torengen

geim too zo aksik kâlaknâ oi a zinjâ nemnâ muwe.

¹² Sumbem a kimembunandâ lâmunnâ waari mirâsin sot kâin sângelak zengâren dangon karâmbut zei zorat torennâ sumunkom âsaknâ gâutgâut oip. Oi nâtigân kâin sot sângelak zengât âsakzinâ paalan oip.

¹³ Oi nâ eknâ nii utak egâwan. Oi utak zo sumbem tânâmnan den kâtiknâ itâ den sâip, “Yei, yei, yei, sumbem a karâmbut te. Zen lâmunzin waatne a ambân hânân ândie zo, zen dap upi?”

9

Sumbem a bâtnâmbunandâ lâmun waari dikon muyagiwe.

¹ Sumbem a bâtnâmbun zo lâmun waari nânâ eksandâ sumbemân gâbâ sângelak nâi âkam hânân gei egâwan. Zâk simgât mâtâp doodoongunâ zo pindâwe. ² Oi zâk simgât mâtâp mem pâi kâbak patâ kopgâip. Nep une sem takâmap, zo yatâ. Kopgamnâ mirâsin kwâtepkoi. ³ Kâbak umnan gâbâ dikon donbep takâm hânân giwe. Kabât zo gooziñâ sâulegât tobat yatâ. ⁴ Zen hibuk mo nak nalem mot zo mân tâmbetzângogigât sâm zingip. A ambân Anutugât undip mâteziñan mân zeip, zen kâsa minziñgâbigât sâip. ⁵ Oi kâin bâtnâmbut umnan kâbat zin sâknam patâ zingâne mân mumbigât sâm zingip. Sâknam zo sâulenâ zingip sâknam nângâme yatâ. ⁶ Oi narâk zoren a zen mumbigât otziñgi ândim mân mumbi.

Dikon tobatziñgât den.

⁷ Dikon zengât tobat bâu patâ biosi yatâ. Kâwali a zen kwâkziñan tap kâmbamân âinam kubikañgâme yatâ. Oi kâukziñan pindok goide kâtnâ tuutuun yatâ zo tâip. Oi si sângânziñâ, zo a yatâ. ⁸ Oi sâmotzin, zo ambân zengât kâukzin sâmot yatâ. Sâtzin, zo zuu kâtik laion sâtnâ yatâ. ⁹ Oi dimâziñan dugum kât kâtiknandâ tuutuun yatâ zeip. Abâtzin kwamit, zo biosi sot a lalanâ donbep kâmbamân sârârâk kârâm âine kwamitagomap yatâ. ¹⁰ Daaziñâ sâule daanâ yatâ oi sâtziñâ, zo daaziñan ziap. Zorân kâin bâtnâmbut umnan a

ambân zingâne sâknam nângâm ândibi.

¹¹ Oi simgât sumbem a, zâk zengât a kutâ ândiap. Zâkkât kutnâ Yuda denân Abadon. Grik denân ko Apolion. Oi niin denân kiom a.

¹² Nii utaknâ sâp karâmbut den itâ sâip, “Yei.” Nâi zo âsagei âkap. Zagât zo yen ziaborâk.

Sumbem a nâmburân kânoknâ lâmun waari kâwali a muyagiwe.

¹³ Oi sumbem a nâmburân kânok zorân lâmun waari. Oi Anutu mâtenan singi nalem pâpannâ goide kâtnâ tuutuun murrknâ kimembut, zobâ den nâi âsageip.

¹⁴ Sumbem a nâmburân kânok lâmun mem kirip, zâkkât den itâ âsageip, “Euparata too patin sumbem a kimembut saaziñgi zie, zen olanziñgâ.” Sâi olanziñgip.

¹⁵ Sumbem a kimembut, zen narâk zoren nep tuubigât mârûm sâm zingip ândiwe. Nep diñ sâm zingip, zo itâ. Zen hân dangon karâmbut zorat torennan a ambân zângone mumbigât sâip. ¹⁶ Sumbem a olanziñgâwe. Oi kâwali arâpziñâ biosi kwâknan tâtatnâ, zengât tengâ 2 handeret milion. Yatâ sâne nângâwan. ¹⁷ A sot bâu patâ tobat itâ egâwan. A zen dimâziñan dugum zo kuriñâ sot kâmbum sot gimbanâ yatâ mem ândiwe. Oi biosi zengât kâukziñâ zuu kâtik laion kâuknâ yatâ. Lâuziñan gâbâ ko kârâp sot kâbak sot kât gimbanâ kârâpnâ takâmap yatâ. ¹⁸ Oi kârâpnâ karâmbut zorân hânân dangon karâmbut zeip, zorat torennâ a tâmbetzângoip. ¹⁹ Biosi zengât kâwaliziñâ, zo daaziñan sot lâuziñan ziap. Daaziñâ, zo mulum yatâ kâuknoot zorân a tâmbetzângome.

²⁰ Oi a ambân nâmbutnâ tâmbetzângom nângâm nâmbutnâ birâziñgâwe. Birânetâ zen kut nâi nâi zo eknâ umzin mân melânawe. Zen ândi mâmanziñangât nângâne mân bâlin oip. Zen wâke sot lopio top top zengâren pâlatân op ândimnâ mân birâwe. Zen lopio topziñâ itâ mân nângâwe, “Lopio zen sinziñandâ mân ek nângâme. Zen kinziñandâ mân âim game. Zen kindapziñandâ den mân nângâme.”

²¹ A zo, zen yatâ mân nângâwegât kâmbam

sot kware sot kâmbu sot lanj ândiândiņ zo mân birâwe.

10

Sumbem a nâiņâ den sâi kâtigeip.

¹ Sumbem a imbanjâņoot nâi sumbemân gâbâ gem gâi egâwan. Zâk sasa osetņan gâi kâuk kwâkņan mulum mogât zeip. Si sângânņâ maa yatâ. Kinjâ zagât zo kârâp bâlam yatâ. ² Bikņan ekap nâi mem mâtâlakņem kirip. Oi kinjâ bongen zo sâru kwâkņan lân kirip. Oi kinjâ yanggâgen zo hânân lân kirip. ³ Kin den kâtikņâ zuu kâtikņâ laioņ donbep zengât den yatâ sâip. Sâi sumbemân kanjundundunj nâmburân zagât den sâwe. ⁴ Den yatâ sânetâ nângâm kulemgubam ua sumbemân gâbâ den nâi itâ nâgâren gâip, “Sumbemân gâbâ den se, zo mân kulengu. Yen doonguna tâpap.”

⁵ Oi sumbem a nâi saruyân sot hânân lân kirip, zâk bik bonņâ sumbemân pam den itâ sâi kâtigeip. ⁶ “Sumbem sot hân, saru sot kut nâi nâi zoren zie, zo muyageipņâ ândimņâ ândim zâimâmbap, zâkkât mâtenjan itâ sâi kâtigibâ. Perâkņak, narâk kârep mân ziap. ⁷ Sumbem a nâmburân zagâtņâ lâmunņâ waari kwamit muyagibap, narâk zoren Anutugât den tikņâ Propete sap sum zingip, zorat bonņâ muyagibap.”

Sumbem a nâiņâ Yohane ekap nâi pindi neip.

⁸ Oi sumbemân gâbâ den nângâwan, zo yatik du âsagem itâ dâtnogip, “Gâ âimņâ sumbem a kinjâ saruyân sot hânân lân kin ekap mem mâtâlakņem kinzap, zâkkâren âi ekap zo me.” ⁹ Sâi nâ sumbem agâren âimņâ ekap nibapkât sa itâ dâtnogip, “Mem ne. Nenandâ lâugan âm yatâ op naamņâ upap. Ka umgan kâlak upap.” ¹⁰ Yatâ sâimņâ ekap zo nigi newan. Nia ko lâunan âm yatâ naam oip. Zorâņ nem gwâka umnan giari kâlak oip.

¹¹ Oi itâ dâtnowe, “Gâ a kâmutņâ kâmutņâ, a hânņâ hânņâ, a sâk top top, den gându nâi nâi, zengât sot a kutâziņâ zengât op Anutugât den sâban. Mârum dâzângom ândein, zo yatik dum dâzângoban.”

11

Yohane namâ dâpkwap ikpapkât sâi pindâwe.

¹ A nâiņâ tân kârep nim itâ dâtnogip, “Gâ zaatņâ Anutugât tirik namâ sot zâkkât singi kut nâi nâi pâpanņâ, zo dâpkwapņâ umņan ninâu sâi ândime, zo sâlâpzângoban. ² Namâ sângânņan sombemân zo mân dâpku. Zo birâna zeik. Zo a hân nâin gokņâ, um kâtik zengât singi. Oi ziņâ tirik kamân, Yerusalem, zo (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 40 umņan lân kindiņkâdanj mimbi.”

Anutugât den sâsâņ a zagât muyageitâ simgât zuuņâ zâkobap.

³ “Oi nâgât den sâi muyamuyagin azatnâ imbanjâ zikandâ nâgât den dâzângom ândibabot. Pet hâmbâ alâkņâ mem ândim mân kubikangâm dâbâtzikņoot ândibabot. A ambân orot mâmeziņ melâņ bâliņâziņ birâm ândibigât holi yatâ upabot. Yatâ op ândeitâ (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ âkâbap. ⁴ Propete Sakaria, zâk mârumņan Oliwa nak zagât sot kârâp âsâkņâ zagât zorat den kânņan sâip. Oi a zagât zo zikņâ bonņâ upabot. Zet hângât a kembu zâkkât mâtenjan kinbabot. ⁵ Oi a nâi tâmbetzâkobam oi lâuzikņan gâbâ kârâp ge simbap. Zorat a nâiņâ kâsa otzikâm mumuņangât singi upap. ⁶ A zagât zo sâitâ map mân gibapkât imbanjâ zikip. Zorat sâitâ map mân gei Anutugât den sâi ândibabot. Oi sâitâ toonjâ gilâm upapkât imbanjâ zemzikap. Oi hânân kut nâi nâi sâtnoot sâitâ muyagibapkât imbanjâ zemzikap. Yatâ utâ sâbabot, zo âlip upabot.

⁷ Oi Kembugât den sâsâņ narâk zo âki simân gâbâ zuu kâtikņâ kopga kâsa otzikâm zâkoi mumbabot. ⁸ Moitâ a ziņâ kâmbarâņzikņâ zo birânetâ kamân patin sombemân zimbabot. Kamân zorat kutņâ sumbuņâ, Sodom sot Aigita. A ziņâ Kembuzikņâ kamân zoren poru nagân kune moip. ⁹ Oi hân toren toren gâbâ a nâmbutņâ, sâkziņ tobat nâi nâi, den gându nâi nâi, zorâņâ kâmbarâņzikņâ sirâm karâmbut sot torenņâ zikitne

zimbabot. Oi a nâmbutnâ hanzâkonâ sâne kwâkâzingâbi. ¹⁰ Oi Propete zagât a sâknam zingâwet, zorat moitâ hânñâ hânñâ a zinj umâlep op kut nâi nâi angâgwangâ urâwe.

¹¹ Sirâm karâmbut sot torenñâ âki Anutugâren gâbâ Kaapumnâ umzikñan giari oksâm zaarâwet. Zaaritâ a zinj zikitñâ kenğât donbep urâwe. ¹² Oi sumbemân gâbâ den kâtikñâ zekâren itâ gâip, “Zet zi kopgât,” Oi kâsarâpzik zengât mâteziñan sasa kâligen zâim sumbemân zâiwet. ¹³ Narâk zoren wâriñ patâ meip. Wâriñ patâ mei kamân patin mirâ bâzagât zengâren gâbâ kânokñâ pâbâbâñsâi nâmburân kimembut ko tarâwe. Kamângât bikñâ toren toren gâbâ yatâ pâbâbâñsâne nâmbutñâ kâtigem tarâwe. Wâriñ patâ meipkât mirâ kâtnâ tuutuñ donbepñâ pâbâbâñsâm a 7 tausen yatâ zângoi muwe. Oi a torenñâ âlip tarâwe, zen kenğât op Anutu, sumbem mariñâ mîpâsiwe.

¹⁴ Utakñâ yei sâm sâp karâmbut sâip, zorat zagâtñâ âkap. Kânok ziap, zo kek muyagibap.

Sumbem a nâmburân zagâtñâ lâmun waari kut nâi nâi muyageip.

¹⁵ Sumbem a nâmburân zagâtñâ lâmunñâ waari sumbemân gâbâ den kwamit patâ op itâ sâwe, “A zen hânân a kutâ op kembu otzingâme, zorat narâk âkap. Narâk zi ko Kembu sot anjâ a bâliñan gâbâ mâkâzingâbapkât sâsân, Kristo, zekât bitzikñan ariap. Oi Kristo zâk kembu otzingâm zâimâmbap.” ¹⁶ Oi a patâ 24 Anutu mâtenñan tâtatziñan tarâwenñâ kin topñan ge zemñâ Anutu itâ sâm mîpâsiwe,

¹⁷ “Kembu Anutu, imbanñâ mariñâ, gâgâren sâiwap sâmen. Topkwap gâ ândeinnâ ândiat. Oi gâ imbanñâ mem dân kembu otningâm ândiat. ¹⁸ Um kâtik a kâmutñâ kâmutñâ, zen kuk diñâ sâm ândim gane gâ hâuñâ zingâbangât narâkñâ mâte uap. Oi mumuñâ zengât den sâm kwâkâkwâkân narâk mâte uap. Oi kore arâpkâ Propete

sot gâgât singi a, a giginñâ sot zâizâiñ kutkâ hurat kwapme, zen sângânñâ zingâbangât narâk mâte uap. Oi hânân tâmbetzângome, zen tâmbetzângobangât narâkñâ mâte uap.”

¹⁹ Zen yatâ sânetâ sumbemân Anutugât tirik namâ mâtâp pâronñâi igâwe. Oi Anutu sot Mose târotâro urâwet, zorat ombonñâ zeigâwe. Oi hânân sot kwamit patâ sot kankundundun, wâriñ sot kât paten âsagem zeip.

12

Sumbemân ambân nâi kirip.

¹ Sumbemân sen mârât kulem nâi itâ muyageip. Ambân nâi âsagem kirip. Maanñâ hâmbâ yatâ kâpei kirip. Oi kin tipñan kâin. Oi pindokñan sângelak kiin zagât tarâwe. ² Oi ambân zo kâmbonñâ op katep mimbam sâknam nângâm isem yu yei sâm tâip. ³ Zâk yatâ op kiri kulem nâi sumbemân âsageip. Busem patânñâ, oâ tobat yatâ, kurinñâ, kâukñâ nâmburân zagât, goonñâ bâzagât. Oi kâukñâ dâp a kutâgât pindok tap arip. ⁴ Oi daanandâ sumbem sângelak nâmbutñâ zângom mâki hânân giwe. Oâ zo yatâ opñâ ambân zo katep mimbam oi itâ nângâm ambân gootñan âi zeip, “Katep âsagei nimbat.” ⁵ Oi ambân zorân a katep meip. Katep zo kât kâtik âin tân mem hân dâp a zengât a kutâ op galem zângobapkât sâsânñâ. Katep âsagei gâsumñâ Anutugât neule tâtatñan mem zâi parâwe. ⁶ Oi ambân zo kenğât op mirâ kâmbân kâtikñan arip. Zoren (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kain 42 yatâ galem okñangâbigât Anutuñâ sâi tâtatñâ kubigâwe.

Satan sumbemân gâbâ kâbakñine geip.

⁷ Oi sumbemân kâmbam patâ muyageip. Mikai zâk sot sumbem a gakârâpnâ, zen oâ sot kâsa urâwe. ⁸ Oi Mikai sot sumbem arâpnâ, zen kâtigem oâ sot sumbem arâpnâ kâbakñezingâmñâ sumbem angân kârâwe. ⁹ Oi oâ patâ, mum sânginñâ, Satan, zâk a ambân hân dâp um gulip kwatzingâmap, zâk zinjâ gâsum

kābakņine hânân geip. Sumbem arâpnâ yatik kābakņezingâne hânân giwe.

¹⁰ Oi sumbemân den kâtiknâ itâ muyagei nângâwan, “Kubikkubik sot imbanâ sot kembu op, zo Anutu sot anâ a bâlinan gâbâ mâkâzingâbapkât sâsân, Kristo, zekâren ziap. Narâk ziren bukurâpnij zengât kâsa op sirâm nâtik dâp Anutu mâtenan sâmbâlin kwatzingâmap, zâk kābakņine giarip.

¹¹ Bukurâpnijâ zen Râma gilâmņangât imbanan Satan sot agom kâtigem walâwe. Kembangât den kengât buņ sâmbuyagem Satangât den mem gei kwarâwe. Oi ândiândizij mân angân kârâm buņ upapkât sâwe. ¹² Zorat sumbem sot zoren ândie, zen sâtâre upi. Ka hânân sot saruyân ândie, yei, zen dap upi? Satan zâk zengâren gam kuk op ândiap. Narâknâ kek âkâbap, zo nângap. Zo nângâm kuk op ândiap.

Oânâ ambân kâsa okņangip.

¹³ Oâ zâk hânân kābakņine gemnâ nângâm ambân katep meip, zâk kâsa okņangâm molim arip. ¹⁴ Oi ambân zo nii utak patâ abâtzatnâ pindâne mulungât kengât op mirâ kamân kâtikņan tâtat mâmenan tik arip. Zoren kendon karâmbut sot torennâ galem okņangâm ândiwe. ¹⁵ Ambân zâk ari mulumnâ too patâ mogari gem too uurup patâ oip. Too zorân ambân zo lum âibam oip. ¹⁶ Oi hânâ ambân bekņan mem hân mâtâp oi too patâ zo zoren geim nanġip. ¹⁷ Yatâ oi ko oâ zâk ambân zorat kuk opnâ kâmut gakârâpnâ zângobam arip. Anutugât gurumîn den lumnâ Yesugât singi zo mem ândime, zo zângobam arip. ¹⁸ Oi zâk saru sâtņan gei sagân kirip.

13

Saru umņan gâbâ zuu kâtiknâ nâi kopgâip.

¹ Oi nâ eksa saru umņan gâbâ zuu kâtiknâ nâi kopgâip. Zâk kâukņâ nâmburân zagât, goonâ bâzagât. Oi goonân zo a kutâ pindok bâzagât tarâwe. Oi kâukņan kot kulem zeip, zo den bâlinâ zeip. ² Tobatnâ wâu patâ yatâ. Sâlâpnâ, pusi yatâ. Lâunâ, zuu kâtik laionġât

lâunâ yatâ. Oi oâ zâk imbanâ pindâm zâkkât tâtarân tap kembu otzingâbapkât sâip. ³ Zuu zorat kâukņâ nâi use patâ op mumunangât dâp yatâ egâwan. Usenâ zo soġei âlip oip. Oi hân dâp anâ anâ, zen zuu zo molim ek zâkkât nângâne imbanâ oip. ⁴ Oânâ zuu kâtik zo imbanâ pindip, zorat um kâtik a, zinjâ sâmbâlip kwâkņangâwe. Oi zuu zo sâmbâlip kwâkņangâm sâwe, “Zuu zorat tobat nâinâ ândiap? Nâinâ dap mo dap okņangâbap?”

⁵ Zuu kâtik zo sâk mâme opnâ zâizâin den sâmbden sumunnâ sâbapkât sâmbpindip. Oi Anutunâ zuu zo (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ umņan nepnâ tuubapkât narâk nângânġip. ⁶ Oi zu kâtik zorânâ Anutu ziknâ sot kutsingijnâ sot tâtatnâ sot sumbemân ândime, zen sâmbâlin kwatzingâm ândeip. ⁷ Oi Anutugât singi a kâsa otzingâm zângobapkât oânâ sâip. Oi hânâ hânâ, a sâk top top sot den gându top top, zengât a kutâ upapkât oânâ imbanâ pindip. ⁸ Oi hân a zinjâ ekņâ sâmbâlip kwâkņangâbi. Râma kune moip, zâk mârûm hân mân muyageibân kutzinâ ândiândigât ekabân mân kulemgoip, a zen zo zuu zo yatâ okņangâbi.

⁹ Kindapzinoot ândie, zen den zi nângâm kwâtâtibi, ¹⁰ “Nâi zâk tâk namâgât singi oipnâ tâk namin pambi. Nâi zâk kâmbamgât singi oipnâ kâmbamnâ koi mumbap.” Oi Anutunâ singi a zen nângâm pâlatân kwap kâtigem ândibigât sâip.

Hân kâligen gâbâ zuu nâi kopgâip.

¹¹ Oi hân kâligen gâbâ zuu kâtiknâ nâi kopgâi egâwan. Zâk Râma yatâ kâukņan goonâ zagât zeip. Oi dinâ sâip, zo oâ dinâ yatâ. ¹² Oi zuu zorân zuu mârûm kopgâip, zâkkât imbanâ zo mem nep tuum kâtigeip. Zâknâ sâi hân a ambân zinj zuu nâi use opnâ âlip oip, zâk mâtâsiwe. ¹³ Oi zuu kâtik zagât, zâk kulem sen mârât patâ tuumap. Zâknâ sâi sumbemân gâbâ kârâp gem gâi a ikme. Kulem zo sot sen mârât nâmbutnâ tuugi igâwe. ¹⁴ Kulem yatâ zo zuu nâi zâkkât mâtenan tuugi a zinj ekņâ umzinġ gulip oi zuu mârûm use op soġeip, zâkkât lopio sobibigât dâzânġoip. ¹⁵ Lopio zo sobim pane kiri zuunâ lopio waatņanġi

zaat den sâip. Zâk yatâ upapkât Anutuñâ nânghânghip. Lopio zâk sâi a zinj mân sâm âlip kwâkñangâwe, zen zângone muwe.

¹⁶ Oi a zâizâinj giginâ, sikumziñoot sot sikumziñ bunâ, a kutâ sot kore mâman a, zo aksik sâi bitziñ bongen mo mâteziñan undip tuuwe. ¹⁷ Oi zuugât undip sâkziñan tuuwe, zo zâkkât kutñangât tenngâ. Oi undip mân mem ândiwe, zen kut nâi nâi sângân mimbegât pâke parâwe. ¹⁸ A nânghânghâziñootñâ zuu zirat tenngâ sot topziñ sâlâpkum nânghâbi. Tenngâ zo agât kutñangât tenngâ. Tenngâ zo 666.

14

Râma sot kâmut gakârâpnâ Sion bâkñan kirâwe.

¹ Nâ eksandâ Râmanâ Sion bâkñan kiri egâwan. Oi zâk sot 144 tausen, a yatâ zorân kirâwe. Oi mâteziñan zikñâ sot Ibânghânghât kot zeip, a yatâ zorân kirâwe. ² Oi sumbemân gâbâ kwamit patâ nânghâwan, zo too sâmbon patâ kwamitñâ yatâ sot sumbem kwamitsâmap yatâ. Oi kwamit zo nângha kâmam wâlön kwamit yatâ oip. ³ Zen sumbemân Anutugât tâtatñâ sot zuu âlip kimembut sot a patâ 24, zengât mâteziñan kep unakñâ nâi mem tarâwe. Kep zo a nâmbutñâ zinj mân mime. A 144 tausen zengak mime. Hânân gâbâ Yesunâ sângânziñ meip, zengak kep zo mime. ⁴ A zo, zinjâ ambân sot bâlin mân opñâ um salek ândiwe. Râmanâ diizingi zâk sot tâtat mâme upme. Zen zo hân a zengâren gâbâ kândom Râma sot Anutu, zik sinji upigât Râmanâ tâbaziñ meip. ⁵ Oi lâuziñan gâbâ sarâ den mân gemap. Zen a tâârakñâ.

Sumbem a karâmbut, zengât den muyageip.

⁶ Oi sumbemân sumbem a nâi egâwan. Zâk nii yatâ sumbemân arip. Zâk hân a zengât den sinji âlip zinzinj kâtik, zo mem arip. Hânñâ hânñâ, sâk tobat nâi nâi, den gându topñâ topñâ, zengât mem arip. ⁷ Zâk den yu kambân sâm itâ sâip, “Zen Anutu hurat kwâkñangâm sâm âlip kwâkñangâbi. Zâk hânghânghât den sâsân narâk mâte uap. Hân sumbem sot

saru sot too sinñâ sâi muyageip, zâk sâm mâtâsibi.”

⁸ Yatâ sâm ari kândâtñan sumbem a nâinâ gam zagâtñâ den itâ sâip, “Babilon kamân marirâp, zinjâ a kâmutñâ kâmutñâ diizingâne bâlinâziñangât um gulip nep âsagem lan mâman a ambân op ândiwe.”

⁹⁻¹⁰ Oi kândâtñan sumbem a nâinâ gamñâ den kambân itâ sâip, “A zinj zuu kâtik mo lopio zâkkâren pindiñsâm mâteziñan mo bitziñan zuugât undip mimbi, zo ko Anutugât kukñangât bonñâ yâmbâtñâ zo zengâren âsagibap. Zen Râma sot sumbem arâpnâ zengât mâteziñan kârâbân geim kât kârâpnândâ zingesei sâknam patâ nânghâm zâimambi. ¹¹ Oi kârâpnâ a zo yatâ zingesei, zorat kâbakñâ zo zâim zemâmbap. Zorat a zen zuu patâ sot lopio mâtâsime sot a mâteziñan zuugât undip zeip, zen ârândân sâknam nânghâm sirâm nâtik nânghâm zâimambi.” ¹² Zorat narâk zoren Anutuñâ sinji a zen Anutugât gurumin den sot Yesugât den sinji zo mem kâtigem ândibigât sâip.

Kembugât kâmurân ândim muwe, zengât den.

¹³ Sumbemân gâbâ den nâi itâ nânghâwan, “Gâ den itâ kulemgu, ‘Narâk ziren topkwap Kembu sot pâlâtân op ândine zângone mumbi, zengât nângha sâtârenoot upap.’ Kaapumñâ itâ sap, ‘Perâkñak, zengât nângha sâtârenoot upap. Zen nep patâziñâ tuum nanghâmñâ tap nânghâbi. Oi orot mâmeziñangât bonñâ âinetâ muyageziñangâbap.’”

Hânân Kembugât a gâsâzângobap, zorat dâp muyageip.

¹⁴ Oi nâ eksa zari unumunum kâukâu muyagei egâwan. Oi unumunum kwâkñan nâi tâip, tobatñâ a yatâ. Kâukñan a kutâ pindok nâi tâip, zo goide kâtñâ tuutuunâ. Bikñan sâu sâtñoot mem tâip. ¹⁵ Oi tirik namin gâbâ sumbem a nâinâ gemñâ unumunum kwâkñan tâip, zo itâ sâm dukuip, “Gâ sâugandâ kâlamân bonñâ mânângât me. Bonñâ mimiñangât narâk mâte uap. A min-duzingâm kâsâpzângozângon narâk mâte

uap. Kâsâpzângone hâuñâ mimbigât
narâk mâte uap.”¹⁶ Yatâ sâi unumunum
kwâkñan tâipñâ sâunâ mem hânân bonñâ
zo mânângârip.

*Bâliŋ mâme ziŋâ hâuŋâ mimbi, zorat
dâp muyageip.*

17 Oi sumbem a nâinâ tirik namin gâbâ gem gâip. Zâk yatik sâu sât kâtiknâ mem ândeip. 18 Gâi sumbem a nâinâ Kembugât sinji kut nâi nâi pâpannâ zobâ gâip. Sumbem a zo, zâk Kembugât sinji nalem uunâ kârâp zorat galem op ândeip. Oi zâk bukunâ sâu sât kâtik mem ândeip, zo den sumbuñâ itâ dukuip, “Sâugâ zorân hânân bonnâ mânângât nanğâ. Hânân wain bonnâ mârûm bâsigiap.” (Den sumbuñâ zi Anutunâ bâlin mâme a hâuñanğât tâmbetzânğobapkât sâip.)

19 Sâi sumbem a bukunandâ sâu mem kin hânân wain keetnâ mânângât nâ mem Anutu um kuknângât ombon patin pâi giarip. 20 Oi kamân âknan ombon patin pâi giari lân kwândâline gilâm gem zeip. Gilâm gem zei dengân patânâ op binbin nâ zo hânân gâbâ bâu biosi sângân nân yatâ. Oi dengân kârepnângât tengânâ ko 300 kilometa zo yatâ zeip.

15

Kembugât kore a zîṇâ kep miwe.

¹ Oi sumbemân sen mârât nâi egâwan. Sumbem a nâmburân zagât, zen kut nâi nâi sâtņoot kâmut nâmburân zagât mem kirâwe. Kut nâi nâi zo âsagem nanġi Anutuņâ kukņangât op dum mân tâmbetzânqobap.

² Oi saru nâi egâwan. Wikin yatâ sot kârâp bâlam mâpotnâ zeî egâwan. Oi a zuu kâtik sot lopio kâsa otzikâm kâtigem walâzingâwe sot a mâteziñan zu-ugât undip zenğâren mân zeip, a zo, zen Anutugâren gâbâ kâmam wâlön mem saru sâtñan kine zingirâwan. ³ A zen Anutugât kore a Mose zâkkât kep sot Râma zâkkât kep itâ sâm mem ândiwe,

“O Kembu Anutu, imbanâ mariñâ, orot
mâmegâ zorat nângindâ imbanâ
opmap. Hânñâ hânñâ zengât a
kutâ, kut nâi nâi opmat, zo târârak.

4 Kembu, gâ nâinâ hurat mân kwatgibap? Zo yatâ mân taap. Nâinâ kutkâ mân sâm âlip kwâpâp? Zo yatâ mân taap. Gâ kânok hâlâluâyâk, zorat a kâmutnâ kâmutnâ zen gâgâren ga mâpâsegibi. Gâ hâuñangât nep tuuna top muya-giap.”

*Sumbem a nâmburân zagât hâkopziņoot
kirâwe.*

5 Oi eksandâ sumbemân tirik namin umñâ ñâi hâlâlu sâsân, zorat mâtâp pâronşâm kirip. 6 Mâtâp pâronşâi sumbem a nâmburân zagât, zen kut ñâ ñâi sâtñoot kâmut nâmburân zagât mem kirâwe. Zen namin gâbâ gem gawe. Zen hâmbâziñ kâukâu mem ândiwe. Oi dimâziñan mâpañ goide kâtñâ tuutuunâ zo zeip. 7 Oi zuu âlipñâ kimembut kirâwe, zengâren gâbâ ñâiñâ sumbem a nâmburân zagât zo hâkop nâmburân zagât zingip. Hâkop zo goide kâtñâ tuutuun. Hâkop umñan Anutu ândiândi mariñangât kukñangât bonñâ piksâm zeip. 8 Oi namâ kâligen Anutugât âsakñâ sot imbañangât kaapumñâ zo piksâm zeip. Oi sumbem a nâmburân zagât zen kut ñâi ñâi sâtñoot kâmut nâmburân zagât mân muyagiwegât tirik namin zâizâiñangât mâtâp pâke kwâip.

16

*Sumbem a zîjâ hâkobân gâbâ kut nâi nâi
hânân lokine geip.*

1 Namâ kâligen gâbâ den kâtik gâi nânghâwan. Zo sumbem a nâmburân zagât zo itâ dâzângoip, “Zen âi hâkop nâmburân zagât zoren gâbâ kut nâi nâi sâtziṇoot zo lokine Anutugât kukṇangât bonṇâ hânân gibap.”

2 Sâi sumbem a kânok zâknâ âim
hâkopn̄an gâbâ kut n̄ai lokei hânân giari
zuu kâtikn̄angât undip mâteziñan mem
ândiwe sot a lopiogâren pindiñsâwe, zen
sâkziñan use kâtik sot use kârokñoot
muyageziñip.

³ Oi sumbem a zagâtṇâ âi kut ṇâi saruyân lokei giarip. Giari saruṇâ gilâm

oip. A mumuŋaŋgât gilâm yatâ oi saru zuuŋâ mom naŋgâwe.

⁴ Oi sumbem a karâmbuŋâ hâkobŋan gâbâ kut nâi lokei tooyân sot too sinŋan giari gilâm oip. ⁵ Oi sumbem a too galem tâip, zâkŋâ itâ sâi nâŋgâwan, “Ga hâlâlu ândeinnâ ândiat. Tosagât hâuŋâ, zorat nâŋgindâ târârak uap. ⁶ Kembugât singi a sot Propete a zâŋgom gilâmziŋ tâmbetkuwegât gilâmâk zingâna nimbi. Zo dâbâk otziŋgat.” ⁷ Sâi Kembugât singi kut nâi nâi pâpanŋan gâbâ den itâ nâŋgâwan, “Perâkŋak. O Kembu Anutu, imbaŋâ mariŋâ, hâuŋâ zingât, zo dâpziŋan uap.”

⁸ Sâi sumbem a kimembuŋâ zâkŋâ hâkopŋan gâbâ kut nâi lokei mirâsinâ arip. Ari mirâsinâ kârâp opŋâ a donbep zingeseip. ⁹ Oi a zen maanâ zingeseip. Zen umziŋ melâŋ Anutu hurat kwâkŋaŋgâbigât Anutuŋâ kut nâi nâi zo sâi âsageip. Oi zen umziŋ mân melâŋâwe. Buŋâ. Zen Anutu sâm bâliŋ kwâkŋaŋgâwe.

¹⁰ Sumbem a bâtnâmbuŋâ zâkŋâ zuugât tâtarân hâkopŋan gâbâ kut nâi lokei giari zâk sot a ambân gakârâpŋâ zengât hân bon zo nâtâtiksâm zeip. Oi a zen sâknam patâ nâŋgâm biyakŋâ nâmbâlamziŋâ hârârâŋsâmŋâ takâ zeip. ¹¹ Oi sâknam sot useziŋaŋgât opŋâ Anutu, sumbem mariŋâ sâm bâliŋ kwâkŋaŋgâwe. Oi zen umziŋ mân melâŋ ândi mâmanziŋ bâliŋâ zo mân birâwe.

¹² Sumbem a nâmburân kânokŋâ hâkopŋan gâbâ kut nâi lokei Euparata too patin giarip. Giari too kârâksâip. Kârâksâi mâtâp âsageip. Mirâsin takâtakâŋan gâbâ a kutâ sot kâwali arâpziŋâ gabigât yatâ muyageip. ¹³ Oi nâŋâ eksandâ oâ lâuŋan gâbâ sot zuu kâtik lâuŋan gâbâ sot propete sarâŋâ zengât lâuziŋan gâbâ wâke bâliŋâ karâmbut, tobatziŋ kan yatâ op gawe. ¹⁴ Zo zen wâke bonŋâ. Zen sen mârât top topŋâ tuubigât imbaŋâ zemziŋgap. Oi zen hân dâp a kutâ âi minduziŋgâmŋâ Anutu, imbaŋâ mariŋâ, zâkkât narâk patâ zo mâte oi kâsa op gâm kâmbam kumbi.

¹⁵ Oi nâ den nâi itâ nâŋgâwan, “Nâ Yesu, itâ sa nâŋgânek. Zen narâknâ mân nâŋgâne kek gâbat. Zorat nâi zâk sâk bârak ândim anjun opapkât sâk pâkenâ mem pam

um gwâlâgwâlâ ândibap. Yatâ upap, zo ko zâkkât nâŋga sâtârenjoot upap.”

¹⁶ Oi wâke zen hân dâp a kutâ Yudaia hânân minduziŋgâwe. Hân zorat kutŋâ Yuda denân Hamagedon sâme (Niin denân ko Magedon bakŋâ).

¹⁷ Oi sumbem a nâmburân zagâtŋâ hâkopŋan gâbâ kut nâi lokei sumbem kabâŋan geip. Gei tirik namin Anutugât tâtatŋan gâbâ den kâtikŋâ nâi itâ sâip, “Mârum âkap.” ¹⁸ Hânân sot kankundundun sot sumbem kwamit patâ muyageip. Wâriŋ patâ nâi meip. Wâriŋ yatâ zo mârumŋan mân meip. ¹⁹ Oi kamân patâ zo âbâŋgoi karâmbut oip. Oi hânŋâ hânŋâ a zengât kamân patâ giligâlaksâip. Babilon kamân patâ zo yatik Anutu kukŋaŋgât op tâmbetkoip. ²⁰ Oi saruyân tâunanân zo aksik âbâŋgum saruyân geiwe. Oi hânân bakŋâ zen âbâŋgum naŋgâwe. ²¹ Oi sumbemân gâbâ sumbem tipŋâ patâ patâ map yatâ ubâ gem ga sârâtzâŋgoip. Zâŋgoi Anutu sâm bâliŋ kwâkŋaŋgâwe. Sumbem tipŋâ zo gem tâmbetzâŋgoip, zorat op sâm bâliŋ kwâkŋaŋgâwe.

17

Ambân nâi zuu kuriŋ kwâkŋan tâip.

¹ Oi sumbem a nâmburân zagât hâkop mem ândiwe, zengâren gâbâ nâiŋâ ga itâ dâtnogip, “Gâ gâna mâtâp ambân patâ too donbep naŋgâmŋan ândimap, zo tirâpgobat. Tirâpgomŋâ hâuŋâ mimiŋaŋgât den dâgobat. ² Hân a kutâ ziŋ ambân zo zâkkâren gam zâk sot lan mâman upme. Oi hânŋâ hânŋâ a zen zâk sot bâliŋ op um gulip upme.”

³ Yatâ dâtnom diinigi Kaapumŋâ tirâpnogi itâ egâwan. Mirâ kamân kâtikŋan ambân nâi zuu kuriŋâ kwâkŋan tâip. Zuu zorat sâkŋan kot bâliŋâ top top zeip. Oi zuu zo kâukŋâ nâmburân zagât. Goonâ bâzagât. ⁴ Oi ambân zo hâmbâŋâ kâmbum sot kuriŋâ mem ândeip. Oi neulenâ sâŋgân zâizâiŋ zo sâkŋan dâp op zeip. Oi bikŋan hâkop goide kâtiŋâ tuutuun tâip. Oi hâkop zorat umŋan kut nâi nâi sumun kârok piksâm zeip. ⁵ Ambân

zorat mâtenjan den sumbuja ita zeip, “Lan mâme ambân zengât patâzinâ sot hân kwâkjan bâlinj top top zorat mamja. Babilonj kamân patâ, nâ.” Den yatâ zo mâtenjan zeip. ⁶ Oi ambân zo Anutugât sinji a sot Yesugât sinji den mem ândine zângowe, zengât gilâm nemja um gulip oi egâwan. Zo ekja nâ imbanjâ buj oip.

Zuu kâukja nâmburân zagât, zorat den.

⁷ Yatâ ua sumbem aja ita mâsikânigip, “Gâ wangât nângâna imbanja uap? Nâ ambângât topja sot zuu kâukja nâmburân zagât sot goonja bâzagât, zorat topja dâgoga nângâ. ⁸ Zuu kâtikja egin, zo mârum ândeipja narâk ziren mân ândiap. Oi zâk bet simân gâbâ kopgam tâmbet agoagonj kâtikjan geibap. Zuu zo mârum ândeip. Oi narâk ziren mân ândiap. Oi bet gâbapkât a hânân ândie, zen ekja sâm âlip kwâkjanjâbi. Zen kutzinâ hân muyageibân gâbâ ândiândigât ekabân mân kulemgune zeip, a zo, zinâ yatâ upi.

⁹ Zi a nângânângânootja den zi nângâm kwâtâtibap. Zuu kâukja nâmburân zagât, zo bakja nâmburân zagât. Bakja zoren lan mâman ambân zo tâtat mâme opmap. ¹⁰ Oi zuu kâukja nâmburân zagât, zoren zen a kutâ nâmburân zagât. A kutâ bâtnâmbut, zen buj urâwe. Nâi ândiap. Oi nâi gâtâm muyagibap. Zâkja muyagemja narâk pânkânok ândibap. ¹¹ Zuu mârum ândeip, oi narâk ziren mân ândiap, zâk a kutâ nâmburân zagât zengâren târokwâi nâmburân karâmbut upi. Oi tâmbet agoagonjan geibap.”

Goonja bâzagât, zorat den.

¹² “Goonja bâzagât egin, zo a kutâ bâzagât. Narâk ziren mân op ândie. Gâtâm âsagibi. A kutâ nepzinâ topkwapja narâk pânkânok zuu sot a kutâ op ândibi. ¹³ A zen umzinj kânogâk zei zuugât kore op kâwalizinj bikjan pam ândibi. ¹⁴ Oi Râma sot kâmbam kumbi. Oi Râma zâk kâtigem zângom kâbakjezinjâbap. Wangât, Râma zâk a kutâ sot a zâizâin aksik patâ walâzingâm Kembu patâ op kinzap, zorat. Oi a kâmut zâk sot tâtat mame upme, zen gâsum sâlâpzângoip. Oi zen zâk sot pâlatân op kâtigem ândie.”

Ambângât den.

¹⁵ Sumbem aja den yatâ sâmja târokwap dâtnogip, “Lan mâman ambân too donbep nanjâmjan ândei eksat. Too zorân a hânja hânja sot a sâk tobat nâi nâi sot den gându nâi nâi. ¹⁶ Oi a kutâ bâzagât zen sot zuu ârândân lan mâman ambân zo kâsa okjanjâm hâmbâ gakâja bekjan mem nanjâne sâk bârak tâi sunumja nemja sinjinâ kârâbân une simbap. ¹⁷ Oi zo yen mân upi. Anutuja umzinjan den zo pâi dinâ lum um kânok oi zuu kore okjanjâm kâwalizinj bikjan pam ândine Anutugât den bon upap. ¹⁸ Oi ambân eksat, zo kamân patâ. Zâk hân dâp a kutâ otzinji kore okjanjâbigât imbanja zemjanjap.”

18

Babilonj kamân giligâlaksâbap, zorat den.

¹ Oi sumbemân gâbâ sumbem a nâi gâi egâwan. Zâk kâwalinâ imbanja zemjanjip. Hânân gem gâi âsakjandâ donbep âsagem zeip. ² Zâk den kâtikja den sâm sâip, “Babilonj kamân patâ giligâlaksap. Wâke zengât kamân uap. Wâke bâlinja zoren âi tâtat mâme upi. ³ Zoren nii bâlinja top top, zengât kamân uap. Kamân mâirâp zinâ hân dâp a zen wainj too zinjâne nem um gulip op ârândân lan mâman urâwe. Oi hângât a kutâ zen kamân zoren gam bâlinja nep tuum ândiwe. Oi hân dâp anjâgwangâ a zen kamân zorat sikumgât anjâgwangâ op sikumzinjoot urâwe. Zorat opja giligâlaksap.”

Kamân patâ Anutugât sâtkât giligâlaksâbap.

⁴ Sumbemân gâbâ Kembugât den kâtikja ita âsagei nângâwan, “Arâpnâ, zen kamân zo birâm âinek. Zen zoren ândim bâlinjâzinj betzinjan mimbegât. Oi kut nâi sâtnoot zengâren zâibapkât. ⁵ Kamân zorânja bâlinja kwâkjan kwâkjan zem zari sumbem weegap. Oi zi Anutuja tosanjâgât sap. ⁶ Kamân mâirâp zinj bâlinj otzinjâwe, yatik

otzingâbi. Oi hâuñâ zo walâm otzingâbi. Zinâ too kâtik zingâne niwe. Zengoot too kâtik kâtikñâ nâi zingâne nimbi. ⁷ Zen zâizâin op sii nalem kep kâmam tuum ândiwe, zorat dâp yatik sâknam sot umbâlâ muyagezingâbi. Zinâ umzinan itâ sâme, “Nâinâ mân walâningâbap. Um âlebân ândim zâinat.” ⁸ Yatâ sâmegât sirâm zorenâk kut nâi nâi sâtñoot zengâren muyagibap. Mâsek sot isem umbâlâ sot pu. Oi kârâpnâ kut nâi nâi sem kamân zo ârândân simbap. Oi Kembu Anutu, zâk imbanâ mariñandâ tosazinâ mâkâbap.

Kamân zo sei a zin êknâ umbâlâ upi.

⁹ Oi hângât a kutâ, zen kamân zorat mâirâp zen sot lan ândiândin op sot bâlinâ sot sii nalem kep kâmam op ândiwe. Zen kamân zorat kârâp kâbakñâ zari êknâ umzin bâlibap. Umbâlâ op isebi. ¹⁰ Zen kamân zorat hâuñangât kengât op kârebâk kin itâ sâbi, “Yei, yei, kamân patâ, Babilon kamân kâtikñâ, gâ hâuñâ kegâk muyagegigap.”

¹¹ Angâgwanğâ a kamânñâ kamânñâ, zen sikumzin nâinâ sângân mimbap sâm isem umbâlâ upi. ¹² Sikum âlip top top itâ angâgwanğâ urâwe. Goide kât, kât, kwâlak sângân patâ, sângum neulenoot kurinâ sot kâmbum, nak, bâu patâ Elepangât goonâ. Oi kut nâi nâi nakñâ tuume sot kâtñâ tuume. ¹³ Nalem wârânñoot topñâ topñâ sot too hitomñoot topñâ topñâ, wain too, kelâk, nalem top topñâ sot râma, makau, biosi, a lalan sot kore a ambân. Kut nâi nâi zo sângân zâizâin yatâ angâgwanğâ urâwe. Angâgwanğâ a zinâ kamân zorat marirâpnâ zengât itâ sâbi, ¹⁴ “Bonñâ muyaginat sâm ândime, zo bun op nangap, Oi sândokñâ zo bun oip. Oi neule mot zo gulipkoip. Dum mân muyagezingâbap.”

¹⁵ A kut nâi nâi angâgwanğâ op kât sikumzinñoot urâwe, zen kamân zorat hâuñangât kengât op kârebân kin isem umbâlâ op itâ sâbi, ¹⁶ “Yei, yei, kamân patâ, gâ pet hâmbâ neulenoot mem

ândein. Oi neule top topñâ sângân zâizâin zo kegâk bun uap. Kut nâi nâi zo kek tâmbetkum nângap.”

¹⁷⁻¹⁸ Oi wanğâ mariñâ sot wanğâ galem a sot wanğâ nep a zen kamân zoren sikum lam âim game, zen kamân kârâpkât kâbakñâ zari êknâ kârebân tapñâ isem umbâlâ opñâ sâbi, “Kamân patâ itâ zo mân taap.” ¹⁹ Zen umbâlâ opñâ suundum âlat amit âgirâp op itâ sâbi, “Yei, yei, kamân patâ, gâgât op wanğâ mariñâ zen kât sikumzinñoot urâwe. Kamân zi sâp kânok tâmbetkuap.”

Kamân patâ zo hiriñsâm balo op zim-bapkât sâsân.

²⁰ “Sumbemân ândie, zen sâtâre upi. Anutugât singi a sot Aposolo sot Propete, zen sâtâre upi. Kamân patâ zorat mâirâpnâ zinâ bâlin otzingâwe, tosa zorat hâuñâ Anutunâ zingap. Zorat sâtâre upi.”

²¹ Den yatâ muyagei sumbem a imbanñoot nâinâ kât patâ nâi mem zaatñâ lum pâi saruyân giari ko itâ sâip, “Babilon kamân patâ zo yatik kâbakñibap. Oi bun op kwâtâtibap. ²² Kep kâmam sot uluwet mo lâmun zorat kwamit zoren mân âsagibap. Oi bet kulem a zen zoren mân tuubi. Nepkât kwamit mân âsagibap. ²³ Oi kârâp âsakñandâ zoren mân âsagibap. Oi a ambân mianğân kwamit mân âsagibap. Angâgwanğâ a zoren ândiwe, zen hân toren toren zengât walâzingâm zâizâin op ândiwe. Kamân zorat kware sunâ zorân hân dâp a umzin gulipkoip. ²⁴ Propete a sot Anutugât singi a hân dâp zângowe, zengât gilâm zorat tosa kamân zo zâkkâren zeipkât yatâ okñangip.”

19

Sumbemân sâtâre utne Yohanenâ nângip.

¹ Oi sumbemân a kâmut patâ zen sâtâre utne kwamit nângâwan. Zen sâm âlip kwap itâ sâwe, “Oe, kubikkubik sot neule âsakñâ sot imbanâ zo Anutunin, zâkkâren ziap. ² Zâknâ kamân zorat tosa hâuñangât nep tuugi bonñâ sot dâp opmap. Lan mâman ambân zâkkât kamân mâirâp, zin hân dâp a zen sot lan ândinetâ

ko tãmbetzãngoip. Zengãt tosazinqãgãt hãunã zinqip. Oi Anutugãt kore arãp zãngone muwe, zorat tosa zo mãkãm zinqip.”

³ Yatã sãmñã dum sãwe, “Oe, kamãn patã zorat kãbakñã zãim zemãmbap.” ⁴ Oi a patã 24 sot zuu ãlipñã kimembut zen neule tãtatñan tãip, Anutu, zãkkãt kin topñan gei tap sãm mãpãsem itã sãwe, “Oe, zo perãkñak. Anutu sãm mãpãsinã.” ⁵ Oi tãtatñan gãbã den ñãi itã muyageip, “Anutugãt kore a zãizãin sot gigin, zen Kembu hurat kwapñã sãm ãlip kwãkñangãnek.”

Rãmagãt sãtãre.

⁶ Oi sumbemãn a ambãn donbep patã sãtãre utne kwamitñã nãngãwan. Zo too sãmbon kwamiragome yatã sot sumbem kãrãmap yatã. Den itã sãne nãngãwan, “Oe, Kembu Anutunĩã kembu otningãmap. ⁷ Zorat nen sãtãre op sãm ãlip kwãkñangãnat. Oi Rãma ambãn mĩmbam uapkãt sãtãre patã muyagibap. Rãmagãt ambãn sinĩã, zãk tãrãkbãrãk uap. ⁸ Zãk sãngum kãukãu mem ãndibapkãt nãngãnanqip.” (Sãngum kãu zirãñã Anutugãt sinĩ a zengãt orot mãmezĩñã tãrãrak.)

⁹ Oi sumbem anã den ñãi itã dãtnogip, “Kembunã itã sap, ‘Gã itã kulemgu. Rãmagãt sãtãre op sii nalem nimbĩgãt zop sãip, zengãt nãnga sãtãrenjoot uap.’” Yatã sãmñã sãip, “Den dãgogan, zo Anutugãt den bonñã.” ¹⁰ Yatã dãtnogi nã kin topñan gei mãpãsibam ua kwãkãnim itã sãip, “Yatã mãn ot. Nã kore a bukugã. Bukurãpkã Yesugãt den mem ãndime, zengãt bukuyãk. Gã Anutuyãk mãpãsiban. Yesugãt topñã sãm muyamuyage, zo Kaapumgãt nep.”

Yohanenã Yesu sot arãpñã zinqirip.

¹¹ Oi nã eksandã sumbem pãronĩsã biosi kãukãu ñãi tãi egãwan. Oi kwãkñan tãip, zãkkãt kutñã sãi bon opmap sot sãi ãsagemap. Zãk tosa hãunãgãt nep tuugi tãrãrak opmap. Bãlin mãme a zen kãmbamñã zãngomap. ¹² Sinã toren toren tobatñã kãrãp bãlam yatã. Kãukñan a kutã pindok donbep taap. Oi sãkñan kutñã kulemgoi ziap, zo zikñik sãlãpkum

nãngãmap. ¹³ Oi hãmbã kãrep zo gilãm sanjonsanjonñã mem ãndiap. Oi kutñã sãme, zo Anutugãt sãt. ¹⁴ Oi eksandã ari sumbemãn gãbã sumbem kãwali a kãmutñã kãmutñã zen biosi kãu kwãkñan tap moliwe. Hãmbãzin kãu timan ãlipñã yatã. ¹⁵ Oi zãkkãt lãunã gãbã sãu sãtnoot kopgãmap, zorãñã a zãngom kãbakñezingãmap. Oi tãn kãtikñã mem ãndim a kãmutñã kãmutñã, zengãt a kutã op galem otzingãmap. Oi wain bonñã ombonã pam kwãndãline toonã geimap, zãk yatik kãsarãpñã zãngomap. Anutu, imbanã marinã, zãkkãt kukñangãt op yatã otzingãmap. ¹⁶ Hãmbãnan sot soonã kãrãn kulem itã ziap, “A kutã sot a zãizãin zengãt Kembu patã.”

Yesu zãk sãunãndã kãsarãp zãngobap.

¹⁷ Oi eksandã sumbem a ñãi maayãn kiri egãwan. Zãk zoren kin nii sumbemãn ãim gawe, zen aksik den kãtik sãm dãzãngoip, “Ganek. Anutunã sãi nalem patã muyagibãmapkãt ga mindunek. ¹⁸ A topñã topñã zengãt sunumzin nimbi. A kutã sot a sãtnã kãwalizinqoot, a patã sot kore mãman a, a zãizãin sot gigin ãrãndãn mune sunumzin nimbi. Oi biosizĩñ yatã munetã sunumzin nimbi.”

¹⁹ Oi zuu kãtik sot hãngãt a kutã sot kãwali a gakãrãpzin mindune zinqirãwan. Zen Biosi kãu kwãkñan tãmap sot a gakãrãpñã kãsa otzingãnam gawe. ²⁰ Oi zuu kãtikñã sot propete sarãñã zet kãmbamãn loreitã gãsuzikãwe. (Mãrum propete a sarãñã zuu kãtikñangãt mãtenã sen mãrãt top top tuum a zuugãt undip mãtezinã zeip sot a lopiogãren pindĩnsãwe, zen um gulip kwatzingip.) Oi zet gãsuzikãm kãrãp sem zemap, zoren zãpane geiwet. ²¹ Oi nãmbutñã ko biosi kãukãu kwãkñan tãip, zo lãunã gãbã sãunã gam zãngom nanqip. Oi nii zinã gamñã sunumzin nemñã ãkon urãwe.

20

Satan tãk namin pambi.

¹ Oi sumbemãn gãbã sumbem a ñãinã gem gãi egãwan. Oi zãk simgãt mãtãp doongudoongunã sot tãk kãtikñã patã

mem gem gâip. ² Oi zâk oâ, mulum sânjinâ, wâke zengât patâzinâ, Satan, zâk gâsumnâ saamnâ kendon 1 tausen tâgân zimbapkât Anutunâ sâm pindip. ³ Sâm pindâm simân kâbaknei giarip. Giari mâtâp kâtiknâ doongumnâ mâtâp sâbânâ mâtâp tuum doongoip. Oi anâ anâ dum um gulip mân kwatzingâm yenâk zem zei kendon 1 tausen âkâbapkât sâm pindip. Âki olaņne gam narâk pânkânok ândibap.

A kâdom zaatpi, zengât den.

⁴ Oi zorenâk neule tâtatnâ tap ari egâwan. Eksandâ a gamnâ tâtatnâ kwâknan tarâwe. Zen a tosazingât den sâm kwâkâbigât sâm zingip. Oi a nâmbutnâ mârûm Yesugât opnâ sot Anutugât den mem ândiwe, zorat opnâ gânduzin mânânghârâwe, zengât um dâpzin egâwan. A zo, zen zuu kâtik sot zâkkât lopio mân mâtâsiwe. Oi zâkkât undip mâtezinan sot bitzinan mân mem ândiwe. Zengât um dâpzin zingirâwan. Oi a zen sâkzin gwâlâ utne zingirâwan. Oi zen Kristo sot a ambân kembu otzingâm ândine kendon 1 tausen âkâbap. ⁵ Mumunâ nâmbutnâ, zen ko mân zaatnâ kendon patâ 1 tausen âkâbapkât mambât zimbi. Zaatne zingirâwan, zo zaatzaat kâdom. ⁶ Zaatzaat kâdom, zoren zaatpi, zengât nângha sâtârenjoot upap. A zo târârak ândie. A yatâ zo mumunâ zagâtnâ mân tâmbetzângobap. Zen Anutu sot Kristo kore otzikâm ândibi. Oi zâk sot a kutâ nep tuum ândine kendon patâ 1 tausen âkâbap.

Satanjâ tâk namin gâbâ gam a um gulip kwatzingâbap.

⁷ Oi kendon patâ 1 tausen âki Satan tâk olaņne tâk namin gâbâ kopgâbap. ⁸ Kopgamnâ a kâmutnâ kâmutnâ hân dâpnâ um gulip kwatzingâbam âibap. Oi a kâmutnâ Gogo sot Magogo zo minduzingâm um gulip kwatzingi kâmbam kumbigât gabi. Zen a ambân donbep, mân sâlâp zângoazângoņ yatâ. Tengâzin saru sak yatâ. ⁹ Zen gamnâ hân gândun lân pitâm zem sipzângowe. Anutugât a ambân kâmut sot kamân umnandâ gâsumap, Yerusalem, zo haamgubi. Yatâ utne

sumbemân gâbâ kârâp gei zingisibap. ¹⁰ Oi um gulip kwatzingâm ândeip, Satan, zâk kârâp patâ semap, zoren pane geibap. Zoren zuu sot propete sarânâ zet mârûm kâbaknezikâne gei ândiwet. Zoren ârândân nâtik sirâm sâknam patâ nângâm ândim zâimambi.

Tosagât hâunâ mimbi.

¹¹ Oi nâ neule tâtatnâ patâ, kâukâu egâwan. Oi kwâknan tâi egâwan, zobâ hân sot sumbem zet âi buņ urâwet. ¹² Oi a muwe, a zâizâin sot gigin, zen aksik tâtatnâ zorat topņan kine zingirâwan. Kine ekapnâ ekapnâ mem mâtâlakniwe. Oi ekap nâi mâtâlakniwe, zo ândiândi kâtikkât singi a zengât ekap. Oi a muwe, zen ândi mâmanzingân den ekabân mârûm kulemguwe, zo eknâ zengât den sâm kwâkâwe. ¹³ Oi saruyân a mumunâ ziwe, zo Anutunâ sâi aksik zaat gawe. Oi a mumunâ zen mumunâ kamânân ândiwe, zen aksik zaat gawe. Oi mumunâ zen ândiândizingân topnâ sâm nâ hâunâ melân zingip. ¹⁴ Oi mumunâ sot mumunâ kamân zo lum kârâbân pane giarip. Kârâbân geigein, zo mumunâ zagâtnâ uap. ¹⁵ A ambân zen kutzinâ ândiândi kâtikkât singi a zengât ekabân kârûm mân muyagemnâ kârâbân zâmbane geiwe.

21

Hân sot sumbem unaknâ muyagibabot.

¹ Oi nâ hân sot sumbem unaknâ zikirâwan. Sumbem sot hân sânjinâ, zet buņ urâwet. Oi saru zâk yatik buņ oip. ² Oi tirik kamân, Yerusalem unaknâ, zo sumbemân Anutugâren gâbâ gem gâi egâwan. Ambân nâi ayân pânâ neule oknangâme, yatâ oi egâwan. ³ Oi neule tâtatnâ gâbâ den kâtiknâ nâi nângâwan, “Ek. Anutunâ a zen sot ândibap. Zâknâ a ambân osetzinan tâtat mâme oi zen a ambân gakârâpnâ op ândibi. ⁴ Anutu ziknik zen sot ândim sinzin toonâ sanjori zagâtnâ mân isebe. Narâk zoren mumunâ mo âgirâp, sâknam, umbâlâ, zo mân âsagibap. Kut nâi nâi sânjinâzo buņ op nanğâbap.”

⁵ Oi tātātņan tāt, Kembu, zākņā itā dātņogip, “Nāngā. Nā sa kut nāi nāi unākņā muyagiap.” Yatā sāmņā sāip, “Gā kulemgū, ‘Den zi, den bonņā.’” ⁶ Oi itā dātņogip, “Hānān tuutuun, zo mārūm ākap. Nā kāndom sot bet. Nā kut nāi nāi top kwākwat sot tuum nāngānāngā. Nāi zāk toogāt nāngi nā āndiāndi too sinņan gābā too aam pinda nimbap. Too zo sāngān buņ. ⁷ Nāi zāk Sataņ sot agom kātigem walābap, zāk too zo nimbap. Oi nāņā zākkāt Anutuņā āndia zākņā nagāt nannā op āndibap. ⁸ Ka kenģāt upme sot Kembuģāt den mem birābirān, kām bam ku, laņ māman a ambān, kware suņā a, lopio hurat kwākņāngāme, sot den sarā sāmē, a zo, zen sim kārābān āndim zāimambi. Sim kārābān geigeiņ, zorāņā mumuņā zagātņā.”

Yerusalem kamān unākņā sumbemān gābā gibap.

⁹ Oi sumbem a nāmburān zagāt hākopziņan kut nāi nāi sātņoot piksāi mem kirāwe, zenģāren gābā nāiņā nāģāren gam itā sām dātņogip, “Gāna Rāmāģāt ambān sinģi tirāpgobā.” ¹⁰ Oi Kaapumņā diinim um bābālaņ kwatnigi Sumbem aņā diinim bak kārep nāi tāt, zoren zāim tirik kamān Yerusalem, sumbemān Anutuģāren gābā geip, zo tirāpnogi egāwan. ¹¹ Anutuģāt neule āsakņandā kamān zo kāpim zeip. Kamān zo kāt neule āsakņā ālipņā zo yatā zorāņā tāt. ¹² Kamān zo poņ patā saane haamgum kirip. Poņ zo mātāp kubigāwe, zo kiin zagāt. Oi hāngi kiin zagāt. Oi mātāp zorat kwākņan sumbem a kiin zagāt tarāwe. Oi hāngiyān Isirae a kāmūt kāmūtņā kiin zagāt, zenģāt kutziņ zeip. ¹³ Oi mirāsiņ takātākāņan mātāp karāmbut zeip. Oi mirāsiņ geigeiņan mātāp karāmbut zeip. Oi torengen mātāp karāmbut zeip. Oi torengen mātāp karāmbut zeip. ¹⁴ Oi poņ topņan kāt tandā kiin zagāt kin arip. Oi tandā kiin zagāt zoren Rāmāģāt Aposolo kiin zagāt zenģāt kutziņā zeip.

Yerusalem kamān unākņāģāt tobatņā.

¹⁵ Sumbem a den dātņogip, zākņā tāt nāi goide kātņā tuutuunā mem kirip. Tāt

zorāņ kamāngāt poņ sot mātāpņā zorat dāt mem kirip. ¹⁶ Kamān zo muruk toren toren kimembut. Parāņā sot binbinņā sot kārepņā, zo dābāk. Sumbem aņā tāt mem kamān haamgum āim dāpkwāip. Tenģāņā 2 tausen 4 handeret kilometa oip. Parāņā binbinņā sot kārepņā, zo dābāk oip. ¹⁷ Tāt mem āndeip, zorāņ poņān pāi 66 kilometa oip. Aņā dāt tuumen yatik sumbem aņā mem āndim kamān zo dāpkwāip.

¹⁸ Poņ zo kāt kākūu neulenoot, zorāņ tuuwe. Oi kamān zo goide kātņā tuutuun. Kāt tobatņā belo yatā oip. ¹⁹ Poņ tandā kāt sāngān zāizāiņā kulem nāi nāi tuutuun. Tandā kānok, zo kāt kākū tobat belo yatā zorāņ tuutuun. Kāt zorat kutņā Yaspa. Tandā zagāt, zo kāt gwālgwālā, zorāņ tuutuun. Kāt zorat kutņā Sapaia. Kāt tandā karāmbuņ, zo kāt kākūņā tuutuun. Kāt zorat kutņā Agate. Kimembuņ, zāk kāt kulemņā māpot tuutuunā. Kāt zorat kutņā Emerali. ²⁰ Kāt tandā bātnāmbuņ, zo kuriņ sot kākūņā māpot tuutuunā. Kāt zorat kutņā Sadoniki. Tandā nāmburān kānok, zo kāt kuriņandā tuuwe. Kāt zorat kutņā Konelian. Kāt nāmburān zagāt, zo gimbaņandā tuutuun. Kāt zorat kutņā Krisolait. Oi tandā nāmburān karāmbuņ, zo kāt kāmbumņā tuutuunā. Kāt zorat kutņā Berili. Tandā nāmburān kimembut, zo kāt gimbaņoot māpot tuutuun. Kāt zorat kutņā Topasi. Kāt bāzagāt, zo wāgān sot gimbaņā māpot tuutuunā. Kāt zorat kutņā Krisoparase. Tandā kiin kānok, zo kāt denģop kuriņ yatā zorāņ tuutuun. Kāt zorat kutņā Haiasinti. Tandā kiin zagāt, zo kāt kuriņ tobat nāi zorāņ tuutuunā. Kāt zorat kutņā Ametisi. ²¹ Hāngi mātāp kiin zagāt, zo kaiput nīlip patā nāi zorāņ tuutuunā. Hāngi nāi nāiņā zo yatik ka yatik tuum āiwe. Kamāngāt mātāp, zo goide kāt ālipņā belo yatā zorāņ tuum āiwe.

²² Kamān zoren tirik namā nāi mātā egāwan. Kembu Anutu, imbaņā mariņā, zākņā tirik namāziņ uap. Oi Rāma zāk ārāndā. ²³ Oi kamān zoren Rāma zāk kārāp āsakņā uap. Oi Anutuģāt neule āsakņā kamān zoren āsagemap. Zorāt kārāp āsakņā mo kāin sot mirāsiņ āsakņā,

zorat mân sâbi. ²⁴ Hân dâp a kâmutnâ kâmutnâ, zen Râmagât âsaknâ zoren ândibi. Oi hân a kutâ, zen kut nâi nâi neulenoot zo kamân zoren mem âibi. ²⁵ Kamân zoren mân nâtiksâbapkât kamân zorat poŋ mâtâp zo mân doon̄gubi. ²⁶ Hân dâp a kâmutnâ kâmutnâ, zen kut nâi hurat kwapme, hikpârâknoot, neule âknalenoot, zo mem kamân zoren zâibi. ²⁷ Oi kut nâi nâi sumunnâ zo mân mem kamân zoren bagibi. A ambân bâlin̄a upme mo a ambân sarâ sâme, zen kamân zo mân bagibi. A ambân mârum ândiândi kâtikkât singi sâip, kutzinâ Râmagât ekabân ziap, zo zenak kamân zo bagibi.

22

Ândiândi too sot ândiândi nak zo, zekât den.

¹ Oi sumbem anâ ândiândi too tirâpnogi egâwan. Too zo salek, âlipnâ. Zo Anutu sot Râma zekât neule tâtatnâ gobetnâ gâbâ takâm gemap. ² Takâm gemnâ kamân tânâmnâ gemap. Oi too nâmbut nâmbut mâtâp ziap. Too sâtnâ toren toren zoren ândiândi naknâ kin ariap. Nak zorat bonnâ top topnâ kiin zagât. Bonnâ zorân kâin dâp muyagem hululunsâmap. Oi hân dâp a zen nak iinnâ zo mem âlipzin̄ upi.

³ Kamân zoren kut nâi nâi bâlin̄a mân zimbat. Oi Anutu sot Râma, zekât a kutâ tâtatnâ zoren muyagei arâpnâ zen zoren kore oknâŋgâm ândibi. ⁴ Oi zâkkât si sâŋgân̄a ek ândibi. Oi mâtezin̄an zâkkât kutnâ zo zimbat. ⁵ Kamân zoren mân nâtiksâbap. Oi karâp âsaknâ mo maagât mân sâbi. Kembu Anutunâ maa yatâ âsagezin̄gâbap. Oi kamân mâirâp zen a kutâgât nep tuum ândim zâimambi.

Sumbem anâ Yohane den dukui pindiŋsâm mâtâsibam oip.

⁶ Sumbem anâ itâ sâm dâtnogip, “Den zi bonnâ, Kembu Anutunâ sâi Kaapumnâ Propete a lâuzin̄an den pâi sâwe. Oi Kembunâ sumbem anâ sâŋgonnogi kore a gakân̄a zen kut nâi nâi kek âsagibap, zorat din̄a nâŋgâbigât kut nâi nâi zi tirâpgogan. Kembu zâknâ itâ sap, ‘Nâ kek gâbat.’”

⁷ Nâi zâk ekap ziren den sumbunâ kulemgoi ziap, zo mulunâk mem ândei zâkkât nâŋga sâtârenoot upap.

⁸ Oi Yohane, nâ kut nâi nâi zo ek nâŋgâm̄nâ sumbem anâ kut nâi nâi zo tirâpnogip, zâkkât kin̄ topnâ ge pindiŋsâm mâtâsibam orâwan. ⁹ Yatâ ua ko kwâkânim sâip, “Yatâ mân upan. Nâ kore a bukugâ. Propete a sot bukurâpkâ zengât buku. Oi den ekap ziren ziap, zo mulunâk mem ândibi, zengât buku. Gâ Anutuyâk mâtâpâse.” ¹⁰ Yatâ sâm̄nâ itâ dâtnogip, “Ekap zirat den sumbunâ zo mân doon̄guban. Den zo bon upapkât narâk wâtâp uap. ¹¹ Zorat bâlin̄ mâme a zâk bâlin̄ upâ sâm op ândibap. Oi a sumunnâ nâi sumun upâ sâm op ândibap. Oi a târârak nâi târârak ândibâ sâm ândibap. Oi um hâlâlû ândim̄pnâ um hâlâluyâk ândibâ sâm ândibap.

¹² “Nâŋgâ. Kembu nâ kek gâbat. Nep tuume, zorat dâp sâŋgân mimbigât mem gâbat. ¹³ Nâ kândom sot bet. Nâ topnâ sot kwaknâ. Top kwâkwatnâ sot tuum kwâkâkwâkân̄a.”

¹⁴ Hâmbâzin̄ san̄gon kubikme, zengât nâŋga sâtârenoot uap. Zen sâm zin̄gi kamân zoren bagim ândiândi nak bonnâ nimbi. ¹⁵ Kamân âknâ ândibi, zen ko a wâu ulin̄ yatâ, kware sun̄a a, a ambân lan̄ ândiândin̄ sot lopio hurat kwapme, kâmbam kume sot sarâ den mem âknâlem ândime.

Yesunâ diiningâmap.

¹⁶ “Yesu nâ sumbem anâ sâŋgongua zâknâ kâmut gakârâpnâ den zi sâm muyagem zin̄gip. Nâ Dawidigât kiun sot kâmnâ. Sâŋgelak patâ âsagei zâkkât han̄sâbâ sâi tâkap sâme, zo nâ.

¹⁷ Kaapumnâ sot nâgât singi ândime, zen nâgât itâ sâme, ‘Gâ gâban.’ Oi nâi zâk den zo nâŋgâbapnâ yatik sâbap, ‘Gâ gâban.’ Nâi zâk toogât nâŋgâm ziren gâbap. Nâi zâk zorat oknâŋgap oi ko ândiândigât too sâŋgân bun̄ pinda nimbat.”

Yohaneŋâ girem sâip.

¹⁸ Ekap ziren den kân̄nâ kulemgowan, zo sâlâpkum nâŋgâbi, zen girem dâzâŋgobâ. A zin̄ umzin̄angât op den

ŋâi târokwapî, a zo Anutuŋâ kut ŋâi ŋâi sâtŋoot ekap ziren kulemguan, zoren târokwatziŋgâbap. ¹⁹ Oi a ziŋ den sumbuŋâ zi sâm gulipkubi, a zo, zeŋgâren Anutuŋâ ândiândi nakkât bonŋâ sot tirik kamângât siŋgi den zo yatik sâm gulipkubap.

Den murukŋâ.

²⁰ Den zi sâm muyagiwe, zo tânguapŋâ itâ sap, “Kembu, nâ kek gâbat.”

“Perâkŋak. Kembu Yesu, gâ gâban.”

²¹ Kembu Yesugât um lumbe zeŋgâren zâi zem zimbat. Perâkŋak.

Zo yatik.

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Mataio 1:1-2:12
2	Mataio 2:13-3:6
3	Mataio 3:7-4:11
4	Mataio 4:12-25
5	Mataio 5:1-26
6	Mataio 5:27-48
7	Mataio 6:1-24
8	Mataio 6:25-7:14
9	Mataio 7:15-29
10	Mataio 8:1-17
11	Mataio 8:18-34
12	Mataio 9:1-17
13	Mataio 9:18-38
14	Mataio 10:1-23
15	Mataio 10:24-11:6
16	Mataio 11:7-30
17	Mataio 12:1-21
18	Mataio 12:22-45
19	Mataio 12:46-13:23
20	Mataio 13:24-46
21	Mataio 13:47-14:12
22	Mataio 14:13-36
23	Mataio 15:1-28
24	Mataio 15:29-16:12
25	Mataio 16:13-17:9
26	Mataio 17:10-27
27	Mataio 18:1-22
28	Mataio 18:23-19:12
29	Mataio 19:13-30
30	Mataio 20:1-28
31	Mataio 20:29-21:22

February

March

date	Scripture
1	Mataio 21:23-46
2	Mataio 22:1-33
3	Mataio 22:34-23:12
4	Mataio 23:13-39
5	Mataio 24:1-28
6	Mataio 24:29-51
7	Mataio 25:1-30
8	Mataio 25:31-26:13
9	Mataio 26:14-46
10	Mataio 26:47-68
11	Mataio 26:69-27:14
12	Mataio 27:15-31
13	Mataio 27:32-66
14	Mataio 28:1-20
15	Mareko 1:1-28
16	Mareko 1:29-2:12
17	Mareko 2:13-3:6
18	Mareko 3:7-30
19	Mareko 3:31-4:25
20	Mareko 4:26-5:20
21	Mareko 5:21-43
22	Mareko 6:1-29
23	Mareko 6:30-56
24	Mareko 7:1-23
25	Mareko 7:24-8:10
26	Mareko 8:11-9:1
27	Mareko 9:2-29
28	Mareko 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mareko 10:13-31
2	Mareko 10:32-52
3	Mareko 11:1-26
4	Mareko 11:27-12:17
5	Mareko 12:18-37
6	Mareko 12:38-13:13
7	Mareko 13:14-37
8	Mareko 14:1-21
9	Mareko 14:22-52
10	Mareko 14:53-72
11	Mareko 15:1-47
12	Mareko 16:1-20
13	Luka 1:1-25
14	Luka 1:26-56
15	Luka 1:57-80
16	Luka 2:1-35
17	Luka 2:36-52
18	Luka 3:1-22
19	Luka 3:23-38
20	Luka 4:1-30
21	Luka 4:31-5:11
22	Luka 5:12-28
23	Luka 5:29-6:11
24	Luka 6:12-38
25	Luka 6:39-7:10
26	Luka 7:11-35
27	Luka 7:36-8:3
28	Luka 8:4-21
29	Luka 8:22-39
30	Luka 8:40-9:6
31	Luka 9:7-27

date	Scripture
1	Luka 9:28-50
2	Luka 9:51-10:12
3	Luka 10:13-37
4	Luka 10:38-11:13
5	Luka 11:14-36
6	Luka 11:37-12:7
7	Luka 12:8-34
8	Luka 12:35-59
9	Luka 13:1-21
10	Luka 13:22-14:6
11	Luka 14:7-35
12	Luka 15:1-32
13	Luka 16:1-18
14	Luka 16:19-17:10
15	Luka 17:11-37
16	Luka 18:1-17
17	Luka 18:18-43
18	Luka 19:1-27
19	Luka 19:28-48
20	Luka 20:1-26
21	Luka 20:27-47
22	Luka 21:1-28
23	Luka 21:29-22:13
24	Luka 22:14-34
25	Luka 22:35-53
26	Luka 22:54-23:12
27	Luka 23:13-43
28	Luka 23:44-24:12
29	Luka 24:13-53
30	Yohane 1:1-28

date	Scripture
1	Yohane 1:29-51
2	Yohane 2:1-25
3	Yohane 3:1-21
4	Yohane 3:22-4:3
5	Yohane 4:4-42
6	Yohane 4:43-54
7	Yohane 5:1-23
8	Yohane 5:24-47
9	Yohane 6:1-21
10	Yohane 6:22-40
11	Yohane 6:41-71
12	Yohane 7:1-29
13	Yohane 7:30-52
14	Yohane 7:53-8:20
15	Yohane 8:21-30
16	Yohane 8:31-59
17	Yohane 9:1-41
18	Yohane 10:1-21
19	Yohane 10:22-42
20	Yohane 11:1-53
21	Yohane 11:54-12:19
22	Yohane 12:20-50
23	Yohane 13:1-30
24	Yohane 13:31-14:14
25	Yohane 14:15-31
26	Yohane 15:1-27
27	Yohane 16:1-33
28	Yohane 17:1-26
29	Yohane 18:1-24
30	Yohane 18:25-19:22
31	Yohane 19:23-42

date	Scripture
1	Yohane 20:1-31
2	Yohane 21:1-25
3	Aposolo 1:1-26
4	Aposolo 2:1-47
5	Aposolo 3:1-26
6	Aposolo 4:1-37
7	Aposolo 5:1-42
8	Aposolo 6:1-15
9	Aposolo 7:1-29
10	Aposolo 7:30-50
11	Aposolo 7:51-8:13
12	Aposolo 8:14-40
13	Aposolo 9:1-25
14	Aposolo 9:26-43
15	Aposolo 10:1-33
16	Aposolo 10:34-48
17	Aposolo 11:1-30
18	Aposolo 12:1-23
19	Aposolo 12:24-13:12
20	Aposolo 13:13-41
21	Aposolo 13:42-14:7
22	Aposolo 14:8-28
23	Aposolo 15:1-35
24	Aposolo 15:36-16:15
25	Aposolo 16:16-40
26	Aposolo 17:1-34
27	Aposolo 18:1-21
28	Aposolo 18:22-19:12
29	Aposolo 19:13-41
30	Aposolo 20:1-38

date	Scripture
1	Aposolo 21:1-16
2	Aposolo 21:17-36
3	Aposolo 21:37-22:16
4	Aposolo 22:17-23:10
5	Aposolo 23:11-35
6	Aposolo 24:1-27
7	Aposolo 25:1-27
8	Aposolo 26:1-32
9	Aposolo 27:1-20
10	Aposolo 27:21-44
11	Aposolo 28:1-31
12	Roma 1:1-17
13	Roma 1:18-32
14	Roma 2:1-24
15	Roma 2:25-3:8
16	Roma 3:9-31
17	Roma 4:1-12
18	Roma 4:13-5:5
19	Roma 5:6-21
20	Roma 6:1-23
21	Roma 7:1-14
22	Roma 7:15-8:6
23	Roma 8:7-21
24	Roma 8:22-39
25	Roma 9:1-21
26	Roma 9:22-10:13
27	Roma 10:14-11:12
28	Roma 11:13-36
29	Roma 12:1-21
30	Roma 13:1-14
31	Roma 14:1-23

date	Scripture
1	Roma 15:1-21
2	Roma 15:22-16:7
3	Roma 16:8-27
4	1 Korinti 1:1-17
5	1 Korinti 1:18-2:5
6	1 Korinti 2:6-3:4
7	1 Korinti 3:5-23
8	1 Korinti 4:1-21
9	1 Korinti 5:1-13
10	1 Korinti 6:1-20
11	1 Korinti 7:1-24
12	1 Korinti 7:25-40
13	1 Korinti 8:1-13
14	1 Korinti 9:1-18
15	1 Korinti 9:19-10:13
16	1 Korinti 10:14-11:1
17	1 Korinti 11:2-16
18	1 Korinti 11:17-34
19	1 Korinti 12:1-26
20	1 Korinti 12:27-13:13
21	1 Korinti 14:1-17
22	1 Korinti 14:18-40
23	1 Korinti 15:1-28
24	1 Korinti 15:29-58
25	1 Korinti 16:1-24
26	2 Korinti 1:1-11
27	2 Korinti 1:12-2:11
28	2 Korinti 2:12-17
29	2 Korinti 3:1-18
30	2 Korinti 4:1-12
31	2 Korinti 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korinti 5:11-21
2	2 Korinti 6:1-13
3	2 Korinti 6:14-7:7
4	2 Korinti 7:8-16
5	2 Korinti 8:1-15
6	2 Korinti 8:16-24
7	2 Korinti 9:1-15
8	2 Korinti 10:1-18
9	2 Korinti 11:1-15
10	2 Korinti 11:16-33
11	2 Korinti 12:1-10
12	2 Korinti 12:11-21
13	2 Korinti 13:1-14
14	Galata 1:1-24
15	Galata 2:1-16
16	Galata 2:17-3:9
17	Galata 3:10-22
18	Galata 3:23-4:20
19	Galata 4:21-5:12
20	Galata 5:13-26
21	Galata 6:1-18
22	Epeso 1:1-23
23	Epeso 2:1-22
24	Epeso 3:1-21
25	Epeso 4:1-16
26	Epeso 4:17-5:2
27	Epeso 5:3-33
28	Epeso 6:1-24
29	Pilipi 1:1-26
30	Pilipi 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipi 2:19-3:6
2	Pilipi 3:7-4:1
3	Pilipi 4:2-23
4	Kolosai 1:1-20
5	Kolosai 1:21-2:7
6	Kolosai 2:8-23
7	Kolosai 3:1-17
8	Kolosai 3:18-4:18
9	1 Tesalonike 1:1-2:9
10	1 Tesalonike 2:10-3:13
11	1 Tesalonike 4:1-5:3
12	1 Tesalonike 5:4-28
13	2 Tesalonike 1:1-12
14	2 Tesalonike 2:1-17
15	2 Tesalonike 3:1-18
16	1 Timoteo 1:1-20
17	1 Timoteo 2:1-15
18	1 Timoteo 3:1-16
19	1 Timoteo 4:1-16
20	1 Timoteo 5:1-25
21	1 Timoteo 6:1-21
22	2 Timoteo 1:1-18
23	2 Timoteo 2:1-21
24	2 Timoteo 2:22-3:17
25	2 Timoteo 4:1-22
26	Tito 1:1-16
27	Tito 2:1-14
28	Tito 2:15-3:15
29	Pilemon 1:1-25
30	Hebiraio 1:1-14
31	Hebiraio 2:1-18

date	Scripture
1	Hebiraio 3:1-19
2	Hebiraio 4:1-13
3	Hebiraio 4:14-5:14
4	Hebiraio 6:1-20
5	Hebiraio 7:1-19
6	Hebiraio 7:20-28
7	Hebiraio 8:1-13
8	Hebiraio 9:1-10
9	Hebiraio 9:11-28
10	Hebiraio 10:1-18
11	Hebiraio 10:19-39
12	Hebiraio 11:1-16
13	Hebiraio 11:17-31
14	Hebiraio 11:32-12:13
15	Hebiraio 12:14-29
16	Hebiraio 13:1-25
17	Yakobo 1:1-18
18	Yakobo 1:19-2:17
19	Yakobo 2:18-3:18
20	Yakobo 4:1-17
21	Yakobo 5:1-20
22	1 Petero 1:1-12
23	1 Petero 1:13-2:10
24	1 Petero 2:11-3:7
25	1 Petero 3:8-4:6
26	1 Petero 4:7-5:14
27	2 Petero 1:1-21
28	2 Petero 2:1-22
29	2 Petero 3:1-18
30	1 Yohane 1:1-10

December

date	Scripture
1	1 Yohane 2:1-17
2	1 Yohane 2:18-3:2
3	1 Yohane 3:3-24
4	1 Yohane 4:1-21
5	1 Yohane 5:1-21
6	2 Yohane 1:1-13
7	3 Yohane 1:1-14
8	Yuda 1:1-25
9	Yohaneŋă den tikŋă 1:1-20
10	Yohaneŋă den tikŋă 2:1-17
11	Yohaneŋă den tikŋă 2:18-3:6
12	Yohaneŋă den tikŋă 3:7-22
13	Yohaneŋă den tikŋă 4:1-11
14	Yohaneŋă den tikŋă 5:1-14
15	Yohaneŋă den tikŋă 6:1-17
16	Yohaneŋă den tikŋă 7:1-17
17	Yohaneŋă den tikŋă 8:1-13
18	Yohaneŋă den tikŋă 9:1-21
19	Yohaneŋă den tikŋă 10:1-11
20	Yohaneŋă den tikŋă 11:1-19
21	Yohaneŋă den tikŋă 12:1-18
22	Yohaneŋă den tikŋă 13:1-18
23	Yohaneŋă den tikŋă 14:1-20
24	Yohaneŋă den tikŋă 15:1-8
25	Yohaneŋă den tikŋă 16:1-21
26	Yohaneŋă den tikŋă 17:1-18
27	Yohaneŋă den tikŋă 18:1-24
28	Yohaneŋă den tikŋă 19:1-21
29	Yohaneŋă den tikŋă 20:1-15
30	Yohaneŋă den tikŋă 21:1-27
31	Yohaneŋă den tikŋă 22:1-21